

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuel
XVII
D
12
NAPOLI

JUS NATURÆ ET GENTIUM
IN
DUOS DIVISUM TRACTATUS,
QUORUM PRIMUS CONTINET
JUS PUBLICUM UNIVERSALE,
ALTER
HUGONIS GROTII
JUS BELLI ET PACIS EXPLICATUM
SUB
AUGUSTISSIMIS AUSPICIIS
SACRÆ CÆSAREÆ,
ET REGIÆ CATHOLICÆ
MAJESTATIS &c. &c.
IN
EJUSDEM PERANTIQUA UNIVERSITATE
FRIBURGENSI BRISGOICA
UNA CUM
PARERGIS EX JURE PUBLICO IMPERII ROMANO-GERMANICI
PUBLICÆ DISPUTATIONI SUBJECTUM
A
FERDINANDO SEBASTIANO
L. B. de SICKINGEN HOHENBURG.
AUTHORE ET PRÆSIDE
JOANNE SIGISMUNDO STAPFF
U. J. D. Ss. Can. Jur. Nat. & Gent. ac Publici Professore,
nec non præfatæ Universitatis Seniore.

MOGUNTIÆ, ex Typographejo Electorali Aulico - Academico Mayeriano. 1735.

AUGUSTISSIMO
AC
INVICTISSIMO

CAROLO VI.

ROMANORUM IMPERATORI
SEMPER AUGUSTO

Germaniæ, Caſtellæ, Arragoniæ, Legionis, utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Navarræ, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Galliciæ, Majoricarum, Seviliæ, Sardiniæ, Cordubæ, Corſicæ, Murciæ, Giennis, Algarbiæ, Algeziræ, Gibraltaris, Inſularum Canariæ & Indiarum ac Terræ firmæ, Maris Oceani REGI, ARCHI-DUCI Auſtriæ, DUCI Burgundiæ, Brabantiæ, Mediolani, Mantuæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Geldriæ, Wirtembergæ, Superioris & Inferioris Sileſiæ, Calabriæ, Athenarum & Neopatriæ, PRINCIPI Sueviæ, Cataloniæ & Aſturiæ, MARCHIONI Sacri Romani Imperii Burgoviæ, Moraviæ, Superioris & Inferioris Luſatiæ, COMITI Habſpurgi, Flandriæ, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiæ & Artheſiæ, LANDGRAVIO Alſatiæ, MARCHIONI Oriſthani, COMITI Goziani, Namurci, Roſſilionis & Ceritaniæ, DOMINO Marchiæ Sclavonicæ, Portûs Maonis, Biſcajæ, Molinæ Salinarum, Tripolis & Mechliniæ, &c. &c. &c.

DOMINO DOMINO CLEMENTISSIMO.

SACRATISSIME CÆSAR!

On longè arceſſendæ ſunt rationes, Auguſtiſſime Imperator, *quas excuſandæ audaciæ meæ afferre debeam, quod haſce ſtudiorum meorum Primitias* Sacræ Cæſareæ Regiæ Catholicæ Majeſtati Tuæ *profundiſſimè adgeniculatus offerre præſumpſerim. Ipſa ſubdito in ſummum Imperantem obligationem imponens natura, mea inſuper ceu* Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, & Sereniſſimæ Archi-Domûs Tuæ *vaſalli*

&

& Status Provincialis conditio, Cæsarea *in majores meos*, *de* Serenissima Archi-Domo Tua *Sagô & Togâ utcunque meritos Munificentia, Genitoris mei, quem maximis decoras gratiis, summa in* Te *pietas, quam totam quoque in me transtulit; præterea & illa singularis, ac in tantùm, quantùm humana patitur natura Deo similis* Beneficentia Tua, *quâ tot Gentium & populorum, qui* Te Principe *superbiunt, Amor, & Delicium efficeris; temeritatis meæ auctores sunt. Accedit* Majestatis Tuæ *in honestam animorum culturam splendidissima propensio, quæ me cogit, ut hâc publicâ allocutione, pro me privatim quoque* Tibi *gratias agam*, Imperator Clementissime, *quòd ad primam parentis mei demississimam petitionem placidissimo adnutu (ut ne vel semel* Tuæ *in nos Indulgentiæ cursum impedîsse videaris) passus sis, posse hosce haustæ per quadriennium qualiscúnque scientiæ meæ fructus sub* Tui Numinis *tutelâ lucem publicam aspicere, sub*

Cujus

Cujus *felici Imperio litterarum ſtudia ad ſummum perveniſſe faſtigium publicè conſtat.*

Sed, ut ne vererer omninò Auguſtum Nomen Tuum *operi præfigere, ipſa præſens de Jure Naturæ & Gentium Tractatio effecit. Tanta eſt argumenti hujus dignitas & eminentia, ut in hoc univerſo, quod ei comparem, inveniam nihil. Quid enim cum pulcherrima ſcientia componi mereatur? quæ circa Creatoris Opt. Max. Leges per congenitæ rationis lumen nobis manifeſtatas occupatur, hæc ordinat, quidquid eſt amicæ inter homines congregationis, hæc ductu ſuo mortalibus inſinuat, quæ inſtituta & Bello & Pace eorum vitam temperent, quibus legibus diverſarum inter ſe Gentium negotia regantur, quæ cauſa civilium Societatum, quid illud divini Potentatûs ſpecimen & imitamentum* Majeſtas, *quæ ejus Vis & efficacia, quod Imperantium in ſubditos, & horum erga illos ſit vinculum &c. Quæ omnia non tam*

calles

calles funditùs, Cæſar Sapientiſſime, *quàm publicis actionibus & comprobas & exemplis indies extollis, adeò, ut quas nos naturæ & æquitatis regulas in libris hìc adumbramus, in* Te *tanquam in pulcherrimâ Divinæ Rectitudinis imagine quotidiè intueamur.*

Sublimiora equidem, fateor, hæc ſunt myſteria, quàm ut ea tenuis juveníſque intellectus pro dignitate aſſequi poſſit; at ſaltem in eo totus ero, ut, quæ Cæſareæ hujus Univerſitatis per novem ferè luſtra Profeſſor hucúſque mihi inſtillavit principia altiùs indies imbibam, & indefeſſò labore magis ac magis perficiam; cui labori civilis quoque Juris notitiam, & illius excultricem juncturus ſum praxin, ut nihil prætermittam earum rerum, queis in ſpem erigar certiorem, fore ut ſtudioſi hi conatûs mei viam mihi ſternant, quâ propiùs Majeſtatis Tuæ *Solio accedere liceat, &* Clementiæ Tuæ *munera experiri. Plura audebo*, Sacratiſſime Cæſar, *ubi campus ab Imperiali Deſtinatione* Tua *mihi apertus,*

vitáque

vitáque superstes fuerit, utpote qui nil ardentiùs exopto, quàm ut talenta mea qualiacúnque, fortunas, & ipsum sanguinem obsequiis & Gloriæ Tuæ *liceat immolare.*

Interea Tibi CAROLE MAXIME, Principum Sanctissime, *unà &* Justissime, *Religionis Catholicæ Tutori, eruditarum artium Asylo, civium Amori, Delicióque humani generis, vitam prolixam, Domum felicem, Imperium gloriosum, & quantùm ubique maximis Principibus in votis esse solet, Deus Pacis, Deus Justitiæ largiatur; quod sicut felicitatis publicæ, ita & votorum meorum caput est.*

Sacræ Cæsareæ Regiæ Catholicæ
MAJESTATI TUÆ

Devotissimus & Subjectissimus
Ferdinandus Sebastianus
L. B. de Sickingen.

APPROBATIO THEOLOGICA.

PRodit tandem opus, quod orthodoxus jam dudum exſpectabat orbis, ne Juventutem Catholicam hæreticis, & Apoſtolicæ Sedi, ac Imperatoriæ Majeſtati parùm honorificis principiis poſthac imbui contingeret, opus numeris omnibus abſolutiſſimum, & Authore ſuo per Germaniam celebratiſſimo digniſſimum; ſive enim ſtyli claritatem, ſive doctrinæ ſoliditatem, ſive eruditionis amplitudinem, & concinnam brevitatem ſpectes, nihil in eo mediocre, omnia ſumma deprehendes: meritò proinde gloriatur Academia noſtra de tanti partûs excellentiâ, qui rem litterariam mirùm quantùm illuſtrat, undequaque nobilitat. Ita cenſeo.

Menradus Rosé Soc. Jeſu,
Ss. Theol. Doct. ejusdémque
Profeſſor Ordinarius.

)(:(APPRO-

APPROBATIO FACULTATIS JURIDICÆ.

PRæſens JUS PUBLICUM UNIVERSALE, unà cum Commentario in Hugonis Grotii Tractatum DE JURE BELLI ET PACIS non minori cum animi voluptate, quàm attentione perlegi. Continet illud ſolidiſſima ſublimioris *Civilis Sapientiæ* principia, clarâ exactâque methodo elaborata, Nobili Viro, teſte ipſo Hugone Grotio, ſcitu digniſſima, quæ, qui intelligunt, eos *Spes pulcherrima fovet* (utor verbis Juſtiniani in fin. proem. Inſt.) *poſſe aliquando Rempublicam in partibus, ipſis credendis gubernari.* Prodeat ergo in lucem publicam hæc Jurisprudentia Univerſalis, ab intelligentibus rerum arbitris univerſalem laudem, ac approbationem latura, nec non JCtiſſimo & per alia jam ſcripta orbi litterario notiſſimo Domino Authori immortale nomen paritura, & Perilluſtris ac Generoſi D. Defendentis quadriennale Juris ſtudium (in quo ſemper eminuit) glorioſiſſimo certamine coronatura. Ita cenſeo loco Decani.

Joſephus Walgram J. U. Doctor
ſſum & Jur. Feudal. Profeſſor Ord.

PRÆ-

PRÆFATIO.

INter armorum Strepitus hoc meum opus in lucem publicam prodit. Dici quidem vulgò ſolet, inter arma ſilere Leges. At, licèt inter hoſtes ſileant Leges civiles, judiciariæ, & pacis propriæ, non tamen ſilent, quas ipſa natura dictat, aut Gentium conſtituit conſenſus. Exigua quidem proh dolor! haud raro juris Naturæ ratio haberi ſolet, ſi occaſio ſe offerat, proferendi fines imperii, aut alio ex capite utile eſſe videatur, pacem rumpere, & ad bellum decurrere, adeò ut ne juratam quidem fidem frangere religioni ducatur, utpotè quam Machiavelliſmus eò uſque duntaxat ſervandam eſſe docet, quò uſque id utile eſſe judicatur. Verùm propterea abrogatum haud eſt, nec abrogari poteſt jus Naturæ, altiùs enim Deus tanquam Author naturæ quaſi divino ſuo digito mentibus hominum hoc

jus inſcripſit, quàm ut Machiavelliſtarum malitia illud poſſit eradere.. Nemo quidem ex eorum numero palàm haberi vult, adeò ipſis etiam Machiavelliſtis inviſum eſt hoc nomen. Unde vanos, & inanes, qui nunquam deſunt, allegant prætextus. exoletas, & publicis pactis, ac tranſactionibus jam pridem extinctas prætenſiones in medium proferunt, quin ipſa quandóque Religio Chriſtiana pro pallio ſervire debet. At, fruſtra conantur Machiavelliſmum tegere; uti enim volucres ex cantu, ita illi ex ſuis cognoſcuntur actionibus, quæ non niſi Machiavellicis nituntur principiis. Verùm perverſum hócce genus hominum non moramur, immutatum nihilominus manet jus Naturæ, & Machiavellica eorum conſilia, injuſtitiam, perfidiam, perjurium damnare non ceſſat. Interim finis, quem in conſcribendo hoc opere intendi, non niſi ſtudioſæ Juventutis fuit utilitas, cùm benè ſciam, quantùm non modò cujusvis Reipublicæ,

ſed & univerſi generis humani interſit, ut illa veris & genuinis imbuatur principiis, quantum ex adverſo noceat, ſi eidem falſa, & adulterina, & præſertim Machiavellica implantentur principia, unde non tantùm ſtylo uſus ſum ſcholaſtico, ſed præterea etiam brevitati ſtudui, quia juventus prolixitatem non amat; ego ipſe odi eos, qui absque neceſſitate ſe diffundunt, quia chartam quidem implent, legenti autem non niſi faſtidium pariunt. Conſtat autem Jus naturæ triplicis generis præceptis, vel enim homo dirigitur in ordine ad Deum, vel in ordine ad ſe ipſum, vel denique in ordine ad alios homines. Præcepta primi, & ſecundi generis in propoſito non, aut ſaltem rariſſimè attingemus, utpote quæ ad ſolum forum Theologicum pertinent, ſed illis tantùm inhærebimus, quæ hominem dirigunt in ordine ad alios homines. Diviſi autem Tractatum primum in quinque Partes, quarum prima porro dividitur in duo Capita.

Primum agit de Jure Publico Universali, & ejus partibus. Alterum de Civitate. Pars secunda continet Caput unicum de Summo Imperio in communi. Pars tertia tractat de Juribus Summæ Potestatis Civilis, & in tria dispescitur capita. In primo explicantur jura Potestatis civilis, quæ immediatè personas respiciunt. In secundo illa, quæ immediatè respiciunt res privatorum. In tertio verò illa, quæ competunt in ipsum territorium. Pars quarta complectitur jura libertatis Majestati connexa, & quatuor comprehendit Capita. Primum agit de jure belli. Secundum de jure pacis. Tertium de jure Fœderum. Quartum de jure Legatorum. Pars denique quinta tractat de Subditis, & in duo dividitur Capita. Primum exponit jura subditorum adversùs Summos Imperantes. Secundum verò obligationes subditorum. Tractatus Secundus observat ordinem, quem Grotius habet in suo Opere de Jure Belli, & Pacis. Quòd si cuidam scholasticâ libertate alicubi à me dissentire lubeat, non indignor, modò eâdem erga me moderatione utatur, quâ ego aliorum sententias refutavi; turpe enim est Viris doctis, si non tam rationum momentis, quàm acribus potiùs, & pungentibus verbis inter se certent. Interim Lector benevole vale, & fave.

INDEX

)o(

INDEX PARAGRAPHORUM QUOS PRIMUS CONTINET TRACTATUS.

PARS I.

PARS II.

PARS

PARS III.

PARS IV.

PARS V.

JURIS

JURIS PUBLICI UNIVERSALIS

PARS PRIMA.

CAPUT I.

De Jure Publico Universali, & ejus Partibus.

§. I.

De Jure Publico Universali in communi.

SUMMARIA.

I. *Vocabulum* Juris *multas habet significationes.*
II. *Accipitur enim primò pro justo: justum autem dicitur tum in sensu negativo, tum positivo.*
III. *Secundò sumitur pro qualitate morali ad aliquid justè habendum, vel agendum: & dividitur in perfectam, & minùs perfectam.*
IV. *Tertiò accipitur pro Lege, & ità definitur.*
V. *Ac dividitur.*
VI. *Adducitur diversa acceptio Juris Publici.*
VII. *Quid in proposito intelligatur per τὸ universale.*

VIII. *Describitur Jus Publicum Universale.*
IX. *Dividitur in Affirmativum & Negativum.*
X. *Adducitur causa ejusdem efficiens.*
XI. *Item subjectum.*
XII. *Ut & objectum.*
XIII. *Affertur forma, seu differentia, quâ distinguitur â jure publico particulari.*
XIV. *Quis sit ejus Effectus.*

I.

Ametsi potior sit rerum cura, prior tamen verborum ratio vulgò haberi solet, & rectè; *Initium enim doctrinæ*, ùt inquit alicubi Epictetus, *est consideratio nominum.* Huic recepto passim mori ut & nos morem geramus, tractationi præsentis argumenti meritò præmittimus expositionem verborum. Ubi primo loco se nobis offert vocabulum *Juris*, quod multas quidem significationes habet, ex quibus tamen tres duntaxat delibare placet, cæteris, quia minùs ad propositum faciunt, silentio præteritis. Interim illæ legi possunt apud Dn. D. Gletle *in Jurisprud. Fundam. Lib. I. Cap. 1.* §. *1. num. 2.*

II.

Accipitur itaque primò pro justo, ùt in illo XII. Tabb. *Paterfamilias uti legâssit super pecuniâ, tuteláve rei suæ, ita jus esto.* Dicitur autem aliud justum in sensu positivo, aliud in negativo. Hoc posteriori modò justum est omne id, quod injustum non est. Deinde justum aliud est ex æquo inter se viventium, veluti civium, fœderatorum &c. Aliud ejus, qui regit, & qui regitur, quà tales sunt. Illud æquatorium, hoc Rectorium appellat Grot. *de J. B. & P. Lib. I. Cap. 1.* §. *3. num. 2.* Dixi, *quà tales sunt*; nam extra hunc respectum quidquid inter Regentes, & parentes intercedit, id omne ad jus Æquatorium pertinet, & ideò dici solet, Principes in contractibus jure privatorum uti.

III.

Secundò vox *Juris* sumitur pro qualitate morali ad aliquid justè habendum, vel agendum; estque duplex, perfecta, & minùs perfecta.

perfecta. Perfectam nomine facultatis, minùs perfectam autem nomine aptitudinis insignivit Grot. *Cit. Cap. 1. §. 4.* Facultatem, quam nos deinceps cum communi schola jus propriè & strictè dictum appellabimus, respicit Justitia commutativa, quam idem Grot. *dict. Cap. §. 8. num. 1.* expletricem vocat, ratus, vocabulum commutativæ nimis arctum esse, eò quòd, si possessor rei meæ eam mihi reddat, nulla inter me, & illum intercedat commutatio, & tamen ad eandem hanc justitiam pertineat. At hæc ratio tanti non est, ut nomen scholastico usu receptum reformare cogat; insolens enim non est, ut denominatio sumatur ab actu frequentiore; aut quid vetat, vocabulum commutationis latiùs nonnihil accipere, ut actus omnis eodem designetur, quo propter jus alterius rigorosum res vel datur, vel traditur, vel restituitur? Aptitudinem verò respicit justitia distributiva, quam attributricem, item assignatricem vocat Grot. *Cit. §. 8. num. 1. & Lib. II. Cap. 17. §. 2. num. 2.*

IV.

Tertiò nomen *Juris* sæpissimè usurpatur pro Lege, voce hac latiùs sumptâ, atque ita definitur ab eodem Grot. *Alleg. Cap. 1. §. 9. num. 1.* quòd sit *regula actuum moralium obligans ad id, quod rectum est.* At hæc definitio etiam complectitur præceptum, ac per consequens latior est suo definito, cùm præceptum propriè Lex non sit, sed tantùm affine Legis; nam Lex procedit ab eo, qui potestatem Jurisdictionis obtinet, præceptum verò imponere potest quilibet, qui potestatem dominativam habet, veluti sunt dominus, paterfamilias, ac personæ id genus aliæ: Deinde Lex per se respicit bonum commune, præceptum verò respicit bonum privatum. Plures differentias inter legem, & præceptum studio prætereo. Quare expeditior est illa definitio, quòd Lex sit *ordinatio rationis in bonum commune publicâ authoritate constituta, vel approbata, & promulgata.*

V.

Dividi solet jus pro Lege sumptum in Naturale, & Positivum. Hoc porrò in Divinum, & Humanum. Humanum ulteriùs in Sacrum, & Profanum. Profanum iterum in Jus pluribus Gentibus commune, & certæ Reipublicæ proprium. Illud Jus Genti-

um : hoc verò civile nuncupatur. Jus Naturæ ex ea parte, qua publicum eſt, uti & Jus Gentium noſtri ſunt fori, Jus autem Divinum, Sacrum, & civile ſuis propriis relinquimus Cathedris diſcutiendum.

VI.

Secundo loco occurrit vox *publicum.* Accipitur autem Jus Publicum itidem non uno modo. I. Jus publicum vocatur omne, quod authoritate publicâ conſtitutum eſt. Hoc ſenſu excuſatio tutorum, detractio falcidiæ, uſucapio, teſtamenti factio, ac negotia id genus alia juris publici eſſe dicuntur *L. 29. ff. de Teſtam. tut. L. 15.* §. *1. ff. ad Leg. falcid. L. 103.* §. *1. ff. de damn. infect. L. 3. ff. Qui teſtam. fac. poſſ.* quia ſcilicet authoritate nituntur publicâ, non privatæ tantùm conventionis placito. II. Appellatione Jùris publici quandoque intelligitur jus, quod civium omnium ejusdem civitatis commune eſt, ùt *in L. 116.* §. *1. ff. de R. J. & L. 2. Cod. Ne uxor pro marito &c.* Et hoc ſenſu jus publicum opponi videtur privilegio, quod non pertinet ad univerſos, ſed ad ſingulos. III. Nomine juris publici plerumque venit illud, quod immediatè reſpicit felicitatem publicam. Atque hæc ſignificatio primaria, & hujus loci eſt. Confer. Vinn. *ad* §. *4. num. 1. Inſt. de J. & J.*

VII.

Ultimo denique loco ſe ſiſtit *τὸ univerſale*, quæ vox ſubinde latiùs, ſubinde ſtrictiùs acccipitur. Hoc autem loco Jus univerſale dicitur illud, quod vel ubique terrarum, vel ſaltem inter plures populos obtinet, nec intra terminos certæ, ac determinatæ Reipublicæ concluſum eſt, ac proinde opponitur juri cujuslibet Civitatis proprio, & peculiari, veluti Athenienſium, Romanorum &c. Unde

VIII.

Jus Publicum Univerſale deſcribi poteſt eſſe illud, *quod ad Statum, Gubernationem, & conſervationem omnium, vel plurium ſaltem Civitatum per ſe, ac directè pertinet. Omnium*, inquam, *vel plurium ſaltem civitatum*; nam Jus Publicum Univerſale partim ex præceptis naturalibus, partim ex placitis Gentium conſtat; illa ad omnes: hæc verò ſaltem ad plures pertinent civitates.

IX. Divi-

IX.

Dividitur in affirmativum, & Negativum. Affirmativum eſt, quod actum aliquem præcipit: Negativum verò, quod actum aliquem prohibet; multa enim ſunt, quæ tum Imperantes, tum parentes quà tales in bonum publicum vel agere, vel omittere tenentur.

X.

Cauſam efficientem juris publici Univerſalis partim Deus tanquam Author Naturæ, partim Gentes conſtituunt; nam, ùt paulò antè dictum, jus hoc tum ex præceptis naturalibus, tum ex placitis gentium conſtat; cùm enim hominibus ab ipſa natura inſitus ſit appetitus ſocietatis civilis, neceſſariò Author Naturæ etiam Leges præſcribere debuit, quibus Imperantes, & parentes, ſi naturâ ducente plures homines in communitatem perfectam coaleſcerent, tum reſpectu ſui invicem, tum intuitu exterarum civitatum ad conſervandam pacem, & obtinendam ſalutem publicam dirigerentur, aliàs Deus defeciſſet in neceſſariis. Cùm autem Jus Naturale fundetur in neceſſitate naturæ, ac ea duntaxat præcipiat, vel prohibeat, quæ continent intrinſecam honeſtatem, vel malitiam: ex adverſo ad colendam ſocietatem, & mutuum commercium inter Gentes pro communi ipſarum felicitate pluribus, & magis ſpecialibus præceptis opus eſſe videretur, quia Regulæ, quas ipſa ratio naturalis ad dirigendas actiones Gentium ſuggeſſit, nimiùm generales ſunt, neque ſingulis negotiis, in quibus Liberæ Gentes inter ſe communicant, determinandis ſufficiunt; ideò præceptis naturalibus neceſſitate quadam, & utilitate publicâ exigente ex conſenſu Gentium plura fuere ſuperaddita, quæ Jus Gentium appellamus.

XI.

Subjectum Juris publici univerſalis ſunt illi, qui hoc jure diriguntur. Diriguntur autem eodem I. *Imperantes quà tales in ordine ad ſubditos*, & quidem non tantùm ſummi, ſed & inferiores, ac ſubalterni, quibus poteſtas regendi, & adminiſtrandi certam Reipublicæ partem ab iis, qui ſummum obtinent imperium, conceſſa eſt, quorum functiones procul dubio Regimen civitatis, ejúſque ſtatum publicum concernunt. II. Hoc jure diriguntur *ſubditi in or-*

dine ad Imperantes, & suam Rempublicam, cujus sunt membra. Si autem inter se invicem considerentur, non jure publico universali, sed tum universali privato, tum suæ Reipublicæ proprio reguntur. III. Denique eodem diriguntur *Civitates vel omnes, vel plures inter se*; tametsi enim nonnulli sint, qui jus publicum universale ad solos Imperantes, & parentes cujuslibet civitatis restringant, nihil tamen obstare videtur, quò minùs etiam jus, quod inter Gentes quà tales intercedit, publicum appelletur, cùm & ipsum publicam Gentium felicitatem respiciat. Consentit Grot. *Epist. 4.* ubi in appendice ita scribit: *Jus publicum ordinat totum ad partem, & partem ad totum, & duo tota inter se*, addens, *juris publici magnam partem esse jus feciale*, quo totam belli æquitatem sanctissimè præscriptam fuisse, testatur Cicer. *Lib. 1. de offic. Cap. 11.*

XII.

Objectum Juris Publici Universalis sunt actiones publicæ, quo nomine non illas tantùm intelligo, quæ ordinem imperandi, & parendi respiciunt, sed & illas complector, quibus Gentes quà tales tum tempore pacis, tum belli inter se communicant; nam & hæ ad conservationem, ac felicitatem Reipublicæ tendunt; licèt enim e. g. jura belli, pacis, fœderum, & Legatorum directò non in imperio in subditos, sed in naturali fundentur libertate, ab eo tamen, qui summum obtinet imperium, in bonum Reipublicæ sibi commissæ exerceri debent.

XIII.

Forma consistit in differentia specificâ, qua Jus publicum Universale distinguitur à jure publico particulari, quæ, ùt ex dictis elucescit, in eo sita est, quòd jus publicum Universale immediatè pertineat ad statum, gubernationem, & conservationem omnium, vel plurium saltem civitatum, ac proinde ab omni civitate particulari penitus abstrahat, jus publicum autem particulare respiciat certam, ac determinatam Rempublicam.

XIV.

Effectus stat in ejus vi, & efficaciâ. Obstringuntur autem hoc jure, quatenus ex præceptis naturalibus constat, populi omnes; quatenus

quatenus autem continet placita Gentium, illæ tantùm civitates ligantur, inter quas illud communi consensu coaluit. De utroque hoc jure jam pleniùs nonnihil differemus. Sit igitur

§. II.
De Jure Naturæ.

SUMMARIA.

I. *Unde Jus Naturæ nomen traxerit?*

II. *Appellatur ab AA. variis nominibus.*

III. *Evolvitur ejus Homonymia.*

IV. *Consideratum, ùt est in Deo, definitur, & explicatur Definitio.*

V. *Ut est in nobis, spectatur vel in actu primo, vel in actu secundo, & in utraq; acceptione definitur.*

VI. *Dividitur in Affirmativum, & negativum.*

VII. *Causa ejusdem efficiens est Deus ùt Author, & Gubernator naturæ.*

VIII. *Subjectum est omnis, & solus homo.*

IX. *Jus naturæ in bruta non cadit.*

X. *Adducitur Objectum juris naturalis.*

XI. *Socialitas non est principium cognoscendi universale, sufficit tamen ad colligenda illa officia, quæ homini erga alios homines incumbunt.*

XII. *Rejicitur illorum sententia, qui objecta juris naturalis ex Decalogo cognoscenda esse contendunt.*

XIII. *Refutantur duæ Regulæ â Balthasar. Wernero assignatæ.*

XIV. *Affertur alia Regula, & probatur.*

XV. & XVI. *Explicatur.*

XVII. *Quid expediat esse licitum, præceptum, vel prohibitum ad felicem statum naturæ humanæ?*

XVIII. *Quomodo jus naturæ differat â conscientia?*

XIX. *Quomodo fiat ejus promulgatio?*

XX. *Adducitur effectus juris naturalis tum generalis, tum specialis.*

XXI. *Quoties actus jure naturæ prohibetur ob defectum potestatis, vel saltem in agente deficit sufficiens voluntas, toties actus ex natura sua est nullus, & irritus.*

XXII. *Quan-*

XXII. *Quando actus prohibetur jure naturæ ob incapacitatem materiæ, is itidem est nullus, & invalidus.*

XXIII. *Idem dicendum, si prohibeatur ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem.*

XXIV. *Extra hos tres casus actus jure naturæ prohibitus illicitus quidem est, non autem invalidus.*

XXV. *Jus Naturæ continet rectitudinem intrinsecam.*

XXVI. *Est norma omnium cæterarum Legum.*

XXVII. *Est universale omnes homines obligans.*

XXVIII. *Non recipit ex diversitate locorum variationem.*

XXIX. *Utrùm possit invincibiliter ignorari?*

XXX. *Est immutabile, ubi tamen mutatio impropria, & materialis separari debet à mutatione propriè dictâ, & formali.*

XXXI. *Materia Legis naturalis quandoque subjecta est potestati humanæ, vel saltem Divinæ, quandoque verò ne quidem potestati Dei subjecta est.*

XXXII. *Jus naturæ permissivum mutari potest.*

XXXIII. *Jus autem naturæ præceptivum, & prohibitorium mutationem propriè dictam, & formalem non recipit.*

XXXIV. *Si verò respiciat materiam subjectam potestati Divinæ, vel humanæ, saltem impropriè mutari potest.*

XXXV. *Et quidem, si respiciat materiam subjectam potestati humanæ, voluntate ipsorum hominum hoc modo mutari potest.*

XXXVI. *Si autem respiciat materiam potestati Divinæ subjectam, saltem impropriè mutari potest voluntate Dei.*

XXXVII. *Malè tamen propterea asseritur, quòd Deus in jure Naturæ dispensare possit.*

XXXVIII. *Si denique jus naturæ respiciat materiam ne quidem potestati Divinæ subjectam, nullam penitus recipit mutationem.*

I.

JUs Naturæ, seu naturale nomen suum ex eo traxit, quòd ex ipsâ naturâ rationali quà tali tanquam intrinseca proprietas profluat, nobisque congenitum sit.

II.

Romani Juris Authores illud sæpè appellant *Jus Gentium*, *quasi quo jure omnes gentes utantur*, ùt inquit JCtus *in L. 9. ff. de J. & J.* & post

post eum Imperator *in* §. *1. Inst. de J. N. G. & C.* Princeps Oratorum Cicero pro Milon. illud vocat *Legem non scriptam, quam non didicimus, legimus, verùm ex ipsa naturâ hausimus, accepimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.* D. Ambros. est *Lex innata*; nam, ùt *Lib. 5. Epist. 41.* loquitur, *hac Lex non scribitur, sed innascitur, nec aliquâ percipitur lectione, sed profluo quodam natura fonte in singulis exprimitur.* Senec. *de Benefic. Lib. 4. Cap. 7.* illud nominat *Legem Divinam*, quia Deum Authorem habet. Puffendorff. *de J. N. & G. Lib. 2. Cap. 3.* §. *1.* nuncupat *Legem universalem, & perpetuam.* Alii vocant *Legem mentis*, quia mens humana vi luminis naturalis non solùm cognoscit intrinsecam convenientiam, vel disconvenientiam actuum cum natura rationali quà tali, sed etiam intimat homini, contrarias actiones displicere authori Naturæ tanquam Supremo Domino, & curatori, ac gubernatori ejusdem naturæ. Theologis denique plerumque venit sub nomine *Legis aterna.*

III.

Accipitur non uno modo, & quidem I. pro instinctu naturæ, quo ad certas actiones brutis, & hominibus communes inclinamur. Hoc sensu maris, & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio, ac educatio ad jus naturæ referuntur *in L. 1. §. 3. ff. de J. & J. & princ. Inst. de J. N. G. & C.* sed hæc acceptio est valdè impropria. II. Sumitur latè, ut etiam complectatur jus permissivum. Hoc sensu libertas, potestas venandi, ac jura id genus alia revocantur ad jus naturæ. III. Accipitur strictè pro regula humanarum actionum, qua jubentur, aut vetantur ea, quæ creaturæ rationali quà tali sunt consentanea aut dissentanea. Et ita porrò considerari potest, vel ùt est *in Deo*, vel ùt est *in nobis.*

IV.

Consideratum, ùt est *in Deo*, definitur, quòd sit *ordinatio divina sapientia, per dictamen recta rationis nobis manifestata, pracipiens ea, qua creatura rationali quà tali sunt consentanea, & prohibens ea, qua eidem sunt dissentanea.* Ita Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 2. num. 25.*

Dixi I. *Ordinatio Divina Sapientiæ:* quibus verbis innuitur, ad Legem naturalem concurrere & intellectum, & voluntatem Divinam, illum quidem cognoscendo convenientiam, vel disconvenientiam objecti cum natura rationali: hanc autem volendo homines obligare ad id, quod recta ratio dictat; nam citra voluntatem Legislatoris non potest consurgere obligatio legalis.

Dixi II. *Per dictamen rectæ rationis nobis manifestata*; nam dictamen rectæ rationis non est formaliter ipsum Jus Naturæ, sed actus intellectûs, quo judicamus, hoc, vel illud objectum propter ejus convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali esse ab Authore naturæ præceptum, vel prohibitum, ac proinde jus naturæ tantùm proponit, & nobis applicat, non secùs ac actus, quo intellectus judicat, hoc vel illud á Legislatore humano præceptum, vel prohibitum esse, non est ipsa lex positiva, sed eandem duntaxat proponit, & nobis applicat; nam Lex omnis vi essentiæ suæ procedere debet á Superiore quà tali: dictamen autem rectæ rationis non procedit á Superiore, sed provenit à natura rationali, quæ seipsá non potest esse Superior. Interim tamen in dictamine rectæ rationis jus naturæ saltem virtualiter dicitur consistere, quia dictamen illud non solùm nobis repræsentat convenientiam, aut disconvenientiam objecti cum natura rationali, sed etiam signum est voluntatis divinæ præcipientis, vel prohibentis actum. P. Suarez *de Legib Lib. 2. Cap. 6. num. 13.* Clariss. Dn. P. Schmalzgruber *Dissert. Proœm. ad Jus Ecclesiast.* §. *2. num. 51. & seqq.*

V.

Consideratum, ùt est *in nobis*, rursùs spectari potest vel *in actu primo*, seu tanquam lumen charactere indelebili cordibus nostris impressum, vel *in actu secundo*, seu tanquam regula proximè directiva nostrarum operationum. Spectatum *in actu primo* nihil aliud est, quàm *vis cognoscendi voluntatem Dei, qua præcipiuntur nobis ea, quæ creaturæ rationali quà tali sunt consentanea, & prohibentur ea, quæ eidem sunt dissentanea.* Spectatum verò *in actu secundo* est *judicium rectæ rationis, quo manifestatur nobis voluntas Dei præcipiens ea, quæ creaturæ rationali quà tali sunt consentanea, & prohibens ea, quæ eidem sunt dissentanea.* Cum hac definitione coincidit illa, quam tradit

tradit Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 10. num. 1.* quòd ſit *dictatum recta rationis indicans actui alicui ex ejus convenientia, aut diſconvenientia cum ipſa natura rationali ineſſe moralem turpitudinem, aut neceſſitatem moralem, ac conſequenter ab Authore naturæ Deo talem actum aut vetari, aut præcipi.*

VI.

Dividitur in affirmativum, & negativum. Affirmativum dicitur, quod præcipit ea, quæ creaturæ rationali quà tali ſunt conſentanea: Negativum verò, quod prohibet ea, quæ eidem ſunt diſſentanea. Illud ſemper quidem obligat, non tamen pro ſemper, ſed pro illis duntaxat circumſtantiis, in quibus omiſſio actûs eſt mala. Hoc verò obligat ſemper, & pro ſemper. Sic nunquam poſſum furtum, adulterium, vel aliud ſimile delictum committere. Econtrà non ſingulis momentis teneor Deo cultum, vel parentibus reverentiam exhibere.

VII.

Cauſa ejusdem efficiens eſt Deus, ùt Author, & Gubernator naturæ, qui illud quaſi divino digito mentibus, & cordibus noſtris inſcripſit. *ad Roman. 2. verſ. 14. & 15.* ubi Apoſtolus, *Gentes,* inquit, *quæ legem*, Moſaicam ſcilicet, *non habent naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ejusmodi legem*, nempe Moſaicam, *non habentes ipſi ſibi ſunt lex, oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente ipſis conſcientiâ ipſorum.* Conſentit S. Auguſtin. qui *Lib. 2. Confeſſ. Cap. 4.* ad Deum converſus ait: *Lex tua ſcripta eſt in cordibus hominum; quis enim ſcribit in cordibus hominum naturalem legem, niſi Deus?*

VIII.

Subjectum hujus Juris eſt *omnis, & ſolus homo.* Dixi primò: *omnis homo*; obligatio enim juris naturalis fundatur in recta ratione, qua manifeſtatur nobis voluntas Dei præcipiens, vel prohibens ea, quæ creaturæ rationali quà tali ſunt conſentanea, vel diſſentanea. Cùm igitur omnis homo vi naturæ ſit capax rectæ rationis, omnis etiam vi naturæ ſubjicitur legi naturali. Unde etiam infantes, perpetuò furioſi, & mente capti in actu primo obſtringuntur jure naturæ, ac proinde talem furioſum, aut mente captum indu-

cere non licet ad committenda ea, quæ vetita ſunt jure naturæ, ſecùs improbitas facti imputatur impellenti, tanquam cauſæ principali, interim tamen ipſe furioſus, aut mente captus, ſi legem naturæ violet, excuſationem meretur, quia vim ejus non intelligit; in quo jus naturæ differt á legibus humanis, utpote quibus illi ſoli obligantur, qui uſum rationis habent, aut aliquando habuerunt. Ratio diſparitatis eſt, quòd ea, quæ jure naturæ vetita ſunt, eſſentialem diſconvenientiam habeant cum ipſa natura rationali quà tali: ergò ſuppoſito, quòd Deus creaturam rationalem producere velit, non poteſt non illa eidem prohibere, tametſi hæc vel illa in particulari propter impedimentum aliquod non poſſit vim legis prohibentis agnoſcere, nihilominus enim objectum eſt, & manet á parte rei naturæ ipſius rationali diſconveniens, adeóque malum. Ex adverſo ea, quæ jure arbitrario prohibentur, per ſe, & ex eſſentia ſuá diſſona non ſunt creaturæ rationali, ac proinde infantes, perpetuò furioſi, & mente capti per ſe, & ex natura rei non comprehenduntur ſub lege humaná, uti hoc ipſo, quòd ſint creaturæ rationales, comprehenduntur ſub lege naturæ, neque etiam ratio felicitatis publicæ exigit, ut ejusmodi perſonæ in actu primo legibus humanis obſtringantur, cùm tamen felix ſtatus naturæ humanæ omninò exigat, ut ſaltem in actu primo teneantur legibus naturalibus.

IX.

Dixi ſecundò: *ſolus homo*; nam jus naturæ in bruta non cadit; ut enim natura ſit capax juris, debet quoque capax eſſe rationis, ut æqualitatem actûs, & vim regulæ eum præcipientis, vel prohibentis poſſit agnoſcere; debet item eſſe capax libertatis, quia fruſtra imperatur, vel prohibetur, quod agitur, vel omittitur ex neceſſitate; debet porrò eſſe capax obligationis, quia lex omnis, quæ aliquid præcipit, vel prohibet, obligationem inducit; denique etiam pœnæ capax eſſe debet, quia omnis transgreſſio legis pœnam meretur: atqui bruta neque rationis, neque libertatis, neque obligationis, neque pœnæ ſunt capacia: ergò neque juris. Deinde, ſi jus naturæ etiam in bruta caderet, poſſent illa jus habere adverſùs hominem, ac proinde citra injuſtitiam, & injuriam interfici haud poſſent, quod utique

utique falſum eſt, cùm homini pleniſſimum dominium in omnes res ſublunares animatas, & inanimatas à Deo ſit tributum. *Pſalm. 8. verſ. 6. & ſeqq.* Non adverſatur *princ. inſt. de J. N. G. & C.* ubi jus naturæ dicitur eſſe illud, *quod natura omnia animalia docuit*; nam, ùt ſuprà jam dixi, jus naturale hoc loco ſumitur impropriè pro inſtinctu naturæ ſenſitivæ, quo ad certás actiones brutis, & hominibus communes inclinamur; alio ſenſu ſi accipiatur, ſuſtineri non poteſt definitio Imperatoris, ex cujus authoritate utique rerum eſſentiæ haud pendent; tametſi enim ſint, qui definitionem illam tolerari poſſe exiſtiment, ſi ita exſplicetur, ut ſenſus ſit, jus naturæ eſſe illud, quod dirigit actiones brutis, & hominibus communes, tamen ne ſic quidem ſuſtineri poteſt, quia dantur actus jure naturæ prohibiti, á quibus tamen bruta per inſtinctum naturæ non abhorrent, ùt eſt vagus concubitus, conjunctio venerea cum parentibus, & vice verſâ occurrunt objecta jure naturæ præcepta, quorum tamen ſimulacra in brutis non inveniuntur, ùt eſt cultus divini Numinis, reverentia parentum. Confer Dn. Gletle *in Juriſprud. Fundam. Lib. 1. tit. 2. Cap. 2. §. 1. num. 1. & ſeqq.* Dn. P. Schmier *ubi ſuprà num. 13. & 14.* Dn. P. Schmalzgruber *Cit. §. 2. num. 42. & ſeqq.* Adde P. Suarez. *de Legibus Lib. 2. Cap. 17. num. 16.*

X.

Objectum juris naturalis ea omnia, & ſola conſtituunt, quæ creaturæ rationali quà tali ſunt conſentanea, aut diſſentanea, ſeu quæ continent intrinſecam, & eſſentialem honeſtatem, vel malitiam, ac proinde ad jus naturæ pertinent principia moralia omnia, quæ evidentem habent honeſtatem neceſſariam ad rectitudinem morum, ita ut oppoſita moralem inordinationem, ſeu malitiam evidenter contineant, ſive deinde ſint generalia per ſe, & ex terminis nota, qualia ſunt, bonum eſt faciendum, malum eſt vitandum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c. Sive ſpecialia, modò per neceſſariam, & evidentem illationem vel proximè, vel remotè ex primis principiis deducantur, hæc enim continentur in generalibus, ac per conſequens, ſi generalia ſunt juris naturæ, etiam ſpecialia, quæ intrinſecam, & evidentem connexionem habent cum generalibus, eò pertineant, neceſſe eſt, cùm veritas principii contineatur

tur in conclusione, & qui unum præcipit, vel prohibet, necessariò etiam præcipiat, vel prohibeat ea, quæ continentur in illo. P. Suarez *Cit. Lib. 2. Cap. 7. num. 4. & seqq.* Dn. P. Schmalzgruber *Cit.* §. *2. num. 57. & seqq.* At

XI.

Quæres: Unde cognosci possit, hoc, illudvé objectum jure naturæ licitum, præceptum, vel prohibitum esse? Diversi diversas assignant regulas, quas omnes referre, & sub censuram vocare nimis longum, & operosum foret. Hinc præcipuas saltem adducere, & nostram desuper mentem paucis aperire placet. Primò igitur haud pauci pro regula dignoscendi ea, quæ jure naturæ præcepta, aut vetita sunt, *socialitatem* statuunt, ita ut, quidquid naturæ societatis humanæ repugnat, hoc jure prohibitum, quidquid autem ad pacem, & tranquillitatem ejus facit, præceptum esse dicant. Ita Puffendorf. *de J. N. & G. Lib. 2. Cap. 3.* §. *15.* Nicola. Herz. *de Socialit. Sect. 2.* §. *1. num. 2. & seqq.* ac plures alii. Sed hoc principium universale non est, ùt illi ipsi fatentur, qui id adstruunt, cùm in eo officia hominis erga Deum, & seipsum saltem directò erui haud possint, sufficere tamen videtur ad colligenda illa officia, quæ homini erga alios homines incumbunt; ipsa enim natura communem inter omnes homines constituit societatem, quæ nos invicem non tantùm nexu physico fundato in similitudine naturæ, sed etiam morali, & velut politico mutui amoris, & misericordiæ conjungit. Hinc mundum quasi unam civitatem spectare oportet, cujus magnæ civitatis nos omnes incolæ, & cives sumus, prout Cicer. *Lib. 1. de Legib. in fin. se civem totius mundi, quasi unius urbis agnovit*, & Socrates interrogatus, *cujus esset, mundanum se esse* respondit. Eodem modo Senec. *de Ot. Sapient. Cap. 31. terminos*, inquit, *civitatis nostræ cum sole metimur.* Hæc magna igitur societas universum genus humanum complectitur. Cùm autem societas salva esse non possit, nisi amore, & custodiâ partium, ideò quidquid ad conservandam humani generis societatem simpliciter, & necessariò conducit, jure naturæ præceptum, quidquid verò eandem turbat, dirimit, aut tollit, eodem jure vetitum intelligi debet. Eleganter Cicer. *Lib. 3. de offic. quemadmodum*, inquit, *si unumquodque membrum*

sensum

Jensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari, ac interire totum corpus necesse est: ita si unusquisque nostrûm rapiat ad se commoda aliorum, detrabatq;, quod cuique possit, emolumenti sui gratiâ, societas hominum, & communitas evertatur, necesse est. Et quamvis hoc principium existentiam plurium hominum supponat, ut dictamina ex eo profluentia in actum deduci possint, non tamen necessariò supponit hominem in societate civili existentem, sed etiam illos dirigit, qui extra civilem degunt societatem, quippe qui non magis ea facere possunt, quæ communem illam humani generis societatem, cujus membra sunt, turbarent, vel abrumperent, quàm illi, qui societate civili circumscripti sunt.

XII.

Secundò alii objecta juris naturalis *ex Decalogo* dignoscenda esse volunt; quidquid enim in Decalogo præcipitur, vel prohibetur, evidentem, necessariam & immutabilem continet veritatem honestatis, vel malitiæ, exceptá solá circumstantiá Sabathi, quæ juri positivo determinationem suam refert in acceptis; tametsi enim recta ratio dictet, Deum authorem naturæ colendum esse, tempus tamen, vel diem, quo colendus sit, non determinat. At præterquam quòd hoc principium non à priori, sed à posteriori tantùm demonstret, quænam objecta jure naturæ præcepta, vel prohibita sint, insuper non servit omnibus, sed illis duntaxat, qui Decalogum agnoscunt, ejusque præcepta à Deo promulgata fuisse credunt; cum autem jus naturæ universo humano generi commune sit, necessariò ad aliud principium omnibus, & quidem ex vi solius rationis notum, recurrendum erit. Accedit, quòd hoc principium necessariò supponat aliud prius, ex quo dignoscatur, ea omnia, quæ in Decalogo præcepta, vel prohibita sunt, ipso jure naturæ præcepta, vel prohibita esse, ac per consequens non est primum. Deinde non poterat servire hominibus ante promulgatum Decalogum: ergò non est accommodatum omni tempori. Quare omninò in aliud principium nobis erit inquirendum.

XIII.

XIII.

Tertiò D. Balthasar Werner olim Professor Wüttenberg. & nunc Consiliarius Imperialis Aulicus *in Clement. Jur. Nat. & Gent. Cap. 5.* §. 17. duas assignat regulas, unam pro præceptis affirmativis, alteram pro negativis. Prior est hæc: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus omitteretur, generi humano pereundum esset, illud per legem naturæ à Deo præceptum est.* Posterior verò hæc: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus fieret, generi humano pereundum esset, illud naturaliter à Deo prohibitum est.* At prior regula ideò displicet, quia ex ea sequeretur, matrimonium singulis præceptum esse; si enim omnes homines omitterent matrimonium, necessariò generi humano pereundum esset; cujus tamen sequelæ falsitatem non modò Catholici omnes, sed & ex ipsis Acatholicis Puffendorf. *Lib. 6. Cap.* 1. §. 7. & Jacob à Ryssel *de Jur. Nat. Lib.* 1. *Cap.* 18. *num.* 8. agnoscunt, qui ultrò fatentur, præceptum de contrahendo matrimonio esse præceptum affirmativum indefinitum, & indeterminatum, quod totam quidem communitatem hominum obliget, non autem singulos, ubi nullus adest defectus hominum. Posterior autem ideò improbanda esse videtur, quia ex ea sequeretur, multa delicta, quæ jure naturæ certò prohibita sunt, non esse eo jure vetita; tametsi enim e. g. domi tuæ concubinam alas, aut vivente uxore tuâ cum soluta pecces, & omnes ita facerent, propterea tamen generi humano pereundum haud esset. Unde hasce Regulas nonnisi pro spuriis agnoscere possumus.

XIV.

Quartò alii hanc assignant regulam: *illud omne spectato jure Naturæ est licitum, præceptum, vel prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit esse licitum, præceptum, vel prohibitum, ad felicem statum naturæ humanæ,* & quidem *illud graviter est prohibitum, quod simpliciter, & necessariò expedit graviter esse prohibitum, illud verò leviter est prohibitum, quod simpliciter, & necessariò expedit leviter tantùm esse prohibitum*; neque enim omnia, quæ exigunt prohiberi, statim exigunt prohiberi graviter, aliàs natura rationalis non posset moraliter felicitatem consequi, ad quam ab Authore naturæ destinata est, cùm ea sit fragilitas naturæ humanæ, ut non possit, saltem longo tempore,

pore.

pore, ita ſibi cavere, ut nunquam ceſpitet, aut labatur, ſepties enim in die etiam juſtus cadit. Quæ ſententia etiam nobis probatur. Ratio eſt, quia jus naturæ eſt vera lex, & quidem lata univerſo generi humano: ergò pro fine ſuo habet felicem ſtatum totius generis humani, quia omnis lex per ſe reſpicere debet bonum communitatis, cui fertur, ac proinde, cùm jus naturæ latum ſit univerſo generi humano, per ſe reſpicere debet felicem ſtatum totius generis humani: ergò ſpectato jure naturæ illud debet eſſe licitum, præceptum, vel prohibitum, quod ſimpliciter, & neceſſariò expedit eſſe licitum, præceptum, vel prohibitum, ad felicem ſtatum generis humani, & quidem, quod neceſſariò expedit, graviter eſſe prohibitum, etiam graviter erit prohibitum, quod autem expedit, leviter tantum eſſe prohibitum, leviter duntaxat erit prohibitum.

XV.

Dixi autem primò: *quod expedit, eſſe licitum, præceptum, vel prohibitum*, hoc eſt, cujus licentia, præceptum, vel prohibitio plus boni, quàm mali affert generi humano; non autem dixi, *quod hìc, & nunc fieri expedit*; ſæpè enim contingit, quòd aliquid fieri expediret Reipublicæ, nec tamen propterea expedit, illud eſſe licitum, eò quòd ex licentia talis actionis plus mali metuendum, quàm boni ſperandum foret generi humano. Sic ſi homo Reipublicæ noxius authoritate privatâ interficeretur, ex tali homicidio plus boni, quàm mali redundaret in Rempublicam, & tamen non expediebat, homicidium tale eſſe licitum; Si enim authoritate privatâ liceret occidere homines, quos Reipublicæ noxios eſſe judicamus, vix quiſquam ampliùs ſecurus foret. Sic etiam, ſi levi mendacio tota communitas ab interitu conſervari poſſet, mendacium tale hìc, & nunc plus boni, quàm mali afferret Reipublicæ, & tamen non expediebat, tale mendacium eſſe licitum, quia, ſi toties mentiri liceret, quoties majus emolumentum ſperandum, quàm damnum timendum eſſet, omnis ferè inter homines communicatio, & fides tolleretur, totúmque humanum commercium diſſolveretur.

XVI.

Dixi ſecundò: *quod ſimpliciter, & neceſſariò expedit*; Si enim bono humanæ Reipublicæ tantùm utile, & perquam proficuum eſſet,

aliquid eſſe prohibitum, non autem ſimpliciter, & neceſſariò expediat, hoc non ad objectum juris naturalis, ſed juris poſitivi reducendum erit. Sic multùm expediiſſet bono communi, ſi matrimonia clandeſtina ob plurima incommoda, quæ ſecum trahunt, ſemper fuiſſent invalida, & tamen ea usque ad Sacrum Concilium Tridentinum valuiſſe conſtat.

XVII.

Illud autem expedit eſſe licitum, præceptum, vel prohibitum ad felicem ſtatum naturæ humanæ, in cujus licentiam, præceptum, vel prohibitionem homines in ſtatu poſſibilitatis conſtituti, & de futura conditione ſuâ, ac caſibus fortuitis adhuc incerti conſenſiſſent, ſi ab authore naturæ fuiſſent conſulti, ut de licentia, præcepto, vel prohibitione actionis ferrent ſuffragium. Ratio eſt, quia homines in tali ſtatu prorſùs indifferenti conſtituti, & ab Authore naturæ ſanciendæ legis cauſâ in conſilium vocati non aliud certè conſùlerent, quàm quod ſimpliciter, & neceſſariò conducere cenſerent ad felicem generis humani conditionem; nam hoc ipſò, quòd nulli penitus de futuro ſtatu ſuo conſtaret, ſed ſpes fortunæ proſperæ, & metus adverſæ reſpectu omnium planè æqualis eſſet, nonniſi naturale lumen rationis conſulere poſſent, ac per conſequens non aliud Authori naturæ darent conſilium, quàm quod dictaret recta ratio. Cùm igitur lumen vultûs divini ſuper nos ſignatum ſit, & jus naturæ mentibus, atque cordibus noſtris inſcriptum, & inſitum, rectè concludere poſſumus, illud, quod ita dictaret recta ratio præcipiendum, vel prohibendum, aut permittendum eſſe, etiam ab Authore naturæ præceptum, vel prohibitum, aut permiſſum fuiſſe. Confer P. Haunold. *Theolog. ſpeculat. Lib. 2. Tract. 1. Cap. 5. Contr. 1. §. 9. num. 350. & ſeqq.* Dn. Gletle *ſuprà Cit. Cap. 2. §. 3. num. 7. & ſeqq.* Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 2. Sect. 2. §. 3. per tot.* Dn. P. Schmalzgrueb. *ſuprà Alleg. §. 2. num. 61. & ſeqq.*

XVIII.

Forma Juris Naturalis duplex eſt, intrinſeca, & extrinſeca. Intrinſeca conſiſtit in differentiâ ſpecificâ, qua diſtinguitur à conſcientia, quæ ſita eſt in eo, quod jus naturale ſit regula univerſalis de

iis,

iis, quæ creaturæ rationali quà tali sunt consentanea, vel dissentanea: conscientia verò est dictamen practicum de iis, quæ hic, & nunc in particulari agenda sunt, ac proinde per conscientiam jus naturæ potiùs promulgatur, & applicatur. Deinde conscientia latiùs patet, quàm jus naturæ, quia non tantùm leges naturales, sed etiam positivas applicat, & quidem non tantùm applicare solet legem veram, sed etiam existimatam, hinc datur conscientia erronea. Denique jus naturæ tantùm respicit agenda, conscientia verò etiam versatur circa ea, quæ acta sunt, & ideò conscientia accusator, vel defensor, & simul testis esse dicitur. P. Suarez *de Legib. Lib. 2. Cap. 5. num. 15.* Dn. Gletle *Cit. Cap. 2. §. 4. num. 2.*

XIX.

Forma extrinseca stat in ejus promulgatione. Promulgatur autem jus naturæ per dictamen rectæ rationis. Et licèt hæc promulgatio fiat in singulis, non tamen censetur esse propositio particularis, sed communis vox totius naturæ, vel potiùs Authoris naturæ; quamvis enim loquatur ad singulos, non tamen loquitur ùt persona privata, sed ùt publica, quia loquitur ùt Author ipsius Naturæ. P. Suarez *Lib. 1. Cap. 11. num. 4.*

XX.

Effectus juris naturalis est vel generalis, vel specialis. Generalis est obligatio conscientiæ ponendi actionem præceptam, vel omittendi actionem prohibitam. Specialis verò, quòd actus contra legis prohibitionem positus non tantùm illicitus, sed aliquando etiam invalidus sit; *aliquando*, inquam; non enim eò ipsò, quòd actus aliquis jure naturæ prohibitus sit, hoc jure statim etiam irritus est. Sic matrimonium contrahere post emissum votum simplex castitatis, aut post promissionem sponsalium alteri factam prohibitum est jure naturæ, & tamen cum ejusmodi impedimento impediente defacto contractum valet. Sic etiam jus naturæ prohibet vendere rem ultrà justum pretium, nihilominùs tamen talis venditio non est irrita jure naturæ. Unde hac in re sequentes tenendæ sunt Regulæ, quarum

XXI.

Prima est: *Quoties actus prohibetur jure naturæ ob defectum potestatis, vel saltem deficit in agente sufficiens voluntas, toties actus ex natura suâ est nullus, & irritus.* Ita P. Suarez *Lib. 2. Cap. 12. num. 4.* Dn. P. Schmier *Cit. Cap. 2. Sect. 3. §. 2. num. 101. & seq.* Dn. P. Schmalzgrueber *Alleg. §. 2. num. 70.* Ratio est, quia potestas, & voluntas sunt duo actionum humanarum principia substantialia, ac proinde, si unum, aut alterum deficiat, non potest actus humanus esse validus. Sic matrimonium secundum vivente priori conjuge contractum est ipso jure naturæ nullum, quia nemo in alterum transferre potest, quod quis non habet, velut ex terminis notum est. *Mulier autem sui corporis potestatem non habet, sed vir, similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier,* ùt loquitur Doctor gentium *1. ad Corinth. 7. vers. 4.* Ergò, postquam dominium corporis in ordine ad generationem prolis in primam conjugem translatum est, deficit potestas illud in secundam transferendi. Sic contractus dolo substantiali obtentus est ipso jure naturæ nullus, quia tollit consensum, ac proinde deficit voluntas, sinè qua non potest contractus humanus perfici.

XXII.

Secunda est: *Quando actus prohibetur jure naturæ ob incapacitatem materiæ, is non tantùm illicitus, sed simul etiam invalidus est.* Ita rursùs P. Suarez. Dn. P. Schmier, & Dn. P. Schmalzgrueb. *Cit. loc.* Sic irritum est jure naturali matrimonium cum impotentiâ perpetuâ contractum, quippe quod inter corpora perpetuò inhabilia ad generationem dari non potest; matrimonium enim talis est contractus, quo mas, & fœmina sibi invicem jus tradunt in corpora sua ad usum humanæ generationis: implicat autem, ut aliquis jus tradat in corpus suum ad usum humanæ generationis, si còrpus ipsius ad hunc usum perpetuò est ineptum.

XXIII.

Tertia est: *Quando actus jure naturæ prohibetur ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem, itidem actus non tantùm illicitus, sed etiam invalidus est.* Ita denuò P. Suarez *ubi suprà num. 5.*

Grot.

Grot. *Lib.* 2. *Cap.* 5. §. 10. *num.* 1. Dn. P. Schmier *Cit.* §. 2. *num.* 103. & *seqq.* Dn. P. Schmalzgrueb. *Alleg.* §. 2. *num.* 71. Ratio est, quia, si actus prohibitus sit ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem, ipse valor talis actûs est contra jus Naturæ, ac per consequens non potest non esse irritus. Sic irritum est matrimonium inter patrem, & filiam, matrem, & filium contractum, quia vitium perpetuò adhæret effectui, cùm tale matrimonium non tantùm turpiter contrahatur, sed etiam, & quidem multò turpior sit usus talis matrimonii. Sic etiam irritus est contractus usurarius, quia turpitudo, quæ reperitur in conventione, etiam invenitur in exactione usurarum, & solutarum retentione, cùm semper maneat nullitas tituli, & inæqualitas inter datum, & acceptum.

XXIV.

Extra hos tres casûs actus jure naturæ prohibitus illicitus quidem est, non tamen invalidus; quia suppositâ potestate, & voluntate agentis, capacitate materiæ, ac desitione turpitudinis in ipso effectu concurrunt omnia requisita ad substantiam actûs, ac proinde, licèt ille aliunde prohibitus, & illicitus sit, non tamen is erit invalidus. Sic, ut suprà dictum, validum est matrimonium cum voto simplici castitatis contractum, quia votum hoc non abstulit, sed tantùm ligavit potestatem, quam homo habet in corpus suum, potest insuper in matrimonio post votum contracto honestus ipsius usus esse reddendo, non autem petendo debitum. Similiter venditio ultra verum rei pretium facta relinquit quidem perpetuam obligationem restituendi excessum pretii, hoc tamen si fiat, cessat omnis turpitudo in valore, & perpetuitate contractûs, adeóque nulla subest ratio, cur ejusmodi contractus simpliciter & absolutè irritus esse debeat. P. Suarez *Cit. Cap.* 12. *num.* 6. Dn. P. Schmier *ubi suprà num.* 105. Dn. P. Schmalzgrueb. *Dict.* §. 2. *num.* 72.

XXV.

Proprietates Juris Naturalis plures occurrunt. Prima est rectitudo ejus intrinseca; cùm enim ea demùm præcipiat, vel prohibeat, quæ necessariam, & essentialem habent veritatem honestatis, vel malitiæ, non potest non intrinsecam continere rectitudinem.

XXVI.

Secunda, quod ſit norma omnium cœterarum legum, ita ut, ſi ab hac æquitatis regulâ lex poſitiva deflectat, jam nomen legis non mereatur, ſed corruptela ſit; tametſi enim lex humana circumſtantiam aliquam addere, vel detrahere poſſit juri naturæ, quo ſenſu accipiendus eſt *Text. in L. 6. ff. de J. & J.* non tamen poteſt præcipere, quod jure naturæ prohibetur, vel prohibere, quod eo jure præcipitur.

XXVII.

Tertia eſt Univerſalitas, cùm enim fundamentum habeat in recta ratione, omnes illos obligat, in quos cadit recta ratio. Hinc *in Can. 7. Diſt. 1.* dicitur eſſe *commune omnium nationum.*

XXVIII.

Quarta eſt uniformitas, ubique enim idem eſt, & eandem vim habet, nec ex diverſitate locorum variationem recipit, ſicut leges humanæ; nam jus naturæ profluit ex ipſa natura rationali quà tali tanquam intrinſeca ejus proprietas, cùm igitur natura rationalis eadem ſit ubique, & in omnibus, etiam jus naturale idem erit ubique, & in omnibus, & ideò Ariſtoteles *Lib. 5. Ethic. Cap. 7.* illud deſcribit, *quod ubique eandem vim habet, & non quia videtur, aut non videtur.*

XXIX.

Quinta, quòd omnibus ita notum ſit, ut non poſſit invincibiliter ignorari, quod verum eſt, ſi loquamur de univerſaliſſimis principiis practicis, quæ, ſi modò intelligamus terminos, aſſenſum etiam ab invito extorquent. Si autem ſermo ſit de concluſionibus, quæ ex primis principiis practicis deducuntur, tunc intereſt, utrùm ſuâ ſponte, ac ſine operoſo diſcurſu ex illis profluant, vel utrùm magno ingenii conatu opus ſit, ut ex illis deducantur. Prioris generis quæ ſunt, non poſſunt ſaltem diu inculpabiliter ignorari, quia fieri vix poteſt, ut non tandem animus ſuſpicetur, latére malitiam, quòd ſi fiat, jam ignorantia deſinit eſſe inculpabilis. Quæ verò poſterioris ſunt generis, etiam ad longum tempus, & fortè ab hominibus

minibus rudioribus per totam vitam ignorari possunt. Confer P. Suarez *Lib.* 2. *Cap.* 8. *num.* 7. & Dn. Gletle *dict. Cap.* 2. §. 5. *num.* 5.

XXX.

Ultima proprietas est immutabilitas; *Quæ enim Divinâ quadam providentiâ constituta sunt, semper firma, ac inconcussa permanent*, ùt ait Imperator *in* §. 11. *Inst. de J. N. G. & C.* ubi tamen primò mutatio legis propriè dicta, & formalis separari debet à mutatione impropriâ, & materiali. Mutatio propria, & formalis dicitur, quæ directò afficit ipsam legem, vel ejus obligationem, ùt accidit, si voluntate legislatoris expressâ, vel tacitâ lex abrogetur, aut in ea dispensetur. Impropria verò, & Materialis, quæ directò non incurrit in ipsam legem, sed in ejus materiam, quod fit, si circumstantia, quæ obligationem fundat, tantùm mutetur, ita ut materia exuat conditionem, sub qua terminabat prohibitionem legis.

XXXI.

Porrò materia legis naturalis quandoque subjecta est potestati humanæ, quandoque verò non est subjecta. Subjecta est, si vel respiciat res existentes in dominio humano, vel ex præcedente actu voluntatis humanæ pendeat, secùs verò subjecta non est, & hoc casu vel saltem subjacet potestati Dei, vel nequidem potestati divinæ substat. Potestati Dei subjacet, si immutari possit absque præjudicio alicujus perfectionis divinæ. Si verò exemptio materiæ à lege repugnet perfectioni, aut sanctitati Dei, tunc nequidem potestati divinæ subjecta erit.

XXXII.

Denique jus Naturæ permissivum separari debet à præceptivo, & prohibitorio. Permissivum mutari potest, quia id, quod permittitur, non præcipitur, sed tamdiu duntaxat permittitur, donec à Legislatore humano ex justâ causâ non fuerit contrarium statutum. Sic jus naturæ statum libertatis, quem homo beneficio naturæ habet, non determinat, nec præcipit, ut singuli homines in libertate relinquantur, ac proinde potuit jure humano introduci servitus. Sic etiam jus naturæ non præcipit, ut res omnes sint communes,

munes, nec prohibet rerum divisionem, licèt prohibeat, ne stante rerum communione ullus impediatur, vel arceatur ab usu necessario rerum communium, ac per consequens potuerunt homines â primævâ rerum communione recedere, & eas inter se dividere. Eodem modo jure naturæ testamentum etiam insolenne valet, modò de voluntate testatoris constet, interim tamen hoc jus non prohibet, ne septem testes, & aliæ solennitates per Legislatorem civilem ad valorem testamenti requirantur: ergò potuit jus civile disponere, ut testamentum non aliter valeat, quàm si coram septem testibus confectum, & aliis insuper solennitatibus munitum sit. Similiter jus naturæ omnibus quidem venari permittit, non autem præcipit, ut omnes venari possint, ac per consequens potuit á Legislatore humano justis ex causis promiscua Venatio prohiberi.

XXXIII.

Jus autem Naturæ præceptivum, & prohibitorium mutationem propriè dictam, & formalem non recipit; nam, ùt paulò antè dictum, mutatio propria, & formalis illa vocatur, quæ directò afficit ipsam Legem, vel ejus obligationem; talem autem mutationem non recipit jus Naturæ, quia illa, quæ hoc jure præcipiuntur, vel prohibentur, intrinsecam, & essentialem continent honestatem, vel malitiam, quam conditionem ut exuant, ne Deus quidem efficere potest, si nulla interveniat mutatio ex parte materiæ, cùm is non possit mutare essentias rerum; quamdiu autem manet honestas, vel malitia objecti, tamdiu manet præceptum, vel prohibitio juris naturalis, cùm Deus non possit non præcipere ea, quæ evidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum, & prohibere ea, quæ continent intrinsecam malitiam, & deordinationem; tametsi enim divina voluntas libera sit in omnibus actionibus ad extra, ex suppositione tamen unius actûs liberi necessitari potest ad alium. Sic suppositâ promissione absolutâ necessitatur ad implendum promissum, &, si vult loqui, vel revelare, necessariò debet revelare verum. Eodem igitur modo supposito, quòd creare velit naturam rationalem instructam libertate operandi benè, vel male, non potuit non velle prohibere tali creaturæ actus intrinsecè malos, vel nolle præcipere honestos necessarios. Suarez *Cit. Lib.* 2. *Cap.* 6.

Cap. 6. num. 13. Deinde quæ præcipit, vel prohibet Jus Naturæ, necessariam habent convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali quà tali. At ne Deus quidem facere potest, ut, quod habet necessariam convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali, eandem non habeat, si nulla interveniat mutatio circumstantiarum ex parte objecti: stante autem convenientiâ, vel disconvenientiâ non potest non velle præcipere, aut prohibere tale objectum. Denique præcepta juris Naturæ vel negativa sunt, vel affirmativa: at neutrum genus præceptorum mutari potest. Non primum, quia præcepta negativa prohibent res per se, & intrinsecè malas; uti ergò res intrinsecè mala non potest desinere esse mala, ita nec possunt præcepta negativa per se desinere, aut mutari. Non etiam secundum, quia præcepta affirmativa solùm obligant ad actum honestum pro illis circumstantiis, in quibus omissio talis actûs esset per se, & intrinsecè mala: ergò, sicut illa omissio non potest non esse mala, ita nec obligatio præcepti affirmativi ad actum illi omissioni contrarium per se desinere, aut mutari potest, ac proinde talia præcepta semper obligant pro suo tempore. P. Suarez *Cit. Lib. 2. Cap. 13. num. 4.*

XXXIV.

Si autem jus naturæ respiciat materiam subjectam potestati divinæ, vel humanæ, saltem impropriè mutari potest; mutatio enim impropria, & materialis illa dicitur, quæ directò non afficit ipsam Legem, aut obligationem ex Lege fluentem, sed incurrit in materiam Legis: atqui talem mutationem recipit jus naturæ, si respiciat materiam subjectam potestati divinæ, vel humanæ; nam hoc ipso, quòd materia subjecta sit potestati divinæ, vel humanæ, potest illa voluntate Dei, aut hominum ita immutari, ut, quæ affecta certis circumstantiis præcepta, vel prohibita erat, jam non ampliùs sit præcepta, vel prohibita; Si enim jus naturæ respicit materiam subjectam potestati divinæ, vel humanæ, non terminat illa præceptum, vel prohibitionem in omnibus, sed in certis duntaxat circumstantiis, ac proinde possunt illæ voluntate Dei, aut hominum ita immutari, ut objectum extrahatur ex numero præceptorum, vel prohibitorum.

XXXV.

Si Jus Naturæ respicit materiam subjectam potestati hominum, mutari potest impropriè voluntate ipsorum hominum, quia hoc casu non inducit obligationem absolutam, sed ex certa conditione pendentem, quæ voluntate hominum auferri potest. Sic Lex naturæ, quæ jubet, ut damnum injustè illatum reparetur, non obligat absolutè, sed tantùm sub hac conditione, nisi creditor jure suo cedat. Sic etiam Lex, quæ imperat, ut res aliena restituatur, non obligat absolutè, sed sub hac conditione, nisi Legislator humanus ex justâ causâ rem priori domino auferat, & possessori addicat. Similiter Leges, quæ jubent, ut res contractu valido promissa præstetur, juramentum servetur, votum emissum adimpleatur, non obstringunt absolutè, sed sub hac conditione, nisi legitimus Superior contractum ex justâ causâ dissolverit, vel juramentum, aut votum relaxaverit. Dn. Gletle *Cit.* §. *5. num. 12.* P. Suarez *dict. Lib. 2. Cap. 14. num. 20. & 21.* ubi plura affert exempla.

XXXVI.

Si Jus Naturæ respicit materiam potestati divinæ subjectam, saltem mutari potest impropriè voluntate, & authoritate Dei; quia non aliter obligat, quàm sub hac conditione, nisi Deus consensum præstet. Exemplum talis mutationis habemus in sacris literis *Genes. 22.* ubi Deus dixit ad Abraham: *Tolle filium tuum unigenitum, & offer eum in holocaustum.* Cùm enim Deus vitæ, & mortis potestatem habeat. *Sapient. 16.* potuisset is Isacum per seipsum interficere, ac per consequens etiam Abrahamo uti potuit tanquam instrumento. Alterum occurrit *Exod. 3.* ubi dixit ad Hebræos: *Cùm egrediemini, non exibitis vacui, sed postulabit mulier à viciná suâ, & ab hospitâ suâ vasa argentea, & aurea, ac vestes, & ponetis eas supra filios, & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum.* Potuit enim Deus vel tanquam *supremus rerum omnium Dominus* spolia illa Hebræis donare, vel tanquam *supremus Judex* eis reddere mercedem laborum suorum, ùt dicitur *Sapient. 10. vers. 17.* Tertium nonnulli desumunt ex Osea *Cap. 1.* ubi Deus jussit, ut Propheta sibi assumat uxorem fornicationum; nàm Deus tanquam supremus corporum humanorum Dominus absolutè potuit Oseæ dominium dare in corpus mulieris fornicariæ,

etiam

etiam ſine ejus conſenſu, quo facto copula jam non erat fornicaria, quia Propheta non acceſſit ad alienam, ſed ad ſuam. At nulla cogit neceſſitas, ut ad hanc interpretationem confugiamus; dici enim poteſt, quòd Deus juſſerit aſſumere eam, quæ priùs fornicaria erat, non ſolùm ad uſum, ſed etiam ad matrimonium, & in conjugem; illud autem, quod ſequitur, *fac tibi filios fornicationum*, ita intelligi debet, filios, quos mulier illa antea ex fornicatione ſuſcepit, fac tuos per adoptionem. Lyran. *ibid.* P. Suarez *ſæpè cit. Lib. 2. Cap. 15. num. 20.* Quartum haud pauci in polygamia ponunt, tametſi enim pluralitatem uxorum jure naturæ prohibitam eſſe dicant, viri tamen ſanctiſſimi, & Patriarchæ veteris Teſtamenti ex conceſſione divinâ, ùt colligitur ex *Deuter. Cap.* 21. plures ſibi junxerunt uxores; cùm enim Deus pleniſſimus corporum noſtrorum Dominus ſit, potuit is uni viro jus dare in corpora plurium fœminarum, & quamvis per mutuam traditionem corporum uni ab uno factam jus quæſitum ſit in ſolidum, hoc ipſum tamen jus ſubjacet dominio Dei, qui proinde illud ex parte auferre, & corpus unius viri pluribus fœminis commune facere potuit.

XXXVII.

Quanquam autem jus naturæ impropriè voluntate Dei mutari poſſit, ſi materiam reſpiciat poteſtati divinæ ſubjectam, illorum tamen ſententiam probare haud poſſumus, qui propterea aſſerunt, Deum in jure naturæ diſpenſare poſſe, cùm ejusmodi mutatio multùm differat à verâ, & propriè dictâ diſpenſatione; diſpenſatio enim fit vi ſolius poteſtatis legislativæ, quia tollere, & condere Legem ejusdem poteſtatis eſt, adeóque tunc Deus diceretur in jure naturæ diſpenſare, ſi aliquem ab ejus obligatione eximeret tanquam ſupremus Legislator: Atqui in allatis exemplis Deus non uſus eſt poteſtate legislativâ, ſed proceſſit tanquam ſupremus Dominus, vel ùt ſupremus Judex extrahendo objectum ex numero prohibitorum: ergò &c. Deinde ſi Deus diſpenſare poſſet in Jure Naturæ, vel poſſet diſpenſare in primis univerſaliſſimis principiis practicis, qualia ſunt, bonum eſt faciendum, malum eſt vitandum &c. vel in concluſionibus ſive proximè. & immediatè, ſive remotè, & mediatè per neceſſariam conſequentiam exinde deductis: atqui in neutro

 genere

genere dispensare potest; non in primo, ùt omnes fatentur: non etiam in secundo; si enim Deus dispensare non potest in primis principiis practicis, neque dispensare potest in conclusionibus per necessariam consequentiam inde deductis, cùm omnis falsitas, vel defectus in conclusione redundet in falsitatem, vel defectum, aut mutationem principii. Confer P. Suarez *alleg. Cap. 15. num.* 19. & 29.

XXXVIII.

Quòd si Jus Naturæ respiciat materiam nequidem potestati divinæ subjectam, nullam penitus recipit mutationem, non propriam, ùt suprà ostensum est, non etiam impropriam, quia hoc ipso, quòd ejus materia ne quidem potestati divinæ subjecta sit, illa à Deo immutari haud potest; quamdiu autem materia persistit in suo statu, tamdiu etiam perdurat fundamentum inhonestatis, ac per consequens prohibitio, cùm Deus non possit non prohibere illud, quod intrinsecam continet turpitudinem. Certè si materia non est subjecta potestati divinæ, illa semper, & in omnibus circumstantiis retinet suam turpitudinem, & malitiam, quia semper manet dissona naturæ rationali quà tali: ergò semper manet prohibita. Sic Jus naturale prohibens idololatriam, blasphemiam, perjurium, odium, vel contemptum Dei, mendacium &c. omnem penitus mutationem respuit, quia respicit materiam nequidem potestati divinæ subjectam. P. Suarez *cit. Cap.* 15. *num.* 22.

§. III.

De Jure Gentium.

SUMMARIA.

I. *Jus Gentium sumitur vel latè, vel strictè: Et strictè porrò vel propriè, vel impropriè.*

II. *Propriè acceptum definitur, & pro genere ponitur* Conventio: *Unde*

III. *Primò improbatur eorum sententia, qui contendunt, Jus Gentium esse speciem Juris Naturalis.*

IV. *Secun-*

IV. *Secundò refutatur Nonnemo, qui ait, virtutem legalem, & obligativam provenire à Deo tanquam Authore humanæ societatis.*
V. *Tertiò refellitur eorum opinio, qui gentibus collectivè sumptis adscribunt prærogativam imperii.*
VI. *Dividitur Jus Gentium primò in affirmativum, & negativum.*
VII. *Secundò in Universale, & particulare.*
VIII. *Tertiò in externum, & internum.*
IX. *Quartò in scriptum, & non scriptum.*
X. *Utrùm sustineri possit divisio in primarium, & secundarium?*
XI. *Causa efficiens sunt Gentes vel omnes, vel pleræque, vel etiam paucæ, ac fortè duæ tantùm.*
XII. *Causa impulsiva fuit quædam necessitas.*
XIII. *Subjectum sunt Gentes quà tales, seu quatenus sunt membra generis humani.*
XIV. *Objectum Juris Gentium constituunt ea, quæ pertinent ad convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se.*
XV. *Quomodo differat, tum à Jure Naturæ, tum à civili?*
XVI. *Quomodo promulgetur?*
XVII. *Effectus ejus stat in obligatione justitiæ, quam tamen comitatur obligatio legalis, quæ nascitur ex Jure Naturæ.*
XVIII. *Jus Gentium propriè sumptum etiam propriè dictam, & formalem recipit mutationem, ab una tamen gente solâ mutari haud potest.*
XIX. *Jus Gentium autem impropriè dictum à qualibet Gente liberè mutari potest.*
XX. *Quomodo Jus Gentium probetur?*

I.

JUs Gentium sumitur vel latè, vel strictè. Latè pro omni illo jure, quo Gentes humanæ utuntur, ùt *in L. 1. §. 4. ff. de J. & J.* Atque hoc sensu etiam Jus naturale complectitur. Sic *in L. 2. ff. eod.* JCtus Religionem quoque erga Deum, reverentiam in parentes, pietatem in patriam ad Jus Gentium retulit, quæ tamen haud dubiè juris sunt naturalis. Si verò strictè sumatur, appellatione Juris

Gentium intelligitur jus pluribus quidem populis commune, à naturali tamen distinctum. Et hoc modo rursus sumitur vel propriè, vel impropriè. Propriè accipitur pro eo jure, quod inter plures Gentes quà tales cum mutuâ obligatione receptum est. Impropriè verò denotat illud jus, quod ob utilitatem aliquam pluribus populis sine obligatione mutuâ placuit; sæpè enim diversi populi eodem jure utuntur, vel quia certæ Leges, utut in necessitate naturæ fundatæ haud sint, adeò tamen propinquæ, & consentaneæ sunt naturæ, ut populis moratioribus ultrò se commendaverint, vel quia necessitas, aut utilitas easdem pluribus gentibus Leges persuasit, vel denique quia ipsa morum similitudo diversas gentes ad easdem Leges recipiendas invitavit, quia tamen non ex mutuo pacto, sed ex libera cujusque gentis voluntate fuerunt receptæ, nec convenientem societatem, & communicationem gentium inter se, sed cujusvis populi seorsim felicitatem respiciunt, ideò Jus Gentium propriè dictum non constituunt, & hoc sensu JCti Romani multa ad Jus Gentium referunt, quæ non nisi juris civilis sunt, quod tamen à pluribus populis observatur. P. Suarez *sæpè cit. Lib. 2. Cap. 19. num. 8. & 10. & Cap. 20. num. 1.* Dn. Gletle *Tit. 2. Cap. 3.* §. *3. num. 1.*

II.

Jus Gentium propriè acceptum *in* §. *2. Inst. de J. N. G. & C.* ab Imperatore describitur esse illud, *quòd usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt.* Accuratiùs ita definiri potest, quòd sit *Conventio, qua Gentes quà tales in ordine ad ea obligatione mutuâ consociantur, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent.* Ita Dn. Gletle *Tit. 2.* §. *3. num. 2.* Ajo, Jus Gentium esse *Conventionem,* in quo assentientem etiam habeo Grot. qui *in Prolegom. num. 1.* Jus Gentium, scilicet universale, moribus, & pacto tacito introductum esse, & porrò *num. 53.* tanquam ex condicto obligare scribit. Item *Lib. 2. Cap. 3.* §. *5.* expressè asserit, Jus Gentium vim pacti inter Gentes habere. Dissentiunt multi, & quidem

III.

Primò haud pauci contendunt, Jus Gentium speciem esse juris naturalis. At malè; nam Jus Naturæ ea tantùm præcipit, vel prohibet,

hibet, quæ continent intrinſecam, & eſſentialem honeſtatem, vel malitiam: quæ autem Jus Gentium præcipit, vel prohibet, non continent intrinſecam, & eſſentialem honeſtatem, vel turpitudinem. Sic Jus Gentium prohibet, hoſtem veneno interficere, quod tamen, ſuppoſitâ belli juſtitiâ, non continet intrinſecam turpitudinem; quid enim intereſt, utrùm hoc, vel illo modo hoſtem interficiam, ſi ille jure interfici poteſt? Sic etiam Jus Gentium præcipit, ut, niſi juſta ſubſit recuſandi cauſa, Legati admittantur, & tamen admiſſio Legatorum non continet eſſentialem honeſtatem, ita ut ejus oppoſitum ſit intrinſecè, & eſſentialiter turpe.

IV.

Secundò Nonnemo ait, virtutem legalem, & obligativam Juris Gentium provenire à Deo, tanquam Authore humanæ ſocietatis, ſeu Supremo Politiarum, & rerum publicarum Principe. At rurſùs malè; quia ad convenientem communicationem gentium inter ſe præter jus naturæ, quo non tantùm ſinguli homines, ſed & gentes omnes quà tales obſtringuntur, ſufficit, quòd illæ in ordine ad ea, quæ ad communem felicitatem ipſarum inter ſe pertinent, arbitrariâ conventione conſociari poſſint, ex qua cùm non tantùm naſcatur obligatio rigoroſa juſtitiæ, ſed inſuper ex jure naturæ reſultet obligatio legalis fidem datam ſervandi, nulla penitus apparet neceſſitas fingendi, quòd Deus præterea tacitæ illi conventioni inter Gentes initæ ſuperaddat virtutem legalem, præſertim cùm ſacræ literæ ne remotum quidem ejus rei ſuppeditent indicium.

V.

Tertiò alii aſſerunt, Jus Gentium procedere ab omnibus Gentibus collectim, non ſigillatim ſumptis, eſſe autem Gentes omnes collectim ſumptas Superiores ſingulis, perinde ùt in ſtatu polyarchico omnes, qui jus ſuffragii habent, ſimul ſumpti Superiores ſunt ſingulis. At hæc opinio nullo modo ſuſtineri poteſt; ſi enim Gentes collectim ſumptæ ſingulis gentibus Superiores eſſent, prærogativam Imperii non niſi Deo, quippe à quo omnis poteſtas procedit, referrent in acceptis, & quidem vel tanquam libero Collatori, vel tanquam Authori naturæ: neutrum autem dici poteſt. Non primum,

mum, quia in sacris literis de hoc ne verbulum quidem habetur: non etiam secundum, quia conservatio, & felix status generis humani potestatem hanc non exigit, cùm felicitati, ac incolumitati Gentium satis prospectum sit per hoc, quòd communitates perfectæ summum obtineant imperium, ac quoad ea, quæ pertinent ad convenientem communicationem plurium Nationum inter se, pacto, & arbitrariâ conventione consociari possint. Deinde si Gentes omnes collectim sumptæ à Deo tanquam Authore Naturæ haberent prærogativam Imperii, debuisset Genus humanum consensu omnium Nationum coaluisse in unam aliquam Rempublicam: atqui hoc manifestò falsum est, tum quia de eo neque ex historiis, neque ex monumentis aliis constat, tum quia fieri non potuit, ut suffragiis omnium Gentium consurgeret magna hæc Respublica, cùm plurimæ Nationes etiamnum nobis incognitæ sint. Porrò si Gentes collectim sumptæ haberent prærogativam Imperii, singuli essent veri, ac propriè dicti subditi illius magnæ Aristocratiæ, quod itidem evidenter falsum est; cùm enim certum, ac indubitatum sit, quòd singulæ Gentes summâ instructæ sint potestate, non possunt illæ alicui Superiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ subjectæ esse, cùm implicet, habere summam potestatem, & tamen potestatem Superiorem ejusdem ordinis, & lineæ agnoscere, sic enim esset summa, & non esset summa. Jus Gentium igitur non est univoca species juris pro Lege accepti, quia Lex omnis vi essentiæ suæ procedere debet à Superiore quà tali: atqui Jus Gentium non procedit à Superiore, cùm una Gens non sit Superior alterâ, nec omnes collectim sumptæ, Superiores sunt singulis: ergò &c. Confer Dn. Gletle *Cit. Tit. 2. Cap. 3. §. 2.*

VI.

Dividitur I. in affirmativum, & negativum. Affirmativum dicitur, quod actum aliquem præcipit, v. g. admissionem Legatorum. Negativum, quod actum aliquem prohibet, v. g. violationem Legatorum, ne arma, & fontes veneno inficiantur.

VII.

Dividitur II. in universale, & particulare. Universale est, quod plurium, & fortè Gentium moratiorum omnium convenientem societatem,

cietatem, & communicationem pro fine ſuo habet. Particulare, quod paucarum, ac fortè duarum tantùm Gentium communem felicitatem reſpicit. Sunt quidem, qui Jus Gentium particulare non agnoſcunt, ac proinde hanc diviſionem improbant. At ego cauſam non video, cur non poſſit retineri, cùm Jus Gentium non ex numero Gentium, ſed ex fine ſit æſtimandum. Unde ſi vel duo populi arbitrariâ conventione conſocientur in ordine ad ea, quæ ad communem felicitatem ipſarum inter ſe pertinent, verum jus gentium conſurgit. Si tamen ſimpliciter fiat mentio juris gentium, ſemper per excellentiam intelligitur univerſale. Dn. Gletle *Cit. Cap. 3. §. 4. num. 3.*

VIII.

Dividitur III. in externum, & internum. Externum dicitur, quod impunitatem tantùm extrinſecam, vel etiam tutelam publicam actui conciliat. Internum, quod actum in foro quoque interno juſtum reddit, uti fit, ſi verſetur circa actum indifferentem; Si verò permittat aliquid, quod jure Naturæ prohibitum eſt, tunc actui tantùm impunitatem extrinſecam conciliat, ita ut in foro externo non poſſit puniri, qui talem actionem exercuit. Sic Jus, quod hoſti hoſtem & in perſona, & in rebus lædere permittit, reſpectu illius, qui juſtum bellum gerit, internum eſt, ſi conſiſtat intra modum jure naturæ conceſſum, reſpectu alterius verò externum; licet enim is in alio territorio fortè deprehendatur, propterea tamen tanquam homicida, aut raptor puniri haud poteſt, quin publicâ etiam judiciorum authoritate ab omnibus Gentibus in poſſeſſione rerum hoſti ereptarum tuendus eſt; interim tamen, ſi belli cauſa injuſta ſit, etiamſi bellum ſolenni modo fuerit ſuſceptum, in foro interno injuſti ſunt tales actus.

IX.

Dividitur IV. in ſcriptum, & non ſcriptum. Scriptum eſt, quod expreſſo conſenſu Gentium conſtat, quò pertinent fœdera, & aliæ conventiones publicæ, quæ communem felicitatem Gentium paciſcentium reſpiciunt. Non ſcriptum, quod conſenſu tacito, ſeu uſu, & conſuetudine Gentium fuit introductum. Huc ſpectant jura

Legationum, libertas exercendi commercia cum exteris, jura belli, Repressaliæ, & cœtera juris Gentium universalis capita.

X.

Dividitur ab aliquibus V. in primævum, & secundarium. Primævum vocant, quod ratio naturalis inter omnes homines constituit: Secundarium verò, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt. At hanc divisionem rectè alii rejiciunt, quia falso nititur supposito, quasi scilicet jus naturale sit illud, quod natura omnia animalia docuit, quam definitionem suo loco refutavimus. Unde cùm Jus Gentium, quod ipsi primævum appellant, sit ipsum Jus Naturæ, illud autem, quod ab ipsis secundarium dicitur, demum sit verum Jus Gentium, ideò per se corruit hæc divisio. Planè si Jus Gentium latè accipiatur pro omni illo jure, quo Gentes humanæ utuntur, tolerari quidem potest hæc divisio, at tunc Jus Gentium non erit species juri naturali contradistincta, sed respectu Juris naturæ, & Juris Gentium strictè sumpti genus constituet, quo modo subinde Grot. Jus Gentium accepit; nam sæpè jus illud, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt Jus Gentium voluntarium appellat ad distinctionem scilicet Juris naturalis, quod & ipsum Jus Gentium dici posse ait *Lib. 1. Cap. 2. §. 4. num. 1. & 2. & alibi.*

XI.

Causa efficiens Juris Gentium sunt Gentes quà tales, vel moratiores omnes, vel pleræque, vel etiam paucæ, & fortè duæ tantùm; nam, ùt pauló antè dictum est, Jus Gentium non ex numero Gentium, sed ex fine æstimari debet.

XII.

Causa impulsiva fuit quædam necessitas; tametsi enim genus humanum in varios populos, & nationes fuerit divisum, semper tamen retinet unitatem aliquam, non solùm specificam, seu fundatam in similitudine naturæ, sed etiam quasi politicam, & moralem propter naturale præceptum mutui amoris, & misericordiæ, quod ad omnes etiam extraneos extenditur. Hinc, licèt quævis Gens

commu-

communitatem perfectam constituat, quælibet tamen etiam membrum est hujus universi, prout ad genus humanum spectat. Cùm autem nulla earum sibi adeò sufficiens sit, ut non interdum ad melius esse, & majorem utilitatem, interdum etiam ob moralem necessitatem mutuo auxilio, societate, & communicatione indigeat, ideò jure opus erat, quo Gentes in hoc genere societatis, & communicationis dirigerentur: Et quamvis magnâ ex parte hoc fiat per Jus naturæ, illud tamen suppeditat regulas nimis generales, quæ non sufficiunt singulis negotiis determinandis, in quibus Liberæ Gentes inter se communicant; necesse igitur erat, ut specialia quædam jura usu Gentium introducerentur. Confer P. Suarez *sæpè Cit. Lib. 2. Cap. 19. num. 9.*

XIII.

Subjectum Juris Gentium itidem sunt Gentes quà tales. Possunt nimirùm homines considerari vel tanquam creaturæ rationales, vel tanquam membra totius generis humani in diversas Gentes dispersi, vel denique tanquam membra certæ, ac determinatæ Reipublicæ. Primo modo spectati diriguntur Jure naturæ: Secundo Jure gentium: Tertio Jure civili. Non obstringuntur autem Jure gentium omnes planè gentes: nam, extra Jus naturale, & divinum novum, nullum de facto reperitur Jus omnibus Gentibus commune: Sed illæ tantùm, quarum voluntate expressâ, vel tacitâ coaluit; cùm enim vim pacti habeat, non alios obstringere potest, quàm qui in illud consenserunt. Unde contingere potest, ut, quod in una parte orbis terrarum Jus Gentium est, alibi non sit; quemadmodum jus illud, vi cujus bello solenni capti servi fiunt capientium, nec semper, nec apud omnes Gentes receptum fuisse testatur Grot. *Lib. 3. Cap. 7. §. 8.*

XIV.

Objectum Juris Gentium in genere constituunt ea, quæ pertinent ad convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se. In specie huc spectant admissio, & inviolabilitas Legatorum, libertas exercendi commercia cum exteris, jus sepulturæ, repressaliæ &c. Ex adverso, quæ ad pacem, concordiam, & tran-

quillitatem civium alicujus Reipublicæ inter ſe pertinent, illa ad Jus civile referenda ſunt.

XV.

Forma Juris Gentium duplex eſt, intrinſeca, & extrinſeca. Intrinſeca conſiſtit in differentia ſpecifica, qua tum à Jure naturæ, tum civili diſtinguitur. A Jure naturæ differt I. ratione cauſæ efficientis; nam Jus Gentium voluntate Gentium fuit conſtitutum, Jus autem naturæ procedit à Deo tanquam Authore naturæ. II. Ratione ſubjecti; nam Jus Gentium non obſtringit alias Gentes, quàm quarum voluntate expreſſa, vel tacitâ coaluit, Jus naturæ verò obligat omnes omninò homines. III. Ratione objecti; nam Jus Gentium reſpicit objectum arbitrarium, ſeu tale, quod non continet intrinſecam, & eſſentialem honeſtatem, vel malitiam, Jus naturæ autem præcipit, vel prohibet ea, quæ per ſe, & intrinſecè ſunt honeſta, vel turpia. IV. Ratione formæ; nam eſſentia Juris gentium conſiſtit in arbitrariâ conventione Gentium, Jus naturæ verò habet formam Legis propriè dictæ. V. Ratione effectûs; nam Jus Gentium parit obligationem juſtitiæ, Jus naturæ autem obligationem legalem. VI. Jus Gentium abſolutè loquendo mutabile eſt, non verò Jus naturæ. A Jure civili autem differt, quòd Jus Gentium conſenſu plurium Gentium in communem ipſarum utilitatem, Jus civile verò voluntate cujusque populi in proprium ſuæ Reipublicæ bonum ſit conſtitutum.

XVI.

Forma extrinſeca ſtat in ejus promulgatione. Promulgatur autem Jus gentium non ſcriptum conſtanti uſu, & praxi gentium in materia ſibi conſentaneâ conformiter operantium, & oblatâ occaſione tanquam ad jus commune provocantium: Scriptum verò, ſeu expreſſo gentium conſenſu conſtitutum, ſi promulgetur, quanquam promulgatio ad ejus efficaciam neceſſaria haud ſit, eodem fermè modò promulgari ſolet, quo Leges civiles.

XVII.

Effectus Juris Gentium eſt, quòd pariat obligationem juſtitiæ; talis enim naſcitur ex omni conventione validâ, ac proinde, cùm

Jus

Jus gentium ſpecies ſit conventionis, non poteſt non ex illo naſci obligatio juſtitiæ; obligationem autem legalem Jus gentium non producit, quia conventio gentium quà talis inducere non poteſt obligationem legalem, cum una gens non ſit Superior alterâ, nec omnes gentes collectim ſumptæ Superiores ſint ſingulis, nec etiam Deus, ſive tanquam Author naturæ, ſive tanquam Supremus Politiarum, & Rerumpublicarum Princeps eidem vim, & animam legalem infundat, ut latiùs ſuprà eſt oſtenſum. Nihilominùs Jus gentium comitatur obligatio legalis, quæ immediatè provenit ex illo Juris Naturæ principio: fides data eſt ſervanda.

XVIII.

Tametſi autem Jus gentium univerſale adeò conveniens ſit rectæ rationi, & ſocietati gentium, ut quaſi inſtigante naturâ fuerit receptum, quia tamen non præcisè in neceſſitate naturæ, ſed in liberâ gentium conventione fundatum eſt, neque ea, quæ præcipit, vel prohibet, intrinſecam, & eſſentialem continent honeſtatem, vel malitiam, ideò illud non ſolùm impropriam, & materialem, ſed etiam propriam, & formalem per ſe, & abſolutè loquendo recipit mutationem, velut in eo, quòd capti in bello ſervi fiant capientium, inter Chriſtianos defacto mutatum, & ſublatum eſt; quamvis enim capti cuſtodiri ſoleant, donec vel permutentur, vel redimantur, ſervi tamen non ampliùs fiunt. Ab una tamen gente ſolâ Jus gentium mutari non poteſt, ita ut illa ab obligatione contractâ liberetur; nam, ùt dictum, ex arbitrariâ gentium conventione rigoroſa naſcitur obligatio juſtitiæ, quam una gens invitis cœteris excutere haud poteſt, quia nexum obligationis exuere non poteſt debitor invito creditore. Accedit, quòd Jus gentium plurium Nationum communem felicitatem reſpiciat: licet igitur utilitas ejus ceſſet reſpectu unius gentis, nòn tamen hoc ipſo etiam deſinit quoad reliquas, ac per conſequens nec deſinit obligatio. P. Suarez *ſæpiùs alleg. Lib. 2. Cap. 20. num. 6. & 8.* Dn. Gletle *cit. Cap. 3.* §. *6. num. 3. & 4.*

XIX.

Aliud dicendum eſt de Jure gentium impropriè ſumpto, hoc enim a quavis gente liberè mutari poteſt; nam hocipſo, quòd ſine

obligatione mutuâ inter gentes receptum sit, per talem mutationem non infertur aliis injuria. Deinde Jus hoc suâpte naturâ nihil aliud est, quàm Jus civile pluribus populis seorsim commune, ac pro utilitate cujusque Reipublicæ sine respectu ad alias constitutum. Certum autem est, quòd Jus civile â quavis gente liberè mūtari possit, licèt aliæ gentes non consentiant, quia non tenetur una gens se aliis conformare. P. Suarez *ubi suprà num. 7.*

XX.

Probatur Jus Gentium universale eodem modo, quo consuetudo, scilicet usu continuo, & testimonio peritorum; nam usus continuus gentium in materia, quæ ad convenientem societatem, ac communicationem ipsarum inter se pertinet, hoc jus suâpte naturâ infert: scriptoribus autem illustribus, ac probatis, si unanimi voce aliquid Juris gentium esse testentur, absque temeritatis notâ fides denegari haud potest. Jus Gentium autem particulare eo modo probatur, quo conventiones aliæ probari solent. Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 14. num. 2.*

CAPUT II.

De Civitate.

CUm Jus publicum Universale suâpte naturâ supponat, genus humanum in diversas coaluisse Civitates, Lex methodi exigit, ut jam de civitate pleniùs disseramus. Sit igitur

§. I.

De Civitate in genere:

SUMMARIA.

I. *Unde dicta sit Civitas?*
II. *Afferuntur variæ acceptiones Civitatis.*
III. *Vocatur alio nomine Respublica, quæ tamen accuratè loquendo differt à Civitate.*
IV. *Adducuntur variæ definitiones Civitatis.*

V. *Rejici-*

V. *Rejicitur opinio illorum, qui nullam in definitione civitatis summi Imperii mentionem faciendam esse putant.*

VI. *Dividitur primò in simplicem, & mixtam: simplex in Monarchicam, & Polyarchicam: Et hac porrò in Aristocraticam, & Democraticam.*

VII. *Dividitur secundò in Regularem, & irregularem.*

VIII. *Necessitas civitatum deducitur tum ex imbecillitate, tum ex malitia natura humana per peccatum corrupta.*

IX. *Prima civitatum origo ad tempora antediluviana referenda est.*

X. *Causa efficiens civitatis remota est Deus tanquam Author natura.*

XI. *Respondetur illis, qui negant, hominem naturaliter ferri ad societatem civilem.*

XII. *Causa proxima sunt illi, qui animo pangenda inter se societatis civilis in unum cætum coeunt.*

XIII. *Debent illi diversa esse conditionis.*

XIV. *Causa impulsiva fuit tum indigentia nostra, tum metus malorum, qua homini extra civitatem ab homine imminere possunt.*

XV. *Materia Civitatis proxima est cætus hominum in unum corpus morale, ac politicum consociatus: remota verò sunt familia.*

XVI. *Causa formalis civitatis est summum Imperium.*

XVII. *Finis stat in civili beatitudine tum internâ, tum externâ.*

XVIII. *Civitas est societas perfecta, sibiq; sufficiens ad benè, beateq; vivendum.*

XIX. *Est ab omni externo Imperio libera.*

XX. *Sustinet vicem unius persona moraliter à singulis diversa.*

XXI. *Quo sensu dicatur esse immortalis, & perpetua?*

XXII. *Est Societas inaqualis.*

XXIII. *Civitas interit interitu vel materia, vel forma: potest autem materia duobus modis interire.*

XXIV. *Similiter forma civitatis duobus modis interire potest.*

XXV. *Si populus loco saltem migraverit, populus esse non desinit.*

XXVI. *Nec civitas esse desinit, si muri tantum urbis dejecti sint.*

XXVII. *Sed nec mutatâ Regiminis formâ eadem civitas esse desinit.*

XXVIII. *Acci-*

XXVIII. *Accidere potest, & quidem tribus modis, ut ex una civitate dua, pluresve fiant civitates.*

XXIX. *Ex adverso accidere etiam potest, ut ex duabus, vel pluribus civitatibus una fiat civitas, idq; duplici modo.*

I.

Civitatem à coeundo quasi *coivitatem* dictam esse existimat Calvin. *Lexic. Jurid. voc. civitas.* Nisi enim plures homines animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeant, civitas consurgere haud potest, cùm non omnis hominum multitudo civitas sit, sed illa demum, quæ unum efficit corpus morale, quod absque ejusmodi coitione fieri nequit, quia aliàs deficeret unio, seu vinculum morale, quod plures homines in unum corpus politicum compingeret. Unde etiam civitatem quasi civium unitatem dictam esse scribit Tholosan. *de Republ. Lib. 1. Cap. 3. num. 1.*

II.

Accipitur vox *Civitatis* variè, & quidem I. pro domibus, & ædificiis, ùt *in L. 2. §. 14. Cod. de Offic. Præfect. Prætor. Afric. L. 6. L. 12. §. 6. Cod. de ædific. privat.* II. Pro conditione Legali faciendi ea, quæ solis civibus competunt, *ùt in L. fin. ff. de capit. minut. & passim alibi.* III. Pro omni multitudine hominum civili vinculo sociatâ, & iisdem mœnibus inclusâ, quo sensu civitas differt ab urbe, hæc enim in parietibus, ædificiis, & muris consistit, civitas autem in ipsa hominum multitudine posita est, ac proinde urbs quasi domicilium civitatis est. Unde Cicer. *4. Academ. Quæst. Cap. 137. Roma,* inquit, *urbs est, & eam civitas incolit.* Quòd si quandoque appellatione urbis ipsa hominum multitudo intelligatur, ùt cùm Virgil. *Lib. 1. Æneid.* urbem *somno, vinóque sepultam* dixit, per metonymiam continens pro contento sumitur. IV. Denique accipitur pro integro alicujus Reipublicæ populo, quo sensu omnes illi unius, & ejusdem civitatis esse dicuntur, quibus una, & eadem Imperii Majestas dominatur, etiamsi moribus, institutis, linguâ, ac infinitâ propemodùm Gentium varietate distinguantur. Aristotel. *Lib. 3. Polit. Cap. 6. num. 42.* Et ita porrò sumitur vel pro sola multitudine parentium, veluti cùm Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 6. num. 1.* summam

mam

mam poteſtatem civilem definit eſſe *facultatem moralem civitatem gubernandi*, vel pro multitudine ex parentibus, & imperantibus conflatâ. Atque in hac acceptione

III.

Civitas alio nomine vocatur Reſpublica; licèt enim ab invicem differant, eò quòd civitas ipſum cœtum multitudinis, Reſpublica autem illius cœtûs ordinem denotet, ac proinde civitas quaſi materia ſit, in quam Reſpublica tanquam forma inducatur, quo ſenſu Iſocrates Rempublicam civitatis animam eſſe dixit, paſſim tamen hæc duo vocabula hodie confundi ſolent.

IV.

Definitiones civitatis varias reperio apud A. A. Böhmer. *Introduct. in J. P. U. Part. Spec. Lib. 1. Cap. 3.* §. *1.* eandem definit, quòd ſit *cœtus, ſeu complexus plurium hominum ſub Imperio pactis vel expreſſis, vel tacitis unitus tutioris, vel tranquillioris vitæ gratiâ.* Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 1. Cap. 2. Sect. 4.* §. *1. num. 137.* eandem definit, quòd ſit *ſocietas perfecta cum debita imperantium, & parentium ſubordinatione propter civilem beatitudinem coadunata.* Nicol. Hert. *de mod. conſtit. Civit. Sect. 1.* §. *1.* quòd ſit *ſocietas hominum mutuis eorundem pactis conſlata, & poteſtate inſtructa, quæ ſingulorum viribus ad tranquillam, & beatam vitam uti poſſit.* Bœcler. *Inſt. Polit. Lib. 1. Cap. 6. pag. mihi 86. & Tract. de eo, quod civit. egit pag. 689.* quòd ſit *ſocietas hominum perfecta, rebus neceſſariis inſtructa, certoq; imperandi, ac parendi ordine conſtituta ad benè, beateq; vivendum.* Thomaſ. *Inſt. Jurisprud. divin. Lib. 3. Cap. 6.* §. *1. num. 6.* quòd ſit *ſocietas naturalis ſummum Imperium continens, omnis ſufficientiæ, & beatitudinis civilis gratiâ.* Clariſs. Dn. P. Seybold *de Republ. Chriſt. Part. 1.* §. *1. num. 1.* quòd ſit *cœtus hominum ob communem utilitatem juris conſenſu in commune Regimen conſociatus ad benè, beateq; vivendum.* Quæ definitiones tametſi verbis differant, re ipſâ tamen differre non videntur, omnes enim in eo conveniunt, quòd civitas ſit cœtus hominum perfectus ob civilem beatitudinem conſociatus, ſummóque armatus imperio.

 V. Sunt

V.

Sunt quidem, qui putant, nullam in definitione civitatis summi Imperii mentionem faciendam esse. At malè, quoniam sine summo Imperio civitas nulla dari potest; quod enim anima est in corpore humano, hoc summum Imperium est in corpore politico civitatis; Sicut ergò corpus humanum non informatum ab anima homo non est, ita nec cœtus multitudinis summo exutus Imperio civitas ampliùs est, tametsi civilis consociatio persistat. Grot, *Lib. 2. Cap. 9. §. 6.*

VI.

Dividitur civitas I. à forma Regiminis in simplicem, & mixtam: simplex porro in Monarchicam, & Polyarchicam. Monarchica est, in qua summa potestas residet penes unum, qui tanquam caput universam communitatem gubernat. Polyarchica verò, in qua summa potestas residet penes plures unius personæ vicem sustinentes: Eaque rursus vel Aristocratica est, vel Democratica. Aristocratica dicitur, in qua concilium optimatum ex universis delectum summam obtinet potestatem. Democratica verò, in qua summa potestas est penes universum populum. Has tres gubernandi formas Senec. *Epist. 16.* ita describit: *interdum populus est, quem timere debeamus, interdum, si ea civitatis disciplina est, ut plurima per Senatum transigantur, gratiosi in ea timentur viri, interdum singuli, quibus potestas populi, & in populum data est.* Breviori verborum compendio Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 33. num. 1. cunctas nationes, & urbes populus, aut primores, aut singuli regunt.* Mixta verò consurgit civitas, si simplices hæ Regiminis formæ inter se misceantur, de quo infrà.

VII.

Dividitur II. in regularem, & irregularem. Regularem voco, quæ communem civitatibus quasi congenitam indolem, ac naturam salvam, & integram retinet: Irregularem verò, quæ ab hac communi civitatum naturâ, & indole in uno, alteróve degenerat. In quibus autem communis illa civitatum indoles, & natura consistat, itidem infrà declarabitur.

VIII. Ne-

VIII.

Necessitatem civitatum Dn. P. Seybold. *Cit. Part. 1. §. 3.* tum ex imbecillitate, tum ex malitia naturæ humanæ per peccatum corruptæ deducit: *Ea enim*, inquit *num. 2. est humana natura imbecillitas, ut homo sibi solus, & sine aliorum hominum ope minimè sufficiat ad rectè vivendum secundùm sua natura conditionem.* Et porro *num 7. cùm post amissam per peccatum originale justitiam homo ad malum pronus sit ab adolescentiâ suâ, & natura humana plena sit pravis affectionibus, quibus exagitatur, hinc, si nullæ in orbe Respublicæ forent, totum genus humanum profligatis virtutibus ad scelera deflecteret, pietas, Religio, justitia, virtutes omnes jacerent; impietas, malefacta, injuria, injustitia, crimina omnia sine fræno dominarentur; omnia plena forent cædibus, latrociniis, rapinis, furtis, dolis, fraudibus, seseq; mutuis cladibus conficerent homines, fieretq; totus hic terrarum globus, quem Deus hominibus in quietum habitaculum destinavit, spelunca latronum, & feræ laniena theatrum, in quo suo sanguini innataret genus humanum.* Ita cit. Author, & verissimè.

IX.

Prima civitatum origo antiquissima, & ad tempora antediluviana referenda est, sic enim *Genes. 4. vers. 17.* dicitur, *Cainum*, postquam scilicet ejus familia tantà crevisset numerositate, ut haberet jam populi quantitatem, *ædificâsse civitatem, eamq; ex nomine filii sui Henoch vocâsse Henochiam*; exemplum Caini posteri hauddubiè secuti successu temporis plures condiderunt civitates, cùm enim à creatione mundi usque ad diluvium 1656. effluxerint anni, totusque mundus hominibus fuerit repletus, credibile non est, toto illo tempore nullos porro fuisse cœtus perfectos societatis vinculo sub uno Regimine consociatos. Post diluvium verò per Noëmi filios, & posteros in toto terrarum orbe diffusos civitates, Gentes, Nationes, & regna fuisse erecta, propagata, & dilatata, constat *ex Genes. Cap. 10.* latè Dn. P. Seybold *Cit. Part. 1. §. 8. & aliquot seqq.*

X.

Causa efficiens civitatis duplex est, remota, & proxima. Remota est Deus ùt Author naturæ, qui homini appetitum societatis

non tantùm domesticæ, sed & civilis impressit; talem enim homo appetit societatem, in qua obtinere possit ea, quæ ad convenientem vitæ conservationem, ac felicitatem statu suo dignam pertinent: Atqui in sola societate domestica hæc non potest obtinere, cùm partes talis communitatis imperfectæ sufficiens subsidium, ac mutuum juvamen, quo ad conservationem vitæ, & felicitatem indigemus, sibi invicem præstare haud possint: ergò &c. Certè talem natura humana ambit societatem, quæ perfectam, & integram tum animi, tum corporis felicitatem, qualis nimirum humano modo comparari potest, eidem conferre queat: sola autem domestica societas talem felicitatem homini nequit conferre, quia sufficiens haud est ad paranda ea omnia, quibus ad benè, beatéque vivendum indigemus, aut ad avertenda omnia illa mala, & incommoda, quibus expositi sumus, ùt facilè consideranti patet: ergò appetit non tantùm societatem domesticam, sed ulteriùs tendit. Deinde ideò homo appetit societatem, quia sibi non sufficit ad necessaria vitæ, si solitarius maneat: Ergò, quò magis societas sufficiens est ad necessaria vitæ, eò magìs homo illam appetit: Atqui societas civilis tanquam perfecta magis sufficiens est ad necessaria vitæ, quàm domestica, quæ est imperfecta, & suàpte naturâ ordinatur ad perfectam: ergò magìs appetit societatem civilem, quàm domesticam, ac proinde appetitus noster neutiquam impletur per solam societatem domesticam. Consentiunt Molin. *de J. & J. Tract. 2. Disp. 22. num. 8.* Dn. P. Schmier J. *P. U. Lib. 1. Cap. 2. Sect. 4.* §. *2. num. 151. & seqq.* Dn. P. Seybold *cit. Part. 1.* §. *4. & 5. & plures alii.*

XI.

Non arridet hæc nostra Sententia Puffendorfio *de J. N. & G. Lib. 7. Cap. 1.* §. *4.* quem sequitur Thomas. *Inst. Jurisprud. divin. Lib. 3. Cap. 6. num. 21. & seqq.* qui eandem hoc argumento impugnant: homo naturaliter fertur ad hoc, ut nemini subjectus esse, ut omnia suo agere arbitrio, ut proprio commodo velificari velit: ergò, *inquiunt*, naturaliter non fertur ad societatem civilem; qui enim civitatem subit, naturalis libertatis jacturam facit, ac imperio se subjicit, quod præter alia etiam jus vitæ, & necis in ipsum complectitur, & cujus jussu plurima facienda sunt, à quibus aliàs abhorrebat,

&

& omittenda, quæ vehementer appetebat, ita ut plurimæ actiones ad bonum societatis referendæ sint, quod sæpè à bono singulari videtur discrepare. At hoc argumentum sententiam nostram non evertit; quivis enim naturaliter fertur ad id, quod ipsi majus bonum est, neglecto minori, si majus aliter obtinere nequeat: majus autem bonum est felicitas, ac beatitudo vitæ, quàm libertas naturalis: ergò, cùm homo perfectam, & integram felicitatem, ac beatitudinem vitæ, qualis nimirùm humano modo comparari potest, in hoc corruptæ naturæ statu non aliter obtinere queat, quàm si libertatis naturalis jacturam faciat, & civitatem subeat, ac se Imperio subjiciat, is naturaliter fertur ad societatem civilem, perinde ùt naturaliter fertur ad conservationem vitæ etiam cum jactura alicujus membri, si illam aliter conservare nequeat, tametsi aliàs naturaliter feratur ad conservandam integritatem membrorum.

XII.

Causa efficiens proxima civitatis sunt illi, qui animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt; nisi enim singuli cum singulis expressè, vel tacitè paciscantur, quòd ob communem felicitatem in unum, & perpetuum cœtum coire velint, multitudo hominum unum corpus morale non facit, sed rude tantùm erit aggregatum, ex quo, quamdiu tale manet, tam parùm consurgere potest civitas, quàm parùm ex tabulis, aut lapidibus inter se non connexis navis, aut domus. Ut igitur plena, & perfecta vitæ civilis consociatio, quæ multitudini hominum rationem corporis politici demùm tribuit, inducatur, omninò mutuâ singulorum cum singulis conventione sive expressâ, sive tacitâ opus est. P. Suarez *de Legib. Lib. 3. Cap. 2. num. 4.* Puffendorf. *cit. Lib. 7. Cap. 2.* §. *6. & 7.* Nicol. Hert. *de mod. constit. civit. Sect. 1.* §. *2.*

XIII.

Necesse autem est, ut illi, qui mutuis pactis in corpus civitatis coalescunt, diversæ sint conditionis; *Respublica enim*, ùt Dion. Halicarnass. *Lib. 7.* scribit, *quodammodo corpori humano similis est. Utrumque est compositum, & constat ex multis partibus, quarum singulæ nec eandem vim habent, nec usus pares exhibent: nam in Republica una-*

quæque gens proprium aliquem Reipublicæ usum præbet, ùt membra corpori; alii enim agros colunt, alii pro ipsis pugnant cum hostibus, alii mercaturam exercentes multa commoda Reipublicæ ex mari afferunt, alii necessarias artes exercent. Unde rectè Aristotel. *Lib. 2. Polit. Cap. 1. non solùm*, inquit, *ex multitudine hominum constat civitas, verùm etiam ex eorum multitudine, qui specie differant; non fit enim civitas ex similibus.* Tres autem, ùt advertit Dn. P. Seybold *de Republ. Christ. Part. 4. §. 1. num. 5.* præcipuè classes hominum requiruntur, scilicet *Quæstuosa*, quæ provideat, aut in Rempublicam inferat ea, quæ ad vitam ducendam sunt necessaria, vel opportuna: *Militaris*, quæ hostes à Republicâ repellat, aut intestinos motus compescat: & *Senatoria*, quæ ad clavum Reipublicæ sedeat, jura dictet, & rem communem gubernet.

XIV.

Causa impulsiva fuit tum indigentia nostra, tum metus malorum, quæ homini extra civitatem ab homine imminere possunt; quamvis enim jus naturale omnes prohibeat injurias, natura tamen humana per peccatum originale adeò fuit corrupta, ut multi dentur, quibus jus omne vile est, quoties spes lucri affulserit, modò vel vi, aut fraude læsos repellere, aut eludere sese posse confidant, & quia præsentibus tantùm inhiant, futurorum incuriosi, nec metus Divini Numinis coërcendæ eorum malitiæ sufficiens est, ac proinde status hominum extra civitatem viventium foret turbidus, inquietus, minimè securus, & pacificus, status autem viventium in civitate ex adverso tranquillus, securus, & pacificus est, cùm Imperium civile frœnum sit improborum, & tutela proborum.

XV.

Causa materialis civitatis duplex est, proxima, & remota. Proxima est cœtus hominum in unum corpus morale, ac politicum mutuæ pactionis vinculo consociatus. Remota sunt familiæ, ex quibus corpus civitatis constat; familiæ autem, si perfectæ sint, ex tribus porro constant societatibus simplicibus, scilicet ex conjugali, patriâ, & herili. Ordinem, quo civitas nasci potest, & solet, optimè describit Cicer. *Lib. 1. de offic. Cap. 17.* hisce verbis: *Cùm hoc*

sit

sit naturâ commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium urbis, & quasi Seminarium Reipublicæ, sequuntur fratrum conjunctiones, post consobrinorum, sobrinorumq;, qui cùm unâ domo jam capi non possint, in alias domos, tanquam in colonias exeunt; sequuntur connubia, & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui; quæ propagatio, & Soboles origo est Rerumpublicarum. Quot verò personæ ad constituendam civitatem requirantur, nequit in universum definiri. Plato, ùt refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 2.* §. *2.* tantum civium numerum requirit ad civitatem, ut injuriantes vicinos possint depellere, & iisdem injuriam patientibus auxilium ferre: unde colligitur, quòd justa civitatis magnitudo ad vicinorum vires referenda sit, perinde ùt Grot. *Lib. 2. Cap. 16.* §. *3.* pro viribus hostium æstimandum esse censet, quæ copiæ exercitum faciant; ac proinde, quæ olim, cùm genus mortalium in magnam civitatum multitudinem distingueretur, magnæ fuerant civitates, exortis postea magnis Imperiis jam justô minores sunt.

XVI.

Causa formalis civitatis consistit in summo Imperio, hoc enim, ùt Senec. *Lib. 1. de Clement. Cap. 4.* loquitur, *vinculum est, per quod Respublica cohæret, spiritus ille vitalis, quem tot millia trahunt, nihil alioquì futura, nisi onus, & præda, si mens illa Imperii subtrahatur.* Quamdiu igitur cœtus multitudinis juris fruendi causâ sociatus summum Imperium retinet, tamdiu etiam retinet nomen civitatis, si verò illo exuatur, ac in formam Provinciæ redigatur, desinit per se esse civitas, & accessio fit civitatis dominantis. Grot. *Lib. 1. Cap. 3.* §. *7. num. 2.*

XVII.

Finis Civitatis consistit in civili beatitudine; ideò enim homines in civitates coeunt, ut benè, beatéque vivant, quod extra civilem societatem in hoc corrupto naturæ statu nequeunt obtinere. Constat autem vita beata non tantùm commoditate, sed & honestate vivendi, ac proinde finis civitatis est beatitudo tum interna, tum

tum externa. Interna ſtat in actione virtutis, honeſtate, & juſtitiâ: Externa verò in abundantiâ bonorum temporalium, pace, tranquillitate, ſecuritate vitæ, præſidio, & protectione ſita eſt. Rectè igitur Cicer. *Lib. 8. ad Attic. Epiſt. 11.* beatam civium vitam in eo conſiſtere dixit, *ut opibus firma, copiis locuples, gloriâ ampla, virtute honeſta ſit.* Bœcler. *Inſt. Polit. Lib. 1. Cap. 6. pag. mihi 81. & ſeqq.*

XVIII.

Proprietates civitatis plures occurrunt. Prima eſt, quòd ſit ſocietas perfecta, ſibique ſufficiens ad benè, beatéque vivendum. Unde Ariſtot. *Lib. 1. Polit. Cap. 2. in Princ.* civitatem eſſe dixit, quæ *omnis ſufficientiæ finem habet*, hoc eſt, quæ ad hunc finem, & ad hanc perfectionem pervenit, ut ſit per ſe ſufficiens non tantùm ad vivendum, ſed & ad benè, beatéque vivendum, cujusmodi ſufficientiam ſocietates imperfectæ profectò non habent; multa enim ipſis deſunt, quæ ad obtinendam perfectam, & integram tum animi, tum corporis felicitatem vel neceſſaria, vel ſaltem opportuna ſunt. P. Suarez *de Legib. Lib. 1. Cap. 6. num. 19. & ſeqq. item Lib. 3. Cap. 1. num. 3.* Interim tamen neceſſe non eſt, ut civitas ſibi adeò ſufficiens ſit, ut ipſi nihil omninò deſit, nam ad conſervandam humani generis ſocietatem provida Natura bona ſua ita partita eſt, ut non omnis ferat omnia tellus; imò nulla eſt tam valida civitas, quæ non aliquando aliorum extra ſe ope vel ad commercia, vel etiam ad arcendas externarum Gentium junctas in ſe vires indigere poſſit. Grot. *Prolegom. num. 22.*

XIX.

Secunda eſt, quòd ab omni externo Imperio libera ſit; omnem enim communitatem perfectam ſequitur ſumma poteſtas civilis, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus gubernationem omninò neceſſaria: ergò hoc ipſo talis communitas ab omni externo Imperio libera eſt, cùm implicet, habere ſummam poteſtatem, & tamen Superiori poteſtati ejusdem ordinis, & lineæ ſubjectum eſſe.

XX. Ter-

XX.

Tertia, quòd unius personæ moraliter à singulis diversæ vicem sustineat. Unde jura habet, quæ ad singulos non pertinent, & ex adverso singuli jura, & bona propria habent, quæ ad civitatem quà talem non spectant, ex quo porrò fluit, quòd ob delictum à civitate admissum tam parùm singuli, qui non consenserunt, in bonis propriis puniri possint, quàm parùm civitas quà talis ob delictum singulorum, nisi fortè se participem fecerit, in juribus, & bonis suis puniri potest, cùm pœnæ suos debeant tenere Authores. Grot. *Lib. 2. Cap. 21. §. 2. & 7.*

XXI.

Quarta, quòd sit immortalis, & perpetua. Ita Tiberius apud Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 6. num. 5. Principes mortales, Rempublicam verò æternam esse dixit.* Hoc tamen non ita intelligendum est, quasi non populi quoque violento aliquo casu extingui, aut dissipari queant; quot enim jam populi interiêrunt, ita ut vix nomen eorum supersit? Sed quòd non, ùt singuli homines, elapso certi temporis spatio per naturam deficiant, verùm in locum deficientium vel surrogatione exterorum, vel propagatione sobolis continuò alii succedant, quo fit, ut idem populus semper manere videatur, tametsi singuli cives extinguantur; quemadmodùm enim corpus naturale, & artificiale partibus, unâ manente specie, paulatim commutatis idem esse non desinit, ita nec populus idem esse desinit, quamdiu consociatio manet, & summum retinetur imperium. *Vid. L. 76. ff de Judic.* & Grot. *Lib. 2. Cap. 9. §. 3.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 12.* §. *7.*

XXII.

Quinta est, quòd sit societas inæqualis. Est autem societas in genere *complexus plurium personarum unitarum inter se ad certum finem.* Alia est æqualis; alia inæqualis. Æqualis dicitur, quæ in simplici plurium inter se unitorum obligatione consistit, qualis deprehenditur in coalitione, & systemate plurium civitatum, quarum singulæ separatas habent suas rationes, ita tamen unitæ, ut, quæ ad communem defensionem spectant, conjunctim sint expedienda. So-

 cietas

cietas verò inæqualis fundatur in Imperio, & ſubjectione, ac proinde civitas formaliter ſpectata accenſeri debet ſocietatibus inæqualibus; ſi verò materialiter tantùm conſideretur, ad ſocietates æquales referenda eſt, cùm inter eos, qui mutuæ pactionis vinculo in unum cœtum perfectum coaleſcunt, nullus ſit ſubjectus alteri, ſed ſinguli inter ſe æquales exiſtant.

XXIII.

Contraria civitatis ſunt modi, quibus illa rurſus interit. Interit autem, ſi vel materia, vel forma ejusdem intereat. Materia civitatis, ùt diximus, eſt cœtus hominum in unum corpus morale, & politicum conſociatus. Corpus hoc duobus modis interire poteſt. Primò, ſi omnes ſimul partes tollantur, ſine quibus corpus ſubſiſtere nequit, quò refer populos mari abreptos, vel terræ motu, aut chaſmate hauſtos, vel qui in extremam deſperationem ab hoſte conjecti ultrò ſe internecioni dederunt, ùt Numantini fecère. Flor. *Lib. 2. Cap. 18.* Secundò, ſi conſociatio, quæ multitudini formam corporis tribuit, diſſolvatur, veluti contingit, ſi cives aut ſpontè ob peſtilentiam, ſeditionem, aliámve cauſam à ſocietate diſcedant, aut vi bellicâ ita diſtrahantur, ut ampliùs coire nequeant. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 9. §. 4. & 5.*

XXIV.

Forma civitatis, quam in ſummo Imperio conſiſtere diximus, itidem duobus modis interit. Primò, ſi omnis juris communitas tollatur, uti fit, ſi cives ſinguli paſſim diſtracti diverſis civitatibus accreſcant, ſive libertatem perſonalem retineant, ſive ad ſervilem quoque conditionem redigantur, quale factum ex juſtiſſimo Dei judicio experta eſt Reſpublica Judæorum; qui enim poſt excidium Urbis Hieroſolimitanæ ſuperſtites manſère, à Romanis in ſervitutem abducti, & in hodiernum usque diem adeò diſperſi ſunt, ut totum pervagentur orbem. Idem propemodùm Campanis accidit, nam, ùt Liv. *Lib. 26. Cap. 16.* narrat, *Principes Senatûs ad octoginta fuerunt interfecti, trecenti fermè nobiles in carcerem conditi, alii per ſociorum latini nominis urbes in cuſtodias dati variis caſibus interiêrunt, multitudo alia civium Campanorum venundata, reliqua autem multitudo in nullam*

nullam spem reditûs dissipata fuit. Secundò forma civitatis interit, si perfecta saltem communitas inter membra ejusdem populi tollatur, velut accidit, si singuli quidem libertatem personalem retineant, atque in oppidis, & agris suis relinquantur, ita tamen, ut alterius civitatis imperium subeant, & in Provinciæ formam redigantur. Grot. *cit. Cap. 9.* §. *6.*

XXV.

Planè si populus loco saltem migraverit, sive spontè ob inediam, aut alia mala, sive coactus, ùt populus Carthaginensis bello Punico tertio à Romanis jussus fuerat in locum X. mill. páss. à mari remotum migrare. Flor. *Lib. 2. Cap. 15.* populus esse non desinit, modò consociatio maneat, & summum retineatur imperium. Sic tempore Themistoclis Athenarum civitas in classe, non in tectis, & ædificiis urbis versari dicebatur, &, ùt Lucanus canit,

Tarpeiâ sede perustâ
Gallorum facibus, Vejósq; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua jura solo.

Sic etiam Helvetii non desiêrunt esse populus, tametsi, ùt Cæsar *Lib. 1. de Bell. Gall. Cap. 5.* refert, *oppida omnia sua, numero ad duodecim, vicos ad quadringentos, & reliqua privata ædificia incenderint, frumentum omne, præterquam quod secum portaturi erant, combusserint, ut domum reditionis spe sublatâ paratiores ad omnia pericula subeunda essent*, quia vinculum consociationis inter eos dissolutum haud fuit.

XXVI.

Multò minùs civitas esse desinit, si muri tantùm urbis dejecti sint, cùm civitas non in muris, & munimentis, sed in multitudine hominum juris consensu, & utilitatis communione sociatâ consistat. Unde cùm Lacedæmonii ad pacem Græciæ juvandam negâssent admittendos Messenios, quòd ejus urbis muri essent dejecti, contra eos à communi sociorum judicatum fuisse refert ex Plutarch. Grot. *dict. Cap. 9.* §. *7.*

 XXVII.

XXVII.

Sed nec mutatâ Regiminis formâ eadem civitas esse desinit, tametsi enim Democratia migret in Aristocratiam, aut Monarchiam, vel Aristocratia in Monarchiam, aut Democratiam, & sic deinceps, forma tamen essentialis civitatis constitutiva non mutatur, sed eadem manet; nam, ut multitudo hominum sit civitas, summum imperium facit, quod idem manet, sive penes unum, sive penes paucos, sive penes universos resideat, esse autem civitatem Monarchicam, vel Polyarchicam, accidentale duntaxat est, quod ex diversitate subjecti proprii, & immediati Majestatis profluit. Sic idem erat populus Romanus sub Regibus, Consulibus, Imperatoribus. Non ignoro quidem, quòd Aristotel. *Lib. 3. Polit. Cap. 2.* scribat, mutatâ Reipublicæ formâ non eandem, sed aliam dicendam esse civitatem. At Aristoteles plus noluit dicere, quàm mutatâ Reipublicæ formâ non manere eandem civitatem, prout civitatem considerant Politici, qui solam formam accidentalem, seu relationem partium inter se, earum, quæ regunt, & quæ reguntur, respiciunt, quæ relatio si mutetur, utique civitas talis non manet, qualis antea fuerat. JCti autem formam civitatis essentialem considerant, quæ in communione juris, & imperii consistit; inde enim provenit, quòd multitudo hominum nomen civitatis habeat; à subjecto autem immediato, & proximo summæ potestatis civilis tantùm dependet, qualisnam sit civitas, utrùm scilicet sit simplex, vel mixta; & si simplex, utrùm sit Monarchica, Aristocratica, vel Democratica. Quamdiu igitur communio juris, & imperii manet, tamdiu manet eadem civitas. Grot. *sæpe cit. Cap. 9.* §. *8. num. 1. & 2.* Bœcler. *de eo, quod civit. egit pag. mihi 691. verf. Mutationes &c.*

XXVIII.

Accidit quandoque, ut ex una civitate duæ, pluresve fiant civitates, quo casu plura pro uno existunt summa imperia, cum suo jure in partes singulas. Sic Imperium Romanum divisum fuit in Orientale, & Occidentale. Sic etiam Regnum Persicum post obitum Alexandri M. sub Aridæo in plura Regna divisum est. Potest ejusmodi divisio tribus contingere modis. Primò voluntate Regis

Regnum

Regnum patrimoniale inter Liberos dividentis, velut Darius Regnum inter filios Artaxerxem, & Cyrum divisit. Secundò mutuo consensu, ùt olim apud Græcos emissis coloniis, quæ civitatem matricem cultu quidem, ac honore, & quadam quasi in parentes pietate venerabantur, ejus tamen imperium non agnoscebant, sed propriam constituebant civitatem. Tertiò vi bellicâ. Grot. *ubi suprà* §. *10.* & *ibi* Thesmar.

XXIX.

Ex adverso accidere etiam potest, ut ex duabus, vel pluribus civitatibus una fiat civitas, idque duplici modo. Primò, si duo, pluresve populi animo novam omninò constituendi civitatem invicem conjungantur, quo casu manifestum est, priores civitates deleri, ac novam planè exsurgere civitatem. Secundò, si una civitas alteri ita conjungatur, ut uni quidem sua Respublica maneat, alterius verò civitatis cives vel spontè, vel vi bellicâ coacti eidem accedant, quod ubi fit, hæc penitus perit, illa autem, quæ remanet, eadem esse non desinit, tametsi hoc casu eidem insigne accesserit incrementum. Hoc modo civitas sabinorum accrevit civitati Romanæ; Licèt enim sabinis inania quædam simulacra, instituto etiam ad tempus imperio Duumvirali, fuerint relicta, imperium tamen omne Romam translatum est, ùt testatur Liv. *Lib. 1. Cap. 13.* Desiit ergò civitas Sabinorum esse civitas, & facta fuit pars civitatis Romanæ. Cœterùm quamvis duæ, pluresve civitates in unam coalescere possint, nequeunt tamen diversæ civitates ita uniri, ut maneat quæque, quod fuit, nisi per modum arctioris fœderis, quod systema quidem, non autem civitatem propriè dictam producit. Confer Bœcler. *Dissert. de eo, quod civit. egit pag. mihi 720. & seqq.* & Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 12. § 6.*

§. II.

De Civitatibus mixtis.

SUMMARIA.

I. *Verior sententia tenet, statum Reipublicæ mixtum dari posse, eáque probatur.*

II. *Solvitur argumentum dissentientium primum.*

 III. *Respon-*

III. *Respondetur ad secundum.*
IV. *Prosternitur tertium.*
V. *Enervatur quartum.*
VI. *Eliditur quintum.*
VII. *Possunt simplices Regiminis formæ ex natura rei, & absolutè loquendo in universum quatuor modis inter se misceri.*
VIII. *Modus externus administrandi non variat ipsum statum.*
IX. *Nullum etiam mixturæ argumentum est, si Reges acta quadam sua nolunt esse rata, nisi à Senatu approbentur.*
X. *Deinde nec mixtus consurgit Reipublicæ status, tametsi Rex in aditu Regni ad certum administrandi Imperii modum subditis se pacto adstringat.*
XI. *Licèt ejusmodi promissioni clausula irritans fuisset adjecta.*
XII. *Adducuntur modi, quibus vera contingit mixtura.*

I.

Divisimus suprà civitatem in simplicem, & mixtam; quamvis enim non desint, qui statum Reipublicæ mixtum dari posse negent, contrariam tamen sententiam, uti communior est, ita & veriorem esse arbitramur; nam primò summum imperium diversa complectitur jura, ùt Leges ferendi, imponendi tributa, Magistratus constituendi &c. Ergò dividi potest, ita ut quædam penes unum, alia verò penes Senatum Optimatum, aut universos consistant. Certè dominium privatum dividi potest, ita ut unus jus disponendi de rei proprietate, alter jus utendi fruendi, tertius servitutem realem habeat: ergò etiam summum Imperium dividi potest, ita ut unus e. g. potestatem ferendarum legum, & imponendi tributa, alter verò jus creandorum Magistratuum habeat; ideò enim dominium privatum hoc modo dividi potest, quia diversis juribus æquivalet: ergò &c. Deinde licèt ratio naturalis postulet, ut communitatem perfectam comitetur summa potestas, non tamen postulat, ut indivisim resideat penes unum, vel paucos, vel omnes: ergò potest dividi, ita ut resideat partim penes unum, partim penes paucos, vel omnes. Denique in libero communitatis perfectæ stat arbitrio, utrùm summam potestatem ipsa velit retinere, vel in unum, aut paucos transferre, nullâ ejus parte retentâ: ergò etiam in libero

ejus

ejus ſtat arbitrio, utrùm quædam jura velit retinere, quædam verò in unum, vel paucos transferre. Supereſt, ut jam argumenta, quibus Adverſarii hanc noſtram impugnant ſententiam, refellamus, quorum

II.

Primum eſt hoc: tres ſimplices Regiminis formæ ſibi invicem ſunt contrariæ: ergò non poſſunt dari in eadem Republicâ. At hoc argumentum plus non evincit, quàm quòd ſummum Imperium non poſſit in ſolidum reſidere penes unum, & ſimul penes Senatum Optimatum, aut univerſum populum, quod utique propter ſummam confuſionem, quæ ex tali Regimine oriretur, moraliter loquendo contingere haud poteſt: ut autem quædam jura ſummæ poteſtatis civilis exiſtant penes unum ſolum, quædam verò penes plures, vel penes unum, & plures ſimul, nullam involvit implicantiam: At hoc modo conſurgit ſtatus Reipublicæ mixtus: ergò &c.

III.

Secundum ejusdem prorſus farinæ eſt, quòd repugnet, ut ſumma poteſtas ſit penes unum, & plures; ſi enim, *inquiunt*, penes unum eſt, non erit penes plures: ſi verò penes plures eſt, non erit penes unum. Nam, ùt pauló antè diximus, natura ſtatûs mixti non conſiſtit in hoc, quòd ſumma poteſtas ex toto exiſtat penes unum, & ſimul ex toto penes plures, quod utique fieri non poteſt, ſed quòd quædam jura ſummæ poteſtatis exiſtant penes unum, alia verò penes plures, vel penes unum, & plures ſimul.

IV.

Tertium eſt: implicat aliquem eſſe ſubditum, & non eſſe ſubditum: ergò implicat ſtatus Reipublicæ mixtus, quia aliquis eſſet ſubditus, & non eſſet ſubditus; ponamus enim, ſtatum Reipublicæ ex Monarchia, & Ariſtocratia mixtum eſſe, hoc caſu Concilium Optimatum erit ſubjectum Regi, & non erit ſubjectum, quia & ipſum ſummam habet poteſtatem. At facili diſtinctione totum hoc corruit argumentum; licèt enim implicet, aliquem eſſe ſubditum, & ſub eodem reſpectu non eſſe ſubditum,

tum, nullam tamen contradictionem involvit, aliquem sub uno respectu esse subditum, sub alio verò non esse subditum. Sic in allato exemplo Concilium Optimatum quoad eam summi Imperii partem, quæ soli Regi competeret, subjectum quidem esset Regi, quoad eam verò partem, quam Concilium Optimatum haberet, eidem non esset subjectum, sed si Rex in partem non suam involaret, Concilium Optimatum eidem vim justam opponere posset, tametsi fortè in partitione Summi Imperii dictum fuisset, potestatem belli penes Regem fore, quia hoc de bello externo intelligi debet; qui enim Summi Imperii partem habet, non potest non jus habere eam partem tuendi. Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 13.*

V.

Quartum: Omnia jura summæ potestatis profluunt ex Imperio in personam: atqui hoc est indivisibile: ergò &c. Sed neque hoc argumentum ullius roboris est; licèt enim verum sit, quòd omnia jura summæ potestatis profluant ex Imperio in personam; nam, quæ exteros respiciunt, ùt jus belli, fœderum &c. Non fundantur in Imperio in personam, sed ex libertate civili, quæ Summum Imperium semper comitatur, directò profluunt; falsum tamen est, quòd Imperium in personam sit indivisibile, utique enim ex diversitate materiæ divisionem recipit, ita ut unus possit habere jus imperandi in uno, alter in alio, e. g. unus ferendo Leges, & earum transgressores puniendo, alter verò imponendo tributum, perinde ùt unus habere potest jurisdictionem in personam in causis civilibus, alter in causis criminalibus.

VI.

Quintum denique est hòc: jura Summi Imperii tam arcto inter se cohærent nexu, ut plurima sequantur, aut saltem sequi possint incommoda, si illa ab invicem separentur, & in plura disparata subjecta dividantur: ergò &c. At multa sunt, quæ huic argumento opponi possunt; nam primò non omnia jura Summi Imperii æquè arcto nexu inter se cohærent, sed unum arctiùs, aliud minùs arctè alteri connexum est: ergò illa saltem, quæ tam arcto nexu inter se non cohærent, citra notabile incommodum, aut periculum incom-

incommodi ab invicem ſeparari, & diverſis ſubjectis tribui poſſunt. Deinde, qualemcunque formam gubernationis animo finxeris, nunquam incommodis, aut periculis carebis, cùm in civilibus nihil ſit, quod omni ex parte incommodis careat; habet ſua incommoda Democratia, habet Ariſtocratia, habet ipſa quoque Monarchia, quæ tamen omnium formarum præſtantiſſima eſſe cenſetur. Si ergò propter incommoda, aut pericula Regiminis forma ex Republica eliminanda foret, omnis omninò gubernationis forma eſſet proſcribenda; malitiis nimirùm hominum, non ipſi Regiminis formæ imputanda ſunt incommoda. Accedit, quòd incommoda illa, quæ ſtatui mixto in genere adhærere poſſunt, ſæpè apud hanc, vel illam Gentem ultrò evaneſcant, aut per Leges fundamentales ſaltem præcaveantur. Certè ſi populus ſummam poteſtatem in plura ſubjecta partiri velit, hauddubiè incommodis, aut periculis, quantum fieri poteſt, obviam ire conabitur, certas præſcribendo conditiones, ſub quibus quisque partem ſuam adminiſtret, nec tamen poteſtas, quam quisque habet, propterea deſinit eſſe ſumma. Denique Jus non ex eo, quod huic vel illi optimum videtur, ſed ex voluntate ejus, unde jus oritur, metiendum eſt. Cùm igitur Regiminis forma unicè ex voluntate populi dependeat, utpote penes quem ſumma poteſtas ex natura rei primitùs reſidet, ideò hoc ſolum ſpectare oportet, quid populus velit, qui tanquam rei ſuæ moderator, & arbiter ſummum Imperium vel ipſe retinere, vel totum, & integrum in unum, aut paucos transferre, vel denique in diverſa, & diſparata ſubjecta dividere poteſt. Quare omninò verius eſſe arbitror, ſtatum Reipublicæ mixtum dari poſſe, velut etiam præter alios tenent Grot. *Lib. 1. Cap. 3.* §. *17.* & ibi Obrecht. Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Quæſt. 3. num. 26. & 27.* Dn. P. Seybold. *de Republ. Chriſt. Part. 10.* §. *10. num. 5. & 6.* Dn. Joan. Balthaſar Braun *de Magiſtrat. Cap. 1.* §. *2. num. 5.* Bœcler. *Inſt. Polit. Lib. 2. Cap. 2.* item *Diſſert. Polit. 14.*

VII.

Poſſunt autem ſimplices Regiminis formæ ex natura rei, & abſolutè loquendo in univerſum quatuor modis inter ſe miſceri. Primò Monarchia cum Ariſtocratia. Secundò Monarchia cum Democratia.

cratia. Tertiò Ariſtocratia cum Democratia. Quartò denique Monarchia cum Ariſtocratia, & Democratia. Primo modo conſurgit Status Monarchico-Ariſtocraticus. Secundo Monarchico-Democráticus. Tertio Ariſtocratico-Democraticus. Quarto, & ultimo Monarchico-Ariſtocratico-Democraticus, & hoc ultimum ex Monarchia, Ariſtocratia, & Democratia compoſitum Reipublicæ Syſtema nonnulli Veterum omnium optimum eſſe ſunt arbitrati, eò quòd omnes formæ bona, ac dotes ſuas in unum conferant, quod tamen Bœcler. *alleg. Diſſert. 14. num. 3.* meritò improbat; difficulter enim ejusmodi mixtura ita inſtitui poterit, ut unaquæque forma, quod habet præſtans, conferat, ac contribuat. Saltem tale compoſitum haud durabile eſſe cenſet Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 33. num. 1.* ubi *delecta*, inquit, *ex his*, tribus nempe ſpeciebus, *& conſtituta Reipublicæ forma laudari faciliùs, quàm evenire, vel, ſi evenerit, haud diuturna eſſe poteſt.* Quod judicium Taciti teſte Bœcler. *cit. loc.* adeò hactenus comprobavit experientia, ut non poſſit dari exemplum notabile Reipublicæ verè ex tribus formis conſtitutæ.

VIII.

Non tamen protinus mixtus conſurgit Reipublicæ ſtatus, ubi adminiſtratio externa aliquid trahit ex forma alterius Reipublicæ, cùm modus externus adminiſtrandi non variet ipſum ſtatum; poteſt enim ſumma poteſtas indiviſa penes unum, vel paucos, aut univerſos reſidere, modus autem adminiſtrandi aliam formam præferre. Sic in ſtatu populari pleraque negotia publica expediri poſſunt vel per Senatum ex univerſis delectum, vel per unum, qui dignitate primum in Republica locum obtineat. Similiter in ſtatu Optimatum unus aliquis Authoritate ita eminere poteſt, ut pluriſima negotia publica ſolus adminiſtret. Sic & ſtatus Monarchicus Ariſtocraticá adminiſtrandi ratione temperari poteſt, ita ut ſupremus Princeps in negotiis arduis adhibere teneatur conſenſum Senatûs, nec tamen propterea Monarchia miſcetur cum Ariſtocratia, quia non eo ipſo, quòd Princeps absque conſenſu Senatûs certa Majeſtatis jura exercere nequeat, ſumma poteſtas communicatur cum Senatu; nam & pupillus, ſi de rebus ſuis diſponere velit, adhibere tenetur conſenſum tutoris, nec tamen propterea dominium ſuum

ſuum communicat cum tutore: Unde nec Princeps communicat ſummam poteſtatem cum Senatu, licèt in negotiis arduis teneatur adhibere conſenſum Senatûs. Niſi igitur aliquis errare velit, modum adminiſtrandi ab ipſo Reipublicæ Statu diſtinguat, neceſſe eſt, quod & Ariſtotel. fecit, dum *Lib. 4. Polit. Cap. 5.* ſcribit, *multis locis accidere, ut, quæ Reſpublica ſecundùm Leges non ſit popularis, conſuetudine tamen, & vivendi modo populariter gubernetur, & è converſo apud alios contingere, ut Reſpublica ſecundùm Leges magis ſit popularis, moribus tamen, & vivendi modo magis ad paucorum gubernationem pertineat.* Boecler. ad Grot. *Cit. Cap. 3. §. 17.*

IX.

Nullum etiam mixturæ argumentum eſt, ſi Reges acta quædam ſua nolunt eſſe rata, niſi à Senatu, aut alio quodam cœtu approbentur; licèt enim ejusmodi acta, non ſecutâ approbatione Senatûs, in irritum recidant, hoc tamen directò non provenit à voluntate Senatûs, ſed ipſius Regis, qui non aliter acta ſua voluit eſſe rata, quàm ſub conditione, ſi illa etiam à Senatu approbentur. Deficiente igitur hac conditione deficit quoque voluntas Regis. Tale erat Antiochi tertii Regis reſcriptum ad Magiſtratus, ne ſibi parerent, ſiquid Legibus adverſum juſſiſſet. Eundem in modum ad Senatum reſcripſerunt Imperatores Theodoſ. & Valentin. *in L. 7. Cod. de Precib. Imperat. offerend.* Interim dubium non eſt, quin Rex ſpeciali juſſu priori ſuæ voluntati derogare, & abſolutè velle poſſit, ut acta ſua etiam citra approbationem Senatûs rata ſint. Unde patet, quòd Rex tantùm id facere nolit, quod Senatui improbatur, non verò quòd id facere non poſſit. Grot. *cit. Cap. 3. §. 18.* & ibi Vitriar. *Quæſt. 50.*

X.

Deinde nec mixtus conſurgit Reipublicæ ſtatus, tametſi Rex in aditu Regni ad certum adminiſtrandi Imperii modum ſubditis ſe pacto adſtringat, veluti ſi promittat, quòd certo generi hominum Magiſtratus mandare nolit, vel quòd certa negotia publica non niſi cum conſilio, & conſenſu Procerum velit expedire; qui enim ſubditis promittit, quòd certo modo Imperium adminiſtrare velit, is

H 2 faculta-

facultatem administrandi nec ex toto, nec ex parte abdicat, licèt ejus exercitium hoc pacto restringatur, & limitetur, ita tamen, ut urgente summâ Reipublicæ necessitate Rex ad servandum ejusmodi promissum obstrictus haud esset, quia talis obligatio magis noceret, quàm prodesset felicitati publicæ. Unde prudenter præsumi non potest, quòd subditi Principem etiam pro tali casu ad observandum præscriptum administrandi modum adstringere velint. Si autem Rex extra casum necessitatis contra promissionem suam faceret, is sine dubio violatæ fidei reus foret, cùm ex ejusmodi promissis Regum verum jus, quamvis morali cogendi necessitate destitutum, subditis nascatur. Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 6. num. 2.*

XI.

Denique nec mixtus consurgit Reipublicæ status, etiamsi ejusmodi promissioni, in aditu Regni subditis à Rege factæ, adjecta fuisset clausula irritans, quia exinde non necessariò sequitur, quòd summa potestas subditis sit communicata, sed tantùm, quòd illi aliquam particulam libertatis naturalis sibi reservaverint, ita ut, licèt e.g. jus ferendarum Legum privativè in Regem transferatur, ipsi tamen in materiam ab eo præcipiendam, vel prohibendam priùs consentiant, cui deinde primùm Rex animam legalem infundat: vel, tametsi jus imponendi tributa itidem privativè Regi deferatur, ut tamen hoc suum jus non nisi prævio subditorum consensu exercere possit, quò sibi caveant, ne sine justâ causâ ipsis indicantur tributa; ac proinde in his, & similibus casibus consensus subditorum non nisi per modum conditionis, sine qua non, requiritur. Sic, licèt Episcopus in quibusdam adhibere teneatur consensum Capituli, ita ut sine ejus consensu actus sit nullus, nemo tamen dixerit, potestatem Episcopalem cum Capitulo communicatam esse. Sic etiam nemo dixerit, Status Provinciales in consortium Regiminis, & potestatis fuisse assumptos, si fortè Princeps in negotiis arduis, & momentosis vel vi antiquæ observantiæ, vel vi pactorum sine eorum consensu nihil posset disponere. Et quamvis ejusmodi in aditu Regni subditis à Rege facta promissio etiam in alium fortè sensum detorqueri posset, interpretatio tamen contra subditos esset facienda, qui sibi imputare debent, quòd conditiones, in quas Regi juran-

jurandum erat, non apertiùs expresserint; Rex autem id, quod plures sensus recipit, jure suo accipere potuit in partem sibi utiliorem: imò, cùm ex una parte subditi finem suum satis obtineant, modò exercitium, salvâ, & illibatâ penes Regem manente Majestate, restringatur, & certis limitibus concludatur: ex alterâ autem splendori Regni hac ratione magis consulatur, præsumi non potest, quòd modum administrandi Imperii præscribendo voluerint summæ potestatis participes fieri. Hinc probare non possumus illorum sententiam, qui statum Imperii nostri Romano-Germanici ex Monarchia, & Aristocratia mixtum esse contendunt, cùm verius sit, eundem etiamnum purè Monarchicum esse, quoad modum tamen exercendi certa jura Majestatis limitatum, & restrictum. Sed hoc alterius loci est.

XII.

Vera igitur mixtura tantùm contingit primò, si vel communio unius, aut alterius juris summæ potestatis expressis verbis inducatur, vel diversa ejus jura disparatis subjectis in solidum assignentur, quod ultimum etiam tunc fieri censetur, si in delatione Imperii absolutè dictum sit, hoc, illúdve jus non fore penes Regem; cùm enim non extinguatur, nec in eum transeat, cui Imperium defertur, necessariò sequitur, illud penes populum remanere. Secundò, si promissioni, quam Rex in aditu Regni fecit, aliquid additum sit, ex quo colligatur, eundem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse; licèt enim, si nudum factum, & vim spectemus, etiam inferior Superiorem cogere possit, implicat tamen, ut inferior quà talis jus habeat cogendi Superiorem, sed, qui jus habet alterum cogendi, vel eo superior, vel saltem ei æqualis esse debet, nam cogere non semper est Superioris, cùm extra civitatem quisque jus habeat cogendi debitorem. Si ergò aliquid additum sit, ex quo colligatur, Regem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse, necessariò sequitur, populum, vel Senatum Procerum in eo, in quo cogere potest, aut Rege superiorem, aut saltem ei æqualem, & hactenus summi Imperii consortem esse. Planè si populus, vel Concilium Procerum simpliciter, & absolutè, seu in omnibus jus haberet cogendi Regem, hic

instar Regum Spartanorum non nisi Regium nomen, & titulum haberet, ac proinde status merè popularis, vel Aristocraticus, non mixtus foret, & in hoc demùm casu vera est sententia Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 4.* §. *14.* & Vitriar. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. Quæst. 47.* qui negant, statum mixtum consurgere, si quid promissioni additum sit, ex quo colligatur, Regem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse. Si verò ponatur, quædam jura summi Imperii libero Regis arbitrio permissa esse, eorum sententia admitti haud potest. Tertiò contingit mixtura, si populus adhuc liber futuro Regi quid imperet per modum manentis præcepti, veluti si legem ferat, ne futurus Rex Magistratus conferre possit extraneis, expressim addito, ut legem hanc mutandi, aut abrogandi potestatem Rex non habeat, præcipere enim est Superioris. Quartò denique etiam vi derelictionis sive expressæ, sive præsumptæ status mixtus enasci potest. Vid. Grot. *cit. Cap. 3.* §. *17. num. 1. & Lib. 2. Cap. 4.* §. *11.*

§. III.

De Civitatibus irregularibus.

SUMMARIA.

I. *In quo consistat communis civitatibus quasi congenita indoles, ac natura?*

II. *Civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ non sunt irregulares.*

III. *Solvitur dubium quoddam.*

IV. *Irregularitas civitatum oritur primò ex defectu vinculi, unde irregulares sunt civitates Dyarchicæ, & Triarchicæ.*

V. *Non tamen propterea status veteris Imperii Romani semper fuit irregularis.*

VI. *Nec vocari potest Aristocratia Duumviralis, aut Triumviralis.*

VII. *Secundò profluit irregularitas civitatum ex defectu simplicis Regiminis unde irregulares sunt civitates mixtæ.*

VIII. *Tertiò denique irregularitas civitatum oritur ex defectu finis, unde irregulares sunt civitates heriles.*

IX. *Civitates patrimoniales, nisi simul sint heriles, irregulares haud sunt.*

X. *Sed*

X. *Sed nec tempore interregni civitas irregularis est.*
XI. *Solvitur quadam objectio.*

I.

Civitatem irregularem suprà diximus esse illam, quæ à communi civitatibus quasi congenitâ indole, ac naturâ in uno, alteróve degenerat; in quonam autem communis hæc civitatum indoles, ac natura consistat, ex statu primævo, quem civitates, quæ modo naturali, non violento nascuntur, in ipsâ sui nativitate sortiuntur, desumendum esse arbitramur. Ponamus ergò plures Patresfamilias, qui hactenus segreges vivebant, communi consensu in unum cœtum perfectum coire, hunc cœtum confestim sequitur summa potestas civilis, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus conservationem omninò necessaria, simúlque hocipso consurgit civitas. Status ejusdem jam talis est: *Primò* omnia, & singula ejus membra inter se connexa sunt vi Imperii. *Secundò* totum corpus regitur ab una potestate indivisâ, velut ab unâ animâ. *Tertiò* hæc potestas per se ordinata est ad communem, & publicam totius corporis felicitatem. Quòd si igitur civitas quædam occurrat, quæ vel in uno, vel in altero ab hoc primævo statu deflectat, tunc eam irregularem esse dicimus: quidquid enim ab indole ac naturâ sibi congenitâ deviat, illud rectè irregulare vocatur.

II.

Equidem etiam Civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ à communi civitatibus quasi congenitâ indole, ac naturâ deflectunt; Si enim primævum earum statum, in quo nascuntur, spectemus, summum Imperium penes totam existit communitatem, à qua deinde primùm in unum, aut paucos transfertur; Nec tamen propterea civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ sunt irregulares, quia non omnis deviatio à primævo civitatum statu irregularitatem infert, sed illa demùm, quæ facta est in statum imperfectum, aut saltem minùs perfectum, cùm civitatem irregularem esse imperfectionem involvat; si autem status primævus mutetur in æquè perfectum, aut perfectiorem, civitas non fit irregularis. Cùm igitur status Monarchicus, & Aristocraticus per se loquendo sit æquè perfectus,

aut

aut etiam perfectior, quàm primævus erat, ideò civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ non possunt dici irregulares, tametsi ab illo primævo civitatum statu in hoc deflectant, quòd summum Imperium non ampliùs immediatè penes totam communitatem existat.

III.

Dices fortè, statum primævum, in quo civitates modo naturali nascuntur, esse statum libertatis, statum autem Monarchicum, & Aristocraticum esse statum servitutis publicæ; spectato enim primævo statu populum esse liberum, & sui juris, in statu autem Monarchico, & Aristocratico eundem esse subjectum Regi, vel Concilio Optimatum; esse autem statum servitutis hauddubiè imperfectiorem, quàm statum libertatis, ac per consequens eas civitates, quæ ex statu primævo migrârunt in statum Monarchicum, aut Aristocraticum, eo ipso migrâsse in statum imperfectiorem, esse ergò, suppositâ nostrâ de irregularitate civitatum sententiâ, etiam civitates Monarchicas, & Aristocraticas irregulares, quod tamen nemo ne quidem somniaverit. At non magno labore opus est, ut argumentum hoc solvatur, modò distinguamus inter populum collectivè, & distributivè sumptum, collectivè sumptus non tantùm in statu primævo, sed & in statu Monarchico, & Aristocratico ab omni Imperio extraneo liber est, & sui juris, aliàs non constitueret civitatem, sed duntaxat provinciam alieno Imperio subjectam, distributivè autem sumptus æquè in statu primævo Imperio subjectus est, ac in statu Monarchico, & Aristocratico: dum ergò dicitur, populum spectato primævo statu esse liberum, & sui juris, populus sumitur collectivè, dum autem dicitur, eundem in statu Monarchico, & Aristocratico Regi, aut Concilio Optimatum subjectum esse, idem terminus sumitur distributivè, ac proinde peccatur contra regulas logicas. Salva igitur manet nostra de irregularitate civitatum sententia, vi cujus ex triplici fonte profluit illarum irregularitas.

IV.

Primò ex defectu vinculi, si nempe non omnia ejusdem civitatis membra inter se connexa sint vi Imperii. Ob hanc caussam irregulares sunt civitates Dyarchicæ, Triarchicæ, & quæ ita mixtæ sunt,

ſunt, ut quædam Majeſtatis jura Regi, & Concilio Optimatum, vel Regi, & populo communia ſint, nam ejusmodi coimperantes quà tales ſolo conventionis vinculo inter ſe conjunguntur, qui Reipublicæ ſtatus fragilis admodùm eſt, cùm facilè contingere poſſit, ut inter eos naſcantur diſcordiæ; nam, ùt Statius 1. Thebaid. canit:

Sociis comes diſcordia Regnis.

Hæ diſcordiæ vi Imperii tolli non poſſunt, niſi ergò tempeſtivè amicabili ſopiantur conventione, mutua progignent odia, ac tandem in bellum civile erumpent, quo majus malum Reipublicæ vix poteſt accidere.

V.

Cœterùm quamvis dixerim, civitates Dyarchicas, & Triarchicas eſſe irregulares, non tamen hoc ipſo dico, ſtatum veteris Imperii Romani ſemper fuiſſe irregularem, quoties uno plures fuêre Auguſti; Si enim duo diviſim imperârunt, ac unùs Orienti, alter Occidenti præfuit, vel etiam, ùt filii Conſtantini M. tres orbem Romanum tripartitò gubernârunt, ita ut nullus ab altero dependeret, tunc ex uno plura diſtincta Regna ſunt facta, tametſi illis conjunctim ob Legum, & morum ſimilitudinem, Regnantium, & populorum cognationem, fœdus, & mutuam velut ſubſtitutionem nómen Romani Imperii, ex quo orta, remanſerit, ac proinde hoc caſu ſtatus irregularis non emerſit. Quin imò ne eo quidem caſu ſtatum Romani Imperii continuò irregularem fuiſſe arbitror, quo duo Auguſti indiviſim res Imperii adminiſtrârunt, cùm enim plerumque pater filium, ſocer generum, frater fratrem in partem curarum vocaverit, veroſimile non eſt, id eo fine factum fuiſſe, ut ſummam poteſtatem cum ipſo partiretur, ſed potiùs, ut eum ſibi ſucceſſorem conſtitueret, ac firmaret, ne vacante aliquando Imperio milites Auguſtum alium proclamarent, & ad ſolium eveherent. Hinc ſolus ille jure proprio, & vi Imperii regnâſſe videtur, qui alterum tanquam Collegam ſibi adſciverat, alter autem non niſi precariam, & vicariam habuit poteſtatem. Unde eo demùm caſu Rempublicam Romanam irregularem fuiſſe dicimus, quò plures Auguſti ſummam poteſtatem pro indiviſo communem habuêre, ita ut quisque eandem jure proprio exercuerit. Confer Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 15.*

VI.

Sunt, qui Ariſtocratiam Duumviralem, aut triumviralem fuiſſe exiſtimant, quoties duo, aut tres Auguſti Romanum Imperium indiviſim tenuerunt, ita ut alter ſine altero nihil potuerit decernere, cujus opinionis eſt Bœcler. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 17. pag. mihi 255.* At malè; nam primò duo, vel tres poteſtate æquales non niſi vinculo pacti inter ſe connecti potuerunt, in ſtatu autem Ariſtocratico ſinguli Proceres etiam imperio inter ſe connectuntur. Deinde in ſtatu Optimatum una duntaxat poteſtas ſumma dominatur, ſi verò duo, aut tres poteſtate æquales indiviſim Imperium teneant, plures poteſtates ſummæ dominantur. Denique in ſtatu Ariſtocratico pars major prævalet minori, ac plura ſuffragia præponderant, duo autem Auguſti non potuiſſent vi Imperii tertium poteſtate æqualem in ſuam trahere ſententiam invitum, ac per conſequens ejusmodi Regiminis ſtatus pro Ariſtocratico neutiquam haberi poteſt, ſed dicendus eſt irregularis. Puffendorf. *cit. §. 15.* Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 29.* Thomaſ. ad Huber. *de Jur. Civitat. Lib. 1. Sect. 7. Cap. 2. num. 2. & 6.*

VII.

Secundò profluit irregularitas civitatum ex defectu ſimplicis Regiminis, ſi nempe non omnia, quæ ad gubernationem civitatis pertinent, ab una poteſtate indiviſâ velut ab unâ animâ proficiſcantur. Ob hanc cauſam irregulares ſunt civitates mixtæ, ſeu multiformes; quæ autem quoad modum adminiſtrandi duntaxat temperatæ ſunt, illæ non ad irregulares, ſed ad regulares civitates ſunt referendæ, nihilominùs enim totum Reipublicæ corpus ab una poteſtate indiviſâ, velut ab unâ animâ regitur. Hinc præcedente §. temperamentum à mixtura ſedulò diſtinximus.

VIII.

Tertiò denique irregularitas civitatum oritur ex defectu finis, ſi nempe ſummi Imperantes in gubernatione civitatis ſuum commodum primariò, populi verò utilitatem per accidens tantùm, & quidem non injuſtè intendant; tametſi enim ſumma poteſtas civilis per ſe ordinata ſit ad communem, & publicam totius corporis felicitatem,

citatem; ejus tamen natura ita alterari poteſt, ut illa quandoque absque injuſtitia primariò ordinetur ad utilitatem Imperantis, veluti ſi Imperium victoriâ partum ſit. Ob hanc cauſam irregulares ſunt civitates heriles, utpote in quibus utilitas populi, perinde ùt in familia ſervi, tantùm per accidens quæritur, quia ſcilicet intereunte populo Imperium conſervari haud poteſt, Imperantis autem utilitas primariò intenditur, & hoc non injuſtè, in quo is, qui Imperium herile habet, differt à Tyranno, qui omnia in ſuum commodum detorquet injuſtè. Ariſtotel. *4. Polit. Cap. 10.*

IX.

Sunt, qui etiam civitates patrimoniales in numerum irregularium referunt. Rectè, ſi civitates patrimoniales ſimul ſint heriles. At non eo ipſo, quòd civitas patrimonialis ſit, illa neceſſariò etiam herilis eſt; poteſt enim aliquis Imperium pleno, & abſoluto jure proprietatis tenere, ita ut illud tum inter vivos, tum ultimâ voluntate liberè in alium transferre poſſit, quin tamen is in gubernatione civitatis primariò ſuum ſpectare queat commodum, ſi nimirum populus alicui ita detulerit Imperium. Si autem civitas patrimonialis non ſimul etiam herilis ſit, illa potiùs regularibus, quàm irregularibus civitatibus accenſenda eſſe videtur, nam etiam ſpectato ſtatu primævo ſumma poteſtas patrimonialis eſt, cùm in pleno, & abſoluto jure proprietatis penes populum exiſtat. Licèt ergò jam Rex ſummum Imperium eodem modo teneat, quo olim populus, non tamen per hoc contingit deviatio aliqua ab illo ſtatu, quem civitates in ipſa ſui nativitate ſortiuntur, ſola autem mutatio ſtatùs primævi in ſtatum Monarchicum quà talis nullam inducit irregularitatem.

X.

Similiter nec tempore interregni civitatem irregularem eſſe exiſtimo, cùm ſtatus interregni à ſtatu, in quo civitates modo naturali naſci ſolent, non differat, uti enim ſumma poteſtas ex natura rei primitùs penes univerſum populum reſidet, ita & tempore interregni, quia Rege, ſi electus eſt, mortuo, aut familiâ regnatrice extinctâ jus imperandi ad populum revertitur. Nec quidquam ad

rem facit, quòd ſtatus interregni non ſit ſtabilis, ſed temporarius duntaxat, nam hoc non immutat naturam civitatum, ac proinde nec inducit irregularitatem. Deinde etiam ſtatus civitatum primævus, antequam certa Regiminis forma communi conſenſu fuerit determinata, temporarius tantùm eſt, nec tamen propterea irregularis, niſi dicere velis, omnes civitates ſtatim in prima ſui nativitate irregulares eſſe, quod utique abſurdum eſt, confundi non debet ſtatus imperfectus cum ſtatu irregulari. Accedit, quòd populo liberum ſit, ſi velit, talem ſtatum Democraticum in perpetuum deinceps ſtabilire. At

XI.

Dices: ſtatus interregni ſaltem plerumque ſolet eſſe temporarius, ſtatus autem civitatum vulgò non ſolet eſſe temporarius. Fateor, at quid tum? etiam res immobiles non ſolent vulgò deponi, & tamen, ſi de facto deponantur, depoſitum non ſit irregulare: ergò etiam, licèt ſtatus civitatum vulgò non ſoleat eſſe temporarius, ſi tamen ſit, propterea civitas non ſit irregularis; ideò enim depoſitum rei immobilis non ſit irregulare, quia natura depoſiti primæva non immutatur: at nec immutatur primæva civitatum natura, licèt ſtatus earum ſit temporarius: ergò &c. Non inficiamur quidem, civitatem tempore interregni verſari quandoque in ſtatu morboſo; at exinde non ſequitur, quòd interregnum quà tale civitatem efficiat irregularem, cùm etiam Civitates Monarchicæ, Ariſtocraticæ, & Democraticæ quandoque verſentur in ſtatu morboſo, nec tamen propterea illæ quà tales ſunt irregulares. Negamus igitur, civitatem tempore interregni irregularem eſſe, præſertim ſi modus adminiſtrandi Legibus fundamentalibus, ùt fieri ſolet, ſit determinatus.

§. IV.
De Civitatibus Morboſis.

SUMMARIA.

I. *Civitates morboſæ differunt ab irregularibus.*
II. *Recenſentur quædam vitia hominum primò in ſtatu Monarchico.*

III. *Secun-*

III. *Secundò in statu Aristocratico.*
IV. *Tertiò in statu Democratico.*
V. *Quartò in statu mixto.*
VI. *Afferuntur etiam quædam vitia status.*
VII. *Civitas morbosa non constituit novam Reipublicæ speciem.*

I.

Contingit haud raro, ut corpus morale, ac politicum non minùs, quàm corpus naturale, in statum morbosum prolabatur, interim tamen civitates morbosæ multùm differunt à civitatibus irregularibus; irregularitas enim publicâ nititur authoritate, ac voluntate ipsius civitatis consurgit, unde sese palàm, & citra pudorem audet ostendere: morbus autem præter mentem, ac intentionem civitatis sensim invalescit, & ideò semper velut illegitimam, ac erubescendam faciem præsefert, neque tantùm civitates irregulares, sed regulares quoque sua patiuntur deliquia, quæ tamen propterea non degenerant in irregulares; uti enim ædificium ad regulas Architectonicas constructum regulare manet, licèt materia vitiosa, aut tectum socordiâ incolentium tegulis nudatum sit, parietes ruinam minentur, trabes carie confectæ, fundamenta hient: ita etiam civitates regulares naturam suam non exuunt, tametsi imperantes, aut parentes vitiis sint dediti, vel exiguam utilitatis publicæ curam habeant. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 14.* Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 30.*

II.

Sunt autem morbi, quibus civitates premi solent, duorum generum, quidam enim oriuntur ex malitiâ hominum, alii verò ex prava dispositione ipsius civitatis, unde alia vocantur vitia hominum, alia vitia statûs. Vitia hominum in statu Monarchico sunt vel Imperantium, vel parentium. Imperantium, si arte regnandi sint destituti, si nullam, aut exiguam Reipublicæ curam habeant, si eandem pravorum Ministrorum ambitioni, aut avaritiæ lacerandam prostituant, vel citra necessitatem in casum dare gaudeant, si pecunias utilitati publicæ destinatas luxu dissipent, aut inconsultis largitionibus profundant, si subditos injuriis lacessant, facultatibus emungant,

gant, oneribus gravissimis opprimant, si justitiam venalem habeant, & quæ sunt alia, quibus nomen mali Principis comparatur; quis enim omnia Imperantium vitia enumeret, quæ civitatem in statum morbosum conjiciant? vitia subditorum sunt, si invito Principe negotiis publicis se immisceant, si frœnum mordeant, si obsequium exuant, si vires Regias deprimant, suas extollant, si id agant, ut jura quædam Principi extorqueant, quibus contra potestatem legitimam sese muniant, si authoritas Regis ipsis vilescat &c.

III.

In statu Aristocratico vitia hominum sunt, si per ambitum, aut pravas artes viris improbis, vel ineptis via pateat in Senatum, si Optimates factionibus distrahantur, si consilia salubria, & bono communi profutura, æmulatione, vel odio in Authores, improbentur, si cives tanquam mancipia tractentur, si bona civitatis augendo privato patrimonio intervertantur, si in Oligarchiam, seu paucorum potentiam deflectat, si ii, quibus sola obsequii gloria relicta est, caput attollere sustineant &c.

IV.

In statu Democratico vitia hominum sunt, si præclaræ, & Reipublicæ non prægraves virtutes per invidiam opprimantur, si per levitatem Leges temerè figantur, & refigantur, si cives internis motibus distracti in commune non consulant, si homines inepti, & turbulenti sententias suas præferoci pertinaciâ tueri satagant, si sordidi, & inepti rebus gerendis præficiantur, si paulatim vergat ad anarchiam &c.

V.

In statu denique mixto vitia hominum sunt, si unus involet in partem potestatis non suam, si inter consortes Imperii discordiæ exortæ sint, si socius in jure summæ potestatis, quod cum altero commune habet, præ socio plus authoritatis sibi arroget &c.

VI.

Vitia status sunt, si Leges, & instituta non sint accommodata genio populi, si turbis, atque internis motibus ansam præbeant, si justa vicinorum odia concitent, si cives ineptos reddant ad obeundas

das functiones, quæ Reipublicæ servandæ sunt necessariæ, si Leges fundamentales ita sint comparatæ, ut negotia publica non nisi tardè, & difficulter expediri possint &c. Confer Puffendorf. *ubi suprà* §. *10.* & Dn. Gletle *cit. Cap. 3. num. 31. & seqq.*

VII.

Tametsi autem inter sanam, atque morbosam Rempublicam hauddubiè plurimùm intersit, non tamen propterea, quòd civitas ægrotet, nova inducitur Reipublicæ species, quia neque natura potestatis in se, neque subjectum ejus proprium, unde diversitas Rerumpublicarum unicè desumenda est, ægrotatione civitatis variatur. Interim tamen diffiteri non possumus, Rempublicam ægrotantem, nisi maturis occurratur remediis, successu temporis plerumque in aliam mutari speciem. Puffendorf. *alleg. Cap. 5.* §. *11.*

§. V.

De Systemate Civitatum.

SUMMARIA.

I. *Describitur systema.*

II. *Dividitur in duas species, & utraque explicatur.*

III. *Prima systematis species variis ex causis enasci potest.*

IV. *Altera non nisi pacto, ùt plurimùm expresso, originem suam debet.*

V. *Cur plures civitates ad fœdus posterioris generis plerumque decurrant?*

VI. *Materia, ex qua corpus systematicum coalescit, sunt plures diversa civitates.*

VII. *Quomodò corpus systematicum à simplici fœderatorum societate differat?*

VIII. *Negotia, quæ ad communem felicitatem, & conservationem pertinent, communi etiam consilio, & consensu tractanda sunt, ubi tamen pluralitas votorum non præponderat, nisi idipsum in fœdere fuerit expressum.*

IX. *Refe-*

IX. *Referuntur modi, quibus systema civitatum ex toto dissolvitur.*

X. *Recensentur modi, quibus ex parte tantùm dissolvitur.*

I.

AFFinia civitatibus sunt systemata civitatum, unde & à nonnullis *civitates compositæ* appellantur. Potest autem systema describi, quòd sit *corpus morale plurium civitatum vinculo tam arcto inter se connexarum, ut, licèt singulæ summum Imperium retineant, figuram tamen, & speciem unius civitatis præseferant.*

II.

Dividitur in duas species. Prima est, si plures distinctæ civitates unum, & eundem habeant Regem; quamvis enim monstrosum foret, si plura corpora naturalia unum duntaxat caput haberent, absurdum tamen non est, ut una, eademque persona plurium, ac distinctorum corporum moralium caput existat, cùm unus homo gubernandis pluribus Regnis sufficere possit. Altera est, si plures civitates fœdere perpetuo in unum quasi corpus compingantur, ita ut singulæ quidem summum Imperium retineant, ea tamen negotia, ex quibus omnium sociorum salus conjunctim dependet, nonnisi communi consilio, ac consensu tractare possint. Huc pertinent Cantónes Helvetici, & septem Provinciæ confœderatæ Belgicæ.

III.

Systema prioris generis variis ex causis enasci potest, ùt primò ex electione, si populi suffragiis is in Regem eligatur, qui jam antè Regnum aliquod possidet, vel si fœdere perpetuo unum Regnum alteri ita conjunctum sit, ut, qui ab uno populo in Regem eligitur, hocipso etiam Rex sit alterius populi, velut Regnum Italiæ conjunctum est Regno Germaniæ, qui enim in Regem Germaniæ eligitur, hocipso simul etiam Rex est Italiæ, licèt hæc duo Regna non coaluerint in unam Rempublicam, sed distincta, & separata Regna maneant. Secundò oritur ex successione, si Regem Lex successoria simul vocet ad aliud Regnum, vel aliquem, qui Regnum nondum habet, vocet ad plura Regna, uti fit, si fœmina, ad quam jure successionis Regnum devolutum est, nubat alicui Regi, nam post

Paren-

Parentum mortem eorum ſoboles ad utrumque Regnum vocatur, niſi fortè diverſus ſuccedendi ordo in uno, & altero Regno receptus conjunctionem impediat; nam ſi e. g. in uno Regno obtineat ſucceſſio linealis Agnatica, in altéro verò Cognatica, & ex tali matrimonio non niſi filia naſcatur, hæc quidem in Regno lineali Cognatico ſuccedet, alterum verò ad agnatum maſculum defuncti Regis devolvetur. Tertiò conſurgit hoc ſyſtema titulo belli, ſi Rex aliquis liberâ populi voluntate conſtitutus armis ſibi ſubjiciat alium populum proprio nomine, ac periculo, & propriis ſumptibus, non nomine, aut ſumptibus populi, cui præeſt. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 17.*

IV.

Syſtema verò poſterioris generis non niſi pacto originem ſuam debet, & quidem ùt plurimùm expreſſo, poteſt tamen pacto etiam tacito coaleſcere, ſi nimirum plures Provinciæ eidem Capiti ſubjectæ paulatim in plenam libertatem ſeſe vindicent, ita tamen, ut ſingulæ ſuam habeant αὐτονομίαν, ea autem, quæ ad communem ipſarum felicitatem, & conſervationem pertinent, non niſi communi conſilio, & conſenſu tractent, quo caſu is, qui Rex erat, ſummam poteſtatem habere deſinit, licèt eidem quædam ex veteri ſtatu Reliquiæ ſint relictæ, & hujus corporis ſyſtematici Dux tantùm ſit. Sunt, qui hujus rei exemplum ponunt in Imperio noſtro Romano-Germanico. At hi vel pernicioſè errant, vel turpiter adulantur, vel deniquè minùs peritos malitioſè decipere conantur. Præſtant ſtatus omnes Imperatori non tantùm juramentum fidelitatis, ſed & ſubjectionis: ergò eidem vinculo ſubjectionis, & non nexu duntaxat ſyſtematico cohærent, & devincti ſunt. Conniveri hæc poſſent, ſi ab exteris vel ex innato odio, vel ex imperitia proferrentur, quòd verò quidam ex ipſis civibus Imperii talia effutire auſint, intolerabile eſt, & publicam meretur reprehenſionem, cùm non niſi eò tendant, ut ſtatus omne erga Imperatorem obſequium exuant.

V.

Ad fœdus hoc poſterioris generis plures civitates plerumque ideò decurrunt, quia depellendo communi hoſti ſingulæ ſufficientes

vires non habent, interim tamen Majeſtatis illecebrâ ita faſcinantur, ut hanc dimittere inglorium cenſeant, cùm abjecti animi ſit, ex ſtatu libertatis in ſtatum ſubjectionis, & ſervitutis publicæ, niſi extrema ad hoc cogat neceſſitas, ſe conjicere, & tanto ſplendore, ac dignitate, quam Majeſtas confert, ſeſe ſpoliare, fœdere autem hoc ſyſtematico & ſecuritati publicæ, & ſummæ ſimul dignitati in perpetuum proſpicitur.

VI.

Materia, ex qua corpus ſyſtematicum coaleſcit, ſunt plures diverſæ civitates, ex quarum conjunctione ſyſtema enaſcitur. Poſſunt autem duæ, pluréſve civitates non uno tantùm modo inter ſe conjungi. Primò, ut ex illis una fiat civitas, quo caſu, ùt ſuo loco dictum eſt, vel utraque perit, & nova omninò civitas producitur, vel una quidem manet, altera autem perit, & illius fit acceſſio, neutro caſu conſurgit ſyſtema. Secundò inter ſe conjungi poſſunt ita, ut quælibet eadem maneat civitas, ùt antè fuit, & hæc conjunctio vel fit propter certam, vel propter indefinitam utilitatem communem. Illo caſu conſurgit ſimplex fœderatorum ſocietas: hoc autem caſu naſcitur ſyſtema civitatum.

VII.

Forma corporis ſyſtematici conſiſtit in differentiâ ſpecificâ, qua à ſimplici fœderatorum ſocietate diſtinguitur, quæ, ùt modò diximus, in eo ſtat, quòd fœdus ſyſtematicum indefinitæ utilitatis communis gratiâ, alia autem fœdera propter certam, ac determinatam tantùm utilitatem fiant. Deinde fœdera alia non eo fine contrahuntur, ut plures civitates unam velut repræſentent: Syſtematicum verò eo fine pangitur, ut obtinendæ communis felicitatis gratiâ plures civitates in unum morale corpus coaleſcant. Denique fœdera ſyſtematica tendunt ad unionem perpetuam, alia autem fœdera, etſi quandoque in perpetuum contrahantur, plerumque tamen temporaria eſſe ſolent.

VIII.

Effectus ſtat in eo, quòd illa negotia, quæ ad communem felicitatem, & conſervationem pertinent, communi etiam conſilio, & conſen-

consensu tractanda sint; quamvis autem aliàs in Conciliis, & cœtibus suffragiorum numerus prævalere soleat, in systemate tamen civitatum, si negotia tractentur, quæ communem omnium sociorum felicitatem directè tangunt, pluralitas votorum, nisi idipsum in fœdere fuerit expressum, non præponderat, sed necesse est, ut unanimis omnium, & singulorum consensus interveniat; cùm enim quælibet civitas summum Imperium retineat, una nihil juris obtinet in alteram, ac proinde nulla suffragiis aliarum civitatum invita voluntatem suam tenetur submittere. Et sanè hocipso, quòd in fœdere expressum non sit, quòd major pars prævalere debeat, civitates systematicæ velle censentur, ut negotia, quæ summam rerum tangunt, unanimi consensu omnium pertractentur, ita ut nulla suffragiis cœterarum invita assurgere teneatur; in dubio enim præsumptio pro minore stat obligatione, cùm in obscuris minimum sequi conveniat, præsertim in proposito, ubi præscindendo à fœdere nemo cogi posset, ut aliorum suffragiis suam submittat voluntatem, quæ naturalis libertas non temerè credi debet fuisse abdicata. Si autem in fœdere expressum esset, ut partis majoris consensus pro consensu omnium habeatur, hauddubiè conventioni standum erit, adeò ut cœteræ civitates reluctantem, & pertinacem vel mediis, quæ in naturali libertate viventibus competunt, ad hoc compellere, vel, si malint, societate suâ penitus excludere possint. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 20.*

IX.

Contraria sunt modi, quibus systema civitatum iterum dissolvitur. Dissolvitur autem vel ex toto, vel ex parte. Ex toto vel summo Imperio penes singulas civitates remanente, vel non remanente. Remanente penes singulas summo Imperio dissolvitur systema primò, si communi consensu sive expresso, sive tacito à fœdere systematico recedant. Secundò, si bello cum extero infeliciter gesto victor singulis civitatibus suam αὐτονομίαν imperet, ùt quondam Romani Achæis fecère. Non remanente penes singulas summo Imperio dissolvitur systema itidem duobus modis. Primò, si omnes civitates unitæ jure belli alicujus exteri potestati subjiciantur. Secundò, si in perfectam civitatem coalescant, fortè quòd omnes socii

ſummo Imperio unius concilii, aut hominis ſe ultrò ſubjiciant, aut una civitas potentiâ præpollens reliquas in provinciarum conditionem redigat, quod eo plerumque caſu accidere ſolet, quo imbecilliores validiori vi fœderis aliquam permanentem prælationem deferre tenentur; ferè enim contingit, ut, qui ſuperior eſt in fœdere, ſi is potentiâ multùm antecellat, paulatim verum Imperium uſurpet in ſocios, ita ut ſpecie quidem *fœdus* ſit, re autem *precaria libertas*, ùt Lycortas Achæorum Prætor queſtus eſt apud Liv. *Lib. 39. Cap. 37.* Quòd ſi jam patientia acceſſerit, uſurpatio tandem in jus tranſibit.

X.

Ex parte diſſolvitur ſyſtema primò, ſi una fortè civitas, conniventibus cœteris, ſe ſeparet, & ea negotia, quæ aliàs communi conſilio tractanda forent, ſcorſim adminiſtret; quod tum ferè contingere ſolet, ſi una civitas plus utilitatis ex ſeperatione ſperet, quàm ex conjunctione cœteri autem ſocii eandem ſibi magis oneri, quàm ſubſidio eſſe judicent. Secundò, ſi una ob violatas fœderis Leges ſocietate excludatur; ea enim fœderum natura eſt, ut, ſi una pars fœdus violaverit, pars altera ab eo diſcedere poſſit, cùm ſingula fœderis capita vim conditionis habeant. Grot. *Lib. 2. Cap. 15. §. 15.* Tertiò, ſi una cum cœteris bellum inteſtinum gerat, niſi cum pace fœderis Leges iterum renoventur; bellum enim abrumpit amicitiam, ſine qua fœdus ſyſtematicum conſiſtere haud poteſt. Quartò, ſi una, vel altera ſociarum civitatum ab hoſte fuerit occupata, nec enim victor ex vi fœderis, quo civitas devicta reliquis juncta erat, in ſocietatem ſuccedit, ſed novâ omninò conventione opus eſt, ut in locum victæ civitatis de fœdere participet, prout quondam Philippus decreto Amphyctionum in eorum conſeſſum loco Phocenſium adſcitus fuerat. Diodor. Sicul. *Lib. 16. Cap. 61.* Quamvis enim fœdus ſyſtematicum reale ſit, fœdera autem realia non exſpirent, tametſi Reipublicæ ſtatus mutatus ſit, cùm mutato licèt capite idem maneat corpus. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 16. §. 16. num. 1.* ſi tamen una ſociarum civitatum vi bellicâ ſub jugum fuerit redacta, fœdus ſyſtematicum expiráſſe cenſetur, quippe quod initum eſt inter civitates ùt tales, cui conſequens eſt, ut fœdere

excidat,

excidat, quæ civitas esse desiit. Et licèt fortè in fœdere cautum sit, ut ob mutationem Reipublicæ nulla civitatum fœdere excidat, hoc tamen de tali mutatione intelligendum esse videtur, quæ ultroneo fit populi consensu; qui enim unam fœderatarum civitatum armis invadit, totius corporis systematici hostis esse censetur. Præsumi autem non potest, quòd reliquæ civitates se obstringere voluerint ad continuandam cum hoste communi societatem, si is fortè vi bellicâ unam earum occupaverit, præsertim cùm in tali rerum eventu cœterarum plerumque non ampliùs intersit, ut continuetur, sed earum rationes potiùs exigant, ut non continuetur. Jung. Puffendorf. *cit. Cap.* 5. §. 21.

PARS SECUNDA.

Diximus suprà causam formalem civitatis esse summum Imperium, sine quo multitudo hominum, etiam pactionis vinculo consociata, civitas non est, de quo jam pleniùs nobis disserendum erit. Ut autem ordinatè procedamus, agemus in hac secundâ parte de summo Imperio in communi, in tertia verò potissima summæ potestatis jura in specie exequemur. Sit igitur

CAPUT UNICUM.
De summo Imperio in communi.

§. I.

De Etymologia, Homonymia, Synonymia, Definitione, ac Divisione summi Imperii.

SUMMARIA.

I. *Imperium ab imperando dictum vel summum est, vel subalternum; summum porro vel familiare, vel civile, quod ultimum variis quidem nominibus, jam autem passim* Majestas *appellatur.*

 II. *Unde*

II. *Unde dicta sit Majestas?*
III. *Refertur varia acceptio Majestatis.*
IV. *Definitur communiter, quòd sit summa in civitatem potestas.*
V. *Quanam potestas dicatur summa?*
VI. *Dividitur primò in absolutam, & limitatam.*
VII. *Secundò in patrimonialem, & non patrimonialem.*
VIII. *Tertiò in civilem, & herilem.*
IX. *Dividitur quartò à quibusdam in realem & personalem, quæ tamen divisio rejicitur.*

I.

IMperium descendit ab imperando, & vel summum est, vel subalternum: summum porro vel familiare, vel civile. Familiare dicitur, quod paterfamilias extra Rempublicam vivens habet in suam familiam: civile verò, quod competit in cœtum perfectum, seu civitatem, & hoc per excellentiam summum dicitur Imperium. Vocatur etiam quandoque *summum rerum judicium.* Ita N. 1. Terrentius Eques Romanus apud Tacit. *Lib. 6. Annal. Cap. 8. num. 5.* ad Tiberium ait: *Tibi summum rerum judicium Dii dedere, nobis obsequii gloria relicta est.* Item *rerum summa, arbitrium rerum omnium, summa potestas, vis, aut jus imperii*, etiam passim *Majestas*, quæ vocabula & nos in posterum promiscuè usurpabimus.

II.

Majestatem autem vulgò quasi *majorem statum* dictam esse volunt, non quòd vocem Majestatis ex τὸ major, & τὸ statûs compositam esse credant, sed ut allusione quâdam etymologicâ ostenderent rei, & vocis convenientiam, cujusmodi allusiva derivandi ratio Authoribus omnibus admodùm familiaris est; *in jocis*, inquit Arnold. Vinn. *ad Princ. Inst. de Testam. ordin. num. 1. venustas delectat, in rebus seriis etiam utilitate suâ, quam in re declaranda habet, commendabilis.* Veram hujus nominis originem Ziegler *de Jurib. Majest. Lib. 1. Cap. 1. num. 3.* deducit à comparativo *majus*, terminationem substantivi per extensionem recipiente, ita ut idem sit, ac *Majestas.*

III. Signi-

III.

Significat autem hoc vocabulum in genere amplitudinem, dignitatem, splendorem externum, vel decorem. Ita Cicer. *Lib. 2. de Orato.* Majestatem descripsit, quòd sit *amplitudo, ac dignitas civitatis.* Item Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 3. num. 1.* Tiberium, atque Augustum publico abstinuisse ait, *inferius Majestate suâ ratos, si palam lamentarentur.* Et *Lib. 1. Cap. 47. num. 3.* scribit, *eundem Tiberium censuisse, per filios pariter adiri utrumq́, exercitum Majestate salvâ, cui major è longinquo reverentia.* Utroque hoc loco appellatione *Majestatis* intelligitur dignitas, quæ ab Imperio summo emanat. Eodem sensu vox Majestatis accipitur *in L. 7. §. 1. ff. de captiv. & postlim. revers.* ubi mentio fit illius fœderis inæqualis, quo comprehensum est, ut unus populus alterius populi Majestatem comiter conservaret, velut in fœdere Ætolorum cum Romanis cautum erat. Liv. *Lib. 38. Cap. 11.* quandoque dignitatem etiam inferiorem designat. ut *in L. penult. ff. de J. & J.* alibi denotat authoritatem, *ut in L. 9. ff. de jurisdict.* Denique haud rarò hoc vocabulo splendor externus, aut decor significatur, unde Majestas loci. Liv. *Lib. 1. Cap. 53.* Majestas domûs, oris, vultûs, & similia. In specie autem vox Majestatis designat potestatem civilem, quæ in suo genere, ac ordine aliam superiorem non agnoscit, quæ acceptio hujus loci est, & in hoc sensu

IV.

Definitur communiter, quòd sit *summa in civitatem potestas.* Vox potestatis genus est, quia latiùs patet, quàm vocabulum Majestatis, cùm & extra, & intra civitatem potestates occurrant à Majestate tamen alienæ, velut sunt potestas patria, dominica, maritalis: Cœtera verò continent differentiam specificam; nam per τὸ summa excluditur potestas Magistratuum, item parentum, & dominorum in civitate existentium, quorum potestas suprema non est, sed superiori potestati civili subjecta, per hoc autem, quòd comp[illegible] in civitatem, removetur potestas patrisfamilias extra Rempublicam viventis; tametsi enim is in familiam suam obtineat potestatem in ordine suo supremam, Majestate tamen non præfulget, quia sum[illegible]am

am tantùm, non civitatem moderatur; licèt fieri poſſit, ut poteſtas patrisfamilias extra Rempublicam viventis ſucceſſu temporis, aucto liberorum numero, ac in eam multitudinem diffuſo, quæ ad perfectam communitatem ſufficiat, in Majeſtatem effloreſcat.

V.

Dicitur autem poteſtas ſumma, cujus actus non poſſunt alterius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi, ſeu, quod in idem recidit, quæ altiori poteſtati ejusdem ordinis, & lineæ ſubjecta haud eſt. Unde primò ſummitati poteſtatis civilis non officit, quòd illa per ſe pendeat ab infinitâ poteſtate Dei, quia ſaltem in ſuo genere, ac ordine ſuperiorem aliam non agnoſcit. Deinde nec obeſt, quòd illa ſubſit poteſtati ſpirituali ſummi Pontificis, cùm poteſtas ſpiritualis alterius planè ſit generis, ac ordinis, eique ſuprema poteſtas temporalis in ordine ad illa tantùm ſubjaceat, quæ ſpirituale concernunt Regimen animarum. Poſtremò nec nocet, quòd ſucceſſor actus anteceſſoris irritos facere, ac Leges e. g. ab eo latas revocare poſſit, quia ſucceſſor eandem poteſtatem habet, quam habuit anteceſſor: uti ergo ſummitatem poteſtatis non deſtruit, quòd hic voluntatem ſuam mutare, ac, quæ ſtatuit, iterum revocare queat, ita nec eandem tollit, quòd ſucceſſor ea, quæ ab anteceſſore ſtatuta ſunt, immutare valeat. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 7. num. 1.*

VI.

Dividitur ſumma poteſtas I. in abſolutam, & limitatam. Abſolutam voco, cujus liberum exercitium nullâ conventione, aut conditione circumſcriptum eſt. Limitatam verò, cujus liberum exercitium aliquâ conventione, aut conditione eſt circumſcriptum. Sic licèt Auguſtiſſimo Imperatori noſtro integra competat Majeſtas, nec ſtatus Imperii, ut perperam haud pauci contendunt, in conſortium ejusdem aſſumpti ſint, non tamen Eidem competit poteſtas abſoluta, ſed quoad modum exercendi limitata, quia jura quædam ſummi Imperii vi Capitulationis non aliter exercere poteſt, quàm cum conſenſu vel omnium Imperii Ordinum, vel ſaltem Electorum. Interim licèt aliquis habeat poteſtatem abſolutam, non tamen propterea omnia, quæcunque libent, facere poteſt, ſed nihilo

hilo feciùs juris naturalis, & divini vinculis adſtrictus manet, ac proinde toto cœlo aberrant, qui poteſtatem abſolutam adulatoriâ linguâ exlegem eſſe aſſerunt, ita ut quidquid ejusmodi Reges agant, id fas, juſtúmque eſſe putetur, velut Anaxarchus ad Alexandrum ob Clyti necem dolentem dicebat, prout ex Plutarch. refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6.* §. 7.

VII.

Dividitur II. in patrimonialem, & non patrimonialem. Patrimonialis dicitur, quæ habetur pleno, & abſoluto jure proprietatis. Non patrimonialis verò, quæ non exiſtit in pleno, & abſoluto jure proprietatis; nam etiam ſummum Imperium objectum eſt juris proprietatis, qui enim ſummam Reipublicæ poteſtatem habet, eandem poſſidet ut proprium ſuum bonum, ita ut alios obligatos habeat, ne in uſu, & exercitio ſummæ poteſtatis eundem impediant, ſecùs eidem injuriam inferunt, & contra jus ipſius rigoroſum peccant. Sic populus in ſtatu populari ſummam poteſtatem habet pleno, & abſoluto jure proprietatis; uti enim homo liber plenus, & abſolutus dominus eſt libertatis ſuæ, ita ut de eâ pro lubitu diſponere poſſit, puta eam vendendo, in ſolutum dando &c. Modò juſtam habeat cauſam, aliàs enim prodigalitas foret libertatis, & quidem tantò magis improba, quantò libertas, quæ eſt vita quædam civilis, æſtimabilior eſt præ aliis fortunæ bonis, ita & populus ſui juris plenus, & abſolutus dominus eſt libertatis ſuæ civilis, adeò ut, ſi velit, eam abdicare, & regendi ſui jus pro lubitu in unum, aut paucos transferre poſſit. Sic etiam Reges quidam ſummum Imperium pleno, & abſoluto dominii jure poſſident, velut qui juſto bello illud quæſiverunt, aut in quorum ditionem populus aliquis majoris mali vitandi cauſâ ita ſeſe dedidit, ut nihil exciperetur. Illi verò Reges, qui primi eliguntur, & qui electis legitimo ordine ſuccedunt, ſummum Imperium non habent pleno, & abſoluto jure proprietatis, ſed, ut Grot. *Lib. 1. Cap. 3.* §. *11. num. 1.* loquitur, *jure uſufructuario*, quæ tamen verba, niſi rectè explicentur, ſeditionibus viam ſternere poſſunt; Si enim Rex uſumfructum tantùm Imperii haberet, tunc ejus proprietatem non haberet, cùm uſusfructus ſit jus alienis rebus utendi, fruendi: eſſet ergo proprietas penes populum,

quo admisso difficile haud foret, sub juris, & æquitatis specie Regi Imperium eripere, quasi eo fuisset abusus, atque adeò ususfructus cecidisset in commissum, uti rectè ad *cit. loc.* observant Ziegler. & Hennig. Igitur hactenus saltem ejusmodi Reges usufructuario similes sunt, quòd, sicut fructuarius rem in aliam formam mutare, aut eandem alienare nequit, ita nec illi circa intrinsecam Imperii structuram, aut circa translationem in alium quidquam invito populo disponere queant, ulterius autem non erit extendenda ejusmodi comparatio; quanquam longè tutius sit, si ab hoc loquendi modo penitùs abstineamus, & simpliciter tantùm dicamus, ejusmodi Reges non habere summum Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis.

VIII.

Dividitur summa potestas III. in civilem & herilem. Civilem voco, quæ primariò ad utilitatem subditorum exerceri debet, cujusmodi pleraque sunt Imperia: Herilem verò, quæ primariò ad commodum Imperantis, & secundariò tantùm ad utilitatem subditorum exerceri potest, quia scilicet utilitas Imperantis sine utilitate subditorum haberi non potest. Videantur ea, quæ suprà *Part. 1. Cap. 2. §. 3. num. 8.* diximus.

IX.

Dividitur IV. à quibusdam in realem, & personalem. Illam populo: Hanc Regi competere asserunt. At hæc divisio, in quocunque demum sensu accipiatur, manifestò falsa est; vel enim utramque potestatem, seu Majestatem in unâ, & eâdem civitate dari contendunt, vel in diversis, & separatis. Si in unâ, & eâdem, vel contendunt, utramque dari simul, vel successivè. Si simul, vel hoc duntaxat volunt, quòd Majestas, quæ in Rege est ut in capite, in populo maneat ut in toto, cujus pars est caput, vel quòd præter Majestatem, quæ in capite est, detur alia distincta, quæ sit in populo. Si prius, non datur duplex Majestas, sed una tantùm, cujus subjectum proprium, & immediatum est Rex, commune verò, & mediatum populus. Sin autem posterius dicant, tum vel una Majestas alteri subjecta erit, vel non. Si unam alteri subjectam

esse

esse asserant, non datur duplex Majestas, quia illa, quæ alteri subjecta est, Majestas non erit, cùm potestatem superiorem ejusdem generis, ac ordinis revereri cogatur. Si verò neutram alteri subjectam esse dicant, quæro, utrùm populus omnem potestatem, quam habuit, in Regem transtulerit, nullâ ejus parte retentâ, vel non. Si prius, populus vivente Rege Majestatem non habet, sed solus Rex. Si posterius, Respublica non ampliùs simplex, sed mixta erit, qui autem duplicem Majestatem, unam realem, alteram personalem eodem tempore in unâ, & eâdem civitate dari asserunt, de simplice, non mixtâ loquuntur. Deinde quamvis populus non omnia Majestatis jura in Regem transtulerit, sed quædam sibi reservaverit, ex eo tamen haud sequitur, duplicem dari Majestatem, cùm ex juribus penes Regem, & populum existentibus non nisi una numero consurgat Majestas. Quòd si verò utramque Majestatem saltem successivè in unâ, & eâdem civitate dari existiment, iterum falluntur; tametsi enim Majestas suâpte origine penes populum resideat, & Rege si Regnum electivum sit, extincto, aut, si successorium, Regiâ familiâ deficiente ad populum revertatur, exinde tamen haud quaquam sequitur, duas dari diversas species Majestatis, cùm Majestas, quæ ab initio in populo extitit, eadem sit cum Majestate, quæ jam existit in Rege, sicut si universitas rem quandam in suis bonis existentem in certam personam alienet, dominium, quod penes universitatem priùs extitit, idem est cum eo, quod jam penes personam particularem existit. Si denique utramque Majestatem in separatis, & distinctis civitatibus, pro diverso Regiminis statu, qui in unâ, & alterâ est, dari arbitrentur, ne sic quidem hæc divisio tolerari potest, cùm sola diversitas subjecti inhæsionis non inducat diversam speciem, alioquin dicendum foret, dominium, quod obtinet universitas in res suas, specie differre à dominio, quod una persona particularis obtinet in bona sua. Facessat ergo hæc divisio Majestatis in realem, & personalem, ut quæ tum principiis philosophicis, tum politicis, tum tranquillitati publicæ, tum securitati Regum adversa est, & à plerisque jam dudum explosa.

§. II.

De Origine Majestatis seu summa Potestatis civilis.

SUMMARIA.

I. *Certum quidem est, Majestatem procedere à Deo, dubitatur autem, utrùm proximè, & immediatè procedat à Deo, vel tantùm remotè, & mediatè?*

II. *Potestas duobus modis proximè procedit à Deo, scilicet vel tanquam ab authore naturæ, vel tanquam à libero collatore.*

III. *Majestas spectatur vel in se, & absolutè, vel relatè, sive ad subjectum summâ hac potestate instructum.*

IV. *Majestas in se, & absolutè spectata non procedit proximè ab hominibus.*

V. *Nec à Deo tanquam libero collatore.*

VI. *Sed à Deo tanquam authore naturæ.*

VII. *Relatè autem considerata confertur proximè ab ipsâ communitate.*

VIII. *Refertur primum argumentum contrarium, & solvitur.*

IX. *Respondetur ad secundum.*

X. *Refellitur tertium.*

XI. *Prosternitur quartum.*

I.

QUanquam certum, & indubitatum sit, quòd summa potestas proveniat à Deo, velut passim testantur sacræ paginæ, sic enim *Sapient. 6.* dicitur: *Audite Reges, & intelligite &c. quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo.* Item *Proverb. 8. vers. 15. & seqq.* divina sapientia de se pronunciat: *Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt: Per me Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam.* Et Doctor Gentium ad Romanos *Cap. 13. non est potestas* inquit, *nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit &c.* Non tamen æquè expeditum est, utrùm proximè, & immediatè procedat à Deo, ita ut sola voluntas divina sit radix, & causa pro-

xima poteſtatis civilis, vel utrùm ſaltem remotè, & mediatè à Deo proveniat.

II.

Poteſt autem duobus modis poteſtas proximè à Deo procedere, ſcilicet vel tanquam ab Authore naturæ, vel tanquam à libero collatore. Tanquam ab authore naturæ procedit, ſi producatur creatura, quæ vi naturæ ſuæ poteſtatem exigit, ſeu, ſi poteſtas neceſſariò connexa ſit cum naturâ rei à Deo conditæ. Tanquam à libero collatore verò, ſi producatur creatura, cui Deus ex nudo motivo liberalitatis ſuæ poteſtatem tribuit, ſeu, ſi poteſtas non neceſſariò connexa ſit cum natura rei creatæ, ſed ex merâ liberalitate divinâ naturæ, vel perſonæ ſit ſuperaddita. Sic poteſtas parentum in liberos alienæ opis adhuc indigos immediatè procedit à Deo, tanquam authore naturæ, quia ſuppoſitâ generatione neceſſariò connexa eſt cum natura rationali à Deo conditâ. Contra poteſtas patrandi miracula immediatè provenit à Deo, tanquam libero collatore, quia non neceſſariò connexa eſt cum naturâ ullius creaturæ, ſed Deus illam confert, cui vult, ac proinde ex merâ Numinis liberalitate proficiſcitur. P. Suarez *in Defenſ. Fidei Cathol. adverſ. Anglican. Sect. error. Lib. 3. Cap. 2. num. 3.* & poſt eum Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 10.*

III.

Deinde ſumma poteſtas ſpectari poteſt vel in ſe, & abſolutè, vel relatè. In ſe, & abſolutè ſpectatur, ſi præciſè conſideretur tanquam facultas moralis civitatem gubernandi. Relatè verò, ſi conſideretur cum reſpectu ad ſubjectum hac facultate inſtructum, ac proinde quatenus reſidet penes unum, vel penes paucos. Quibus præmiſſis.

IV.

Dico primò, ſi ſpectetur abſolutè, ac in ſe, non deſcendit proximè ab hominibus; vel enim deſcenderet ab omnibus, & ſingulis, qui in civitatem coeunt, vel à ſingulis ſaltem patribusfamilias. Neutrum poteſt dici; non primùm, quia ſinguli poteſtatem civilem non

 habent,

habent, nec in se, nec in alios, utpote ex naturâ rei æquales; nemo autem dat, quod non habet. Non etiam secundum, quia singuli patresfamilias in suam familiam non nisi œconomicam obtinent potestatem, ac per consequens potestatem politicam, quam ipsi non habent, civitati conferre nequeunt. Deinde summa potestas talia continet jura, quæ transcendere videntur naturam humanam secundùm se spectatam, veluti est potestas obligandi in conscientia, item facinorosos etiam ultimo afficiendi supplicio, quæ sanè jura ab hominibus, qui conscientiarum, vitæ, ac mortis dominium non habent, conferri haud possunt.

V.

Dico secundò, summa potestas in se, & absolutè spectata non procedit à Deo, tanquam libero collatore, aliàs enim non posset solâ naturali ratione de illâ constare, sed opus esset revelatione divinâ, ut homines de illâ certi esse possent. Atqui, nullâ etiam interveniente revelatione, ex dictamine rationis naturalis agnoscitur summa potestas in communitate perfecta, tanquam ad illius conservationem omninò necessaria, cùm corpus politicum non possit conservari sine Regimine, ac proinde non possit esse destitutum potestate gubernativâ: Ergo &c.

VI.

Dico tertiò, potestas civilis in se, & absolutè spectata procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ; nam, ut paulò antè ostensum est, non procedit proximè ab hominibus: Ergo procedit à Deo; non autem procedit à Deo, tanquam libero collatore, ergo procedit à Deo, tanquam authore naturæ. Certè Deus est author societatis civilis, quia naturæ humanæ impressit appetitum societatis civilis: Ergo hócipso etiam est author potestatis civilis, quia naturali repugnat rationi, dari congregationem humanam per modum unius corporis politici unitam, & non habere aliquam potestatem communem, cui singuli de communitate parere teneantur, ac proinde summa potestas sequitur naturam humanam, ut in unum corpus politicum congregatam, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus conservationem simpliciter necessaria. P.

Suarez

Suarez *de Legib. Lib. 3. Cap. 2. num. 4. & Cap. 3. num. 2. & 3.* Dn. Gletle *in Juruprud. fundament. Tit. 2. Cap. 4. §. 3. num. 7.* Dn. P. Seybold *de Republ. Christ. Part. 12. Sect. 1. §. 4. num. 4. & seqq.*

VII.

Dico quartò, poteſtas civilis relatè conſiderata, ſeu quatenus reſidet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, ſed confertur ab ipſâ communitate; vel enim proximè procederet à Deo, tanquam libero collatore, vel tanquam authore naturæ. Neutrum poteſt dici; non primum, quia hujusmodi liberalis collatio ex ſacrâ ſcripturâ haud probatur; tametſi enim Reges poteſtatem ſuam dicantur habere à Deo, ex hoc tamen non neceſſariò ſequitur, quòd immediatè à Deo habeant. Non etiam ſecundum, quia ſumma poteſtas in ſe ſpectata non exigit ex naturâ rei reſidere penes unum, vel paucos: ergo quatenus reſidet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ. Certè poteſtas civilis, quatenus reſidet penes unum, vel paucos, non eſt determinatè neceſſaria ad conſervationem communitatis politicæ, quia illi conſtare poteſt ſua felicitas, ſive penes unum, ſive penes paucos, ſive denique penes totam communitatem poteſtas civilis reſideat: Ergo ratio naturalis non exigit determinatè, ut penes unum, vel paucos reſideat, ac per conſequens quatenus reſidet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ; ſed confertur ab ipſâ communitate, quam tanquam proprietas quædam moralis ſequitur. P. Suarez *in Defenſ. Fidei Cathol. ſuprà Cit. Lib. 3. Cap. 2. num. 7. & ſeqq.* Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 15.* ſupereſt, ut jam argumenta diſſentientium diluamus, quorum

VIII.

Primum eſt hoc: ſi poteſtas civilis relatè conſiderata non procedit proximè à Deo, ſed immediatè confertur ab ipſâ communitate, tunc pòterit populus Regi, aut Optimatibus, quibus ſe ſubjecit, ſemper abrogare Imperium, & ſe in priorem libertatem civilem vindicare, quandocunque ipſi videbitur, qui enim alterum conſtituit, ſuperior eſt eo, quem conſtituit, ac per conſequens ſi populus Regem,

Regem, aut Optimates constituit, superior erit Rege, aut Optimatibus, quos sibi imposuit. Atqui superior potestatem inferiori collatam semper revocare potest: Ergo &c. At hoc argumentum non magni roboris est; qui enim alterum constituit, tum demum superior est eo, quem constituit, si constitutionis effectus perpetuò pendeat à voluntate constituentis, secùs autem est, si constitutio ab initio quidem voluntatis sit, postea verò effectum habeat necessitatis, ut in proposito accidit; sicut enim illi, qui se in privatam tradidit servitutem, arbitrio suo servitutis jugum, quod semel placuit, excutere, & se in priorem libertatem personalem vindicare haud licet, ita nec populo, qui se Regi, aut Optimatibus subjecit, excusso servitutis publicæ jugo, se in priorem libertatem civilem asserere permissum est. Unde rectè Agrippa Rex apud Josephum in oratione ad Judæos, qui ex præpostero repetitæ libertatis studio zelato dicti sunt, sic ait: *Intempestivum est nunc, libertatem concupiscere. Olim, ne ea amitteretur, certatum oportuit; nam servitutis periculum facere durum est, & ne id subeatur, honesta certatio. At qui semel subactus deficit, non libertatis amans dicendus est, sed servus contumax.*

IX.

Secundum; si status popularis migret in Monarchicum, non priùs Regi confertur summa potestas, quàm populus jure suo se abdicaverit. Atqui eo momento, quo populus se jure suo abdicat is summam potestatem non ampliùs habet: Ergo non potest eandem Regi conferre. At etiam hoc argumentum vanum, ac futile est, sufficit enim, quòd populus summam potestatem ante abdicationem habuerit, & quòd, nisi in Regem transferre vellet, eandem porro retineret, aliàs dicendum foret, quòd etiam ille, qui rem suam alienat, dominium non transferat in accipientem, quia eo momento, quo alienat, dominus ampliùs non est.

X.

Tertium desumunt ex *1. Reg. Cap. 10. & 16.* ex quibus apparet, quòd Saulem, & Davidem ipse Deus in Reges populi Israelitici elegerit: Ergo, *inquiunt*, Regiam potestatem non à populo, sed immediatè

mediatè à Deo acceperunt. At primò exinde inferri haud poteſt, quòd etiam cœteri Reges ſuam poteſtatem non à populo, ſed immediatè à Deo habeant, cùm exempla ſpecialia non inferant univerſalem regulam, ſed exceptiones ſint à regula. Certè *Deuteron. Cap. 17.* ſatis manifeſtè ſupponitur, eſſe in populo libero poteſtatem conſtituendi ſibi Regem, quem vult, ac proinde niſi Deus electionem perſonæ in Regem populi Iſraelitici conſtituendæ ſibi peculiariter reſervâſſet, prohibendo, ne alterius Gentis hominem faciat Regem, omnia in libero illius populi ſtetiſſent arbitrio. Deinde quamvis ex ſacrâ ſcripturâ certò conſtet, utriusque perſonam divino nutu, voluntate, ac revelatione fuiſſe in Regem deſignatam, ex eo tamen non neceſſariò ſequitur, Deum etiam immediatè illis Regiam contuliſſe poteſtatem, cùm hæc duo diverſa ſint, & ex uno non neceſſariò alterum colligatur; quemadmodum enim Deus interdum hominibus permittit deſignationem perſonæ, cui ipſe immediatè collaturus eſt poteſtatem, prout accidit in electione Summi Pontificis, ubi ſuffragiis Cardinalium perſona tantùm deſignatur, in quam poteſtas divinâ voluntate conſtituta tranſeat, ita è converſo Deus ſibi reſervare potuit deſignationem perſonæ, cui populus immediatè conferret poteſtatem, atque ita cum Saule, & Davide contigiſſe probabile eſſe videtur, quia *in Cit. Cap. 17. eligere* eum, qui futurus ſit Rex, & *conſtituere*, ſeu facere eum Regem, tanquam diſtincta ponuntur, & prius ſibi Deus reſervat, ſecundum autem populo relinquit. Non poterat autem illa conſtitutio Regis populo relicta aliud eſſe, quàm immediata Regiæ dignitatis, ac poteſtatis collatio; licèt enim Saul ante ſortes miſſas, & populi acclamationem unctus fuerit, iſta tamen unctio non fuit collatio poteſtatis, ſed certa promiſſio, & prædictio more prophetico futuri effectûs, & veluti præparatio quædam animi Saulis ad futuram dignitatem. Simili modo Samuel ſecretò unxit Davidem. *1. Reg. Cap. 16.* qui tamen per hanc unctionem non fuit Rex conſtitutus, ſed tantùm in ſucceſſorem Regni deſignatus, cùm poſt ſecretam illam unctionem Davidis Saul adhuc per multos annos Regnum pacificè poſſederit. Confer P. Suarez *in Defenſ. fidei &c. Lib. 3. Cap. 3. num. 5. & ſeqq.*

XI.

Quartum deducunt à summâ potestate spirituali, quæ, ut paulò antè diximus, non confertur Pontifici à communitate Christianâ: Ergo, *inquiunt*, nec potestas civilis confertur Regibus à communitate politicâ. At magna in proposito disparitas est inter summam potestatem spiritualem, & civilem; Illa nunquam fuit in communitate totius Ecclesiæ, quia Christus eandem non contulit Corpori Ecclesiæ, sed soli ejus Capiti: Ergo nec eandem Pontifici conferre potest, sed eum eligendo personam tantùm designat, in quam potestas divinâ voluntate constituta transeat. Potestas autem civilis ex naturâ rei est in ipsa communitate, quia eandem sequitur tanquam moralis quædam proprietas, quam proinde vel retinere, vel in unum, aut paucos transferre potest. Ex quo porrò profluit, quòd potestas civilis Regi, aut Optimatibus initio vel major, vel minor conferri, & successu temporis etiam mutari possit, quia scilicet determinationem suam voluntati communitatis refert in acceptis. Potestas autem spiritualis Pontificis etiam universali Ecclesiæ consensu nec augeri, nec minui potest, cùm totam determinationem suam recipiat ab institutione divina, quam voluntas hominum frustrà attentat infringere. P. Suarez *suprà Cit. Cap. 3. num. 13.*

§. III.

De Modis, quibus summum Imperium voluntate regnantis expressâ, vel tacitâ in alios transfertur.

SUMMARIA.

I. *Quomodo populus summam potestatem transferre possit.*

II. *Regna patrimonialia à Regibus pro lubitu alienari queunt.*

III. *Regna autem electiva, hæreditariæ, & linealia sine consensu populi alienari haud possunt; imò si pars tantùm alienanda sit, etiam hujus consensus necessarius est.*

IV. *Excipitur casus necessitatis, & publicæ utilitatis, ubi pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subjici potest.*

V. *Re-*

V. *Respondetur Grotio dissentienti.*
VI. *Sub alienatione continetur etiam infeudatio.*
VII. *Item pignoris datio.*
VIII. *Quamvis Reges patrimonium publicum sine consensu populi alienare haud possint, partem tamen ejus etiam inconsulto populo pignori obligare queunt.*
IX. *Porro sub alienatione continetur etiam testamentum.*
X. *Item in dotem datio.*
XI. *Utrùm Regina saltem administrationem Regni sine consensu populi Marito permittere possit.*
XII. *Quomodo summum Imperium tacitâ voluntate transferatur?*

I.

COgnitâ origine potestatis civilis ratio postulat, ut jam modos subnectamus, quibus ea ex post in alios transfertur; tametsi enim ex natura rei totam sequatur communitatem, recta tamen ratio non præcipit, ut penes eandem permaneat. Transfertur autem vel eo, penes quem existit, volente, vel invito. Voluntas est vel vera, vel præsumpta. Vera porro vel expressa, vel tacita, seu facto quodam declarata. Voluntate expressâ summum Imperium transfert vel liber populus, vel Rex. Populus summam potestatem transfert vel in unam personam simplicem, vel in paucos, vel etiam in alium populum liberum. In unam personam simplicem transfert vel ita, ut Rex eam pleno, & absoluto proprietatis jure habeat, veluti si majoris mali vitandi causâ, ita se in unius ditionem dederit, ut nihil exciperetur, vel ut non tam pleno modo habeat, & hoc casu porro vel ut Rege mortuo ad populum revertatur, uti fit in Regnis electivis, vel ut etiam ad posteros ejus transeat, uti accidit in Regnis hæreditariis, & linealibus. In alium populum liberum transfert, si eidem se subjiciat, sicut Campani necessitate subacti olim populo Romano se subjecerunt. Liv. *Lib. 7. Cap. 31.* Hoc tamen casu non ampliùs per se manet civitas, sed accessio fit alterius civitatis.

II.

Rex vel summum Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis tenet, ut accidit in Regnis patrimonialibus, vel non tam pleno

modo habet, ut fit in Regnis electivis, hæreditariis, & linealibus. Regna patrimonialia solâ voluntate Regis, sive translato in alterum pleno, sive directo, sive utili tantùm dominio pro lubitu alienari possunt; nam Regna patrimonialia non minus libero Regis arbitrio subjecta sunt, quàm cœtera bona in patrimonio ejusdem existentia. Uti igitur de reliquis bonis, quæ in pleno, & absoluto ejusdem dominio existunt, liberè disponere potest, ita etiam de ejusmodi Regnis patrimonialibus liberrimam habet disponendi facultatem. Sunt quidem, qui ne Regnum quidem patrimoniale à Rege alienari posse existiment, eò quòd liberi homines non sint in commercio. Sed malè; nam cùm Regnum patrimoniale alienatur, propriè loquendo non ipsi homines liberi alienantur, sed jus perpetuum eos regendi, quà populus sunt: Ergo ex eo, quòd liberi homines non sint in commercio, perperam infertur, Regnum patrimoniale alienari non posse. Certè monumenta, utpote res religiosæ in commercio non sunt, & tamen jus inferendi mortuum legari potest. *Lib. 14. Cod. de legat.* Ergo etiam, licèt homines liberi in commercio non sint, jus tamen perpetuum eos regendi alienari poterit. Accedit, quòd liberi homines saltem de jure naturæ non absolutè sint extra commercium, cùm hoc jure quivis, tanquam dominus libertatis suæ, facultatem habeat se alienandi, & alteri tradendi in servitutem, prout veteres Germanos extremo, ac novissimo aleæ jactu de libertate contendisse, & victum voluntariam servitutem adiisse scribit Tacit. *de Morib. German. Cap. 24. num. 3. & 4.* Denique licèt in Regno etiam patrimoniali homines liberi sint libertate personali, non tamen liberi sunt libertate civili; uti enim libertas personalis dominium, ita civilis Regnum, ac aliam quamvis propriè dictam ditionem excludit: Ergo hactenus saltem, quatenus liberi non sunt, in commercio existunt, ac proinde Regnum patrimoniale omnino à Rege alienari potest, cùm hoc facto hactenus tantùm alienentur, quatenus liberi non sunt, sed Regi pleno jure subjecti, quæ publica subjectio servitus civilis appellari potest, uti & passim in sacris literis subditi Regis servi vocantur. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 12. num. 1. & seqq.* ubi multis allatis exemplis sententiam hanc confirmat.

III. Regna

III.

Regna autem electiva, hæreditaria, & linealia ſine conſenſu populi alienari haud poſſunt, cùm ejusmodi Regna non pleno, & abſoluto dominii jure poſſideantur, ſed modum habendi ex voluntate populi accipiant. Imò ſi pars tantùm alienanda ſit, etiam illius conſenſus neceſſarius eſt, ſecus alienatio etiam cum conſenſu populi ſub priſtino Rege manentis facta partem quidem ceſſam liberabit ab obligatione, quà civitati ſuæ obſtricta erat, non etiam ſimul Imperium conferet ei, cui facta eſt, ac proinde talis pars ceſſa, ſi viribus ſuis confidat, ſe occupare volenti reſiſtere, & peculiarem deinceps, ſi velit, civitatem conſtituere poterit; qui enim initio in civitatem coeunt, aut ex poſt ultrò accedunt, ratione partium, quæ integrantes dicuntur, ſocietatem quandam contrahunt perpetuam, & immortalem, quæ non niſi conſenſu corporis, & ſingularum partium diſſolvi poteſt. Unde ſicut partes ſingulæ ſuo arbitrio à corpore recedere, & alterius Imperio ſe ſubjicere haud poſſunt, ita nec corpus ſuo arbitrio partes à ſe abſcindere, & alii in ditionem dare poterit. Aliter ſe res habet in alienatione partis territorii non habitatæ, aut deſertæ, quæ quò minùs à Rege, accedente populi conſenſu, alienari poſſit, nihil obſtat; territorium enim & totum, & ejus partes communia ſunt populi pro indiviſo, ac proinde ſub libero ejus arbitrio: Ergo nihil impedit, quò minùs talis pars territorii non habitata, aut deſerta ab eo, ſi liber ſit, vel ſi ſui juris non ſit, ſed ſub Rege exiſtat, ab hoc, accedente populi conſenſu, alienari poſſit, perinde ut à domino privato pars prædii alienari poteſt. Pars autem populi ex pacto, quo coeuntes in civitatem ratione partium integrantium ſe invicem obſtrinxerunt, jus quæſitum habet, ne invita alienetur, ac proinde alienationi contradicere poteſt, ita ut in libero ejus ſtet arbitrio, utrùm peculiarem deinceps civitatem conſtituere, vel prioris membrum porro manere velit. Ex quibus jam patet, cur in alienatione partis populi pars major non habeat rationem integri, uti habet in alienatione partis territorii non habitatæ, aut deſertæ. Grot. *Lib. 2. Cap. 6. §. 4. & 7.*

IV.

Planè in caſu neceſſitatis, & publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio ſubjici poteſt; licèt enim coeuntes in civitatem ratione partium integrantium ſocietatem quandam contrahant perpetuam, & immortalem, & exinde ſingulæ partes jus quæſitum habeant, ne invitæ alienentur, & alterius ditioni ſubjiciantur, hoc tamen non aliter, quàm cum hac exceptione, niſi neceſſitas, aut publica civitatis utilitas exigat, ut pars aliqua à reliquo corpore avellatur, & alteri ſubjiciatur, procedere arbitror; & primò quidem mihi expeditum eſſe videtur, quòd corpus politicum in caſu neceſſitatis partem etiam invitam à ſe abſcindere poſſit; ſi enim pars ſe aliter ſervare non poſſit, illa à corpore ſe ſeparare poteſt: Ergo etiam, ſi corpus ſe aliter ſervare nequeat, illud partem à ſe abſcindere poterit, cùm eadem prorſus ſubſit ratio; uti enim tali parti, antequam in hanc civitatem coiret, liberum fuit, cui corpori ſe ſubjicere velit, ita & reliquis liberum fuit, utrùm hanc partem in ſocietatem recipere velint, vel non; ſicut ergo in caſu neceſſitatis parti ſua redit libertas, ita & reliquis priſtina redibit libertas, ac proinde non minùs partem à ſe abſcindere, quàm pars ſe ab illis ſeparare poterit. Et quamvis ante contractam ſocietatem corpus nondum fuerit quoad formam, fuit tamen quoad materiam, quod ſufficit; ſi enim ſingulæ partes, ex quibus jam conſtat civitas, ante contractam ſocietatem habuerunt libertatem, utrùm cum hac parte coaleſcere velint in unum corpus morale, & hæc libertas in caſu neceſſitatis ſingulis redit, ita ut ſocietatem cum hac parte contractam non teneantur porro continuare, ſed illam abrumpere poſſint, neceſſariò ſequitur, etiam univerſis id permiſſum eſſe, cùm univerſi conſtent ex ſingulis. Quòd autem in caſu neceſſitatis, & publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio ſubjici poſſit, ex eo evincitur, quòd coeuntes, dum corpus civitatis conſtituere volunt, utique etiam velint ejus conſervationem, & incolumitatem: Ergo ſi conſervatio, aut incolumitas civitatis exigit, ut pars quædam alienetur, in talem alienationem omnes cenſentur conſentire, adeoque pars ex capite neceſſitatis, aut publicæ utilitatis alienanda poſtea ampliùs diſſentire non poteſt,

vel

vel licèt diſſentiat, alienationem tamen, & ejus effectum impedire nequit. Non diffiteor quidem, quòd illi, qui in civitatem coeunt, ſuæ incolumitatis causâ in unum corpus morale coaleſcant; at incolumitatem ſuam non volunt ut ſeparatam, aut ſecluſam ab incolumitate civitatis, ſed velut partem incolumitatis publicæ, adeò ut incolumitas civitatis, cui ſingulorum incolumitas incluſa eſt, ratio ſit, ſub quâ ſinguli ſuam incolumitatem volunt: Ergo incolumitatem civitatis volunt per prius, ſuam autem non niſi per poſterius, adeóque ſi incolumitas civitatis exigat, ut pars quædam alienetur, ſinguli volunt, ut alienari poſſit, tametſi alienatio hæc parti alienandæ fortè utilis non ſit, aliàs enim ſi ſinguli etiam cum detrimento incolumitatis publicæ ſuam incolumitatem vellent, tunc incolumitatem civitatis jam non ampliùs vellent per prius, & ſuam per poſterius, ſed vice verſâ ſuam vellent per prius, publicam autem non niſi per poſterius. Accedit, quòd ante omnem caſum particularem ſingulis optabilius ſit, ut in caſu neceſſitatis, aut publicæ utilitatis pars quædam etiam invita alienari poſſit, quàm ut non poſſit, quia ſingulis optabilius eſt, ut corpori potiùs ſua conſtet incolumitas, quàm parti cum detrimento incolumitatis publicæ; imò in caſu neceſſitatis, nequidem parti ſua conſtaret incolumitas, quia pereunte toto periret & ipſa: Ergo omnes cenſentur conſentire, ut in caſu neceſſitatis, aut publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio ſubjici poſſit, præſertim cùm eò tempore, quo in civitatem coaleſcunt, ſpes, & metus reſpectu omnium æqualis ſit. Habet igitur ex primævâ in civitatem coeuntium voluntate corpus morale jus, ut in caſu neceſſitatis, aut publicæ utilitatis partem etiam invitam à ſe abſcindere, & alteri in ditionem dare poſſit. Diſſentit Grot. *Cit. Cap. 6. §. 6. & 8.* cum quo

V.

Dices primò. Si pars ſe aliter ſervare non poſſit, neceſſitas reducit rem ad jus naturæ, ſi autem corpus ſe aliter ſervare non poſſit, neceſſitas non poteſt rem reducere ad jus naturæ, quia in hoc jure uſus quidem comprehendebatur, non autem jus alienandi, quippe quod facto demum humano introductum eſt: Ergo ex eo, quòd pars in caſu neceſſitatis à corpore ſe ſeparare poſſit, non rectè

ctè infertur, quòd etiam corpus in casu necessitatis partem à se abscindere, & alienare possit. At jus in casu necessitatis partem abscindendi confundi non debet cum jure eandem insuper alterius Imperio subjiciendi. Illud non tantùm in primæva in civitatem coeuntium voluntate, sed & in eo fundatur, quòd necessitas reducat rem ad jus naturæ, quo ante contractam societatem singulis liberum erat, utrùm cum hac parte in unum corpus morale coalescere vellent, vel non. Hoc autem unicè fundatur in tacito consensu ipsorum coeuntium; licèt enim ante contractam societatem singulis liberum fuerit, hanc partem recipere, vel repellere, non tamen, si admittere noluissent, eo ipso jus habuissent, eandem alterius ditioni subjiciendi, ac proinde, nisi hoc jus omnium in civitatem coeuntium voluntate tributum esset, reliqui vi pristinæ libertatis, ad quam necessitas rem reducit, partem quidem à se abscindere, non autem eandem etiam alterius Imperio subjicere possent. Si autem pars se aliter servare nequeat, necessitas rem ita reducit ad jus naturæ, ut illi non tantùm liberum sit, se à corpore separare, sed & se alterius ditioni subjicere, sicut ante contractam societatem id ei liberum erat. Falso igitur argumentum hoc nititur supposito, quia, ut diximus, jus, partem in casu necessitatis alienandi non fundatur in eo, quòd necessitas rem reducat ad jus naturæ, sed unicè in primævâ coeuntium voluntate. Unde nihil ad rem facit, quòd in statu primævæ rerum communionis non detur jus alienandi, quamvis jus naturæ non de iis duntaxat agat, quæ citra voluntatem humanam existunt, sed de multis etiam, quæ voluntatis humanæ actum consequuntur. Dices secundò Imperium esse in corpore, ut subjecto adæquato non divisibiliter in plura corpora, sed indivisibiliter, sicut anima est in corporibus perfectis. At primò ex hoc non sequitur, quòd reliquum corpus in casu necessitatis, aut publicæ utilitatis non possit partem etiam invitam alienare; tametsi enim pars alienanda contradicat, totum tamen corpus censetur consentire, quia pars major rationem habet integri. Sic & dominium rei ad civitatem pertinentis indivisibiliter existit in corpore, ut subjecto adæquato, & tamen si major pars in alienationem consentiat, totum corpus censetur consentire. Certè dominium non minùs toti populo competit, quà toti, collectivè, ac indivisibiliter

sumpto,

ſumpto, quàm Imperium, & tamen, ſi major pars in alienationem conſentiat, totum corpus cenſetur conſentire: Ergo etiam in noſtro caſu, licèt pars alienanda contradicat, totum tamen corpus cenſetur conſentire. Deinde licèt Imperium non diviſibiliter ſed indiviſibiliter in corpore politico exiſtat, non tamen eſt quid indiviſibile, nam, ut ipſe Grot. *Lib. 2. Cap. 9.* §. *10.* fatetur, evenire poteſt, ut, quæ una civitas fuerat, dividatur, & quidem non tantùm conſenſu mutuo, ſed & vi bellicâ, & tum plura exiſtere Imperia. Denique ſi ſummum Imperium ita eſt in corpore morali, uti anima eſt in corporibus naturalibus perfectis, ſequitur, partem corporis moralis, nequidem accedente ejus conſenſu alienari poſſe, cùm anima in viventibus perfectis nullo modo in partes dividi poſſit.

VI.

Cœterùm ſub nomine alienationis continetur non tantùm actus translativus dominii pleni, ſed etiam minùs pleni, ſive directi, ſive utilis, ac proinde Regi permiſſum haud eſt, citra conſenſum populi, Regnum ſuum, niſi id patrimoniale ſit, deinceps tanquam feudum ab altero recognoſcere, nam hoc modo non tantùm dominium directum purè, & abſolutè, ſed etiam utile in eventum committendæ feloniæ, & deficientis familiæ regnatricis alienatur, cùm tamen eâ extinctâ populus ad ſe ſummam poteſtatem voluerit reverti. Grot. *Lib. 2. Cap. 6.* §. *9.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 5.* §. *10.*

VII.

Deinde ſub alienatione continetur etiam pignoris datio, ac per conſequens Rex non poteſt partem integrantem Regni non patrimonialis, niſi populi, & partis oppignorandæ conſenſus accedat, ita alteri oppignorare, ut adminiſtratio, & naturalis poſſeſſio interim in eum tranſeat; nam primò pignoris dationem, debitore non ſolvente, ſequi ſolet alienatio, cùm in hoc potiſſimus pignoris uſus conſiſtat. Deinde populus, qui Regem conſtituit, ab ipſo, non alio voluit gubernari: Ergo Rex tenetur populo ad ſummum Imperium per ſe exercendum, quod non fit, ſi adminiſtrationem partis oppignoratæ permittat creditori. Præterea illi, qui in unum

populum coaluêre, præsumuntur noluisse, ut in plures particulas discerperentur: Ergo populus quoque tenetur partibus suis ad conservandum exercitium summi Imperii in sua integritate, cujus rei gratiâ in societatem civilem coitum est, ac per consequens extra casum necessitatis, aut publicæ utilitatis pars etiam cum consensu populi invita oppignorari haud potest. Grot. & Pustendorf. *Cit. loc.*

VIII.

Alia ratio est patrimonii publici, cujus fructus destinati sunt ad sustentanda Reipublicæ, aut Regiæ dignitatis onera; tametsi enim Rex sine consensu ordinum illud nec in totum, nec ex parte alienare possit, cùm in ejusmodi bonis non nisi administrationem & usumfructum habeat, quæ ad jus alienandi haud quaquam se extendunt, partem tamen patrimonii publici v. g. jus exigendi vectigalia etiam inconsulto populo pignori obligare potest, modò justa subsit causa, & Rex facultatem habeat nova indicendi tributa, tunc enim jubere potest, ut populus rem talem pignori obligatam redimat, cùm luitio ista pignoris quædam tributi species sit, quid enim interest, utrùm cives pecuniam contribuant, ne talem rem pignori obligare necesse sit, vel utrùm pecuniâ ex post collatâ eandem redimant. Deinde si Rex ex privato patrimonio in usum Reipublicæ quædam erogaverit, patrimonium publicum eo nomine hypothecæ loco eidem censetur esse obstrictum, donec à populo debitum illud expungatur: Ergo in ejusmodi usum etiam ab altero mutuam pecuniam accipere, & eo nomine patrimonium publicum eidem oppignorare potest; vel enim Rex suo privato nomine mutuam ab aliquo accepit pecuniam, & eam in usum Reipublicæ expendit, vel nomine publico. Illo casu patrimonium publicum ei pignoris loco obligatum est: Ergo potest id alteri oppignorare, cùm pignori dari possit etiam res mihi pignorata. Hoc autem casu populus eo ipso, quòd Regi salutis publicæ curam in solidum commiserit, eidem etiam potestatem dedisse creditur, ut is exigente publicâ utilitate partem patrimonii publici oppignorare possit. Grot. *Cit. Cap. 6.* §. *13.* & Puffendorf. *ubi suprà* §. *11.*

IX. Porro

IX.

Porro ſub alienatione continetur etiam teſtamentum, & ideo citra conſenſum populi de Regno non patrimoniali teſtari Regi permiſſum haud eſt, niſi eum nuncupet ſucceſſorem, quem Lex Regni ſucceſſoria aliàs ad ſucceſſionem vocat. Quòd ſi Reges quidam de ejusmodi Regnis teſtati legantur, id commendationis magìs vim apud populum habebat, quàm veræ alienationis. Imò ſi Regnum hæreditarium, aut lineale ſit, ne populi quidem conſenſus ſufficit, ſi præter Regem teſtatorem alii ex familia regnatrice ſuperſint, ſed & eorum conſenſus accedere debet, quibus ex pacto primi acquirentis ſpes, aut jus ſuccedendi quæſitum eſt, modò teſtator, ſaltem ſi Regnum hæreditarium ſit, non ipſe primus ſit acquirens, ſed unus ex deſcendentibus primi acquirentis, velut infrà pleniùs deducemus.

X.

Item ſub alienatione comprehenditur etiam in dotem datio. Unde Regina ſummam poteſtatem, niſi eandem pleno, & abſoluto jure proprietatis teneat, ſine conſenſu populi in maritum titulo dotis tranſcribere nequit. Si verò conſenſus populi accedat, Regnum etiam non patrimoniale in dotem dari poteſt, modò in præjudicium eorum, quibus ſpes, aut jus ſuccedendi ex pacto primi acquirentis quæſitum eſt, non apponatur pactum de lucrandâ dote; mortuâ enim ſine liberis Reginâ jus omne, quod in maritum titulo dotis translatum eſt, expirat, quia maritus eſſe deſinit, & ad alios, qui ex familiâ regnatrice ſuperſunt, vi pacti primævi devolvitur. Si autem ex domo regnatrice nemo ſuperſit, nihil impedit, quò minus Regina Regnum hæreditarium, aut lineale cognaticum, accedente populi conſenſu, etiam cum pactò de lucrandâ dote marito in dotem dare poſſit.

XI.

At, quid ſi Regina non ipſam ſummam poteſtatem titulo dotis in maritum transferre, ſed adminiſtrationem tantùm Regni eidem permittere velit, erítne etiam hoc caſu conſenſus populi neceſſarius?

Videtur interesse, utrùm independentem, & tam amplam administrationem marito permittere velit, ut etiam repugnante Reginâ pro authoritate statuere possit, vel tam restrictam, ut sine consensu Reginæ nihil possit. Illo casu ad hoc consensum populi necessarium esse arbitror, quia populus alicui, & ejus posteris Regnum deferendo non nisi ab eo, ad quem Regnum ex Lege successoriâ devolvitur, voluit gubernari. Hoc autem casu consensum populi non credo esse necessarium, quia Regina retinet potestatem administrandi, maritus autem nudus erit administer Reginæ.

XII.

Tacitâ voluntate summum Imperium duobus modis conferri potest. Primò si illi, qui alteri suberant tanquam Patrifamilias, aucto numero, obedientiam præstare incipiant tanquam Regi. At hoc modo multa Regna fortassis inceperunt. Sic v. g. Abrahamo initio liberi omnes obediebant tanquam parenti, aucto dein liberorum numero, ac in eam multitudinem diffuso, quæ ad perfectam communitatem sufficeret, obedientia non interrupta fuit, sed decursu temporis inflexa ad eas res, ad quas sine potestate Regiâ nemo obstringi poterat. Suarez *in Defension. fidei &c. sæpè cit. Lib. 3. Cap. 2. num. 19.* Secundò si is, qui summum Imperium ita habet, ut & alienare possit, sciens cum possidente, tanquam cum vero imperante contrahat, aut alio facto eum talem esse agnoscat v. g. eundem ultrò, nullâ adjectâ clausulâ, vel contestatione, aut reservatione, appellando Regem, vel Principem ejus ditionis; Si enim dominium privatum in possidentem transfertur, ubi is, qui verus rei dominus est, sciens cum eo, tanquam cum domino contrahit, aut alio facto illum pro tali agnoscit, etiam summum Imperium hoc modo in possidentem transferri potest, modò, ut dixi, illud habeatur ita, ut & alienari possit; quid enim interest, utrùm verbis, vel facto aliquis voluntatem suam declaret. Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 4. num. 1. & ibi* Hennigeſ. *ad verb. nihil causa est.*

§. IV.

§. IV.

De Succeſſione in Regnis ab inteſtato.

SUMMARIA.

I. *Voluntate præſumptâ Regnantis transfertur ſummum Imperium, ſi Regnum ſit patrimoniale, & Rex inteſtatus deceſſerit.*

II. *Præſumitur autem ea fuiſſe defuncti voluntas, ut in ejusmodi Regno patrimoniali idem ordo ſucceſſionis ſervetur, qui in aliis privatorum hæreditatibus obſervatur, niſi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem diſcedere jubet.*

III. *Et primò quidem in Regno patrimoniali Regi ab inteſtato defuncto ſuccedunt liberi, excluſis collateralibus.*

IV. *Creditur autem defunctus voluiſſe, ut* I. *Regnum maneat indiviſum.* II. *ut ſimplicem formam retineat.* III. *ut Monarchica civitatis forma conſervetur.* IV. *ut inter plures ejusdem gradûs maſculi præferantur fœminis, &* V. *inter pares ſexu natu maximus, vel natu maxima.*

V. *Debet tamen primogenitus cæteris de honeſtâ ſuſtentatione proſpicere.*

VI. *Nullis extantibus liberis Regnum patrimoniale defertur aliis ſanguine conjunctis, extraneis omnibus excluſis, ſalvâ tamen ſemper inter plures primò ſexûs, deinde ætatis prærogativâ.*

VII. *Quinam ex collateralibus in Regno paterno, vel avito ſuccedant?*

VIII. *Adducitur hujus ſucceſſionis ratio.*

IX. *In Regno noviter acquiſito ſuccedit is, qui gradu cognationis defunctum proximè attingit.*

X. *Poteſt Regnum patrimoniale etiam ad eos proximos ultimi ſucceſſoris pervenire, qui primum Regem ſanguine non attingunt.*

XI. *Hæc ita demum procedunt, ſi alius ſucceſſionis modus nec moribus receptus, nec expreſſâ unius ex Majoribus voluntate ſit introductus.*

XII. *Ex præſumptâ voluntate populi ſummum Imperium ab uno in alte-*

rùm transfertur, si Regnum sit hæreditarium, ubi populus censetur voluisse primò, ut Regnum sit individuum.

XIII. *Secundò, ut successio stet intra descendentes primi Regis. Unde excluduntur adoptivi.*

XIV. *Tertiò, ut illi demum descendentes primi acquirentis succedant, qui nati sunt secundùm patria leges. Unde excluduntur liberi extra matrimonium geniti.*

XV. *Licèt pater ejusmodi liberos legitimis natalibus restituerit.*

XVI. *Quartò populus voluisse præsumitur, ut inter eos, qui pariter ad hæreditatem admitterentur, mares præferantur fœminis, etiam natu majoribus.*

XVII. *Tametsi Regnum alicui pro se, & descendentibus, ac hæredibus delatum sit, non tamen propterea illud statim pro hæreditario habendum est.*

XVIII. *Quintò denique populus voluisse censetur, ut inter mares, aut maribus deficientibus, inter fœminas præferatur natu major.*

XIX. *Quòd si primogenitus ob mentis, aut corporis vitium ad imperandum omninò ineptus foret, is non succederet in Regno.*

XX. *Necesse autem non est, ut is, qui in Regnum hæreditarium succedit, etiam privati patrimonii hæreditatem, & onera eidem inhærentia agnoscat.*

XXI. *Adducuntur causæ, ob quas populus isthunc succedendi ordinem elegerit.*

XXII. *Quomodo succedatur in Regno feudali?*

XXIII. *Describitur successio linealis cognatica.*

XXIV. *Item agnatica, & cur maximè sit introducta?*

XXV. *Utrùm filius exhæredari possit, ut ne in Regnum patrimoniale succedat?*

XXVI. *Non eo ipso, quòd quis à cæteris bonis exclusus sit, etiam à Regno exclusus esse censetur.*

XXVII. *Sed nec is, qui grave crimen commisit in patrem, si nulla sine condona-*

condonatæ culpæ indicia, statim pro tacitè exhæredato habendus est.

XXVIII. *Utrùm exhæredato saltem alimenta relinquenda sint?*

XXIX. *In Regnis non alienabilibus pater filium exhæredare non potest.*

XXX. *Utrùm abdicatio parentis pro se & liberis facta liberis noceat?*

XXXI. *Utrùm filius ante Regni adeptionem natus præferendus sit ei, qui in regiâ fortunâ natus est?*

XXXII. *Utrùm nepos ex filio priore, filio posteriori præferendus sit.*

XXXIII. *Quid si nepos ex fratre Regis priore, cum fratre Regis posteriore concurrat?*

XXXIV. *Quid dicendum sit, si nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis concurrat cum patruo Regis?*

XXXV. *Nepos ex filio Regis in omni successione præfertur filiæ Regis.*

XXXVI. *Utrùm nepos minor ex filio Regis præferatur nepoti majori ex filia Regis?*

XXXVII. *Utrùm neptis ex filio Regis primo genito præferatur filio Regis secundo genito?*

XXXVIII. *Utrùm frater Regis minor præferatur filiæ ex fratre Regis majore?*

XXXIX. *Quis judex sit, si super successione Regni hæreditarii, vel linealis inter duos, pluresve controversia oriatur?*

I.

Diximus, quomodo summum Imperium in alios transferatur voluntate tum expressâ, tum tacitâ Imperantis, superest, ut jam videamus, quomodo illud in alios transeat ex voluntate præsumptâ. Est autem voluntas præsumpta vel regnantis, vel populi. Voluntate præsumptâ regnantis transfertur summum Imperium, si id in pleno, & absoluto dominii jure existat, & Rex intestatus decesserit, nec enim credibile est, voluisse eum, ut post mortem suam Regnum vel in Anarchiam prolabatur, vel tanquam res pro derelicto

relicto habita cuivis primo occupanti cedat, sed potiùs, ut in familiâ suâ perpetuò permaneat.

II.

Præsumitur autem ea fuisse defuncti voluntas, ut in ejusmodi Regno patrimoniali idem ordo successionis servetur, qui in aliis privatorum hæreditatibus observatur, nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem suadet discedere; nam & qui summum habent Imperium, censentur in iis rebus, in quibus de nullo ipsorum damno agitur, æquissimum judicâsse, quod aut legibus sanxerunt ipsi, aut moribus probant. Dixi: *Nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem suadet discedere*, nam successio in Regna non per omnia exigi potest ad modum privatæ successionis in bona; quia non ex utilitate privatâ, sed publicâ æstimatur.

III.

Primò igitur in Regno patrimoniali Regi ab intestato defuncto succedunt liberi ob communem parentum erga eos tanquam corporis sui partes ab ipsâ naturâ insitum affectum, exclusis collateralibus, nisi fortè speciali Regni more aliud sit receptum, cui haud dubiè standum est, qui enim de successore tacet, consuetudini Regni consentire intelligitur, imò talis consuetudo, sive ab authore stirpis, sive à posterorum aliquo originem habuerit, in vim Legis fundamentalis abiisse videtur. Sic apud multos populos in India, & in primis per totam oram Malabaricam receptum est, ut non succedat patri filius, sed sororis filius, quia credunt, de hoc multò certiorem esse fidem, quòd ex Regiâ prosapiâ sit, quàm de illo, prout refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 14.* Et quidem liberi non tantùm primi, sed & ulterioris gradûs succedunt, adeò ut remotiores per proximiores ex solo capite proximitatis haud excludantur, nisi fortè in tali Regno non observetur jus repræsentationis, quod tamen in dubio locum habere creditur, quia ei natura favet. Unde & in successione privatorum quoad lineam rectam moribus, & legibus passim invaluit. Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 30. num. 1. & ibi* Bœcler.

IV.

Creditur autem defunctus voluisse primò, ut Regnum maneat indivisum nec inter plures in eodem gradu existentes in partes dividatur, ita ut ex uno plura deinceps distincta Regna fiant. Secundò ut simplicem formam retineat, nec summa potestas in partes discerpatur, ita ut unus hanc portionem, veluti jus ferendarum Legum, alius aliam v. g. jus imponendi tributa habeat, utrúmque enim cum maximo Regni detrimento, & ipsius Regiæ familiæ convulsione conjunctum foret. Tertiò ut post se quoque Monarchica civitatis forma conservetur, utpote quam ipse exemplo suo commendavit, nec alio facto, aut verbo postea improbavit, ac proinde censetur noluisse, ut plures Regnum pro indiviso, parique inter se potestate administrent, *arduum enim semper*, inquit Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 4. num. 2. eodem loco potentiam, & concordiam esse*. Quartò ut inter plures, qui ejusdem gradûs sunt, aut ob jus repræsentationis esse censentur, non obstante ætatis prærogativâ, masculi præferantur fœminis, quia regulariter sexus masculinus Imperio aptior est, *quidquid enim masculinum*, ait Aristotel. *1. Polit. Cap. 8. naturâ magis factum ad imperandum fœmineo*, & fœminarum regimen plerúmque incommoda quædam comitari solent, quæ eò majora futura sunt, si per easdem fratres paterno solio sint prohibendi. Quintò denique ut inter plures sexu pares natu maximus, aut in defectu, marium natu maxima succedat, qui enim ætate alterum antecedit, plerumque judicio jam perfectior est, aut saltem priùs futurus esse creditur. Certè primogenito statim, ut natus est, Regnum destinatum esse censetur, in qua voluntate Rex præsumitur perseverâsse hoc ipso, quòd contrarium non indicaverit, aliàs sanè si ex pluribus dignissimo Regnum deferendum esset, non possent non illi exitialibus inter se discordiis implicari, quibus præcavendis optimum est, sorti nascendi rem committere, quam omnium fermè Gentium consensus velut ab ipsâ naturâ jactam constanti usu amplectitur. Vid. Puffendorf. *Cit. Cap. 7. §. 11.*

V.

Planè etsi primogenitus ex præsumptâ defuncti voluntate in tali Regno patrimoniali solus succedat, ratio tamen, & æquitas postu-

lat, ut cœteris de honesta sustentatione prospiciat, seu, ut vulgò loquuntur, apanagium constituat: necesse tamen non est, ut hoc portionibus, quas reliqui habituri erant, si Regnum divisum fuisset, æquale sit, aliàs enim successio inanis foret, unde enim ei tantæ opes, ut illis pro ipsorum partibus æstimationem rependere valeat? Certè ex unicâ suâ parte hoc præstare non poterit. An ergo id præstabit ex reditibus cœterarum partium? atqui ex his fructibus Regnum sustinetur. An verò ex portione reliquæ hæreditatis paternæ à Regno, & Regni rebus separatæ? At si illa non sufficit, si nulla est? Fieri igitur non potest, ut Regni Successor cœteris tanquam cohæredibus æqualem ipsorum portionibus, quas diviso Regno habituri fuissent, æstimationem rependat. Puffendorf. *Cit Cap. 7. §. 11.* Bœcler. ad Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 13. pag. 624. & seqq.*

VI.

Nullis extantibus liberis Regnum patrimoniale ex præsumptâ defuncti voluntate defertur aliis sanguine conjunctis, extraneis omnibus, etiam quos Rex singulari benevolentiâ, & amore dignatus est, postpositis, salvâ tamen semper inter plures concurrentes imprimis sexûs, deinde ætatis prærogativâ; si enim communem hominum propensionem respicimus, quisque ita constitutus est, ut familiam, ex qua ortum trahit, quàm ornatissimam esse velit; & licèt fortè extraneum majore benevolentiâ, & amore complexus sit, quàm sanguine conjunctum, exinde tamen non continuò sequitur, quòd illum in successione Regni sanguine conjuncto præferre voluerit, aliàs enim facilè hanc suam voluntatem potuisset exprimere: Ergo hoc ipso, quòd non expresserit, noluisse præsumitur. Certè æquitati naturali congruit, ut nisi aliter fuerit dispositum, mortuorum bona ad propinquos potiùs quippe quos natura post liberos cuique charissimos esse voluit, quàm ad extraneos devolvantur. *Sanguinis conjunctio*, inquit Cicer. *de Offic. 1. devincit homines charitate; magnum est enim, eadem habere monumenta Majorum, iisdem uti sacris, sepulchra habere communia.*

VII.

Quis autem successionis ordo inter collaterales defuncti Regis servandus sit, non æquè est expeditum: Puto Regnum paternum,

vel avitum separandum esse à noviter acquisito. In illo primò succedunt liberi ejus, à quo proximè Regnum ad defunctum pervenit, servatâ tamen inter eos imprimis sexûs, deinde ætatis prærogativâ. His verò non extantibus succedunt secundò liberi parentis immediatè superioris, à quo Regnum saltem mediatè ad defunctum pervenit, salvâ itidem prærogativâ sexûs, ac ætatis, & sic deinceps. Quòd si liberi diversi gradûs sint, refert, utrùm in tali Regno jus repræsentationis etiam in linea collaterali receptum sit, vel non. Illo casu nulla habetur ratio proximitatis gradûs, sed tantùm attenditur sexus, & ætas. Hoc autem casu proximior remotiorem excludit, tametsi proximior fœmina, remotior masculus, illa ætate minor, hic major sit. Ubi autem jus manifestum non est, in bonis avitis in eam partem, quæ liberos parentibus surrogat, potiùs inclinandum esse existimat Grot. *Cit. Cap. 7. §. 31.* cùm eò nos ducat ipsa æquitas naturalis; tametsi enim Imperator *in Nov. 118. Cap. 3. in princ.* hoc jus repræsentationis in fratrum filiis privilegium vocet, id tamen facit non habitâ ratione æquitatis naturalis, sed juris antiqui Romanorum.

VIII.

Ratio autem hujus ordinis succedendi in eo fundatur, quòd, cùm moriturus post mortem dominium in res suas retinere haud possit, omnino credendum sit, noluisse eum perdere beneficii materiam, sed ut potiùs beneficio suo penes alium esset, quod alioqui quacunque ratione penes alium futurum sit. In beneficiis autem hic ordo maximè naturalis est, ut potius fit, gratiam referre ei, qui benefecit, quàm amico conferre beneficium. Unde Cicer. *de offic. 1. nullum*, inquit, *officium referendâ gratiâ magìs necessarium est.* Et paulò post: *cùm duo genera liberalitatis sint, unum dandi beneficii, alterum reddendi. Demus, nec ne, in nostra potestate est, non reddere bono viro non licet, modò id facere possit sine injuriâ.* Refertur autem gratia vel viventibus, vel defunctis in eorum liberis, qui naturaliter pars sunt parentum, & quibus, si viverent parentes, maximè vellent benefieri. Cùm igitur bona provenerint à parentibus, præsumitur defunctus voluisse, ut illa ad parentes, unde provenerunt, vel iis non amplius existentibus ad eorum liberos revertantur.

IX.

In bonis autem noviter acquisitis cessat officium gratiæ referendæ. Superest igitur, ut successio in ejusmodi Regno noviter acquisito ex præsumptâ voluntate defuncti deferatur illi, qui eidem charissimus fuisse creditur, ita tamen, ut hunc affectum magis ex communi hominum sanorum inclinatione, quàm ex moroso unius, vel alterius ingenio desumere oporteat, & ideo charissimus ille fuisse censetur, qui gradu cognationis proximè defunctum attingit. Certè nisi in hunc Regnum transiret, graves plerumque dissensiones cum ingenti Reipublicæ concussione etiam in bellum erupturæ orirentur, in quem statum defunctus præsumitur noluisse Regnum post mortem suam conjicere, imò ne tali quidem periculo exponere. Et licèt forte ejusmodi Regnum patrimoniale testamento extranei ad defunctum pervenisset, non tamen illius liberi proximo hujus cognato præferendi essent; tametsi enim æquum sit, ut Regnum eò redeat, unde provenit, hoc tamen non aliter procedit, quàm suppositâ sanguinis necessitudine, quam defunctus ob naturalem propensionem erga familiam suam, ex qua ortum trahit, imprimis spectâsse creditur. Vid. Puffendorf. *Lib. 4. Cap. 11. §. 16.* Idem dicendum de Regno paterno, avitoque, si nec ipsi, à quibus provenit, nec eorum liberi extent, ita ut gratiæ referendæ ratio cesset, tunc enim perinde, ut Regnum noviter acquisitum ex præsumptâ defuncti voluntate ei cedet, qui gradu cognationis eundem proximè attingit. Confer Grot. *dict. Cap. 7. §. 9. & 10.*

X.

Potest autem Regnum patrimoniale etiam ad eos proximos ultimi possessoris pervenire, qui primum Regem sanguine non attingunt, si talis successio circa privatorum hæreditates in iis locis recepta sit, utpote quam Rex etiam circa suum patrimonium valere voluisse præsumitur hoc ipso, quòd expressâ dispositione ab eâdem non discesserit, velut accidit, si ultimus Regni possessor, nemine ex familiâ Regnatrice superstite, decesserit relicto solo fratre uterino, cujus parentes primum Regem sanguine non attingunt, *nemine*, inquam, *ex familia Regnatrice superstite*, si enim præter fratrem uterinum aliquis adesset, qui à primo Rege sanguinem traheret, hic uti-

que

que ex præsumptâ voluntate referendi gratiam fratri Regis uterino præferendus esset.

XI.

Non aliter autem, quæ hactenus dicta sunt, procedunt, quàm, ut suprà jam memini, Rex intestatus decesserit, nec alius successionis modus vel moribus receptus, vel expressâ unius ex Majoribus voluntate introductus sit, qui enim Regnum pleno modo possidet, & in patrimonio habet, de eo pro libitu disponere potest, ita ut ejus voluntas non minùs, quàm privati patrisfamilias testamentum, servanda sit, ac proinde ejusmodi Regnum vel æquis portionibus inter plures liberos, etiam non considerato sexûs discrimine, dividere, vel in filium naturalem, aut adoptivum, quin & in eum, qui nullâ cognatione ipsi junctus est, transferre potest. Grot. *Cit. Cap. 7. §. 11.* & Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 11.* Similiter si unus ex Majoribus posteris suis certum successionis ordinem præscripserit, e.g. ut ille semper succedat, qui ipsi constituenti quoque tempore proximus futurus est, prout in Africa Gizerichi testamento cautum fuisse ex Procop. refert Grot. *dict. Cap. 7. §. 24.* in annot. ordo ille servandus erit.

XII.

Ex præsumptâ voluntate populi summum Imperium ab uno in alterum transfertur, si Regnum sit hæreditarium, seu ita primitus à populo collatum, ut citra novam electionem viâ successionis hæreditariæ ab intestato porrò in alios transeat. Præsumitur autem populus voluisse primò, ut, nisi Lex, aut mos aliud ferat, Regnum sit individuum, firmius enim futurum est Regnum, si penes unum remaneat, quàm si portionibus inter plures ejusdem gradûs dividatur. Certè divisio non tantùm multum de splendore, & dignitate detrahit, sed insuper etiam cum summo periculo conjuncta est, ne imperantes à vicinis potentioribus opprimantur, præsertim si, ut facilè contingere potest, inter ejusmodi Regulos discordiæ enascantur, aut ipsorum portiones successu temporis inter plures porro dividantur, quo facto Regnum etiam amplum suâ sponte tandem in nihilum recideret. Non expedit igitur, ut Regnum instar rei pri-

vatæ inter plures ejusdem gradûs dividatur, ac proinde nec populus id voluisse præsumitur, sed magis, ut indivisum penes unum remaneat. Grot. *ubi suprà* §. *14.* & *ibi* Boecler.

XIII.

Secundò ut successio stet intra descendentes primi Regis, & illis deficientibus Regnum ad populum revertatur. Hinc licèt primus acquirens improlis fortè decesserit, Imperium tamen jure successionis non transibit in ejus fratrem, sed in libero populi arbitrio erit, utrùm summam potestatem eidem, vel alteri conferre, aut ipse retinere velit. Ob eandem rationem etiam adoptivi excluduntur, quia populus Regnum in naturalem Regis stirpem contulit, quâ deficiente facultatem de futurâ Regiminis formâ disponendi ad se redire voluit, quæ facultas admissâ adoptione, quæ jus daret ad Regnum, in perpetuum eludi posset. Accedit, quòd adoptivi in tanta veneratione non sint, ut illi, qui ex sanguine Regio originem trahunt: expedit autem quàm maximè in Regnis, personam Regis esse venerabilem, ut eò promptiores sint subditi ad obsequendum. Deinde nec tanta de adoptivis concipitur spes, quanta concipitur de iis, qui ex familiâ verè Regiâ sunt nati. Grot. *Alleg. Cap. 7.* §. *16. in fin.* Puffendorf. *suprà Cit. Cap. 7.* §. *12.* Planè quin ultimus Regni possessor, accedente populi consensu, aliquem adoptare possit, qui ipsi in Regno succedat, dubium non est.

XIV.

Tertiò populus voluisse creditur, ut illi demum descendentes primi acquirentis succedant, qui nati sunt secundùm patriæ Leges. Unde excluduntur liberi extra matrimonium geniti, & quidem non illi tantùm, qui ex damnato coitu suscepti, aut vulgò quæsiti sunt, sed & qui ex concubinâ sunt nati; cùm enim populus alicui, & ejus liberis, nepotibus &c. ac in complexu familiæ Regnum defert, censetur illos saltem intellexisse, qui secundùm Leges patrias hac appellatione veniunt, qui autem extra matrimonium geniti sunt, secundùm Leges omnium ferè populorum appellatione liberorum nepotum &c. haud continentur; imò discrimen legitimorum, & illegitimorum non tantùm ex Legibus plerorúmque populorum civilibus,

vilibus, sed ex ipso quoque jure naturæ profluit, quippè quo omnis concubitus extra matrimonium prohibitus est, cùm intersit humanæ societatis, ut genus humanum modo creaturæ rationali quà tali digno, & non more brutorum propagetur ob gravissima mala, quæ aliàs exinde sequerentur. Quantum ergo jure naturæ distat concubinatus, aliúsve concubitus extramatrimonialis à societate conjugali, tantum eodem jure distant extra matrimonium geniti ab illis, qui ex individua vitæ consuetudine suscepti sunt, ac proinde non possunt populi, nisi apud eos jus naturæ hoc in passu penitùs obliteratum sit, præsumi appellatione liberorum alios intellexisse, quàm qui ex legitimo matrimonio sunt nati. Accedit, quòd illi, quorum matrem pater justo matrimonio dignatus non est, inter generosas saltem Nationes ad contemptum pateant. Expedit autem, ut paulò antè dixi, personam Regis quàm maximè esse venerabilem. Denique ob defectum fidei, ac perpetuæ cohabitationis plerumque etiam minùs certi habentur. Interest autem populi, in Regnis ad vitandas controversias maximam haberi certitudinem, quæ haberi potest, & ex hac causâ Macedones Demetrio potiùs, quàm Perseo post mortem patris Regnum deberi existimabant, *etsi enim minor ætate, quàm Perseus, esset Demetrius, hunc tamen justâ matrefamilias, illum pellice ortum esse: illum, ut ex vulgato corpore genitum, nullam certi patris notam habere: hunc insignem Philippi similitudinem præseferre* ajebant. Liv. *Lib. 39. Cap. 53.*

XV.

Et quamvis fortè pater ejusmodi filium extra matrimonium genitum legitimis natalibus restituerit, is tamen ne hoc quidem casu eidem in Regno succedere poterit: vel enim alii ex familiâ Regnatrice superstites sunt, vel non. Illo casu spes succedendi ex pacto primi acquirentis quæsita illis invitis facto Regis nequidem cum consensu populi auferri potest, velut infrà ostendemus. Hoc autem casu Rege mortuo Regnum redit ad populum, cui Rex legitimando non magis præjudicare potest, quàm adoptando. Et sanè etiam talis ad contemptum nihilo seciùs patet, nec ob defectum fidei, & perpetuæ cohabitationis satis certus habetur. Neque dici potest, populum hoc ipso, quòd non contradixerit, censeri voluisse,

ut

ut ejusmodi legitimatus post mortem patris in Regno succederet; multa enim obstare possunt, quò minus populus cum Rege in contentionem descendere velit, præsertim si legitimationi nihil de successione Regni adjectum, aut saltem populo promulgatum sit, id enim si factum esset, res ad novam cum populo pactionem vel expressam, vel tacitam videretur rediisse, quo ipso tamen casu non supererit fortè nulla quæstio de causis, & effectu silentii in populo non uno semper modo æstimandis, ut rectè advertit Boecler. ad Grot. *sæpè cit. Cap. 7. §. 16. pag. 634.*

XVI.

Quartò populus voluisse creditur, ut inter eos, qui pariter ad hæreditatem admitterentur, sive quia ejusdem sunt gradûs, sive quia per repræsentationem in parentum suorum gradum succedunt, mares præferantur fœminis etiam natu majoribus, quia mares tum ad bella, tum ad alias Imperii partes magis idonei esse censentur, quàm fœminæ, unde Hypermnestra apud Ovid. *Heroid. 14. vers. 65. ait:*

Quid mihi cum ferro? quid bellica tela puellæ?
Aptior est digitis lana, colúsque meis.

Et licèt quandoque fœminæ dotibus ad imperandum necessariis masculum antecellant, hoc tamen rarum, & extra ordinarium est, plerumque enim imbecillis, & laboribus impar hic sexus est, ejúsque consilium ferè in deterius tendit. Tacit. *Lib. 3. annal. Cap. 33. num. 3. & Lib. 15. Cap. 54. num. 6.* Quæ autem raro eveniunt, non solent attendi. Grot. *dict. Cap. 7. §. 17. & ibi* Boecler.

XVII.

Quamvis autem fœminæ à successione in Regnis hæreditariis non omninò excludantur, sed maribus in eodem gradu existentibus saltem postponantur, non tamen Regnum protinus pro hæreditario habendum esse existimo, si illud alicui pro se, & descendentibus, ac hæredibus delatum sit; tametsi enim aliàs appellatione descendentium, ac hæredum etiam fœminæ contineantur, hoc tamen ita demùm procedit, si materia substrata non aliud suadeat. Sic licèt feudum alicui, & ejus descendentibus, ac hæredibus concessum

cessum sit, fœminæ tamen in eo non succedunt, quia jure feudali verbis descendentium, & hæredum soli masculi intelliguntur. *1. feud. 15. vers. & si clientulus.* Idem ergo de Regno quoque dicendum esse videtur, ad cujus gubernationem, & subeunda Reipublicæ munera, maximè bellica, ut paulò antè dixi, fœminæ regulariter loquendo sunt ineptæ. Et hoc imprimis verum erit, si antea publici semper & recepti moris in illa gente fuerit, solos masculos ad successionem Regni admittendi, nam tunc ex patriis moribus voluntas paciscentium, & constituentium satis manifestò colligitur. Thomas. ad Huber. *de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 7. n. 10. Lit. O.* Bœcler. *ubi suprà cit. loc. pag. 640.*

XVIII.

Quintò denique populus voluisse præsumitur, ut inter mares, aut maribus deficientibus, inter fœminas præferatur natu major, eò quòd is plerumque judicio jam perfectior sit, aut saltem priùs futurus esse credatur. Prærogativa tamen sexùs semper potior est, quàm ætatis, quia sexûs præstantia perpetua, ætatis autem temporaria saltem est. Unde filius impubes præfertur sorori majorenni. Eàdem ratione nepos ex filiâ præferendus erit nepti ex filio, quia jus repræsentationis capacitatem quidem succedendi tribuit, non autem qualitatem sexûs, & ætatis, quippe quæ personæ ita cohæret, ut ab eâ nulla ratione avelli, & alteri communicari possit, ac proinde licet filius præferatur filiæ non tamen neptis ex filio præferri poterit nepoti ex filia, cùm jus repræsentationis in proposito hoc solum operetur, ut nepos ex filiâ, & neptis ex filio perinde habeantur, ac si respectu defuncti Regis essent in gradu primo. Uti igitur filius exclusisset sororem suam etiam natu majorem; ita & nepos ex filia excludet neptem ex filio, licèt hæc fortè ætate major sit, nam inter plures ejusdem gradûs semper salva manet imprimis prærogativa sexûs, deinde ætatis.

XIX.

Planè si primogenitus fortè ob mentis, aut corporis vitium ad imperandum omninò ineptus foret, ille hoc casu in Regno non succederet, quia populus natu majori successionem non nisi sub

hac tacitâ conditione detulisse creditur, si capax sit imperandi, quâ deficiente etiam deficit voluntas populi, & ideò successio in tali casu deferetur secundo genito, aut, si præter primogenitum non nisi filiæ adessent, filia natu major ad successionem Regni admittenda foret. Dixi autem, *si ad imperandum omninò ineptus foret*; licèt enim minor natu ob apparentes quasdam animi dotes, quæ tamen fallere possunt, Regni capacior esse videatur, propterea tamen jus primogenito quæsitum eripi haud potest; si enim ob apparentem majorem capacitatem minor natu præferendus esset majori, sæpissimè inter fratres super successione lis oriretur, quæ plerúmque cum pernicie Regni conjuncta esset, cui periculo rem exponere voluisse populus non præsumitur. Hennig. ad Grot. *cit. Cap.* 7. §. *18.* & Willenberg. *Quæst. 32.*

XX.

Quamvis autem Regnum hæreditarium viâ successionis ab intestato in posteros primi acquirentis eo, quo dixi, modo transeat, necesse tamen non est, ut is, qui in Regnum succedit, etiam privati patrimonii hæreditatem agnoscat, sed, illo retento, hanc repudiare potest; tametsi enim Regnum non nisi morte prioris possessoris ad alterum devolvatur, & ab illo huic velut de manu in manum detur, non tamen ad eundem pervenit ex defuncti Regis voluntate, sed ex beneficio, & præsumptâ voluntate populi, cujus sanè nihil interest, utrùm privata simul adeatur hæreditas vel non. Cui consequens est, ut eâ repudiatâ nec onera, quæ in privato hærent patrimonio, agnoscere teneatur, quippe, quæ sequuntur bona, quibus inhærent. Potuit sanè populus Regnum deferre sine obligatione cernendi hæreditatem privati patrimonij, & agnoscendi onera eidem annexa, cum ex naturâ rei Regnum, & privatum Regis patrimonium ita conjuncta non sint, ut unum absque altero non possit agnosci, & simul creditur ita deferre voluisse; si enim Regni successor privatam simul defuncti Regis hæreditatem, & debita eidem inhærentia agnoscere teneretur, hoc ipsi populo oneri esse posset, quia, si bona privata non sufficerent, ex publico denique solvenda forent. Grot. *dict. loc.* §. *19.*

XXI.

Causæ autem ob quas populus isthunc succedendi ordinem elegit, hæ esse videntur. Prima, ne Regni successor incertus esset, & ita Regnum periclitaretur, prout subinde evenit in electionibus, quas alia insuper incommoda comitari solent, quæ hoc modo evitantur. Secunda, ut ex sanguine, & splendore natalium major Regi veneratio conciliaretur. Tertia, ut ex genere, & educatione spes esset præclaræ virtutis, nam est in juvencis, est in equis patrum virtus; diligentiùs etiam, qui in spem Regni educantur, necessariis imperandi artibus instrui solent. Quarta, ut Regni possessor Regnum magis curaret, & animosiùs defenderet, si illud iis esset relicturus, quos ipse ob naturalem affectum maximi facit. Grot. *ubi suprà.* Puffendorf. *cit. Cap. 7.* §. *12.*

XXII.

Quòd si Regnum feudale sit, & alius succedendi modus obtineat in allodiis, alius in feudis, tunc refert, utrùm Regnum primitùs datum sit in feudum, vel ex post demum tale esse cœperit. Illo casu sequenda erit Lex successionis feudalis, illa scilicet, quæ apud quamque gentem tempore primæ investituræ recepta erat. Hoc autem casu succeditur ex Lege, qua in allodiis succedebatur tempore Regni instituti, nisi conjecturæ aliò ducant, fieri enim potuit, ut unà cum statu Regni etiam modus succedendi sit mutatus. Grot. *cit. Cap. 7.* §. *20. & 21. & ibi* Bœcler.

XXIII.

Cœterùm ab hac successione multùm differt successio linealis, quæ duplex est, cognatica, & agnatica. Cognatica, quæ & Castiliana vocatur, ac in pluribus Europæ Regnis recepta est, consistit in hoc, quòd cessante repræsentationis jure futura successio, quasi delata, in posteros ex primo Rege venientes necessariò, certo tamen ordine transmittatur, ita ut primò vocentur liberi primi gradûs, tam qui vivunt, quàm qui mortui sunt, tum verò inter vivos, & mortuos ratio habeatur primò sexûs, deinde ætatis, & salvâ semper transmissione mortuorum in vivos, vivorum in mortuos. Si verò

P 2 ultimo

ultimo possessori liberi desint, venitur ad alios, qui proximi sunt, aut si viverent proximi forent, simili transmissione, & inter pares ejusdem lineæ observato discrimine sexûs, ac ætatis, ita ut, ob sexum, aut ætatem nunquam transeatur de linea in lineam, ac proinde neptis ex filio præfertur nepoti ex filia, filia ex fratre, filio ex sorore, filius fratris majoris fratri minori, & sic in cœteris. Grot. *cit. Cap. 7. §. 22.*

XXIV.

Successio verò linealis agnatica, quæ & juris francici vulgò dicitur, eò quòd in Regno Galliæ recepta sit, est duntaxat marium in mares, & ob hanc causam maximè introducta, ne per fœminarum matrimonia Imperium ad peregrinum sanguinem deveniret. In utraque autem successione lineali in infinitum admittuntur, etiam qui ab ultimo possessore Regni remotissimo gradu distant, modò à primo Rege descendant. Differunt verò in eo, quòd in successione lineali cognatica fœminæ non excludantur, sed maribus duntaxat in eâdem lineâ postponantur, ita ut etiam ad ipsas sit regressus, si propiores, aut pares cœterâ mares, aut ex maribus defecerint. In successione autem lineali agnatica fœminæ, & ex fœminis nati in perpetuum excluduntur, & licèt aliquando agnatis omnibus deficientibus substituantur cognati, hoc tamen non fit jure successionis, sed liberæ electionis, imò quandóque in casum deficientis successionis agnaticæ disertis verbis cognatica substitui solet. Grot. §. *23. & ibi* Ziegler. Item Puffendorf. *dict. Cap. 7.* §. *13.* Superest, ut jam quæstiones aliquas resolvamus.

XXV.

Quæritur ergo primò, utrùm filius exhæredari possit, ut ne in Regnum succedat? ℞. Distinctionem faciendam esse inter Regna alienabilia, seu patrimonialia, & non alienabilia. In alienabilibus, quin exhæredatio procedat, dubium non est, etiamsi nulla causa subsit, quæ filium reum faciat, modò alia justa subsit causa, ut si furiosus sit, vel morbo sontico laboret, aut aliàs ad Regnum inidoneus esse appareat; talia enim Regna patrimonialia hactenùs saltem à cœteris bonis nihil differunt, quòd illa non minùs, quàm hæc

hæc arbitrio Regnantis subjecta sint, licèt in aliis differant. Quæ igitur de exhæredatione aut legibus constituta, aut moribus recepta sunt, etiam in proposito locum habebunt, quia, ut suprà jam diximus, Reges creduntur in iis rebus, in quibus de nullo ipsorum damno agitur, æquissimum judicâsse, quod aut Legibus sanxerunt ipsi, aut moribus probant.

XXVI.

Non tamen eo ipso, quòd quis à cœteris bonis exclusus sit, etiam à Regno exclusus esse censetur; tametsi enim, ùt paulò antè diximus, Regnum patrimoniale non minùs arbitrio Regnantis subjectum sit, quàm cœtera bona, illud tamen ab his distinctum manet, nec ex natura rei repugnat, aliquem à reliquis bonis excludi, quin hoc ipso etiam à Regno sit exclusus. Certè, qui bona alia à Regno distinxit, satis ostendit, se nollè, ut exhæredatio etiam ad Regnum pertineat. Bœcler. ad Grot. *cit. loc.* §. *25.*

XXVII.

Sed nec illud concesserim, eum, qui grave crimen commisit in patrem, si nulla sint condonatæ culpæ indicia, statim pro tacitè exhæredato habendum esse, quid si enim pater graviter offensus à filio non illicò morte interceptus fuerit, sed exhæredare potuisset, nec tamen suum de filio exhærede futuro manifestaverit judicium? Nemo sanè hoc casu dixerit, eundem pro tacitè exhæredato habendum esse, sed potiùs, eum noluisse, ut filius à Regno sit exclusus. Accedit, quòd pater etiam pro gravi crimine possit filio etiam minus exhæredatione supplicium velle irrogare: Ergo ex eo, quòd nulla adsint condonatæ culpæ indicia, non continuò inferri potest, voluisse eum, ùt filius à Regno sit exhæres. Planè populus hac in re sibi jus interpretandi paternam voluntatem arrogare haud potest, cùm nullum examinandæ, & dijudicandæ successionis sibi reservaverit arbitrium. Idem Bœcler. *cit. loc.*

XXVIII.

Multùm autem interest, utrùm pater filium à successione Regni excludere velit ex eo capite, quòd is ob mentis, corporisve viti-

um ad imperandum ſit inidoneus, vel ob crimen commiſſum. Illo caſu exhæredatio usque ad alimenta tantùm fieri poteſt. Hoc autem caſu porrò refert, utrùm filius crimen morte dignum commiſerit, vel non. Si prius, etiam ab alimentis excludi poterit. Si verò poſterius, non aliter eundem ab alimentis excludi poſſe putat Grot. quàm ſi ſit, unde ali poſſit. At vix eſſe videtur, ut is, qui grave crimen committere poteſt, ſe ipſum alere non poſſit, niſi fortè poſt admiſſum crimen in amentiam, aut ſimilem calamitatem inciderit.

XXIX.

In Regnis verò non alienabilibus pater filium exhæredare non poteſt, vel enim obtinet ſucceſſio hæreditaria, vel linealis. In Regnis hæreditariis populus viam quidem elegit hæreditariam, ſed hæreditariam ab inteſtato, ita ut de Regno teſtandi nullum Regi permitteretur arbitrium. In lineali autem ſucceſſione tacita quædam latet electio populi, ex cujus dono ad ſingulos præſcripto ordine pervenit Regnum, tanquam jam olim populus eos deſignâſſet & creâſſet, quod pater exhæredando intervertere haud poteſt. Planè ſi filius ob grave admodùm crimen contra ſalutem Regis, aut Regni commiſſum ſucceſſione indignum ſe feciſſet, hoc caſu etiam in Regnis hæreditariis, & linealibus exhæredationi locum eſſe exiſtimant Vitriar. *ad ſæpè cit. Cap. 7. Quæſt. 57.* & Hennig. §. 25. cùm præſumi non poſſit, quòd populus ſucceſſionis ſortem ejusmodi everſori ſalutis publicæ voluerit deferre, quod in theſi quidem non improbo, at in hypotheſi res difficultatem habere poteſt, utrùm ſcilicet crimen commiſſum tantum, ac tale ſit, ut populus cenſeatur in prima delatione talem voluiſſe à ſucceſſione excludere, cujus dubii deciſionem Rex ſibi ſoli vindicare haud poteſt, ſed potiùs id pertinet ad populum, niſi ergo appareat, hoc Regis arbitrio relictum fuiſſe, exhæredatio, contradicente populo, nullum habebit effectum.

XXX.

Quæritur ſecundò, utrùm abdicatio parentis pro ſe, & liberis facta liberis noceat? ℟. Intereſſe, utrùm Regnum ſit patrimoniale, vel non patrimoniale. Si patrimoniale, dubium non eſt, quin abdicatio

dicatio patris liberis noceat, quia talis abdicans nihil ampliùs in eos transferre poteſt. Si verò Regnum ſit non patrimoniale, tunc vel eſt hæreditarium, vel eſt lineale. Si hæreditarium, vel liberi tempore abdicationis jam nati, aut ſaltem concepti erant, vel nequidem erant concepti. Illo caſu porro refert, utrùm abdicans ſit primus acquirens, vel unus ex deſcendentibus primi acquirentis. Si primus ſit acquirens, abdicatio patris liberis nocet, modò ſimul conſenſus populi acceſſerit, quia liberi abdicantis vel nullum planè jus, ſed ſpem tantùm ſuccedendi habent, vel ſi jus habent, illud conditionatum duntaxat eſt, quod cum in pacto inter patrem, & populum inito fundatum ſit, etiam patris abdicatione, accedente populi conſenſu rurſùm adimi poteſt, uti enim pactum illud utriusque voluntate coaluit, ita & utriusque voluntate ab eo recedi poterit, quo facto nulla ampliùs ſpes, aut jus ſuccedendi liberis abdicantis ſupereſſe poteſt: Si verò populi conſenſus non acceſſerit, abdicatio patris liberis non nocet, quia à pacto pater ſine populi conſenſu recedere haud poteſt. Quod ſi abdicans unus ſit ex deſcendentibus primi acquirentis, res difficultate non caret; ſi enim pater Regnum abdicaverit, non apparet, quomodo liberi in eo, quod tempore mortis non ampliùs habet, eidem ab inteſtato ſuccedere queant, quæ ratio Grot. *ſæpè cit. Cap. 7. §. 26.* movit, ut dixerit, abdicationem patris in Regnis hæreditariis liberis nocere. At dici poteſt, abdicantem habendum eſſe pro mortuo, ita ut liberis ſtatim, poſtquàm abdicavit, & non demùm poſt ejus mortem ex pacto primi acquirentis pateat ſucceſſio, tametſi populus abdicationem paternam acceptâſſet, licèt enim dicatur, liberos ſpem tantùm ſuccedendi habere, illis tamen ex pacto primi acquirentis jus quæſitum eſt, ne hæc ſpes ipſis invitis auferatur. Sic licèt ex conditionali ſtipulatione tantùm ſpes ſit debitum iri *§. 4. Inſtit. de V. O.* illa tamen ſpes ſtipulatori invito auferri non poteſt. Accedit, quòd primum acquirentem non ſolus abdicans, ſed omnes deſcendentes ſimul ſumpti repræſentent: Ergo ad hoc, ut pactum primævum tollatur, neceſſe eſt, ut præter voluntatem populi omnium ſimul deſcendentium conſenſus concurrat, quod ſi non fiat, pactum non tollitur, ac proinde nec ſpes ſuccedendi in pacto fundata liberis abdicantis aufertur. Si verò liberi tempore abdicationis nondum concepti

cepti fuerint, sed postea primùm supervenerint, abdicatio patris ipsis utique nocebit, modò illa à populo fuerit acceptata, cùm enim eo tempore nondum extiterint in rerum naturâ, nullam quoque spem succedendi tunc habuerunt, quia rei non existentis nulla sunt accidentia, ac per consequens citra eorum injuriam pactum primævum populi, & Regis consensu hac in parte tolli potuit. Idem hoc casu obtinet, si quis Regnum lineale pro se, & liberis abdicaverit, modò abdicatio à populo fuerit acceptata, secùs enim abdicatio liberis postea natis non noceret, quia pater impedire non potest, quò minùs suo tempore, ubi scilicet nati fuerint, jus ad illos transeat ex populi dono. Unde non obstat, quod Regnum abdicatum non possit transire, cùm hoc eo tantùm casu procedat, quo transmissio ex voluntate transmittentis dependet. At in proposito transmissio non dependet ex arbitrio parentum, sed jus, ut dixi, ad liberos transit ex dono populi. Quòd si verò liberi tempore abdicationis jam nati, aut saltem concepti fuerint, factum patris ipsis nocere non potest, quia simul ac in rerum naturâ existere cœperunt, illis jus proprium quæsitum est, ex Lege successoria, seu pacto primævo, quod invitis nequidem accedente populi consensu auferri potest. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 10. num. 2. & cit. Cap. 7. §. 26.*

XXXI.

Quæritur tertiò, utrùm filius ante Regni adeptionem natus præferendus sit ei, qui in Regiâ fortunâ natus est? Placet affirmativa; vel enim Regnum est patrimoniale, vel non patrimoniale. Si patrimoniale, censetur pater eo tempore, quo Regnum adeptus est, eidem, utpote aliis liberis tunc non extantibus, jam destinâsse Imperium, in qua voluntate hoc ipso perseverâsse præsumitur, quòd postea non indicaverit contrarium. Certè in Regno dividuo talis primogenitus partem ferret, ut in cœteris bonis, in quibus tempus acquisitionis haud inspicitur: Ergo in Regno individuo alteri ob ætatis privilegium præfertur. Si verò Regnum sit non patrimoniale, in posteros tamen transitorium, ideò præferendus is erit, quia familiæ, aut descendentium nomine non minùs continetur, quàm alter, ac proinde cùm populus alicui, &. ejus descendentibus, vel familiæ

familiæ Regnum defert, non tantùm nafcituris, fed etiam natis deferre intelligitur. Accedit, quòd filius ante Regni adeptionem natus patri in Regno fuccedat, fi alius ei filius poftea non nafcatur: Ergo fuccedit etiam, fi nafcatur; vel enim Regnum lineale eft, vel hæreditarium. Si lineale, fimul ac Regnum à patre acquifitum eft, jus partum eft filio antea nato, quod ob id, quia alius poftea filius nafcitur, non ceffat. Si hæreditarium, fpes fuccedendi itidem tam parùm expirat, quàm parùm expiraret, fi, qui ante Regni adeptionem natus eft, & ipfe in Regiâ fortunâ natus effet. Aliud dicendum de filiâ ante Regni adeptionem natâ, quæ per filium poftea natum ob fexûs prærogativam femper excluditur, ac proinde fpes fuccedendi, quam illa habet, interim fufpenditur. Denique filius fuccedit patri in feudo, tametfi ante feudum obtentum natus fit: Ergo etiam fuccedit patri in Regno, tametfi ante Regni adeptionem natus fit, ac per confequens, fi regnum fit individuum, ob ætatis prærogativam filio poftea nato præfertur. Hoc autem, quod hactenus diximus, ita demum procedit, fi peculiari alicujus populi Lege aliter cautum non fit, velut apud Spartanos cautùm erat, ut natus ex Rege ob educationem magis accuratam præferatur ei, qui ante Regni adeptionem natus effet. Idem accidere poteft ex Lege primævæ inveftituræ, ut fi Imperium detur in feudum alicui, & ex eo nafcituris, quâ formulâ filius antè natus haud dubiè excluderetur. Confer. Grot. *dict. Cap. 7.* §. *28. & 29. & ibi* Bœcler.

XXXII.

Quæritur quartò, utrùm nepos ex filio priore filio pofteriori præferendus fit? ℟. Intereffe, utrùm Regnum fit patrimoniale vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrùm jus repræfentationis in illo Regno receptum fit, vel non. Illo cafu is potior erit, qui alterum ætate præcedit. Hoc autem cafu nepos tanquam gradu remotior per filium pofteriorem excluditur. Si verò Regnum fit non patrimoniale, tunc vel eft lineale, vel hæreditarium. Si lineale, nepos, tametfi ætate minor fit, filio pofteriori præfertur, imò in cognatico etiam neptis præfertur. Ratio eft, quia in fucceffione lineali mortui jus fuccedendi in liberos transmittunt, ita ut nec ætas, nec fexus efficere poffit, ut linea, in quam fe-

 mel

mel transiit, deferatur. Si verò Regnum sit hæreditarium, tunc vel est dividuum, vel individuum. Si dividuum, itidem refert, utrùm in illo Regno observetur jus repræsentationis, vel non. Si observetur, nepos ex filio priore, & filius posterior concurrent ad partes, utut in aliquâ Lege mentio fiat proximi, quia hoc nomine etiam ille venit, quem Lex in proximum gradum perducit, aliàs enim jus repræsentationis inutile foret. Si verò non observetur, nepos tanquam remotior per filium posteriorem excluditur. Quodsi Regnum sit individuum, & jus repræsentationis in ea Regione locum habeat, tunc potior erit is, qui ætate præcedit, in Regnis enim hæreditariis non succeditur in ætatis privilegium, ac proinde licèt filius prior, si viveret, filio posteriori præferretur, non tamen filii prioris filius præfertur suo patruo, nisi supposito repræsentationis jure ille ætate major, hic minor sit. Si autem jus repræsentationis in ea Regione locum non habeat, tunc filius posterior, tanquam gradu proximior, nepoti, utpote remotiori haud dubiè præfertur. Confer. Grot. *ubi suprà* §. *30*.

XXXIII.

Eædem prorsus distinctiones adhibendæ sunt in casu, quo nepos ex fratre Regis priore cum fratre Regis posteriore concurrit. Unde ne Lectori fastidium pariam, eas non repeto, sed hoc solùm addo, quòd quibusdam in locis jus repræsentationis in linea collaterali receptum non sit, tametsi illud in lineâ rectâ descendentium locum habeat.

XXXIV.

Quæritur quintò, quid dicendum sit, si nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis concurrat cum patruo Regis? ℞. Rursus interesse, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrùm sit paternum, vel avitum, aut noviter acquisitum. Illo casu excluso patruo Regis succedit nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis, tametsi jus repræsentationis in lineâ collaterali receptum non sit; ad Regnum enim paternum, vel avitum, ut suprà dixi, post liberos defuncti ex præsumpta ejusdem voluntate referendi gratiam primò vocantur liberi ejus, à quo Regnum

num proximè provenit. Si verò Regnum non à patre, ſed eo fortè præmortuo, immediatè ab avo ad defunctum perveniſſet, inter patruum Regis, & nepotem, vel neptem ex fratre Regis obſervanda foret imprimis prærogativa ſexus, deinde ætatis. Hoc autem caſu ulteriùs intereſt, utrum jus repræſentationis in linea collaterali receptum ſit, vel non. Si receptum ſit, nepos, vel etiam neptis patruo præfertur. Si verò non ſit receptum, inter patruum Regis, & nepotem, vel neptem ex fratre Regis, tanquam in gradu pares itidem obſervatur imprimis prærogativa ſexûs, deinde ætatis. Quòd ſi Regnum non ſit patrimoniale, tunc vel eſt lineale, vel hæreditarium. Si lineale ſit, nepos, & in cognatico etiam neptis ex fratre Regis patruo Regis præfertur. Si verò hæreditarium ſit, denuo refert, utrum in illo Regno ſubitio in locum mortui obſervetur, vel non. Illo caſu idem dicendum eſt. Hoc autem caſu, cùm in gradu pares ſint, vincet ille, qui ſexu, aut ætate potior erit.

XXXV.

Planè illud dubium non eſt, quin nepos ex filio Regis ob ſexûs prærogativam in omni ſucceſſione præferatur filiæ Regis, niſi quæſtio ſit in ea Regione, ubi etiam inter liberos ſolus inſpicitur gradus, non item ſexus. Grot. §. *33*.

XXXVI.

Quæritur ſextò, utrùm nepos minor ex filio Regis præferatur nepoti majori ex filia Regis? ℞. Rurſus intereſſe, utrum Regnum ſit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, ob ætatis prærogativam præfertur nepos major ex filia Regis. Si verò ſit non-patrimoniale, tunc vel eſt lineale, vel hæreditarium. In lineali, ſive agnaticum ſit, ſive cognaticum, nepos ex filia Regis excluditur, nam in agnatico tam parùm ſuccedere poſſunt maſculi ex fœminis nati, quàm parùm ſuccedere poſſunt ipſæ fœminæ, in cognatico autem ob ætatem, aut ſexum nunquam tranſitur de linea in lineam. Si verò Regnum ſit hæreditarium, nepos major ex filia Regis nepoti minori ex filio ob prærogativam ætatis præfertur, niſi ſpecialis Lex extet, quæ contrarium diſponat; tametſi enim pater nepotis minoris, ſi viveret, ſorori ſuæ, ſeu matri nepotis majoris

præferretur, ex hoc tamen non ſequitur, quòd etiam nepos minor ex filio præferendus ſit nepoti majori ex filia, quia illud eveniret ob differentiam ſexûs, in propoſito autem nepos minor ex filio Regis, & nepos major ex filia, gradu, & ſexu ſunt pares, ac proinde prævalebit prærogativa ætatis.

XXXVII.

Quæritur ſeptimò utrùm neptis ex filio Regis primogenito præferatur filio Regis ſecundo genito, ſeu patruo ſuo? ℟. Denuo intereſſe, utrùm Regnum ſit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, neptis non præfertur, ſed ipſius patruus, ſeu filius Regis ſecundo genitus, etiam ſuppoſito repræſentationis jure, ob prærogativam ſexûs potior erit. Si verò ſit non-patrimoniale, tunc vel eſt lineale vel hæreditarium. Si lineale, porrò refert, utrùm ſit agnaticum, vel cognaticum. Si agnaticum, excluſâ nepte ſuccedit filius ſecundo genitus. Si verò cognaticum ſit, neptis ex filio Regis primogenito patruo ſuo præfertur. Quodſi Regnum hæreditarium ſit, filius Regis ſecundo genitus, etiam admiſſâ repræſentatione, nepti ex filio Regis primogenito præfertur, cùm jus repræſentationis hoc tantùm operetur, ut neptis capax ſit ſucceſſionis, inter capaces autem prævalere debet ſexûs privilegium.

XXXVIII.

Ob eandem rationem frater Regis minor in Regno hæreditario præfertur filiæ ex fratre Regis majore, tametſi ille in Regno lineali cognatico poſtponeretur. Atque ex his, quæ hactenus diximus, & alii ſimiles caſus decidi poſſunt. At

XXXIX.

Quid ſi ſuper ſucceſſione Regni hæreditarii, vel linealis inter duos, pluréſve controverſia oriatur, quisnam erit judex? ℟. I. Regem modò regnantem judicem propriè loquendo non eſſe, ita ut is ejusmodi controverſiam, quæ fortè eo vivente jam agitari cœpit, per modum jurisdictionis, ſeu pro Imperio decidere poſſit; tametſi enim perſonas, inter quas lis ſuper futurâ ſucceſſione exorta eſt, Imperio Regnantis ſubjectas eſſe ponamus, hoc tamen non ſufficit,

ſed

ſed & cauſa, ſuper qua controvertitur, ejus jurisdictioni ſubjecta eſſe debet. Atqui cauſa ſucceſſionis non eſt ſubjecta Regi modò regnanti, quia ſucceſſio in Imperio non eſt ſub jure Imperii, ſed manſit in ſtatu naturali, cum fundetur in pacto primævo inter populum, & primum acquirentem inito, quod ſub jure Imperii haud eſt: Ergo &c. Interim non diffiteor, quin extent exempla Regum, qui authoritate, & meritis ſuis confiſi ampliorem hac in re ſibi aſſeruerunt poteſtatem, quàm aliàs indoles Regnorum liberorum ferat. ℞. II. Neque populum propriè, ſeu de judicio jurisdictionis loquendo judicem eſſe; nam primò populus in eos, inter quos ſuper ſucceſſione Regni lis exorta eſt, nullam prorſus jurisdictionem habet, quia omnem à ſe jurisdictionem abdicavit, & in Regem, ac Regiam familiam transtulit, qua proinde durante, nullas habet ejus reliquias: Ergo nec per modum jurisdictionis inter eos pronunciare poteſt. Deinde, ut paulò antè dixi, ſucceſſio in Imperium manſit in ſtatu naturali, quia fundatur in pacto primævo, ſuper quo populus tam parùm cognoſcere poteſt tanquam judex, quàm parùm id poteſt Rex, uti enim populus deferens Regnum, & primus acquirens tanquam compaciſcentes æquales ſunt, & quà tales nemini ſubjecti, ita nec pactum, quo defertur ſumma poteſtas civilis, ullius Imperio, & Jurisdictioni ſubjectum eſſe poteſt. Patet igitur, quòd ejusmodi controverſiæ per modum jurisdictionis, ſeu pro Imperio decidi haud poſſint, nec tamen propterea ſequitur, quòd ob cauſam nondum liquidam ſtatim ad arma decurrendum ſit, ſed rationi naturali congruit, ut vel pactum primævum, ſi de eo dubium inciderit, novâ pactione declaretur, ubi & Rex, & populus, & cœteri ex familia Regnatrice ſuperſtites ſinguli ſuum habent, ſuffragium, ita ut nemo diſſentiens reliquorum arbitrio ſtare teneatur, cùm inter liberè paciſcentes pluralitas votorum non prævaleat, vel ſi de primævâ populi voluntate quæſtio ſit, ut interpretatio à populo petatur, quippe qui idem eſſe cenſetur cum eo, qui olim fuit, quam etiam populi interpretationem ſequi oportet, niſi ſatis certò conſtet, aliam olim fuiſſe populi voluntatem, & ex eâ jus alteri quæſitum, aut aliàs ex verbis deferentium appareat, quòd à populo non, ut arbitro, ſed ut conſultore, ſeu absque obligatione ejus interpretationem ſequendi, petita fuerit interpretatio, vel denique

nique si unus fortè competitorum conqueratur, studia populi magis in alterum, quàm in ipsum propendere, ut res deferatur ad arbitros neutri partium addictos, & quorum nihil interest, utrùm hic, vel ille rerum potiatur. Confer. Grot. *sæpè cit. Cap.* 7. §. 27. *& ibi* Bœcler. Item Puffendorf. *Lib.* 7. *Cap.* 7. §. 15.

§. V.

De Translatione summæ potestatis per occupationem bellicam.

SUMMARIA.

I. *Invito summo Imperante transfertur potestas civilis per occupationem bellicam, modò bellum sit justum.*

II. *Quàm variè Imperium jure belli acquiri possit?*

III. *Utrùm Rege capto simul etiam Imperium quæsitum sit?*

IV. *Non ultra jure naturæ in bello etiam justo victori acquiritur Imperium, quàm quatenus eidem ab hoste debetur.*

V. *Laudabile est summo jure in victos abstinere, modò sine injuria in pace vivere liceat.*

VI. *Afferuntur variæ species moderatæ victoriæ.*

VII. *Si bellum injustum sit, victor in civitatem, aut civitatis partem armis subactam summam potestatem non consequitur.*

VIII. *Nisi invasionis vitium postea fuerit purgatum, quòd fit, si populus sui juris ex post ultrò in talem invasorem vel expressè, vel tacitè consentiat.*

IX. *Si verò sui juris non sit, vitium invasionis non purgatur, tametsi populus spontè in invasorem consentiat.*

X. *Utrùm in statu Monarchico morte veri Imperantis, vel ejus transactione, aut derelictione vitium invasionis purgetur?*

XI. *Jure Gentium externo bellum publicum etiam ex injustâ causâ susceptum pro justo habetur.*

I.

Dispeximus, quomodo summa potestas transferatur in alterum eo, penes quem existit, volente. Superest, ut jam videamus, quomo-

quomodo illa transferatur eo invito, quod fit per occupationem bellicam, modò bellum ex justâ causâ fuerit susceptum, suppositâ enim belli justitiâ, Imperium victori compensationis modo cedit pro eo, quod eidem ab hoste debetur. Certè si occupatione bellicâ nobis quærere possumus dominium in res hostiles, etiam armis nobis comparare possumus Imperium in populum hostilem, & cum victor in bello justo singulos sibi subjicere possit servitute personali, etiam universos sibi subjicere poterit servitute civili.

II.

Acquiritur autem Imperium jure belli vel ita, ut, quæ civitas fuerat, civitas maneat, vel ut civitas esse desinat. Manente civitate Imperium acquiritur vel tantùm ut est in Rege, alióve imperante, vel etiam ut est in populo. Illo casu in Imperantis saltem jus succeditur, non ultra. Hoc autem casu victor Imperium habet ita, ut & alienare possit, sicut populus poterat, fitque hoc Regnum patrimoniale. Non manente civitate acquiritur Imperium, si populus devictus alteri civitati adjungatur, quod duplici modo fieri potest. Primò, ut singuli civilium honorum participes fiant, prout Reges, & primi Consules Romani fecerunt, qui hoc maximè auxerunt urbem, quòd victos populos migrare Romam cogerent, & eis jus civitatis darent. Secundò, ut pro subjectis tantùm, & tributariis habeantur, uti Romanorum Provinciæ erant. Vid. Grot. *Lib. 3. Cap. 8. §. 1. num. 3. & §. 2.*

III.

Quæri hoc loco potest, utrùm Rege duntaxat capto, simul etiam Imperium quæsitum sit? R̸. Interesse, utrùm inter populos bellantes vetera captivitatis, & servitutis jura etiamnum observentur, vel non. Si etiamnum observentur, porro refert, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non. Si patrimoniale, Rege capto etiam Imperium quæsitum esse existimo, quia unà cum captivo simul etiam omnes ipsius res, non tantùm corporales, sed & incorporales in consequentiam, mediâ scilicèt personâ, acquiruntur, qui enim dominus est personæ, idem etiam dominus est rerum, & juris omnis, quod personæ competit, nisi tale jus sit, quod ex singulari personæ proprie-

proprietate profluit, ut jus patrium, & poteſtas maritalis, aut qui captus eſt, antea in civitate vixerit, quo caſu receptum eſt, ut res captivi in civitate exiſtentes ad alios ejus civitatis devolvantur, aut illis non extántibus bonis publicis accreſcant. Grot. *Lib. 3. Cap. 7. §. 4 & Cap. 8. §. 4* Puffendorf. *Lib. 8. Cap 6. §. 22* Hennig. ad Grot. *Lib. 3. Cap. 9. §. 6.* Si ergo cœtera ejusmodi captivi Regis jura victori cedunt, etiam jus Imperii eidem cedere neceſſe eſt, cum jus Imperii à cœteris rebus patrimonialibus in propoſito nihil differat. Deinde Regnum patrimoniale Rex pleno, & abſoluto jure proprietatis tenet, ita ut populus ei ſubditus nihil prorſus juris habeat: Ergo licèt hic ſimul devictus non ſit, id tamen acquiſitionem Imperii impedire haud poteſt. Accedit, quòd propriè loquendo jure belli non tam acquirantur ſubditi, quàm potius jus perpetuum eos regendi, quà populus ſunt: Ergo licèt ſimul devicti non ſint, victori tamen Imperium in eos acquiritur. Si verò Regnum ſit non-patrimoniale, Imperium Rege duntaxat capto ſimul quæſitum non eſt, quia populus deferens Regnum non promiſcuè quemlibet ſpectavit, ſed certam tantùm perſonam, vel familiam, ac proinde citra populi voluntatem in alios transferri haud poteſt, niſi ſimul & ipſe populus jure belli ſubactus ſit. Quòdſi vetera captivitatis, & ſervitutis jura non ampliùs inter bellantes obſerventur, certum eſt, quòd, Rege duntaxat capto, Imperium victori haud acquiratur, tametſi Regnum ſit patrimoniale, cùm acquiſitio illa univerſalis acceſſio ſit dominii in perſonam, ac per conſequens ceſſante dominio in perſonam, etiam ceſſet univerſalis illa acquiſitio. Grot. *Cit. Lib. 3. Cap. 21. §. 28.*

IV.

Non tamen ultrà jure naturæ in bello etiam juſto victori acquiritur Imperium, quàm quatenus eidem ab hoſte debetur, debitum autem intelligo non tantùm primarium, unde ortum eſt bellum, ſed & quod propter impenſas factas, ac damna in ipſo bello ab altero illata, ſubnatum eſt. Sic in diſceptatione cum Antiocho Romani impenſam, quæ in bellum facta eſſet, omnem præſtare Regem æquum cenſebant, cujus culpâ bellum excitatum eſſet. Liv. *Lib. 37. Cap. 35. propè fin.* Item apud Juſtin. *Lib. 31. Cap. 7.* leges pacis dicuntur

cuntur, ut Asia Romanis cederet, contentus Syriæ Regno esset, naves universas, captivos, & transfugas traderet, sumptúmque omnem belli Romanis restitueret. Grot. *cit. Lib. 3. Cap. 13.* §. *3.*

V.

Cœterùm quamquam victor Imperium in populum devictum sibi possit asserere, laudabile tamen est, summo jure in victos abstinere, modò sine injuriâ in pace vivere liceat; quæ enim in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, tantò magis in populos, aut populorum partes exigitur, aut laudatur, quantò in multos insignior est & injuria, & beneficentia. Crispus Salust. de Romanis veteribus, *Majores nostri*, inquit, *religiosissimi mortales nihil victis eripiebant, præter injuriæ licentiam*. Et S. Augustin. *Lib. 4. de Civit. Dei Cap. 15.* negat, ad virum bonum pertinere, gaudere de Imperii latitudine, addens, majorem felicitatem esse, vicinum habere concordem, quàm vicinum malum subjugare bellantem. Grot. *dict. Lib. 3. Cap. 15.* §. *1. & 2.*

VI.

Sunt autem plures moderatæ victoriæ species. Prima, & nobilissima est, eripere duntaxat victis facultatem nocendi, quâ per lasciviam malè usi erant, cœtera autem ex misericordia remittere. Altera, victos victoribus miscere, ut unus fiat populus, iisdem legibus vivens, simili libertate fruens, ut Seneca *Lib. 2. de Ira Cap. 34.* veteres Romanos fecisse scribit. *Conditor noster Romulus*, ait Claudius apud Tacit. *Lib. 11. Annal. Cap. 24. num. 7. tantum sapientiâ valuit, ut plerósque populos eodem die hostes, dein cives habuerit*, & num. 6. *quid aliud Lacedamoniis, & Atheniensibus, quamquam armis pollerent, exitio fuit, nisi quòd victos pro alienigenis arcebant?* Exempla hujus rei extant in historiis Sabinorum, Albanorum, Latinorum, & aliorum ex Italia. Unde rectè Liv. *Lib. 1. Cap. 33.* rem Romanam hostibus in civitatem recipiendis auctam esse dixit. Tertia moderatæ victoriæ species est, victis aut Regibus, aut populis relinquere, quod habuerant Imperium, quod non tantùm humanitatis, sed sæpè etiam consilii est. Laudat sanè hoc Seneca *Lib. 1. de Clem. Cap. 21.* nihil ex Rege victo præter gloriam sumere. Narrat Justin.

Lib. 1. Cap. 1. ex Trogo, eos, qui ante Ninum bella gesserant, non Imperium sibi, sed populis suis gloriam quæsiisse, & contentos victoriâ abstinuisse Imperio. Ut verò victoris simul consulatur securitati, vel præsidia imponi, vel tributa devictis imponi possunt, aut etiam juberi, ut tradant arma, classem, ut non habeant arces, exercitum &c. Interdum victores in devictis civitatibus formam Regiminis tantùm mutabant, & ad suam Rempublicam accommodabant, ut Lacedæmonios sub Primorum potentiâ, & initio Athenienses sub arbitrio populi fecisse nos docet Aristoteles *de Republ. Lib. 4. Cap. 11. & Lib. 5. Cap. 7.* Quodsi minùs tutum sit, omni in victos Imperio abstinere, res tamen ita temperari poterit, ut aliquid Imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum Regibus. Sed &, cùm omne Imperium victis eripitur, relinqui tamen illis possunt circa res privatas, & publicas minores suæ Leges, suique mores, & Magistratus. Denique in Imperio, etiam plenissimo, & quasi herili victi clementer, & ita habendi sunt, ut eorum utilitates cum utilitatibus victoris socientur, útque videatur mutatus tantùm Rex, maneant ipsis domus, agri, & cœtera, ut antea fuit. Quin siquis injuriam ipsis faciat, ut ipse, & sui sint vindices, sicut Cyrus ad victos Assyrios ajebat, secùs parùm firmum erit Imperium, nec enim credendum est, ullum vel hominem, vel populum in ea conditione, cujus eum pœniteat, diutiùs, quàm necesse sit, mansurum. Confer. Grot. *suprà cit. Cap. 15. §. 3. & seqq.*

VII.

Quòdsi verò bellum injustum sit, victor in civitatem, aut civitatis partem armis subactam supremam potestatem non consequitur, bellum enim injustum sapit naturam latrocinii; nam ut rectè D. Augustin. *Lib. 4. de Civit. Dei Cap. 6.* ait: *Inferre bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos sibi non molestos solâ Regni cupiditate conterere, & subdere, quid aliud, quàm grande latrocinium nominandum est?* Hinc titulus habilis non est ad conferendum Imperium, sicut rapina titulus habilis non est ad conferendum dominium privatum in res raptas. Fallitur ergo Hornius, dum *Lib. 2. de Civit. Cap. 9. §. 3.* scribit, invasorem etiam injustum, quoties subditi adeò superati sint, ut nullas victori resistendi vires habeant, solâ victoriâ

ctoriâ sine consensu populi Imperium accepisse intelligi eo ipso, quod constrictam universæ multitudinis potentiam teneat, & victis pepercerit; nam pari ratione etiam latroni Imperium herile quæsitum esse dixeris, si viatorem ita constrictum teneat, ut is nullas eidem resistendi vires habeat, & ita constricto vitam servet. Uti ergo capti à pyratis, & latronibus liberi permanent. *L. 19. §. 2. & L. 24. ff. de Captiv. & postlim. reverf.* ita & populus sui juris, si bello injusto subactus sit, liber permanebit. Nec quidquam in contrarium facit, quòd victor victis pepercerit; licèt enim latro viatori parcat, non tamen propterea viator fit servus latronis: Ergo neque populus sui juris injusto subjicitur oppressori, tametsi hic eidem parcat; nimirum pro beneficio reputari haud potest, si parcatur illi, qui sine scelere occidi nequit.

VIII.

Quamvis autem victor in civitatem, aut civitatis partem bello injusto subactam summum Imperium non consequatur, fieri tamen potest, ut successu temporis iniquitas invasionis purgetur, & Imperium illegitimè partum legitimum fiat. Ubi tamen interest, utrùm populus injusto bello subactus sui juris sit, vel sub Regis, aut procerum Imperio existat. Si sui juris sit, vitium invasionis purgatur, si populus ex post ultrò in talem invasorem consentiat, vel argumenta spontaneæ subjectionis præbeat, *ex post*, inquam, *& ultrò*, nec enim ab eo statim tempore, quo populus devictus ex metu gravioris mali victoris arbitrio se dedidit, invasionis vitium purgatum esse dixerim, cum metus injustus non tantùm actiones hominum privatas, sed & publicas inficiat, eúmque, qui metum intulit, ad restitutionem obliget, etiamsi rei per vim extortæ dominus factus esse supponatur. Igitur aliquod temporis intervallum, quo populus invasorem patienter sustineat, intercedat necesse est; & quamvis Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 4.* etiam ex modici temporis patientia consensum populi præsumi posse arbitretur, si invasor Rempublicam benè gubernaverit, in hoc tamen eidem assentiri haud possum, quia vix est, ut metus populo incussus tam citò evanescat, præsertim cùm ejusmodi invasores in possessione suâ iniquâ plerúmque violentis etiam mediis, aut saltem minis se firmare soleant, nisi

ergo fortiores accedant conjecturæ, ex modici temporis patientiâ non videtur populi in invasorem consensus colligi posse, ut rectè etiam advertit Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 2. Cap. 2. Sect. 2. §. 1. num. 94.*

IX.

Si verò populus sub Regis, aut Procerum Imperio existat, iniquitas invasionis non purgatur, tametsi populus, spontè in invasorem consenserit, cùm illis, qui jus imperandi habent, summa potestas solâ populi voluntate auferri haud possit. Unde in statu Aristocratico simul necesse est, ut vel Optimates omnes decesserint, vel eo nomine transegerint, aut Imperium dereliquerint.

X.

In statu autem Monarchico morte veri imperantis, vel ejus transactione, aut derelictione, etiam supposito in usurpatorem populi consensu, non continuò purgatur vitium invasionis, sed refert, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale transactione, aut derelictione Imperantis purgatur quidem vitium invasionis, non autem expulsi Regis morte, nisi is sine hærede decesserit, aliàs enim Regnum unà cum cœteris bonis patrimonialibus ad ejus hæredes transmittitur. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, ulteriùs interest, utrùm sit electivum, vel successorium. Si electivum, vitium invasionis supposito populi in invasorem consensu, utique purgatur, sive deinde Rex dejectus decesserit, sive eo nomine transegerit, sive Imperium dereliquerit. Si verò successorium sit, tunc vel est hæreditarium, vel lineale. Si hæreditarium, morte quidem expulsi Regis iniquitas invasionis non purgatur, cùm ab ordine succedendi per pactum expressum, vel tacitum inter Regnantem, & populum constituto unus sine altero recedere haud possit. Utrùm autem non saltem ejus transactione, vel derelictione sive expressâ, sive præsumptâ vitium invasionis purgetur, adeò expeditum non est, nisi fortè præter Regem expulsum nemo ex familiâ Regnatrice supersit, tunc enim dubium non est, quin eo jus suum abdicante Imperium illegitimè partum legitimum fiat; vel enim ex post cum ipso familia Regnatrix deficit, vel non.

non. Illo caſu Rege jus ſuum abdicante Imperium aliàs ſtatim reverteretur ad populum: Ergo ſi hic ultrò in invaſorem conſenſiſſe, vel argumenta ſpontaneæ ſubjectionis præbuiſſe ponatur, non poteſt non vitium invaſionis eſſe purgatum. Hoc caſu Rege jus ſuum abdicante, Imperium ſecluſo populi in invaſorem conſenſu, itidem ſtatim reverteretur ad populum: Ergo poſito populi conſenſu tranſit in invaſorem: nec obeſt, quòd Regi abdicanti liberi poſtea naſcantur, nam cùm tempore abdicationis illi nondum extiterint in rerum natura, nullam quoque ſpem ſuccedendi tunc temporis habuerunt, quia rei non exiſtentis nulla ſunt accidentia, ac proinde citra eorum injuriam pactum primævum populi, & Regis ſuperſtitis conſenſu tolli potuit. Si autem tempore abdicationis plures ex familiâ regnatrice, qui ſpem ſuccedendi habent, ſuperſint, iniquitas invaſionis Regis transactione, vel abdicatione non aliter purgatur, quàm ſi is primus ſit acquirens. Vid. §. *præced. num. 30.* Si denique Regnum lineale ſit, vitium invaſionis non purgatur, ſive deinde Rex expulſus deceſſerit, ſive eo nomine cum uſurpatore tranſegerit, ſive Imperium dereliquerit, niſi fortè præter eum nemo ex familia Regnatrice ſuperſit, quàm primùm enim quisque in rerum natura exiſtere cœpit, ſtatim ex pacto primævo ei jus proprium quæſitum eſt, quod abdicatione Regis expulſi invito auferri haud poteſt. Grot. *Lib. 2. Cap. 7.* §. *26.*

XI.

Planè licèt, ſi bellum injuſtum ſit, victor jure naturæ ſummam poteſtatem non conſequatur, niſi iniquitas invaſionis purgetur, jure tamen gentium externo bellum publicum etiam ex injuſtâ cauſâ ſuſceptum pro juſto, ac proinde etiam Imperium ita partum pro legitimo habetur; periculoſum enim foret aliis populis pacatis, ſi illi aliena bella ad ſua arbitria revocare, ac de eorum juſtitiâ, vel injuſtitiâ pronunciare vellent, quippe qui hac ratione facilè bello alieno inviti implicari poſſent. Vid. *Part. 4. Cap. 1.* §. *5. num. 9.*

§. VI.

Utrum etiam præscriptio modus sit acquirendi summam potestatem?

SUMMARIA.

I. *Decisio dependet ex eo, utrùm præscriptio juri etiam naturæ, vel saltem gentium cognita sit, vel non?*

II. *Quidnam requiratur, ut ex silentio nascatur præsumptio derelictionis?*

III. *Differt præsumpta derelictio à præscriptione primùm in eo, quòd præscriptio sit modus acquirendi, præsumpta autem derelictio modus amittendi dominium.*

IV. *Deinde præscriptio non aliter procedit, quàm si possessor in bonâ fide existat, præsumpta autem derelictio etiam malæ fidei possessori suffragatur.*

V. *Unde confundi non debet cum præscriptione, nec eidem nomen præscriptionis imponi.*

VI. *Præscriptio incognita est juri naturæ.*

VII. *Est etiam incognita juri gentium propriè dicto.*

VIII. *Subditi non possunt summam potestatem civilem adversùs eos præscribere, quibus subjecti sunt.*

IX. *Tametsi præscriptio jure Gentium esset introducta, modò ejusdem civitatis pars manerent.*

X. *Imò licèt à reliquo corpore civitatis se separarent, ac pro separatâ gente gererent.*

XI. *Possunt tamen præscribere jura Majestatis extrinseca, modò talia sint, ut Imperans eorum usum aliis etiam communicare soleat.*

I.

DEcisio famosæ hujus quæstionis ex eo dependet, utrùm præscriptio juri etiam naturæ, vel saltem gentium cognita sit, an verò sit mera juris civilis creatura? Si enim juri etiam naturæ, vel saltem

ſaltem gentium cognita ſit, ſummum Imperium etiam viâ præſcriptionis acquiri poterit, ſi verò ſit mera juris civilis creatura, præſcriptio non erit modus acquirendi ſummam poteſtatem. Ut igitur hac in re meam aperiam ſententiam.

II.

Præmitto primò, etiam Imperia non minùs, ac res privatas pro derelictis haberi poſſe, ubi tamen neceſſe eſt, ut animus derelinquendi ſignis quibusdam externis indicetur, talia ſigna ſunt tum verba, tum facta, ſub factis autem moraliter veniunt & non facta, ſic qui rem ſuam ab alio teneri ſcit, nec quidquam contradicit multo tempore, is, niſi cauſa alia manifeſtò appareat, non videtur id alio feciſſe animo, quàm quòd rem ſuam nolit ampliùs in numero rerum ſuarum habere. Ut igitur ex ſilentio naſcatur præſumptio derelictionis, requiritur primò, ut aliquis ſciat rem ſuam ab altero teneri, qui enim id ignorat, præſumi non poteſt, quòd rem ſuam velit habere pro derelicta, cùm ignorantia voluntatem derelinquendi excludat. Secundò requiritur, ut ſilentium ſit liberè volentis, ſi enim cauſa alia appareat, cur quis ſileat, ceſſat conjectura voluntatis. Ut autem hæc duo adfuiſſe præſumantur, multum facit diuturnitas temporis, quamquam & aliæ conjecturæ hac in re valere poſſint. Sic primò fieri vix poteſt, ut multo tempore non innoteſcat nobis, rem noſtram ab alio detineri, cùm multas ejus occaſiones ſubminiſtret tempus; inter præſentes tamen etiam ſepoſitâ Lege civili, minus temporis ſpatium ad hanc conjecturam ſufficit, quàm inter abſentes. Deinde licèt incuſſus ſemel metus non nihil durare credatur, longo tamen tempore præſumitur expirare, cùm tempus longum multas occaſiones adverſus metum ſibi conſulendi, vel per ſe, vel per alios ſuppeditet, vix enim fieri poteſt, ut longo tempore non ſit occaſio vel ad judices, vel ad arbitros provocandi, vel ſaltem proteſtandi, & jus ſuum reſervandi. Et quidem temporis immemorialis ſilentium ad conjecturam derelictionis ſemper ſufficere videtur, quia tempus memoriam hominum de facto viventium excedens propter humanam imbecillitatem moraliter quaſi infinitum eſt, niſi fortè validiſſimæ in contrarium ſint rationes; falluntur enim, qui præſumptionem derelictionis, quæ ex ſilentio temporis

ris immemorialis nascitur, præsumptionem juris, & de jure simul esse putant, ita ut nulla in contrarium admittatur probatio, cùm præsumptionem juris, & de jure jus naturæ æquè ignoret, ac fictiones, utpote quæ non nisi commenta sunt juris positivi. Vid. Grot. *Lib. 2. Cap. 4. à §. 3. usq. ad 8.*

III.

Præmitto secundò, præscriptionem multùm differre à præsumpta derelictione; nam primò præscriptio est modus acquirendi dominium, præsumpta autem derelictio quà talis non est modus acquirendi dominium, sed modus amittendi; licèt enim res derelicta occupanti cedat, non tamen eidem immediatè cedit vi derelictionis, sed vi occupationis, quæ derelictionem sequitur, ita ut derelictio sit tantùm conditio sine qua non, & quidem cum occupatione alterius non necessariò connexa, cùm possit res pro derelictâ haberi, quin ea ex post occupetur ab altero, quo sanè casu nemo dixerit, derelictionem esse modum acquirendi dominium, & licèt postea aliquis rem pro derelictâ habitam occupet, & occupando sibi dominium acquirat, non tamen sibi acquirit vi derelictionis, sed vi occupationis, derelictio autem tantùm facit, ut res tanquam nullius occupari, & occupanti acquiri possit, quæ aliàs occupari, & occupando acquiri non posset; aliàs sanè derelictio species foret alienationis, quod à verò longissimè abest, cùm derelinquere etiam possit, qui rem alienare non potest. Sic Rex Regnum electione, vel Lege successoriâ sibi delatum sine consensu populi alienare nequit, potest tamen illud, si velit, derelinquere, quia hoc plus non dicit, quàm nolle Imperium ampliùs habere, cùm ex adverso illud simul voluntatem involvat, Imperium in alterum transferendi, quam, cùm is, qui Imperium derelinquit, non habeat, ideò etiam dici non potest derelinquendo alienare, cùm ad alienationem, quæ ab homine fit, de quâ solâ nobis in proposito sermo est, ex parte alienantis voluntas alienandi necessariò requiratur, quæ Lege quidem positivâ aliquando adfuisse præsumitur, tametsi reverà non adfuerit; velut exemplum habemus *in L. 28. in princ. ff. de V. S. & L. 16. ff. de fund. dotal.* quod tamen jure naturæ non obtinet, utpote cui, ut suprà dixi, præsumptiones juris, & de jure simul incognitæ sunt.

ſunt. Licèt igitur per occupationem ab altero poſtea ſecutam, aut continuatam eidem dominium, vel Imperium acquiratur, ad hanc tamen acquiſitionem præcedens derelictio ſolummodo concurrit tanquam conditio ſine qua non, ac per conſequens non eſt modus acquirendi, ſed modus duntaxat amittendi dominium. Aliud dicendum foret, ſi quis non tantùm animum derelinquendi, ſed & rem in certam perſonam transferendi haberet, eúmque ſignis externis manifeſtaret, & alter acceptaret; at tunc res non manet in terminis derelictionis, nec dominium alteri acquiritur per occupationem, quæ eſt modus acquirendi originarius, ſed per traditionem vel veram, vel fictam, quæ eſt modus acquirendi derivativus. Unde, ut verum fatear, non video, quomodo allata inter præſumptam derelictionem, & præſcriptionem differentia à Nonnemine trahi potuerit in dubium; non diffiteor quidem, omnem modum acquirendi derivativum ſimul eſſe modum amittendi, quia acquiſitio ex parte unius neceſſariò infert amiſſionem ex parte alterius, at non vice verſâ omnis modus amittendi eo ipſo etiam eſt modus acquirendi, ut patet in caſu, quo fera beſtia noſtram evaſit rurſus cuſtodiam, vel pecunia ultrà memoriam hominum de facto viventium abſcondita in terra delituit, ubi dominium quidem amittitur, non tamen alteri acquiritur, & licèt alius poſtea ejusmodi res apprehendat, non tamen earum dominium ſibi acquirit vi præcedentis amiſſionis, ſed vi occupationis, amiſſio autem eſt tantùm conditio ſine quâ non, idem prorſus contingit in derelictione ſive verâ, ſive præſumptâ.

IV.

Deinde præſcriptio etiam in eo differt à præſumptâ derelictione, quòd præſcriptio non aliter procedat, quàm ſi poſſeſſor in bonâ fide exiſtat, præſumpta autem derelictio etiam malæ fidei poſſeſſori ſuffragatur, ita ut qui hactenus injuſtus fuerat poſſeſſor, jam juſtus, & legitimus poſſeſſor exiſtat, perinde ac ſi alter animum derelinquendi verbis, aut facto quodam declaráſſet. Putat quidem idem Vir Clariſſimus, qui priorem differentiam in dubium trahere tentavit, animum derelinquendi ex ſilentio longi etiam temporis non præſumi, ſi quis ſciat, rem ſuam ab alio malâ fide poſſideri,

cùm is ſperare poſſit, fore, ut malæ fidei poſſeſſor ſucceſſu temporis vellicante conſcientiâ ſtimulatus id, quod alienum eſſe agnoſcit, reſtituat. At malè; licèt enim homines ſe, ſuaque ament, ac propterea nemo facilè, quod ſuum eſt, jactare velle credatur, hoc ipſo tamen, quòd amore tam immodico in res caducas ferantur mortales, prudenter credibile non eſt, quemquam velle rem ulteriùs in numero rerum ſuarum habere, quam ſcit ab altero tanquam propriam, utut malâ fide, poſſideri, & tamen longiſſimo tempore, quamvis poſſet, nec contradicendo, nec proteſtando, nec ullo alio modo jus ſuum nititur conſervare.

V.

Errant igitur quicunque præſumptam derelictionem cum præſcriptione confundunt, qui autem hæc duo inter ſe differre fatentur, & tamen præſumptæ derelictioni nomen præſcriptionis imponunt, ſaltem aliis errandi cauſam præbent, cùm facilè accidere poſſet, ut omnia, quæ jure poſitivo in materia præſcriptionis conſtituta ſunt, ad præſumptam derelictionem traherentur, qui ſanè intolerabilis error eſſet. Deinde in vocabulis ſcientiarum, & artium, cujusmodi hæc ſunt, ſervanda eſt illa ſignificatio, quam apud cujusque artis, vel ſcientiæ peritos habent; aliàs enim, ſi verbum aliquod ad ſignificandam rem certam inſtitutum unius, vel alterius arbitrio transferri poſſet ad deſignandam rem etiam diverſi omnino generis, non poſſet non in ſcientiis, & artibus ſumma naſci confuſio. Certum autem eſt, quòd apud prudentes omnes vocabulum præſcriptionis modum acquirendi, & quidem derivativum ſignificet, appellatione verò præſumptæ derelictionis modus tantùm amittendi intelligatur, ſubſequens autem, vel continuata rei pro derelicto habitæ occupatio ſit, & dicatur acquiſitio originaria. Certè, ſi præſumpta derelictio proptereà, quòd tractum temporis deſideret, ut naſcatur, appellari poteſt præſcriptio, eodem jure etiam conſuetudo vocari poterit præſcriptio, quia & illa tractum temporis deſiderat, quanta autem exinde ſequeretur confuſio, nemo non videt. Præluſimus hactenus propoſitæ Quæſtioni, jam ad ejus deciſionem progredimur.

VI. Dico

VI.

Dico igitur I. Præſcriptio incognita eſt juri naturæ. Ita Vaſqu. *Illuſtr. contr. Lib. 2. Cap. 51. num. 28.* Card. de Lugo *Tom. 1. Diſp. 7. Sect. 1.* Grot. *de Mar. Liber. Cap. 7. & de J. B. & P. Lib. 2. Cap. 4.* Dn. P. Seybold. *de Republ. Chriſtian. Part. 12. Sect. 1. §. 10. à num. 6.* qui *num. 12.* meritò miratur, quòd Grot. ab adverſariis pro contrariâ opinione allegetur, quaſi ſcilicèt *cit. Cap. 4.* præſcriptionem juris naturalis eſſe tradat, quod ſanè ab ipſius mente prorſus alienum eſt, velut totum *Cap.* attentè perlegenti non poteſt non eſſe manifeſtum. *Probatur.* Si præſcriptio non eſt ad pacem, & tranquillitatem generis humani conſervandam ſimpliciter, & abſolutè neceſſaria, tunc illa incognita eſt juri naturæ, cùm ad hoc jus non niſi ea referenda ſint, quæ ſimpliciter, & neceſſariò expediunt ad felicem ſtatum generis humani, ut *Part. 1. Cap. 1. §. 2. num. 14.* firmavimus, & ipſe Vir Clariſſimus, cujus antea mentionem fecimus, fatetur. Atqui præſcriptio non eſt ad pacem, & tranquillitatem generis humani conſervandam ſimpliciter, & abſolutè neceſſaria, ſed ſufficit, quòd ex ſilentio longi temporis præſumptio naſcatur, rem fuiſſe derelictam; licèt enim conjectura hæc per contrarias probationes elidi poſſit, donec tamen elidatur, poſſeſſor interim pro vero rei domino habetur, eâ verò eliſâ etiam præſcriptio, utpote quæ ex mente Viri Clariſſimi in præſumptâ derelictione fundata eſt, evaneſceret. Unde ſic argumentor: vel præſumptio derelictionis per contrarias probationes elidi poteſt, vel non poteſt. Si elidi poſſit, præſcriptio ad pacem, & tranquillitatem generis humani conſervandam nihil facit, quia eliſâ præſumptione derelictionis etiam præſcriptio evaneſceret. Si verò elidi non poſſit, ad eum, quem dixi, finem neceſſaria non eſt, ſed ſufficit præſumpta derelictio. Certè ſi eliſâ per probationes contrarias præſumptione derelictionis non ſimul etiam conficta ab adverſariis præſcriptio evaneſceret, fruſtra omnino Imperatores in Capitulationibus adſtringerentur, ad omnem poſſibilem diligentiam, & operam adhibendam, ut ea, quæ Sacro Romano Imperio olim injuſtè decerpta ſunt, recuperentur, quoniam jam pridem fuiſſent præſcripta, cùm ex decurſu tanti temporis, ſaltem in ſucceſſoribus bona fides præſumatur, quam Capitula-

pitulationes Cæsareæ profectò non infringunt; licèt enim Romanum Imperium testetur, se animum habere amissa recuperandi, ac per consequens ea non possint haberi pro derelictis, non tamen propterea possessores constituuntur in malâ fide, ac proinde nec interrupta fuisset præscriptio, quippe quæ jure naturæ non aliter interrumpitur, quàm si vel mala fides superveniat, vel possessio interrumpatur. At dici haud potest, articulum illum de recuperandis ab Imperio injustè avulsis frustra hactenus Capitulationibus Cæsareis insertum fuisse: Ergo &c. Deinde tametsi supponamus, præscriptionem non esse fundatam in præsumpta derelictione, adeóque illam non corruere, etiamsi naturalis ex silentio temporis nata derelictionis præsumptio per contrarias probationes elidi possit, tamen præscriptio ad tollendas lites, ac conservandam generis humani pacem, & tranquillitatem plus non conferret, quàm præsumpta derelictio, cùm non minùs super præscriptione, quàm super derelictione lites oriri possint; nam præscriptio etiam immemorialis non aliter locum habet, quàm si possessor toto præscriptionis tempore in bonâ fide extiterit, quæ licèt ex lapsu temporis, præsertim immemorialis, præsumatur, hæc tamen præsumptio non est juris, & de jure, sed probationem admittit in contrarium, adeóque hoc præscriptionis requisitum substantiale æquè in controversiam trahi potest, quàm præsumptio derelictionis, & ita conficta ab adversariis præscriptio ad tollendas lites, & conservandam generis humani pacem, ac tranquillitatem plus sanè non conferret, quàm conferat præsumpta derelictio. Non diffitemur quidem, difficile fore, ut præsumptio bonæ fidei ex lapsu temporis immemorialis nata per contrarias probationes elidatur, at non minùs difficile erit, præsumptionem derelictionis ex tanti temporis silentio natam per contrarias probationes enervare, cùm enim tempus memoriam hominum de facto viventium excedens moraliter quasi infinitum sit, ideo conjectura derelictionis ex tanti temporis silentio orta non aliter infringi potest, quàm, si, ut suprà jam dictum est, validissimæ in contrarium sint rationes. Nulla igitur prorsus necessitas subest, præter derelictionem præsumptam, quam omnes agnoscunt, etiam præscriptionem jure naturæ adstruendi. Quin suppositâ præsumptâ derelictione præscriptio, qualem scilicet jure naturæ dari asserunt adversa-

adversarii, nequidem utilis esse videtur hoc ipso, quòd, ut paulò antè ostensum est, ad tollendas lites, & conservandam pacem, ac tranquillitatem generis humani nihil amplius conferret, quàm præsumpta derelictio, aut saltem licèt humanæ Reipublicæ utilis foret, exinde tamen non sequeretur, illam jure naturæ dari, cùm non omne, quod expedit, statim ad jus naturæ referri possit, sed illud tantùm, quod simpliciter, & necessariò expedit ad felicem statum generis humani, aliàs dicendum foret, matrimonia clandestina ipso jure naturæ prohibita, & irrita esse, quia bono communi multùm profuisset, si ob gravissima incommoda, & pericula, quæ secum trahunt, hoc jure essent prohibita, & irrita, quod tamen dici haud potest; tametsi enim sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis matrimonia clandestina semper detestata sit, ut ait *Trident. Sess. 24. Cap. 1. de Reform. matrim.* illa tamen solo jure humano, & positivo Ecclesiæ, non jure naturæ, ut perperam nonnulli censent, quos refellit Dn. P. Schmalzgrueber *ad Tit. de Clandestin. Despons.* §. *2. num. 94.* fuerunt prohibita, nec ante Concil. Trid. erant invalida, sed rata, & firma. *Cit. Cap. 1.* Ergo à primo ad ultimum præscriptio, qualem fingunt adversarii, nec necessaria, nec utilis est ad conservandam pacem, & tranquillitatem generis humani, sed sufficit præsumpta derelictio, aut licèt utilis foret, nihilominus juri naturæ esset incognita.

VII.

Dico II. Præscriptio etiam juri Gentium propriè dicto incognita est. Ita omnes illi, qui præscriptionem meram juris civilis creaturam esse asserunt. *Probatur* I. Jus Gentium universale, quò præscriptio ab adversariis refertur, aliter probari non potest, quàm usu continuo, & testimonio peritorum. At quòd præscriptio etiam inter gentes quà tales recepta sit, usu continuo, & testimonio peritorum probari haud potest; licèt enim à Gentibus ad diuturnam, & vel maximè immemorialem possessionem sæpiùs provocatum fuisse legamus, exinde tamen non sequitur, quòd ad præscriptionem provocaverint, sed hoc ideò tantùm factum est, quia ex tanti temporis silentio naturalis nascitur conjectura, rem fuisse derelictam, ac proinde rectè quietæ suæ possessioni porro tamdiu insistere vole-

bant, donec præſumptio derelictionis per contrarias probationes fuiſſet eliſa. *Probatur* II. Quamvis humanæ ſocietatis interſit, ut Imperia tandem aliquando in certo, & extra controverſiæ aleam conſtituantur, ne aliàs perpetuis bellorum flammis arderet orbis, ad pacem tamen inter eas gentes conſervandam, quibus juſtitia cordi eſt, ſufficere videtur naturalis ex diuturni temporis ſilentio nata derelictionis præſumptio, quæ, niſi per contrarias probationes fuerit eliſa, pro veritate habetur, ambitioſas verò gentes, quibus nihil injuſtum, quod utile, nequidem præſcriptio à bellis retrahet: Ergo nulla prorſus neceſſitas exigebat, ut inter gentes quà tales præter præſumptam derelictionem inſuper reciperetur præſcriptio, ac per conſequens hoc ipſo non fuit communi gentium conſenſu recepta, cùm omnia, quæ hujus juris ſunt, quædam extorſerit neceſſitas. Certè qui in poſſeſſione non eſt, non aliter poſſidenti bellum inferre poteſt, quàm ſi liquidò poſſit oſtendere, rem, in cujus poſſeſſione alter exiſtit, non fuiſſe à ſe pro derelictà habitam; licèt enim ſe juſtam cauſam habere putet, niſi tamen poſſeſſorem de injuſtitià poſſeſſionis convincere valeat, arma contra eundem ſumere haud poteſt, quia non habet jus eundem cogendi, ut de ſuà poſſeſſione decedat: Ergo ad conſervandam pacem inter gentes juſtitiæ amantes ſufficit præſumpta derelictio, aut certè, ſi non ſufficit, neque præſcriptio ſufficiens erit, cùm & hæc impugnari, ac præſumptio bonæ fidei per contrarias probationes elidi poſſit. Eſt igitur præſcriptio æquè juri gentium, ac juri naturæ incognita, ac per conſequens merum juris civilis inventum. Unde eidem inter ſummos Imperantes locus eſſe haud poteſt, cùm jus civile unius Principis, aut populi liberi alterum Principem, & populum liberum non ſtringat, ſed inter eos jus tantùm naturale, & Gentium obſervetur.

VIII.

Dico III. Subditi non poſſunt ſummam poteſtatem civilem adverſùs eos præſcribere, quibus ſubjecti ſunt. Ita Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 12. num. 1.* Hornius *de Civit. Lib. 2. Cap. 9. §. 19. num. 2. & ſeqq.* Hennigeſ. ad Grot. *cit. loc.* & alii. *Probatur.* Jus naturæ & Gentium, ut hactenus oſtenſum eſt, ex unà parte præſcriptionem ignorant, ex alterà autem parte Lex civilis de præſcriptione condita ab

eo,

eo, qui ſummum habet Imperium, ad ipſum jus Imperii, & partes ejus neceſſarias non pertinet; ut enim quis Legibus obligetur, requiritur in Legis authore & poteſtas, & voluntas ſaltem præſumpta. Atqui in propoſito & poteſtas, & voluntas ſe obligandi deficit, poteſtas quidem, quia ſe per modum Legis obligare nemo poteſt, cùm obligare per modum Legis ex parte obligantis jus ſuperius, ex parte verò obligati ſubjectionem ſupponat, nemo autem ſe ipſo ſuperior, & ſimul inferior eſſe poteſt. Sed nec voluntas adfuiſſe præſumitur, quia Legislatores non cenſentur, ſe velle comprehendere, cùm Leges condendo non hoc agant, ut ſe, ſed ut ſubditos ſuos obſtringant: Ergo ſummus Imperans Lege ſuâ de præſcriptione latâ directè non obſtringitur, ac proinde ejusmodi Lex civilis ad ipſum jus Imperii, & partes ejus neceſſarias nullatenus pertinet. Et quamvis Legislator aliàs Legibus ſuis ſaltem indirectè obligetur, cùm vi officii ſui bono publico conſulere, ac ſubditos tum verbis, tum exemplo ad Legum obedientiam inducere teneatur, quem finem meliùs non aſſequitur, quàm ſi ipſe præſtet, quod exigit ab aliis, & Leges à ſe latas exemplo ſuo comprobet, Lege tamen ſuâ de præſcriptione latâ is hoc in paſſu ne indirectè quidem tenetur, quia tunc demum Legis auctor hoc modo ex æquitate naturali Legibus ſuis obſtringitur, cùm ſpectatur ut pars civitatis, & inſuper ratio, & materia Legis ſunt univerſales, velut accidit in æſtimandis rerum pretiis. At in propoſito Legis auctor non ſpectatur ut pars civitatis, ſed ut totam civitatem repræſentans. Deinde etiam ratio, & materia Legis non ſunt univerſales, nec enim ſummum Imperium, quod ſoli competit Imperanti, paris rationis eſt cum rebus aliis, ſed nobilitate ſuâ res alias multùm excedit, ac proinde ſummus Imperans hâc in parte nequidem indirectè obſtringitur Lege ſuâ de præſcriptione latâ: Ergo vi Legis civilis non poſſunt ſubditi adverſùs eos, quibus ſubjecti ſunt, ſummam poteſtatem præſcribere.

IX.

Dico IV. Tametſi præſcriptio jure Gentium eſſet introducta, tamen ſubditi ſummum Imperium non poſſent præſcribere adverſùs eos, quibus ſubjecti ſunt, ſi ejusdem civitatis pars manerent; nam

jus

jus Gentium non respicit membra ejusdem societatis civilis inter se, sed exteros, quia, ut suo loco dictum est, in arbitrariâ consistit conventione, quâ gentes quâ tales obligatione mutuâ consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent, ac proinde non ordinat civem ad concivem, sed unam gentem, & ejus subditos ad alias gentes, ac earum subditos: Ergo licèt præscriptio jure gentium recepta esset, inter membra tamen ejusdem civitatis propterea non obtineret, ac per consequens subditi summum Imperium adversùs eos, quibus subjecti sunt, præscribere haud possent, si ejusdem civitatis pars manerent. Licèt igitur accidere possit, ut alicujus populi Rex verus Regnum amittat, & populo subjiciatur, aut qui reverà non Rex, sed Princeps erat, Rex summo cum Imperio fiat, aut summum Imperium, quod penes populum, aut penes Regem in solidum erat, inter eos dividatur, hoc tamen etiam suppositâ præscriptionis ex jure Gentium origine, non contingeret vi præscriptionis, sed præsumptæ derelictionis, & occupationis.

X.

Dico V. Licèt præscriptio esset juris Gentium, & pars subditorum à reliquo corpore civitatis se separaret, ac pro separatâ gente gereret, illa tamen successu temporis in possessione libertatis, & summi Imperii vi præscriptionis se tueri non posset, sed tantùm vi præsumptæ derelictionis, si summus Imperans conniventibus oculis tanto tempore siluisset, quod ad inducendam conjecturam derelictionis sufficeret, tum quia hoc vix aliter contingere posse videtur, quàm cum malâ fide, cum qua præscriptio non procedit, tum quia, licèt talis pars se pro separatâ gente gerat, antequam tamen Imperans eam pro derelictâ habeat, reverà gens non est, sed subjecta manet, & pars civitatis: Ergo Jus Gentium hoc in passu ad eam non pertinet, quippe quod non nisi diversas inter se Gentes respicit.

XI.

Dico VI. Illa jura potestatis civilis, quæ salvâ ejus substantiâ separari possunt, subditi præscribere valent, modò talia sint, ut imperans eorum usum aliis etiam communicare soleat. Ita Grot. *Lib. 2.*

Cit.

Cit. Cap. 4. §. 13. nam primò dignitati, & summitati potestatis civilis nihil propterea decedit, hoc ipso, quòd salvâ ejus substantiâ ab eâdem separari queant. Deinde si aliis etiam communicari soleant, præsumptio nascitur, quòd summus Imperans illa quoque præscriptioni Lege suâ introductæ subjicere voluerit, secùs facilè hanc exceptionem addere potuisset. Certè apud Romanos ejusmodi jura summæ potestatis extrinseca præscriptioni erant obnoxia, velut haud obscurè colligitur *ex L. 4. Cod. de Præscript. 30. vel 40. annor.* ubi jura omnia, tam publica quàm privata præscriptioni subjiciuntur, quo loco appellatione jurium publicorum haud dubiè jura summæ potestatis extrinseca veniunt, nam ex unâ parte extra jura summæ potestatis vix apparet jus aliquod, quod in numerum jurium publicorum referri queat, ex alterâ autem parte jura Majestatis intrinseca præscriptioni non fuisse subjecta constat *ex L. 6. Cod. eod.* ubi jus exigendi collectas publicas in signum supremæ potestatis, quod extra controversiam jus Majestatis intrinsecum est, nullâ, ne quidem immemoriali præscriptione abrogari posse dicitur. Sic ex supremâ potestate profluit quidem, quòd ab eâ non possit ulteriùs appellari, quia appellatio est provocatio ab inferiore ad superiorem, qui autem summum Imperium habet, superiorem non agnoscit, non tamen hoc intrinsecum est Majestati, sed salvâ ejus substantiâ separari potest, & aliis quoque communicari solet, unde & præscriptione obtineri potest. Aliud dicendum de jure extremæ provocationis, quod subditus viâ præscriptionis acquirere haud potest, cùm hoc intrinsecum Majestatis jus sit, utpote cui suprema jurisdictio ita cohæret, ut salvâ Majestatis substantiâ nequeat ab eâdem separari. Certè ut ab aliquo nullâ ratione provocari possit, conditioni subditi repugnat, quia ille, à quo nullo modo provocari potest, non agnoscit in terris aliquem superiorem. Licèt igitur aliquis privilegio de non appellando munitus sit, ex capite tamen nullitatis, vel protractæ, aut denegatæ justitiæ nihilominùs ad superiorem provocari potest. Sueder. *ad J. P. Part. Spec. Sect. 1. Cap. 11. num. 1.* & ibi Dn. Baro à Lynkeren.

§. VII.

De Subjecto, & Objecto Summæ Potestatis Civilis.

SUMMARIA.

I. *Adducitur subjectum commune, & proprium, seu mediatum, & immediatum.*

II. *Refutatur Hornius, qui contendit, liberas Civitates sine Imperio solis pactis, & conventionibus contineri.*

III. *Refellitur eorum opinio, qui dicunt, summam potestatem ubique, & sine exceptione esse populi.*

IV. *Prosternitur eorum sententia, qui mutuam subjectionem fingunt.*

V. *Non repugnat, ut summa Potestas penes duos, veluti Regem, & Reginam in solidum existat.*

VI. *Interim non debet statim argumentum Regiæ potestatis sumi ex solâ rerum externarum specie.*

VII. *Uti nec ex solo nomine.*

VIII. *Objectum summæ potestatis Civilis aliud est primarium, aliud secundarium.*

I.

EXpositis modis, quibus summa potestas civilis in alios transit, ordo methodi nos ducit ad ejus subjectum, quod duplex est, commune, & proprium, seu, quod in idem recidit, mediatum, & immediatum. Commune, seu mediatum est civitas; tametsi enim populus summum Imperium in unum, vel paucos, etiam nullâ ejus parte retentâ, transtulerit, Imperium tamen, quod in Rege, aut concilio Optimatum existit, ut in capite, mediatè in populo manet ut in toto, cujus pars est caput. Subjectum verò proprium, seu immediatum est persona vera, vel ficta, quæ defacto summum Imperium in civitate habet. Ubi falsæ quorundam opiniones nobis sunt refutandæ.

II. Prima

II.

Prima est, quæ contendit, liberas civitates sine Imperio, solis pactis, & conventionibus contineri, quam opinionem magno apparatu propugnare nititur Hornius *de Civit. Lib. 3. Cap. un.* At irrito conatu; summa enim potestas, ut suprà demonstravimus, ex naturâ rei totam sequitur communitatem, tanquam moralis quædam proprietas, ita, ut eandem vel ipsa retinere, vel in unum, aut paucos transferre possit: Ergo non minùs in statu populari, & Optimatum, quàm in statu Monarchico summum datur Imperium. Argumenta, quibus utitur, non magni ponderis sunt; nam

Primò Ille in hunc ferè modum arguit: Si summa potestas residet penes totam communitatem, ita ut universi imperent, singuli obediant, confunditur subjectum imperans, cum subjecto parente; si enim Imperium assignetur universis, tunc vel omnibus adhæret, vel quibusdam. Si omnibus, nemo manebit subditus, quia Imperium, & obsequium cadere non possunt in unam, eandémque personam. Si verò singuli sint subditi, non erit, qui imperet, quia ex singulis parentibus non potest consurgere, nisi multitudo obtemperans, cùm singuli præter obsequium universitati nihil conferant. At licèt summa potestas resideat penes totam communitatem, non tamen propterea confunditur subjectum imperans cum subjecto parente; potest enim civitas duobus modis spectari. I. Formaliter, seu quatenus vicem sustinet unius personæ fictæ à civibus singulis moraliter diversæ. II. Materialiter, sive quatenus constat civibus, quorum unusquisque à communitate reliquâ distinguitur. Formaliter spectata summâ potestate fulget, ac imperat. Materialiter verò spectata non imperat, sed paret. Non intelligitur quidem universitas, nisi conjunctis singulis, postquam tamen ex singulis corpus morale, & politicum coaluit, universitas tanquam persona ficta jura habet, quæ ad singulos non pertinent, uti vicissim singuli jura habent, quæ ad universitatem quà talem haud pertinent, ac proinde universitas etiam supremam potestatem habere potest, quin illa ad singulos pertineat, & singuli obedire possunt, quin ipsa universitas quà talis obediat.

Secundò profert hoc argumentum. In comitiis popularibus pars major prævalet. Atqui si in statu Democratico datur summum Imperium, pars major prævalere non potest; vel enim pars major sola supremam habet potestatem, vel etiam pars minor suffragiis victa eandem habet. Neutrum potest dici; non primum, quia sic summa potestas non resideret penes universos. Non etiam secundum, quia stante hoc non possunt prævalere reliquorum vota, cùm asseri non possit, consentire universos, si eximia pars populi contradicat. At jam diximus, summam potestatem in statu populari residere penes totam communitatem, quatenus illa sustinet vicem unius personæ fictæ, quæ consentire intelligitur, si pars major consentiat; cùm enim posito consensu hominum in societatem civilem summa potestas conferatur communitati à Deo tanquam authore naturæ, debuit sanè ita conferri, ut serviat, atque idonea sit ad obtinendum finem, propter quem confertur. Si autem non posset aliter exire in actum, & functiones suas exercere, quàm conspirantibus in eandem sententiam singulorum calculis, illa non serviret ad finem, ad quem ab authore naturæ destinata est, quia non promoveret, sed potiùs everteret felicitatem publicam, cùm rarissimè contingeret, ut omnes consentirent: Ergo Deus tanquam prudentissimus author naturæ debuit velle, ut in negotiis communibus voluntas majoris partis habeatur pro voluntate universitatis. Accedit præsumpta voluntas in societatem civilem coeuntium, quæ haud dubiè ea fuisse creditur, ut ratio aliqua esset expediendi negotia ad communitatem quà talem pertinentia, nisi autem pars major prævaleret, plerúmque nulla foret ratio, nam unanimis omnium consensus ob naturalem hominum ad dissentiendum proclivitatem vix unquam sperari potest, præsertim si eorum, qui jus suffragii habent, magnus sit numerus, ut autem pars major cedat minori, manifestè absurdum est; sanioribus verò si palmam tribuendam, & ponderanda, non numeranda vota esse dixeris, in difficultates incides inextricabiles; quis enim ponderabit? num pars major, vel minor? Certè quælibet suam opinionem aut saniorem, aut saltem non minùs sanam esse contendet; nisi ergo pars major vincat minorem, plerúmque nulla foret ratio expediendi negotia communitatis, ac proinde coeuntes in civitatem omnino consensisse censentur, ut consen-

confenfus majoris partis habeatur pro confenfu totius communitatis. Grot. *Lib. 2. Cap. 5. §. 17.*

Tertiò fic inftat. In ftatu Democratico nemo tenetur ad obfequium vi Imperii; non ipfa multitudo, quia Legem communibus fuffragiis decretam, fi velit, rurfus tollere poteft; non finguli, quia multitudo conftat ex fingulis, ac proinde fi multitudo non tenetur, nec finguli tenentur: Ergo in ftatu populari non datur fumma poteftas. Sed iterum auram verberat; poteft enim multitudo duobus modis fpectari, primò collectivè, five quatenus tanquam perfona ficta diftinguitur à fingulis. Secundò diftributivè, feu quatenus confideratur fecundùm fingulos, ex quibus coalefcit. Priore modo fpectata imperat, nec tenetur Legum vinculis. Pofteriore verò modo fpectata obtemperat, ac nexu Legum conftringitur. Hinc & priore modo fpectata Legem communibus fuffragiis decretam, fi velit, rurfus tollere poteft, non verò fi pofteriore modo fpectetur.

Quartò denique ita opponit. Si in ftatu populari fumma poteftas refideret penes totam communitatem, neceffariò finguli aliquam ejus particulam obtinerent, quævis autem particula effet fumma, quia ex pluribus particulis non fummis non poffet confurgere poteftas fumma: Ergo in unâ, eâdémque civitate darentur plura fumma, quod videtur abfurdum. Sed etiam hoc argumentum leve eft; quamvis enim fumma poteftas refideat penes totam communitatem, exinde tamen non fequitur, quòd finguli aliquam ejus particulam obtineant, cùm non refideat penes communitatem materialiter, & diftributivè, fed formaliter, & collectivè fumptam, quo modo fpectata, ut diximus, jura habet, quæ ad fingulos non pertinent. Deinde abfurdum non eft, ut duo fumma in eâdem civitate dentur, fi enim ftatus fit mixtus, ita ut diverfa fummæ poteftatis jura penes difparata fubjecta refideant, utique plura fumma in eâdem civitate dantur, quia quilibet jus fuum fummo jure tenet; fic etiam fi duo fummum Imperium pro indivifo commune habeant, duo fumma in eadem civitate dantur, utérque enim eft fummus, quia neuter alteri fubjectus eft. Ergo hoc tantùm fenfu duo fumma in eâdem civitate dari repugnat, quod civitas fummum habens

bens Imperium non possit alterius Imperio esse subjecta, vel in eâdem civitate simul dari Majestas personalis, & realis.

III.

Altera ex adverso opinio sustinet, summam potestatem ubique, & sine exceptione esse populi, ita ut eidem Reges, quoties Imperio suo malè utuntur, & coercere, & punire liceat. Impia sanè, & ad inferos, unde orta est, unanimi omnium proborum calculo releganda sententia; nam imprimis potest populus sui juris se uni, vel pluribus ita subjicere, ut regendi sui jus in eum, vel eos planè transcribat, nullâ ejus parte retentâ; licèt enim summa potestas civilis ex naturâ rei totam sequatur communitatem, recta tamen ratio non præcipit, ut penes eandem remaneat: Ergo, si velit, potest illam abdicare, & in unum, vel paucos transferre. Certè privatus quisque se alteri in servitutem personalem addicere potest: Ergo etiam populus se alteri in servitutem, ut ita dicam, civilem addicere potest; quàm parùm enim recta ratio jubet, ut singuli homines in libertate relinquantur, tam parùm jubet, ut summa potestas in tota communitate, tanquam in subjecto immediato, semper permaneat, ac proinde, si quisque privatus libertatem personalem abdicare, & se alteri subjicere potest, etiam populus sui juris libertatem civilem abdicare, & se alteri subjicere poterit. Deinde multæ extare possunt causæ, quibus populus moveatur, ad jus totum imperandi à se abdicandum, & in alterum transferendum, veluti est I. periculum interitûs vel à vi externâ, vel ab inopiâ non aliter vitabile, ut, si populus in periculum salutis adductus se aliâ Lege defendere, aut inopiâ pressus, copiam, unde se sustentet, aliter habere non possit, quàm si jus totum imperandi à se abdicet, ac in alium transferat. II. Habitatio, aut libertas non aliter parabilis. Sic accidere potest, ut paterfamilias latifundia possidens neminem aliâ Lege in suas terras habitantem recipere velit, aut, ut quis magnam servorum copiam habens eos manumittat, sub Imperii ferendi, & censûs solvendi Legibus. III. Ingenium libertatis non adeò appetens, & Regibus suetum; sunt enim populi quidam eo ingenio, ut Regi, quàm regere nôrint rectiùs, velut de se sensisse videntur Cappadoces, qui oblatæ à Romanis libertati vitam sub Regibus prætu-

prætulêrunt, negantes, se sine Rege vivere posse. IV. Exempla Gentium, quæ per plura sæcula sub Imperio Regio satis feliciter vixerunt, ut Liv. *Lib. 42. Cap. 5.* urbes sub Eumene nullius liberæ civitatis fortunam cum suâ mutatam vôluisse scribit; ita motus fuit populus Hebræus ad petendum Regem, dum Samueli dixit: *Constitue nobis Regem, ut judicet nos, sicut & universa habent Nationes. 1. Reg. 8. vers. 5.* V. Status Reipublicæ corruptæ, perturbatæque, nec nisi absoluto unius Imperio sanabilis. Sic Cæsaris Augusti ætate *multis prudentibus visum* inquit Tacit. *Lib. 1. Annal. Cap. 9. num. 4. non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quàm ut ab uno regeretur.* Et *Lib. 1. Histor. Cap. 1. num. 2. Omnem potentiam ad unum conferri pacis interfuisse.* Consentit Flor. *Lib. 4. Cap. 3. num. 6.* Ubi populum Romanum non aliter salvum esse potuisse ait, nisi confugisset ad servitutem. VI. Homines, ut advertit Cicer. *Lib. 2. de Offic. Cap. 6.* se alterius Imperio, ac potestati subjicere possunt etiam benevolentiâ, aut beneficiorum magnitudine, aut dignitatis præstantiâ, aut spe utilitatis ducti. Præterea etiam justo bello non minùs Imperium, quàm dominium privatum acquiri potest. Et sanè, dari Reges, qui populi etiam universim sumpti arbitrio non subsint, historia tum sacra, tum profana testatur. Non negamus quidem, fuisse Reges, qui populo subjecti erant, ut olim Reges Spartanorum fuisse constat. At tales non nisi impropriè Reges appellantur, cùm solo nomine, non re, & potestate Reges sint. Quod autem hactenus de Regibus dictum, idem etiam de Proceribus tenendum est, ut qui populi potestati tam parùm subjecti sunt, quàm Reges, eadem enim in proposito Regum, & Optimatum est ratio. Imò etiam alterius populi Imperio populus subjici potest, ita ut ei nihil, nisi obsequii gloria relinquatur, velut olim Campani se populo Romano subjecerunt. Liv. *Lib. 7. Cap. 31.* Quidni igitur & uni homini præpotenti se eundem in modum subjicere valeat? Est ergo manifestò falsum, quòd summa potestas ubique, & sine exceptione sit populi, nec argumenta, quæ in contrarium afferuntur, ullius sunt roboris. Primò enim dicunt, omne Regimen eorum causâ paratum esse, qui reguntur, non qui regunt: Ergo, *inferunt*, qui reguntur, superiores sunt eo, qui regit. At, primò non omnia Regimina eorum causâ parata sunt, qui reguntur, sed

possunt

possunt quædam Imperia comparata esse ad Regum utilitatem, ut quæ jure victoriæ parta sunt, possunt etiam quædam respicere utilitatem tam ejus, qui regit, quàm ejus, qui regitur, ut cùm populus impotens sibi tuendo, Regem sibi potentem imponit. Deinde tametsi in plerisque Imperiis per se respiciatur utilitas eorum, qui reguntur, exinde tamen non sequitur, populos Rege esse superiores, cùm & tutela pupilli causâ comparata sit, qui tamen tutore superior non est, quoniam tutela vis est ac potestas in pupillum. Et quamvis tutor malè administrans rem pupillarem amoveri possit, ex hoc tamen inferri haud potest, etiam Regem malè administrantem amoveri posse; nam tutor Superiorem habet, in Imperiis autem, quia progressus in infinitum non datur, omnino in aliquâ personâ, aut cœtu consistendum est, quorum peccata, quia superiorem se judicem non habent, Deo punienda relinqui debent; aliàs enim Reges omnes non nisi nudi Magistratus forent populi. Rectè Tacit. *Lib. 4. Histor. Cap. 74. num. 4. quomodo*, inquit, *sterilitatem, aut nimios imbres, & cætera naturæ mala, ita luxum, vel avaritiam Dominantium tolerate. Vitia erunt, donec homines, sed neque hæc continua, & meliorum interventu pensantur.* Certè tutor malè administrans coerceri, & puniri non potest à pupillo: Ergo neque Rex malè administrans coerceri, & puniri poterit à populo.

Secundò dicunt, populos quandóque punitos esse propter peccata Regum, quod non ob aliam causam factum esse videtur, quàm quia populus peccantes Reges non punivit, aut repressit: Ergo potest populus Reges coercere, ac punire. At uti diffiteri non possumus, populum aliquando punitum fuisse propter peccata Regum, velut exemplum habemus *2. Reg. 24.* ita negamus, id ideò factum esse, quòd populus peccantes Reges non puniverit, aut represserit, sed ideò hoc factum est, quia peccatis Regum populus vel tacitè consensit, vel quia peccata Regum Deum moverunt ad punienda propria populi delicta, vel denique Deus supremo suo dominio, quod in vitam, necémque singulorum habet, usus est in pœnam Regum, quibus supplicium est, subditis orbari. Confer. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 8. per tot.*

IV. Tertia

IV.

Tertia opinio eorum est, qui mutuam subjectionem adstruunt, ita ut populus Regi rectè imperanti parere debeat, Rex verò malè imperans populo subjiciatur, tale Imperium castrense tumultuarium Aiax, Achilles, & cœteri Heroes ad Trojam volebant, Achilles enim de Regno Agamemnonis, & Menelai sic loquitur:

Et nos Atridis, siquidem benè imperent,
Parebimus; sin minus, non parebimus.

Euripid. Iphiger. *Aul. v. 927.* At licèt verissimum sit, quòd populus Regi talia imperanti, quæ manifestò iniqua sunt, parere non debeat, hoc tamen nullum populo in Regem tribuit Imperium. Certè si populo alicui propositum esset, partiri cum Rege Imperium, fines utriusque potestati assignari deberent tales, qui ex locorum, personarum, aut negotiorum discrimine facilè cognosci possent. Bonitas autem, & malitia actûs, præsertim in civilibus, quæ sæpè ambiguam habent interpretationem, ad hoc aptæ non sunt, cùm exinde non possit non sequi summa confusio, siquidem cognitionem de eâdem re jure potestatis sub obtentu actûs boni, malive hinc Rex, inde populus ad se traheret. Non est autem credibile, quòd ulli populo unquam in mentem venerit, talem rerum perturbationem inducere. Vid. Grot. *cit. Cap. 3. §. 9.* & Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 4. §. 14.*

V.

Cœterùm, ut summa potestas penes duos, veluti Regem, & Reginam in solidum existat, nulla videtur esse repugnantia; si enim non repugnat, ut Vicarius generalis eandem numero jurisdictionem habeat cum Episcopo, etiam non repugnat, ut duo eandem numero potestatem habeant in civitatem, ita ut penes Regem e. g. stet exercitium, Regina verò non nisi absente Rege administrationem habeat, exemplum habemus in Maria, & Wilhelmo in Anglia. Huber. *de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 7. Cap. 2. num. 19. & seqq.* Sic etiam si vivente Imperatore Rex Romanorum eligatur, eadem numero Majestas in Imperatore, & Rege Romanorum existit; nec enim assentiri possumus illis, qui Regem Romanorum nudum Imperatoris

ris Vicarium eſſe aſſerunt, cùm contrarium ex Receſſibus Imperii ſatis manifeſtò colligatur, quanquam Is non niſi abſente, vel impedito Imperatore ſummam poteſtatem exercere valeat.

VI.

Interim non debemus ſtatim argumentum Regiæ poteſtatis ſumere ex ſolâ rerum externarum ſpecie; licèt enim alicui tribuantur Regia inſignia, ex eo tamen non continuò ſequitur, quòd is Regiam poteſtatem habeat, cùm ejusmodi inſignia in liberis quibusdam civitatibus etiam illis tribui ſoleant, qui primum dignitate, & auctoritate locum obtinent absque jubendi poteſtate, exemplo ſit Dux Reipublicæ Venetæ, cui corona, & titulus ſerenitatis tribuitur, etiamſi ſummam poteſtatem non obtineat.

VII.

Deinde neque argumentum ducere poſſumus ex ſolo nomine, dicendo v. g. hic appellatur Rex: Ergo ſummam habet poteſtatem, hic autem vocatur Princeps: Ergo eandem non habet: tametſi enim *Rex*, & *Princeps*, *Regnum* & *Principatus* apud Romanos ſibi paſſim opponantur, velut ex Cæſar. *Lib. 7. de Bell. Gall. Cap. 4. num. 1.* Tacit. *Lib. 2. Annal. Cap. 57. in fin.* & aliis apparet, ſæpè tamen factum eſt, ut hæc vocabula confunderentur, &, qui Principes tantum erant, Reges, ac vice verſâ, qui Reges erant, Principes appellarentur. Sic vetus Germania Reges habuit auctoritate ſuadendi magis, quàm jubendi poteſtate, ut Tacit. *de Morib. German. Cap. 11. num. 6.* teſtatur. Ex adverſo Imperatores Romani, poſtquam palam, & ſine ullâ diſſimulatione Regnum liberrimum tenuerunt, Principes tamen vocabantur. Grot. *cit. Cap. 3.* §. *10 num. 1. & ſeqq. & ibi* Obrecht, ubi propterea redarguit Bodin. *de Republ. Lib. 1. Cap. 8.*

VIII.

Objectum ſummæ poteſtatis civilis itidem duplex eſt, primarium, & ſecundarium. Primarium conſtituunt perſonæ ſubditæ, ſecundarium verò territorium, in quo ſumma poteſtas exercetur. Grot. *Lib. 2. Cap. 3.* §. *4. num. 1.*

§. VIII.

§. VIII.

De Formâ Poteſtatis Civilis.

SUMMARIA.

I. *Forma Majeſtatis conſiſtit in ſummitate poteſtatis in Civitatem.*

II. *Imperium poteſt eſſe ſummum, etiamſi abſolutum non ſit.*

III. *Rejicitur eorum opinio, qui non niſi Imperia per ſucceſſionem delata ſumma eſſe exiſtimant.*

IV. *Imperium non deſinit eſſe ſummum, tametſi ad certum tempus delatum ſit, ita ut eo lapſo expiret.*

V. *Pro Monarchis tamen temporariis haberi haud poſſunt, qui jus acceperunt quovis tempore revocabile.*

VI. *Uti nec illi, qui ſummum Imperium alieno duntaxat nomine, non proprio exercent.*

VII. *Quiſnam ergo pro Monarcha temporario habendus ſit?*

VIII. *Utrùm Dictator Romanus fuerit Monarcha temporarius?*

IX. *Sed nec Imperium ſub Lege commiſſoriâ delatum deſinit eſſe ſummum.*

X. *Qui ex fœdere alterius Majeſtatem comiter conſervare tenetur, ſummum Imperium retinet.*

XI. *Solvuntur contraria.*

XII. *Imperium non deſinit eſſe ſummum, tametſi feudi jure teneatur.*

XIII. *Solvitur Objectio quædam.*

XIV. *Nihil denique ſummitati poteſtatis officit, quòd Imperans alteri penſionem ſolvat.*

I.

FOrma poteſtatis civilis conſiſtit in differentiâ ſpecificâ, quâ ab aliis poteſtatibus diſtinguitur, quæ in eo ſita eſt, quòd ſit poteſtas ſumma, & quidem in civitatem, ſeu communitatem hominum perfectam; nam per hoc quod ſumma ſit, differt à poteſtate Magiſtratuum, nec non parentum, & dominorum in civitate exiſtentium, per hoc autem, quòd ſit in civitatem, differt à poteſtate

patrisfamilias extra Rempublicam viventis, quæ in ordine suo suprema quidem est, ad Majestatis dignitatem tamen non ascendit, quia familiam duntaxat, non communitatem hominum perfectam moderatur, velut suprà §. *1. num. 4.* diximus.

II.

Quamvis autem potestas civilis pacto fortè restricta sit, non tamen propterea desinit esse summa; diversa enim sunt, potestatem esse summam, & esse absolutam, cùm summa esse possit, quin sit absoluta, summa enim dicitur, quæ non cogitur, aliam potestatem ejusdem ordinis, & lineæ revereri: absoluta autem, quæ nullis conventionis vinculis adstricta liberè pro arbitrio habentis exerceri potest. Quare salvâ omnino summitate potestatis civilis exercitium restringi poterit, ac proinde Imperium summum cum absoluto confundi non debet; potest Imperium summum esse limitatum, & contrà non summum absolutum; limitatum enim, & absolutum duntaxat modum habendi restrictum, vel liberum denotat, qui naturam rei non immutat. Grot. *sæpè cit. Cap. 3.* §. *11. num. 1. &* §. *14.* Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6.* §. *10.*

III.

Errant etiam, qui non nisi Imperia per successionem delata summa esse existimant, quia successio, & electio modi tantùm sunt, quibus acquiritur Imperium, ac proinde idem manet Imperium, sive hoc, sive illo modo deferatur; aliàs sanè nequidem Imperia per successionem delata essent summa, cùm & ipsa ab electione familiæ suum ceperint initium, successio autem plus non confert, quàm prima contulit electio: si ergo prima electio non contulit summum Imperium, nec successio conferre potest, quia veteris tantùm juris est continuatio. Grot. *ubi suprà* §. *10. num. 5.*

IV.

Deinde nec Imperium desinit esse summum, tametsi ad certum duntaxat temporis spatium delatum sit, ita ut eo elapso expiret; nam, ut paulò ante diximus, modus habendi non immutat naturam rei, quæ eadem manet, sive hoc, sive illo modo habeatur.

Certè

Certè ex naturâ rei non repugnat, poteſtatem eſſe ſummam, & ſimul temporariam, cùm eſſentia ſummitatis non conſiſtat in perpetuitate, ſed in eo, quòd actus Imperii proprio nomine exerceri poſſint, ita ut nequeant alterius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi, quod utique ſtare poteſt cum reſtrictione poteſtatis ad certum tempus. Præterea populus rei ſuæ moderator, & arbiter eſt: Ergo ſummum Imperium non minùs ad certum temporis ſpatium, quàm in perpetuum in alium transferre poteſt. Interim non inficiamur, quin major dignitas Imperium perpetuum, quàm temporarium comitetur; ſolent enim homines cum ſolidiore veneratione proſequi eos, quos nunquam ad privatam conditionem redactum iri nôrunt, quàm quos paulò poſt in æquo ſunt conſpecturi.

V.

Planè, qui jus acceperunt, quovis tempore revocabile, quale olim Vandalorum Regnum fuit in Africa, & Gothorum in Hiſpania, cum ipſos deponerent populi, quoties diſplicebant, hi pro Monarchis temporariis haberi haud poſſunt, cùm ſinguli eorum actus irriti reddi queant ab illis, qui precariam poteſtatem dederunt, non enim veri Reges, ſed miniſtri tantùm ſunt eorum, apud quos ſumma rerum conſiſtit. Grot. *dict. Cap. 3. §. 11. num. 3. & ibi* Hennig. *in fin.*

VI.

Similiter nec illi pro Monarchis temporariis haberi poſſunt, qui ſummum Imperium alieno duntaxat nomine, non proprio exercent, veluti ſunt curatores Regni ob Regis infantiam, amentiam, aut captivitatem conſtituti; tametſi enim ita conſtituantur, ut populo non ſubſint, nec eorum poteſtas, antequam Rex ad legitimam pervenerit ætatem, aut ſanam mentem, vel libertatem receperit, revocabilis ſit, Monarchæ tamen temporales vocari haud poſſunt, quia ſummum Imperium non ſuo, ſed alieno nomine exercent, permanet enim jus ipſum imperandi penes Regem, ad quem per ſucceſſionem delatum eſt, licèt ob infantiam, aut ſupervenientem furorem, vel captivitatem illud actu exercere nequeat. Tam parùm igitur curatoribus Regni communicatur ſumma poteſtas, quàm parùm

rùm tutori communicatur dominium, quod pupillus in res ſuas habet, ac proinde ſummum Imperium non niſi alieno nomine exercent, prout ipſimet nequaquam ſe pro veris Maieſtatis poſſeſſoribus venditant, ſed tutorio, & curatorio nomine omnia à ſe geri publicis, & privatis litteris confitentur. Puffendorf. *ubi ſuprà* §. *15*.

VII.

Pro Monarchá igitur temporario ille demum habendus eſt, qui ſummum Imperium ad tempus jure proprio, & tanquam ſuum poſſidet, nec illud precariò tantùm, aut vice alterius exercet, veluti ſi alicui Regnum eo pacto delatum, & ab eo ſuſceptum ſit, ut, ſi alteri naſcantur liberi, illud iis reſtituat, prout Hercules legitur Spartha bello captæ Imperium Tyndareo hac Lege dediſſe, ut, ſi quos ipſe Hercules liberos relinqueret, id iis reſtitueretur. Ut Grot. §. *12. num. 4.* ex Diodor. refert, antequam enim alteri liberi naſcantur, ſummam poteſtatem jure proprio habet, perinde ut privatus tali caſu verus interim rei fideicommiſſariæ dominus eſt, eámque tanquam ſuam ita exercet, ut ipſius actus nullius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi poſſint, ubi verò exiſtente poſtea conditione Regnum reſtituitur, jus omne, quod Rex fiduciarius hactenus habebat, in fideicommiſſarium tranſit, & ille rurſus in privatam ſortem recidit. Vitriar. ad Grot. *ſæpè cit. Cap. 3. Quæſt. 37.*

VIII.

Aliud exemplum ſummi Imperii temporarii in Dictatore Romano occurrere arbitrantur Grot. *cit. Cap.* §. *11. num. 1. & 2.* & ibi Hennigeſ. ac Teſmar. ſuámque opinionem potiſſimùm ex Liv. *Lib. 8. à Cap. 32. usque ad 36.* ſtabilire conantur, ubi cùm Q. Fabius contra Dictatoris Papirii Imperium, utut feliciter, pugnáſſet, damnatus tamen ab eo eſt ad mortem. Obſtabat huic immiti ſententiæ & frementis exercitûs clamor, & venerandi ſenis patris humillimæ preces, & efficax Senatûs auctoritas. Nihil impetratum eſt. Provocavit igitur miſer parens infelicis filii ad populum. Dictator, etſi provocationi deferre moribus patriis non fuiſſet adſtrictus, tamen ut omnibus de plenitudine ſuæ poteſtatis magis conſtaret, conceſſit in concionem, & ſeditioſis tribunis de jure ſuo tam magnificè reſpondit,

dit, ut ſtupentibus, & ſuam jam vicem magis anxiis, quàm ejus, cui auxilium ab ſe petebatur, ſilentium indixerit. Succeſſit univerſus Romanus populus, non ex Imperio agens, ſed ad preces, & obteſtationes verſus. Tribuni quoque inclinatam rem in preces ſubſecuti. Jam ipſe adoleſcens, jam pater M. Fabius contentionis obliti procumbere in genua, & iram deprecari Dictatoris. Tum demum Dictator, ne jure ſummo ad invidiam uteretur, delicti veniam dedit, cum ſolenni tamen proteſtatione: *Viciſſe Imperii Majeſtatem, non noxa eximi Q. Fabium, ſed noxa damnatum donari populo Romano, donari tribunitia poteſtati, precarium, non juſtum auxilium ferenti.* Contrariæ ex adverſo ſententiæ præter Bodin. *Lib. 1. de Republ. Cap. 8.* ſubſcribunt Puffendorf. *ſuprà cit. Cap. 6.* §. *15.* Bœcler. & Obrecht ad Grot. *alleg.* §. *11.* qui exiſtimant, Dictatorem Romanum Magiſtratum duntaxat extraordinarium fuiſſe, qui intra ſemeſtre tempus nomine, ac vice populi ſummam exercuerit poteſtatem, neque obeſſe, quòd Dictatura ab initio ſine provocatione fuerit, cùm inſolens non ſit, dari Magiſtratum, abs quo, ſaltem in certo negotiorum genere, non concedatur provocatio, velut ſub Imperatóribus erant Præfecti Prætorio. *Lib. un. ff. de Offic. Præfect. Prætor.*

IX.

Porro nec Imperium ſub Lege commiſſoriâ, ſeu ita delatum, ut Rex Regno cadat, ſi promiſſa non ſervet, ſummum eſſe deſinit, ſed modus habendi ſaltem erit imminutus, qui tamen naturam rei non immutat; licèt enim Rex tali caſu Imperium habeat amiſſibiliter, non tamen illud habet precariò, nec vice alterius, ſed jure próprio exercet, ita ut ipſius actus nullius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi poſſint. Certè Imperium, quod feudi jure tenetur, non deſinit eſſe ſummum, tametſi ex capite feloniæ amitti poſſit, ut paulò poſt probabimus: Ergo neque Imperium ſub Lege commiſſoriâ delatum ſummum eſſe deſinit, licèt ob violatam fidem amitti poſſit. Diſſentit Vitriar. *ſæpè cit. Cap. 3. Quæſt. 45.* duplici ratione motus. Prima eſt, quòd Rex, qui Imperium ſub Lege commiſſoriâ accipit, ſe ſubjiciat judicio populi, vel ſtatuum Regni. Altera, quòd pœna infligatur à ſuperiore propter transgreſſionem Legis,

quam

quam præscribit. At neutra ratio nostram evertit sententiam. Non prima, quia ejusmodi clausula commissoria talia duntaxat comprehendere solet, quæ in ipsos sensus incurrunt, ac proinde ambiguæ disceptationi non sunt obnoxia. Unde nullo opus est judicio, in quo super violatâ fide, utpote re per se manifestâ, cognoscatur, nec etiam requiritur sententia, sed sufficit, si populus, aut Regni proceres testentur, quòd notoriam ejusmodi violationem datæ fidei ad animum revocent, & jure suo uti velint. Puffendorf. *ubi suprà* §. *10.* Accedit, quòd Regnum sub Lege commissoriâ delatum propter violatam fidem ipso facto amittatur, si pactum resolutivum verbis directis sit conceptum. Tametsi igitur Rex, qui Regnum hac Lege accipit, judicio, ac sententiæ populi se subjiciat, non tamen se subjicit pro eo tempore, quo manet Rex, sed pro illo tantùm, quo Rex non ampliùs erit: Ergo antequam Regnum committatur, Imperium, quod habet, manet summum. Altera autem ratio vagatur extra rhombum; licèt enim amissio Regni pœna sit violatæ fidei, non tamen est pœna legalis, aut judicialis, sed conventionalis, seu pacto, quo Regnum delatum, & susceptum est, constituta, quæ superiorem non desiderat, ut committatur. Unde adductum argumentum in pœnis tantùm legalibus, & judicialibus procedit, quæ sine dubio non nisi à superiore infligi possunt.

X.

Famosa quæstio est, utrùm summum Imperium retineat, qui ex fœdere alterius Majestatem comiter conservare tenetur. Ad hanc quæstionem Proculus *in L. 7. §. 1. ff. de Captiv. & postlim. reverf.* in hæc verba respondit: *Liber autem populus est is, qui nullius alterius potestati est subjectus, sive is fœderatus est: item sive æquo fœdere in amicitiam venit, sive fœdere comprehensum est, ut is populus alterius populi Majestatem comiter conservaret; hoc enim adjicitur, ut intelligatur, alterum populum superiorem esse, non ut intelligatur, alterum non esse liberum: quemadmodum clientes nostros intelligimus liberos esse, etiamsi neque authoritate, neque dignitate, neque jure omni nobis pares sint: sic eos, qui Majestatem nostram comiter conservare debent, liberos esse intelligendum est.* Quamvis igitur populus tali fœdere obstrictus operam dare teneatur, ut alterius populi Imperium in tuto sit, & digni-

dignitas, quæ in proposito Majestatis nomine significatur, ei constet, non tamen propterea ejus subjicitur potestati, sed liber manet. Est quidem populus fœdere inferior in fide, & patrocinio populi superioris, perinde ut clientes in fide sunt patronorum. At sicut patrocinium privatum non tollit libertatem personalem, ita nec patrocinium publicum tollit libertatem civilem. Unde alter populus dignitate tantùm, & auctoritate, non potestate superior esse dicitur. Sunt tamen quædam, quæ in contrarium opponi possunt, & quidem

XI.

Primò obstare videntur ipsius Proculi verba *in* §. *2.* ubi *at sunt apud nos rei*, inquit, *ex civitatibus fœderatis*, *& in eos damnatos animadvertimus*, quod non videtur fieri potuisse, si civitates fœderatæ summum retinuissent Imperium. ℞. I. Proculum *in* §. *1.* fœdus inæquale describere, quale suâpte naturâ est, quæ in hoc tantùm consistit, ut populus fœdere inferior alterius Imperium, ac Majestatem comiter observet, & in omnibus actionibus reverentiam quandam erga ipsum ostendat; *in* §. *2.* autem eundem referre factum flexæ in arrogantiam potentiæ Romanæ, quæ successu temporis victos juxta, ac socios opprimebat, quâ de injustitiâ conqueritur ipse Cicer. *de Offic. Lib. 2*, ubi, *desitum est*, inquit, *videri quidquam in socios iniquum*, *cùm extitisset etiam in cives tanta crudelitas.* Et sanè plerúmque accidit, ut, qui superiores sunt in fœdere, si illi potentiâ multùm antecellant, paulatim Imperium propriè dictum usurpent, ac fœdere inferiores ad conditionem subditorum redigant, præsertim si fœdus sit perpetúum, & cum jure inducendi præsidia in oppida conjunctum. ℞. II. Verba Proculi *in cit.* §. *2.* hoc tantùm sensu accipienda esse, quòd apud Romanos ex fœderatis civitatibus rei fiant, & illi damnari, ac puniri possint, si in loco Romanis subjecto deliquerint, quamvis versâ vice cives Romani in territoriis fœderatarum civitatum delinquentes nequeant ad supplicium rapi, quod nullam infert subjectionem civitatum fœderatarum, sed peculiarem duntaxat continet prærogativam populi Romani, tanquam in fœdere superioris. Extra hunc casum Senatus Romanus ipse fatetur apud Polyb. excerpt. 105. judicium sibi in fœdera-

 tos

tos reos non competere. Confer. Ziegler. & Hennigef. ad Grot. §. *21.* ad verba : *ſed ut hæc res intelligatur &c.* Item Obrecht *ibid.* ad verba : *Obſtare his, quæ diximus &c.*

Secundò opponi poteſt, quòd in hiſtoriis ei, qui fœdere ſuperior eſt, *imperandi*, & ei, qui eſt inferior, *parendi* vox interdum tribuatur: Ergo non tantùm auctoritate, & dignitate, ſed & Imperio ille ſuperior, hic inferior, & ſubditus erit. ℞. Cum in fœdere inæquali uni vox *imperandi*, alteri *parendi* tribuitur, eas non accipi in ſenſu proprio, ſed tantùm improprio; vel enim agitur de rebus ad commune bonum ſocietatis pertinentibus, vel de privatâ utilitate ejus, qui ſuperior eſt infœdere. In rebus communibus extra tempus conventûs, etiam ubi fœdus æquale eſt, ſolet is, qui lectus eſt Princeps fœderis, ſociis imperare, ac proinde mirum non eſt. Si in fœdere inæquali idem faciat is, qui ſuperior eſt in fœdere. Imperium autem hîc nihil aliud ſignificat, quàm directionem, adeóque libertatem aliorum non tollit. In iis verò rebus, quæ ad propriam utilitatem ſpectant, ſuperioris poſtulata Imperia dici ſolent propter effectûs ſimilitudinem, nam quod ſuperior ab inferiore poſtulat, ab hoc vix denegari poteſt. Hinc illud : *Rex dum rogat, jubet.*

Tertiò objici poteſt, quòd ſi ſocii, qui in ejusdem populi, aut Regis fide ſunt, inter ſe litigent, plerûmque controverſiæ diſceptari ſoleant apud eum, qui in fœdere ſuperior eſt: Ergo verum in eos Imperium habere, ipſis autem ſola obſequii gloria relicta eſſe videtur. ℞. Hoc caſu eum, qui in fœdere ſuperior eſt, conciliatoris tantùm, aut arbitri compromiſſarii partes ſuſtinere, non veri judicis. Sic & in fœdere æquali controverſiæ vel ad conventum ſociorum, quos res non tangit, vel ad Principem fœderis, tanquam communem arbitrum, deferri ſolent. Sic & Reges apud judices à ſe conſtitutos ſolent contendere, ex quo tamen nulla ſubjectio erui poteſt. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 21.*

XII.

Difficilior multis videtur quæſtio, utrùm Imperium deſinat eſſe ſummum, ſi feudi jure teneatur? Affirmativam tenet Vitriar. *cit. Cap. 3. Quæſt. 54.* Negativam verò præter Grot. *eod. Cap.* §. *23.* tuentur

tur

tur Hennig. & Tesmar. *ibidem*, item Huber. *de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 3. Cap. 3. num. 41. & seqq.* Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 2. Cap. 1. Sect. 1. §. 3. num. 27.* & alii, quibus assentior; tametsi enim dominium directum penes concedentem remaneat, eique vasallus fidelitatem, reverentiam, & servitia præstare teneatur, hoc tamen non efficit, ut Imperium desinat esse summum, quia dominium directum hoc tantùm operatur, quod jus Imperandi non solùm familiâ extinctâ ad concedentem revertatur, sed & ex capite feloniæ amitti possit, quod modum habendi quidem imminuit, rem ipsam autem non immutat, qui enim Regnum feudale tenet, omnes summi Imperii actus eodem jure exercet, quo is, qui Regnum habet non feudale, ita ut à Domino directo non possint, irriti reddi, cùm is vasallum in exercitio juris sui neutiquam impedire queat. Obligatio autem vasalli eadem est, sive aliquis ipsum jus imperandi, sive aliud quidvis feudi jure possideat. Sicut ergo illa privato non demit jus libertatis personalis, ita nec Regi demit libertatem civilem. Certè vasallus ex solo feudi titulo non fit subditus domini directi, cùm aliud sit esse vasallum, aliud esse subditum alicujus. *Clem. Pastoralis 2. de sent. & re judicat.* Ergo nec Rex vasallus fit subditus illius, à quo Imperium in feudum recognoscit. Præstat quidem vasallus domino directo juramentum, at non præstat juramentum subjectionis, sed tantùm fidelitatis; licèt enim interdum etiam juret **gehorsam zu seyn**; hoc tamen ad solas causas feudales pertinet, in quibus utique dominum agnoscere, & obsequium eidem præstare tenetur. Tametsi ergo aliquis Regnum suum ab altero in feudum recognoscat, libertatem tamen civilem is retinet, ac proinde Imperium ob nexum feudalem non desinit esse summum. At

XIII.

Dices. Dominus directus jurisdictionem habet in vasallum: Ergo qui Imperium feudi jure tenet, subjectus est illi, à quo tenet. Qui autem alteri subjectus est, non habet potestatem summam: Ergo &c. ℞. D. Ant. Dominus directus jurisdictionem habet in vasallum ex pacto tantùm descendentem, & omni potestate coactivâ destitutam, adeóque planè impropriam C. Ant. propriè dictam N. Ant. & Conf. Jurisdictio igitur, quam dominus directus quà

talis habet, impropria, omnisque potestatis coactivæ expers est; fundatur enim in contractu feudali, vi cujus vasallus in causis feudalibus ejus cognitioni, & sententiæ haud aliter se submittit, ac litigantes arbitro compromissario se submittere solent. Uti ergo de summitate Imperii nihil decedit, si Rex in arbitrum compromittat, ita nec in proposito quidquam de summitate Imperii decedere dicendum est. Deinde omni potestate coactivâ destituta est; licèt enim dominus vasallo condemnato sub periculo amissionis feudi mandare possit, ut sententiæ in judicio feudali latæ pareat, aut etiam missionem in bona decernere queat, realem tamen immissionem facere nequit, sed judicis ordinarii opem, & auxilium implorare, ac requirere debet. Ludwel *ad Jus feud. Part. 2. Cap. ult. pag. 423.* Præterea jurisdictio, quam dominus in vasallum habet, ab illâ, quæ in subditos competit, etiam in hoc differt, quòd vasallus domino etiam invito pro lubitu ab illâ se liberare valeat, feudum refutando. At subditus obligationi, quam superiori debet, citra ejus consensum se eximere haud potest, etiamsi omnia bona sua derelinquere vellet, secùs si faceret, gravissimum inobedientiæ, & defectionis crimen incurreret. Nihil ergo summitati potestatis civilis detrahit jurisdictio, quam is, qui Regnum in feudum concedit, in Regem vasallum habet, quamvis de dignitate Regiâ humile vasalli nomen haud parùm delibare videatur.

XIV.

Planè illud certum, & extra controversiam esse arbitror, quòd Imperium non desinat esse summum, tametsi Imperans certum quid pensitet, vel ad redimendas potentioris injurias, quas ab eo sibi inferendas metuit, vel ad tutelam comparandam contra vicini Principis insolentiam, & ambitionem, cùm ejusmodi pensiones non ex Imperio alterius, sed ex pacto, & conventione profluant. Grot. *dict. Cap. 3. §. 22.*

§. IX.

§. IX.

De effectu & proprietatibus summæ potestatis civilis.

SUMMARIA.

I. *Effectus summæ potestatis civilis stat tum in jure dirigendi actiones subditorum, tum in obligatione semper, & ubique intendendi salutem, & felicitatem publicam.*

II. *An, & quatenus summi Imperantes Legibus merè civilibus soluti sint?*

III. *Non sunt ulli mortalium adstricti ad rationes actuum suorum reddendas.*

IV. *Pœnæ humanæ non subjacent.*

V. *Summam potestatem civilem summa comitatur dignitas.*

VI. *Non est indivisibilis.*

VII. *Est sancta & inviolabilis, ac proinde subditi summis Imperantibus arma opponere haud possunt.*

VIII. *Adeò ut nequidem Magistratus injuriis summorum Imperantium resistere queant.*

IX. *Si autem Rex verè hostili animo in totius populi exitium feratur, eidem resisti potest.*

X. *Quid si Rex non totum populum, sed insignem tantùm ejus partem perdere velit?*

XI. *Quid si singulos? ubi refertur sententia Grotii.*

XII. *Adducuntur certæ cautiones.*

XIII. *Referuntur plures casus, quibus resisti potest.*

XIV. *Utrùm invasori alieni Imperii in iis, quæ jubet, parendum sit?*

XV. *Quamdiu solâ vi retinet possessionem, is jure belli à quolibet interfici potest.*

XVI. *Ut & si ante invasionem Lex publica extiterit, quæ hoc permittat.*

XVII. *Aut si, diserta accedat auctoritas ejus, qui verum jus imperandi habet.*

XVIII. *Tametsi invasori jam fides juratò data esset.*

XIX. *Extra hósce casus privatò invasorem summi Imperii vi dejicere, aut occidere non licet.*

I.

EFFectus potestatis civilis alius est directus, alius indirectus. Directus porro vel est generalis, vel specialis. Generalis consistit in jure dirigendi actiones subditorum ad salutem Reipublicæ. Effectus verò speciales plures sunt pro diversitate jurium, quæ summa potestas complectitur. Effectus autem indirectus stat in obligatione, quam summi Imperantes unà cum Imperio in se suscipiunt; cùm enim summa potestas suàpte naturà ordinata sit ad bonum, & felicitatem communitatis politicæ, hoc ipso, quod aliquis eandem sibi à communitate delatam suscipiat, simul etiam in se obligationem recipit, Rempublicam sibi commissam ita gubernandi, ut semper, & ubique salutem, & felicitatem publicam intendat. Unde neutiquam ferendi sunt, qui turpi assentandi studio summos Imperantes ab omni obligationis vinculo liberos esse pronunciare audent, nixi potissimum *1. Reg. 8. vers. 11. & seqq.* ubi Samuel populo Israëlitico Regem petenti Jus Regis, qui regnaturus esset super eum, ex mandato Dei hisce prædixit verbis: *Hoc erit Jus Regis, qui imperaturus est vobis: filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum, & curruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoque vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis. Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis, & famulis suis. Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vósque eritis ei servi.* Sed malè; nam jus hoc Regis, quod Samuel populo Israëlitico prædixit, non approbatur tanquam verum, & legitimum jus, sed tantùm refertur, prout à Regibus haud raró usurpatur in depressionem subditorum, quali tunc usi sunt Reges Ammonitarum, Moabitarum, & Philisthinorum; cùm enim Israëlitæ Regem sibi petiissent, qui eos judicaret, sicut universæ habent

bent Nationes, jussit Deus per Samuelem ipsis prænuntiari Jus Regis à vicinis Nationibus usurpatum, ut inde intelligant, quàm malè fecerint petendo sibi Regem, & tales etiam Hebræis obtigisse Reges, manifestum fecit gravissimum illud jugum, quod Salomon, Roboam, Jeroboam & plures alii Reges subditis imposuêre. Alia sanè vivendi ratio præscribitur Regi *Deuter. Cap. 17. vers. 16. & seqq.* Hæcque est illa Lex Regni, quam Samuel *1. Reg. 10. vers. 25.* locutus est ad populum, eámque scripsit in libro, & reposuit coram Domino, non jus illud Regis paulò antè adductum. S. Thom. *1. 2. Quæst. 105. Art. 1. & 2.*

II.

Proprietates summæ potestatis civilis plures occurrunt. Prima est, quòd Legibus mere civilibus soluta sit, ita ut summi Imperantes nequidem vi Legum suarum directivâ directè obligentur, licèt, si lex respiciat materiam summæ potestati, ac subditis communem, illi Lege suâ saltem indirectè obstringantur, cùm vi officii sui teneantur bono publico consulere, ac subditos tum verbis, tum exemplo ad virtutum studium, & Legum obedientiam inducere, quem finem non meliùs assequuntur, quàm si ipsi præstent, quod exigunt ab aliis, & Leges à se latas exemplo suo comprobent. Vid. Dn. D. Gletle *in Jurispr. fundam. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. 5. num. 5. & seqq.*

III.

Secunda proprietas est, quòd summa potestas civilis nulli mortalium obstricta sit ad rationes actuum suorum reddendas, ita ut jure Imperii ab alio irritari possint, cùm potestatem superiorem ejusdem ordinis, & lineæ non agnoscat; solent quidem sæpè summi Imperantes tuendæ existimationis causâ universo orbi actuum suorum rationes reddere. Ad hoc nullam arguit subjectionem. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6. num. 2.*

IV.

Tertia proprietas est, quòd summi Imperantes pœnæ humanæ non subjaceant, cùm impositio pœnæ ex parte infligentis supponat jus superius, quod repugnat respectu summorum Imperantium, quia

quia summo superius in eodem ordine dari haud potest. Hinc illud dictum M. Antonini Philosophi: *Nemo, nisi solus Deus, judex Principis esse potest.* Et Marcus Aurelius Magistratus dixit de privatis, Principes de Magistratibus, Deum de Regibus judicare. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 8. num. 15.*

V.

Quarta proprietas est, quòd summam potestatem civilem summa comitetur dignitas. Unde summis Imperantibus, tanquam Dei vicariis, etiam ab exteris omnis debetur honor, & reverentia. Sanè contemptus, & violatio summæ dignitatis ad communem omnium Imperantium contumeliam spectare videtur, ob pessimum, quod aliis præbetur, exemplum; frustrà enim sperat, suam dignitatem in tuto fore, qui eandem in aliis spernit, aut sperni, ac vilipendi patitur. Ipsorum igitur Imperantium interest, ut dignitas, quæ summo cohæret Imperio, etiam in exteris ubique & semper intacta, ac illæsa conservetur.

VI.

Quinta ab aliquibus assignatur proprietas, quòd summa potestas sit indivisibilis; si enim, *inquiunt*, divideretur, paritas intercederet, eóque desineret esse summa, cùm summus non sit, qui parem habet, aut respectu aliquo paret. Ubi potestates sunt æquales, neutra dici potest summa. Sed horum sententiam jam suprà *Part. 1. Cap. 2. §. 2.* rejecimus. Et sanè argumentum hoc non magni ponderis est; tametsi enim potestas civilis dividatur, ita ut diversæ ejus portiones divisim penes diversos resideant, non tamen propterea desinit esse summa, quia paritas, quæ per talem divisionem inducitur, non est respectu ejusdem, sed diversi juris, neuter enim respectu suæ partis parem habet, sed cujuslibet potestas verè, & positivè summa est. Si autem quædam summæ potestatis jura penes Regem, & concilium Optimatum indivisim resideant, respectu eorundem quidem jurium paritas inducitur, nihilominus tamen ne hoc quidem casu summitas potestatis civilis destruitur, cùm necesse non sit, ut potestas in civitatem sit summa in sensu positivo, sed sufficiat, si summa sit in sensu negativo, hoc est, ut altiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ non sit subjecta.

VII. Ulti-

VII.

Ultima denique proprietas eſt, quòd ſumma poteſtas civilis ſit ſancta, & inviolabilis, ac proinde ſubditi ſine graviſſimo læſæ Majeſtatis crimine ſummis Imperantibus arma opponere haud poſſunt, idque non eo tantùm caſu procedit, quo ſummi Imperantes intra poteſtatis ſuæ limites perſiſtunt, quod nemo ſanus negaverit, ſed & ſi eos egreſſi ſubditis injuriam inferre tentent; ſi enim ſub prætextu arcendæ injuriæ ſummis Imperantibus reſiſtere permiſſum eſſet, ordo imperandi, & parendi penitus diſſolveretur, quia paſſim fingeretur injuria, ubi tamen nulla injuria eſt, vel licèt hoc non ſemper accideret, periculum ſaltem foret univerſale: Sine ordine autem imperandi, & parendi non poteſt civilis ſocietas conſiſtere. Toleranda igitur potiùs injuria eſt, quàm vi reſiſtendum, nec arma, ſed preces ſunt opponendæ. Sic Lyſimachus, ùt Juſtin. *Lib. 15.* teſtatur, magno animo Regis, velut parentis, contumeliam tulit. Similiter Liv. *Lib. 27. Cap. 36. in fin.* ùt parentum ſævitiam, ſic patriæ patiendo, ac ferendo leniendam eſſe ait. Eleganter Seneca *Lib. 2. de Ira Cap. 30. Judex eſt, qui lædere videtur? plus illius credas ſententiæ, quàm tuæ. Rex eſt, ſi nocentem punit, cede juſtitiæ, ſi innocentem, cede fortunæ.* Exemplo ſint veteres Chriſtiani, qui, licèt à peſſimis Imperatoribus graviſſimas perſecutiones perpeſſi ſint, nec defuerint, qui obtentu adjuvandæ Reipublicæ ſe illis opponerent, horum tamen conatibus nunquam ſe adjunxerunt, ut authoritate Tertulliani, S. Ambroſii &c. probat Grot. *Lib. 1. Cap. 4.* §. 5.

VIII.

Sunt, qui ſaltem Magiſtratus inferiores injuriis ſummorum Imperantium reſiſtere poſſe putant, imò & peccare eos ajunt, niſi reſiſtant, cùm officium Magiſtratuum ſit, ſubditos adverſùs aliorum injurias defendere. Extant hanc in rem libelli quidam, quos ſeditioſa hæc, & novarum rerum cupida ingenia priore ſæculo in lucem publicam emiſère, inter quos ille eſt, qui Bruti eruditum magis, quàm auſpicatum nomen præfert. Claſſicum ille canit adverſùs Reges, & privatâ auctoritate ex Regibus Tyrannos facit, cavillatione non modò ſanioris Philoſophiæ, ſed & ſacræ ſcripturæ. At perniciosam hanc ſententiam meritò improbant, & deteſtantur omnes,

 quot-

quotquot tranquillitatis publicæ amantes ſunt; quamvis enim Magiſtratus ſubalterni inferiorum habitâ ratione perſonæ publicæ ſint, reſpectu tamen ſuperiorum privati ſunt, cùm omnis poteſtas, quæ in Magiſtratibus ſubalternis eſt, tam quoad originem, quàm quoad latitudinem, & totum ſuum eſſe, ac operari dependeat à ſummâ poteſtate, eique ita ſubjiciatur, ut, quidquid faciunt contra voluntatem ſummi Imperantis, id pro actu merè privato habendum ſit. Atque hanc ſubordinationem non tantùm indicat ſenſus communis, ſed & ſacræ probant litteræ ad Rom. *13. verſ. 1.* ubi Doctor Gentium *omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam eſſe* jubet, quibus verbis Magiſtratus etiam inferiores incluſit. Item *Epiſt. 1. Cap. 2. verſ. 11.* ubi Princeps Apoſtolorum nos aliter vult ſubjectos eſſe Regi, aliter Magiſtratibus, Regi quidem quaſi præcellenti, Magiſtratibus verò tanquam ab eo miſſis. Quòd ſi contra Reges aliquando à ſubditis vi quid factum fuiſſe legatur, id vel factum eſt ex ſpeciali mandato Dei, cujus jus in Reges ſummum eſt, vel id narratur tantùm in teſtimonium divinæ providentiæ id permittentis, non in facti humani approbationem. Fruſtra etiam ab adverſariis opponitur dictum Trajani, cùm pugionem Præfecto Prætorio his verbis traderet: *Hoc pro me utere, ſi rectè Impero, ſi malè, contra me*; nullam enim Trajanus in ſe hiſce verbis Præfecto Prætorio contulit poteſtatem, ſed S. P. Q. R. ſecuros tantùm reddere voluit de Imperio rectè adminiſtrando. Confer. Grot. *dict. Cap. 4.* §. *6.* & ibi Bœcler.

IX.

Planè ſi Rex verè hoſtili animo in totius populi exitium feratur, quin ei hoc caſu reſiſti poſſit, vix dubium eſſe videtur; nam qui ſe hoſtem totius populi profitetur, hoc ipſo Regnum abdicat, cùm voluntas pertendi, & imperandi non poſſit ſimul conſiſtere. Sed hoc in Rege mentis compote, & qui uni imperat populo, vix accidere poſſe videtur; ſi verò pluribus imperet populis, fieri poteſt, ut in unius populi gratiam alterum velit perdere, ut colonias ibi faciat. Ita Grot. *cit. loc.* §. *11. & ibi* Vitriar. *Quæſt. 14.* Item Huber. *de Jur. civit. Lib. 1. Sect. 9. Cap. 3. num. 29. & 30.*

X. At

X.

At quid ſi Rex non totum populum, ſed inſignem tantùm ejus partem velit perdere, poterítne illa adverſùs tam immanem Regis ſævitiam ſe armis defendere? Barclajus utut aliàs Regii Imperii aſſertor fortiſſimus *Lib. 3. adverſus Monarchomos Cap. 8.* affirmat. Ejusdem etiam opinionis eſt Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 8.* §. *6. & 7.* tum quòd Rex qui in hoſtem abit, & inſignem populi partem perdere vult, eam hoc ipſo ab obligatione, quâ ipſi obſtricta erat, videatur abſolvere, tum quòd illi, qui ab initio in ſocietatem civilem coaluerunt, aut ei ex poſt acceſſerunt, præſumi non poſſint, naturali defenſioni adverſùs tam immanem Regis ſævitiam renunciâſſe, hoc enim majus eſſet malum, quàm cujus evitandi cauſâ in civitatem coiêrunt.

XI.

Ulteriùs progreditur Grot. qui *ſuprà cit. Cap. 4.* §. *7. num. 4.* ait, *ſe vix audere indiſcriminatim damnare etiam ſingulos, qui ultimo neceſſitatis præſidio ſic utantur, ut interim communis boni reſpectum non deſerant.* Adducit is exemplum Davidis, qui extra pauca facta teſtimonium vitæ ſecundùm Leges exactæ habet, & tamen, poſtquam tùm Jonathanis indicio, tum pluribus aliis certiſſimis argumentis compererat, Regem Saulem vitæ ſuæ imminere, armatos circum ſe, primùm quadringentos, deinde plures aliquanto habuit, quò, *inquit ille*, niſi ad vim arcendam, ſi inferretur? Interim nec urbes invadit, nec pugnandi captat occaſiones, ſed latebras quærit, modò in locis deviis, modò apud populos extraneos, & hac Religione, ut popularibus ſuis nunquam nocuerit. Ita Grot.

XII.

Cœterùm licèt transmittatur, quòd ſubditi adverſùs immanem Imperantium ſævitiam ſe tueri poſſint, hoc tamen primò non aliter poterit procedere, quàm ſi omnia priùs ad obtinendam clementiam tentata incaſſum ſint, ita ut nullum remedium aliud ſuperſit. Deinde in hoc rerum ſtatu non ultrà arma ſubditorum juſta eſſe poſſunt, quàm quatenus exigat inevitabilis defenſionis neceſſitas, ac proinde Regem poteſtate ſuâ exuere haud poſſunt, multò minùs

 perſo-

personæ ipsius vim inferre queunt; *quis enim*, inquit David ad Abisai, *extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?* *1. Reg. 26.* Percussit sanè David cor suum, eò quòd abscidisset chlamydis oram Saulis, dixitque ad viros suos: *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quoniam Christus Domini est.* Et paulò post: *propitius sit mihi Dominus, ut non mittam manum meam in Christum Domini. 1. Reg. 24.* Adde Grot. *ubi suprà num. 6. & 7. & ibi* Hennig. sed nec cœteris subditis propterea obsequium exuere, aut innocentem vi armatâ protegere permissum est, quia ob injuriam, quæ uni fit, reliqui obligatione suâ erga Principem non solvuntur, neque metus, ne eadem, vel similis fortè injuria ipsis inferatur, ad obligationem abrumpendam sufficit, cùm incertus sit, & peculiares in uno odii causæ esse possint, quæ in aliis non deprehenduntur; quod vel maximè procedit, si Rex sub obtentu juris, subornatis fortè calumniatoribus, & falsis testibus innocentem ad supplicium rapere instituat, cùm Imperans in exercitio judiciariæ potestatis citra violationem publicæ tranquillitatis impediri haud possit. Puffendorf. *ubi suprà* §. 5.

XIII.

Hac tamen inviolabilitate non gaudent, nisi veri Reges, qui enim Regium quidem nomen gerunt, populi autem potestati subsunt, quales olim erant Reges Spartanorum, si in Leges, & Rempublicam peccent, non tantùm vi repelli possunt, sed etiam, si opus, puniri morte, velut Pausaniæ Regi Lacedæmoniorum contigit, nihil enim ampliùs sunt, quàm nudi Magistratus populi, penes quem summum stat Imperium. Deinde hactenus tantùm gaudent, quatenus sunt summi Imperantes, si enim inter Regem, & populum, vel Senatum Procerum Imperium divisum sit, Regi in partem non suam involanti vis justa opponi poterit, etiamsi dictum sit, belli potestatem penes Regem fore, quia hoc de bello externo intelligi debet, nam qui summi Imperii partem habet, non potest non jus habere, eam partem tuendi. Sed & resisti poterit Regi, si is modum habendi Imperii immutare velit, puta si Regnum electione, aut successoriâ Lege delatum alienando alteri tradere, aut subjicere moliatur;

liatur; nam modus habendi non continetur ſub Imperio. Idem dicendum, ſi in delatione Imperii dictum ſit, ut certo eventu Regi reſiſti poſſit, qui enim jus ſuum alienat, etiam jus illud pactis imminuere poteſt. Denique ſi Rex Imperium vel abdicaverit, vel manifeſtò pro derelicto habuerit, aut ex Lege commiſſoriâ rurſus amiſerit, vel aliàs in privatam denuo ſortem reciderit, in talem ex poſt omnia licent, quæ in alium privatum licent. Confer. Grot. *ſapè cit. Cap. 4. §. 8. & ſeqq.* & Puffendorf. *ubi ſuprà* §. 8.

XIV.

Vidimus, quid permiſſum ſit in eum, qui jus imperandi habet, aut habuit, ſupereſt, ut jam videamus, quid privatis in invaſorem alieni Imperii liceat, quamdiu ſcilicet durat injuſtæ poſſeſſionis cauſa; nam ex quo vitium poſſeſſionis purgatum eſt, ex eo tempore invaſor legitimus incipit eſſe Rèx, ac proinde eâdem ſanctitate, & inviolabilitate gaudet, quâ ille, qui ab initio ex juſto, & legitimo titulo Regnum occupavit. Antequam autem hoc dubium excutiamus, priùs nobis videndum eſt, utrùm ejuſmodi invaſori in iis, quæ jubet, parendum ſit? dixeris fortè, parendum non eſſe, nam obligatio ad obſequium conſurgere non poteſt, niſi is, qui præcipit, præcipiendi habeat poteſtatem, qua invaſor, quamdiu quidem durat injuſtæ poſſeſſionis cauſa, utique deſtitutus eſt. At nihilominus dicimus, actus Imperii, quos invaſor, dum poſſidet, inſtar legitimi Principis exercet, vim habere poſſe obligandi, non quidem ex invaſoris jure, quippe quod nullum eſt, ſed ex præſumptâ voluntate ejus, qui jus imperandi habet, cùm omnino probabile ſit, hunc malle interim rata eſſe, quæ imperat invaſor, quàm Legibus, & judiciis ſublatis ſummam induci confuſionem, modò actus non pertineant ad raptorem in poſſeſſione ſuâ iniquâ firmandum, nam in his, ſi poſſit ſine gravi periculo non pareri, parendum non eſt: Si autem legitimus Princeps in talem ſit conjectus ſtatum, ut neque ipſe, quam debet, defenſionem ſubditis ſuis præſtare queat, neque tantæ ſint ſubditorum vires, ut invaſori citra præſens exitium valeant reſiſtere, tunc neceſſitati cedere, & in iis etiam, quæ ad firmandam invaſoris poſſeſſionem pertinent, parere poſſunt; quia Princeps expulſus ſubditis ſuis obligationem erga ſe, quantum ad conſerva-

ſervationem ipſorum, & declinandis periculis neceſſarium eſt, interim, donec fata viam ipſi ad Regnum iterum aperiant, remiſiſſe cenſetur, quilibet enim Princeps ejus humanitatis eſſe præſumitur, ut malit ſubditos ſuos quocunque modo ſervari, quàm nullo cum fructu perire. Vid. Grot. *cit. Cap. 4.* §. *15.* & Puffendorf. *dict. Lib. 7. Cap. 8.* §. *10.* Expedito hoc dubio

XV.

Quæritur jam, utrùm privatis talem invaſorem alieni Imperii vi dejicere, aut omnino occidere liceat? ℟. In tribus caſibus id licere, & quidem primò, ſi bello injuſto quis arripuerit Imperium, nec pactio ulla ſecuta ſit, aut fides ei data, ſed ſolâ vi retineatur poſſeſſio, veluti ſi in ſtatu populari, aut poſt extinctam Regiam familiam privatus faſces, & Regium Imperium vi uſurpet; nam hoc caſu jus belli manere videtur, ac per conſequens in talem invaſorem licet, quod in hoſtem licet, qui à quolibet etiam privato jure interfici poteſt. Ita Grot. *ſæpè cit. Cap. 4.* §. *16.* Exiſtimat quidem Theſmar. *ibid. Lit. C.* hoc non aliter procedere, quàm ſi quis ſit miles, & Sacramento obſtrictus, neque enim jus eſſe ei, qui miles non ſit, pugnare cum hoſte, velut Marcum Catonem ſenem ad Marcum filium, cùm is ab Imperatore miſſus factus eſſet, ſcripſiſſe refert Cicer. *Lib. 1. de Offic. Cap. 11.* Sed malè; civitas enim, vel qui Imperium in civitatem habet, unicuique ſuorum civium facultatem dare intelligitur, eandem contra ejuſmodi injuſtum oppreſſorem defendendi. Unde qui talem invaſorem interficit, authoritate publicâ, non privatâ eundem interficit. Deinde in bello juſto cuilibet jure naturæ permiſſum eſſe videtur, ea facere, quæ parti innocenti intra juſtum bellandi modum profutura confidit, cùm innocentem defendere quivis poſſit; *fortitudo enim*, inquit S. Ambroſ. *de Offic. Lib. 1. Cap. 5. quæ defendit infirmos, plena juſtitia eſt*; imò ſi id facilè, & ſine incommodo ſuo fieri queat, ex Lege charitatis etiam defendere teneatur. Dictum Catonis rigorem duntaxat reſpicit diſciplinæ militaris Romanæ, ùt advertit Grot. *Lib. 3. Cap. 18.* §. *1. num. 2.*

XVI. Se-

XVI.

Secundò invasor Imperii dejici, aut interfici potest, si ante invasionem Lex publica extiterit, quæ unicuique potestatem faciat, occidendi eum, qui hoc, aut illud, quod in aspectum cadit, ausus fuerit, qualis erat Romæ Lex Valeria, si quis injussu populi Magistratum gereret, quod non eatenus tantùm procedere videtur, quatenus in actu occupandi, & invadendi constitutus est, sed etiam postquam occupavit, secùs ac existimat Vitriar. *cit. Cap. 4. Quæst. 21.* modò pactio non sit secuta, aut fides invasori data; tametsi enim quis summum Imperium, aut ejus partem vi injustâ occupaverit, nisi tamen pactio secuta, aut fides illi data fuerit, invasionis vitium purgatum dici haud potest: Ergo pristinus Imperans retinet summam potestatem civilem, ac per consequens etiam Lex ab eo lata suam retinet vim, & efficaciam, atque adeò talis invasor non minùs post occupatum Imperium, aut ejus partem, quàm cùm ille in actu invadendi, & occupandi constitutus est, ab unoquoque interfici potest. Certè invasor semper actu vim infert Reipublicæ, quamdiu invasionis vitium non purgatur: Ergo si in actu invadendi, & occupandi constitutus à quolibet occidi potest, etiam occidi poterit, postquam occupavit. Denique ille, qui summum Imperium habet, extra omne dubium talem invasorem jure belli rursus dejicere, & interficere potest: Ergo etiam alteri id faciendi per Legem generalem facultatem dare potest, ac proinde si ante invasionem data sit, illa etiam post occupationem injustam eò usque perdurat, donec vitium invasionis fuerit purgatum.

XVII.

Tertiò invasorem Imperii dejicere, aut omnino occidere licet, si diserta accedat auctoritas ejus, qui verum jus imperandi habet: idem dicendum, si accedat auctoritas ejus, qui Regis infantis tutor est, qualis erat Jojada, cujus jussu Athalia Regno depulsa, & interfecta fuit. *4. Reg. Cap. 11. & 2. Paralipom. Cap. 23.* Dissentit Hornius, qui ipsâ invasoris possessione, & dejectione veri Regis Imperium statim ad invasorem transferri arbitratur. Sed malè; nam primò vis injusta titulus habilis non est ad conferendum Imperium.

Deinde

Deinde si prædo mihi e. g. servum per vim eripuerit, dominium non amitto, licèt difficilis sit ejus persecutio: Ergo nec Rex amittit Imperium, tametsi invasor possessionem Regni apprehenderit. Certè possessio rei amitti potest, quin propterea amittatur ejus dominium: Ergo ex eo, quòd possessio Regni amissa sit, malè infertur, etiam jus imperandi amissum esse. Hennigeſ. ad Grot. *sæpè cit. Cap. 4. §. 18.*

XVIII.

At quid, si invasori jam fides, & quidem juratò data esset, an ille hoc etiam casu accedente auctoritate ejus, qui verum jus imperandi habet, aut ejus tutoris, si is adhuc infans sit, ab unoquoque interfici poterit? Negativam tuetur Bœcler. *ad cit. §. 18.* Affirmativam verò Hennig. *dict. loc.* & D. Balthas. Wernher. *in Element. J. N. & G. Cap. 23. §. 15.* Quibus assentior; quamdiu enim legitimus imperans subditos obligatione fidei, qua sibi tenentur, non solvit, aut solvisse præsumitur, tamdiu illi eandem alteri promittere haud possunt, & si promittant, promissio ob defectum potestatis ipso jure nulla est, cùm obligationem, qua legitimo Imperanti adstricti sunt, eo invito excutere haud possint. Tendit ergo ejusmodi juramentum fidelitatis in præjudicium legitimi Imperantis, àc per consequens obligatorium haud est. Quare accedente ejus auctoritate talis invasor non minùs post, quàm ante fidem datam interfici poterit.

XIX.

Extra hæc privato non licet invasorem summi Imperii vi dejicere, aut occidere, quia fieri potest, ut is, qui jus imperandi habet, malit invasorem in possessione relinqui, quàm periculosis, & cruentis motibus occasionem dari, qui plerumque sequi solent violatis, aut interfectis illis, qui validam habent factionem in populo, aut etiam extraneos amicos. Certè an verus Rex rem in ejusmodi periculum adduci velit, incertum est, cujus voluntate non exploratâ non potest vis esse justa. Maximè autem in re controversâ judicium sibi privatus sumere non debet, sed possessionem sequi. Grot. *sæpiùs cit. Cap. 4. §. 19. & seqq.*

§. X.

§. X.

De contrariis summæ Potestatis civilis.

SUMMARIA.

I. *Summum Imperium volente Imperante expirat primò abdicatione.*

II. *Utrùm abdicans successoris subditus fiat?*

III. *Secundò alienatione, modò Imperans id pleno, & absoluto dominii jure habeat, aliàs verius est, Imperium non amitti.*

IV. *Tertiò derelictione facto quodam declaratâ.*

V. *Quartò derelictione præsumptâ, non tamen statim aliquis Imperium pro derelicto habere censetur, si id negligentiùs curet.*

VI. *Recensentur modi, quibus summum Imperium desinit Imperante invito.*

I.

Contraria sunt modi, quibus potestas civilis rursus exspirat. Exspirat autem vel summo Imperante volente, vel invito. Voluntas vel est vera, vel præsumpta, vera porro vel expressa, vel tacita, seu facto quodam declarata. Expressâ voluntate exspirat summum Imperium, si quis disertis verbis id abdicet, nam cedere jure suo quivis potest, modò usum rationis, & liberam rerum suarum administrationem habeat, & quamvìs singulari alicujus populi Lege caveri possit, ut, quod quis semel capessivit Imperium, sine populi, aut Procerum Regni consensu ampliùs abdicare nequeat, vix tamen apud ullum populum Legem talem extare credo. Interim non nego, quin abdicatio, bellis præsertim incumbentibus, quandoque in Reipublicæ injuriam tendere possit. Exempla spontaneæ abdicationis plura occurrunt. Sic Carolus V. Imperator fasces imperiales liberâ voluntate deposuit. Sic priore sæculo Christina Regina Sueciæ, obnitente Gentis Suecicæ, & Ordinum voto, in plenis Comitiis Insignia Regalia exuit, & Casimirus Rex Poloniæ contra opinionem, & exspectationem Senatorum Regiam abdicavit dignitatem.

II.

Dubitari potest, utrùm post abdicatum Imperium abdicans successoris subditus fiat? ℞. Interesse, utrùm in abdicatione pactus sit independentiam, ùt Christina Regina Sueciæ fecit, vel non. Illo casu non fit subditus, qui enim paciscitur independentiam, eximitur Imperio, cùm independentem esse idem sit, ac nemini esse subjectum. Interim talis exemptus non ampliùs prioris civitatis pars manere videtur, cùm in eâdem civitate inter imperantes, & subjectos medium non detur: Erit ergo in statu naturali constitutus, si tamen extra fines Imperii, in quo independentiam pactus est, se conferat, in libero aliorum Imperantium arbitrio situm erit, utrùm illam independentiam in suo territorio agnoscere velint, vel non; nam pactum non egreditur paciscentium personas. Humanitatis igitur, & indulgentiæ, non juris erat, quòd paulò antè nominata Regina Sueciæ tum in Galliâ, tum Romæ pro independente, & nemini subjectâ agnita & habita fuerit. Huber. *de J. C. Lib. 1. Sect. 9. Cap. 6. num. 19. & 20.* Si autem abdicans Imperium independentiam pactus non sit, eundem omnino subditum fieri existimo, nec enim ob id, quòd Imperium abdicaverit, pars civitatis esse desinit, inter imperantes autem, & subditos in eâdem civitate medium non datur; interim nihilominus eidem ob memoriam pristini fastigii cultum, reverentiâmque exhibendam esse censeo, quia ipso Regimine præcedenti sibi devinxit populum, ut gratitudinis & reverentiæ nexu ipsi maneat illigatus. Osiand. & Tesmar. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 9.*

III.

Secundò voluntate Imperantis expressâ summum amittitur Imperium alienatione, modò id pleno, & absoluto dominii jure habeat, secùs veriùs nobis videtur, Imperium non amitti, cùm talis alienatio nullius momenti sit, quæ autem nulla sunt, nullum habent juris effectum: nec dici potest, esse tantùm nullam respectu illius, in cujus gratiam fit, non etiam ex parte alienantis, qui enim jus suum alteri cedit, non aliter id dimittere velle censetur, quàm si illud in cessionarium transeat, utpote cujus solius gratiâ id dimittere vult: Ergo si transire non possit, non creditur id velle dimittere.

Unde

Unde fruſtrà opponunt adverſarii, quòd Rex alienando Regnum eidem renunciet, cùm non ſimpliciter, & abſolutè renunciet, ſed ſub hac tantùm conditione, ſi cum effectu juris Regnum in alterum transferri valeat, qua conditione deficiente non intelligitur Regnum dimittere velle. Grot. *cit. Cap. 4.* §. *10.* & Vitriar. *ibidem Quæſt. 12.*

IV.

Tacitâ voluntate ſummum amittitur Imperium derelictione facto declaratâ, quid enim intereſt, utrùm verbis, vel facto quis voluntatem ſuam declaret? Exemplum nobis præbet Henricus tertius Poloniæ Rex, qui auditâ morte fratris Caroli noni Galliarum Regis clam ſe Cracoviâ ſubduxit. Unde Poloni inſequente anno Stephanum Batori Principem Tranſylvaniæ Regem creavêre.

V.

Præſumpta voluntas abdicandi Imperium elicitur ex ſilentio, qui enim ſcit, Regnum ſuum ab altero tanquam proprium poſſideri, & cùm contradicere poſſet, tempore immemoriali tacet, id derelinquere cenſetur, qua de re ſuprà §. *6.* ſatis dictum eſt. Interim licèt quis Imperium ſibi commiſſum negligentiùs curet, non tamen propterea id ſtatim pro derelicto habere cenſetur, quia nec privati res ſuas pro derelictis habere creduntur, quamvis eas negligentiùs obſervent: Ergo multò minùs Imperium cenſetur pro derelicto habitum, tametſi id negligentiùs curetur, cùm ſummum Imperium tanquam res longè nobiliſſima non tam facilè deſeri ſoleat, quàm res privatæ; gratias quidem populo Romano egit Antiochus, quòd nimis magnâ procuratione liberatus modicis terminis uteretur. Valer. Max. *Lib. 14. Cap. 1.* At pauci noſtrâ ætate ſunt Antiochi, quivis potiùs præeſſe, quàm ſubeſſe vult. Ad excludendum igitur animum derelinquendi ſufficit, ſi aliquos ſummi Imperii actus exerceat, licèt cœteroquin Imperium negligentiùs curet. Grot. *cit. Cap. 4.* §. *9. in fin.*

VI.

Invito Imperante ſummum Imperium deſinit primò lapſu temporis, ad quod delatum eſt; nam, ùt ſuprà oſtendi, ex naturâ rei

non repugnat, summum Imperium ad certum tempus deferri, ita ut eo elapso exspiret. Secundò desinit, si Regnum feudale ex capite feloniæ.amissum sit. Tertiò si casus Legis commissoriæ, sub qua Imperium delatum, existat. Quartò interitu populi. Quintò occupatione bellicâ. Sextò denique morte ejus, qui summum Imperium habuit, quo casu illud quandoque ad populum revertitur, quandoque verò non revertitur: interest nimirum, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, non aliter morte Imperantis Imperium revertitur ad populum, quàm si ille sine omni hærede decesserit, si enim hæredem ex testamento, vel ab intestato habeat, Imperium in hæredem transit, si autem nullâ editâ voluntatis significatione, nullo etiam relicto consanguineo mortuus sit, omne jus, quod habuit, penitus interiit, ac proinde populus, qui in ditione ejus fuerat, sui juris existit, nec enim Imperium inter eas res est, quæ primo occupanti cedunt, nisi, qui subditi fuerant, libertatem suam ultro deferant. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, refert, utrùm electione, vel successoriâ Lege delatum sit. Illo casu morte Imperantis Imperium ad populum redit, nec citra novam electionem in ejus filium transit. Hoc autem casu non aliter revertitur ad populum, quàm si cum ipso simul familia Regnatrix defecerit.

§. XI.

De Regia tutela.

SUMMARIA.

I. *Si Regnum devolvatur ad eum, qui nondum regnipotens est, tunc locus fit tutelæ.*

II. *Cuinam tutela Regia debeatur, si nulla Lex publica hac in parte adsit?*

III. *Quamdiu tutela Regia duret?*

I.

QUòdsi Regnum vel ex præsumpta voluntate Regnantis, vel ex Lege successoria devolvatur ad eum, qui propter teneram ætatem nondum, ut Liv. *Lib. 24. Cap. 4.* loquitur, regnipotens est, hoc

hoc casu sana postulat ratio, ut Imperium interim, donec Rex ad legitimam pervenerit ætatem, per tutores administretur; qui enim vult, ut & illi in Regno succedere possint, qui administrationis nondum sunt capaces, necessariò simul velle debet, ut eandem interim alii nomine Regis in se suscipiant, quod & moribus omnium populorum receptum esse constat. Bene Imperator noster *in §. 6. Inst. de Attilian. tutor. Impuberes*, inquit, *in tutelâ esse naturali juri conveniens est, ut is, qui perfectæ ætatis non est, alterius tutelâ regatur.* Hoc igitur satis certum est. At

II.

Dubium non leve superest, cuinam tutela Regia debeatur, si nulla Lex publica, quæ imprimis spectanda est, hac in parte adsit? videtur interesse, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrùm pater testamento tutorem dederit, vel non. Illo casu is tutor erit, quem pater constituit; si enim Rex de ipso Regno patrimoniali pro libitu disponere potest, ita ut ejus voluntas non minùs servanda sit, quàm privati patrisfamilias testamentum, multò magis is de tutelâ disponere poterit. Hoc autem casu mater tutrix erit, quippe quæ jure naturæ in liberos, qui per lubricum ætatis se ipsos regere nequeunt, ex titulo generationis non minùs Imperium habet, quàm pater, juri autem in personam naturale consequens est jus in res. Si verò mater vel nolit esse tutrix, vel non adsit, is tutor erit, quem familia Regnatrix elegerit, quoniam par omnium jus esse videtur; licèt enim non desint, qui hoc casu tutelam proximo successori deferri putent, eorum tamen sententiæ accedere haud possumus, cùm res plena periculi sit, Reges pupillos successoris tutelæ committere; testantur enim historiæ, quòd multi ex illis ejusmodi pupillos veneno, aut armis sustulerint, ut Regno potirentur; censetur autem defunctus Rex noluisse, ut post mortem suam pupillus tutelæ tum Reipublicæ, tum ipsi pupillo adeò periculosæ comittatur, cujus præsumptæ voluntati in Regno patrimoniali omnino standum est. Quòd si Regnum sit non-patrimoniale, rursus interest, utrùm pater testamento tutorem dederit, vel non. Illo casu iterum is tutor erit, quem pater constituit; licèt enim sint, qui putent, in Regno

 non-

non-patrimoniali à patre testamento tutorem dari non posse, contrarium tamen nobis verius esse videtur, cui enim populus curam salutis publicæ commisit, eidem simul etiam electionem tutoris Regii commisisse censetur hoc ipso, quòd in delatione Imperii potestatem de tutela disponendi sibi expressè non reservaverit, quam sententiam multa etiam comprobant exempla; si tamen populus videat, tutorem testamento datum aut non idoneum, aut suspectum esse, integrum eidem erit, à voluntate paternâ recedere, & alii tutelam Regis impuberis deferre. Hoc autem casu ulteriùs refert, utrùm in tali Regno etiam fœminæ ad successionem admittantur, vel non. Si & fœminæ successionis capaces sint, matrem Regis pupilli tutricem fore existimo, nam ex eo, quòd populus fœminas quoque ad successionem admittat, conjectura nascitur, quòd etiam matrem, utpote cui ipsa natura in personam Regis impuberis Imperium dedit, ad ejus tutelam velit admittere. Si verò populus fœminas à successione excluserit, etiam matrem à tutela excludere voluisse censetur. Si denique mater vel nolit, vel non possit esse tutrix, videtur in arbitrio populi, aut Procerum Regni stare, cuinam tutelam Regis impuberis deferre velint. Confer Nicol. Hert. *de Tutel. Reg. Sect. 1. §. 10. & seqq.* Böhmer. *in J. P. U. Part. special. Lib. 3. Cap. 4.* §. 27. Grot. qui tamen ex parte à nobis dissentit, *Lib. 1. Cap. 3.* §. 15.

III.

Durat autem tutela Regia tamdiu, donec Rex ad eam pervenerit ætatem, quam vel mos, vel observantia, vel Lex publica Regni ad capessendum Regimen definivit, velut in plerisque Europæ Regnis definita est; sic enim Reges Galliæ Regnipotentes fiunt post annum decimum tertium completum, eâdem ætate etiam Reges Lusitaniæ, & Hispan. ad suscipiendam Regni administrationem admitti refert Hert. *cit. differt. Sect. 2.* §. 4. Si verò ætas nec more, & observantiâ, nec Lege publicâ Regni definita sit, tanta hoc casu jure naturæ in Rege ad finiendam tutelam requiritur ætas, ut is populum sibi commissum saltem accedente prudentûm consiliariorum auxilio regere possit. Quòd si desuper nascatur dubium, potestas hoc decidendi in Regno patrimoniali domui Regnatrici, in non-patrimoniali verò populo, aut, qui populum repræsentant, Proceribus videtur competere. Confer Hert. *dict. Sect. 2.* §. 3.

PARS

PARS TERTIA.

De Juribus summæ Potestatis civilis.

EXposita fuit superiore parte natura summæ Potestatis in communi, superest, ut jam ejusdem jura in specie excutiamus, quæ commodè ad tria genera reduci posse videntur; vel enim immediatè respiciunt personas, ut jus ferendi Leges &c. vel res privatorum, ut jus imponendi tributa, & vectigalia &c. vel denique ipsum territorium, ut jus exstruendi fortalitia &c. de quibus ordine agemus, ita tamen, ut ea, quæ passim in jure etiam privato tradi solent, paucis absolvamus. Sit igitur

CAPUT I.

De Juribus Potestatis civilis, quæ immediatè personas respiciunt.

§. I.

De Jure ferendi Leges.

SUMMARIA.

I. *Ad conservationem civilis societatis potestas ferendarum Legum est omnino necessaria.*

II. *Definitur Lex civilis.*

III. *Dividitur primò in Imperantem, & permittentem.*

IV. *Secundò in præceptivam & pœnalem.*

V. *Tertiò in prohibentem, & irritantem.*

VI. *Quartò*

VI. *Quartò in favorabilem & odiosam.*

VII. *Legem civilem ille demum ferre potest, penes quem summa in civitatem potestas residet.*

VIII. *Si Regina nupserit, quisnam Leges ferre possit, an Illa, vel ejus Maritus?*

IX. *Quid requiratur, ut quis Legum civilium vinculo obstringatur?*

X. *Subditi perpetui non aliter Legibus suæ Reipublicæ obligantur, quàm si præsentes sint.*

XI. *Sufficit tamen, eos moraliter saltem præsentes esse, licèt physicè sint absentes.*

XII. *Etiam subditi temporarii Legibus civilibus illius Reipublicæ, ubi interim existunt, obligantur.*

XIII. *Nisi vel talis Lex sit, quæ veram, & propriè dictam subjectionem supponit.*

XIV. *Aut nihil intersit ad felicitatem Reipublicæ, utrùm illam observent, vel non.*

XV. *Subditis tamen temporariis accenseri haud possunt personæ legatorum.*

XVI. *Multò minùs ipsi supremi Principes, si in alieno territorio existant.*

XVII. *Utrùm ipse Legislator suis Legibus obligetur?*

XVIII. *Leges Regni civiles in actibus Regum privatis locum habent, nisi sint pœnales, & coactivæ.*

XIX. *Aut nisi ex circumstantiis appareat, quòd Reges ejusmodi actus à communibus Regni Legibus immunes esse velint.*

XX. *Utrùm personæ Ecclesiasticæ Legibus civilibus obligentur?*

XXI. *Legibus civilibus præcipi possunt soli actus possibiles, honesti, & qui non nimis ardui, ac difficiles sunt.*

XXII. *Possunt non tantùm actus justitiæ, sed & aliarum virtutum moralium præcipi.*

XXIII. *Prohiberi possunt non tantùm actus turpes, sed etiam indifferentes, imò & qui per se, ac in suâ specie honesti sunt.*

XXIV. *Per-*

XXIV. *Permitti denique possunt non solùm honesta, & indifferentia, sed quandoq; etiam inhonesta.*

XXV. *Affertur forma Legum civilium tum interna, tum externa, quæ posterior stat in promulgatione.*

XXVI. *A quonam tempore Leges civiles obligare incipiant?*

XXVII. *Leges civiles, si justa sint, obligant non tantùm pro foro externo, sed & interno.*

XXVIII. *Quid dicendum sit de Legibus in præsumptione fundatis?*

XXIX. *Unde colligi possit, quòd Lex in præsumptione alicujus facti, vel potiùs universalis periculi fundata sit?*

XXX. *Lex civilis pœnalis pura, aut disjunctivè mixta regulariter non obligat ad actum, vel omissionem actûs.*

XXXI. *Si autem sit conjunctivè mixta pœnalis, regulariter obligat in conscientia ad actum, vel omissionem actûs.*

XXXII. *An, & quatenus Leges civiles pœnales obligent ad pœnam?*

XXXIII. *An, & quatenus Leges irritantes in conscientia obligent?*

XXXIV. *Afferuntur contraria Legum civilium.*

I.

INter Jura summi Imperii, quæ immediatè personas respiciunt, primum locum tenet potestas ferendarum Legum, utpote ad conservationem civilis societatis omnino necessaria; *in Legibus*, inquit Aristotel. *Lib. 1. Rhetor. Cap. 4. consistit salus civitatis*, & rectè; sunt enim Leges tutela proborum, frœnum improborum, firmamentum tranquillitatis publicæ. *Mens, & animus*, ait Cicer. pro Cluent. *& consilium, & sententia civitatis posita est in Legibus: ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine Lege suis partibus, ut nervis, ac sanguine, & membris uti non potest.*

II.

Definiri solet Lex civilis ex S. Thoma, quòd sit ordinatio rationis in bonum communitatis politicæ ab eo, qui curam illius habet, promulgata.

III. Divi-

III.

Dividitur I. in imperantem, & permittentem. Imperans porro vel eſt præceptiva, vel prohibitiva actûs. Illam vulgò affirmativam: hanc verò negativam appellant. Lex permiſſiva vel continet permiſſionem plenam, vel minùs plenam. Plena permiſſio eſt, quæ jus dat ad aliquid omnino licitè agendum, ac proinde agentem etiam in foro interno ſecurum reddit. Minùs plena verò, quæ tantùm impunitatem tribuit in foro externo, in foro conſcientiæ autem agentem tutum non reddit. Sic jure Romano permiſſum eſt marito adulterum vilis conditionis in flagranti cum ſua uxore domi ſuæ deprehenſum occidere. *L. 24. in princ ff. & L. 4. Cod. ad Leg. Jul. de adulter.* Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 17. num. 2.*

IV.

Dividitur II. in præceptivam, & pœnalem. Præceptiva dicitur, qua ſimpliciter aliquid præcipitur, vel prohibetur absque hoc, quòd pœna dictetur transgreſſoribus. Pœnalis verò, quæ pœnam minatur transgreſſoribus: éſtque vel merè pœnalis, vel mixta. Merè pœnalis dicitur, quæ ſolius pœnæ mentionem facit absque hoc, quòd actum explicitè præcipiat, vel prohibeat. Mixta verò, quæ duo continet membra, in quorum primo aliquid præcipitur, vel prohibetur, in altero autem pœna præfigitur transgreſſoribus, & vel mixta eſt verbis conjunctivis, vel disjunctivis. Lex conjunctivè mixta dicitur, quæ & actum præcipit, vel prohibet, & ſimul pœnam minatur transgreſſoribus. Disjunctivè verò mixta vocatur, quæ ſub disjunctione actum præcipit, vel prohibet, & pœnam minatur.

V.

Dividitur III. in Legem prohibentem & irritantem. Prohibens dicitur, quæ actum nudè prohibet. Irritans verò, quæ actum etiam jubet eſſe irritum. Quamvis autem jure civili Romano omnis Lex prohibens ſit etiam irritans, niſi contrarium aliunde colligatur, per text. expreſs. *in L 5. Cod. de Legib.* hoc tamen non eſt ex vi nudæ prohibitionis, ſed provenit ex virtute novæ illius Legis, quam alii

alii populi ſequi neceſſe non habent; diverſa enim ſunt, prohibere, & irritum quid facere, ac per conſequens non eo ipſo, quòd Legislator civilis aliquid prohibeat, illud, ſi contra prohibitionem factum fuerit, etiam irritare velle cenſetur, cùm prohibitio vim ſuam exſerere poſſit per pœnam vel expreſſam, vel arbitrariam. Grot. *Lib. 2. Cap. 5. §. 16.*

VI.

Dividitur IV. in favorabilem, & odioſam. Favorabilis dicitur, quæ ex fine ſuo primario alicui favere intendit, tametſi hic favor cum damno alterius neceſſariò connexus ſit. Odioſa verò, quæ malum alterius habet pro motivo. Lex favorabilis, niſi contraria Legislatoris voluntas aliunde colligatur, amplam recipit interpretationem, odioſa verò per ſe loquendo ſtrictæ interpretationis eſt. In dubio Lex favorabilis potiùs cenſenda eſt, quàm odioſa, quia de Legislatore meritò præſumimus, quòd beneficium potiùs voluerit conferre, quàm plectere vel coërcere.

VII.

Cauſa efficiens Legum civilium eſt Legislator. Poteſt autem Legem civilem ille demum ferre, penes quem ſumma in civitatem poteſtas reſidet; Legislatio enim eſt unus ex præcipuis actibus gubernationis Reipublicæ: Ergo per ſe ſpectat ad poteſtatem gubernativam Reipublicæ. Deinde Lex totam obligat communitatem: Ergo ferri debet ab eo, qui ſuperior eſt communitate, cùm æqualis æqualem nequeat Legis vinculo conſtringere. Suarez *de Legib. Lib. 1. Cap. 8. num. 3. & ſeqq.*

VIII.

Quæri poteſt, ſi Regina nupſerit, quisnam Leges ferre poſſit? an Illa, vel ejus Maritus? vera, & uſu ipſo comprobata ſententia ſtat pro Regina, quia ex naturâ rei nec ſumma poteſtas, nec ſummæ poteſtatis exercitium per nuptias in maritum tranſit, ſed penes uxorem remanet, cùm non repugnet, fœminam ſubeſſe marito quoad uſum matrimonii, Regimen familiæ, & educationem liberorum, præeſſe verò quoad gubernationem politicam Reipublicæ. Suarez *de Legib. Lib. 3. Cap. 9. num. 10. & ſeqq.* Aliud dicendum foret, ſi

Regina summam potestatem titulo dotis in maritum transtulisset, vel saltem liberum, & ab eâ independens summæ potestatis exercitium eidem permisisset, quorum tamen neutrum in Regno hæreditario, & lineali sine populi, aut qui populum referunt, Procerum consensu fieri potest. Vid. *Part. 2. §. 3. num. 10. & 11.*

IX.

Subjectum Legum civilium sunt subditi Legislatoris usu rationis præditi. Duo igitur concurrere debent, ut quis Legum civilium vinculo obstringatur. Primum est, ut Legislatori subjectus sit; quia Lex est commune præceptum obligans eos, quibus imponitur, nemo autem præcepto obligari potest, nisi qui præcipienti subjectus est. Alterum, ut usum rationis habeat, nam Lex est moralis regula humanorum actuum, ac proinde non potest dirigere eos, qui usum rationis non habent, cùm sint inhabiles ad vim Legis intelligendam.

X.

Duo autem sunt genera subditorum, alii enim sunt perpetui, alii temporarii. Perpetui dicuntur, qui ex causâ permanente in aliquâ Regione commorantur. Temporarii verò, qui transeundi, aut moræ exiguæ causâ alicubi sunt. Perpetui haud dubiè Legibus suæ Reipublicæ tenentur, modò in territorio Legislatoris existant; si enim extra illud constituti sint, illis haud tenentur, quia Lex ultimò respicit felicitatem territorii, in quo Legislator constitutus est tanquam caput ad illam suis Legibus procurandam. Unde potestatem ferendi Leges non aliam accepit, quàm in quantum ea necessaria est ad hujusmodi felicitatem promovendam, ad quem finem per se loquendo nihil conducit potestas ligandi subditos extra territorium existentes, cùm transgressio, quæ fit extra territorium Legem ferentis, ejus Reipublicæ nullum inferat damnum. Alia ratio est præcepti, hoc enim subditum obligat, etiamsi is extra territorium præcipientis existat, quia ultimò respicit privatam felicitatem subditi, cui expedit, ubique locorum obligari posse, & ideo obligatio præcepti inhæret ossibus illius. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 1. Cap. 1. contr. 6. num. 63.*

XI. Plane

XI.

Planè aliquando Legum civilium vis etiam ad ſubditos abſentes extenditur, ſi enim abſens in territorio ponat actionem prohibitam, vel non ponat actionem præceptam, perinde delinquit in Leges territorii, ac ſi corpore præſens eſſet, quia licèt phyſicè abſens ſit, moraliter tamen præſens eſſe cenſetur, cùm transgreſſionem Legis in territorio ſuæ Reipublicæ conſummet, quod ſufficit, ut ſubditus Lege obligari poſſit; niſi enim Legislator certas actiones præcipere, vel prohibere poſſet ſubditis etiam extra territorium ſuum exiſtentibus, non poſſet is commodis, & utilitati ſuæ Reipublicæ ſatis providere, ac proinde careret poteſtate neceſſariâ ad bonum, & felicem ſtatum territorii. Sic ſi Lege tuæ Reipublicæ ſupplicium rotæ veneficio ſit præſtitutum, pœnam hanc incurris, licèt ex territorio alio venenum transmiſeris, quia moraliter deliquiſſe cenſeris in territorio tuæ Reipublicæ, cùm flagitium ibi voluntate tuâ fuerit conſummatum, aliàs ſanè parùm proſpectum eſſet diſciplinæ publicæ, ſi ſubditis phyſicè abſentibus offendere liceret quietem territorii, cùm parùm interſit, utrum per cauſam phyſicam, vel moralem vincula tranquillitatis publicæ diſſolvantur. Similiter ſi Lex omnibus reditum præcipiat, quos bello fortè Reipublicæ illato abeſſe contigerit, qui non revertuntur, cùm reverti poſſent, in Legem hanc committunt, cùm enim in territorio ſe non ſiſtant præſentes, adeóque non ponant actionem præceptam, moraliter cenſentur delinquere in territorio, quia ibi cenſetur aliquis delinquere, ubi non facit, quod ibi facere deberet. Haunold. *ubi ſuprà num. 58. & 72.* Dn. Gletle *in J. F. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. 5. num. 16.*

XII.

Porro etiam ſubditi temporarii Legibus civilibus illius Reipublicæ, ubi interim exiſtunt, obligantur, quia ad gubernationem populi moraliter neceſſarium eſt, ut, qui eidem vel ad tempus ſe admiſcent, conformes ſe reddant ejus populi inſtitutis, & ideo Rerumpublicarum Rectores non aliter peregrinis tranſitum, aut commorationem in ſuo territorio concedere cenſentur, quàm ſi illi eorum jurisdictioni, & Legibus tamdiu ſe ſubjiciant, quamdiu ibidem

 commo-

commorantur. Unde hoc ipso, quòd territorium alienum intrent, illius jurisdictioni, & Legibus se submittere intelliguntur. Sic lege, quâ privatis venatio interdicitur, aut propter caritatem annonæ prohibetur exportatio frumenti, etiam exteri obstringuntur. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 5.*

XIII.

Planè si talis Lex sit, quæ veram & propriè dictam subjectionem supponit, ea ad subditos temporarios haud pertinet, quia Leges non alios obligant, quàm quos Legislator vult obligare. Si autem talis Lex sit, quæ veram, & propriè dictam subjectionem supponit, Legislator vult tantùm obligare subditos propriè & strictè dictos, in quos scilicet omnia jura summæ potestatis exercere potest, ad quam classem, ut per se manifestum est, subditi temporarii haud pertinent.

XIV.

Deinde nec illis Legibus tenentur exteri, quas sive observent, sive non observent, ad felicitatem Reipublicæ nihil facit, veluti sunt Leges, quibus cohibetur nimius vestium luxus; finis enim earum est præcavere, ne subditi verè tales cum præjudicio felicitatis publicæ facultatibus se exhauriant, cùm intersit Reipublicæ cives, & subditos habere locupletes. Utrùm ergo subditi temporarii Leges illas observent, vel non, in ordine ad felicitatem territorii, ubi per breve tempus morantur, nihil facit; licèt enim nimio vestium luxu bona sua dissipent, hoc tamen non cedit in præjudicium illius Reipublicæ, ubi interim existunt, sed alterius, cujus veri, ac propriè dicti sunt subditi; si tamen periculum subesset, ne & subditi verè tales paulatim ejusmodi Leges spernere incipiant, etiam peregrini illis se accommodare tenerentur.

XV.

Cæterùm subditis temporariis accenseri haud possunt personæ legatorum, quia Jure Gentium perinde habentur, ac si non existerent in territorio illius, in cujus Aula morantur, ac proinde Legibus civilibus alienæ Reipublicæ neutiquam tenentur. Unde nec in

loco

loco legationis puniri queunt, etiamsi ibi delinquant, ùt alibi dicemus.

XVI.

Multò minùs subditis temporariis annumerari possunt supremi Principes, si in alieno territorio existant, aut commorentur; ubicunque enim Rex existit, summam ille in suos subditos potestatem retinet: Ergo non fit subditus temporarius, cùm implicet habere summam potestatem, & simul altiori potestati ejusdem Ordinis, & lineæ subjectum esse. Igitur jure merito Maria Regina Scotiæ noluit Angliæ Legibus se subjicere, etsi in Anglia moraretur, testata, ùt Tesmar. *Lib. 2. Cap. 2. §. 5. Lit. B.* ex Cambden. refert, *vel millies perire se malle, quàm subditam se agnoscere*, cui malè reponebant Angli, *quamvis non originariam, temporariam tamen eam esse subditam, cùm duo Principes absoluti quoad auctoritatem Regiam simul in uno Regno esse nequeant*, quasi verò quidquam decedat Regiæ potestati, si Rex exterus in alterius Regis territorio existens Regiam auctoritatem, & potestatem in suos subditos retineat? Rectè Cass. *de Jur. & Jud. Legat. Section. poster. num. 23. manet*, inquit, *una in unâ civitate potestas summa, quam alter in eam exercet, alter in ea habet quidem, sed non in eandem.*

XVII.

Cum igitur Legum civilium vinculo ille demùm constringatur, qui Legislatori subjectus est, ideo per se sequitur, ipsum Legislatorem suis Legibus directè neutiquam obligari, cùm nemo sibi ipsi subjectus esse possit; si tamen Lex respiciat materiam summæ potestati, ac subditis communem, Legislator Lege suâ saltem indirectè tenetur, tanquam principalis pars communitatis politicæ. Haunold. *cit. Contr. 6. §. 1. num. 54.* Dn. Gletle *ubi suprà num. 9.*

XVIII.

Quòdsi Leges Regni civiles actum aliquem irritum, aut irritabilem reddant, tunc interesse videtur, utrùm id in favorem agentis, vel in ejus pœnam sit constitutum. Illo casu ejusmodi Leges etiam

etiam in actibus Regum privatis, quos cum subditis celebrant, locum habent. Sic si Rex in contractu emptionis ultra dimidium à subdito læsus sit, dubium mihi non est, quin eidem, si jus Romanum in Regno sit receptum, remedium *L. 2. Cod. de Rescin. vendit.* competat, quia Rex in dubio voluisse præsumitur, ut actus ipsius communem Legum regulam sequantur, ac proinde non aliter contrahendo subditis se obligare voluisse intelligitur, quàm salvis juris remediis, quæ per communes Leges Regni privatis indulta sunt. Hoc autem casu arbitror, illas locum non habere, quia Leges pœnales, & coactivæ respectu summorum Imperantium vim suam exserere haud possunt, punitio enim, & coactio inter punientem, & punitum, cogentem, & coactum distinctionem supponunt realem, cùm nemo se ipsum punire, aut cogere queat. Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 2. & 5.*

XIX.

Planè si ex circumstantiis appareat, quòd Reges actus suos, quos non ut Reges, sed privatorum instar cum subditis celebrant, à communibus Regni Legibus immunes esse velint, hoc casu utique aliud dicendum erit, cùm nullâ necessitate eas sequi cogantur, ac proinde licèt contractus aliquis secundùm Leges Regni nullus, & irritus foret, si tamen Rex sciens, & volens contractum illum cum subdito ineat, contractus erit validus, modò ea habeat, quæ jus naturæ ad ejus valorem desiderat. Sic licèt Leges Regni ad validitatem contractûs emphyteutici fortè scripturam desiderarent, posset tamen supremus Princeps, si vellet, prædium suum, etiam non interveniente scripturâ, alteri in emphyteusin concedere, etsi de hac ejus voluntate constaret, contractus non minùs esset validus, quàm si scriptura accessisset. Grot. *cit. loc.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 10. §. 4.*

XX.

Deinde neque personæ Ecclesiasticæ directè Legibus civilibus obligantur, cùm à jurisdictione & potestate Principum sæcularium absolutè sint exemptæ. *Cap. 10. X. de Constit.* Si tamen non lædant immunitatem ecclesiasticam, sed materiam respiciant ecclesiasticis

&

& laicis communem, & ad rectam Reipublicæ gubernationem pertineant, ejusmodi Legibus saltem indirectè obstringuntur, nam hoc ipso, quòd summi Pontifices personas ecclesiasticas in partem communitatis politicæ, & ad commercia cum Laicis admitti velint, etiam velle censentur, ut tales Leges civiles observent, qui enim vult unum, vult omnia connexa cum illo. Suarez *Lib. 3. de Legib. Cap. 34. per tot.* Haunold. *cit. Cap. 1. Contr. 6.* §. 4. *num. 80. & seqq.*

XXI.

Objectum Legum civilium sunt actiones humanæ omnes, quæ præcipi, prohiberi, aut permitti possunt. Præcipi possunt, soli actus possibiles honesti, & qui non nimis ardui, ac difficiles sunt. Excluduntur ergo primò actus naturæ viribus impossibiles, quia ad impossibile nemo obligari potest. Deinde actus inhonesti, & turpes, quia Lex vi essentiæ suæ debet esse regula honestæ operationis. Denique actus nimis ardui, ac difficiles, nisi enim Leges accommodatæ essent, fragilitati hominum, occasionem præberent moraliter certam frequentissimis transgressionibus formalibus, & hoc ipso à naturâ Legum deflecterent, quia plus incommodi, quàm commodi afferrent Reipublicæ, ac proinde ita demum vim obligandi habent, si latæ sint ad humanum modum, & cum sensu imbecillitatis humanæ. Planè necessitate Reipublicæ exigente etiam actus ardui, ac difficiles, & cum certo periculo mortis conjuncti præcipi possunt, cùm communitas politica non possit esse destituta potestate moraliter necessariâ ad sui conservationem, ac proinde si necessitas exigat, ut actus aliquis difficilis, & per se cum periculo mortis conjunctus præcipiatur, potest ille præcipi. Suarez *cit. Lib. 3. Cap. 30. num. 4. & 5.*

XXII.

Possunt autem Legibus civilibus non tantùm actus justitiæ, sed & aliarum virtutum moralium præcipi, quia finis earum Legum in naturali stat felicitate politicæ communitatis, qui finis obtineri non potest, nisi pleræque virtutes in communitate floreant, omnes tamen omnium, & singularum virtutum actus Legibus civilibus præ-

cipi haud poſſunt, tum quia Lex humana debet eſſe moderata, & de re moraliter poſſibili univerſæ communitati, ſaltem pro majori parte, tum quia ad finem Legis humanæ non ſunt neceſſarii omnes actus omnium virtutum, menſura autem poteſtatis ex fine illius ſumenda eſt. Suarez *dict. Lib. 3. Cap. 12. à num. 7.*

XXIII.

Prohiberi ex adverſo poſſunt non tantùm actus turpes, & inhoneſti, ſed etiam indifferentes, imò & qui per ſe, ac in ſuâ ſpecie honeſti ſunt, ſi in certis circumſtantiis bono publico non conducant, aut fini per Legislatorem intento adverſentur. Sic licèt per ſe bonum ſit adminiſtrare juſtitiam, jus tamen Romanum prohibet, ne adminiſtretur die feriato *L. 7. & ult. Cod. de feriis.* Suarez. *dict. Cap. 12. num. 18.*

XXIV.

Permitti denique poſſunt Lege civili non ſolùm honeſta, & indifferentia, ſed inhoneſta quoque, ſi fragilitas hominum lenitatem hanc poſtulet, vel ejusmodi permiſſio neceſſaria ſit ad evitandum majus malum, quia propterea Lex non approbat ipſum actum turpem, ſed impunitatem ſaltem tribuit in foro externo, quod malum non eſt, cum Legislator civilis non teneatur neceſſariò delicta in omnibus circumſtantiis punire, imò nequidem omnia vitia contra omnes virtutes prohibere poſſit, omnia enim vitia cavere non eſt omnium, nec multorum, ſed perfectorum; Lex autem civilis accommodata eſſe debet communitati humanæ ſecundùm naturalem conditionem ſpectatæ. Suarez *cit. Cap. 12. num. 12.*

XXV.

Forma Legum civilium duplex eſt, interna & externa. Interna conſiſtit in differentiâ ſpecificâ, quâ diſtinguuntur tum à jure naturæ, tum à jure Gentium, quæ differentia facilè ex iis, quæ ſuo loco de utroque jure dicta ſunt, erui poteſt. Externa verò ſtat in earum promulgatione, ſine qua Lex nulla intelligi poteſt, cùm citra

tra

tra eam non poſſit habere rationem communis regulæ. Tametſi igitur in publico Regis, aut Optimatum concilio decreta, & conſcripta ſit, vim tamen obligandi non habet, priusquam communitati fuerit promulgata. Suarez *dict. Lib. 3. Cap. 16. num. 1. & 2.* Jure Romano quidem neceſſe eſt, ut promulgatio in ſingulis fiat provinciis, nec ad univerſalem Legis efficaciam ſatis eſt, ſi tantùm in Metropoli ſit promulgata *Nov. 66. Cap. 1.* quæ licèt de Legibus teſtamentariis tantùm loquatur, ob generalitatem tamen Rubricæ communi peritorum conſenſu ad omnes Leges civiles extenditur, ex naturâ autem rei etiam in Republicâ ex pluribus provinciis conflatâ unam promulgationem in Metropoli factam ſufficere exiſtimat Suarez *dict. Cap. 16. num. 14.*

XXVI.

Effectus Legum civilium eſt obligatio, quam ſtatim, ac promulgatæ ſunt, producunt, niſi aliud tempus, ex quo obligare debeant, vel ab ipſo Legislatore fuerit expreſſum, vel jure communi Reipublicæ, ſive ſcripto, ſive non ſcripto determinatum, prout jure Romano tempus bimeſtre poſt promulgationem conſtitutum legitur *in cit. Nov. 66. Cap. 1.* Ratio eſt, quia Lex poſtquam per promulgationem eſſentiale ſuum complementum accepit, ſtatim agere poteſt, niſi virtus ejus aliunde impediatur: Ergo ſi aliud tempus non ſit determinatum, quaſi agens naturale ſtatim etiam agit. Planè licèt Lex ſufficienter promulgata, ſi ejus virtus non fuerit ſuſpenſa, & obligatio ad certum tempus dilata, ſtatim obligare incipiat, non tamen ſimul, & in eodem momento obligat in toto territorio, pro quo fertur, ſed ſucceſſivè, & intra tempus moraliter ſufficiens, ut notitia Legis, & promulgationis factæ per totum territorium diffundatur; uti enim ad obligationem proximam Legis per ſe neceſſaria eſt ejus notitia, ita ad obligationem remotam ſaltem neceſſarium erit, ut per ſe loquendo poſſit devenire in notitiam. Eſt autem moraliter impoſſibile, ut factâ promulgatione in uno loco ſtatim omnes Reipublicæ ſubditi illius notitiam habere poſſint. Latè Suarez *cit. Lib. 3. Cap. 17.*

XXVII.

Obligant autem Leges civiles si justæ sint, non tantùm pro foro externo, sed & interno, seu conscientiæ, cùm potestas obligandi in conscientiâ omnino necessaria sit ad congruam, & convenientem gubernationem Reipublicæ politicæ, si enim Leges civiles non nisi sub pœnâ temporali à Legislatore infligendâ obligarent, pauci forent, qui eas observarent, sed plerique pœnas impositas vi, aut fraude eluderent. Accedunt textus Sacræ Scripturæ *ad Romanos 13.* & Divi Petri *Epist. 1. Cap. 2.* Vid. Suarez *sæpè cit. Lib. 3. Cap. 21.*

XXVIII.

Excipitur Lex fundata in præsumptione alicujus facti, qualitatis, aut circumstantiæ pro hoc, vel illo casu particulari, quæ non obligat in conscientiâ, si factum illud aut circumstantia non subsit, quia fundamentum, & finis adæquatus Legis cessat. Sic Lex, quæ jubet obsequi sententiæ judicis, non obstringit in conscientiâ, si certò constet, sententiam esse injustam, quia fundatur in præsumptione, quòd sententia sit justa. Aliud dicendum, si Lex fundata sit in præsumptione, seu potiùs in morali certitudine universalis periculi, tunc enim obligat in conscientiâ, licèt in casu particulari cesset periculum, quòd Lex avertere intendit, quia fundamentum Legis non tollitur, cùm semper verum sit dicere, actum esse periculosum, licèt non eveniat effectus. Sic Lex quæ prohibet habere plura officia Reipublicæ propter vitandum incommodum indebitæ administrationis obligat etiam illum, in quo tale incommodum cessat, eòquòd ad illâ perfectissimè administranda sufficiat, quia Leges humanæ attendunt ad ea, quæ frequentiùs solent contingere, quod satis est, ut generaliter obligent. Confer. P. Suarez *sæpè alleg. Lib. 3. Cap. 23. num. 6. & seqq.* & Clariss. Dn. P. Pichler *ad Tit. Jur. Can. de Constit. §. 4. num. 39.*

XXIX.

Quamvìs autem nequeat in universum determinari, utrùm Lex in præsumptione alicujus facti, vel universalis periculi fundata sit, sed

ſed id partim ex verbis, & materiâ, partim ex uſu, & mente peritorum ſit deſumendum, ſi tamen Lex actionem aliquam prohibeat, tanquam unicè obnoxiam periculo nocumenti privati, vel circumſtantiam, aut qualitatem reſpiciat, quæ unicè concernit bonum privatum ſingulorum, cenſetur eſſe in præſumptione facti fundata, quia finis ejus unicus, & adæquatus eſt, ut vel bonum particulare promoveatur, vel damnum ſingulare avertatur. Si verò Lex actionem aliquam prohibeat, tanquam obnoxiam periculo nocumenti publici, vel via eſſet eludendæ Legis, ſi obtentu ceſſantis periculi deflectere liceret à normâ Lege præſcriptâ, tunc Lex cenſetur eſſe fundata in præſumptione periculi univerſalis. Ratio prioris eſt, quia finis primarius Legis eſſe videtur, conſulere bono publico, ac per conſequens commune periculum, non caſus particulares reſpexit; poſterioris verò, quia non eſt prudenter credibile, quòd Legislator ferre velit Legem imperfectam, & bono publico parùm, aut nihil proficuam, qualis eſſet, cujus diſpoſitionem callidâ machinatione eludere liceret. Ita Dn. Gletle *Part. 1. Pandect. Quæſt. 3. num. 6. & ſeqq.* quem ſequitur Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 1. num. 152. & ſeqq.*

XXX.

Dubium eſt, an, & quatenus in conſcientiâ obligent Leges pœnales? & quidem primò, utrùm obſtringant ad actum, vel omiſſionem actûs? ℞. Intereſſe, utrùm ſint pœnales puræ, vel mixtæ, & ſi mixtæ utrùm ſint mixtæ verbis conjunctivis, vel disjunctivis. Lex civilis pœnalis pura, aut disjunctivè mixta non obligat in conſcientia ad actum, vel omiſſionem actûs; qui enim ſolius pœnæ mentionem facit, aut ſub disjunctione tantùm actum præcipit, vel prohibet, non ſufficienter declarat, quòd determinatè ad actum, vel omiſſionem actûs velit obligare: Ergo obligare velle non cenſetur, tum quia in dubio pars mitior, & benignior præferenda, tum quia contra eum, qui Legem dicere potuit apertiùs, facienda eſt interpretatio: omnis quidem pœna ſupponit culpam, at non neceſſariò ſupponit culpam Theologicam, ſed contenta eſt culpâ civili, & politicâ: alia ratio eſt Legis Canonicæ, quæ pœnam minatur ſpiritualem, quia pœna ſuſpenſionis,

 inter-

interdicti, vel excommunicationis infligi non potest, nisi præcesserit culpa Theologica. Planè aliquando ex materiâ Legis colligi potest, quòd Legislator etiam civilis in conscientiâ obligare velit ad actum, vel omissionem actûs, licèt expressis verbis eundem non præcipiat, aut prohibeat, sed solam pœnam comminetur, veluti si materia Legis pertineat ad pacem, & tranquillitatem Reipublicæ conservandam, vel ad magnum incommodum avertendum, & sinè obligatione conscientiæ spes exigua sit, obtinendi finem à Lege intentum, eò quòd fortè boni æquè, ac mali in materiam illam admodùm proni, & proclives sint; nam tali modo Legislator obligare velle præsumitur, qui magis convenit, & conducit saluti, atque tranquillitati Reipublicæ. At in ejusmodi circumstantiis magis convenit, & conducit saluti Reipublicæ, si subditi etiam in conscientiâ obligentur: Ergo &c. Confer. P. Suarez *de Legib. Lib. 5. Cap. 4. num. 9. & 12.* P. Haunold *de J. & J. Tom. 1. Tract. 1. Cap. 1. Contr. 5. num. 46. & 47.*

XXXI.

Quod si lex pœnalis conjunctivè mixta sit, illa, nisi de contrariâ intentione Legislatoris aliunde constet, in conscientiâ obligat ad actum, vel omissionem actûs; potest enim legislator etiam civilis obligare in conscientiâ: Ergo si actum absolutè præcipiat, vel prohibeat, ad illum ponendum, vel omittendum etiam obligat in conscientiâ, quia absolutè præcipiendo, vel prohibendo satis declarat, quòd hoc modo obligare velit. Certè, si nulla pœna adjecta esset, ejusmodi lex obligaret in conscientiâ ad actum, vel omissionem actûs: Ergo obligat etiam, si pœna sit adjecta, quippe, quæ non eo fine adjecta est, ut obligatio Legis minuatur, sed ut magis stringatur, & exasperetur. Suarez *cit. Lib. 5. Cap. 3. num. 6. & seqq.* P. Haunold. *ubi suprà num. 45.*

XXXII.

Secundò dubium est, an, & quatenus Leges civiles pœnales obligent ad pœnam? ℞. Interesse, utrùm pœnam immediatè determi-

terminet, & infligat ipsa lex, quæ latæ sententiæ vocatur, vel eandem relinquat determinationi, aut saltem condemnationi judicis, quæ ferendæ sententiæ nuncupatur. Pœna latæ sententiæ vel tantùm impedit acquisitionem juris novi, vel privat jure jam quæsito. Prior etiam ante sententiam judicis stringit à tempore commissi criminis; Respublica enim est jurium, ac bonorum suorum domina: Ergo non minùs, quàm quilibet privatus rei suæ Legem dicere, ac per consequens in pœnam delicti constituere potest, ut transgressor nullum ad ejusmodi bona communia habeat accessum. Posterior verò ante sententiam judicis declaratoriam non obligat, quia, ut suprà dictum est, Leges accommodatæ esse debent fragilitati humanæ: esset autem nimis durum, si quis post admissum delictum statim sui accusator, & pœnæ ab ipso jure latæ in conscientiâ executor esse cogeretur, quod tamen de solis pœnis temporalibus, non spiritualibus, ut quæ nostri fori non sunt, intellectum volumus. Confer. P. Suarez *cit. Lib. 5. Cap. 7. & 8.* Dn. Gletle *in J. F. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4.* §. *ult. à num. 10.* Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 1. à num. 139.*

XXXIII.

Non minùs dubium est, an, & quatenus Leges irritantes in conscientiâ obligent? ℟. Interesse, utrùm lex actum irritet in odium, & pœnam agentis, vel in ejus favorem, aut ob commune bonum. Si in odium, & pœnam agentis, applicari debent ea, quæ pauló ante de Lege pœnali in genere dicta sunt. Si verò actum irritum declaret, propter privatum, aut commune bonum, porro refert, utrùm annexam habeat expressam, vel tacitam prohibitionem, vel non. Illo casu obligat in conscientiâ ad omittendum actum prohibitum. Hoc autem casu non obligat quidem ad omittendum actum, obstringit tamen etiam ante sententiam, ut ex actu invalido nullum commodum, vel emolumentum percipere liceat. Sic non peccat quidem, qui testamentum condit debitis solennitatibus destitutum, interim tamen hæres in tali testamento scriptus non potest hæreditatem tutâ conscientia retinere, licèt eidem nondum fuerit per sententiam abjudicata. Confer. Dn. P. Schmier *cit. Cap. 1. à num. 175.*

XXXIV.

XXXIV.

Contraria Legum civilium ſunt modi, quibus iterum ceſſant. Ceſſant autem tribus modis. Primò ſi cauſa finalis in totum, & abſolutè ceſſet. Secundò ſi rurſus abrogentur. Tertiò ſi in illis diſpenſetur.

§. II.

De Jure puniendi transgreſſores Legum.

SUMMARIA.

I. *Poteſtas puniendi ſontes ad conſervationem civilis ſocietatis non minùs neceſſaria eſt, quàm poteſtas Legislatoria.*

II. *Definitur pœna, & explicatur definitio.*

III. *Rejicitur definitio Grotiana.*

IV. *Dividitur pœna primò in ordinariam, & extraordinariam.*

V. *Secundò in capitalem, & non capitalem.*

VI. *Jus naturæ non tantùm dictat, licitum eſſe punire ſontes, ſed etiam præcipit, niſi adſit juſta pœnam remittendi cauſa.*

VII. *Ille demum punire poteſt, qui in delinquentem publicum habet Imperium.*

VIII. *Propter delictum alienum nemo puniri poteſt.*

IX. *Effectus tamen pœnæ quandóque in conſequentiam ad alios innocentes pertingit.*

X. *Interdum etiam occaſione delicti alieni alius damnum ſentire poteſt.*

XI. *Qui particeps eſt delicti alieni, is haud dubiè puniri poteſt.*

XII. *Propter delictum univerſitatis, in corpore, & bonis propriis non niſi illi puniri poſſunt, qui in crimen conſenſerunt, aut impium decretum ſunt executi.*

XIII. *Pœna ob delictum universitatis non ampliùs exigi potest, si illi sint extincti, qui in delictum consenserunt.*

XIV. *Obligatio tamen reparandi damnum injustè illatum perdurat.*

XV. *Non possunt ab hominibus puniri actus peccaminosi interni, nisi voluntas peccandi ad actus externos processerit.*

XVI. *Deinde pœnæ humanæ non subjacent leviores lapsus.*

XVII. *Porro nec puniri solent ab hominibus actus oppositi illis virtutibus, quorum natura omnem coactionem repudiat.*

XVIII. *Quomodo pœna differat à vindictâ.*

XIX. *Adducitur finis pœnæ tum intrinsecus, tum extrinsecus, qui posterior triplex est.*

XX. *Qui punit, honestum finem intendere debet, non in solo ejus, quem punit malo acquiescere.*

XXI. *Quisnam sit effectus pœnæ tum ex parte puniti, tum ex parte punientis?*

XXII. *Causa impellens ad peccandum plerúmque non est ipsa malitia peccati, sed vel impetus declinandi malum, vel appetitus alicujus boni.*

XXIII. *Causa, quæ in genere à peccando retrahere debet, est malitia peccati.*

XXIV. *Idoneitas personæ ad ponderandas causas avertentes, & reprimendos affectus impellentes desumi solet ex ætate, sexu &c.*

XXV. *Recensentur circumstantiæ delicti ex Lib. 16. §. 3. & seqq. ff. de Pœnis.*

XXVI. *Pœna non debet esse major, quàm exigat mensura delicti, nec minor, quàm postulet ratio disciplinæ publicæ.*

XXVII. *Si pœna arbitrio judicis relicta sit, humanitas exigit, ut is mitiorem eligat, nisi causa extrinseca accedat.*

XXVIII. *Tollitur pœna tum præviâ morte rei, tum remissione factâ ab eo, qui jus remittendi habet.*

XXIX. *Potest summus Imperans delinquenti veniam dare, quamvis delicto Lege certa pœna sit præfixa.*

XXX. *Etiam in homicidio.*

XXXI. *Ut autem pœna ex toto remittatur justa requiritur causa.*

XXXII. *Si ad totalem remissionem sufficiens non sit, sufficere tamen poterit, ut saltem ex parte remittatur.*

XXXIII. *Affinis pœna est vindicta.*

XXXIV. *Describitur vindicta.*

XXXV. *Vindictam ille demum sumere potest, qui nullius Imperio subjectus est.*

XXXVI. *Ut vindicta justa sit, requiritur, ut is, qui jus vindicandi habet, justum ordinem servet, & modum non excedat.*

XXXVII. *Deinde ut præcesserit injuria formalis.*

I.

SEcundum, & juri ferendarum Legum connexum est jus puniendi transgressores legum, ut, quos virtutis amor à vitiis non retrahit, hos disciplinæ rigor coerceat; at, quàm pauci sunt, qui oderunt peccare virtutis amore? certè *Vulgus*, ut inquit Aristotel. *Lib. 10. Ethic. Cap. ult. non ita natum est, ut pudori obsequatur, sed ut metui, nec ut abstineat à pravis ob turpitudinem, sed ob supplicia*, quæ nisi timenda forent, inefficax esset potestas legislatoria. Est ergo potestas puniendi sontes ad conservationem civilis societatis non minùs, quàm potestas legislatoria necessaria.

II.

Potest autem pœna in ordine ad propositum definiri, quòd sit malum authoritate illius, qui summam in societate civili potestatem habet, subdito sceleris ab eo commissi directè & immediatè coercendi gratiâ illatum. Placet singula definitionis verba exponere.

Dixi itaque primò *malum*, intellige physicum, seu tale, quod dolorem infert, in quo pœna convenit cum aliis malis physicis, veluti

veluti morbo, grandine, incendio ex fulmine orto &c. quæ rationem pœnæ saltem humanæ non habent, licèt rationem pœnæ divinæ habere possint, & sæpè habeant.

Dixi secundò, *authoritate illius, qui summam in societate civili potestatem habet*, ut excludantur castigationes, quas vel natura, vel Lex civilis quibusdam privatis, velut parentibus, dominis &c. permittit, quæ hujus loci non sunt, cùm delicta liberorum, & servorum non tanquam ministri publici summi Imperantis, sed ex authoritate duntaxat privatâ coerceant. Deinde excluduntur etiam pœnæ, quas Deus tanquam supremus judex vivorum, & mortuorum sceleratis infligit, quæ pariter nostræ dispectionis haud sunt, nam per summam potestatem non intelligimus supremum Jus Dei, sed solam potestatem politicam in cœtum hominum perfectum, civilis societatis vinculo consociatum.

Dixi tertiò, *subdito*; qui enim nullo modo alteri subjectus est, is ab eo puniri haud potest, cùm punitio necessariò ex parte punientis jus superius, ex parte autem puniti subjectionem supponat. Unde inter viventes in statu naturali pœna locum non habet, sed tantùm vindicta, quæ, ut in progressu videbimus, multùm differt à pœnâ. Utrùm autem aliquis subditus sit perpetuus, vel temporarius, nihil in proposito interest.

Dixi quartò, *sceleris ab eo commissi*, nemo enim propter delictum ab altero commissum puniri potest; obligatio enim ad pœnam ex delicto venit, delictum autem est personale, quia ortum habet ex voluntate, qua nihil est magis proprium, & minùs communicabile. Aliam rationem assignat JCtus *in Lib. 20. ff. de Pœn.* scilicet, quòd pœna statuatur in emendationem hominum, qui finis non videatur obtineri per punitionem innocentis. At hæc ratio vera non est; vel enim JCtus intelligit emendationem aliorum hominum, vel ipsius delinquentis. Si aliorum hominum, videtur exemplum etiam statui posse extra personam delinquentis in tali persona, quæ delinquentem tangit, jam enim per hoc alii absterrerentur ab ejusmodi delicto committendo. Si ipsius delinquentis, ut JCtum sensisse putant Ziegler. Hennig. & Puffendorf; non video, cur non etiam hoc casu emendatio obtineri possit per puni-

tionem innocentis, si ille sciat propter suum delictum alium sibi charum puniendum esse. Grot. *Lib. 2. Cap. 21. §. 12.*

Dixi denique *ultimò*, *sceleris commissi directè, & immediatè coercendi gratiâ*, ut excludatur tortura, quæ non habet rationem pœnæ, quia directè, & immediatè non adhibetur ad puniendum delictum, de quo nondum constat, utrùm ab eo, qui torquetur, commissum sit, vel non, sed ad extorquendam confessionem, ut eâ habitâ demum promerita pœna dictari, & irrogari possit.

III.

Aliter pœnam definit Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 20. §. 1. num. 1.* scilicet quòd sit, *malum passionis, quod infligitur ob malum actionis*, quam definitionem videtur sumpsisse ex Isidor. *Orig. 5.* ubi *dupliciter*, inquit, *malum appellatur*; *unum quod homo facit*; *alterum quod patitur. Quod facit, peccatum est, quod patitur, pœna.* Ad malum passionis refert is etiam operas, quæ damnatis ad triremes, vel in opus publicum injunguntur, eò quòd ejusmodi operæ spectentur quatenus agenti sunt molestæ. Per malum autem actionis intelligit non tantùm delictum commissionis, sed & omissionis, ut adeò sensus definitionis sit hic: *pœna est dolor illatus propter delictum.* Verùm hæc definitio nimis generalis, & ideo à proposito aliena est; complectitur enim non tantùm pœnam etiam divinam, sed & vindictam, quam par de pari sumit: nos autem agimus de pœna, quæ vi summæ potestatis politicæ subdito infertur.

IV.

Dividitur primò in pœnam ordinariam & extraordinariam. Ordinaria dicitur, quæ ab ipsâ Lege determinata, ac definita est. Extraordinaria verò, cujus determinatio pro circumstantiarum diversitate judicis arbitrio relicta est, unde & arbitraria vocatur.

V.

Dividitur secundò in capitalem, & non capitalem. Capitalis est, quâ vita adimitur, quò pertinet decollatio, suspendium, supplicium rotæ, pœna ignis &c. Non capitalis verò, quæ salvâ vitâ,

vel

vel corpus affligit, vel famam, aut bona aufert, quò pertinet abscissio membri, condemnatio ad triremes, fustigatio, pœna infamiæ, confiscatio bonorum.

VI.

Causa efficiens pœnæ duplex est, remota, & proxima. Remota est Jus naturæ, quod non tantùm dictat, licitum esse, punire sontes, ut putat Grot. *cit.* §. *1. num. 2.* sed etiam præcipit, non quidem absolutè, sed sub conditione, nisi adsit justa pœnam remittendi causa, aliàs sanè non posset civilis societas subsistere, si, qui Rempublicam regunt, non tenerentur nocentes punire; nemo enim ampliùs securus foret, committerentur passim furta, rapinæ, cædes, &, ut paucis absolvam, quasi diluvium malorum sequeretur. Dispar est ratio vindictæ, quæ jure naturæ in statu naturali viventibus quidem permittitur, non verò præcipitur, cùm quivis injuriam sibi illatam, si velit, remittere possit.

VII.

Causa proxima est is, qui punit. Potest autem ille demum punire, qui in delinquentem publicum habet Imperium, facultas enim pœnæ infligendæ supponit jus in personam delinquentis, ut, si nolit sententiæ vindici spontè obsequi, ad fatalem obedientiam vi Imperii compelli possit. Deinde facultas puniendi per se ordinatur ad utilitatem publicam: Ergo fundari debet in potestate publicâ; talis enim est potestas, qualis est finis, quia potestas fini proportionata esse debet: Ergo cùm finis sit publicus, etiam potestas publica esse debet. Et sanè non expediebat jus pœnæ infligendæ privatis competere, propter gravissima mala, & incommoda, quæ sequerentur in Republicâ. Necesse igitur est, ut, qui punire vult, potestate publicâ sit munitùs. Unde fallitur Grot. qui *cit. Cap. 20.* §. *3. num. 1.* scribit, *dictare quidem rationem, maleficium posse puniri, non autem quis punire debeat, nisi quòd satis indicet natura, convenientissimum esse, ut id fiat ab eo, qui superior est, non tamen ut omnino hoc demonstret esse necessarium, nisi vox superioris eo sumatur sensu, ut is, qui malè egit, eo ipso se quovis alio inferiorem fecisse, & quasi ex homi-*

hominum censu in censum bestiarum, quæ homini subjacent, detrusisse censeatur.

VIII.

Subjectum pœnæ sunt soli delinquentes, qui non deliquit puniri haud potest, nam pœna est coercitio delicti, delictum autem personam delinquentis non egreditur: Ergo nec pœna ejus personam egredi potest. Unde nec liberi propter peccata parentum, nec parentes propter peccata liberorum puniri queunt, ac per consequens nullâ ratione excusari potest, quod *in L. 5. Cod. ad Leg. Jul. Majest.* dicitur, *debuisse paterno perire supplicio, in quibus paterni criminis metuuntur exempla*; cùm enim Legislator humanus non sit dominus vitæ suorum subditorum, non potest talis metus incertus sufficere ad mortem inferendam innocentibus. Non ignoro quidem, quòd Deus in Lege Hebræis data paternam impietatem in posteros se vindicaturum minatus sit. At alia est ratio Dei, alia hominum; Deus enim in vitam nostram plenissimum dominium habet, quam tanquam munus suum, etiam nullo antecedente peccato, quovis tempore cuivis pro suo beneplacito auferre potest. Homo autem in vitam alterius hominis dominium non habet, & ideò non aliter eandem auferre potest, quàm, si gravis culpa, & quidem, quæ personæ sit propria, præcesserit, velut eâdem Lege divinâ cautum est, sic enim *Deuter. 24. vers. 16.* dicitur: *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.*

IX.

Quamvis autem propter delictum alienum nemo puniri possit, effectus tamen pœnæ quandoque in consequentiam etiam ad alios innocentes pertingit. Sic si bona parentum propter crimen perduellionis confiscentur, in consequentiam etiam liberi sentiunt damnum, sed id propriè pœna non est, quia bona illa tunc demum liberorum futura fuissent, si à parentibus usque ad mortem fuissent conservata. Sic etiam si universitati propter delictum auferantur privilegia, & alia jura, ac commoda, quæ habuit, damnum singuli, etiam innocentes sentiunt sed in tali re, quæ ad ipsos

ſos non pertinebat, niſi per univerſitatem. Grot. *Cit. Lib. 2. Cap. 21. §. 10.*

X.

Interdum etiam occaſione delicti ab altero commiſſi alius damnum ſentire poteſt, veluti ſi is, qui pro delinquente fidejuſſit, ſolvere cogatur. At tale damnum non habet rationem pœnæ, quia cauſa illius proxima, & per ſe, non eſt delictum, ſed fidejuſſio; ſicut enim qui pro emptore fidejuſſit, non tenetur ex empto, ita etiam, qui pro delinquente fidejuſſit, non tenetur ex delicto, ſed ex fidejuſſione, & ideo malum, quod ſufferre debet, non ex delicto alterius menſuram accipit, ſed ex poteſtate, quam ipſe in promittendo habet: Unde cum nemo Dominus ſit vitæ, & membrorum ſuorum, ſed tantùm cuſtos, & quaſi uſuarius, nemo pro altero ad pœnam mortis, vel mutilationis fidejubendo ſe obligare poteſt. Grot. *cit. Cap. 21. §. 11.*

XI.

Planè qui particeps eſt delicti alieni, is haud dubiè puniri poteſt, non propter delictum alienum, ſed proprium; ſic qui crimen jubent, qui conſenſum adhibent, qui adjuvant, qui receptum præſtant, aliôve modo in ipſo crimine participant, qui conſilium dant, laudant, aſſentantur, qui vi officii tenentur vetare, & non vetant, injuriam, patienti opem ferre, & non ferunt, delictum manifeſtare, & non manifeſtant, hi omnes puniri poſſunt, ſi in ipſis talis ſit malitia, quæ ad pœnæ meritum ſufficiat. Grot. *cit. Cap. §. 1.*

XII.

Si igitur univerſitas delictum admiſerit, in corpore, & bonis propriis non niſi illi puniri poſſunt, qui in crimen conſenſerunt, vel impium decretum ſunt executi; qui autem extra omnem ſunt culpam, etiam ſunt extra pœnam, licèt & ipſi in conſequentiam damnum ſentiant, ſi ea, quæ non niſi per univerſitatem habent, eidem propter admiſſum delictum auferantur. Cœterùm non aliter

tet ipsa universitas dicitur delinquere, quàm si illi, qui jus suffragii habent, in Senatu, aut concilio generali fuerint congregati, & major eorum pars scelus decernat, secùs tantùm delinquunt, & puniuntur singuli de universitate, non ipsa universitas, ut corpus, nisi ipsa non prohibendo, cùm prohibere potuisset, in partem delicti venerit, qui enim scit, subditos suos delinquere, & prohibere potest, non tamen prohibet, is ipse delinquit. Grot. *dict. Cap. 21. §. 2. & 7.* add. Losæ. *de Jur. Universit. Part. 4. Cap. 1. num. 14.*

XIII.

Quæsitum est, utrùm pœna ob delictum universitatis semper exigi possit, etiamsi illi, qui peccàrunt, jam extincti sint? Dixeris fortè, universitatem semper puniri posse, tametsi nullus eorum, qui in scelus consensère, ampliùs supersit, eò quòd idem corpus semper maneat, quamdiu durat universitas, tametsi in locum eorum, qui decesserunt, alii successerint. At contrarium omnino tenendum est, nam quædam dicuntur de universitate primò, & per se, ut habere ærarium, Leges, jura, privilegia &c. quæ immediatè toti, quà tali competunt, quædam verò derivatione à singulis, ut cùm universitatem doctam, fortem, benè, vel malè moratam dicimus, quæ plurimos habet tales. Ex hoc genere etiam est delictum, primò enim, & per se convenit singulis, ut animum habentibus, quem universitas per se non habet. Extinctis ergo illis, per quos delictum in universitatem derivabatur, ipsum quoque delictum extinguitur, ac proinde & pœnæ debitum, quod sine delicto non potest consistere. Alia est ratio honorum, & præmiorum, quæ etiam propter merita majorum alicui decerni possunt, beneficii enim talis est natura, ut sine injuria in quemvis conferri queat, at pœna, ut justa sit, peccantem egredi non debet. Equidem Deus quandoque peccata parentum in nepotibus & pronepotibus punit. Sed Deus tanquam supremus Dominus vitæ, & necis, homini vitam eripere potest, quando ipsi placet, homo autem mihi vitam citra meum delictum auferre nequit. Deinde Deus quandoque posteris vitam eripit non tam propter peccata parentum, quàm propria, ita ut peccata parentum tantùm sint causa impulsiva, *sæpè enim,*

enim, inquit S. Auguſtin. *latet culpa*, ubi non latet pœna. Confer. Grot. *ſuprà cit. Cap. 21. §. 8.*

XIV.

Planè quamvìs univerſitas non poſſit ampliùs puniri, ſi omnes illi ſint extincti, qui in delictum conſenſère, obligatio tamen reparandi damnum injuſtè illatum perdurat, quia non tantùm perſonas delinquentes, & illis mediantibus univerſitatem, ſed & bona univerſitatis afficit, quo onere affecta manent, tametſi delictum morte delinquentium ſit extinctum, ut autem pœna inferri poſſit, neceſſe eſt, ut non tantùm delinquens, ſed & ipſum delictum etiamnum exiſtat, cum pœna ſit coercitio delicti, quod autem non ampliùs eſt, coerceri nequit, ac per conſequens, ſi delictum univerſitatis morte delinquentium ſit extinctum, illa quidem ampliùs puniri haud poteſt, manet tamen obligata ad damnum injuſtè illatum reparandum.

XV.

Objectum pœnæ ſunt delicta, quæ ab hominibus puniri poſſunt, & ſolent. Non poſſunt autem, vel ſaltem non ſolent ab hominibus omnia peccata puniri. Sic primò puniri non poſſunt actus peccaminoſi interni, *cogitationis pœnam*, inquit JCtus *in L. 18. ff. de Pœn. nemo patitur*. Planè ſi voluntas peccandi ad actus externos proceſſerit, dubium non eſt, quin pœnæ locus ſit. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 20. §. 18.*

XVI.

Deinde pœnæ humanæ non ſubjacent leviores lapſus; ea enim eſt naturæ humanæ fragilitas, ut ab ejusmodi minimis vix quisquam immunis ſit, cùm ſepties in die etiam juſtus cadat, ex quo tamen Grot. *cit. Cap. §. 19.* malè, & contra veritatem Catholicam infert, dubitari poſſe, utrùm hæc rectè, & propriè peccata dicantur, cùm libertatem, quam in ſpecie habere videntur, in ſua generalitate conſiderata non habeant: falſum etiam eſt, quod mox ſubjicit, eſſe

quædam, quæ ſaltem certis perſonis ob temperamentum ſuum, quod etiam in animum tranſit, ſint inevitabilia, major quidem unius hominis præ altero proclivitas in hoc, aut illud vitium ex temperamento provenire poteſt, at non propterea excuſatur, ſi peccet, imploretur gratia divina, quæ nemini deerit.

XVII.

Porro puniri non ſolent illi actus, qui oppoſiti ſunt illis virtutibus, quorum natura omnem coactionem repudiat, ut ſunt miſericordia, liberalitas, gratiæ relatio. Ita Seneca *Lib. 7. de benefic. Cap. 7.* ingrati vitium impunitum eſſe debere ait, additâ hac ratione: *cùm res honeſtiſſima ſit referre gratiam, deſinet, honeſta eſſe, ſi neceſſaria eſt.* Ubi tamen per ingratum illum tantùm intelligit, qui pro beneficio non rependit beneficium, non autem illum, qui pro beneficio etiam injuriam infert. Grot. *ubi ſuprà* §. *20.*

XVIII.

Forma pœnæ conſiſtit in differentiâ ſpecificâ, quâ diſtinguitur â vindicta, quæ potiſſimum in eo ſita eſt, quòd in ſtatu naturali quivis injuriam ſibi illatam vindicare queat, pœna autem non ab alio infligi poteſt, quàm ab eo, qui publicam habet poteſtatem, & Imperium in perſonam delinquentis.

XIX.

Finis pœnæ duplex eſt, intrinſecus, & extrinſecus. Intrinſecus conſiſtit in eo, ut rectus ordo in ſocietate civili conſervetur, & quod extra ordinem prolapſum eſt, ad ordinem revocetur. Extrinſecus verò triplex vulgò aſſignari ſolet. Primus ſtat in utilitate ipſius delinquentis: alter in utilitate læſi, tertius denique in utilitate omnium. Utilitatem ipſius delinquentis reſpicit pœna, quæ eò tendit, ut ipſum meliorem reddat medendi modo, qui eſt per contraria; cùm enim omnis actio, præſertim verò deliberata, & frequens quandam gignat ſui proclivitatem, quæ adulta habitus dicitur,

citur, ideo vitiis, quamprimùm fieri poteſt, adimenda eſt illecebra, quod fieri rectiùs nequit, quàm ſi dolore quodam ſubſequente ſaporem amittant dulcedinis. Utilitatem læſi reſpicit pœna, quæ eò tendit, ut ne is poſthac tale quid patiatur, ſive ab eodem, ſive ab aliis. Ne ab eodem malum patiatur, tribus modis curari poteſt. Primò ſi is tollatur è medio: deinde ſi vires nocendi ei adimantur: poſtremò ſi malo ſuo dedoceatur delinquere, quod cum emendatione conjunctum eſt. Ne verò ab aliis lædatur, obtinetur punitione apertâ, & conſpicuâ, quæ ad exemplum pertinet. Utilitatem denique omnium reſpicit pœna, quæ eò tendit, ut ne is, qui unum læſit, alios quoque lædat, neque alii impunitate illecti aliis quibusvis noceant. Illud rurſus fit vel tollendo reum è medio, vel debilitando, aut conſtringendo, ne nocere queat, vel emendando. Hoc autem iterum obtinetur ex ſuppliciis conſpicuis. Confer Grot. *ſæpè cit. Cap. 20. §. 6. & ſeqq.* & Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 3. §. 9. & ſeqq.*

XX.

Qui igitur punit, honeſtum finem intendere debet, non in ſolo ejus, quem punit, malo acquieſcere, ùt Vitell. apud Tacit. *Lib. 3. Hiſtor. Cap. 39.* fecit, qui ſe *paviſſe oculos ſpectatâ inimici morte* jactabat; qui enim ita punit, ut nil niſi malum alterius intendat, contra charitatem proximi agit, & actum odii, non juſtitiæ vindicativæ exercet, licèt pœna in ſe ſpectata juſta foret, nemo enim virtutem exercet, niſi qui etiam ex motivo virtutis agit.

XXI.

Effectus pœnæ alius eſt ex parte puniti, alius ex parte punientis. Ex parte puniti hunc operatur effectum, quòd delictum ſit extinctum, adeò ut, licèt fortè ſententiâ judicis mitior eidem pœna fuerit illata, quàm delicto ſuo ſit promeritus, repeti tamen non poſſit, cùm publica utilitas haud patiatur, ut authoritas rei judicatæ evertatur. Ex parte punientis verò refert, utrùm is pœnam condignam intulerit, vel non. Illo caſu ſatisfecit obligationi,

quâ Reipublicæ tenetur. Hoc autem casu porro interest, utrùm irrogaverit pœnam mitiorem, quàm reus sit promeritus, vel graviorem. Si mitiorem, suo officio rectè functus haud est, nisi penes eum stet jus remittendi pœnam, & simul justa subfuerit causa. Si graviorem, læsit is jus rigorosum, quod delinquens habet, ne ultra modum admissi puniatur.

XXII.

Ultra meritum igitur nemo est puniendus; sunt autem in merito tria examinanda. Primò causa, quæ impulit ad peccandum: Secundò causa, quæ retrahere debuit: Tertiò denique idoneitas personæ ad considerandas causas impellentes, & retrahentes. Causa, quæ impellit ad peccandum, plerumque non est ipsa malitia peccati, nam vix quisquam gratis malus esse solet, aut si quem ipsa malitia propter se ipsam delectat, talis ultra modum humanum processit. Pars igitur maxima ad peccandum impellitur vel ab impetu declinandi malum, vel ab appetitu alicujus boni. Delicta, quæ ex metu alicujus mali, puta mortis, carceris, doloris, aut summæ egestatis vitandæ causâ committuntur, minorem habent malitiam, quàm quæ ex incontinentia voluptatis ergo committuntur, quia illa minùs ex voluntario trahunt, quam hæc. Appetitus alicujus boni vel est veri boni, vel tantùm imaginarii: vera bona extra virtutes, & earum actiones, quæ ad peccatum non ducunt, vel sunt delectantia, ùt voluptas, honor, vel delectantium causâ, quæ vocantur utilia, ùt possessionum abundantia. Imaginaria tantùm, non vera bona sunt tum excellentia supra alios, quatenus à virtute, & utilitate sejungitur, tum vindicta, quæ eò fœdiora sunt, quò magis à naturâ abeunt. Hos tres appetitus S. Joann. *Epist. 1. Cap. 2. vers. 16.* ita expressit: *Omne, quod in mundo est, vel concupiscentia carnis est, vel concupiscentia oculorum, vel superbia vitæ.* Concupiscentia carnis complectitur voluptatum desideria, concupiscentia oculorum habendi cupiditatem, & superbia vitæ vanæ gloriæ consectationem, & iracundiam.

XXIII.

XXIII.

Caufa, quæ in genere à peccando retrahere debet, eſt malitia peccati, ſive adverſus Deum, ſive adverſùs ſe ipſum, ſive adverſùs alios homines, quæ ultima eò major eſt, quò majus alteri infertur damnum: unde primum locum obtinent delicta conſummata, alterum inchoata, in quibus tanto quidque eſt gravius, quò ulterius proceſſit. In utroque genere ea eminet injuſtitia, quæ communem ordinem perturbat, ut eſt crimen læſæ Majeſtatis. Sequitur ea, quæ ſingulos tangit, ubi maxima eſt, quæ vitam ſpectat; proxima, quæ familiam, cujus fundamentum eſt matrimonium: poſtrema, quæ reſpicit res ſingulas expetibiles, ſive directè eas ſubtrahendo, ſive dolo malo cauſam damni dando. Inter cauſas autem abſtrahentes non tantùm poni debet qualitas ejus, quod directè fit, ſed & ejus, quod ſecuturum probabile eſt, ùt in incendio, & aggere perfoſſo multorum etiam ſummæ calamitates, & mortes ſpectandæ ſunt. Interdum ad injuſtitiam aliud inſuper accedit vitium, puta impietas in parentes, ut in parricidio, inhumanitas in liberos, ùt in infanticidio &c. Major quoque pravitas apparet, ſi quis ſæpiùs deliquerit.

XXIV.

Idoneitas perſonæ ad ponderandas cauſas avertentes, & reprimendos affectus impellentes deſumi ſolet ex ætate, ſexu, educatione, ſtupiditate, vel perſpicaciâ ingenii, & circumſtantiis actûs. Ita Grot. *ſæpè cit. Cap. 20.* §. *29. 30. & 31.*

XXV.

Aliter & clariùs JCtus *in L. 16.* §. *3. & ſeqq. ff. de Pæn.* ubi ait, *primò* conſiderandam eſſe cauſam, ut in verberibus, quæ impunita ſunt, ſi à Magiſtro, vel parente moderatè ſint illata, quia emendationis, non injuriæ gratiâ videntur adhiberi, puniuntur autem, cùm quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. *Secundò* perſonam tum ejus, qui fecit, tum ejus, qui paſſus eſt; aliter enim punitur, qui in dominum, parentémve quid auſus eſt, quàm qui in extra-

neum, aliter qui in Magiſtratum, quàm qui in privatum; in cujus rei conſideratione ætatis, quoque ratio habetur. *Tertiò* locum, graviùs enim ſupplicium meretur, qui in Eccleſia, vel palatio Principis delictum admiſit, quàm qui in privato. *Quartò* tempus, ſic jus Romanum graviùs punit effractores nocturnos, quàm diurnos *L. 2. ff. de Effractor.* *Quintò* qualitatem, ſic graviorem meretur pœnam homicidium doloſum, quàm culpâ latâ commiſſum. *Sextò* quantitatem, ſic furtum reiteratum, & magnum graviùs punitur, quàm primum, & parvum. *Septimò* denique eventum, graviore enim ſupplicio coercentur delicta conſummata, quàm inchoata.

XXVI.

Quantum igitur eſt delictum, tanta debet eſſe pœna, non debet eſſe major, quàm exigat menſura delicti, nec minor, quàm poſtulet ratio diſciplinæ publicæ, nec tamen propterea, ubi paria ſunt delicta, ſemper etiam pœna par eſſe debet, cùm pœna non præciſè in ſe, ſed cum reſpectu ad patientem ſit conſideranda, ac proinde licèt nobilis, vel perſona illuſtris ob idem delictum in ſpeciem videatur mitiùs puniri, quàm vilis, & ignobilis, ſi tamen utriusque pœna conſideretur cum reſpectu ad patientem, non unus graviorem, alter mitiorem, ſed uterque æqualem pœnam cenſetur ſuſtinere, aliàs ſanè ſi eadem pœna utrique inferretur, unus ob idem delictum graviùs puniretur, quàm alter. Sic vili ignominia tantum malum non erit, quantum eſt honorato, & mulcta, quæ pauperem onerabit, eadem non onerabit divitem. Ex quo tamen perperam nonnulli inferunt, quòd in irrogatione pœnarum obſervetur proportio Geometrica, non Arithmetica; uti enim in emptione, & venditione pretium debet eſſe æquale merci, licet merx, & nummus alibi plus, alibi minus valeant, ita pœna debet eſſe æqualis delicto, licèt, quæ reſpectu unius eſt æqualis, reſpectu alterius non ſit æqualis. Grot. *ubi ſuprà* §. 33.

XXVII.

Quod ſi pœna arbitrio Judicis relicta ſit, humanitas exigit, ut is mitiorem eligat, niſi cauſa extrinſeca accedat, quæ interdum eſt ingens

ingens periculum ab eo, qui deliquit, plerumque autem necessitas exempli. Nasci ea solet ex generalibus invitamentis ad delinquendum, quæ reprimi nequeunt, nisi acribus remediis, inter quæ invitamenta præcipua sunt, facilitas, & consuetudo. Ob facilitatem committendi delicti Lex Hebræis data graviùs puniebat furtum de pascuo, quàm de domo, quia illud difficilius præcaveri potest, quàm hoc. *Exod. 22. vers. 1. & 9.* Consuetudo facti, ubi scilicet aliquod vitium quasi in publicos mores transiit, detrahit quidem aliquid de culpâ, & ideo in judiciis minore pœnâ plecti solet, quia culpa in singulis minor est, ubi quis velut torrente similia peccantium fuit abreptus, si autem Lex sit ferenda, invalescens consuetudo facit, ut eidem reprimendæ pœna sit intendenda, nisi circumstantia temporis utrobique aliud requirat. Confer. Grot. *sæpè cit. Cap. 20.* §. *34. & 35.*

XXVIII.

Contraria sunt modi, quibus pœna tollitur. Tollitur autem vel ex toto, vel ex parte. Ex toto tollitur *primò*, si reus criminis ante inflictam pœnam naturæ debitum persolverit, nam morte delinquentis extinguitur delictum: Ergo etiam extinguitur pœna, quæ est coërcitio delicti. Aliquando tamen ob nimiam criminis atrocitatem, velutì perduellionis, latrocinii, veneficii &c. adhuc in cadaver animadverti solet. *Secundò* tollitur remissione factâ ab eo, qui jus remittendi habet. Potest autem ex natura rei is demum pœnam remittere, qui summam in Republica potestatem habet, qui autem ab eo, penes quem residet summum Imperium, constituti sunt judices, jus remittendi, seu ut vulgò vocant, aggratiandi non habent; possunt quidem illi, & etiam tenentur perpendere circumstantias delicti intrinsecas, ne quid durius, aut remissius constituant, quàm causa deposcat, at ob causas merè extrinsecas, quæ non minuunt malitiam peccati, veniam delinquentibus dare haud possunt.

XXIX.

Potest autem is, qui summam in civitate potestatem habet, delinquenti veniam dare, tametsi delicto ab eo commisso Lege certa

pœna

pœna sit præfixa; potest enim Legis Auctor, si velit, totam Legem tollere, cùm Legis humanæ ea sit natura, ut non tantùm in origine, sed & in duratione à voluntate humanâ pendeat: Ergo multò magis relaxare potest vinculum Legis circa personam, aut factum singulare, manente de cætero Lege: Grot. *ubi suprà* §. *24*.

XXX.

Sunt, qui existimant, summum Imperantem in illis saltem delictis veniam dare non posse, quibus in Lege divinâ veteris testamenti pœna capitalis præfixa est, veluti est homicidium, quod *Levit. 24. vers. 17. Exod. 21. vers. 12.* morte puniri jubetur, eò quòd inferior Legem superioris abolere non possit. At contraria sententia verior est; nam pœnæ criminales à Deo in Lege veteri constitutæ non pertinebant ad Leges morales, seu naturales; tametsi enim jus naturæ jubeat, ut sontes puniantur, attamen genus, quantitatem, & qualitatem pœnæ non determinat: Ergò pertinebant ad Leges positivas, & judiciales pro commodo, & statu Reipublicæ judaicæ sancitas, quâ proinde sine spe restitutionis sublatâ ultrò expirârunt. Quare Princeps, qui pœnam mortis homicidæ condonat, nihil agit adversùs Legem divinam, sed tantùm in Lege humana dispensat. Quod autem *Genes. 9. vers. 6.* dicitur: *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius*, non hunc sensum habet, quòd potestas politica pœnam mortis semper, & in omni homicidio teneatur exigere, sed tantùm, quòd possit homicidium pœnâ mortis plectere, vel si imponit obligationem, illa non diutiùs duravit, quàm ad tempus Legis gratiæ. Confer. Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 3. Cap. 2. Sect. 3. §. 3. à num. 135.* & Pufsendorf. *Lib. 8. Cap. 3. §. 26.*

XXXI.

Ut autem is, qui summam potestatem habet, pœnam ex toto remittere possit, justa exigitur causa, aliàs peccat, non enim frustrà portat gladium, sed ut tanquam minister Deì vindex sit in iram ei, qui malè egit. *ad Roman. 13. vers. 4.* Talis justa causa esse potest, si

per

per punitionem tumultus excitaretur in plebe, vel aliud grave malum immineret Reipublicæ, ad cujus utilitatem omnis animadversio referri debet, ut rectè ait Cicer. *de Offic. Lib. 2. Cap. 25.* Talis causa quandoque etiam esse possunt merita, aut parentum, aut ipsius delinquentis propria digna repensari. Sic M. Antonius liberavit M. Aquilium criminis repetundarum reum, dum causâ propè peroratâ eundem in conspectu omnium constituit, tunicámque ejus â pectore abscidit, ut populus Romanus, judicésque cicatrices adverso corpore exceptas aspicerent, velut ex Ciceron. in Verr. refert Puffendorf. *cit. Cap. 3.* §. *17.*

XXXII.

Quòdsi causa sufficiens non sit, ut pœna ex toto remitti possit, sufficere tamen poterit, ut saltem ex parte remittatur; *pœnam*, inquit Seneca *de Clement. Lib. 1. Cap. 20. si tutò poterit, donet; sin minùs, temperet.*

XXXIII.

Affinis pœnæ est vindicta, seu ultio injuriæ, vindicare enim in proposito idem significat, ac ulcisci. Unde Ovid.

Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.

Latiùs quidem vindictam accepit S. Augustinus *Lib. 83. Quæst. 31.* ita, ut sub hoc vocabulo etiam defensionem adversùs injustum aggressorem intellexerit: at tam lata acceptio ab hoc loco aliena est.

XXXIV.

Describi potest vindicta, quòd sit malum physicum animo illatam injuriam ulciscendi ei, qui subditus non est, vel saltem non ut subditus spectatur, inflictum; licèt enim vindicta etiam in subditum exerceri possit, non tamen hoc casu spectatur ut subditus, quia superior non infligit ei malum ut superior, seu vi potestatis publicæ, quam habet, sed ut privatus, vel si malum inferat vi po-

testatis publicæ, non exercet vindictam, sed infligit pœnam, utut fortè injustam.

XXXV.

Potest autem vindictam ille demùm sumere, qui nullius Imperio subjectus est, uti sunt summi Imperantes, patresfamilias extra omnem Rempublicam viventes, & singuli, qui nec Imperio civili, nec familiari sunt subjecti; & quidem summi Imperantes ac patresfamilias, qui segreges habent familias, non tantùm proprias, sed & subditorum suorum injurias bello ulcisci possunt, ut David contumeliam legatis suis ab Anone illatam vindicavit, aliorum autem injurias ulcisci haud possunt; maxima enim nasceretur confusio, si cuilibet aliorum injurias vindicare permissum esset: potest quidem unusquisque alterum ab injuria defendere; at alia ratio est defensionis, alia ultionis, ad defendendum innocentem invitat charitas proximi, non autem ad ulciscendam injuriam ipsi illatam, quam remittendi liberum habet arbitrium: Ergo voluntate ejus, qui jus vindicandi habet, non explorata, eandem alii ulcisci haud possunt.

XXXVI.

Cœterùm ut vindicta justa sit, non sufficit, eum, qui vindictam sumit, jus vindicandi habere, sed insuper requiritur, ut justum etiam ordinem servet, & modum non excedat. Ordo stat in eo, ut, si is, qui injuriam intulit, Imperio civili, vel familiari subjectus sit, querela primùm deferatur ad eum, cui subjectus est, & si hic jus non reddendo se alieni delicti participem fecerit, tunc demum ad bellum vindicativum decurratur. Modus ulciscendi exigit, ut vindicta non sit major, quàm malitia peccati, crudeles enim sunt, qui ulciscendi causam habent, modum non habent. Senec. *Lib. 2. de Clement. Cap. 4.*

XXXVII.

Denique necesse est, ut præcesserit injuria formalis, ob injuriam duntaxat materialem ut alibi dicemus, vindicta locum non habet,

bet, & quidem de injuria formali certò constare debet, nec sufficit probabilitas, multò minus suspicio, qui enim injuriam fecisse dicitur, est in possessione. Dn. P. Seybold *Dicaeomach. Part. 3. Sect. 4. §. 8. num. 10.*

§. III.

De Jure constituendi Magistratus.

SUMMARIA.

I. *Postquam civitates adeò creverunt, Magistratus sunt necessarii.*

II. *Sumitur hoc vocabulum in proposito in sensu latissimo.*

III. *Officiales omnes, sive majores, sive minores sint, solus summus Imperans, vel immediatè, vel saltem mediatè constituit.*

IV. *Tenetur tum summus Imperans, tum alii, qui ab eo potestatem acceperunt, officia publica conferendi, non nisi dignos, & idoneos iisdem praeficere.*

V. *Et quidem inter plures dignos tenentur digniorem minùs digno praeferre.*

VI. *Venditio officiorum saecularium jure naturae prohibita non est, si necessitate, vel publicâ utilitate exigente, pretio moderato, quantùm fieri potest, vendantur digniori.*

VII. *Objectum Magistratuum sunt negotia, quae singuli vi officii sui curare tenentur.*

VIII. *Adducitur forma Magistratuum.*

IX. *Item finis proximus, & remotus.*

X. *Effectus Magistratuum ex parte ipsorum stat tum in potestate, tum in obligatione eorum.*

XI. *Ex parte subditorum consistit in obligatione Magistratibus debitum exhibendi honorem, reverentiam, & obedientiam.*

XII. *Magistratus summum Imperantem obligant in iis, quæ probabiliter ipsorum officio continentur.*

XIII. *Recensentur modi, quibus officium Magistratûs rursus finitur.*

I.

INter jura summi Imperii tertium locum obtinet jus constituendi Magistratus; postquam enim civitates adeò creverunt, ut Imperium non unius tantùm urbis finibus terminetur, sed amplissimas ditiones, ac provincias complectatur, necesse est, ut is, qui summam in civitate potestatem habet, alios in partem curæ, & administrationis publicæ recipiat, qui prudentiâ, consilio, ministerio eidem assistant, eundem adjuvent, vices ejus obeant, defectum suppleant, *ut, dum ubique adesse non potest, nec videre omnia, nec audire, videat tamen, & audiat, & agat omnia per administros quadam velut Dei imitatione, qui, licet omnia possit, non tamen omnia per se agit, sed naturâ tanquam ministrâ, & causis secundis, tanquam instrumentis decretorum suorum utitur ad conservationem, ordinem, & ornatum Universi*, ut loquitur Dn. Braun. *de Magistrat. Cap. 4. §. 1. num. 1.*

II.

Sumitur autem vocabulum Magistratûs hoc loco in sensu latissimo, ut complectatur omnes, quibus officia publica ab eo, qui summam in civitate potestatem habet, sunt commissa, ac proinde hoc nomine etiam illi veniunt, qui jus imperandi non habent, ut sunt meri consiliarii, præfecti, curatores, ministri, quos Aristotel. *Lib. 4. Polit. Cap. 15.* à Magistratibus distinxit. Vid. Bœcler. *Inst. Polit. Lib. 2. Cap. 6.* & ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 6. pag. mihi 218.*

III.

Causa efficiens Magistratuum est summa potestas, quæ sola officiales omnes, sive majores, sive minores sint, constituit; licèt enim quandoque Magistratus majores potestatem habeant inferiores officiales constituendi, aut certus ordo suos superiores, & rectores ipse valeat

valeat eligere, hanc tamen poteſtatem non habent ex ſe, ſed ab eo, cui ſummum in civitatem competit Imperium, ac proinde tametſi Is tali caſu non ſit cauſa conſtitutiva Magiſtratûs immediata, tamen eſt mediata.

IV.

Tenetur autem tum ſummus Imperans, tum alii, qui ab eo poteſtatem acceperunt, officia publica conferendi, non niſi dignos, & idoneos iisdem præficere, qui enim indigno officium Magiſtratûs confert, non tantùm contra fidelitatem, & juſtitiam tum legalem, tum diſtributivam, ſed & commutativam peccat, quia vi officii, & pacti cujusdam impliciti tenetur Reipublicæ providere de miniſtris idoneis ad rectam gubernationem, ac proinde ſi Reſpublica ex indigni electione damnum ſit paſſa, tenetur ille hoc damnum reſarcire. Leſs. *de J. & J. Lib. 2. Cap. 32. Dubit. 3. num. 13.* Grot. *Lib. 2. Cap. 17. §. 3.* Dn. Braun. *de Magiſtrat. Cap. 5. §. 1. num. 5.*

V.

Tenetur porrò, qui jus conferendi habet, inter plures dignos ſemper digniorem minùs digno præferre, præſertim ſi officium conjunctam habeat jurisdictionem, vel aliàs magni ſit momenti: Exigit hoc primò juſtitia diſtributiva, quæ vult, ut prœmia, honores, officia, aliáque bona communia inter membra communitatis ſine acceptione perſonarum, ſolo ad merita habito reſpectu, conferantur. Secundò hoc exigit juſtitia legalis, vi cujus omnia membra, ex quibus conſurgit corpus politicum Reipublicæ, omnes actiones ſuas tenentur ordinare ad bonum communitatis, etíam ſecluſo, ac per intellectum abſtracto bono proprio. Exigit denique hoc fidelitas, quam is, cui Reſpublica diſtributionem officiorum commiſit, eidem debet, ſicut enim œconomus, ſi fideliter præſtare velit ſuum officium, maximè idoneos operarios, & miniſtros, quantùm fieri poteſt; ſuo domino conducere tenetur, ita ille, qui jus habet conferendi officia publica, ſi fideliter fungi velit ſuo officio, maximè idoneos, quantùm fieri poteſt, in Magiſtra-

tus & officiales aſſumere tenetur. Leſs. *cit. Dubit. 3. num. 15. & ſeqq.*

VI.

Ut autem collatio officiorum publicorum ſemper ſit gratuita, neceſſe non eſt, qui enim ſummum habet Imperium, ea ſpectato jure naturæ, etiam vendere poteſt, modò primò neceſſitas, vel publica utilitas hoc exigat. Secundò pretium, quo vendit, ſit moderatum, aliàs enim emptoribus daretur occaſio exceſſum pretii per iniquas extorſiones ab innocentibus recuperandi. Tertiò denique, quantùm fieri poteſt, vendat digniori, quæ conditiones ſi adſint, venditio officiorum ſæcularium jure naturæ prohibita non eſt; nam ex unâ parte ejusmodi officia ſunt pretio æſtimabilia, ex alterâ verò liberæ ſummæ poteſtatis diſpoſitioni, quantùm ſcilicet exigit neceſſitas, vel utilitas Reipublicæ, ſubjecta: Ergo ſi exigente neceſſitate, vel publicâ utilitate ab eo, qui ſummum habet Imperium, quantùm fieri poteſt, digniori pretio moderato vendantur, talis venditio intrinſecam pravitatem haud continet: interim tamen plerique fatentur, rariùs accidere, quod relatæ conditiones exactè ſerventur, plerumque enim plus licitanti vendi ſolent officia, nullo ad merita emptorum habito reſpectu. Confer Leſs. *cit. Cap. 32. Dubit. 4.* Dn. P. Seybold. *de Republ. Chriſtian. Part. 12. Sect. 2. §. 7. num. 11.*

VII.

Objectum Magiſtratuum ſunt negotia, quæ ſinguli vi officii ſui curare tenentur, ſuntque vel per ſe, & ſuâpte naturâ publica, vel ſaltem ad publicum ordinantur; nec enim ea, quæ cuivis ratione officii incumbunt, unius, & ejusdem ſunt generis, quidam ſummo Imperanti à conſiliis ſunt, alii reditus curant, & ærario præſunt, alii nomine ſummi Imperantis Legiones, & exercitum regunt ad tuendam ab externâ vi Rempublicam, alii controverſiis privatorum decidendis ſunt præpoſiti, quas publicâ auctoritate dirimi publicæ quietis intereſt.

VIII.

VIII.

Forma duplex eſt, generalis, & ſpecialis. Generalis conſiſtit in differentiâ ſpecificâ, qua Magiſtratus differunt ab adminiſtratoribus, & curatoribus rerum privatorum, quæ per ſe apparet. Specifica verò ſtat in differentia, qua Magiſtratus ipſi inter ſe differunt, quæ ex diverſitate objecti, & poteſtatis deſumi debet.

IX.

Finis itidem duplex eſt, proximus, & remotus. Proximus eſt recta, & fidelis adminiſtratio officii cuivis commiſſi. Remotus verò eſt ſalus, & bonum publicum.

X.

Effectus ad tria genera reduci poſſunt, vel enim ſe tenent ex parte ipſorum Magiſtratuum, vel ex parte ſubditorum, vel denique ex parte ſummi Imperantis, qui eos conſtituit. Ex parte Magiſtratuum duplex occurrit effectus. Primus ſtat in eorum poteſtate, quæ menſuram ſuam accipit tum ex natura officii, tum ex voluntate conſtituentis expreſſâ: tametſi autem cuidam ampla admodùm poteſtas ſit conceſſa, illa tamen ſemper ſummo Imperanti ſubordinata, & ſubjecta manet, ita ut eidem liberum ſit, negotium, quod officio Magiſtratûs continetur, vel per ſe expedire, vel extra ordinem alteri expediendum committere, aut etiam collegam vel eum, vel ſine ſpe ſuccedendi eidem adjungere &c. Confer Böhmer. *J. P. U. Lib. 2. Cap. 6. §. 13. 14. & 22.* Alter effectus conſiſtit in obligatione Magiſtratuum, vi cujus tenentur I. eſſe fideles. II. Debitam diligentiam, & ſollicitudinem in adminiſtratione officii adhibere. III. Rationes ſuæ adminiſtrationis reddere. IV. Damna dolo, vel culpâ ſuâ illata reſarcire.

XI.

Effectus ex parte ſubditorum ſtat tum in obligatione Magiſtratibus debitum exhibendi honorem, & reverentiam, tum eorum manda-

mandatis obtemperandi, cùm ſummi Imperantis, qui eos conſtituit, referant perſonam: Unde qui Magiſtratus non reveretur, ipſum Imperantem ſpernit, & qui mandatis eorum, ſi intra limites officii conſiſtant, non paret, ipſi ſummo Imperanti inobediens exiſtit.

XII.

Effectus denique ex parte ſummi Imperantis eſt, quòd, ſi Magiſtratus ab eo conſtituti quid fecerint, quod probabiliter ipſorum officio continetur, Is perinde obligetur, ac ſi ipſe feciſſet. Grot. *Lib. 3. Cap. 22.* §. *2.*

XIII.

Contraria ſunt modi, quibus officium Magiſtratûs rurſus finitur. Finitur autem I. morte, ità ut ſummus Imperans illud alteri, cui vult, conferre poſſit, nec enim hæres defuncto in officio ſuccedit, niſi & hæredibus id diſertè ſit conceſſum, cùm in collatione officiorum ſpectetur, & eligatur induſtria perſonæ, in quam hæres haud ſuccedit. Finitur II. lapſu temporis, ad quod Magiſtratus eſt conſtitutus, nec enim ſemper in perpetuum, ſed quandoque ad certum duntaxat tempus conſtitui ſolent, imò Politici diſputant, utrùm magìs expediat Reipublicæ habere Magiſtratus perpetuos, vel temporales. Certè Mamercus Dictator apud Liv. *Lib. 4. Cap. 4.* cenſuit, *maximam cuſtodiam libertatis eſſe, ſi magna Imperia diuturna non eſſent, & temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non poſſet.* Quod in civitatibus ſaltem polyarchicis omnino verum eſſe videtur. Finitur III. abdicatione, modò Imperans eandem acceptet, nemo enim pro lubitu ſpartham ſibi commiſſam derelinquere poteſt, ſed priùs dimiſſionem petere, & impetrare oportet, quæ ſi denegetur, in officio ſubſiſtendum erit, uti enim ab initio etiam invitus per ſe loquendo cogi poteſt ad ſuſcipiendum officium, ita & invitus cogi poteſt, ut, quod ſemel ſuſcepit, officium retineat, non nobis ſolis, ſed aliis quoque nati ſumus, partem ortûs noſtri, & quidem præcipuam patria ſibi vindicat, partem parentes, partem amici; interim plures ſunt, qui offi-

cia, & quidem haud rarò etiam nondum vacantia prenſant, quàm qui abdicant. Finitur IV. privatione, quin enim ſummus Imperans officium alicui collatum ex juſtâ cauſâ eidem rurſus auferre poſſit, planè dubium non eſt, & quidem auferri poſſunt non tantùm officia perſonalia, ſed etiam, ſi juſta ſubſit cauſa, quæ alicui, & ejus hæredibus ſunt conceſſa: multò faciliùs revocari poteſt exſpectativa, ſeu ſpes, quæ alicui data eſt ad officium, nam officia non niſi ex gratia conferri ſolent: Ergo licet ſummus Imperans alteri promittat, quòd hoc, vel illud officium ſuo tempore eidem conferre velit, nullum tamen per hoc alteri adverſùs ſe jus tribuere velle cenſetur, ſed ut nihilominus totum ſuæ liberalitati, & gratiæ adſcribatur, cujusmodi promiſſiones Grot. *Lib. 2. Cap. 11. §. 5.* pollicitationes appellat, ex quibus naſcitur quidem debitum conſtantiæ, ſeu fidelitatis, non autem juſtitiæ, ac proinde ſi ſummus Imperans exſpectativam, quam dedit, ſine cauſa revocet, Is notam quidem levitatis, & inconſtantiæ incurrit, alteri autem injuriam non infert. Vid. Böhmer. *cit. Cap. 6. §. 19.*

§. IV.

De Poteſtate Jus dicendi.

SUMMARIA.

I. *In ſtatu civili, niſi ceſſent judicia, nemo propriâ authoritate ſibi jus dicere poteſt.*

II. *Quot modis ceſſent judicia?*

III. *Quid ſi judicium quidem non ceſſet, probatio autem deficiat?*

IV. *Probabile eſt, Reges ab initio omnes ſubditorum cauſas per ſe cognoviſſe, & deciſiſſe.*

V. *Non intelliguntur ſummi Imperantes hac ſuâ poteſtate ſe abdicare, ſi ſubditis munus judicandi deferant.*

VI. *Non possunt subditi citra privilegium, prætermisso judice inferiore, statim summum Imperantem adire.*

VII. *Utrùm judex inferior vices suas alteri delegare possit?*

VIII. *Objectum primarium jus dicentium sunt causæ eorum jurisdictioni subjectæ.*

IX. *Etiam jure naturæ actor sequitur forum rei.*

X. *Summus Imperans etiam in causa propria sibi jus dicere potest.*

XI. *Non autem judices inferiores, adeò ut probabiliùs nequidem consuetudine hoc induci possit.*

XII. *Nemo extra suum territorium jus dicere potest, nisi præter voluntatem partium ad valorem actûs nil, nisi authoritas Magistratûs exigatur.*

XIII. *Quomodo potestas jus dicendi subalterna differat à potestate arbitrorum compromissariorum?*

XIV. *Obligantur jus dicentes primò, ut justo servato ordine procedant, qui duplex est naturalis, & civilis.*

XV. *Secundò, ut justam, seu actis judicialibus, & legibus conformem ferant sententiam.*

XVI. *Quid dicendum, si judex privatâ notitiâ sciat reum esse innocentem?*

XVII. *Si sententia non esset conformis juri, esset autem conformis actis judicialibus, tenetur judex ab actis recedere.*

XVIII. *Tenetur sequi sententiam, quæ ipsi videtur probabilior, neglectâ alterâ, quæ ipsi videtur minùs probabilis.*

XIX. *Quòd si neutra pars judici videatur probabilior, is pro neutrâ parte sententiam ferre potest, si hæreat in dubio juris.*

XX. *Quid dicendum sit, si hæreat in dubio facti?*

XXI. *Tenetur justam sententiam ferre gratìs.*

XXII. *Subditi tenentur sententiæ parere, postquàm illa transivit in rem judicatam.*

I. Inter

I.

INter Jura ſummi Imperii non poſtremum locum obtinet poteſtas jus dicendi, ſine qua pax, & tranquillitas interna Reipublicæ conſervari haud poteſt, quanta enim oriretur confuſio, ſi perinde, ut in ſtatu naturali quisque, quod ſuum eſſe, aut ſibi deberi putat, propriâ authoritate, etiam vi adhibitâ perſequi poſſet? poſtquam igitur civitates ſunt exortæ, nemo, qui in ſtatu civili vivit, ſibi ampliùs jus dicere poteſt, ſed controverſiæ omnes, quæ inter eos naſcuntur, publicâ authoritate ſunt dirimendæ, niſi fortè judicia ceſſent, ubi plerumque idem permiſſum eſt, quod in ſtatu naturali licet.

II.

Ceſſat autem judicium I. ſi judex ſine certo periculo, aut damno non poſſit exſpectari, velut accidit, ſi injuſtus aggreſſor mihi vitam, aut res meas velit eripere, adverſùs quem etiam, ſi neceſſe ſit, cum ejusdem interfectione me, & mea defendere poſſum, aliàs irreparabile damnum mihi inferretur. Ceſſat II. in locis non occupatis, ut ſi quidam naufragio ejecti ſint in inſulam vacuam ſub nullius Imperio exiſtentem. Ceſſat III. ſi civitas propter rebellionem ſubditorum, diſſidium inteſtinum &c. quaſi in Anarchiam ſit prolapſa. Ceſſat IV. ſi judex apertè cognitionem rejecerit, quo tamen caſu nemo privatâ authoritate ſibi jus dicere poteſt; vel enim judex ille Superiorem habet, vel eſt ipſe ſummus Imperans. Illo caſu res ex capite denegatæ juſtitiæ ad ſuperiorem deferenda eſt. Hoc autem caſu vel is, cui juſtitia denegatur, eſt ſubditus, vel non eſt ſubditus. Subdito id æquo animo ferendum potiùs eſt, quàm ut quidquam vi tentetur, & vinculum ordinatæ civitatis disrumpatur. Non ſubditus autem hoc ſummo Imperanti, cui ſubjectus eſt, referre, eúmque rogare debet, ut, ſi juſtitia non poſſit obtineri, eidem per repreſſalias tandem proſpicere velit. Hennigeſ. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3.* §. 2.

III.

Quòdsi judicium quidem non cesset, probatio autem deficiat, etiam hoc casu, modò debitum sit certum, quemque sibi privatâ authoritate jus dicere posse, arbitratur Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 2. num. 2. in fin.* quam opinionem passim Interpretes improbant, & rectè, si is sensisset, etiam vi adhibitâ quemvis hoc casu sibi jus dicere posse, aliàs enim periculum esset, né sub hoc prætextu sæpè alter alteri vim inferret, quo facto non posset non turbari pax, & tranquillitas Reipublicæ. Deinde ejusmodi vis non habebit effectum, quem inferens intendit, si enim is, qui vim passus est, judicem adeat, alter non tantùm ad restituendam rem ablatam condemnabitur, sed & punietur. Denique ipse Grot. eodem *Lib. Cap. 23. §. 11.* docet, ab eo, qui justam causam habere se scit, documenta autem sufficientia non habet, quibus possessorem de injustitia suæ possessionis convincat, bellum sumi haud posse, cùm non habeat jus cogendi alterum, ut de possessione decedat. Si ergo tali casu bellum publicum sumi non potest, nec sumi poterit bellum privatum. Unde apparet Grot. *suprà cit.* §. 2. non nisi de occultâ compensatione locutum esse, quam licere constat, modò debitæ observentur conditiones, de quibus legi potest P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. Cap. 3. Contr. 3. per tot.*

IV.

Potestas igitur jus dicendi ei competit, qui summum habet Imperium, & quidem cùm initio parvæ fuerint civitates, dubium mihi non est, quin summi Imperantes tunc temporis omnes subditorum controversias ipsi per se cognoverint, & deciderint juxta illud Hesiodi: *Hoc uno Reges olim sunt fine creati, dicere jus populis, injustáque tollere facta.* Postquam autem in tantum creverunt, ut hoc impossibile sit, necessitate exigente ex subditis sunt constituti, qui nomine, & vice summorum Imperantium litigantibus jus dicant, & justitiam administrent, quem in finem etiam ab eis jam antiquitus juramentum exigi solebat.

V. Non

V.

Non tamen propterea Illi potestate suâ se abdicâsse intelliguntur, sed plenam, & integram retinent facultatem causas subditorum, si velint, per se cognoscendi, & decidendi, cùm judices subalterni non nisi in subsidium à summis Imperantibus sint assumpti, unde etiam causas coram inferioribus jam cœptas avocare, & ad se transferre, ac suâ decisione finire queunt, licèt hac in parte non nimis faciles esse, sed tunc demum eò decurrere debeant, si gravis subsit avocandi causa, veluti si in mora periculum, aut judex inferior suspectus sit, si potestate suâ abutatur, aut aliàs officio suo malè fungatur; faciliùs processum coram inferiore cœptum aliquamdiu sistere possunt, donec de eo, quod actum est, fuerint informati. Ex eo porro etiam profluit, quòd ad summum Imperantem semper provocari possit, adeò, ut, licèt judex inferior præscriptione, vel privilegio acquisierit, ut ab eo non possit appellari, semper tamen aliqua ab eo sit provocatio, puta, per supplicationem, vel ex capite nullitatis, aut denegatæ, vel malitiosè protractæ justitiæ, nam ut ab aliquo nullâ ratione provocari possit, personæ subditi repugnat, ut rectè Grot. scripsit *Lib. 2. Cap. 4. §. 13.*

VI.

Subditis autem è converso integrum haud est, prætermisso judice inferiore summum statim Imperantem adire, nisi hoc privilegium certis personis in specie sit indultum, velut jus Romanum pupillis, viduis, & personis miserabilibus indulsit. *Tot. Tit. Cod. Quand. Imperat. inter pupill. vid. &c.* Ideo enim judex inferior fuit constitutus, ut ipse nomine summi Imperantis jus dicat, ac proinde primo loco adeatur, quamvis non præcisè eundem litis decidendæ causâ adire subditi teneantur, sed, si malint, in arbitros compromittere, & controversiam eorum decisioni submittere, aut etiam transactione, vel amicabili compositione terminare queant.

VII.

Quæri potest, utrùm non judex inferior vices suas alteri delegare possit? Negativa mihi verior videtur, nisi vel Lege communi, vel à summo Imperante hoc in specie fuerit concessum. Ratio est, quia judex inferior munus judicandi non habet jure proprio, sed beneficio summi Imperantis, qui industriam, & singularem idoneitatem personæ elegit: Ergo noluit, ut ille vices suas alteri delegare possit. Aliud fortè dicendum, si alicui, & ejus hæredibus jurisdictio fuerit concessa, quoniam hoc casu peculiaris personæ industria non fuit spectata. Böhmer. *J. P. U. Lib. 2. Cap 7. §. 23.*

VIII.

Objectum jus dicentium duplex est, primarium, & secundarium. Primarium sunt causæ eorum jurisdictioni subjectæ. Unde si vivente Rege super successione Regni hæreditarii, vel linealis inter duos plurésve controversia sit orta, Is per modum jurisdictionis, seu pro Imperio, ut alibi diximus, eandem decidere haud potest, tametsi fortè personæ, inter quas lis super futurâ successione exorta est, Imperio regnantis sint subjectæ, quia causa successionis non continetur sub jure Imperii. Eodem modo judex sæcularis in causa spirituali jus dicere haud potest. Quòdsi quis in causâ suæ jurisdictioni non subjectâ jus dixerit, sententia propter defectum potestatis ipso jure naturæ nulla est.

IX.

Non sufficit autem causam ita comparatam esse, ut si præcisè secundùm se, & in abstracto consideretur, illa jurisdictioni jus dicentis subjecta sit, sed necesse est, ut & respectu ad personas habito sit subjecta, quod fit, si litigantes, vel saltem reus jurisdictioni jus dicentis sit subjectus, nam & jure naturæ actor sequitur forum rei, vult enim, ut reus ad præstandum id, quod petit, cogatur: Ergo debet adire eum, qui reum cogere potest, habet autem jus cogendi solus ille, qui in reum jurisdictionem habet.

X. Præ-

X.

Præterea necesse est, ut causa sit aliena. Ubi tamen summus Imperans secerni debet ab inferioribus. Ille etiam in causâ propriâ sibi Jus dicere potest, tum quia cogi nequit, ut se alterius vel æqualis, vel inferioris arbitrio subjiciat, tum quia periculum iniquæ ferendæ sententiæ cessat, cùm à summo Imperante tanquam communi fonte Legum, ac justitiæ nil, nisi justum erga subditos promanare posse censeatur, interim tamen æquanimiores ad amoliendam omnem sinistræ suspicionis ansam plerumque decisione suæ litis abstinere, eámque aliis decidendam committere solent. Dn. Braun *de Magistrat. Cap. 6. num. 9. & 10.*

XI.

Inferiores autem judices in causâ propriâ sibi jus dicere haud possunt propter periculum, ne iniquam ferant sententiam. Certè amor, quo quisque se ipsum prosequitur, vix sincerum patitur esse judicium, *quis enim est*, inquit Cicer. pro Deiotaro, *qui sui periculi judex non sibi se æquiorem, quàm reo præbeat?* Unde non immeritò Imperatores *in L. un. Cod. Ne quis in suâ cauſ. jud.* dixerunt, *iniquum admodùm esse, in re propriâ alicui licentiam tribuere sententiæ.* Quam ob rem probabilius mihi esse videtur, nequidem consuetudine induci posse, ut inferiores judices in causâ propriâ sibi jus dicere queant; quamvis enim hoc intrinsecam, & essentialem pravitatem non contineat, occasionem tamen valdè propinquam præbet delinquendi, seu iniquam ferendi sententiam, cùm ea sit humanæ naturæ conditio, ut quivis suæ potiùs studeat utilitati, quàm alienæ, ac proinde talis consuetudo tanquam irrationabilis, & bono publico adversa meritò rejicitur, & improbatur. Dn. Braun. *cit. Cap. 6. num. 7. & 8.*

XII.

Objectum secundarium est locus, seu territorium, in quo jus dicitur, nemo autem extra suum territorium jus dicere potest, adeò ut

ut ſi dicat, ei impunè non pareatur. *L. ult. ff. de Jurisdict.* Planè ſi præter voluntatem partium ad valorem actus nil, niſi authoritas Magiſtratûs exigeretur, poſſet is etiam extra territorium eandem ſuis ſubditis impertiri, licèt enim in territorio alieno exiſtat, Magiſtratus tamen eſſe non deſinit, utut in foro contentioſo jurisdictionem ibi exercere nequeat.

XIII.

Forma poteſtatis ſubalternæ jus dicendi conſiſtit in differentiâ ſpecificâ, qua diſtinguitur tum à poteſtate aliorum Magiſtratuum, & curatorum, quæ ex diverſitate finis, propter quem alii conſtituti ſunt, deſumi debet, tum à poteſtate arbitrorum compromiſſariorum, quæ ſita eſt in hoc, quod poteſtas judiciaria ſit publica, arbitrorum autem tantùm ſit privata, cùm in ſolo compromittentium conſenſu fundetur, qui jurisdictionem, & Imperium tribuere nequit, ac proinde ſi unus compromittentium ſententiæ arbitri ſtare nolit, is ab arbitro ad hoc cogi haud poteſt.

XIV.

Effectus alius eſt ex parte judicum, alius ex parte ſubditorum. Effectus ex parte judicum conſiſtit in obligatione, quam unà cum poteſtate jus dicendi in ſe recipiunt, quæ obligatio duo potiſſimùm complectitur. Primum eſt, ut juſto ſervato ordine procedant. Eſt autem ordo procedendi duplex, naturalis, & civilis. Naturalis ſtat in citatione, petitione actoris, reſponſione rei, diſceptatione, & cognitione cauſæ, ſententiæ pronunciatione, & rei judicatæ executione, qui ordo utpote ab ipſâ naturâ præſcriptus ſine diſcrimine in omni judicio obſervari debet, aliàs enim cauſa controverſa rectè, & ritè diſcuti, ac decidi haud poſſet. Ordo procedendi civilis eſt, quem ſumma poteſtas in judiciis ſuæ Reipublicæ obſervandum præſcripſit, qui ab omnibus judicibus eidem ſubjectis exactè obſervari debet, quamquam ipſe ſummus Imperans ad eundem adſtrictus haud ſit, ſed cauſam vel per ſe, ſolâ veritate facti inſpectâ,
de

de plano dirimere, vel aliis, ut citra ſtrepitum, & figuram ſolennis judicii cognoſcant, delegare poſſit.

XV.

Alterum eſt, ut juſtam ſeu actis judicialibus, & legibus conformem ferant ſententiam, ac proinde licèt judex aliquem privatâ notitiâ nocentem, vel debitorem eſſe ſciat, ſi tamen in judicio delictum, vel debitum non potuerit probari, eundem abſolvere debet, cùm ipſo jure naturæ ad hoc, ut reus condemnari poſſit, requiratur, ut is vel legitimè convictus, vel confeſſus ſit. Quòd ſi reum condemnaret, ſententia certè actis judicialibus conformis haud eſſet.

XVI.

Aliud dicendum videtur, ſi reum privatâ notitiâ ſciat eſſe innocentem, tametſi enim probatum fuerit, eſſe nocentem, judex tamen eundem condemnare haud poteſt, quod in cauſis criminalibus, ubi agitur ad pœnam mortis, ſatis expeditum eſſe arbitror, quia Lex naturæ, quæ directam prohibet occiſionem innocentis, reſpicit materiam independentem à poteſtate humana; Reſpublica enim tam parùm habet dominium in vitam ſuorum ſubditorum, quàm parùm quivis habet in membra ſua: Ergo ab hominibus nullo modo mutari poteſt. Majus dubium eſt in cauſis, in quibus vertitur damnum tantùm pecuniarium. Probabilius mihi videtur, quòd judex ne hoc quidem caſu condemnare poſſit, quem privatâ notitiâ ſcit, nihil debere, nam etiam in cauſis civilibus judex non aliter reum condemnare poteſt, quàm ſi eidem plena fides ſit facta: Si autem is privatâ notitiâ ſciat reum nihil debere, tantum abeſt, ut eidem plena fides ſit facta, ut potiùs ei nulla fides ſit facta: Ergo &c. Tametſi igitur probatio, ſi in ſe, abſolutè, & in abſtracto conſideretur, talis ſit, ut plenam fidem faciat, reſpectu tamen judicis, qui privatâ notitiâ ſcit, reum nihil debere, illa nullam prorſus facit fidem. Debet autem judici, qui jus ferendæ ſententiæ habet, non aliis probatum eſſe, ut is reum condemnare queat. Dn. P. Franciſc. Schmier. *Tract. de Jud. Cap. 2. num. 30. & ſeqq.*

seqq. Clarifs. Dn. Herz *de Magistrat. Roman. German. Lib. 2. Cap. 1. Tit. 2. num. 28. & seqq.*

XVII.

Deinde judex ferre debet sententiam non tantùm actis publicis, sed & juri conformem, adeò, ut si sententia juri conformis non esset, si esset conformis actis publicis, non tantùm possit, sed etiam teneatur ab actis publicis recedere, ne aliàs iniquam ferat sententiam, ut paulò antè fuit ostensum.

XVIII.

Tenetur autem Judex in judicando semper sequi sententiam, quæ ipsi videtur esse probabilior, neglectâ alterâ, quæ ipsi videtur minùs probabilis, quia tenetur ex contractu, quem habet cum Republica, justitiam omni meliori modo administrare, alioquin ansam præberet querelis, & discordiis, neque satisfaceret intentioni Reipublicæ, quæ munus judicandi eâ Lege censetur detulisse, ut eodem quàm optimè fungeretur. At

XIX.

Quæres, quid dicendum sit, si judici perpensis omnibus neutra pars videatur esse probabilior? Potest autem Judex hærere vel in dubio juris, vel facti. Si hæreat in dubio juris, ita, ut in ipsius intellectu nec uni, nec alteri parti firmiora jura patrocinentur, pro neutra parte is sententiam ferre potest, quia à judice abesse debet affectus omnis, qui procedit ex motivo non fundato in meritis causæ. At si in dubio juris ferret sententiam pro alterutro, necessariò ferret ex affectu extraneo, cùm à causæ meritis non magis inclinetur in unam, quàm in alteram partem. Deinde quando Jus pro neutra parte pronunciat, neque judex pronunciare potest, cùm is minister tantùm, & executor juris sit. At quando in intellectu judicis fundamenta utriusque partis sunt æqualia, jus pro neutrâ parte pronunciat: Ergo neque pronunciare potest Judex. Et sanè quomodo is declarare poterit, pro qua parte stet Jus probabili-

us,

us, ſi neutra pars ipſi videatur eſſe probabilior? Debet igitur alia media litigantibus ſuggerere, monendo, ut vel tranſigant, vel rem controverſam dividant, vel ſorti committant, vel denique arbitros aſſumant.

XX.

Quòdſi Judex hæreat in dubio facti, veluti an teſtator tempore conditæ ultimæ voluntatis fuerit ſanæ mentis, vel non? &c. P. Haunold *de J. & J. Tom. 5. Tract. 2. Cap. 1. Contr. 3. num. 6.* exiſtimat ad generalia juris principia confugiendum eſſe, cujusmodi ſunt: *Actus præſumitur geſtus à capace, ſi non probetur contrarium, actus præſumitur validus, ſi de nullitate ejus non conſtet, in dubio favendum eſt reo, actore non probante reus eſt abſolvendus, proniora ſunt jura ad abſolvendum, quàm ad condemnandum, &c.* At primò ſæpè non facilè dixeris, ſitne dubium juris, vel facti. Deinde dubium facti plerumque poſt ſe trahit dubium juris. Sic licèt ſit dubium facti, quisnam ex gemellis priore, quisnam poſteriore loco ſit natus, ſi tamen omnes hac in parte deficiant probationes, quæritur, quid in tali rerum ſtatu ſit juris? Denique non ſemper in dubio facti applicari poſſunt principia generalia. Unde ſi poſt exactam diſquiſitionem judici nihilominus omnia in æquilibrio pendere videantur, eadem, quæ pauló ante allata ſunt, media ei ſuggerit Clariſs. Dn. Herz. *cit. Tit. 2. num. 27.*

XXI.

Denique Judex juſtam ſententiam gratis ferre tenetur, nec aliquid eo nomine accipere poteſt, aliàs Jure naturæ eſt obligatus ad id, quod accepit, reſtituendum, niſi ille, qui dedit, habuerit animum donandi, nam Judex ex juſtitia juſtam tenetur ferre ſententiam, actio autem ex juſtitiâ debita non eſt res vendibilis, quia debetur absque ullâ bonorum jacturâ, ac proinde ſi aliquid pro eâ detur, non ſervatur æqualitas, & is qui dedit, rationabiliter eſt invitus. Unde rectiſſimè Cicero 1. de Legib. *injuſtiſſimum eſt*, inquit, *juſtitiæ mercedem quærere.* Ex adverſo ſi Judex aliquid acceperit,

ut injuſtam ferat ſententiam, is poſt latam injuſtam ſententiam, ad reſtituendum id, quod accepit, Jure naturæ obligatus haud eſt; tametſi enim præcedens pactum ratione objecti ſit illicitum, & nullam inducat obligationem præſtandi promiſſum, cùm nemo poſſit obligari ad illicitum, ipſa tamen ſententia iniqua eſt actio ſecundùm ſe pretio æſtimabilis, ac proinde tale pactum obligat alterum ſub conditione, ſi actio fuerit exhibita, ut ſolvat pretium. Interim tam ille, qui corrupit judicem, quàm ipſe Judex damnum per injuſtam ſententiam alteri illatum reſarcire tenentur. Ita cum S. Thoma communis Theologorum ſententia tenet. Vid. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. Cap. 3. Contr. 5.*

XXII.

Effectus poteſtatis judiciariæ ex parte ſubditorum ſtat in obligatione parendi ſententiæ, poſtquam illa tranſivit in rem judicatam, nam teſte Cicer. pro Sylla, *ſtatus Reipublicæ maximè rebus judicatis continetur.* Ex quonam autem tempore ſententia auctoritatem rei judicatæ accipere debeat, ex determinatione ſummi Imperantis dependet. Extra territorium autem ſummi Imperantis res judicata ſtricto jure non niſi ex beneplacito illius ſummi Imperantis vim habet, ac proinde executio ex jure perfecto peti haud poteſt, ſed precibus tantùm eſt imploranda.

CAP.

CAPUT II.

De Juribus Potestatis civilis, quae immediatè res privatorum respiciunt.

§. I.

De Jure imponendi tributa.

SUMMARIA.

I. *Tributa sunt ad obtinendum civitatis finem omnino necessaria.*

II. *Unde eorum origo antiquissima, & ab ipsis propemodùm societatum civilium incunabulis arcessenda est.*

III. *In latâ acceptione vox tributi etiam vectigalia complectitur, in strictâ autem vectigalibus opponitur.*

IV. *Dividitur primò in reale, personale, & mixtum.*

V. *Secundò in ordinarium, & extraordinarium.*

VI. *Ex naturâ rei ille demum tributa imponere potest, qui summam in Republica obtinet potestatem.*

VII. *Utrùm jus imponendi tributa ab inferioribus viâ praescriptionis acquiri possit?*

VIII. *Quibus tributa imponi possint?*

IX. *Ad legitimam impositionem tributorum requiritur inprimis justa causa.*

X. *Talis est condigna summi Imperantis, & ejus Ministrorum sustentatio.*

XI. *Item si Princeps publicae securitatis, utilitatis, vel necessitatis gratiâ cogatur sumptus quosdam extraordinarios facere.*

XII. *Tertia causa est justum bellum, sive defensivum, sive offensivum.*

XIII. *Quar-*

XIII. *Quarta, si subditi adversùs Principem crimen seditionis, & rebellionis commiserint.*

XIV. *Deinde ad legitimam tributorum impositionem requiritur, ut modus causa non excedatur.*

XV. *Tertiò denique, ut inter personas ad tributum solvendum obstrictas servetur proportio.*

XVI. *Ad solvendum tributum omnes non exempti in conscientia sunt obligati, nisi ejus injustitia esset manifesta.*

XVII. *Refutantur illi, qui putant subditos in dubio non esse in conscientia ad solvendum tributum obligatos.*

XVIII. *Tributa, quæ ad communes Reipublicæ necessitates imposita, & soluta sunt, non possunt summi Imperantes in alios usus expendere.*

XIX. *Nisi necessitas, vel major Reipublicæ utilitas hoc exigeret.*

XX. *Ea verò, quæ ad sustentationem Principis soluta sunt, sive benè, sive malè expendat, nihil interest, modò suo muneri non desit.*

XXI. *Quibus modis obligatio solvendi tributum cesset ex parte?*

XXII. *In totum cessat, si causa, propter quam indictum est, cessaverit, nisi fortè causa nova supervenerit.*

I.

JUribus summi Imperii non immeritò accensetur etiam Jus imponendi tributa, nam *in tributis* teste Ulpiano *in L. 1. §. 20. ff. de Quæstion. Reipublicæ nervos esse, nemini dubium est*, sine quibus corpus hoc morale, & politicum conservari haud potest. Verè Tacitus *Lib. 4. Histor. Cap. 74. num. 2. neque quies Gentium*, inquit, *sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Sunt igitur tributa ad obtinendum civitatis finem omninò necessaria, ac proinde is, qui summam in Republica potestatem habet, ea jure suo imperare potest. Unde

II.

Origo tributorum antiquissima est, & ab ipsis propemodum societatum civilium incunabulis arcessenda. Sic cùm *1. Reg. Cap. 8.* Samuel populo Israëlitico Regem petenti Jus Regis prædixisset, inter alia ait: *Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit.* Et paulò post: *greges quoque vestros addecimabit.* Salomon super tributa constituit Adoniram filium Abda. *3. Reg. Cap. 4. vers. 6.* Manahen super Israël cunctis potentibus, & divitibus argentum indixit, ut daret Regi Assyriorum. *4. Reg. Cap. 15. vers. 19.* Sed & apud alios populos, veluti Persas, Græcos, Romanos, tributa in usu fuisse passim profanæ testantur historiæ.

III.

Est autem tributum, si Ulpian. *in L. 27. in fin. ff. de V. S.* credimus, à verbo tribuo derivatum, ac latè sumptum quamcunque denotat pensionem, quæ Reipublicæ ad communia onera sustinenda persolvitur, quo sensu etiam vectigalia complectitur. Strictiùs verò acceptum vectigalibus opponitur, quæ à tributis in specie sumptis hoc solo ferè differunt, quod tributa nonnisi subditis, aut bona saltem immobilia in territorio possidentibus imponi possint, vectigalia verò non à subditis modò, sed & à peregrinis, tametsi nulla bona immobilia ibidem sita habeant, exigantur. Et in hac acceptione

IV.

Dividitur tributum I. in reale, personale, & mixtum. Reale est, quod immediatè rei imponitur propter rem, nullo possessoris habito respectu. Personale, quod personæ imponitur citra respectum ad bona, at *in L. ult.* §. *7. ff. de Censib. L. 8. Cod. de Sr. Eccles. L. un. Cod. de Capitat.* tributum capitis, seu capitatio vocatur. Mixtum denique, quod personæ imponitur cum respectu ad bona.

V.

Dividitur II. in ordinarium, & extraordinarium. Ordinarium dicitur, quod ob causam ordinariam, & successivam Lege publicâ imposi-

impositum est. Extraordinarium verò, quod non Lege publicâ, sed ex improviso in repentinos casus est indictum, veluti ad bellum illatum propulsandum &c.

VI.

Causa efficiens tributorum est imponens. Potest autem ex natura rei ille demum imponere, qui summam in Republica obtinet potestatem. Ratio est, quia tributa indicuntur propter commune bonum Reipublicæ, ac proinde non ab alio imponi possunt, quàm ab eo, cui cura incumbit totius Reipublicæ, cùm potestas agentis proportionata esse debeat fini: Ergo etiam ab eo solo imponi possunt tributa. P. Suarez *de Legib. Lib. 5. Cap. 14. num. 2.*

VII.

Inferiores igitur potestates tributa indicere neutiquam possunt, nisi forte ab eo, qui summum in Republica Imperium habet, hæc facultas ipsis expressè fuerit concessa, vel viâ præscriptionis acquisita; Quamvis enim Jus imponendi tributa ex numero sit jurium Majestatis, non tamen est Jus Majestatis intrinsecum, sed tantùm extrinsecum, quod salvâ Majestatis substantiâ ab eâ separari, & aliis communicari potest. Ubi ergo inferioribus potestatibus etiam communicari solet, ibi viâ quoque præscriptionis legibus populi cujusque civilibus receptæ acquiri poterit: ubi verò communicari non solet, ibi nequidem viâ præscriptionis acquiri posse arbitror, cùm enim præscriptio mera sit juris civilis creatura, non alia eidem subjecta esse possunt, quàm quæ legislator subjecta esse voluit. At qui hoc Jus tanti æstimat, ut illud non soleat aliis communicare, non censetur id præscriptioni subjicere voluisse: Ergo nec subjacebit. Et de hoc tantùm casu P. Suarez. *suprà cit. Cap. 14. num. 10.* sensisse videtur, ubi Jus imponendi tributa per præscriptionem etiam immemorialem, utpote meram Juris civilis creaturam, ab inferiori acquiri posse negat; Si enim summus Imperans hoc Jus etiam inferioribus per privilegium communicare soleat, ipsius voluntas neutiquam creditur refragari, quò minùs id etiam viâ præscriptionis, saltem immemorialis obtineri possit.

VIII.

Subjectum tributorum ſunt illi, quibus ea imponuntur. Ubi tributa perſonalia, & mixta ſeparanda ſunt à realibus. Illa non niſi ſubditis, vel quaſi ſubditis imponi poſſunt, ac proinde exteri tranſeuntes tributum capitis, tanquam meriſſimè perſonale ſolvere haud tenentur. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 14. num. 1. in fin.* Hæc verò cùm immediatè ipſi rei imponantur, nullo poſſeſſorum habito reſpectu, etiam exteri, qui bona immobilia in territorio imponentis ſita habent, agnoſcere coguntur.

IX.

Forma tributorum conſiſtit in legitimâ eorum impoſitione. Ut autem talis ſit, requiritur primò juſta cauſa, quâ deficiente tributa neutiquam imponi poſſunt; nec enim audiendi ſunt illi, qui turpi aſſentandi ſtudio Regibus, quidquid libet, facere, permiſſum eſſe aſſerunt, ſed potiùs auſcultandi ſunt Viri non minùs virtute, quàm doctrinâ celebratiſſimi, qui omnes uno ore contendunt, tributa non pro mero ſummorum Imperantium arbitrio, ſed ita demum indici poſſe, ſi juſta adſit indicendi cauſa, quorum auctoritas utique multùm præponderat adulatorum aulicorum levitati, qui perverſis ſuis dogmatibus ex impia Machiavelli ſcholâ depromptis non tantùm ſibi, ſed & Regibus juſtam divini Numinis vindictam attrahunt. Juſtæ autem cauſæ, ex quibus tributa imponi poſſunt, ſunt plures, quarum

X.

Prima eſt condigna ſummi Imperantis, & Miniſtrorum, quorum operâ in gubernandâ Republicâ utitur, ſuſtentatio, modò bona propria hunc in finem deputata deficiant, aut quæ olim aſſignata fuêre, non ſufficiant; cùm enim Princeps pro Republicâ laboret, eam regendo, in pace conſervando, & defendendo, juſtitia poſtulat, ut viciſſim Reſpublica eundem pro dignitate ſuſtentet, dignus enim eſt operarius mercede ſuâ. Et hæc tributa exigendi cauſa perdurat, etiamſi Princeps ſuâ culpâ, veluti luxu, profuſis largitio-

largitionibus, injustis bellis, reditus ad suam sustentationem ordinatos dissipâsset, quamdiu enim fungitur suo officio, & curam, ac sollicitudinem sustinet pro conservandâ pace, ac tranquillitate Reipublicæ, tamdiu eidem condignum debetur stipendium, ita tamen, ut hoc casu mediocribus contentus sit sumptibus, & si progressu temporis ad pinguiorem devenerit fortunam, illum contributionum excessum, quem ob ipsius culpam subditi conferre tenebantur, illis resarciat, & compenset, ut rectè tradit. Molin. *de J. & J. Tract. 2. Disp. 667. num. 4. & 5.* P. Less. *de J. & J. Lib. 2. Cap. 33. Dubit. 6. num. 48.* Clariss. Dn. P. Söll. *de tribut. Part. 2. Cap. 2. Quæst. 4. num. 86. & seqq.*

XI.

Secunda causa est, si princeps publicæ securitatis, utilitatis, vel necessitatis gratiâ sumptus quosdam extraordinarios facere cogatur, v. g. Regnum, aut provinciam à latronibus, mare à pyratis purgando, patriam à contagione, aut similibus malis defendendo. Si tamen hoc non in bonum commune totius Reipublicæ, sed partis tantùm immediatè vergeret, ratio æquitatis dictat, ut illi, qui præ cœteris exinde beneficium recipiunt, etiam plus oneris ferant, ut rectè post Molin. advertit. Dn. P. Söll. *cit. Part. 2. Cap. 3. Quæst. 1. num. 140.*

XII.

Tertia causa est justum bellum sive defensivum, sive offensivum, quippe, quod non nisi immensis sumptibus geri potest. Unde S. Augustin. *in Can. 4. Caus. 23. Quæst. 1. Christus*, inquit, *tributa Cæsari monet reddi, quia propter bella necessariò militi stipendium præbetur.* Dixi, *justum bellum*, nam bellum injustum non potest justa esse tributi indicendi causa, quin potiùs Rex, qui bellum injustum gerit, subditis omnia damna, quæ propterea perpessi sunt, jure naturæ resarcire tenetur, tantum abest, ut eo nomine tributum indicere possit.

XIII.

Quarta causa est, si subditi adversùs Principem crimen seditionis, & rebellionis commiserint, quibus partim in justam pœnam, partim

ſim in compenſationem ſumptuum, quos Princeps ob hanc cauſam facere neceſſe habuit, proportionatum tributum jure imponi poteſt, ut accifis viribus poſthac modeſtiores ſint, nec tam facilè amplius talia audere poſſint. Leſs. *cit. Dubit. 6. num. 49.* Dn. P. Söll. *dict. Quæſt. 5. num. 89.*

XIV.

Secundò ad legitimam tributorum impoſitionem requiritur, ut modus cauſæ non excedatur, ſeu, ut tributum non ſit majus, quàm cauſa poſtulat, quà parte enim excedit, iniquum eſt, cùm eatenus imponatur ſine cauſâ. Sicut ergo juſta cauſa neceſſaria eſt ad juſtitiam tributi, ita & proportio ad cauſam neceſſaria eſt ad juſtitiam tributi, ac per conſequens quantitas tributi non poteſt excedere conditionem, ſeu indigentiam cauſæ, vel ſi excedat, tributum quoad exceſſum injuſtum eſt. P. Suarez. *de Legib. cit. Lib. 5. Cap. 15. num. 4.* P. Leſs. *dict. Dubit. 6. num. 42. verſ. ſecundâ.*

XV.

Tertiò denique requiritur, ut etiam inter perſonas ad tributum ſolvendum obſtrictas ſervetur proportio; nec enim juſtum eſt, ut omnes æqualem ſolvant portionem, ſed tanta ſingulis eſt imponenda, quanta facultatibus, & viribus cujusvis patrimonii reſpondet. P. Suarez. *cit. Lib. 5. Cap. 16. num. 5.* Quod & in tributo perſonali, ſeu capitatione ſuo modo obſervandum erit, ſecùs ab injuſtitia defendi haud poterit. Modeſtin. Piſtor. *Conſil. 4. num. 10.* Klok. *de Contrib. Cap. 17. num. 79. & 166.*

XVI.

Effectus tributorum alius eſt, ſi tantùm ſint indicta, nondum verò ſoluta, alius, ſi jam ſint ſoluta. Si indicta tantùm ſint, omnes non exempti ad ea ſolvenda in conſcientia ſunt obligati, niſi injuſtitia tributi eſſet manifeſta, vel ſummus Imperans indicendo tributum uſus fuiſſet verbis merè pœnalibus, aut disjunctivè mixtis;

licèt enim Is subditos ad solvendum tributum in conscientia obligare possit, non sufficienter tamen hoc casu declarat, quod ita obligare velit, ac proinde obligare velle non censetur, tum quia in dubio pars mitior, & benignior præferenda, tum quia contra eum, qui Legem dicere potuit, apertiùs facienda est interpretatio. At

XVII.

Quid dicendum, si injustitia tributi manifesta non sit, sed tantùm dubia? Sunt, qui existimant, subditos hoc casu non esse in conscientia obligatos ad solvendum tributum, eò quòd in dubio sit melior conditio possidentis. At contrarium nobis longè probabilius esse videtur, dissolveretur enim ordo imperandi, & parendi, nisi subditi in dubio præcepto sui superioris obedire tenerentur. Certè si subditi in dubio non essent in conscientia obligati ad indictum tributum solvendum, non posset non summa oriri confusio, & turbatio Reipublicæ, ut cuivis consideranti per se patet. Deinde sæpè non expedit, ut causa, propter quam tributum indicitur, statim propaletur, aut licèt exprimatur, multi tamen haud rarò erunt, quibus expressæ causæ justitiam nullâ ratione poteris persuadere, quamvis à parte rei illa justissima sit. Unde stante contrariâ sententiâ non posset Respublica convenienter gubernari, & conservari. Adhæc summus Imperans existit in possessione juris imperandi, & indicendi tributum: Ergo melior erit ipsius conditio, præsertim cùm in dubio semper pro legitimo imperante sit præsumendum. Confer. Dn. P. Söll. *cit. Tract. Part. 3. Cap. un. Quæst. 3. & 4.*

XVIII.

Quòd si tributa jam soluta sint, tunc interest, utrùm imposita fuerint ad communes Reipublicæ necessitates, puta ad solvendum militibus stipendium, ad muniendas urbes &c. vel ad sustentationem Principis. Si ad communes Reipublicæ necessitates, obligatio incumbit summo Imperanti, ut illa expendat in eos usus, propter quos fuêre imposita; quia talium tributorum Dominus non sit,
sed

ſed ſolùm diſpenſator eſt: Ergo tenetur in eum finem expendere, propter quem impoſita ſunt, ſecùs ex juſtitia obligatus erit, ut damna ſubditis, quæ propterea perpeſſi ſunt, reſtituat, vel ſaltem propriis ſumptibus tenebitur illud conficere, propter quod pecunia à ſubditis collecta fuit.

XIX.

Planè ſi neceſſitas, vel major Reipublicæ utilitas exigeret, ut tributum in alium uſum, quàm in quem ſolutum eſt, expendatur, Princeps contra officium; & obligationem ſuam non aget, ſi illud in cauſam aliam magis neceſſariam, aut Reipublicæ ſaltem magis proficuam impendat, quippe cui hac ratione magis conſulitur, quàm ſi in uſum ab initio deſtinatum inſumeretur.

XX.

Si verò tributum impoſitum, & ſolutum ſit ad ſuſtentationem Principis, nullius injuſtitiæ Is argui poteſt, ſive benè, ſive malè expendat, cùm enim ejusmodi redituum dominus ſit, citra injuſtitiam liberè de illis diſponere poteſt, modò ſuo muneri non deſit in gubernandâ, vel defendendâ Republicâ, ſecùs enim tributum, quod propter officium, & tanquam ſtipendium laboris ſolvitur, injuſtè acciperet, & retineret. P. Suarez. *de Legib. ſæpè cit. Lib. 5. Cap. 15. num. 5.* & Dn. P. Söll. *dict. Tract. Part. 2. Cap. 2. Quæſt. 2.*

XXI.

Contraria tributorum ſunt cauſæ, ex quibus obligatio illa ſolvendi ceſſat. Ceſſat autem vel ex parte, vel in totum. Ex parte ceſſat, *primò*, ſi certo generi perſonarum immunitas ſpeciali Lege publicâ ſit conceſſa. *Secundò*, ſi quibusdam privilegium exemptionis fuerit indultum, quin enim Princeps unum, vel alterum ex juſtâ & legitimâ cauſâ ab obligatione ſolvendi tributum eximere poſſit, non videtur eſſe dubium, nec tenetur partem ex cauſâ boni publici remiſſam in ſolutum imputare, ſed illa cœteris accreſcit.

Dn. P. Söll. *ſæpè cit. Tract. Part. 3. Cap. un. Quæſt. 14. num. 323.* Ceſſat *tertiò*, ſi aliquis immunitatem à ſolvendis tributis præſcripſerit, cùm enim immunitas hæc privilegio acquiri poſſit, etiam præſcriptione, ubi ea legibus civilibus introducta eſt, acquiri poterit, niſi ſermo ſit de illis tributis, quæ in ſignum, & recognitionem ſupremæ poteſtatis exiguntur, & perſolvuntur, ab hiſce enim ſolvendis ſubditi vi præſcriptionis ſe neutiquam poſſunt eximere.

XXII.

In totum ceſſat obligatio ſolvendi tributum, ſi cauſa, propter quam indictum eſt, ceſſaverit, niſi fortè cauſa nova ſupervenerit, ob quam de novo imponi poſſet, tunc enim obligatio ſolvendi tributum non exſpirat, quia hoc ipſo, quòd in locum prioris cauſæ alia æquè juſta ſucceſſerit, prior cauſa moraliter cenſetur perdurare. Leſs. *cit. Cap. 33. Dubit. 6. num. 43.* ubi ſimul ex Alphonſ. Caſtro advertit, quòd ſi cauſa immediata tributi non ſit negotium aliquod tranſitorium, ſed obligatio quædam permanens, v. g. ad vindicandum perpetuò mare à pyratis, vel itinera à latronibus, tributum non ſtatim ceſſet, ſi aliquo anno pyratæ, vel latrones non graſſentur, cùm tali caſu pro ipſâ obligatione exigatur, quæ continua eſt, & ſemper manet, quoniam Princeps ſemper tenetur eſſe paratus, & habere naves, ac milites expeditos.

§. II.

De Jure imponendi vectigalia.

SUMMARIA.

I. *Vox vectigalium in propoſito ſumitur pro reditu, qui propter rerum importationem, aut exportationem, vel etiam propter nudum tranſitum ſolvitur.*

II. *Dividitur vectigal in terreſtre, & navale: terreſtre porro in pedagium, & vectorium: Naval autem in Marinum, fluviatile, & ripaticum.*

III. *Vecti-*

III. *Vectigalia ille demum imponere potest, qui summam in Republica obtinet potestatem.*

IV. *Vectigalia solvere tenentur omnes non exempti, sive subditi sint, sive exteri.*

V. *Possunt autem quidam eximi pacto inter diversos populos inito, quidam legibus civilibus cujusvis Reipublicæ propriis, aut speciali privilegio.*

VI. *Legati jure gentium non sunt immunes ab obligatione solvendi vectigalia.*

VII. *Vectigal quandoque etiam pro nudo transitu solvendum est.*

VIII. *Ex justâ causâ vectigalia etiam pro rebus usualibus imponi possunt.*

IX. *Ad legitimam vectigalium impositionem requiritur primò justa causa, cujusmodi plures recensentur.*

X. *Secundò, ut æquus modus servetur.*

XI. *Utrùm vectigalium nomine ex ipsis mercibus partem aliquam detrahere permissum sit?*

XII. *Quâ pœnâ afficiantur illi, qui legitima defraudant vectigalia?*

XIII. *Damnum, quod viatores, & vectores ob culpam ejus, qui vectigalia percepit, sunt passi, ipsis ab eo resarciri debet.*

I.

AFFinia tributorum, quatenus hanc vocem in proposito nos accepimus, sunt vectigalia; licèt enim nomen vectigalium latè sumptum quamcunque denotet pensionem, quæ fisco, vel Reipublicæ Imperii titulo præstatur, quo significatu etiam tributum complectitur, in sensu tamen adeò lato hanc vocem nos hoc loco non accipimus, sed strictiore, pro reditu, qui propter rerum importationem, aut exportationem, vel etiam propter nudum transitum solvitur. Et in hâc acceptione

II. Dividi-

II.

Dividitur vectigal in terrestre, & navale. Terrestre porro in pedagium, & vectorium. Pedagium solvunt pedites, & equites: Vectorium verò, qui curru, aut rhedâ utuntur, & vel in specie tale est, quod solvitur pro rebus, quæ solo vehuntur, & dicitur ein Land-Zoll, vel pontivegium, quod ab iis exigitur, qui pontes permeant, & vocatur ein Brücken-Zoll. Vectigal navale dispescitur in marinum, fluviatile, & ripaticum. Marinum ob trajectum maris penditur in portu: Fluviatile præstatur ab iis, qui navigant per flumina: Ripaticum denique solvitur pro trajectu fluminum de ripa ad ripam. Schweder. *in Jus Publ. Part. Special. Sect. 1. Cap. 20. num. 1.*

III.

Causa efficiens vectigalium est imponens. Potest autem ille demum vectigalia imponere, qui summam in Republica obtinet potestatem, sub cujus Imperio, & dominio existunt viæ, & flumina publica, quibus ut res, & personæ transeuntes commodè, & securè uti possint, non modicos quandoque sumptus facere coguntur. Inferiores igitur potestates jus imponendi vectigalia sibi neutiquam possunt arrogare, nisi hoc ab eo, qui summum habet Imperium, ipsis fuerit concessum, quod tamen haud factum esse censetur, si alicui tantùm jus exigendi certum vectigal fuerit indultum; diversa enim sunt, imponere novum vectigal, & vetus jam impositum exigere, cùm facultas nova imponendi vectigalia longè amplior sit, quàm vetera authoritate summi Imperantis jam imposita duntaxat exigendi. Sic licèt S. R. I. Electores vi A. B. Cap. 9. telonia in præterito statuta, & indicta percipere valeant, nova tamen vectigalia exigere, & vetera augere ipsis neutiquam permissum est. *R. J. de Anno 1576.* §. Weiters seynd wür rc. *116. & seqq.* Inst. Pac. Osnabrug. *Art. 9.* Capit. Carol. *Art. 8.*

IV. Sub-

IV.

Subjectum vectigalium ſunt illi, qui ea ſolvere tenentur. Tenentur autem vectigalia ſolvere omnes non exempti, ſive ſubditi ſint, ſive exteri, in quo vectigalia potiſſimùm differunt à tributis, quæ non niſi ſubditis, vel ſi realia ſint, bonorum ſaltem immobilium poſſeſſoribus ſolvenda incumbunt.

V.

Poſſunt autem *primò* quidam eximi pacto inter diverſos populos, aut populorum Rectores inito, velut olim inter Romanos, & Carthaginenſes conventum fuerat, ne ab utriusque gentis ſubditis, excepto eo, quod ſcribæ, & præconi dandum erat, ullum ſolvatur vectigal, ut ex Polyb. refert. Grot. *Lib. 2. Cap. 15. §. 6. num. 2. Secundò* quidam eximi poſſunt legibus civilibus cujusvis Reipublicæ propriis, aut ſpeciali privilegio. Sic Jure Romano præter alios exempti etiam erant Legati exterarum Gentium non hoſtilium, exceptis illis ſpeciebus, quas ex loco, unde venerant, non ſui uſûs gratiâ importabant in Solum Romanum. *L. 8. Cod. de Vectigal. & commiſſ.*

VI.

Hanc autem exemptionem ſoli Romanorum civilitati debebant Legati, nam Jure Gentium non videntur illi eſſe immunes ab obligatione ſolvendi vectigalia, *les Ambaſſadeurs*, inquit Wicquefort, *Lib. 1. Sect. 28. pag. mihi. 425. joüiſſent en Hollande de l' exemtion de tous les droits, qui s'y levent ſur les denrées, qui ſe conſument; mais ils ſont obligés de payer ceux d' entrée, & de ſortie, dont on n' exempte perſonne. En France*, pergit illa, *ou le Roy même eſt obligé de diminuer ſur la bail du fermier de la traite foraine les droits, que doit tout ce, qu' il fait venir pour ſon propre uſage, l' Ambaſſadeur ne peut pretendre autre choſe, ſi non que le Roy lui faſſe la gracè de contenter le fermier pour lui.* Et paulò poſt: *en l' an 1561. la Reine Eliſabeth envoya en Eſpagne Thomas Chaloner ſon Ambaſſadeur, qui ne pouvant ſouffrir, que les commis de la Doüane euſſent ouvert ſes chaiſes, & ſes*

coffres pour les visiter, en fit des plaintes à la Reine sa Maitresse &c. Mais la Reine lui écrivit, que l' Ambassadeur étoit obligé de dissimuler tout ce, qui n' offensoit pas directement la dignité de son souverain. Denique subjungit: *c' est pourquoy il ne se pouvoit plaindre, si non d' une incivilité, dont la Reine pouvoit se ressentir, si elle trouvoit à propos.* Ita Wicquefort. qui ipse erat Legatus, cui proinde Jus Gentium hac in parte incognitum esse non poterat.

VII.

Solvendum autem est vectigal non tantùm pro rebus, quæ importantur, aut exportantur, sed quandoque etiam pro nudo transitu: Licèt enim innoxius transitus jure humanæ societatis cuivis patere debeat, ac per consequens nihil eo nomine exigi posse videatur, ubi tamen viarum publicarum refectio admodùm sumptuosa est, iniquum non erit propter nudum etiam transitum proportionatum exigere vectigal, cùm multitudine transeuntium viæ citiùs corrumpantur, ac proinde sumptus ad reparationem necessarii cumulentur. Stryk. *ad tit. ff. de Publican. & vectigal.* §. 6. Pfeffing. *ad Vitriar. Lib. 3. tit. 18. §. 22. Lit. B.*

VIII.

Objectum vectigalium sunt res iisdem obnoxiæ. Quænam autem res vectigalibus obnoxiæ sint, ex usu cujusvis Reipublicæ dependet. Jure Romano non nisi rerum promercalium nomine, seu quæ negotiationis, & commercii causâ importantur, vel exportantur, vectigal solvendum est, res autem usuales, seu ad victum, & amictum paratæ ab hoc onere immunes sunt. *L. 5. Cod. de Vectigal. & commiss.* Si tamen publica necessitas urgeat, vel pro securitate, & commoditate viarum sumptus faciendi sint, injustum non erit, etiam rebus usualibus vectigal imponere, modò ejusmodi res non nimium onerentur. P. Less. *suprà cit. Cap. 33. Dubit. 7. per tot.*

IX.

Forma vectigalium consistit in legitimâ eorum impositione. Ut autem legitima sit, requiritur primò justa causa, veluti respectu vectiga-

vectigalium terrestrium est compensatio sumptuum, quos pro munitione, reparatione, commoditate, & securitate viarum faciunt summi Imperantes, qui modicam saltem recognitionem ab exteris peregrinis merces per ditionem sibi subditam transvehentibus etiam hoc nomine non injustè exigere posse videntur, quòd liberum iis transitum ad alium populum concedant, quem aliàs erectâ stapulâ impedire potuissent, unde lucrum non ad illos exteros mercatores, sed ad cives suæ Reipublicæ pervenisset. Vectigalia verò fluviatilia exigendi causa esse potest, quòd flumina non raro arrosionibus, & inundationibus vicinos agros subruant, eámque ob causam aggeribus coërcenda sint, curandúmque, ne deterior reddatur statio, & navigatio, & ideo iniquum non est, ut, qui citra ullum detrimentum lucrum ex flumine capiunt, modicum quid persolvant. Vectigalia denique maritima exigi possunt, si signa sint constituenda notardis brevibus, aut scopulis, si dirigendo nocturno navium cursui ignes alendi, si mare à pyratis purgandum, si portus exstruendi, reparandi, conservandi, ne arenis ab æstu maris injectis expleantur. Confer Puffendorf. *Lib. 3. Cap. 3.* §. *7.* Imò postquam diversi summi Imperantes in certas maris portiones non tantùm Imperium, sed & dominium sibi asseruerunt, etiam in signum, ac recognitionem Imperii, & dominii maritimi à navigantibus aliquid exigi posse putat Ziegler. *de Jurib. Majest. Lib. 2. Cap. 7.* §. *13.* Interim cùm vectigal maritimum longè odiosius sit, quàm terrestre, id moderatè, & citra avaritiam tractandam esse monet. Puffendorf. *cit loc.*

X.

Secundò ad justitiam vectigalium requiritur, ut modus causæ non excedatur, sed ut æquus modus servetur, in quo haud rarò peccari solet: Unde quantitas vectigalis solvendi inter diversas gentes pacto publico quandoque definitur.

XI.

Effectus legitimorum vectigalium stat in obligatione illa solvendi. Solvuntur autem ex consuetudine ubique fermè locorum re-

ceptá non ex ipſis rebus, ſeu mercibus, ſed in pecuniá, licèt abſolutè loquendo juri naturæ non adverſetur, vectigalium nomine partem aliquam ex ipſis mercibus detrahere, modò non ſint ejus indolis, ut hoc facto reddi poſſint deteriores, aut minùs vendibiles, ſecùs enim exactionem portionis ex ipſis rebus, ſeu ſpeciebus iniquam eſſe exiſtimamus. Sic utique vini, cereviſiæ &c. pars absque periculo corruptionis præſtari vix poteſt. Econtra nullum corruptionis periculum eſt, tametſi ex ferro, plumbo, lignis &c. pars quædam vectigalium nomine detrahatur, veluti Stryk. apud Mollenbec. *ad tit. ff. de Publican. & Vectigal. num. 15.* in vicinia receptum eſſe teſtatur, ut in transportatione lignorum, in Herabflössung des Bau-Holtzes, trigeſimus truncus præſtari debeat.

XII.

Cœterùm quâ pœnâ afficiendi ſint illi, qui legitima defraudant vectigalia, hoc ex Imperantis dependet determinatione, vulgò tamen pœnam commiſſi in uſu eſſe conſtat, in quam haud incidit, qui tempeſtate, aut aliâ vi majore impeditus non ſolvit cùm vis major liberet à pœnâ, quippe quæ locum habere non poteſt, ubi nullum eſt delictum.

XIII.

Ex adverſò ſi viatores, & vectores ob culpam ejus, qui vectigalia percepit, damnum ſint paſſi, veluti ſi vectigal ſolutum ſit propter reparationem, vel ſecuritatem viarum, & is vias non reparaverit, aut tutas, & ſecuras non præſtiterit, quamvis præſtare potuiſſet, is omne damnum, quod propterea perpeſſi ſunt, ipſis jure naturæ reſarcire tenetur. Ziegler. *cit. Lib. 2. Cap. 13. §. 3.*

§. III.

§. III.

De alto, & eminenti dominio.

SUMMARIA.

I. *Summi Imperantes habent altum, & eminens dominium in omnia bona, & jura ſubditorum.*

II. *Definitur altum, & eminens dominium, & explicatur Definitio.*

III. *Competit ſolis ſummis Imperantibus.*

IV. *Dominio alto ſubjecta ſunt etiam res exterorum, ſi exiſtant in territorio ejus, qui ſummum eo loco habet Imperium.*

V. *Differt à dominio, quod civitas habet in partes ſui territorii privatis non aſſignatas.*

VI. *Adducitur ejus effectus.*

VII. *Utrùm ex communi compenſatio facienda ſit illis, qui vi eminentis dominii ſuum amiſêre.*

VIII. *Affertur ex Hiſtoria Romana inſigne temperamentum æquitatis.*

IX. *Qui periculum damni in ſe recepiſſe intelligitur, nullam compenſationem petere poteſt.*

I.

AD Jura ſummi Imperii rectè etiam refertur altum, & eminens dominium in bona, & jura ſubditorum; Si enim perſonæ ſummæ poteſtati ſunt ſubjectæ, non poſſunt non earum quoque jura, ac bona eidem eſſe ſubjecta, ita, ut exigente neceſſitate, vel publicâ utilitate ad bonum commune de iis non minùs diſponere valeat, quàm quivis ad bonum privatum de iis diſponere poteſt, aliàs ſanè finis, propter quem plures in ſocietatem civilem coaluerunt, obtineri haud poſſet, cùm ſalus publica ſæpè poſtulet, ut, qui ſummum in civitate Imperium habet, de juribus, & bonis ſubditorum diſponat.

II.

Describi potest, quòd sit legitima de juribus & bonis subditorum necessitate, vel publicâ exigente utilitate nomine proprio disponendi facultas.

Dixi I. *necessitate, vel publicâ exigente utilitate*; nam extra casum necessitatis, vel publicæ utilitatis summi Imperantes dominio alto, & eminenti uti haud possunt. Unde Rex Achab non poterat vi alti, & eminentis dominii petere, ut Naboth vineam suam ei venderet, vel titulo permutationis ei cederet, cùm nec necessitas, nec publica subfuerit utilitas, sed voluptas tantùm, & commoditas Regis privata. *3. Reg. Cap. 21.* Non tamen requiritur, ut necessitas sit extrema, in tali enim necessitate etiam privati jus habent in aliena, cùm quoad jus utendi primæva reviviscat rerum communio. Utilitatis quoque publicæ nomine non intelligimus quamcunque demum utilitatem, sed talem, quæ propè ad limites necessitatis accedit; aliàs magna esset injuriis faciendis licentia, si qualiscunque publica sufficeret utilitas ad exercendum altum, & eminens dominium.

Dixi II. *nomine proprio*, ut excludantur tutores, & curatores Regum, quamvìs enim exigente necessitate, vel publicâ utilitate de bonis, & juribus subditorum disponendi habeant facultatem, quia tamen non jure proprio, sed nomine Regum disponunt, quos ob eorum infantiam, vel furorem, aut eminentiam in suâ tutelâ, vel curatela habent, ideo dominium altum, & eminens non habent, non magìs, quàm cœtera summi Imperii jura, quæ nomine Regum exercent, habere dici possunt, nec enim Majestas communicatur tutoribus, & curatoribus, sed integra, & illæsa penes Reges permanet, tametsi ad Regnum administrandum sint inhabiles.

III.

Subjectum dominii alti, & eminentis sunt summi Imperantes, quibus solis tanquam pars Majestatis potestativa, ex naturâ rei compe-

competit; licèt enim minores etiam potestates quandoque actus exerceant eminenti dominio proprios, eos tamen non nisi ex consensu summi Imperantis exercent saltem tacito, vel qui in præsenti rerum statu jure merito præsumi potest, secùs inferiores potestates ad jura summi Imperii manus extendere neutiquam possunt, nisi severæ redditioni rationum se velint subjicere.

IV.

Objectum dominii alti, & eminentis sunt bona, & jura subditorum non tantùm singulorum, sed & collegiorum, ac aliorum corporum, quæ civitatis partem faciunt, quippe quæ hoc in passu singulorum jure censentur. Excluduntur ergo res exterorum, nisi fortè existant in territorio ejus; qui summum eo loco habet Imperium quo casu alto, & eminenti dominio non minùs subjacent, quàm res illorum, qui eidem ex causâ permanente sunt subjecti, uti enim personæ, quamdiu in territorio commorantur, summo ejus loci Imperio subjectæ sunt, ita & res. Atque cum hac limitatione Grot. *Lib. 2. Cap. 14.* §. *8.* intelligendum esse arbitror. Hoc fundamento niti videntur Principes, qui bona exterorum in portubus suis deprehensa necessitatibus suæ Reipublicæ sub obligatione restituendi accommodare solent. Sic cùm sæculi XVI. Anno 68. magna vis pecuniæ mercatorum Genuensium, & aliorum Italorum ex Hispania in portus Anglicos, delata esset, eámque Albanus tanquam Hispanicam falsò vindicaret, Regina Elisabetha, ut Cambden. *Part. 1.* sub fin. dict. ann. refert, eam statuit, fiduciariâ cautione interpositâ à mercatoribus mutuò sumere. Non dissimile est, quod idem *Part. 3.* ad annum 82. ejusdem sæculi memorat de pensitatione Oresuntica, vulgò Last-Geldt, quo nomine tricesima pars omnium, mercium, titulo mutui, ardente inter suecum & Danum bello, exacta fuit, cum promisso, eam finito bello refundendi. Sic etiam sæpè exteri naves suas in portubus deprehensas ad usus Reipublicæ pro certâ mercede locare coguntur. Quæ omnia vi alti, & eminentis dominii fieri possunt, si publica hæc exigat necessitas, vel talis utilitas, quæ proximè ad limites necessitatis

tatis accedit. At nescio, utrùm non, quæ ad excusanda ejusmodi facta ab Imperantibus quandoque allegatur necessitas, vel tanta Reipublicæ utilitas, sæpè non nisi meri sint prætextus, vel ex alio capite talia injusta sint. Vid. Bœcler. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 1. de Domin. eminent. pag. mihi. 118. & seqq.*

V.

Forma Dominii alti & eminentis consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguitur à dominio, quod civitas habet in partes sui territorii privatis non assignatas, puta flumina, montes asperos &c. quæ ex suprà tradita definitione per se colligitur.

VI.

Effectus stat in actibus, quibus summi Imperantes ex causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis de juribus, & rebus subditorum ad bonum commune disponunt, veluti jus quæsitum auferendo, rebus eorum utendo, eas alienando, vastando, corrumpendo. Sic e. g. si urbs munienda sit, horti, agri, prætoria privatorum, fossis & aggeribus occupantur, in obsidionibus ædes, & arbores privatorum dejiciuntur, & exscinduntur, ne hostibus prosint, obsessis noceant, materia quoque, quæ suis usibus privati disposuerant, muniendo oppido adhibetur, imminente necessitate deposita publicè pecunia, aut privatorum gazæ invaduntur, si, quod civilius est, à volentibus subditis istas pecunias velut mutuò accipere non licet, si alia ratio non sit hostem repellendi, propria vastatur regio, & quidquid usui esse potest, quod avehi nequit, corrumpitur. Confer. Bœcler *ubi suprà pag. 113. & seqq.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 5. §. 7.* Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 7. & 13. item Lib. 3. Cap. 20. §. 7. num. 1.* ubi tamen

VII.

Quæri vulgò solet, utrùm non ex communi compensatio facienda sit ei, qui vi eminentis dominii suum amisit? Placet interesse,

esse, utrum, quod vi eminentis dominii factum est, immediatè, ac directè respiciat utilitatem communem, velut in exemplis antè allatis, vel tantùm mediatè, ut accidit in præscriptione, & re judicatâ, ubi virtute alti, & eminentis dominii pristino domino suum dominium aufertur, & in alterum transfertur. Hoc casu nulla est facienda compensatio: illo autem casu, si possit, omnino fieri debet, uti enim æquitas exigit, ut damnum, quod quis jactu rerum suarum ad levandam imminente naufragio navim perpessus est, ab omnibus, quorum res propterea servatæ sunt, resarciatur, ita etiam postulat, ut, si quis onus, quod omnibus incumbit, solus sustinuerit, ei vel ex communi ærario, vel à reliquis resarcitio fiat, ita tamen, ut si contributione omnium damnum sit resarciendum, etiam ipse contribuere teneatur, ac proinde partem, quæ ipsum contingit, pro acceptâ habere debet. Et quamvis fortè talis sit rerum status, ut defacto nec uno nec altero modo compensatio fieri possit, non tamen propterea extincta est obligatio resarciendi, sed interim, donec copia suppetat, tantùm sopita. Grot. *cit. Cap. 20. §. 7. num. 2.* Bœcler. *ubi suprà pag. 120.*

VIII.

Insigne hac in re temperamentum æquitatis olim elegit Senatus Romanus, quod non possum silentio præterire. Narrat Liv. *Lib. 31. Cap. 13.* venisse tempus, quo privatis Respublica pensionem tertiam pecuniarum, quas mutuas in bellum Punicum secundum dederant, solvere debebat. At cùm ad novum bellum, quod magnâ classe, magnísque exercitibus adversùs Macedones gerendum esset, vix sufficeret ærarium, negârunt Consules, esse, unde iis in præsentia solveretur. Ideo apud Senatum questi sunt privati, ac dicebant, si in punicum bellum pecuniâ datâ in Macedonicum quoque bellum Respublica uti vellet, aliis ex aliis orientibus bellis, quid aliud, quàm publicam pro beneficio tanquam ob noxam suam pecuniam fore? Igitur cùm privati æquum postularent, nec tamen solvendo æri alieno Respublica esset, quod medium inter æquum, & utile erat, decrevit Senatus, ut, quoniam magna pars eorum agros vulgò venales esse diceret, & sibimet emptis opus esse,

agri publici, qui intra quinquagesimum lapidem esset, copia iis fieret, Consules agrum æstimaturos, & in jugera asses vectigales, testandi causâ publicum agrum esse, imposituros, ut, si quis, cùm solvere posset populus, pecuniam habere, quàm agrum mallet, restitueret agrum populo. Memorabile sanè temperamentum æquitatis, quo & publicæ utilitati consultum, & privatis, qui læti eam conditionem acceperant, simul satisfactum est.

IX.

Planè licèt aliquis ex causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis propter commune bonum damnum esset passus, si tamen is periculum hujus damni in se recepisse intelligeretur, nullam hoc casu compensationem petere posset, veluti sunt, qui propè locum munitum ædificant, facilè enim prævidere possunt, tempore imminentis obsidionis talia ædificia, ne obsessis noceant, & hosti prosint, destruenda esse, unde suo periculo ædificare censentur. Puffendorf. *suprà cit.* §. 7.

CAPUT III.

De Juribus summæ Potestatis civilis in ipsum territorium.

§. Unicus.

SUMMARIA.

I. *Referuntur varia jura in territorium.*

II. *Utrùm summi Imperantes etiam incrementa fluvialia sibi vindicare queant?*

III. *Utrùm*

III. *Utrùm, si flumen, quod inter duos populos interfluit, cursum suum mutet, simul Imperii quoque terminus mutetur?*

I.

JUra, quæ summi Imperantes in ipsum habent territorium, plura sunt, veluti exstruendi civitates, easque muniendi, fortalitia in finibus territorii erigendi, vias publicas constituendi, jus instituendi cursus publicos, seu postas, jus sibi vindicandi lapidicinas, & metalli fodinas in montibus, qui privatorum non sunt, loca inculta à nemine occupata suo adscribendo fisco, exteros ab accessu, seu transitu excludendi, modò justa subsit causa, transitus enim innoxius Jure humanæ societatis patere debet, Jus in flumina publica, ea aliò derivandi, cataractas ædificandi, emolumenta fluminum sibi vindicandi &c. Ubi

II.

Quæri potest, utrùm summi Imperantes, etiam incrementa fluvialia, puta alluviones, insulas, & partes alvei, quas flumen siccas reliquit, sibi vindicare queant? R. Interesse, utrùm flumina sint publica, vel privata. Si publica, summi Imperantes jure naturæ talia incrementa sibi vindicare possunt; si enim flumen sit publicum, etiam ripæ, & alveus, tanquam partes fluminis sunt publicæ, & quidem non tantùm quoad usum, sed etiam quoad proprietatem, quam populus vi occupationis sibi quæsitam retinet, hoc ipso, quòd eandem privatis non assignaverit: Ergo etiam illud, quod ripis adjicitur, vel in flumine nascitur, aut suum relinquitur, publicum est, ac proinde ab Imperante vice populi jure vindicari potest. Si autem flumen sit privatum, talia incrementa pertinent ad privatos, quorum est flumen. Interim plerumque alluviones proxima prædia possidentibus concedi solent, & concessæ esse intelliguntur, si agri privatis assignati non alium finem ex eâ parte, quàm naturalem, seu flumen ipsum habeant. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 8. §. 9. & seqq.* & Puffendorf. *Lib. 4. Cap. 7. §. 12.*

III.

Quæri etiam poteſt, utrùm, ſi flumen, quod inter duos populos interfluit, curſum ſuum mutet, ſimul Imperii quoque terminus mutetur? ℞. Intereſſe, utrùm per alluvionem ſenſim uni parti aliquid detrahatur, & alteri adjiciatur, an verò flumen priorem alveum penitus dereliquerit. Illo caſu flumen mutato paulatim curſu & terminum Imperii mutat, ita, ut quidquid flumen parti alteri adjecit, ſub ejus Imperio ſit, cui adjectum eſt, cùm eo animo uterque populus primitus Imperium occupâſſe credatur, ut flumen ſui medietate eos dirimeret, tanquam terminus naturalis. Hoc autem caſu terminus Imperii non mutatur, ſed medietas alvei derelicti terminus manet, quia cenſentur populi flumen conſtituiſſe pro termino, quatenus idem flumen manet, ſi autèm in totum mutetur alveus, deſinit vetus flumen eſſe, perinde ac ſi foſſâ manu factâ aliò fuiſſet averſum, vel flumen omnino exaruiſſet. Ex adverſo alluvio non mutat ſpeciem fluminis, ſed in æſtimatione morali idem flumen manet, ſicut navis, quæ per partes reparatur, eadem manet navis. *L. 10. ff. Quib. mod. uſusfruct. amitt.* Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 3. §. 16. & 17.* Vid. infra *Tract. 2. Lib. 2. Cap. 3. §. 7.*

PARS

PARS QUARTA.

DE JURIBUS LIBERTATIS MAJESTATI CONNEXIS.

DIscussimus superiore Parte præcipua jura summæ Potestatis civilis, progredimur jam ad illa jura, quæ directè ex libertate naturali promanant, quò pertinent jura Belli, Pacis, Fœderum, & Legatorum; Tametsi enim hæc jura non minùs, quàm jura Majestatis ad bonum publicum sint exercenda, ex Majestate tamen, seu summâ in civitatem potestate non profluunt, sed ex libertate naturali, quæ Majestati tanquam individua Comes cohæret, licèt vulgò, sed malè, ad jura Majestatis referri soleant. Sit igitur

CAPUT I.

De Jure Belli.

§. I.

De Etymologia, Definitione, ac Divisione Belli.

SUMMARIA.

I. *Unde vox bellum originem trahat?*
II. *Definitur, & explicatur definitio belli.*
III. *Dividitur primò in internum, & externum.*
IV. *Secundò in Defensivum, & offensivum.*
V. *Tertiò in reparatorium, vindicativum, & mixtum.*
VI. *Quartò in publicum, privatum, & mixtum.*

 VII. *Quin-*

VII. *Quintò in solenne, & non solenne.*

VIII. *Denuntiatio Belli alia est pura, alia conditionata.*

IX. *Quamvìs in bello defensivo nulla jure naturæ requiratur denuntiatio, requiritur tamen in bello offensivo.*

X. *Quid obtineat hac in parte de Jure Gentium?*

XI. *Quis sit finis denuntiationis saltem conditionatæ?*

XII. *Bellum Imperanti indictum simul etiam ejus subditis, & sociis indictum esse censetur.*

XIII. *Indictio hodie plerumque per libellos publicos, quos Manifesta vocant, fieri solet.*

XIV. *Utrùm bellum statim, atque indictum est, inferri possit?*

XV. *Dividitur Bellum sextò in justum, & injustum.*

I.

VOx *Bellum* à voce duellum originem trahit; Veteres enim dicebant duellum, ùt patet ex illo, quod est apud Liv. *Lib. 1. Cap. 36. quas res nec dederunt, nec fecerunt, nec solverunt, puro, pióque duello quærendas censeo.* Posterior autem ætas ex τὸ duellum fecit bellum, perinde ùt ex duonus, quod fuerat, factum est bonus, & ex duis bis. Duellum autem à duobus dictum est simili sensu, quo pacem unitatem dicimus. Grot. *de J. B. & P. Lib. 1. Cap. 1. §. 2. num. 2.*

II.

Describi potest, quòd sit status animo hostili per vim certantium, quà tales sunt. Dixi primò, *status*; usus enim jam obtinuit, ut vocabulo belli non actus, sed status intelligatur. Hinc bellum est, etiamsi sese non exserat v. g. tempore induciarum, ac proinde prælium differt à bello, ùt pars à toto, quia prælium est pars belli. Unde Tacit. *Annal. Lib. 2. Cap. ult. Arminium præliis ambiguum, bello non victum* dixit, & Hannibal *non prælio modò se, sed bello victum esse, fassus est.* Liv. *Lib. 30. Cap. 35.* Dixi secundò, *per vim certantium*; *duo enim*, inquit Cicero *1. de Offic. Cap. 11. sunt genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, cúmque illud sit proprium hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet priore.* Bellum igitur non est, si verbis tantùm inter aliquos disceptetur, & ideo admonuerunt Athenienses Ætolos apud Liv.

Liv. *Lib. 35. Cap. 32.* propè fin. *dum integra omnia essent, verbis potiùs de iis, quæ ambigerentur, disceptarent, quàm Asiam, Europamq; ad funestum armarent bellum.* Dixi tertiò, *animo hostili*, ut excludantur tum certamina brutorum, quæ ratione destituta impetu tantùm adversùs se invicem feruntur, tum pugnæ inter homines exercitii, vel quæstùs causâ institutæ. Dixi quartò, *quà tales sunt*, seu quatenus certant, non quatenus eo tempore, quo bellum inter se gerunt, aliquid agunt respectu aliorum, cum quibus bellum non est.

III.

Dividitur bellum I. in Internum, & Externum. Illud, quia inter cives, seu ejusdem Reipublicæ membra geritur, etiam civile: hoc autem, quia contra exteros geritur, hostile appellatur. Sic *bellum Sevtorianum*, inquit Flor. *Lib. 3. Cap. 22. in pr. hostile potiùs, an civile dixerim, nescio*; Vocabulum enim *hostis* Teste Cicerone *cit. Lib. 1. Cap. 12.* veteri latio nil, nisi peregrinum, seu externum significabat.

IV.

Dividitur II. in defensivum, & offensivum. Defensivum est, quo aggressorem repellimus: offensivum verò, quo alterum aggredimur. Sic latro adversùs viatorem gerit bellum offensivum, viator autem defensivum.

V.

Dividitur III. in Reparatorium, Vindicativum, & Mixtum, perinde ùt actiones dividi solent in rei persecutorias, pœnales, & mixtas. Reparatorium est, quod eo fine geritur, ut jus, quod ab altero læsum esse dicitur, reparetur. Vindicativum, quod tendit ad ulciscendam injuriam, quam nobis illatam esse dicimus. Mixtum denique, quod partim juris prætensi obtinendi, partim injuriæ vindicandæ causâ geritur. Qui autem ex sola dominandi libidine bella gerunt, non tam bella gerunt, quàm detestanda potiùs exercent latrocinia, non hostes, sed latrones nominandi, ùt Scythæ apud Curt. *Lib. 7. Cap. 8.* Alexandro Magno objecerunt: *Tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venisse, omnium gentium, quas adiisti, latro es.* Consentit S. Augustin. *Lib. 4. de Civit. Dei Cap. 6.* ubi ait: *inferre*

bella

bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos sibi non molestos solâ Regni cupiditate conterere, quid aliud, quàm grande latrocinium nominandum est?

VI.

Dividitur IV. in Publicum, Privatum, & Mixtum. Bellum publicum est, quod geritur Auctore utrinque eo, qui summam in Republica potestatem habet, ùt David bellum gessit, & quidem vindicativum in Regem Ammonitarum propter Legatos malè habitos. *2. Reg. 10.* Privatum, quod geritur Auctore utrinque eo, quorum neuter habet Majestatem, ùt si viator in latronem, aut duo Patresfamilias extra Rempublicam viventes inter se bellum gerant. Mixtum denique, quod geritur inter eos, quorum unus Majestate fulget, alter eâ non fulget, quò referenda sunt bella pyratica, quæ Romani olim tempore Mithridatis gesserunt in pyratas, & servilia, quæ gesserunt in tumultuantes servos. Flor. *Lib. 3. Cap. 6. 19. & 20.* Nobis in hoc opere de bello duntaxat publico sermo erit.

VII.

Dividitur V. in solenne, & non solenne. Solenne dicitur, quod non tantùm utrinque publicum, sed & publicè decretum, ac indictum est. Non solenne verò, quod vel utrinque publicum non est, vel saltem indictum non est. Unde duo requiruntur, ut bellum solenne sit: Primum est, ut geratur Auctore utrinque eo, qui summum habet Imperium. Hinc bellum, quod Rex vel in rebelles subditos, vel adversus pyratas, & latrones gerit, solenne non est, nisi fortè, qui prædones tantùm fuerant, aliud vitæ genus amplexi civitas facti sint; nam *malum hoc*, inquit S. Augustin. *cit. Lib. 4. Cap. 4. si in tantum perditorum hominum accessibus crescit, ut & loca teneat, sedes constituat, civitates occupet, populos subjuget, Regni nomen assumit.* Alterum est, ut bellum publicè sit decretum, & ab unâ saltem parte alteri denuntiatum, & indictum; licet enim sæpè utrinque indictum fuisse legamus, ùt fieri solet, si uterque se læsum esse putat, id tamen necessarium non est. Grot. *Lib. 3. Cap. 3. §. 7. num. 3.*

VIII. Est

VIII.

Eſt autem denuntiatio alia pura, alia conditionata. Pura eſt, quâ ſimpliciter alterius amicitiæ, & ſocietati renuntiamus, eúmque hoſtem noſtrum declaramus. Hæc per excellentiam indictio vocari ſolet, & plerumque fit, ubi bellum jam alter intulit. Conditionata verò, quæ cum rerum repetitione conjungitur, ſeu, ut clariùs dicam, quæ tum demum bellum minatur, ſi alter petitis non ſatisfecerit, quamquam ſæpè etiam abſque comminatione belli res repeti ſoleant. Talis conditionata denuntiatio eſt illa Samnitium apud Liv. *lib. 8. cap. 23. eam ſe contumeliam, injuriámque, ni ſibi ab iis, qui fecerint, dematur, ipſos omni vi depulſuros eſſe.* Interdum conditionatam pura ſubſequitur, ſed id neceſſe non eſt; ſi enim petitis non ſatisfiat, illa in puram reſolvitur. Huc pertinet, quod Feciales in cauſa Antiochi conſulti apud Liv. *lib. 36. cap. 3.* reſponderunt, *amicitiam renuntiatam videri, cùm legatis toties repetentibus res nec reddi, nec ſatisfieri æquum cenſuiſſent.* Grot. *ſuprà cit.* §. *7. num. 1. & 2.*

IX.

Quanquam autem in bello, quod ſui, aut rerum ſuarum tuendarum cauſâ ſuſcipitur, nulla ex neceſſitate juris naturæ requiratur denuntiatio, cum alter bellum nobis inferendo id ipſum ſibi ſatis denunciet, quia facilè augurari poteſt, quod naturale contra vim illatam defenſionis remedium non ſimus omiſſuri, in bello tamen offenſivo conditionatâ omninò opus eſt denuntiatione; ſæva enim res eſt bellum, & innumera ferè mala poſt ſe trahit, quibus non tantùm Reipublicæ hoſtilis, ſed & bellum inferentis ſubditi, & quidem Innocentes potiſſimùm involvuntur, ac proinde ſummi Imperantes ex lege charitatis omnia priùs tentare tenentur, quàm ad bellum decurrant, & innocentes tot malis ipſámque Rempublicam periculoſo exponant bello. Rectè Cajus Pontius apud Liv. *lib. 9. cap. 1. juſtum bellum* dixit, *quibus neceſſarium, & pia arma, quibus nulla, niſi in armis, relinquitur ſpes. Omne quidem bellum*, ut Metellus apud ſaluſt. *cap. 82. de bello Jugurth.* ait, *facilè ſumitur, cæterùm ægerrimè deſinit: nec in ejusdem eſt poteſtate initium ejus, & finis; ſiquidem*

quidem incipere cuivis, & ignavo licet, deponi, cùm victores velint. Unde neutiquam assentiri possum Grotio, qui *alleg. cap. 3. §. 6. num. 1.* nullam jure naturæ denuntiationem necessariam esse arbitratur, si quis rei suæ ab altero detentæ manum injicere, aut de illo ipso, qui deliquit, ultionem sumere velit. Planè licèt in bello defensivo nulla ex necessitate juris naturæ requiratur denuntiatio, nihilominùs tamen, ubi absque indictione vis armata nobis infertur, honestè, & laudabiliter interponitur interpellatio, ut ab offendendo abstineatur, & damnum illatum reparetur, secùs eundem nos pro hoste habituros esse.

X.

Jure Gentium autem non tantùm in bello offensivo, sed & in defensivo denuntiationem, non quidem simpliciter, sed ut effectus peculiares, puta impunitatis, & publicæ judiciorum tutelæ, consequantur, necessariam esse putat Grot. *dict. cap. 3. §. 12.* At effectus isti non ex indictione, sed ex eo, quòd bellum publicum sit, profluere videntur. Certè exempla omnium sæculorum docent, in bellis publicis etiam non indictis eandem impunitatem, & judiciorum tutelam obtinuisse, uti rectè Thomas. ad Huber. *de Jur. Civitat. lib. 3. sect. 4. cap. 4. num. 27.* advertit. Adde Ziegler. *ad §. 11.*

XI.

Finis igitur denuntiationis saltem conditionatæ non in eo consistit, ut certò constet, non privato ausu, sed voluntate utriusque populi, aut populi capitum geri bellum, prout Grot. *cit. §. 11.* existimat; quid si enim is ipse, qui summum Imperium habet, præsens vim armatam inferat? utique hoc casu certò constat, non privato ausu, sed voluntate summi Imperantis geri bellum, & tamen non jure Gentium duntaxat, sed ipso etiam naturæ jure ùt paulò antè ostendimus, antequam vis bellica ab eo inferatur, conditionata requiritur denuntiatio. Dicendum igitur potiùs videtur, ideo bello offensivo præmittendam esse denuntiationem conditionatam, ut tentetur, utrùm fortè non citra bellum obtineri possit debita satisfactio, & si non possit obtineri, ut omnibus constet, inevitabili necessitate ad arma inferenda nos fuisse compulsos; id

enim

enim ſemper egerunt tum Romani, tum Gentes aliæ moratiores, ut bellandi cauſas habere ſe juſtiſſimas non modò crederent ipſi, ſed exteris quoque omnibus, & ipſis etiam, ſi fieri poſſet, hoſtibus perſuaderent. Ziegler *ad cit.* §. *11.*

XII.

Quamvis autem bellum quandoque non Imperantibus ſolùm, ſed nominatim etiam ſubditis ejus indici ſoleat, ùt patet ex formula indictionis apud Liv. *lib. 1. cap. 32. ob eam rem ego, populúsque Romanus populo priſcorum Latinorum hominibúsque priſcis Latinis bellum indico, facióque;* neceſſe tamen non eſt, ut ſubditorum expreſſa fiat mentio, quia Imperanti indictum ſimul omnibus etiam ejus ſubditis, imò & illis, qui eidem ſe ſocios adjuncturi ſunt, tanquam acceſſioni ipſius indictum cenſetur. Sic cùm Romani Regi Antiocho bellum indicere vellent, Feciales conſulti, utrùm Ætolis quoque ſeparatim indici juberent bellum, reſponderunt, *Ætolos ultrò ſibi bellum indixiſſe, cùm Regem Antiochum in Europam ad bellum populo Romano inferendum traduxiſſent.* Liv. *lib. 36. cap. 3.* ſi tamen bello abſoluto Regem, aut populum alterum, qui alteri ſe ſocium adjunxit, ob ſuppeditata auxilia bello impetere velis, novâ omnino indictione opus erit, quia novum eſt bellum, nec ampliùs, ùt antea, tanquam acceſſio alieni belli ſpectatur, ſed ùt principalis. Grot. *ubi ſuprà* §. *9. & 10.* Vitriar. & Willenberg *Quæſt. 10.*

XIII.

Cæterùm modus indicendi belli apud diverſos populos olim diverſus erat, de quo videri poteſt Grot. §. *8.* Briſſon. *de Formul. lib. 4.* Hodie plerumque per libellos publicos, quos manifeſta vocant, indictio fieri ſolet. Quandoque tamen etiam per Feciales, ſeu Heroldos bellum indicitur. Beſold. Theſaur. pract. *voc.* **Herold.** Solent præterea, qui bellum moliuntur, etiam legationibus, ac litteris ad vicinos Principes armorum ſuorum neceſſitatem ob oculos ponere, hoſtilium verò injuſtitiam accuſare. Kulpis Colleg. Grot. *Exercit. 11. Theſ. 2. in fin.*

XIV.

Quamvis autem jure Gentium bellum ſtatim, atque indictum eſt, inferri poſſe exiſtimet Grot. *ſæpiùs cit. cap. 3.* §. *13.* eò quòd indictio nullum poſt ſe tempus requirat, quod bello vacuum eſſe oporteat, prout bellum Punicum tertium ſimul indictum, ſimul illatum eſt, mihi tamen hoc non aliter admittendum eſſe videtur, quàm ſi poſt denuntiationem conditionatam, aut interpellationem abſque comminatione belli factam ſatis appareat, alterum ſatisfacere nolle, ac propterea pura ſubſequatur indictio. Si autem denuntiatio belli cum rerum repetitione conjungatur, & reſtitutio, vel ſatisfactio negata non ſit, non tantùm jure naturæ, ſed & Gentium per tantum temporis ſpatium exſpectandum erit, quantum ſufficit ad deliberandum, & reſpondendum. Ziegler. *ad cit.* §. *13.* Vitriar. *Quaſt. 9.* Willenb. *Quaſt. 11.*

XV.

Dividitur bellum denique VI. in Juſtum, & in injuſtum. Juſtum dicitur bellum tribus modis. I. Quatenus juſtum idem denotat, ac ſolenne. II. Ex rerum geſtarum magnitudine. III. Ex cauſâ, unde oritur. Et in hac poſtrema acceptione juſtum bellum eſt, quod ex juſtâ geritur cauſâ: injuſtum verò, quod juſtâ cauſâ ſubnixum non eſt. Tametſi autem bellum utrinque injuſtum eſſe poſſit, veluti ſi duo, quorum neuter ad regnum jus habet, de eo inter ſe bello decertent, aut rem communem uterque in ſolidum ſibi vendicet, non tamen ex adverſo dari poteſt bellum reipſa utrinque juſtum; ſi enim juſta eſt aggreſſio, defenſio neceſſariò eſt injuſta, & vice verſâ, quia implicat, ut facultas moralis detur ad contraria, puta ad agendum ex unâ parte, & ad impediendum ex alterâ. Ut autem neuter bellantium agat injuſtè, fieri utique poteſt; nam ut aliquis injuſtè agat, neceſſe eſt, ut etiam ſciat, id, quòd agit, injuſtum eſſe, multi autem id ignorant; quia multa tum in jure tum in facto fugere ſolent homines. Grot. *lib. 2. cap. 23.* § *13. num. 1. & 2.*

§. II.

§. II.

De caufis belli juftis, & injuftis.

SUMMARIA.

I. *Jufta belli fufcipiendi caufa fola eft injuria.*
II. *Unde juftum eft bellum defenfivum, & reparatorium.*
III. *Ut bellum vindicativum juftum fit, neceffe eft, ut injuria fit formalis, licèt ad bellum reparatorium fufficiat injuria materialis.*
IV. *Deinde injuria debet effe gravis.*
V. *Præterea de injuria legitimè conftare debet.*
VI. *Injufta belli caufa eft metus ex crefcente vicini potentiâ.*
VII. *Item confervatio æquilibrii.*
VIII. *Ut & negatum matrimonium, ubi laxa eft matrimoniorum copia.*
IX. *Injufta etiam caufa eft cupido melioris foli.*
X. *Item inventio rerum ab aliis occupatarum.*
XI. *Iniquum eft, populum aliquem fibi non moleftum armis fubigere velle, quafi dignum, qui ferviat.*
XII. *Nullam quoque juftam bellandi caufam præbet fpes concepta ex aliqua divinorum vaticiniorum explicatione.*
XIII. *Bello impeti non poteft ille, qui non facit, ad quod faciendum ex aliâ virtute, quàm ex juftitiâ tenetur.*
XIV. *Reges Chriftiani non poffunt populis infidelibus fibi non fubjectis propter eorum infidelitatem, & idololatriam bellum inferre.*
XV. *Si petenti tranfitum cum exercitu per territorium alienum tranfitus negetur, utrùm is vi armatâ vindicari poffit?*
XVI. *Utrùm juftam adversùs fe bellandi caufam præbeat, qui mercibus per fuum territorium tranfitum denegat?*

I.

Diximus modò, juftum bellum effe, quod ex juftâ geritur causâ: injuftum verò, quod juftâ causâ fubnixum non eft. Jufta autem belli fufcipiendi caufa fola eft injuria, quæ fi abfit, bellum juftum effe haud poteft; *iniquitas partis adverfæ*, inquit S. Auguftin. *lib. 4. de Civit. Dei cap. 4. jufta bella ingerit.* ubi *iniquitatem* dixit pro *injuria*; & alibi, ùt refertur in *can. 2. C. 23. Q. 2.* ait: *jufta*

 bella

bella definiri solent, quæ ulciscuntur, hoc est, demunt, *injurias:* vox enim *ulciscendi* ab eo latiùs sumpta est, velut ex sequentibus verbis: *vel reddere, quod per injurias ablatum est*, apparet. Unde Legati Romanorum apud Liv. *lib. 5. cap. 35.* Gallos dehortati sunt, *ne, à quibus nullam accepissent injuriam, socios populi Romani, atque amicos oppugnarent.*

II.

Justum igitur est bellum, quo jure necessariæ defensionis injustum repellimus aggressorem. Tale bellum post sui electionem gessit Saul contra Naas Regem Ammonitarum, qui Jabes Galaad obsederat, & quamvis omnes viri Jabes ad Naas dixerint, *habeto nos fœderatos, & serviemus tibi*, non aliud tamen à superbo Rege retulerunt responsum, quàm *in hoc feriam vobiscum fœdus, ut èruam omnium vestrûm oculos dextros, ponámque vos opprobrium in universo Israël. 1. Reg. 11.* Tale item bellum defensivum gessit Achab contra Benadab Regem Syriæ *2. Reg. 20.* Deinde justum est bellum, quod in statu naturali geritur contra illos, qui ea, quæ ex jure perfecto debentur, præstare, aut rés nostras, quas reddere tenerentur, restituere recusant. Ita populus Israëliticus bellum gessit contra Chananæos, & Amorrhæos; cùm enim Deus terras eorum Filiis Israël concessisset, hi jus habebant, eas gentes bello expellendi, &, quod ex donatione Divinâ ipsorum erat, occupandi. Denique inter viventes in statu naturali etiam justum est bellum vindicativum, quo illatas sibi ulciscuntur injurias; uti enim in hoc statu propter defectum judiciorum unusquisque propriâ authoritate jus suum exequi, ita & injuriam sibi illatam vindicare potest. Ita David ultus est bello contumeliam Legatis suis illatam; cùm enim is ad Regem Ammonitarum Legatos misisset ad eum super morte Patris consolandum, Rex non tantùm partem dimidiam barbæ eorum rasit, sed & vestes Legatorum medias usque ad nates præcidit. *2. Reg. 10.*

III.

Ut autem bellum vindicativum justum sit, necesse est, ut injuria, quam ulcisci volumus, sit formalis; ubi enim nullum est delictum,

lictum, ultio locum habere non poteſt; nam quod in ſtatu Civitatis eſt pœna, hoc in ſtatu naturali eſt ultio: uti ergo pœna infligi non poteſt, niſi præceſſerit delictum, cùm ſit coërcitio delicti, ita ultio ſumi nequit, niſi ſupponatur commiſſum eſſe delictum. Ex adverſo, ut bellum, quod ad res noſtras repetendas ſuſcipitur, juſtum ſit, ſufficit injuria materialis; uti enim in ſtatu Civitatis jure vindicare poſſumus res noſtras etiam bonâ fide ab altero poſſeſſas, ita in ſtatu naturali easdem bello repetere permiſſum eſſe debet, quia ceſſantibus judiciis ſuccedit bellum. Sic licèt Chananæi, & Amorrhæi ignoraverint, terras ab ipſis poſſeſſas populo Iſraëlitico à Deo donatas fuiſſe, juſtum tamen erat bellum Iſraëlitarum, quò gentes illas expellere, & terras ſibi donatas occupare contendebant.

IV.

Deinde, ut injuria ſit juſta bellandi cauſa, gravem eſſe oportet; nam, ùt ſupra diximus, ſæva res eſt bellum, & innumera ferè mala poſt ſe trahit, quibus ùtplurimùm involvuntur Innocentes: ut ergò periculo tot, ac tantorum malorum exponantur, gravis utique requiritur cauſa. Hinc qui ob leves duntaxat cauſas ad bellum prorumpit, gravi ſe obſtringit ſcelere, & damna, quæ innocentes propterea perpeſſi ſunt, reparare tenetur. Imò nequidem ex gravi etiam, & juſtâ cauſâ continuò ſemper ad bellum decurrere fas eſt; ſæpè enim ſui, & ſuorum cura aliquem à bellando abſtrahere debet, veluti ſi viribus longè ſit impar, ne aliàs ſe, ſuámque Rempublicam manifeſto exponat diſcrimini, quam conſervare, non autem perdere Rectoris convenit officio. Grot. *lib. 2. cap. 24. §. 4.*

V.

Præterea, ut non injuſtè agas, de injuriâ tibi legitimè conſtare debet. Ubi intereſt, utrùm ſuſcipere velis bellum defenſivum, vel offenſivum. Si defenſivum, de injuria adverſæ partis hoc ipſo tibi ſatis conſtat, quòd poſt diligens examen tibi non appareat, te injuſtè poſſidere, modò bonâ fide nactus ſis poſſeſſionem; nam etiam jure naturæ in dubio melior eſt conditio poſſidentis. Si offenſivum, porrò refert, utrùm movere velis bellum reparatorium, vel

vel vindicativum. Si reparatorium, vel adversa pars existit in possessione e. g. Regni, Provinciæ, Urbis, vel non existit in possessione. Si in possessione existat, non aliter eidem bellum inferre potes, quàm si certus sis, rem, quam possidet, ad te pertinere, cùm in dubio ùt modò dictum est, melior sit conditio possidentis, interim tamen rationes tuas eidem exponere potes, quas is etiam audire, & examinare tenetur; licèt enim in dubio nemo obstrictus sit, ut re, cujus possessionem bonâ fide nactus est, se ipsum spoliet quisque tamen in dubio moralem diligentiam adhibere tenetur, ut inquirat in rei veritatem, ne alterum, qui extra possessionem est, gravet, detinendo, quod illius est. Si verò pars adversa non existat in possessione, vel saltem contradicente altero vacuam occupaverit possessionem, sufficit, si causa tua, discussis, & perpensis omnibus, videatur tibi probabilior, quàm partis adversæ; si verò causam adversarii probabiliorem esse judices, quàm tuam, bellum tibi licitum non erit; cùm enim tanquam supremus Princeps sis Judex in propriâ causâ, non potes sequi sententiam minùs probabilem, relictâ probabiliore. Quòdsi uterque suam causam probabiliorem esse arbitretur, neuter injustè aget, si deposito dubio ad bellum decurrat; quia uterque tanquam Judex in propriâ causâ rem sibi adjudicare potest. Si denique neuter existimet, suam causam esse probabiliorem, sed uterque judicet, esse æquè probabilem, neutri fas est, bellum movere, quia neutrius conditio est melior, nec Judex vel pro unâ, vel pro alterâ parte pronuntiare posset. Solùm ergò superest, ut vel arbitris, vel sorti rem committant, aut eandem inter se dividant, vel si divisionem commodè non admittat, uni ab altero æquivalens fiat compensatio. Si verò, omnibus ejusmodi mediis litem dirimendi explosis, alteruter rem in solidum absque divisione, vel compensatione tentaret occupare, is haud dubiè injustus esset invasor, ac proinde justam alteri adversùs se bellandi causam præberet. Quòdsi denique suscipere velis bellum vindicativum, itidem necesse est, ut de injuriâ formali certò constet, tum quia is, qui injuriam fecisse dicitur, in possessione existit, tum quia in statu civitatis propter injuriam dubiam non potest infligi pœna certa: ergo neque in statu naturali ultio sumi. Confer P. Suarez *de Charit. Disp. 13. sect. 6.* D. Molin. *Tract. Disp. 103.*

Clariss.

Clariſſ. Dn. P. Seybold *in Dicæomach, Part. 3. ſect. 4. §. 8.* Dn. P. Franc. Schmier J.P.U. *lib. 4. cap. 1. ſect. 3. §. 3. num 214. & ſeqq.* Hactenus de juſtis belli cauſis; placet jam ſubjungere nonnullas cauſas injuſtas.

VI.

Primò igitur injuſta belli cauſa eſt metus ex creſcente vicini potentiâ, ex qua cauſa Fidenates olim bellum intulerunt Romanis; *nimis enim vicinas*, inquit Liv. *lib. 1. cap. 14. propè ſe convaleſcere opes rati, priusquàm tantum roboris eſſet, quantum futurum apparebat; occupant bellum facere.* Nam ſi ob cauſam metûs ex vicinâ potentiâ bellum alteri inferri poſſet, non ſub alio juris velo, quàm defenſionis inferri poſſet; atqui ſub prætextu defenſionis inferri haud poteſt; ut enim juſta ſit defenſio, oportet ut ſit neceſſaria, qualis non eſt, niſi non tantùm de potentiâ, ſed & animo nocendi morali certitudine conſtet, ac proinde vim ſaltem aliquando pati poſſe neutiquam jus tribuere poteſt ad inferendam vim, cùm vita humana ita conſtituta ſit, ut plenam ſecuritatem nunquam habeamus, & ideo probanda non eſt eorum ſententia, qui juſtam belli cauſam eſſe putant, ſi vicinus nullâ pactione impeditus in ſuo arcem, vel aliam munitionem exſtruat, quæ aliquando alteri damnum dare poſſit; nam adverſùs talem metum contrariæ in ſuo munitiones fieri, vel alia ſimilia remedia, ùt ſunt fœdera, quæri poſſunt, non autem propterea bellum inferendum eſt. Grot. *lib. 2. cap. 1. §. 17. & cap. 22. §. 5.* Bœhmer: *J. P. U. Part. ſpecial. lib. 2. cap. 1. §. 9.*

VII.

Ab hac cauſa in effectu differre non videtur conſervatio æquilibrii, ſi ſcilicet inter duos bellantes tertius abſque ullo juſtæ cauſæ reſpectu ſe uni eo ſolùm fine adjungat, ut æquilibrium potentiæ inter eos conſervetur, quia metuit, ne aliàs, ſi alter nimis potens fieret, is aliquando ipſi noceret, cùm tamen, ſi neutrarum partium eſſe nolit, non niſi illi, qui juſtam bellandi cauſam habet, ſe adjungere poſſit. Dn. P. Seybold *cit. ſect. 4. §. 7. num. 1.* Dn. P. Schmier *dict. ſect. 3. §. 2. num. 149. & ſeqq.*

VIII.

Similis causa est negatum matrimonium, ubi laxa est matrimoniorum copia, ex qua causa Persarum Rex Darius Regi Scytharum Lanthino bellum intulisse legitur. Justin. *lib. 2. cap. 5.* Si tamen repulsæ addita fuisset contumelia, sicut narrante Diodor. sicul. *lib. 14. cap. 108.* Rhegini Dionysio virginem nuptum petenti responderunt, se nullam præter lictoris filiam ipsi concessuros esse, ea haud dubiè bello vindicari posset. Grot. *suprà cit. cap. 22. §. 7.* Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 3. cap. 3. §. 13.*

IX.

Ejusdem farinæ est mutandæ sedis Amor, ut paludibus, & solitudinibus relictis Solum fœcundius possideatur, quam Germanis semper causam in Gallias transcendendi fuisse, ait Petilius Cerialis apud Tacit. *lib. 4. Histor. cap. 73. num. 6.* Grot. *dict. cap. 22. §. 8.*

X.

Ejusdem etiam sortis est titulus inventionis, ut si quis fortè insulam aliquam hactenùs incognitam, suóque subjectam Regulo, propterea sibi subjicere velit, quòd eam detexerit; inventio enim earum duntaxat rerum est, quæ nullius sunt, ac proinde improbum est, sibi hoc prætextu vindicare ea, quæ ab alio possidentur.

XI.

Nec minùs iniquum est, populum aliquem sibi non molestum armis subigere velle, quasi dignum, qui serviat; licèt enim fortè id ei utile foret, non tamen propterea alter jus habet, ut illum invitum imperio suo subjiciat; nam his, qui rationis usum habent, libera esse debet utilium, & inutilium electio, nisi alteri jus quoddam in eos quæsitum sit. Grot. *ubi suprà §. 12.* & ibi Vitriar. *Quæst. 6.*

XII.

Nullam quoque justam bellandi causam præbet spes concepta ex aliqua Divinorum Vaticiniorum explicatione; nam primò oracula, quæ nondum impleta sunt, sine prophetico spiritu vix certò inter-

interpretari quis potest; *si enim*, sunt verba D. Hieronymi in Daniel. *propheta audivit, & non intellexit, quid facient hi, qui signatum librum, & usque ad tempus consummationis multis obscuritatibus involutum præsumptione mentis edisserunt.* Deinde etiamsi res certa sit, tamen tempus nos latere potest, quo res illa futura sit. Denique prædictio, nisi expressum adsit mandatum, jus nullum dat; cùm Deus illa, quæ prædicit, sæpè per improbos homines, aut actiones illicitas fieri permittat. Decepti sanè sunt plerique, qui oraculi explendi causâ injussi arma cœperunt. Grot. §. *15. & ibi* Tesmar.

XIII.

Deinde neque bello impeti potest is, qui non facit, ad quod faciendum ex aliâ virtute, quàm ex justitiâ tenetur, ac proinde simplex ingratitudo justa belli causa haud est; quamvìs enim is, qui beneficium accepit, gratiam referre teneatur, ille tamen, qui dedit, nullum ad eam reposcendam jus habet, alioquin contractus esset, non beneficium. Ut autem armis aliquid exigere possis, necesse est, ut jus perfectum habeas ad illud, secùs id tam parùm bello peti poterit, quàm parùm in foro exigi potest, licèt illud ex morali ratione faciendum sit. Aliud dicendum, si quis non solùm gratiam non referat, sed & pro illâ injurias, & malefacta reponat. Grot. *sæpè cit. cap. 22.* §. *16.* Puffendorf. *lib. 3. cap. 3.* §. *17.* Hæc satis certa sunt.

XIV.

Dubitatur autem I. Utrùm Reges Christiani populis infidelibus sibi non subjectis propter eorum infidelitatem, Idololatriam, aliáve crimina contra jus naturæ, nulli tamen hominum injuriosa, bellum inferre possint? Affirmativam tenet Grot. *lib. 2. cap. 20.* §. *44.* Negativam autem tuentur P. Suarez *de Charit. dict. Disp. 13. sect. 5. num. 5.* Covaruv. *ad cap. peccatum Part. 2.* §. *10. per totum.* Molina *de J. & J. cit. Tract. 2. Disp. 106.* Layman *lib. 2. Tract. 1. cap. 17.* Dn. P. Seybold *suprà cit. sect. 4.* §. *5.* Quibus absque ullâ hæsitatione assentior; vel enim ejusmodi infidelibus bellum eo fine inferre vellent, ut Deum adversùs injurias ei porrò inferendas defendant, vel ut injurias eidem illatas vindicent, vel ut infideli-

bus terras, ſub prætextu, quòd earum domini non ſint, eripiant, vel denique ut Religionem orthodoxam propagent. Non poſſunt autem primò bellum eo fine inferre, ut Deum defendant; quia Deus, cùm ſit omnipotens, non indiget ad ſe defendendum humano auxilio, uti homines ſæpè aliorum auxilio indigent. Nec ſecundò eo fine inferre queunt, ut injurias Deo illatas vindicent; quia hanc poteſtatem nec ex jure naturæ, nec ex jure Divino poſitivo habent: non ex jure Naturæ; quia non expedit generi humano, ut Reges injurias à ſibi non ſubditis Deo illatas vindicare poſſint; maxima enim inde ſequeretur turbatio: non etiam ex jure Divino; ſcriptum enim eſt: mihi vindictam, & ego retribuam. *ad Roman. 12.* Aliàs ſanè ex utroque hoc capite etiam Reges Chriſtiani inter ſe bella movere poſſent, cùm multi ſint Deo injurii. Relinquenda ergò ſunt ejusmodi crimina ultioni Divinæ. Sufficit Deus vindicandis, quæ in ſe committuntur. Sed neque tertiò Reges Chriſtiani infidelibus eo fine bellum inferre queunt, ut terras, quas poſſident, iisdem eripiant, quaſi earum dominium non habeant; falſum enim eſt, quòd infideles non ſint rerum ſuarum Domini; cùm infidelitas non repugnet dominio; hoc enim jure humano introductum eſt, diſtinctio autem fidelium, & infidelium venit ex jure Divino, quod non tollit jus humanum. Poteſt quidem Deus infidelibus ob eorum ſcelera auferre regna, & ea transferre in Chriſtianos, antequam tamen Deus hanc ſuam voluntatem manifeſtet, non poſſunt Chriſtiani infideles dominio rerum ſuarum privare. Denique nec quartò infidelibus bellum inferri poteſt ad propagandam Religionem Chriſtianam; quamvìs enim bello compelli poſſint, ne fidem blaſphemiis, vel malis perſuaſionibus, aut etiam apertis perſecutionibus impediant, non tamen ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam vì, & armis cogi poſſunt; quia credere voluntatis eſt. *can. 3. & 5. Diſt. 45. cap. 9. X. de Judæis.* Sola ergò injuria, quæ hominibus infertur, juſtam bello cauſam præbere poteſt.

XV.

Dubitatur II. Si petenti tranſitum cum exercitu per territorium alienum tranſitus negetur, utrùm is vi armatâ vindicari queat? Placet affirmativa, modò duo concurrant. Primum eſt, ut,

ut, qui transitum petit, ex justâ causâ petat: alterum, ut transitus sit innoxius; quæ duo si concurrant, transitus citra injuriam denegari haud potest; ita enim interpretanda est divisio rerum, & introductio dominiorum, ut quàm minimùm ab æquitate naturali recedat. Exigit autem æquitas, ut eos, qui primi dominia singularia introduxerunt, talem usum rei alienæ, qui indigentibus prodest, Dominis autem non nocet, excepisse dicamus. Debetur ergò transitus innoxius, si ex causâ justâ petatur, jure primævæ rerum communionis, quæ eatenus per divisionem, & introductionem dominiorum haud fuit sublata. Certè nulla erat ratio, ut eatenus tolleretur. Exemplum nobis præbent sacræ Litteræ *Num. 21.* ubi Israël misit nuntios ad Seon Regem Amorrhæorum dicens: *obsecro, ut transire mihi liceat per terram tuam; non declinabimus in agros, & vineas, non bibemus aquas ex puteis, viâ regiâ gradiemur, donec transeamus terminos tuos; qui concedere noluit, ut transiret Israël per fines suos, quin potiùs exercitu congregato egressus est obviam in desertum, & venit in Jasa, pugnavitque contra eum, à quo percussus est in ore gladii.* Justum igitur bellum contra Amorrhæos gesserunt Filii Israël; quia innoxius transitus denegebatur, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debebat, ùt inquit S. Augustin. relatus *in can. 3. C. 23. Q. 2.* Aliud exemplum occurrit apud Tacit. *lib. 4. Histor. cap. 20.* ubi Batavi, cùm castris Bonnensibus appropinquarent, præmisêre, *qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerent: nullum sibi bellum adversùs Romanos, pro quibus toties bellâssent. Longâ, atque irritâ militiâ fessis patriæ, atque otii cupidinem esse, si nemo obsisteret, innoxium iter fore, sin arma occurrant, ferro viam inventuros.* Cúmque cunctantem Legatum milites perpulissent, ut fortunam prælii experiretur, vi armatâ transitum vindicârunt. Neque eum, à quo transitus postulatur, audiendum esse arbitror, si opponat, se metuere multitudinem transeuntium; quia jus meum metu alterius non tollitur, nisi prudens, & probabilis sit metus, transitum non fore innoxium, tunc enim eum jure denegari posse existimo. Interim sunt quædam cavendi rationes, ùt primò, si non uno continenti agmine, sed divisis manibus, ac successivo tractu transmittantur copiæ. Secundò, si obsides in securitatem dentur. Tertiò, si inermes transeant, quod tamen à viris militaribus, *qui*, ùt inquit Liv.

lib. 34. cap. 17. nullam vitam sine armis esse arbitrantur, vix impetraveris. Quartò, si impensâ transeuntis is, qui transitum concedit, sibi præsidia idonea conducat. At hæc cautio non tantùm nimis sumptuosa esse videtur; sed & multum temporis requirit. Sed nec eum, à quo transitus postulatur, audiendum esse puto, si dicat, aliò transiri posse: nam & cœteri idem dicere possent; quô fieret, ut jus transitûs planè interimeretur. Sufficit ergò, si absque dolo malo transitus postuletur, quà proximum, & commodissimum est, modò sit innoxius; si enim periculum nocumenti subsit, transitus, ùt jam antea monui, omnino denegari potest. Confer Grot. *lib. 2. cap. 2. §. 13. num. 1. & seqq.*

XVI.

Dubitatur III. Utrùm justam adversùs se bellandi causam præbeat, qui mercibus per suum territorium transitum denegat? Sanè Grot. *cit.* §. *13. num. 5.* non minùs mercibus, quàm personis transitum deberi contendit, cùm societatis humanæ intersit, ut nemini impediendi jus sit, quò minùs Gens quæque cum quavis Gente sepositâ commercium colat: cui consequens est, ut justa sit bellandi causa, si transitus denegetur, atque hâc ratione libertas commerciorum inter Gentes sepositas impediatur. At hoc non aliter mihi admittendum esse videtur, quàm si Reipublicæ nullum ex transitu mercium damnum, aut probabile periculum damni immineat; non minùs enim mercium quàm personarum transitum oportet esse innoxium; secùs absque injuriâ denegari potest. Deinde nulla apparet ratio, cur merces alibi vendendæ non possint, in nostro territorio eo fine sisti, ut eas nostri cives emere, & postea alibi vendere queant, atque ita ipsi potiùs illud lucrum capiant, quod aliàs peregrini transeuntes haberent; cur enim magìs faveamus peregrinis, quàm civibus nostris? Certè nisi hæc ratio admittatur, non video, quomodo excusari possint stapulæ, & alia jura, quibus merces sistuntur, & ad certum forum trahuntur, atque exteris non immediatè inter se, sed interventu civium nostrorum commercia exercere conceditur, ùt rectè discurrit Puffendorf *lib. 3. cap. 3. §. 6.* Ubi tamen fatetur, vix probabilem inveniri posse prætextum, ut quis negare velit iter navibus inermibus per apertum mare ditioni

tioni nostræ subjectum ad tertium pacatum tendentibus, quorsum etiam spectant testimonia à Grotio hoc loco adducta.

§. III.

De causa efficiente belli.

SUMMARIA.

I. *Bellum non tantùm defensivum, sed & offensivum summis Imperantibus jure naturæ licitum est, si justa subsit bellandi causa.*

II. *Quo sensu bellum adscribatur juri Gentium?*

III. *Bellum publicum ille demum gerere potest, qui summam in Republica potestatem habet.*

IV. *Qui ergo in conditione parendi positi sunt, regulariter jus bellandi non habent.*

V. *Quid si periculum ita præsens sit, ut tempus non ferat, eum consuli, qui supremum in civitate jus habet.*

VI. *Possunt inferiores potestates in Imperio latè patente jus belli etiam offensivi habere ex concessione expressâ summi Imperantis.*

VII. *Non possunt Proreges, & Præsides Provinciarum ex solâ conjecturâ voluntatis bellum inferre.*

VIII. *Utrùm subditi jus bellandi habeant, si summus Imperans injurias ipsis illatas persequi negligat?*

IX. *Quatenus summus Imperans pro subdito arma sumere teneatur.*

X. *Si civitas subditum Innocentem defendere nequeat, potest illum deserere.*

XI. *Ad vitandum civitatis excidium innocens non tantùm potest se ipsum hosti tradere;*

XII. *Sed & se tradere tenetur.*

XIII. *Quòdsi nolit, ad hoc faciendum cogi, & tandem etiam invitus hosti extradi potest.*

XIV. *Aliud dicendum, si Virgo, aut Matrona ad libidinem cum eâ exercendam tradi postuletur.*

XV. *Quatenus Fœderatus pro Fœderato arma capere teneatur?*

XVI. *Non tenetur socius socio auxilium ferre, si certum sit, nullam boni exitûs spem esse.*

XVII.

XVII. *Potest bellum etiam suscipi pro amicis:*

XVIII. *Imò & pro quibusvis hominibus.*

XIX. *Utrùm quis arma capere possit pro subditis alienis ad arcendas ab ipsis Imperantis injurias?*

XX. *Spectato jure Naturæ omnes subditi, qui apti sunt, bello adhiberi possunt.*

XXI. *Utrùm subditi justitiam belli examinare teneantur, si ipsis imperetur, ut militent?*

XXII. *Quid si justitia belli ipsis admodùm suspecta sit?*

XXIII. *Quid dicendum de illis, qui post cœptum jam bellum nomen militiæ dare volunt?*

XXIV. *Utrùm aliquis bellanti operam suam addicere queat, si post præmissam debitam inquisitionem super justitiâ belli dubius maneat?*

I.

CAusa efficiens belli publici duplex est, Remota, & Proxima. Remota est jus tum Naturæ, tum Gentium. Ipso jure Naturæ bellum summis Imperantibus licitum est, si justa subsit bellandi causa, & quidem non tantùm bellum defensivum, sed & offensivum, sive hoc tendat ad reparandam, sive ad vindicandam injuriam; recta enim ratio, & natura societatis humanæ eam duntaxat vim prohibet, quæ jus alienum tollit, quod non fit, si vim injustam vi repellas, aut ubi cessant judicia, jus tuum manu exequaris; aliàs sanè misera esset conditio innocentium in statu naturali viventium, si omnes improborum violentias, & injurias æquo animo tolerare deberent, nec, quod suum, aut sibi debitum est, ubi alter suæ obligationi satisfacere recusat, vindicare, aut contumelias sibi illatas ulcisci possent. Sic Abrahamus vir non sanctissimus tantùm, sed & sapientissimus solo jure naturæ fretus bellum gessit adversùs quatuor Reges, qui Sodoma diripuerant, cúmque reportâsset victoriam, Melchisedech Rex Salem, & Sacerdos Dei altissimi revertenti benedixit, atque ita factum ejus probavit. *Genes.14.* Grot. *lib. 1. cap. 2. §. 1. & 2.*

II.

II.

Juri autem Gentium bellum non tam ex eo capite adſcribendum eſſe videtur, quòd jus Naturæ bellum ex juſtâ cauſâ permittens communi omnium Gentium conſenſione ſit receptum, quàm potiùs ideo, quod bellum publicum ſpeciales ſequantur effectus, puta impunitatis, & publicæ judiciorum tutelæ, qui aliàs ſpectato jure naturæ non obtinerent, ſi bellum ex injuſtâ cauſâ ſuſceptum ſit.

III.

Cauſa efficiens proxima belli publici itidem duplex eſt, Principalis, & Inſtrumentalis; Principalis eſt is, qui ſummam in Republica poteſtatem habet, ac proinde in ſtatu Monarchico Rex, in Ariſtocratico Optimates, in Democratico populus, quod tamen non ita accipiendum eſt, quaſi jus bellum gerendi pars ſit poteſtativa Majeſtatis, cùm non ideò is, qui ſummum obtinet Imperium in Civitate, exteris bellum inferre poſſit, quia ſubditis imperat, ſed quia nemini paret, ac proinde jus bellandi pars eſt libertatis naturalis. Unde jus bellandi habere poſſunt etiam, qui Majeſtatem non habent, veluti ſunt illi, qui extra omnem Rempublicam vivunt, ac vel nullum, vel ſaltem familiare duntaxat Imperium obtinent. Non igitur, qui ſummam in Republica poteſtatem obtinent, bellum gerunt vi Imperii, quod habent in ſubditos, ſed vi libertatis naturalis, quæ ſummam poteſtatem civilem comitatur. Interim tamen, ùt cœtera jura libertatis, ita & jus bellandi ſemper cum reſpectu ad utilitatem Reipublicæ ſibi commiſſæ exercere tenentur. Vid. Bœhmer. *J. P. U. lib. 1. cap. 4. §. 2. & ſeqq.*

IV.

Qui ergo in conditione parendi poſiti ſunt, jus bellandi non habent; quia libertatem naturalem amiſerunt. Poteſt tamen populus in delatione ſummi Imperii vel ſibi, vel Regni Proceribus hanc libertatis partem expreſſè reſervare, quod cùm ſit, jam etiam illi, qui in conditione parendi poſiti ſunt, jus bellum gerendi habent. Imò ſi ex more Regni, cui nunquam contradictum eſt,

Proceres belli gerendi habeant facultatem, non opus est expressâ reservatione; nam hoc ipso, quod in delatione Imperii hanc libertatis naturalis partem non expressè abdicaverint, ea retenta esse censetur.

V.

Sed nec dubium est, si periculum ita præsens sit, ut tempus non ferat, eum consuli, qui supremum in civitate jus habet; veluti si Provincia alicujus custodiæ commissa vi armatâ vel actu invadatur, vel certum sit, eam illico invadendam esse, ita ut superior hac super re tam citò consuli non possit, sed Reipublicæ summum ex mora contingat præjudicium, quin in tali rerum statu is, cujus custodiæ urbs, vel Provincia commissa est, vi mandati generalis in hoc extremæ necessitatis casu vel vim actu jam illatam repellere, vel illam inferendam prævenire possit. Sic Lucius Pinarius præsidio urbis Ennensis in Sicilia Præfectus, cùm certò sciret, oppidanos ad Carthaginenses, cum quibus tunc temporis publicum gerebatur bellum, defectionem moliri, eósque ex sociis Romanorum hostes esse factos, cæde in eos patratâ oppidum retinuit, nec factum hoc Claudius Marcellus Imperator improbavit; tota rei gestæ series legi potest apud Liv. *lib. 24. cap. 37. 38. & 39.*

VI.

Præterea inferiores potestates, veluti sunt Pro-Reges in Imperio latè patente jus belli etiam offensivi habere possunt ex concessione expressâ summi Imperantis, à quo constituti sunt, quamquam si bellum vicinis inferant, illud non tam à Pro-Regibus, quàm potiùs ab eo, qui summam potestatem civilem habet, illatum esse existimetur. Unde & hoc, & priori casu bellum non mixtum, sed publicum dicendum erit, modò pars altera summo armata sit Imperio.

VII.

Quòdsi autem Pro-Reges, & Præsides Provinciarum ejusmodi concessione sint destituti, ex solâ conjecturâ voluntatis, seu, quia credunt, suum factum summo Imperanti probandum esse, bellum inferre

inferre neutiquam possunt; aliàs enim sæpè Imperans bello implicaretur invitus; & licèt fortè in hoc, vel illo casu particulari id non accidat, periculum tamen universale est, cui summus Imperans se exponere velle non creditur; non igitur hoc spectari debet, quid in hoc, vel illo casu particulari summo Imperanti placiturum sit, si consulatur, sed illud magìs videndum est, quid ille, ubi res moram fert, aut dubium deliberationem habet, se inconsultô fieri velit, si de eâ re in universum quid statuendum sit. Jure igitur à Legatis suis accusatus fuit Cn. Manlius, quòd populi Romani injussu bellum Gallo-Græcis intulerit; quamvìs enim in Antiochi exercitu Gallorum legiones fuerant, pace tamen cum Antiocho factâ, an ea injuria in Gallo-Græcos exequenda esset, non in Cn. Manlii, sed in populi Romani arbitrio esse debuit. Liv. *lib. 38. cap. 45.* Grot. *lib. 1. cap. 3. §. 5. num. 3. & 4.* Puffendorf *lib. 8. cap. 6. §. 11.*

VIII.

Extra casus igitur recensitos, qui in conditione parendi positi sunt, jus belli gerendi non habent, adeò, ut, licèt fortè Rex injurias parti Reipublicæ integranti à vicino populo, aut Rege illatas persequi negligat, illa tamen vi armatâ eas ulcisci, aut resarcitionem damnorum extorquere neutiquam queat; nam ex bello tota Respublica in periculum venit, in quod sine consensu summi Imperantis eandem conjicere haud potest, sed incolumitatem totius corporis suæ incolumitati præferre tenetur; nec adversatur, quòd Rex injurias eidem illatas persequi negligat; sæpè enim injuriæ prudenti consilio in commodum magìs tempus remitti solent, & debent. Ita T. Sempronius, ùt refert Liv. *lib. 23. cap. 25.* in senatu dicebat, *Gallicum bellum & omitti tutò, & differri posse.*

IX.

Possunt autem summi Imperantes non tantùm pro se, sed & pro aliis bellum suscipere. Inter hos primum locum tenent subditi, quos adversùs injurias, quæ ipsis ab exteris inferuntur, quin summus Imperans defendere teneatur, dubium non est. Sic populus Hebræus pro Gabaonitis, qui se eidem subjecerant, Duce Josue arma sumpsit. *Josue 9. & 10.* non tamen semper, quamvìs

justa causa subditi alicujus, Imperantem ad arma sumenda obligat, sed ita demum, si id sine omnium, aut plurium subditorum incommodo fieri possit; cùm ejus officium magìs circa totum, quàm circa partes versetur, & quò una pars est major, eò propiùs ad naturam totius accedit. Grot. *lib. 2. cap. 25.* §. *2.*

X.

Si igitur civis unus, quamvìs innocens ad exitium ab hoste deposcatur, civitas autem hostium viribus multò sit impar, ita ut eundem defendere non possit, nisi & ipsa perire velit, dubium non est; quin eum deserere possit; licèt enim caput, & membra se invicem tueri teneantur, obligatio tamen hæc ultra moralem possibilitatem non extenditur. Est autem hoc casu Innocentis defensio moraliter impossibilis, utpote conjuncta cum interitu totius civitatis, quâ pereunte & ipse innocens simul peribit. Accedit, quòd civitas non huic tantùm civi, sed & aliis obligata sit, quos omnes pro uno certissimæ neci exponere, non convenit Rectoris officio, nec ille unus hoc postulare potest. Sanè, qui patriam pro se perire, æquum censerent, primi ex Molossis quidam inventi sunt. Liv. *lib. 45. cap. 26.* Quare hoc tantùm relinquitur misero, ut, quantùm potest, sibi ipsi consulat fugâ, aut ausu quamvìs periculoso. Grot. *cit. cap. 25.* §. *3. num. 1. & ibi* Hennigef. ac Vitriar. *Quæst. 3.* contra Ziegler.

XI.

Potest tamen innocens in tali rerum statu ad vitandum civitatis excidium se ipsum hosti tradere. Ita Valenz. *Tom. 3. Disp. 5. Quæst. 8.* Grot. *dict.* §. *3. num. 3.* Ratio est; quia tradendo se in manus hostis non eximium tantùm dilectionis, & pietatis in patriam, sed & justitiæ legalis actum exercet: *majorem sanè hâc*, inquit Divus Joannes *cap. 15. v. 13. dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Neque per hoc, quòd quis ipse se hosti tradat, is ad necem suam directè cooperatur, utpote quæ non per se, sed per accidens saltem ex malitia hostis cum actu deditionis connexa est. Unde potest innocens ex motivo civitatem ab interitu liberandi velle se hosti tradere, & simul nolle mor-

tem

tem per accidens conjunctam, perinde ùt innocens ad mortem condemnatus ad locum supplicii ire potest. Eleganter hanc in rem disserit Cicero pro P. Sextio, cujus verba refert Grotius. Facit quoque huc, quod Froffard. *lib. 1. Histor.* habet, scilicet *Anglum, Caletô in ultimam necessitatem redactô, sex ex nobilioribus civibus sibi tradi, & suo arbitrio permitti postulâsse. Hoc nuntio*, pergit ille, *in civitatem allato summus repentè luctus ibi natus. In hac animorum consternatione, cùm quidam minimè plebejus pro salute patriæ, inediâ penè confecta, mortem se non reformidaturum, palam diceret, quinque deinde alios in similem rapuit affectum*; quibus tamen postea deditis Anglus pepercisse legitur.

XII.

Quin non tantùm in tali rerum statu potest, sed etiam ad civitatem ab interitu aliàs inevitabili liberandam se hosti tradere tenetur. Ita Valenz. *ubi suprà.* Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 9. dubit. 7. num. 38.* Grot. *dict. num. 3.* Ratio est; quia in tali casu extremæ necessitatis solus innocens Reipublicæ aliàs certò interituræ sese hosti tradendo subvenire potest: ergo ex præcepto affirmativo charitatis patriæ & justitiæ legalis ad hoc omnino tenetur. Deinde cùm in hócce statu perire necessitatis, & solùm innocenti liberum sit, utrùm solus, vel cum aliis plurimis innocentibus perire velit, is utique talem pereundi modum eligere tenetur, quo alii innocentes non in idem exitium cum ipso trahantur. Dissentit Vasqu. *Illustr. contr. lib. 1. cap. 13. num. 11.* quem sequuntur Hennigef. & Ziegler.

XIII.

Quòd si autem se ipsum tradere nolit, ad hoc faciendum cogi, & si parere nolit, etiam invitus hosti extradi potest. Ita Valenz. & Less. *alleg. loc.* Ratio prioris est; quia Respublica cives suos cogere potest, ut exerceant actus Charitatis, & justitiæ legalis exteriores in ordine ad bonum commune, si necessitas hoc exigat, cùm non, ut privati ad ea tantùm cogere possit, ad quæ subditi ex jure strictè dicto tenentur, sed & ad illa, ad quæ ex præcepto aliarum virtutum obligati sunt, si bonum communitatis ita postulet. Certè Respu-

blica injuriam non facit subdito, si eundem cogat ad ea, ad quæ is ex jure naturali obstrictus est; utitur enim jure suo; si autem innocens se hosti tradendo totam civitatem ab interitu aliàs inevitabili liberare valeat, is jure naturæ ad se tradendum obstrictus est: ergò si eundem ad hoc faciendum cogat, eidem injuriam non infert. Ratio verò posterioris est; quia civitas tradendo innocentem, directè non cooperatur ad necem ipsius, utpote quæ, ùt suprà diximus, per accidens saltem ex malitia hostis, & non per se cum actu deditionis connexa est; aliàs sanè nequidem ipse innocens se hosti tradere posset. Unde cohærere non videtur doctrina eorum, qui asserunt quidem, innocentem in tali extremæ necessitatis casu non tantùm posse, sed & teneri se ipsum hosti tradere, negant tamen, eundem tradi posse, si ultrò se tradere nolit. Dissent. Puffendorf *cit. lib. 8. cap. 2.* §. *5.*

XIV.

Planè, si quis virginem, aut Matronam ad libidinem cum eâ exercendam sibi tradi postulet, illa ad vitandum civitatis excidium nec se tradere tenetur, nec invita à Republica tradi potest. Ita Less. *cit. Dubit. 7. num. 40.* Ratio est; quia ad malum temporale à Republica avertendum nemo periculo proximo peccati, & jacturæ salutis animæ suæ se exponere tenetur, aut exponi potest. Posset tamen Respublica illam deserere; quia cum tanto periculo eandem tueri, haud tenetur.

XV.

Subditis pares sunt socii, quibus defensio, & tutela in tabulis fœderis promissa est, sive deinde se in fidem aliorum dederint, sive mutua auxilia pacti sint; *qui enim*, ut ait D. Ambros. *de offic. lib. 1. cap. 36. non repellit injuriam à socio, si potest, tam est in vitio, quàm ille, qui facit.* Talis autem pactio ad ea duntaxat bella pertinet, quæ justa sunt, non etiam ad ea, quibus nulla justa causa subest. Imò licèt justa subsit causa, potior tamen subditorum, quàm sociorum ratio haberi debet, si utrisque auxilium ferri nequeat; nemini enim magìs obligatur civitas aut civitatis caput, quàm civibus suis, ac proinde non aliter sociis auxilium promisisse censetur, quàm si id salvâ obligatione, quam erga proprios cives habet, præstari possit.

XVI.

Sed nec auxilium ſocio ferre teneor, ſi certum ſit, eundem etiam adjunctis meis viribus hoſti neutiquam parem, atque adeò nullam boni exitûs ſpem eſſe; cùm ſocietas boni, non mali cauſâ contrahatur. Si verò id certum non ſit, ſocius, quò minus ſocio auxilium ferat, ſe excuſare haud poterit; fruſtrà enim iniretur fœdus, ſi nullum planè periculum, aut damnum pro ſocio ſubeundum foret. Grot. *cit. cap. 25. §. 4.* & Puffendorf. *alleg. lib. 8. cap. 6. §. 14.*

XVII.

Poſt ſocios ſequuntur amici, quibus auxilium quidem promiſſum non eſt, ſed tamen amicitiæ quadam ratione debetur, ſi facilè, & ſine incommodo Reipublicæ noſtræ exhiberi poſſit; in ipſâ enim mutuâ amicitiæ conjunctione ineſſe intelligitur, ut alteri alterius ſalus curæ ſit, quantum arctiores obligationes patiuntur, ſic Abrahamus arma ſumpſit pro cognato ſuo Loth. *Gen. 14.* Sic etiam Romani ſæpè pro amicis bella aut ſuſceperunt, aut ſuſcipere minati ſunt. Grot. *cit. §. 5.* & Puffendorf. *ubi ſuprà.*

XVIII.

Poſtrema cauſa, quæ latiſſimè patet, eſt hominum inter ſe conjunctio, quæ vel ſola ſufficit, ut populus unus alterum ab injuria defendere poſſit; nam, ùt Euripides in ſupplicibus ait: *præbent ſaxa perfugium feris, araq; famulis, urbibus preſſis malo tutamen urbes.* Grot. *ubi ſuprà §. 6.* & Puffendorf. *cit. loc.*

XIX.

Illud non adeò expeditum eſt, utrùm quis arma capere poſſit pro ſubditis alienis ad arcendas ab ipſis Imperantis injurias? Quod negandum eſſe arbitror; nam, ex quo civiles ſocietates inſtitutæ ſunt, Rectoribus cujusque Reipublicæ ſpeciale quoddam jus in ſuos ſubditos quæſitum eſt; aliàs fruſtra facta fuiſſet imperiorum diſtributio: ſi autem alii ſe hoc prætextu aliorum regimini immiſcere poſſent, plerúmque hoc jus, quod quivis in ſubditos ſuos habet, ſine effectu eſſet, quia paſſim alii ex cupidine alieni ſeſe aliorum

regi-

regimini immiſcerent, & actiones etiam non injurioſas ſubditis pro injuriis haberent. Deinde quis ſummorum Imperantium actiones exterorum judicio, & cenſuræ ſubjecit? Quilibet de commiſſo ſibi regimine Deo, non aliis rationem reddere tenetur. Planè ſi quis velut alter Buſiris, Phalaris, aut Thrax Diomedes apertâ in ſubditos ſæviret, tyrannide, quò minùs alii ob vinculum humanæ ſocietatis pro ejusmodi oppreſſis arma capere poſſint, nihil obſtare videtur: *erue eos*, inquit ſacer textus *Proverb. 24. qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes.* Sic in Maxentium, & Licinium Conſtantinus Magnus, in Perſas alii Romanorum Imperatores arma ſumpſerunt, aut ſumere minati ſunt, niſi à perſecutione, & ſuppliciis Chriſtianorum ob Religionem abſtinerent. Et hoc procedere exiſtimat Grot. *dict. cap. 25. §. 8. num. 3.* etiamſi daretur, ne in ſumma quidem neceſſitate Imperantibus à ſubditis reſiſti poſſe, cùm impedimentum hoc non ex defectu cauſæ, quæ eadem eſt in ſubdito, ſed ex perſonæ duntaxat qualitate deſcendat, quæ in alios non tranſit.

XX.

Cauſa inſtrumentalis belli publici ſunt ſubditi, & alii, quos is, qui ſummam in Republica poteſtatem habet, bello adhibet: dubium autem non eſt, quin ſpectato jure Naturæ omnes ſubditi, qui apti ſunt, ut ſervitia militaria præſtent, bello adhiberi, & ſi juſta ſubſit cauſa, etiam inviti cogi poſſint; fluit enim hoc ex natura Imperii civilis, quod Rectoribus Rerumpublicarum in perſonas omnium ſubditorum pro utilitate publicâ competit. Sunt tamen quidam, qui ſpecialibus legibus, aut moribus à militiâ arcentur, ùt olim apud Romanos ſervi, & jure canonico perſonæ Eccleſiaſticæ quæ tamen leges cum exceptione ſummæ neceſſitatis intelligendæ ſunt. Sic Romanos propter inopiam liberorum capitum, ac neceſſitatem octo millia juvenum validiorum ex ſervitiis empta publicè armâſſe ſcribit Liv. *lib. 22. cap. 57. ad fin.*

XXI.

Dubitatur autem I. Utrùm ſubditi iuſtitiam belli examinare teneantur, ſi ipſis imperetur, ut militent? Sanè ſi deſuper nullum ipſis

ipsis occurrat dubium, neminem fore existimo, qui eos ad hoc obligatos esse dicat; si autem de justitia belli dubitent, videri posset, aliud dicendum esse, ne aliàs se exponant periculo occidendi innocentes, injustè prædandi &c. At longè verius est, subditos ne hoc quidem casu ad examinandam belli justitiam obstrictos esse, sed sufficere, si sibi forment judicium practicum, quòd in dubio superiori sit parendum; si enim superiorum mandatis non aliter obtemperare tenerentur, quàm si de eorum justitia ipsis certò constaret, ordo imperandi, & parendi penitùs dissolveretur, sine ordine autem imperandi non potest civilis societas consistere. Quare subditorum non est, scrutari, sed exequi imperia superiorum, qui tamdiu in possessione juris præcipiendi relinqui debent, quamdiu non constat, id, quod jubent, esse injustum. Facit huc, quod Seneca alicubi dixit: *Servus herilis imperii non censor est, sed minister.* Dissentit Grot. *lib. 2. cap. 26.* §. *4.* eâ motus ratione, quòd in dubio pars tutior sit eligenda, tutiorem autem partem esse, bello abstinere. At primò pars tutior tum demum eligenda esse videtur, cùm nulla adest necessitas agendi, sed vel hoc, vel illud pro lubitu eligi potest: ubi autem propter vinculum subjectionis adest necessitas agendi, talis electio salva haud est, sed tamdiu superiori jubenti est parendum, quamdiu de iniquitate mandati non apparet. Deinde verum non est, quòd pars tutior sit, abstinere bello, quia ex tali inobedientia sequeretur, quòd summi Imperantes persæpè non possent defendere jura sua, quod utique grave foret, incommodum & quandoque cum pernicie totius Reipublicæ conjunctum. Cœterùm quod hactenus de subditis militiæ non adscriptis dictum est, idem etiam de militibus conductis dicendum erit.

XXII.

Planè si tales occurrerent rationes, quæ justitiam belli subditis admodùm suspectam redderent, ita ut jam videantur declinare in judicium quoddam morale, hoc casu illi utique ad indagandam veritatem essent obstricti; aliàs enim versarentur in ignorantia culpabili, & affectata, cum qua honestas operationis consistere haud potest. Quòdsi post factam debitam inquisitionem hæ rationes nullo modo viderentur esse debilitatæ, existimo, subditos bellare

non posse; quamvis enim aliàs præsumptio stet pro summo Imperante, & ejus consiliariis, hæc tamen præsumptio in hocce rerum statu ex adverso suppressa, & elisa est, præsertim si tale bellum passim haberetur pro injusto.

XXIII.

Dubitatur II. Quid dicendum sit de illis, qui nondum milites sunt, sed post bellum jam cœptum nomen militiæ dare volunt? Vulgò quidem interesse putant, utrùm bellum gerenti subjecti sint, vel non. Si subjecti sint, existimant, illos ad examinandam belli justitiam obligatos haud esse, nisi probabilis occurrat ratio, quæ ipsos in dubio positivo constituat, cùm eo ipso, quòd subditi sint, pro bellante præsumere possint. Si autem subjecti non sint, censent, eos obstrictos esse, ut belli justitiam priùs examinent, & factâ inquisitione probabile saltem judicium ferant, eum, cui bellare volunt, justam bellandi causam habere, ne aliàs se exponant periculo gravissimas inferendi injurias. At nulla hac in parte inter subditos, & extraneos apparet disparitatis ratio, modò subditi non inviti compellantur nomen militiæ dare. Deinde dictum est paulò antè, quòd milites conducti tam parùm in dubio causam belli examinare teneantur, quàm parùm subditi sunt ad hoc obstricti, si ipsis imperetur, ut militent, sed sufficiat, si sibi forment judicium practicum, quòd in dubio superiori sit parendum: potest ergò non minùs extraneus, quàm subditus se obligare ad militandum in causâ etiam dubiâ, si bellum nondum sit exortum: ergo poterit is etiam post bellum jam cœptum ad hoc se obligare, modò sibi formet dictamen practicum, quòd sequendo judicium Principis prudenter agat, eò quòd is passim sit bonæ existimationis, nec ullum de hoc prudens sibi occurrat dubium.

XXIV.

Dubitatur III. Utrùm aliquis bellanti operam suam addicere queat, si post præmissam debitam inquisitionem super justitia belli dubius maneat? Videtur interesse, utrùm pro utraque parte stent rationes æquè probabiles, vel ex unâ parte appareant rationes probabiliores. Illo casu aliquis si gerere potest, ac si dubium esset merè

merè negativum, quia utrobique est æqualitas, hoc autem casu tenetur sequi, quod ipsi probabilius apparet. Confer P. Suarez *de Charit. Disp. 8. sect. 6.* P. Layman *lib. 2. Tract. 3. cap. 12.*

§. IV.

De objecto, & forma belli.

SUMMARIA.

I. *Objectum belli ex fine ejus colligitur.*
II. *Dissimulatio per se loquendo illicita non est.*
III. *Nec simulatio per se illicita est.*
IV. *Mendacium semper est prohibitum.*
V. *Utrùm amphibologicum loquendi genus permissum, & licitum sit?*
VI. *Jure gentium non licet arma, & fontes veneno inficere.*
VII. *Non licet jure Naturæ percussorem hostis immittere, qui eidem fide vel expressâ, vel tacitâ obstrictus est.*
VIII. *Sed nec jure Gentium talem percussorem, cujus facto perfidia inest, in bello publico immittere licet.*
IX. *Talem autem percussorem, qui hosti nullam fidem debet, nec jure Gentium, nec suppositâ belli justitiâ, jure naturæ immittere prohibitum est.*

I.

OBjectum belli ex fine ejusdem colligitur; vel enim eò tendit, ut nos, & nostra tueamur, vel ut ea, quæ nobis ex jure perfecto debentur, consequamur, vel ut id, quod nostrum est, obtineamus, vel denique, ut injuria nobis illata vindicetur, & cautio de non ampliùs offendendo extorqueatur ab illo, qui prior nos læsit.

II.

Forma belli publici duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specifica, quâ à bello privato, & mixto distinguitur, quæ ex suprà dictis patet. Extrinseca verò stat in modo agendi, qui in universum duplex est, simplex, & mixtus. Simplex consistit vel in vi apertâ, quæ belli cujusvis

maximè propria est, vel in dolo, qui porrò vel in actu stat negativo vel positivo. In actu negativo consistere dicitur cùm aliquid tegimus, & occultamus. Sic Jeremias Propheta interrogatus à Rege de obsidionis eventu, apud Proceres, Rege postulante, hoc occultavit, aliâ interim colloquii causâ allatâ, eâque verâ. *Jerem. cap. 38. in fin.* Sic etiam Abraham dissimulato matrimonio Saram sororem suam esse dixit. *Genes. 20.* aliud exemplum habemus *1. Reg. cap. 16.* ubi Samuel ad seniores in Betlehem dixit, se ad immolandum Domino venisse, quod verum erat, simul tamen venit ad inungendum Davidem, quod tacuit. Et hic dolus dissimulatio appellatur, ac per se illicitus non est; nec enim omnia ea, quæ scio, aut quæ volo, semper aliis aperire teneor. Ita S. Augustin. *can. 14. C. 22. Q. 2.* ait, *aliud esse mentiri, aliud verum occultare, siquidem aliud sit falsum dicere, aliud verum tacere.* Et postea in fine subjungit: *Manifestum est, non esse culpandum, aliquando verum tacere, falsum autem dicere, non invenitur concessum esse.* Rectè inquit, *aliquando*; non enim semper hoc procedit. Sic contrahens, ut servetur æqualitas, vitia sibi nota rei, de qua agitur, utique indicare tenetur. Grot. *lib. 2. cap. 12. §. 9.*

III.

In actu verò positivo dolus consistere dicitur, cùm signo externo aliter utimur, quàm alter putet; & consistit vel in rebus, vel in sermone. In rebus consistit, cùm aliud agimus, quàm agere videamur. In sermone verò, cùm aliud dicimus, aliud autem agimus, vel intendimus. Ille simulatio: hic verò mendacium vocatur. Simulatio itidem per se illicita non est, ac proinde re quadam uti possum, etsi prævideam, futurum, ut alter inde falsam concipiat opinionem, modò nullum inde sequatur nocumentum, aut, quod sequitur, seclusâ simulatione licitum sit. Utriusque exempla suppeditat sacer Codex. Sic Michol Davidis uxor tulit statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput ejus, & operuit eam vestimentis. *1. Reg. 19.* Sic David apud Regem Achis insani hominis signa edidit. *1. Reg. 21.* sic Christus ipse apud discipulos euntes in Emaus se finxit longiùs ire, id est, speciem prætulit ituri longiùs, nisi dicere malis, eum

verè,

verè voluisse ire longiùs, sub conditione tamen, nisi magno nisu retineretur. Hæc facta illi, qui viderunt, aliter quidem interpretati sunt, nullum tamen exinde senserunt nocumentum. Tale in bello Gallorum etiam illuderat, quòd Romani de capitolio in hostium stationes panem jecerint, ne fame premi crederentur. Liv. *lib. 5. cap. 48.* Exemplum posterioris est in ficta fuga, qualem Josue suis præcepit ad urbem Hai expugnandam. *Jos. cap. 8.* nam quod exinde sequebatur nocumentum, suppositâ belli justitiâ, justum erat; ipsa autem fuga ex instituto nihil significat, licèt hostis eam accipiat ut signum pavoris, quòd alter cavere non tenetur, quippe qui suâ libertate utitur, huc, vel illuc eundi, & magìs, vel minùs celeriter, & hoc, vel illo gestu, habitúve. Eódem referri debet, si quis hostium armis, signis, vestibus, velis utatur, quod sæpiùs factitatum esse legimus; hæc enim omnia ejus sunt generis, ut à quovis pro arbitrio etiam contra consuetudinem usurpari possint; cùm ejusmodi consuetudo singulorum arbitrio, non quasi consensu communi introducta sit, qualis consuetudo neminem obligat. Grot. *lib. 3. cap. 1. §. 8.* Puffendorf. *lib. 4. cap. 1. §. 12.*

IV.

Mendacium autem semper prohibitum est; nam hoc omninò exigit felicitas humani generis; quia aliàs omnis ferè inter homines communicatio, & fides tolleretur, totúmque commercium humanum dissolveretur, prout & Sacræ Litteræ mendacium passim improbant, & detestantur. Sic enim *Proverb. 13. v. 5.* dicitur: *Verbum mendax justus detestabitur, impius autem confundit, & confundetur.* & *Psalm. 5. v. 7. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Item *ad Coloss. cap. 3. v. 9. nolite mentiri invicem.* Hinc Innocentius III. *in cap. super eo X. de usur.* rectè ait, *Divini præcepti verbo constanter vetari, ut quis etiam pro alterius vitâ servandâ non mentiatur.*

V.

Quamvis autem, si vox aliqua, aut sermonis complexio plures admittat significationes, sive ex usu vulgi, sive ex artis consuetudine, sive ex figurâ aliquâ intelligibili, mendacium non admittatur, modò mentis conceptus uni istarum significationum congruat,

gruat, nisi tamen justa adsit causa, etiam hoc loquendi genere uti prohibitum est. Dixi, *nisi justa adsit causa*; hæc enim si adsit, ejusmodi loquendi genere uti prohibitum non est; nam quòd auditor ea verba in alio sensu accipiat, non provenit à loquente tanquam à causa; occasionem quidem errori is dat, at hanc vitare non tenetur cum maximo suo incommodo. Et satis consultum esse censetur generi, & commercio humano per hoc, quòd quis tali loquendi genere non possit uti sine justa causa; hæc autem si adsit, negligentiâ, aut ignorantiâ audientium uti inconveniens non erit. Planè si auditor ex tali errore grave incommodum incurreret, cui necessitas mea non præponderat, vel si quis ratione officii aliquem instruere, & vera docere teneretur, aut judici, aliíve superiori legitimè interroganti juberetur respondere, saltem in sensu, in quo ille jus habet interrogandi, vel rei, quæ agitur, natura exigeret, ut verba ad mentem audientis accommodemus, prout in contractibus onerosis accidit, in hujusmodi casibus amphibologico loquendi genere uti non possumus. Confer P. Haunold. *de J. & J. Tom. 5. Tract. 4. cap. 6. controvers. 4. §. 2. num. 791. & seqq.*

VI.

Ad modum agendi mixtum pertinet primò usus armorum venenatorum, ubi jus naturæ separari debet à jure Gentium. Jure Naturæ, suppositâ belli justitiâ, armis veneno infectis uti vetitum non est; quia hoc jure media omnia, quæ ad prosternendum hostem, ejúsque proterviam frangendam, ac domandam conducunt, adhibere licet, modò à labe perfidiæ sint immunia. Jure autem Gentium non quidem omnium sed Europæarum, & si quæ ad Europæ melioris cultum accedunt, armis venenatis uti, atque ita geminare mortis causas prohibitum est, quod Gentibus ideò placuit, ne pericula, quæ aliàs in bellis sat frequentia sunt, nimiùm augerentur, & intenderentur, unde & fontes veneno inficere vetitum est jure Gentium, quamvìs aquas sine veneno ita corrumpere, ut bibi nequeant, prohibitum non sit, cùm hoc perinde habeatur, ac si flumen aversum, aut fontis venæ fuissent interceptæ, quod & Naturæ, & Gentium jure licitum est. Ex eâdem ratione nec hoste, propinato eidem veneno, jure Gentium interficere licet, quod à Re-

à Regibus profectum esse videtur, quorum vita ab armis ante alios defenditur, à veneno autem minùs, quàm aliorum tuta est, nisi aliqua juris Religione & metu infamiæ defendatur. Armis igitur, non veneno bella gerenda sunt. Grot. *cit. lib. 3. cap. 4. §. 15. 16. & 17.*

VII.

Secundò ad modum agendi mixtum pertinet interfectio hostis, quæ fit immisso percussore. Ubi tamen interest, utrùm percussor fide expressâ, vel tacitâ hosti obstrictus sit, vel nullâ fide ei teneatur. Prioris generis percussorem immittere jure Naturæ licitum non est; quamvìs enim hostis injusti interfectio nobis licita sit, non tamen hoc modo licita est, quia is, qui alterum ad peccandum impellit, & ipse peccat, cùm impulsu suo causa peccati sit, ac proinde Subditum in Regem, Vasallum in Dominum, Milites in eum, cui militant, receptos, ùt supplices, advenas, & transfugas, in eos, qui receperunt, concitare non licet; quoniam omnes fidem expressam, vel tacitam hosti nostro debitam violarent. Imò nequidem operam sponte oblatam acceptare licitum est; quia acceptando probatur peccatum; quid autem interest inter suasorem facti, & probatorem? Certè quamvìs tales proditores operam suam spontè offerant, non tamen gratis offerre solent, sed sceleris sui mercedem stipulantur, quam citra peccatum promittere non potes, quia promittendo incitas ad peccandum ita ut absque hac promissione proditoria alterius voluntas planè non processisset ad actum, cùm vix quisquam gratìs malus esse soleat.

VIII.

Sed nec jure Gentium talem percussorem, cujus facto perfidia inest, in bello publico immittere licet; quamquàm enim in rebus aliis jus Gentium ad alienæ perfidiæ incitationem connivere cœperit, hæc tamen consuetudo se ad jus interficiendi non extendit, ne nimiùm intenderentur pericula, eorum maximè, qui eminent, sed qui percussorem immittit adversùs eum, cui percussor fide vel expressâ, vel tacitâ obstrictus est, non tantùm jus Naturæ, sed & Gentium violare creditur; & ideò Alexander Magnus ad Darium, *impia,*

impia, inquit, *bella suscipitis, & cùm habeatis, arma, licitamini hostium capita.* Et mox: *qui ne belli quidem jura in me servaveris.* Simile est illud de Perseo apud Liv. *lib. 42. cap. 18. Non justum apparare bellum regio animo, sed per omnia clandestina grassari scelera latrociniorum, ac veneficiorum.* Certè qui ita vincit, pessimum in se exemplum statuit. Planè extra bellum publicum in caput defectoris, vel rebellis subditi prœmium statuere pro illicito jure Gentium non habetur. Sic & in latrones, ac piratas, perfidia vitio quidem non caret, apud Gentes, tamen odio eorum, in quos committitur, impunita est. Grot. *cit. lib. 3. cap. 4. §. 18. num. 4. & seqq.*

IX.

Posterioris verò generis percussorem immittere, nec suppositâ belli justitiâ jure Naturæ prohibitum est; quia hostem ubique occidere licet; nec refert, quot sint, qui faciant, aut patiantur. Exemplum insigne nobis suppeditat sacer Codex in Judith, quæ cum ancillâ suâ castra Assyriorum ingressa Holoferni caput abscidit *Judith cap. 13.* Aliud exemplum occurrit apud Liv. *lib. 2. cap. 12.* in Mucio Scævola; destinaverat is Regem Porsenam interficere, qui urbem Romanam obsessam tenebat; unde Tiberim transiit, ac cùm in castra hostium venisset, in confertissima turba propè Regium tribunal constitit. Ibi, cùm stipendium fortè militibus daretur, & scriba cum Rege sedens pari ferè ornatu multa ageret, eúmque Milites vulgò adirent, timens sciscitari, uter Porsena esset, ne ignorando Regem semet ipse aperiret, quis esset, quò temerè traxit fortuna facinus, scribam pro Rege obtruncavit; comprehensus postea non aliâ ratione factum hoc defendit, quàm dicendo: *hostis hostem occidere volui.* Et Porsena ipse in hoc facto nihil, nisi virtutem agnovit. Solent quidem tales Percussores, si deprehendantur, exquisitis suppliciis affici; At hoc non ex eo venit, quòd in jus Gentium deliquerint, sed quia eodem jure Gentium in hostem quidvis licet, ita ut eundem vel simplici tantùm cæde, vel post diros cruciatus demum occidere possint: gravius autem, aut levius malum quisque statuit pro sua utilitate. Cùm ergo difficile sit, ab hac obrepentium audacia sibi cavere, ideò magnitudine supplicii ab ejusmodi attentatis homines absterreri solent. Sic & explora-

ploratores deprehensi pessimè tractari solent, quos tamen mittere jure Gentium utique licet. Sic ipse Moyses exploratores misit ad considerandam terram Chanaan, quam Deus populo Israëlitico promiserat. *Numer. 13.* Grot. *dict.* §. *num. 2. & 3.*

§. V.
De effectibus belli publici.

SUMMARIA.

I. *Effectus belli publici stat tum in licentia lædendi hostem, tum in jure acquirendi res hostium.*

II. *Qui justum suscipit bellum, jure Naturæ ad omnia illa jus habere intelligitur, quæ ad finem juris consequendi moraliter sunt necessaria.*

III. *Jus nostrum non ex solo belli principio, sed & ex causis subnascentibus spectandum est.*

IV. *Multa quoque ad jus agendi consequuntur indirectè, & extra agentis propositum.*

V. *Qui scienter bellum injustum gerit, damna omnia hosti illata, jure Naturæ resarcire tenetur.*

VI. *Ad quid teneatur ille, ad quem res bello injusto capta pervenit?*

VII. *Utrùm is, qui rem bello injusto captam comparavit, pretium pro eâ erogatum repetere possit?*

VIII. *Quid si res bello injusto capta casu fortuito, aut culpâ possessoris perierit?*

IX. *Quo sensu, jure Gentium, hosti hostem lædere, eúmque rebus suis spoliare liceat?*

X. *In Persona lædi possunt jure Gentium omnes, qui intra fines sunt hostiles, tametsi sint peregrini.*

XI. *Sive commisso jam, & cognito bello, sive ante bellum eò venerint.*

XII. *Subditi perpetui, quatenus præcisè eorum personam respicimus, ubique locorum impunè offendi possunt.*

XIII. *Jure Gentium etiam Infantes, Fœminæ, ac senes impunè interfici possunt.*

XIV. *Item captivi, & qui se dedere volunt, imò & qui sine conditione accepti sunt in deditionem.*

XV. *Jure autem Naturæ ex proposito nemo interfici potest, nisi vel ad necessariam defensionem, vel ad criminum punitionem.*

XVI. *Unde in bello etiam justo parcendum est primò Infortunatis.*

XVII. *Secundò Infantibus, senibus, ægrotantibus, fœminis.*

XVIII. *Tertiò in genere omnibus, quorum vitæ genus ab armis abhorret.*

XIX. *Quartò parcendum etiam est captis, modò nullum ampliùs ex iis nobis immineat periculum.*

XX. *Item qui sub æquis conditionibus se dedere volunt, imò & illis, qui sine conditione Victori se tradiderunt.*

XXI. *Adeò, ut personæ recensitæ nequidem ex jure talionis, aut propter pertinaciam in resistendo justè interfici possint.*

XXII. *Pudicitiæ fœminarum hostilium vim inferre inter Christianos jure Gentium prohibitum est.*

XXIII. *Quamvìs jure Gentium res hostiles impunè vastari possint, parcendum tamen est Ecclesiis, sepulchris, & cæteris rebus, quæ ad bellum faciendum, aut ducendum nihil momenti habent.*

XXIV. *Jure Naturæ non nisi in tribus casibus citra injuriam res alienas perdere permissum est.*

XXV. *Jure Gentium quivis in bello publico sine modo, & termino Dominus fit eorum, quæ hosti, aut ejus subditis eripit.*

XXVI. *Adeò, ut res mobiles etiam extra territorium utriusque partis bellantis captæ capientis fiant.*

XXVII. *Intelliguntur autem res hostiles tunc demum captæ, cùm ita detinentur; ut recuperandi spem probabilem alter amiserit.*

XXVIII. *Utrùm res hostiles in bello publico captæ acquirantur ei, cujus auspiciis bellum geritur, vel singulis, qui manu suâ ceperunt?*

XXIX. *Ubique ferè receptum est, ut ex mobilibus sua faciant, quæ capiunt aut socii, aut subditi, qui suo sumptu militant, aut partem belli administrant.*

XXX. *Jure naturæ in bello etiam justo hactenùs tantùm acquiritur rerum captarum dominium, quatenus nobis ab hoste debetur.*

I.

EFfectus belli publici in genere duplex est: primus stat in licentia lædendi hostem; alter in jure acquirendi res hostium. Unde Virgil:

Tum certare odiis, tum res rapuisse licebit.

Accipitur autem vox *licere* duobus modis. I. licère dicitur, quod omni jure permissum est, etiamsi fortè contrarium laudabilius sit. Sic licet matrimonium contrahere, quamvìs laudabilior sit ex pio proposito cælebs castitas. II. licere dicitur, quod vetitum quidem est, apud homines tamen pœnæ non subjacet. Sic Regibus propter defectum fori humani omnia licere dicuntur. Sic apud Lacedæmonios, & Ægyptios olim furari licebat. Videndum jam

 est,

est, quid, & quantum in bello publico liceat, & quo sensu. Ubi imprimis jus Naturæ separari debet à jure Gentium, deinde bellum justum ab injusto.

II.

Qui bellum ex justa suscepit causa, jure naturæ ad omnia ea jus habere intelligitur, quæ ad finem juris consequendi moraliter sunt necessaria. Sic si, quod nostrum est, aut nobis debetur, non possimus aliter consequi ab eo, qui nostrum detinet, aut debet, permissum nobis est, rem aliam, quæ tantundem valet, ei eripere, ut læsa reparetur æqualitas; justitia enim commutativa, quoties ad idem non potest pertingere, fertur ad tantundem, quod in morali æstimatione est idem. Grot. *lib. 2. cap. 7. §. 1. num. 1.* Sic etiam, si ex re alienâ certum mihi immineat periculum, quod aliter effugere non possum, nisi eandem invadam, possum illam custodiæ causâ invadere, & tamdiu custodire, donec periculum cessaverit, tametsi Dominus in culpa non sit. Grot. *cit. lib. 2. cap. 2. §. 10.* Sic quoque si ultio, quam sumere volo, est justa, etiam vis omnis est justa, sine qua ad ultionem perveniri nequit, justum item est omne, quod ultionis pars est, ùt corruptio rerum per incendium, vel aliter, intra justum scilicet modum, ita ut ultio non sit major, quàm injuria; *sunt quadam officia*, inquit Cicer. *de offic. 1. etiam adversùs eos servanda, à quibus injuriam acceperis; est enim ulciscendi, & puniendi modus* Grot. *lib. 3. cap. 1. §. 2.*

III.

Jus autem nostrum non ex solo belli principio, sed & ex caussis subnascentibus spectandum est. Sic non tantùm contra injustum aggressorem me tueri possum, sed etiam adversùs illos jus habeo me defendendi, qui eidem se aggregant, sive socii sint, sive subditi. Sic etiam, qui bello injusto se miscent, quod injustum esse scire possunt, & debent, non tantùm obligationem contrahunt resarciendi sumptus, & damna, sed etiam pati tenentur, ut propter injuriam illatam justa sumatur ultio. Ita David percussit Syriam Damasci, quæ Adadezer Regi Saba contra se auxilium miserat. *2. Reg. 8.* Grot. *cit. cap. 1. §. 3.*

IV.

IV.

Multa quoque ad jus agendi consequuntur indirectè, & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset. Sic si, quod nostrum est, aliter consequi non possimus, nisi plus accipiamus, quàm nobis debeatur, permissum est, hosti plus eripere, ita tamen, ut ejus, quod plus est, pretium restituatur. Sic etiam quamvis Innocens directè nunquam interfici possit, quia vita non subest dominio humano, ex causa tamen gravissima licitum mihi est, talem actionem ponere, ex qua per accidens, & indirectè sequi possit interfectio Innocentis *ex causa*, inquam, *gravissima*, nullâ enim cogente necessitate non possum talem actionem ponere, ex qua saltem per indirectum sequi possit interfectio innocentis; obstat enim lex charitatis: si autem ex omissione talis actionis gravius incurrerem damnum, quàm ex lege charitatis subire tenear ad cavendum damnum proximi, prohibitum mihi non est, talem actionem ponere, etiamsi ex ea per accidens, & per indirectum sequi possit interfectio innocentis, ac proinde si urbem justa ex causa obsessam aliter obtinere nequeam, quàm si turrim, in qua pulvis asservatur pyrius, ignitis petam globis, possum illis turrim petere, tametsi ex ejus ruina quorundam etiam innocentium cædes sequi queat; quia is, qui justam bellandi causam habet, majus ex irrita obsidione, si ea simul considerentur, quæ exinde consequuntur, damnum incurreret, quàm ex lege charitatis ad conservandam vitam quorundam Innocentium subire teneatur. Confer P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. cap. 6. Controv. 3. à num. 618. ad num. 627.* & Grot. *dict. cap. 1.* §. *4.* Atque ex his generalibus principiis cognosci jam potest, quid, & quantum in bello ex justa causa suscepto jure naturæ licitum sit.

V.

Quòdsi bellum injustum sit, tametsi solenni modo sit susceptum, bellator injustus damna omnia, quæ hosti sive interficiendo, sive res ejus vastando, sive prædas agendo intulit, jure Naturæ resarcire tenetur: si verò bellum, quod re ipsâ injustum est, bonâ fide justum esse credat, etiamsi postea cognoscat, injustum fuisse, damna quidem per corruptionem rerum illata ut reparet, obligatus

haud eſt; quamvìs enim talia damna ſint voluntaria, non provenêre tamen ex culpa; qui enim bonâ fide credit, ſe juſtam habere bellandi cauſam, hoc ipſo ſimul credit, ſe jus habere, ejusmodi damna inferendi, utpote quæ, ut ſuppono, ad conſequendum id, quod ſibi deberi putat, ſunt neceſſaria: ergò inferendo injuſtè non agit, quia id, quod agit, injuſtum eſſe ignorat, ac per conſequens nullam coram Deo culpam contrahit: ubi autem nulla ſubeſt culpa, non poteſt ex radice injuſtæ læſionis conſurgere obligatio reſtituendi. Si verò res quasdam hoſti eripuiſſet, & illas etiamnum penes ſe extantes haberet, dubium non eſt, quin ex radice rei acceptæ easdem reſtituere teneatur; multùm enim falluntur illi, qui res bello injuſto captas ideo non reſtituendas eſſe arbitrantur, quòd bellantes inter ſe, cùm ad bellum progreſſi ſunt, eas quaſi in aleam miſiſſe, & tacito pacto capientibus donâſſe intelligantur; nam primò nemo temerè ſuum jactare præſumitur: deinde bellum à contractuum naturâ per ſe quàm longiſſimè abeſt: denique neutra pars intendit res ſuas perdere, ſed potiùs alienas acquirere. Si autem penes eum non ampliùs extarent, ſiquidem ex illis factus ſit locupletior, eatenus ad reſtitutionem tenetur, quatenus exinde locupletior eſt factus; ſi verò ditior non ſit effectus, ad nihil tenetur, quia nec rem, nec lucrum ex re aliena habet.

VI.

Eodem modo diſcurrendum eſt de eo, ad quem res bello injuſto capta quoquo modo pervenit; nemo enim plus juris in alterum transferre poteſt, quàm ipſe habeat; qui autem bello injuſto rem capit, ejus dominium nactus non eſt; bellum enim injuſtum naturam ſapit latrocinii; quare titulus habilis non eſt ad conferendum dominium, ac proinde licèt aliquis bonâ fide rem acceperit, poſtquam tamen cognovit, bellum fuiſſe injuſtum, non minùs eandem, ſi extet, reſtituere tenetur, quàm ipſe, qui cepit: ſi verò non ampliùs penes ipſum extet, in tantum duntaxat tenetur, in quantum ex ea locupletior effectus eſt. At

VII.

VII.

Quæres I. Utrùm is, qui rem bello injusto captam comparavit, pretium pro eâ erogatum repetere possit? Placet interesse, utrùm sciens, vel ignorans, bellum injustum esse, rem emerit. Si sciens, porrò refert, utrùm hoc animo emerit, ut eam Domino restitueret, vel non. Hoc casu nihil repetere potest, cùm nihil distet ab eo, qui rem furtivam, aut vi raptam sciens à fure, vel prædone suo nomine comparavit, quem pretium repetere posse, nemo dixerit; fur enim & ipse est. Illo casu verò tantum repetere potest, quantum Dominus libenter erat impensurus, ut desperatam adipisceretur possessionem; ipsa enim possessio facti est pretio æstimabilis, si, quæ erat desperata, facta sit recuperatu facilis. Certè nemo tenetur rem alioquin perituram alteri gratìs servare: ergo dum pro ea servanda quid sumptûs, aut operæ impendit, æquum est, ut indemnis servetur, cùm hactenus Dominus factus sit locupletior. Plus autem repetere non potest, quàm diximus, tametsi rem pluris comparâsset. Idem dicendum est, si quis ignorans, bellum injustum esse, rem emerit. Confer Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 14. Dubit. 3. num. 20.* Grot. *lib. 2. cap. 10.* §. *9. & lib. 3. cap. 10.* §. *6. num. 2.*

VIII.

Quæres II. Quid juris sit, si res bello injusto capta casu fortuito perierit? Arbitror interesse, utrùm apud bonæ, vel malæ fidei possessorem perierit. Bonæ fidei possessor ad nihil tenetur; quia nec rem, nec lucrum ex re alienâ habet, ac proinde nec ex radice rei acceptæ, nec injustæ læsionis, cùm bona fides eum defendat, ad ullam restitutionem obligatus esse potest. Imò tametsi res culpâ ejus periisset, tamen ex capite injustæ læsionis haud teneretur; quia rem quasi suam neglexit. Less. *cit. cap. 14. Dubit. 1. num. 7.* Possessor autem malæ fidei à restitutione æstimationis liber non est; quia in continuâ existit morâ, nisi res æquè apud Dominum periisset, etiamsi eidem fuisset restituta; tunc enim eidem damnum in effectu non infert. Aliud dicendum, si malæ fidei Possessor rem bello injusto captam ultrò destrueret; nam hoc casu æstimationem red-

dere

dere is tenetur, tametsi res æquè apud Dominum fuisset interitura; qui enim ultrò destruit rem alienam, quam scit alienam esse, ille se obligat ad restituendum pretium, quæ obligatio salva manet, etiamsi res apud Dominum interiisset. P. Haunold. *suprà cit. Tract. 2. cap. 3. Controv. 6. num. 367. & 369.*

IX.

Vidimus in genere, quid juris Naturæ sit in bello publico tum justo, tum injusto; nam magis specialia suis locis attingemus, progredimur jam ad jus Gentium. Diximus suprà, effectum belli publici esse duplicem, primum consistere in licentia lædendi hostem, alterum in jure acquirendi res hostium, licere autem significatione quidem minùs propriâ, receptâ tamen, dici etiam illud, quod vetitum quidem est, apud homines tamen pœnæ non subjacet. Et hoc sensu jure Gentium hosti hostem lædere, eúmque rebus suis spoliare licet, ita ut, quamvis bellum iniquum gerat, aut modum jure naturæ concessum excedat, in alio tamen territorio fortè repertus, tanquam homicida, aut prædo puniri, vel bellum ipsi propterea ab alio inferri haud possit, quod Gentibus ideo placuit, quia inter duos populos de justitia belli pronuntiare velle, aliis populis pacatis periculosum foret, quippe qui hac ratione facile bello alieno implicari possent, accedit, quòd etiam in bello justo ex indiciis externis vix satis cognosci possit, quis justus sit se tuendi, sua recuperandi, aut vindicandi modus, ut adeò melius visum fuerit, conscientiæ bellantium hæc exigenda relinquere, quàm ad aliena arbitria revocare. Hinc Massilienses in causa Cæsaris, & Pompeji dicebant, *neque sui judicii, neque suarum esse virium discernere, utra pars justitiorem habeat causam*, ut ipse refert Cæsar *de Bello civili lib. 1. cap. 35.* Grot. *lib. 3. cap. 4. §. 3. & 4.*

X.

Læditur autem hostis vel in persona, vel in rebus. In persona læditur cæde, & mutilatione, & hæc licentia latissimè patet; nam primò jure belli impunè interfici possunt non tantùm, qui actu ipso arma gerunt, aut ex causa permanente bellum moventis sunt subditi, sed omnes, qui intra fines sunt hostiles, tametsi aliàs ei subjecti

jecti haud sint, cùm & ab his damnum metui possit, utpote quibus ab hoste nostro non minùs, quàm subditis facultas nos lædendi data esse censetur, quod in bello continuo, & universali sufficit, ut locum habeat hoc jus licentiæ, seu impunitatis. Alia est ratio pignorationum, seu repressaliorum, quibus peregrini, & eorum bona haud subjacent; pignorationes enim introductæ sunt ad exemplum onerum publicorum impositorum ad luenda civitatis debita, à quibus immunes sunt illi, qui aliquantisper duntaxat in territorio morantur. Vid. Grot. *cit. cap. 4. §. 6. junct. ejusdem lib. cap. 2. §. 7. num. 2.*

XI.

Et quidem non illi tantùm peregrini jure Gentium impunè interfici possunt, qui commisso jam, & cognito bello intra fines hosticos venerunt, sed & qui ante bellum eò iverunt, quippe qui saltem post modicum tempus, intra quod discedere potuissent, pro hostibus haberi videntur; imò tametsi non potuerint discedere, per vim fortè retenti, & coacti, ut unà cum aliis arma ferant, vel in stipendium conferant, tamen hostium loco sunt, perinde ùt Miles, qui invitus in militiam trahitur. Grot. §. *7. & ibi.* Tesmar.

XII.

Qui autem ex causa permanente hostium sunt subditi, eos jure Gentium ubicunque locorum impunè offendere licet, quatenus ipsorum personam respicimus; qui enim hostis est, ubique impeti, & sine metu incurrendi pœnam apud homines interfici potest, cùm mutatio loci non mutet qualitatem hostilem; at tales subditi hostes sunt, quia bellum Imperanti indictum, simul etiam omnibus ejus subditis indictum esse censetur: ergo &c. Dixi: *quatenùs ipsorum personam respicimus*; quanquam enim in territorio pacato interfici haud possint, hoc tamen non ex ipsorum persona venit, sed ex jure illius, qui eò loci imperium obtinet, quod reverenter habendum est. Sic Asdrubal nihil hostile in portu Regis Syphacis ausus est contra Scipionem. Liv. *lib. 28. cap. 17.* Grot. §. *8.*

XIII.

Porro jure Gentium impuniti ſunt etiam, qui infantes, & fœminas, ac ſenes interficiunt. Sic *Pſalm. 136. in fine: Beatus fore dicitur, qui parvulos Babyloniorum tenebit, & ad petram allidet.* Sic Tacit. *lib. 1. annal. cap. 51. num. 2.* de Germanico Cæſare vicos Marſorum ferro flammiſque pervaſtante ſcribit: *non ſexui, non ætas miſerationem attulit.* Similiter Flor. *lib. 1. cap. 13. num. 14.* Gallos Senones ſedentes in curulibus ſuis prætentatos ſenes, quos priùs velut Deos, Genióſque venerati erant, poſtquam homines eſſe liquebat, pari vecordiâ mactâſſe. Adde Liv. *lib. 5. cap. 41.* ubi idem refert

XIV.

Deinde jure Gentium impunitatem etiam habent, qui captivos, & quidem quovis tempore, item eos, qui ſe dedere volunt, nec recipiuntur, quin & acceptos in deditionem, ſine ulla tamen conditione, interficiunt. Sic Pyrrhus apud Senec. *in Troad. v. 333.* ait: *lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit.* Et ideò mater, conjuxque Darii captivæ apud Curt. *lib. 3. cap. 12.* rogant, ut, priusquam interficerentur, Darii corpus more patrio ſepelire liceret. Sic licèt Uſpenſes veniam liberis corporibus oraverint, victores tamen eorum preces ſunt aſpernati, ut belli potiùs jure caderent. Tacit. *lib. 12. annal. cap. 17.* vide Grot. §. *10. 11. & 12.*

XV.

Quamvìs autem moribus Gentium talia ſint impunita, jure tamen Naturæ ex propoſito interfici nemo poteſt, niſi vel ad neceſſariam ſui, aut rerum ſuarum defenſionem, vel ad criminum punitionem, quæ ut juſta ſit, neceſſe eſt, ut is ipſe, qui interficitur, deliquerit, & quidem tantum, quod apud æquum Judicem mortis ſupplicio poſſit vindicari; nam, ùt rectè Ariſtides apud Grot. *lib. 3. cap. 11. §. 1. num. 1.* ait: *Poſſunt ſanè, poſſunt etiam, qui ſe vindicant, injuſti eſſe, ſi modum excedant. Nam & qui in puniendo progreditur ad id, quod iniquum eſt, ſecundus eſt injuriæ Author.* Multis ergo in bello etiam juſto parcendum eſt, ùt

XVI.

XVI.

Primò infortunatis, qui non hostili animo apud hostes sunt, quales tempore Mithridatis erant Athenienses, *ejus enim armis oppressi, cùm ab inimicis tenerentur, ab amicis oppugnabantur, & animos extra mœnia, corpora necessitati servientes intra muros habebant*, ùt loquitur Vellejus Paterculus *lib. 2.* Infortunatorum numero accensendi sunt etiam illi, qui non spontè, sed coactè partes hostis nostri sequuntur, uti enim in aliis, ita & in bello necessitas excusat.

XVII.

Secundò parcendum est infantibus, fœminis, senibus decrepitis, qui nec ope nec consilio nos lædunt, & lecto decumbentibus. *Arma habemus*, ait Camillus apud Liv. *lib. 5. cap. 15. non adversùs eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur, sed adversùs armatos.* Et alius apud Tacit. *Neque adversùs fœminas, sed palam adversùs armatos bellum se tractare.* Nisi fortè fœminæ peculiare crimen supplicio dignum admiserint, aut unà cum viris in hostem pugnent, & urbem defendant. Exemplum talium fœminarum occurrit apud Liv. *lib. 28. cap. 19.* ubi non militaris modò ætas, aut viri tantùm, sed fœminæ quoque, puerique supra animi, corporisque vires aderant, propugnantibus tela ministrabant, saxa in muros munientibus gerebant. Grot. *cit. cap. 11.* §. *9. & ibi Tesmar.*

XVIII.

Tertiò parcendum est in genere omnibus, quorum vitæ genus ab armis abhorret. Sic apud Liv. *lib. 4. cap. 59.* pronuntiatum, *ne quis, præter armatos, violaretur*; & cùm Sutrium caperetur, præcones per urbem dimisli poni arma, & parci inermi jusserunt, nec præter armatos quemquam violari. Tales sunt primò Clerici, & Religiosi. *cap. 2. X. de Treug. & Pac.* Sic Philistæi, qui hostes erant Judæorum, non nocebant collegio Prophetarum. *1. Reg. cap. 10.* Deinde qui studiis litterarum honestis, & humano generi utilibus addicti sunt. Item Agricolæ, & Mercatores. *cit. cap. 2.* & denique alii etiam Artifices, & opifices quorum omnium vita ab armis aliena est. Grot. §. *10. 11. & 12.*

XIX.

Quartò parcendum etiam est captis, qui arma contra nos gesserunt, modò nullum ampliùs ex iis nobis immineat periculum, *sicut bellanti & resistenti*, inquit S. Augustin. *Epist. 1. ad Bonifacium, violentia redditur, ita victo, vel capto misericordia jam debetur;* maximè in quo pacis perturbatio non timetur. Grot. §. *13*.

XX.

Quintò parcendum quoque est illis, qui sub æquis conditionibus sive in prælio, sive in obsidione se dedere volunt. Rectè Siculi, si id, quod naturâ æquum est, respicimus, Marcellum apud Liv. *lib. 26. cap. 30.* reprehendunt, quòd Syracusas vi capere maluerit, quàm per deditionem recipere in fidem, quamvìs ille ex more Romano egerat, quo serior deditio rejiciebatur; si enim aries murum percussisset, Romani deditionem non ampliùs acceptabant. Imò & illis parcendum est, qui sine conditionibus, seu **auf Gnad und Ungnad**, se victori tradunt, nisi tale crimen antecesserit, quod æquus Judex morte vindicandum censeret, ùt si de injustitia belli convicti tamen in armis perstitissent, vel immanibus conviciis famam hostis laceràssent, vel fidem, aut Gentium jus violassent, aut transfugæ essent. At

XXI.

Utrùm Personæ, quibus hactenùs ex æquitatis, ac juris naturalis præceptis parcendum esse diximus, ex jure saltem Talionis, aut propter pertinaciam in resistendo justè interfici possint? Equidem Historici causam interfectorum hostium, captorum præsertim, & supplicum, aut ad Talionem, aut ad obstinatum studium in defendendo interdum referre solent. At neutra causa interfectionem justam reddere potest; nam primò Talio jure Naturæ non nisi in ipsos, qui deliquerunt, exerceri potest; in bello autem illa plerumque redundat in malum eorum, quorum nulla culpa est in eo, quod factum fuisse accusatur. Dubium quidem movere posset, quòd hostium quasi unum corpus fictione quadam intelligatur, ac proinde, quod ab uno commissum est, ab omnibus commissum esse censeatur;

featur; ſed ut aliquis puniri, aut ultio de eo ſumi poſſit, non ſufficit, ut fictione quâdam eadem perſona cum delinquente eſſe intelligatur; nam & Pater, & Filius, Uxor, & Maritus eadem finguntur perſona, nec tamen alter ob delictum alterius puniri poteſt. Ut igitur aliquis pœnæ, vel ultioni ſubjici poſſit, neceſſe eſt, ut ipſe deliquerit, non alius, cùm propter delictum alienum nemo innocens puniri queat: nec præſumptio capi poteſt, quòd ea, quæ à quibusdam vel ſponte, vel juſſu Ducum contra jus Naturæ perpetrata ſunt, totus ſtatim exercitus probare cenſeatur; & ſanè perquàm abſurdum eſt, ea, quæ accuſas, & pravè facta dicis, tanquam rectè facta velle imitari. Pertinacia autem in reſiſtendo, ſuppoſitâ belli juſtitiâ, ſupplicium non meretur; imò tantum abeſt, ut in eo crimen ſit, ut ex adverſo pro crimine habeatur, ſi quis præſidio deceſſerit. Vide Grot. *ſæpè cit. lib. 3. cap. 4. §. 13. & cap. 11. §. 16.*

XXII.

Cæterùm in perſona hoſtis læditur non tantùm cæde, & mutilatione, ſed etiam, ſi pudicitiæ fœminarum hoſtilium vis inferatur; & fuêre quidem Gentes, apud quas etiam ſtupra in fœminas hoſtiles impunita erant, quia ſolam ſpectârunt injuriam in corpus hoſtile; meritò tamen aliis moratioribus contrarium placuit, cùm talis efferatæ libidinis actus ad finem belli nihil faciat. Quamobrem maximè inter Chriſtianos non tantùm ùt diſciplinæ militaris pars, ſed etiam ùt pars juris Gentium obſervari debet, ut qui pudicitiam vi læſit, quamvìs in bello, ubique pœnæ obnoxius ſit. Grot. *dict. cap. 4. §. 19.*

XXIII.

In rebus hoſtis læditur depopulatione agrorum, incenſione oppidorum, vaſtatione munitionum, deſtructione portuum &c. quæ non minùs quàm hoſtis interfectio jure Gentium impunè licent; plus enim eſt, vitam hoſti adimere, quàm res ejus vaſtare, cui autem licet, quod plus eſt, non debet id, quod minus eſt, non licere. Ab hac tamen licentiâ bellicâ ſaltem, inter Chriſtianos, meritò excipiuntur Eccleſiæ, & quæ eis accedunt, quas nullâ co-

gente necessitate ex proposito destruere impium est facinus, quanquam, si necessitas cogat, supposità belli justitià id prohibitum non sit; sæpè ab obsessis propria destruuntur templa, si exinde ipsis imminere possit periculum. Similiter etiam sepulchris, & monumentis in honorem defunctorum exstructis, uti & cœteris rebus, quæ ejus naturæ sunt, ut ad bellum faciendum, aut ducendum nihil momenti habeant, veluti sunt porticus, statuæ, picturæ &c. parcendum esse, ratio jubet, *rabiosi enim animi est*, ùt inquit Polyb. *lib. 5. ea perdere, quæ nec hosti perdita vires adimant, nec perdenti emolumentum afferant.* Laudat Cicer. *Verrin. 2.* Marcellum, quòd ædificiis omnibus Syracusarum, publicis, & privatis, sacris, & profanis sic pepercerit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda venisset.

XXIV.

Dolendum sanè est, quòd milites, ex quo hostile Solum ingressi sunt, nihil non fas sibi esse putant in res inimicorum, adeò, ut obvia quæque conculcent, & prosternant, cùm tamen jure Naturæ non nisi tribus in casibus citra injuriam res alienas perdere permissum sit. Primò, si ad id extrema, vel quasi extrema cogat necessitas; hoc enim casu reviviscit primæva rerum communio, non quidem simpliciter, & absolutè, sed ita, ut annexa sit obligatio resarciendi damni, si quis resarcire possit; in tantum enim in tali extremæ necessitatis casu primæva reviviscit rerum communio, in quantum necessarium est, ut imminens evitetur periculum; atqui ad hoc necesse non est, ut reviviscat simpliciter, & absolutè, sed sufficit, si reviviscat cum annexá obligatione restituendi: ergò &c. Certè distinctioni dominiorum ampliùs derogari non debuit, quàm exigat necessitas. Secundò jure Naturæ rem alienam citra injuriam destruere permissum est, si alter, quod ex obligatione justitiæ commutativæ mihi debet, præstare recuset, ita tamen, ut res destructa imputetur in debitum quasi percepta, quod tamen inter eos duntaxat procedit, qui vivunt in statu naturali; in statu autem civitatis hoc locum non habet; nam in statu naturali cessant judicia non autem in statu civitatis. Tertiò jure Naturæ licitum est, rem alienam destruere ad ulciscendam illatam injuriam, modò ultio non excedat mensu-

menſuram delicti; nam propter levem duntaxat injuriam vaſtari non poteſt integra provincia. Hoc tamen rurſus inter eos tantùm locum habet, qui invicem vivunt in ſtatu naturali; in ſtatu autem civitatis, cùm Judex adiri poſſit, vindicta privata utique prohibita eſt. Vid. Grot. *lib. 3. cap. 12.* §. *1.*

XXV.

Alter belli publici effectus conſiſtit in jure acquirendi; nam jure Gentium quivis in bello publico ſine modo, & termino Dominus fit eorum, quæ hoſti, aut ejus ſubditis eripit, ita ut & ipſe, & qui ab eo titulum habent, ab omnibus Gentibus in poſſeſſione talium rerum tuendi ſint, tametſi is bellum iniquum gerat, aut plus, quàm debetur, eidem eripuerit; nudum enim factum ſpectant Gentes, illúdque utrinque pro juſto habent, quia de juſtitia, vel injuſtitia alieni belli pronuntiare nec volunt, nec debent: fiunt quidem etiam in bello, quod contra prædones, aut rebelles ſubditos geritur, capta capientium; at ex una duntaxat parte, idque ex jure Naturali non ex jure Gentium voluntario, quippe quod Gentibus tantùm proſpicit, non his, qui ſinè Gente ſunt, aut ſolùm pars Gentis ſunt. Grot. *cap. 6.* §. *2. junct. cap. 3.* §. *12. cit. lib. 3.*

XXVI.

Acquiruntur autem in bello publico tum res, tum perſonæ hoſtiles, & res ſive mobiles ſint, ſive immobiles, & porrò mobiles, tametſi fortè extra territorium utriusque partis bellum gerentis captæ ſint, cùm res hoſtiles eo loco habeantur, quo res nullius; poteſt quidem is, qui in eo loco imperium habet, lege ſuâ prohibere, ne id fiat, & ſi contra legem factum ſit, de eo, tanquam de delicto conqueri, & poſtulare, ut ſibi ſatisfiat; at nihilominùs res capta fiet capientis, perinde ùt fera beſtia etiam contra prohibitionem Domini in alieno capta capientis fit. Grot. *dict. lib. cap. 6.* §. *26. num. 2.* Quæ verò res hoſtium non ſunt, quamvìs apud hoſtes reperiantur, eæ bello acquiri haud poſſunt; nam res cenſentur ex conditione perſonæ, quæ ſi hoſtilis non ſit, nec res ejus tanquam hoſtiles occupari poſſunt, tametſi in oppidis, aut navibus hoſtium exiſtant;

diver-

diversum est in personis, quæ, ùt suprà diximus, si apud hostes existant jure Gentium impunè interfici possunt, tametsi bellum gerenti subjectæ haud sint, nimirum quia personæ mihi nocere queunt, non autem res; potest quidem hostis illis in meum damnum uti; at causa principalis damni non sunt res, sed hostis; interim tamen res, quæ in hostium oppidis, aut navibus existunt, hostiles esse præsumuntur, donec contrarium probari possit. Grot. *cit. cap.* §. *5. & 6.*

XXVII.

Intelliguntur autem res hostiles tunc demum captæ, cùm ita detinentur, ut recuperandi spem probabilem alter amiserit, quod in rebus mobilibus tunc fit, cùm intra fines, seu præsidia hostium perductæ fuerint, in immobilibus autem, cùm mansuris munitionibus ita includuntur, ut nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit. Non igitur qualiscunque possessio sufficit, sed firma, stabilis ac duratura requiritur. Grot. §. *3. & 4.*

XXVIII.

Controversum autem est, utrùm res bello publico ex hostibus captæ acquirantur ipsi populo, vel Regi bellum gerenti, an verò singulis, qui de populo, aut in populo sunt, ac manu suâ ceperunt? Grot. *cit. cap. 6.* §. *10. & seqq.* rem hanc expedit distinctione factâ inter actus publicos belli, & inter actus privatos, qui fiunt occasione belli publici, ita ut per actus publicos res etiam mobiles jure Gentium acquirantur populo, aut Regi bellum gerenti, quoniam singuli Reipublicæ personam sustineant, ejúsque vice fungantur, per actus privatos verò, quales ait esse dimicationes singulares & liberos, ac injussos excursus, singulis, qui ceperunt; quia hoc casu non intelligantur capere ut Ministri. Grot. adstipulatur Kulpis *ad dict. cap. 6.* §. *2. Litt. l.* Sed verior videtur esse eorum sententia, qui tenent etiam res mobiles sine distinctione acquiri ei, cujus auspiciis bellum geritur, quia capientes, sive illi mercenarii sint milites, sive subditi, quibus militia pro imperio etiam citra stipendium injuncta est, semper agunt ex authoritate summi Imperantis ac proinde tanquam ejus instrumentum, cùm privatus quà talis nihil quid-

quidquam in bello gerere possit. Quidquid igitur ex præda obtinent singuli, id omne voluntati summi imperantis sive expressæ, sive tacitæ in acceptis referre debent. Vid. Ziegler. *ad* §. *12*. Hennigeſ. *ad* §. *13*. Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 8. C. 6*. §. *21*.

XXIX.

Et quamvis hac in re diversi sint populorum mores, & leges, ubique tamen propemodum receptum est, ut sua faciant, quæ capiunt aut socii, aut subditi, qui suo stipendio & suo sumptu, suóque periculo militant. Ratio in sociis est, quia naturaliter socius socio tenetur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune, aut publicum eveniunt. Nisi igitur causa alia, puta, mera beneficentia, aut pactum antecedens appareat, credibile est, spem ex hostibus lucrandi spectatam esse in damni, & operæ compensationem, quippe, quæ vix gratis præstari solet. Subditis autem, qui suo sumptu militant, aut quod plus est, suo sumptu partem belli administrant, veluti qui naves suis impendiis instruunt, ac sustentant, ejus, quod plus cœteris operæ, aut sumptûs impendunt, & multò magis damnorum retributio debetur à civitate, in cujus locum spes prædæ totius, aut partis incertæ facilè concedi solet. Hæc autem, quæ diximus, de rebus tantùm mobilibus intelligenda sunt; res enim immobiles ei cedunt, qui suo nomine suscepit bellum. Sic Romani, qui Ætolos adjuvabant adversùs Philippum sibi tantùm captivos, & res mobiles sumebant, Ætolis verò urbes, & agros relinquebant. Liv. *lib. 26. cap. 24*. Grot. §. *23. & 24*.

XXX.

Jure autem Naturæ in bello etiam justo hactenùs duntaxat acquiritur rerum captarum dominium, quatenus nobis ab hoste debetur; tametsi enim ad securitatem nostram plus, quàm nobis debeatur, eripere permissum sit, cessante tamen periculo id, quod plus ereptum est, vel in se, vel in pretio restitui debet. Cœterùm in debiti compensationem, ùt jam suprà dictum est, etiam damna, & sumptus ab altero in bellum facti veniunt, modò hostis, bellum, quod gerit, injustum esse sciat; si enim bonâ fide credat, se justam

habere bellandi causam, res ereptas, vel si non ampliùs extent, in quantum ex illis effectus est locupletior, restituere quidem tenetur, ad damna autem per corruptionem illata, aut sumptus, quos alter in bellum fecit restituendos obligatus haud est; quia culpâ caret.

XXXI.

Deinde qui bellum gerit, quod injustum esse scit, non tantùm præter debitum primarium, ratione cujus exortum est bellum, omnia quoque damna, & sumptus ab altero in bellum factos eidem restituere tenetur, sed insuper etiam pati cogitur, ut propter illatam injuriam proportionata sumatur ultio. Propter debitum prioris generis non tantùm summus Imperans, qui bellum injustum gerit, sed & subditi tanquam fidejussores, & bona eorum, quasi pignoris nexu jure Gentium sunt obligata, quod quædam extorsit necessitas; aliàs enim magna daretur injuriis faciendis licentia, cùm bona Imperantium non tam facilè possint in manus venire, quàm bona privatorum. Propter debitum autem posterioris generis subditi, eorúmque bona neutiquam tenentur; odiosum enim est, ut innocentes subditi, & eorum bona pro debito alieno sint obligata, ac proinde jus Gentium hac in parte latiùs produci non debet, quàm appareat fuisse introductum, præsertim cùm inter debitum prioris, & posterioris generis magnum sit discrimen; nam illud, si non obtinemus, patimur damnum, vindictam autem sine rerum nostrarum jactura omittere possumus. Grot. *sæpè cit. lib. 3. cap. 13. §. 1. & 2. junct. cap. 2. §. 2.*

XXXII.

Quamvis autem non tantùm Imperantis, qui bellum injustum gerit, sed & subditorum Innocentium bona eò usque capi, & acquiri possint, donec ratione damnorum quoque, & sumptuum in bellum factorum nobis fuerit satisfactum, quamdiu tamen spes superest, quod nostrum facilè consequi possimus ab originariis, & principalibus debitoribus, ad eos venire, qui culpâ vacant, prohibet humanitas, cùm bona subditorum pro debito Imperantium in subsidium duntaxat sint obligata, quin & relinquenda illis sunt, quibus nos faciliùs, quàm ipsi carere possumus, præsertim si satis ap-

pareat,

pateat, eos à suâ civitate nihil ampliùs recuperaturos esse. Grot. *ubi suprà* §. 4.

XXXIII.

Personarum hostilium acquisitio est vel singulorum, vel universorum. Singuli servitutis personalis: universi autem servitutis civilis subeunt jugum, de quo alibi satis dictum est. Servituti Personali Jure Gentium veteri subjiciebantur omnes bello publico capti, & intra præsidium hostium perducti, adeò, ut nequidem illi, qui bello repentè exorto fato suo intra fines hostium deprehensi fuêre, ab hac calamitate fuerint exempti. Imò non ipsi tantùm, qui capti fuerant, servi fiebant, sed & posteri in perpetuum ex matre servâ nati, quod ideo placuit; quia alioqui, si summo jure captores usi fuissent, illi ipsi nati nunquam essent. Sed & res omnes, quæ captæ fuerant, cum persona acquirebantur Domino etiam incorporales, non quidem primò, ac per se, sed mediâ personâ, cujus ea incorporalia fuerant, nisi fortè ex singulari personæ proprietate profluxissent, ac proinde inalienabilia sint, veluti jus patrium, quæ enim hujus generis fuerant, vel manebant penes personam, si manere poterant, uti jus familiæ, & consanguinitatis, vel si non poterant, extinguebantur, prout sunt ea jura, quæ captivo competebant ex certa qualitate, quam habebat in patria. Erat autem jure Gentium potestas in servos vix non immensa, adeo ùt JCtus Cajus in *l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui, vel alien. jur.* apud omnes peræquè Gentes Dominis in servos vitæ, necísque potestatem fuisse dicat, quæ tamen infinita licentia apud Romanos constitutione Divi Antonini ad æquitatem redacta est. *cit. l. 1. §. 2.* Et hæc omnia ideo jure Gentium olim introducta fuêre, ut hac ratione allicerentur captores ad abstinendum à summo illo rigore, quo captos & statim, & post moram jure belli interficere poterant. Grot. *alleg. lib. 3. cap. 7. §. 1. & seqq.*

XXXIV.

Quamvìs autem jure Gentium bello etiam injusto capti servi fiant capientium, fas tamen est ita captis, & qui ex iis nascuntur, fugere, quia dominium, quod captores in ejusmodi captivos con-

 sequun-

sequuntur, in judicio tantùm humano, & coactior valet; ut enim captis parcere vellent, sufficiebat facultas vindicandi servum, & cogendi, ac res ejus habendi, nec necessarium erat, ut animo quoque injiceretur Religionis vinculum, aut certè si quis istis utilitatibus non moveretur, nec obligatio conscientiæ eum motura fuerat, ut captivo parcere vellet. Videri quidem posset, talem captivum propter beneficium servatæ vitæ fugere non posse, cùm pro eo se ad servitutem obligâsse censeatur; at primò beneficium non confert, qui vitam non adimit, quam jure adimere non potest; aliàs & latro viatori conferret beneficium, si eundem non interficeret. Deinde gratìs dicitur, talem captivum se ad servitutem obligâsse, cùm illa ex eo, quòd capto vita servetur, absque promissione per se sequatur.

XXXV.

Multùm autem interest, utrùm bello durante, vel pace jam factâ captivus fugerit. Si bello durante, porrò refert, utrùm fugerit ad suos, vel ad eos, qui partes in bello easdem sequuntur, an verò ad alios. Si ad suos, vel socios fugerit, & postliminii jure is libertatem consequitur. Si autem ad alios fugerit, aut pace jam factâ ad suos, vindicanti Domino reddendus est; quamvìs enim bellum injustum sit, ab aliis tamen Gentibus pro justo habetur, quoniam periculosum foret, si aliena bella ad sua arbitria revocare, ac de eorum justitia, vel injustitia pronuntiare vellent. Grot. *cit. cap. 7. §. 6.*

XXXVI.

Jure autem naturæ, qui in bello injusto capti sunt, libertate suâ non excidunt: si verò bellum sit justum, personæ hostiles eò usque tantùm capi, & in servitutem redigi possunt, quatenus ab hoste debetur, nisi fortè propter peculiare delictum meritæ fuissent libertatem amittere. Et quamvìs olim jure Gentium potestas, in servos vix non immensa fuerit, adeò, ut apud omnes peræquè Gentes, velut paulò antè dictum est, Domini in servos vitæ, necísque habuerint potestatem, jure tamen Naturæ etiam in eos, qui justo bello capti sunt, non nisi modica, quatenus scilicet necessitas exigit,

exigit concessa est castigatio. Deinde etiam operæ, quas servus Domino pro alimentis præstare tenetur, cum modo, & habitâ ratione valetudinis exigendæ sunt. Quòdsi servilis officii modum excedat, & aliquid liberâ voluntate, non ex imperio præstet, etiam beneficium Domino exhibere censetur. Similiter si quid suum defraudans genium comparserit, aut successivi temporis diligentiâ quæsiverit, id aliquo modo ipsius est, nec citra delictum, aut necessitatem Domini servo adimi debet. Imò humanitas exigit, ut post longas operas, aut valde magnas etiam servo libertas detur. Grot. *cap. 14. §. 1. & seqq.* At

XXXVII.

Quæres. Utrùm fugere possit, qui bello justo captus est? ℞. cum Grot. *cit. cap. 7.* eum fugere non posse; quia ex communi Gentium Conventione operas suas civitatis nomine debet, nisi intolerabilis sævitia Domini ei hanc imponeret necessitatem.

XXXVIII.

Planè jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non ampliùs fiunt servi capientium; mansit tamen etiam inter Christianos mos captos custodiendi, donec vel invicem permutentur, vel pretio redimantur, cujus determinatio, nisi certi aliquid convenerit, in arbitrio Victoris est: dictat tamen humanitas, non ultrà intendi debere, quàm eo deducto, ne egeat captus rebus necessariis. Quòdsi conventio de pretio facta sit, tametsi postea captus intelligatur esse locupletior, quàm credebatur, illa tamen propterea rescindi non potest; quia jure Gentium externo nemo cogitur supplere, quod in contractu minùs æquo promisit pretio, si dolus non intercessit. Grot. *sæpè cit. lib. 3. cap. 21. §. 27. junct. lib. 2. cap. 12. §. 26.* Ubi tamen

XXXIX.

Quæres I. Utrùm pretium conventum, & ante mortem non solutum ab hærede debeatur? ℞. cum Grot. *dict. cap. 21. §. 29.* interesse, utrùm in captivitate mortuus sit, vel cùm jam in libertate esset. Illo casu pretium non debetur, quia promissioni inerat

 condi-

conditio, si liberaretur, mortuus autem non liberatur. Hôc autem casu debetur; jam enim lucratus erat id, pro quo promissum fuerat pretium, nisi fortè ita conventum sit, ut tunc demum solvendum sit pretium, si die præstituto, qui captus est, liber vivat, quod tamen ùt minùs naturale non præsumitur, sed manifestis documentis probari debet. Ex adverso etiam ita conveniri potest, ut sine conditione recuperatæ libertatis ab ipso contractûs momento debeatur pretium, ita ut captivus interim, donec id solvatur, retineatur tantùm ùt à se oppignoratus, non ampliùs ùt jure belli captus, quod tamen & ipsum non præsumitur, sed liquidò probari debet.

XL.

Quæres II. Utrùm in captivitatem redire debeat, qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui ante liberationem mortuus est? Placet negativa; nam ex unâ parte, ùt suppono, hoc expresè conventum non est, ex alterâ autem parte favor libertatis non patitur, ut hoc tacitè actum esse intelligatur: interim tamen dimissus hoc casu libertatem suam lucrifacere non debet, sed ejus, quod præstare non potest, æstimationem persolvet; quamvìs enim in promissis liberalibus promittens liberetur, si factum tertii, quod promisit, secutum non sit, modò, ut sequeretur, ex sua parte fecerit omne id, quod potuit, aliter tamen se res habet in promissis onerosis, ubi promissor non liberatur, tametsi is omnem possibilem operam adhibuerit, ut factum tertii promissum sequeretur, sed eo non secuto obligatur ad id, quod tantundem valet; qui enim contrahendo aliquid de suo dat, vel promittit, ille vult, ut vicissim reipsa sibi aliquid præstetur. Confer. Grot. *dict. cap. 21. §. 30. junct. cap. 15. §. 3. num. 3. lib. 2.*

XLI.

Quamvìs autem jure Gentium res, & Personæ hostiles bello publico captæ capientibus acquirantur, eodem tamen Gentium jure rursus desinunt eorum esse, si postliminiò vel revertantur, vel recipiantur. Reverti dicuntur homines, qui liberi antea fuêre, non tantùm singuli, sed & universi. Singulis jus postliminii competit vel in Pace, vel in Bello. In Pace illis demum postliminium competit,

petit, qui bello repentè exorto fato suo in hostico deprehensi sunt; quamvis enim durante bello ad minuendas hostium vires retineri possint, cùm tamen nullam intelligantur injuriam fecisse, nihil ampliùs finito bello obtendi potest, quò minùs dimittantur, tanquam confessione partium innocentes, ac proinde tametsi in pace eorum nulla sit facta mentio, tamen pro desertis à Republica haberi non possunt. Aliis autem captivis, qui armis inferiores in potestatem hostis venerunt, bello finito postliminium non est, nisi in pacis conditionibus comprehensum sit, ut captivi liberi dimitterentur; qui enim in actu repugnandi capti esse censentur, quasi injuriam hosti fecerint, quòd repugnare sint ausi; nam cùm utraque pars credi velit, quòd justa ex causa susceperit bellum, populi pacati, ne aliàs inviti bello alieno implicarentur, nihil melius facere potuerunt, quàm si id, quod evenisset, pro jure acciperent, & cùm illorum nulla in pace sit facta mentio, pro desertis à Republica habentur. Durante autem bello postliminio gaudent, modò eo animo ad suos redierint, ut res eorum sequerentur, nec postquam capti fuerunt, speciali pacto se in servitutem tradiderint, sive deinde vi bellicâ erepti sive dolo elapsi, sive sponte ab hostibus dimissi sint. Universi postliminiò revertuntur, si populi, qui antea liberi fuerant, vel vi sociorum hostili eximantur imperio, aut propriis viribus se in priorem vindicent libertatem, modò nulla adhuc pactio intercesserit. Confer Grot. *lib. 3. cap. 9. §. 1. & seqq. usque ad §. 11.*

XLII.

Postliminiò verò recipiuntur tum homines, tum res; & homines vel singuli, ùt servi, & ancillæ, vel universi, puta si populum nostro imperio subjectum aliquis sociorum rursùs hosti eripuerit; nisi enim aliter in fœdere sociali cautum sit, talis populus sub nostrum recidit imperium. Res autem vel mobiles sunt, vel immobiles. Mobiles vel hosti ereptæ sunt, antequam ab eo intra præsidia sua fuerint perductæ, vel postquam jam eò perductæ sunt. Illæ postliminii jure non indigent, quia non desierunt nostræ esse. Hæ verò postliminiò non recipiuntur, ac proinde tametsi vel à fœderatis, vel à nostris hosti rursùs fuerint ereptæ, vel commercio

compa-

comparatæ ad eos, aut aliòs populos pacatos pervenerint, prior tamen Dominus eas vindicare haud poterit. Res autem immobiles haud dubiè eodem bello recuperatæ postliminio recipiuntur, *verum est*, inquit Pomponius *l. 20. ff. de Captiv. & postlim. reverf. expulsis hostibus ex agris, quos ceperint, dominia eorum ad priores Dominos redire, nec aut publicari, aut prædæ loco cedere.* Confer. Grot. *ubi supra* §. *11. & seqq.*

XLIII.

Quamvìs autem res mobiles non gaudeant jure postliminii, si tamen in bello injusto sint captæ, non tantùm ab eo, qui cepit, sed & ab aliis, ad quos commercio pervenêre, restituendæ sunt, cùm bellum injustum tam parùm ei, qui cepit, quàm parùm rapina raptori dominium in foro interno conferre possit; unde nec is in alios potuit transferre. Potest tamen bonæ fidei possessor rem bello injusto captam præscribere, sive is, cui erepta est, eidem summo Imperio subjectus sit, sive non; licèt enim Grot. *sæpè cit. lib. 3. cap. 16.* §. *5.* existimet, inter eos, qui alii aliis externi sunt, non nisi præsumptæ derelictioni locum esse, mihi tamen contrarium verius esse videtur, modò in territorio possessoris lex usucapionis sit recepta; quia res tenetur territorii legibus, ùt ipse Grot. agnoscit *lib. 2. cap. 4.* §. *1.* Cœterùm cùm jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non ampliùs fiant servi capientium, respectu personarum etiam jus postliminii jam dudum evanuisse constat.

XLIV.

Quid, & quantum in bello publico tum jure Naturæ tum jure Gentium externo liceat, aut saltem impunè fiat, satis hactenus dictum est; cùm autem pleráque ad eos pertineant, qui publica exequuntur imperia, ideò jam videndum nobis etiam est, quid privatim liceat; ubi jus Gentium separari debet à jure Naturæ. Jure Gentium externo hostem publicum ubique locorum persequi, occidere, & bonis spoliare cuilibet permissum est; quia hoc jure hostes pro nullis habentur. Accedit, quòd bellum indictum ei, qui summum in populo imperium habet, simul omnibus etiam ejus subditis indictum esse censeatur, unde & summus Imperans omnibus

nibus ſuis ſubditis licentiam, hoſtem quoquo modo lædendi conceſſiſſe intelligitur. Jure autem Naturæ cuivis ſubdito privato conceſſum eſſe videtur, ea facere, quæ ſummo ſuo Imperanti, quem juſta ex cauſa bellum gerere credit, intra juſtum bellandi modum profutura eſſe confidit; res autem, quas hoſti eripit, ſuas non facit; quia nihil ipſi debetur, niſi pactum cum civitate interceſſerit, vi cujus privato, qui fortè ſuo ſumptu partem belli ſuſtentat in compenſationem impenſarum, laboris, & periculi ſpem prædæ conceſſit, quo caſu is utique res hoſti ereptas ſuas facit, ubi tamen civitas id, quod privatus hoſti eripit, in debitum quaſi perceptum imputare debet. Planè ſi privatus damnum paſſus ſit ab hoſte, non videtur ei prohibitum eſſe, ad modum damni, quod perpeſſus eſt, res hoſti eripere, & ſe indemnem ſervare, etiamſi deſuper cum ſummo Imperante ſpeciale pactum initum haud ſit.

§. VI.

De arbitris compromiſſariis, ſorte, & ſingulari certamine.

SUMMARIA.

I. *Bellum declinatur, vel finitur primò ſententiâ Arbitri.*

II. *Utrùm orbi Chriſtiano expediret, ſi communi conſenſu Concilium Generale inſtitueretur cum poteſtate decidendi controverſias Regnantium? Ratio pro affirmativa prima.*

III. *Ratio ſecunda.*

IV. *Ratio tertia.*

V. *Præfertur ſententia negativa, cujus Ratio prima:*

VI. *Secunda.*

VII. *Tertia.*

VIII. *Compromittere poſſunt, qui liberam habent de re controverſa diſponendi facultatem.*

IX. *Non poſſunt ſummi Imperantes inviti cogi, ut in Arbitros compromittant.*

X. *Poteſt in plures etiam pares numero compromitti.*

XI. *Tenetur arbiter, nisi aliud sit expressum, in decidendâ controversiâ jus Naturæ, & Gentium sequi; item de principali negotio, non de possessione pronuntiare.*

XII. *Tenentur compromittentes sententiæ arbitri stare.*

XIII. *Affines Arbitris sunt Mediatores.*

XIV. *Liberum cuivis est, oblatam mediationem acceptare, vel recusare.*

XV. *Quodnam sit officium tum Mediatorum, tum partium?*

XVI. *Secundò bellum tum declinatur, tum finitur sorte, ubi tres resolvuntur quæstiones.*

XVII. *Tertiò denique bellum tum declinatur, tum finitur singulari certamine.*

XVIII. *Utrùm ejusmodi certamina belli finiendi, aut vitandi causâ suscepta sint licita?*

I.

COntraria belli sunt modi, quibus bellum vel declinatur, vel finitur vel sistitur. Declinatur autem, vel finitur primò sententiâ arbitri, quæ via tametsi plerumque nostrâ ætate potentioribus spernatur, digna tamen est, quam insistant æqui, & pacis amantes. Fecêre id olim magni Reges, ac Populi. Sic Aricini, atque Ardeates de ambiguo agro cùm sæpè bello certâssent, multis invicem cladibus fessi judicem Populum Romanum cepêre. Liv. *lib. 3. cap. 71.* Philippus Rex Macedonum in colloquio, quod cum consule Romano habuit, dixit: *Si quas quererentur belli clades eæ civitates, cum quibus bellatum fuit, arbitrio, quo vellent, populorum, cum quibus pax utrisque fuisset, usurum se esse.* Liv. *lib. 32. cap. 16.* Inter populum Carthaginensem, & Regem Masanissam disceptatores fuerunt Romani. Idem *lib. 40. cap. 16. in fin. cum seqq.* Romani ipsi Regum aliàs, ùt Flor. *lib. 3. cap. 18. num. 7.* loquitur, & Gentium arbitri de controversiis cum Samnitibus ad communes socios provocârunt. Liv. *lib. 8. cap. 23.* Imò Henricus IV. Galliarum Rex è re Christianâ fore putavit, si Concilium quoddam Generale, coram quo omnes Christianorum Regum, ac populorum controversiæ disceptarentur, communi eorum censensu institueretur, ac in medio Europæ collocaretur. Num rectè? Videbimus. Est ergò

II.

II.

Quæſtio Politica: Utrùm orbi Chriſtiano expediret ejusmodi Concilium Generale inſtitui cum poteſtate decidendi controverſias Regnantium? Affirmativam tenet Grot. *lib. 2. cap. 23. §. 8. Num. 4.* ubi hoc non tantùm utile, ſed & factu quodammodo neceſſarium eſſe arbitratur, cui non una tantùm ratio ſuffragari videtur; Nam primò ita omne in orbe Chriſtiano exulabit bellum, prôh quàm immanis bellua, quæ tot myriadum hactenus innocuum hauſit cruorem, necdum tamen ſitim reſtinxit ſuam, tot millia hominum pecudum inſtar in duriſſimam abduxit ſervitutem, tot florentiſſimas familias vel extirpavit, vel in extremam conjecit egeſtatem, tot ædes ſacras, & Religioſas, nullâ Divini, nullâ humani juris habitâ reverentiâ vel Solo æquavit, vel ſpoliavit, & profanavit, tot nobiliſſimas urbes redegit in cineres, ut non niſi nomen ſuperſit, tot fœcundiſſimas provincias devaſtavit, Regna integra evertit, & ipſam tandem Naturam humanam, quam Deus manſuetam fecit, in ferocem, efferam, ac propemodum belluinam deplorandâ metamorphoſi transmutavit. Hæc, & infinita alia, quæ bellum ſecum trahit, mala, inſtituto tali ſenatu generali ceſſabunt, omnia erunt tuta, ſecura, tranquilla, pacata, proſpera ſingulorum conditio, beata Regnorum, & Rerumpublicarum ſors, felix denique totius Europæ noſtræ ſtatus, cui perpetua, & nunquam deſitura pax affulgebit.

III.

Secundò, inſtituto tali concilio juſta ſemper triumphabit cauſa; quia non vi, ſed jure certabitur, ubi non perfunctoriâ tantùm operâ, ſed ſummo, quo fieri poteſt, ſtudio omnia perveſtigabuntur, unius, & alterius partis momenta rationum accuratâ juſtitiæ trutinâ ponderabuntur, ac tandem à viris juris Naturæ, & Gentium peritiſſimis pro eo pronuntiabitur, quò incorruptæ lancis examen inclinabit. At ubi non jure, ſed vi agitur, non rationum momentis, ſed bellicis tormentis pugnatur, juſta cauſa haud rarò victas dare manus cogitur; plerúmque enim officio judicis malè fungitur Mars, & quem condemnare oporteret abſolvit, quem abſolvere,

 condem-

condemnat; nimirum ſtateram non habet, quâ libret cauſarum merita, ſed furioſi inſtar cæco eas impetu dirimit, parùm ſollicitus, num benè, vel malè judicet, benè gnarus, ſe pœnis malè judicantium obnoxium haud eſſe.

IV.

Tertiò, tametſi orbis Chriſtianus in plura Regna, & Reſpublicas ſit diviſus, unum tamen in Chriſto corpus manet, cujus præcipua membra ſummæ ſunt poteſtates. Uti ergo in qualibet communitate politica non tantùm utile, ſed & neceſſarium eſt, dari Magiſtratus, qui lites privatorum æquâ terminent ſententiâ, ita multò magìs in hoc magno Chriſtianorum cœtu non tantùm utile, ſed neceſſarium etiam erit, unanimi eorum, qui communem judicem non habent, compromiſſo ſenatum inſtitui generalem ex omnibus Chriſto addictis populis ſelectum, coram quo cauſæ inter ſupremas poteſtates controverſæ pertractentur, & definiantur; nimis enim periculoſum eſt, in ſua cauſa judicem agere, ubi philautia, & aliæ animi paſſiones plerumque Aſſeſſorum munere fungi, & jus ſuffragii ſibi vendicare ſolent, peſſimi ſanè conſiliarii, interim tamen benevolæ plerùmque illis præbentur aures, itur in eorum ſententiam, ùtùt injuſtam, & ut executioni mandetur, prorumpitur ad bellum, eripitur punctùm terræ, & cœlum perditur; ubi enim ſunt illi, qui bello injuſto parta reſtituant, ac damna innocentibus illata reſarciant? & tamen niſi æternùm perire velint, hoc eſt neceſſarium. Ut igitur pax, & tranquillitas in orbe Chriſtiano conſervetur, ac tot injuſta evitentur bella, ſi non neceſſe, ſaltem perquam utile erit, ut ejusmodi Concilium Generale communi conſenſu inſtituatur, & erigatur.

V.

Videntur tamen fortiores pro contraria ſententia ſtare rationes; nam primò non una tantùm ætas effluerer, donec pars potior ejusmodi Aſſeſſorum, qui linguâ, moribus, genio, & ingenio inter ſe forent diverſiſſimi, eidem tandem ſubſcriberent ſententiæ; præterquam enim quòd homines, præſertim diverſarum adeò Nationum ad diſſentiendum aliàs proclives admodùm ſint, quisque inſuper ſuo

ſuo ſuffragio eò inclinaret, quò eundem ſuæ Reipublicæ traherent rationes, quæ cùm inter ſe pugnent, nec quod uni Reipublicæ utile eſt, id & alteri expediat, non poſſet non ſumma inter ſuffragantes naſci diſſenſio, & altercatio.

VI.

Secundò, quamvis major tandem Senatorum pars in eandem conſpiraret ſententiam, illa tamen talis non foret, qualem jus Naturæ, & Gentium præſcribit, ſed qualem ſpuria ſtatûs ratio dictare ſolet, quæ ubique jam principatum tenet, & conſilia dirigit. Pauci certè ſunt, qui hoc idolum non adorant, plerique inſtar brutorum animantium ad ſuas tantùm utilitates feruntur, nec jam ampliùs quæritur, quid juſtum ſit, ſed quid expediat imò nihil injuſtum eſſe cenſetur, quod utile creditur, adeò ut ſi ad ſervandam Europæ bilancem neceſſe eſſe videatur, ut uni de amplitudine imperii ſui quidpiam detrahatur, & minùs potenti adjiciatur, jam lata ſit ſententia condemnatoria, utut jus Naturæ reclamet, quòd nemini ex ſolo creſcentis potentiæ metu ſuum auferri patitur, adeò altas jam apud pleroſque perverſum hoc Pſeudopoliticorum dogma radices egit. Neque quiſquam ſibi blandiatur, aliâ ampliſſimi hujus ſenatûs Proceres viâ inceſſuros eſſe, etiam hìc perverſa ſtatûs ratio Præſidis, & Directoris munus obibit, tum quia toti ex nutu ſuorum dominorum dependebunt, ac inſtar judicum pedaneorum præſcriptæ ſibi formulæ adſtricti erunt, tum quia non alii ad hoc officium ſeligentur, quàm quos quiſque ſibi, & ſuæ Reipublicæ addictiſſimos, & pſeudopoliticis principiis optimè imbutos eſſe noverit. Denique

VII.

Tertiò executio plerumque foret perdifficilis, & periculoſa; quid ſi enim is, contra quem pronuntiatum fuiſſent, arbitrali ſententiæ ob prætenſam ejus iniquitatem ſtare nollet, quis ad hoc coget? num Generale fortè Concilium? At unde tanta illi potentia? An ſocia cæterorum compromittentium arma? Ita ſanè, nec enim alia cogendi videtur ſupereſſe ratio. At quid ſi ille nec pluribus impar ſit? Quid ſi quidam pacis, ac tranquillitatis publicæ aman-

tiores cum aliis arma sua conjungere nolint? quid si suffragiis majoris partis victi, vix enim unquam omnes in eandem ibunt sententiam, sese condemnato adjungant? Ita sanè universus orbis Christianus ad arma conclamabit, erítque bellum tam atrox, quale nulla retrò ætas vidit. Quid autem ad hoc populi infideles? An eos meros saltem spectatores fore arbitramur; An non potiùs metuendum erit, ne totis collectis viribus infelicem, mutuísque cladibus afflictam, & attritam Europam terrâ, maríque sint invasûri, ac nobilissimas ejus provincias turcicum sub jugum missuri? Quid si & quidam ex Christianis in turbido hoc rerum statu piscari vellent. Facessite ergo, quicunque ejusmodi Concilium Generale orbi Christiano utile futurum esse existimatis. Sed placet è diverticulo reverti in viam.

VIII.

Sententiâ igitur arbitri bellum tum declinatur, tum cœptum finitur; qui enim ad terminandam controversiam arbitrum assumunt, sibi invicem promittunt, quòd ejus sententiæ stare velint, quæ promissio utique servanda est, modò compromittentes liberam de re controversâ habuerint disponendi facultatem. Unde Reges super parte regni controversâ non aliter compromittere possunt, quàm si regnum sit patrimoniale, aut populi, vel ordinum, qui populum referunt, consensus accedat; qui enim compromittunt, sibi mutuò pollicentur, quòd rem controversam alteri cessuri, aut relicturi sint, si arbiter pro eo pronuntiaverit, quod Reges promittere haud possunt, nisi regnum sit patrimoniale, vel populi, aut Procerum consensus accedat, ut constat ex iis, quæ alibi dicta sunt. Si autem de toto regno lis sit, tunc interest, utrùm jus utriusque ad regnum sit certum, & tantùm controversum existat, quisnam alteri sit præferendus, vel utrùm ipsum jus ad regnum sit dubium. Illo casu consensu populi opus haud est; cùm enim lex successoria utrumque ad sceptrum vocet, populi nihil interest, utrùm hic, vel ille regnum capessat. Deinde in proposito uterque compromittentium in eum eventum, quo arbiter contra ipsum pronuntiaverit, jure suo ad regnum cedit: atqui jure suo ad regnum etiam sine populi consensu quisque cedere potest: ergo in proposito uterque

que

quę ſine conſenſu populi compromittere poteſt, ac per conſequens ſi purificatâ ceſſionis conditione lex ſucceſſoria alterum ad thronum vocet, novo populi conſenſu opus haud eſt, ut is regnum apprehendere poſſit. Si tamen alii ex familia Regnatrice ſupereſſent, qui potius jus haberent, non aliter is, pro quo arbiter pronuntiâſſet, ad regnum admitteretur, quàm ſi & illi in compromiſſum conſenſiſſent; cùm ceſſione compromittentis ſpes, vel jus ſuccedendi in regno ex pacto primi acquirentis aliis quæſitum, ipſis invitis auferri neutiquam poſſit. Hoc autem caſu ei, contra quem pronuntiatum eſt, compromiſſum quidem nocet, alteri autem, pro quo arbiter pronuntiavit, prodeſſe non videtur, niſi & populi conſenſus acceſſerit, quia jure, quod ſe ad regnum habere putabat, cedere quidem potuit, non autem alteri jus dare, quia nullum fortè habuit. At

IX.

Quæres. Utrùm populus, vel qui populum regunt, etiam inviti cogi poſſint, ut in arbitros compromittant? Equidem jure Romano nemo invitus arbitrium recipere cogitur. *lib. 3. §. 1. ff. de Recept.* &c. At jure Gentium ob maxima incommoda, quæ ex ſpreto arbitrio oriri ſolent, ſecùs eſſe putat Teſmar. ad Grot. *lib. 2. cap. 23. §. 8. Lit. A.* ſed verior eſt ſententia contraria, quia id nec uſu continuo Gentium, nec teſtimonio peritorum probatur, aliter autem jus Gentium univerſale probari haud poteſt. Et ſanè iniquum eſt, eum, qui judicem in terris non habet, invitum cogere, ut cauſam ſuam aliorum arbitrio ſubjiciat, qui non ex juſtitiæ legibus, ſed ex dictato ſpuriæ rationis ſtatûs eandem forent deciſuri; nam ùt ſupra dictum, eò noſtrâ ætate jam deventum eſt, ut plerique ſummorum Imperantium non ampliùs quærant, quid juſtum ſit, ſed quid ſuæ Reipublicæ expediat.

X.

Poteſt autem non in unum tantùm, ſed etiam in plures, ſive pares, ſive impares numero, compromitti, licèt conſultius ſit, ut in impares numero compromittatur, ne aliàs ob paritatem ſuffragiorum res ſine exitu relinquatur, ùt benè obſervat JCtus in *l. 17.*

§. 6.

§. 6. *ff. de Recept.* Quod autem subjungit, si in duos fuerit compromissum, eos, si inter se dissentiant, cogendos esse, ut tertiam certam eligant personam, cujus authoritati pareatur, hoc lege civili quidem induci potuit, juri tamen Naturæ non videtur convenire; quia compromissa stricti sunt juris, nec à persona ad aliam, præsertim tempore facti compromissi compromittentibus incognitam extendi possunt. Necesse igitur est, ut in eventum dissensûs ipsimet certam exprimant personam, cujus sententiæ stare velint, ùt factum est in causa Aurelianensi, ubi in casum, quo sacra Cæsarea, & Regia Majestas Galliarum tanquam electi arbitri ab invicem dissentirent, res summi Pontificis relicta est arbitrio, cujus etiam sententiâ res tandem est decisa.

XI.

Tenetur autem arbiter in decidenda controversia jus naturæ, & Gentium, non leges civiles sequi, nisi aliud in compromisso fuerit expressum, quod strictè est observandum; si enim ejus limites excesserit, sententia ipso jure nulla erit. Deinde de principali negotio pronuntiare debet, non de possessione; qui enim possidet, jure Gentium pro Domino habetur. Unde pendente cognitione nihil erit innovandum, præsertim cùm inter summas potestates recuperatio possessionis difficilis admodùm sit. Grot. *lib. 3. cap. 20.* §. *48.* Planè si possessio dubia sit, & uterque se possidere contendat, etiam jure Naturæ, & Gentium cognitio, & discussio summaria de possessione præmittenda esse videtur, tum ut partes interim quietæ sint, & à vi armatâ abstineant, tum ut sciatur, cuinam onus probandi incumbat; nam etiam jure Naturæ possessio relevat ab onere probandi, illúdque in adversarium rejicit. Ziegler ad Grot. *dict:* §. *48.*

XII.

Tenentur autem compromittentes sententiæ arbitri stare, sive æqua sit, sive iniqua, non quidem propter authoritatem rei judicatæ, sed ob conventionem, & pœnæ adjectionem, siqua fuerit adjecta, nisi tamen manifestò appareat, arbitrum cum unâ parte collusisse, aut ab eâdem donis fuisse corruptum, quo casu ejus sententia

tentia non ſtringeret; qui enim apertè ad alterutram partem ſe vertit, arbitri perſonam haud ampliùs gerere poteſt. Puffendorf *de J. N. & G. lib. 5. cap. 13. §. 4. in fin.* Multò minùs ſententia arbitri valeret, ſi is nec pro unâ, nec pro alterâ parte, ſed pro ſe ipſo pronuntiaret, velut Romani fecerunt, qui ab Aricinis, & Ardeatibus arbitri electi, agrum inter eos controverſum, improbantibus quidem Patribus, & facinus deteſtantibus, at Tribubus prævalentibus ſibi ipſis adjudicârunt, ut refert Liv. *lib. 3. cap. 72.*

XIII.

Affines arbitris compromiſſariis ſunt mediatores, qui bellum parantibus, aut jam gerentibus ſeſe interponunt, eóſque authoritate, & rationibus ad pacificè tranſigendum, litéſque ſopiendas permovere nituntur, ac proinde poteſtatem decidendi non habent, ſed tantùm facultatem monendi, ſuadendi, proponendi conditiones, quibus ipſæmet partes inter ſe convenire, & amicabili modo controverſiam terminare poſſint, niſi fortè una, alteráve res eorum deciſioni, ac determinationi ultrò ſit relicta.

XIV.

Tametſi autem illi, qui neutrarum ſunt partium, vulgò ſui officii eſſe ducant, diſſidentes in concordiam reducere, eúmque in finem etiam non implorati operam ſuam offerre ſoleant, liberum tamen cuivis manet, utrùm oblatam operam acceptare, vel recuſare velit, præſertim ſi is, qui offert, ſuſpectus ſit, & verbo quidem neutrarum ſe partium eſſe profiteatur, animo autem alteri plus juſto affectus eſſe, aut ſuam duntaxat utilitatem quærere credatur. Sic cùm Legati Rhodii miſſos ſe eſſe dicerent ad pacem inter Romanos, & Perſeum faciendam, quòd id bellum grave, atque incommodum Græciæ omni, ſumptuoſum, ac damnoſum ipſis Romanis eſſet, abs ſenatu ipſis reſponſum eſt, *Rhodios nec utilitatem Græciæ, nec curâ impenſarum populi Romani, ſed pro Perſeo legationem eam miſiſſe; nam ſi ea fuiſſet cura, quæ ſimularetur, tum mittendos legatos fuiſſe, cùm Perſeus in Theſſalia exercitu inducto per biennium græcas urbes, aliàs obſideret, alias denuntiatione armorum terreret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam, poſtquam ſuperatos ſaltus transgreſ-*

fosq; in Macedoniam Romanos audirent, & inclusum teneri Persea, tunc Rhodios legationem misisse, non ad ullam aliam rem, quàm ad Persea ex imminenti periculo eripiendum; & cum hoc responso legatos dimissos esse refert Liv. *lib. 45. cap. 3*. Si tamen oblata ad conciliandam pacem opera recusetur, superbia, & contemptus abesse debet, quo plurimùm irritari solent, quorum authoritas spernitur.

XV.

Si verò acceptetur, officium Mediatorum erit, ut quæ tractationi negotii nocitura esse viderint, suâ prudentiâ, & moderatione avertant, removeántque, deinde ut validis rerum argumentis utantur, minis, & objurgationibus abstineant, non id agant, ut controversia potiùs foveatur, aut saltem protrahatur, quàm componatur, æquos se utrique parti præbeant, nec ad alterutram inclinent, nisi eò trahat æquitas & causæ justitia. Bœcler *Dissert. Quies in turbis propè fin. vers. Illis porrò* &c. Partibus verò, si bonâ fide agere velint, præcipuè incumbit, ut animum sincerum afferant, amicabili modo controversiam terminandi; unde conditiones æquas rejicere non debent, aut si minùs æquas esse putent, rationes afferre, cur eas nequeant acceptare; si enim illas superbè, & temerè recusare videantur, in gravem Mediatorum offensionem incurrunt, ac invidiam in se concitant; quare facilè accidere posset, ut cum altero, qui propositas conditiones acceptaret, contra temerè recusantem arma conjungerent, quod ipsis prohibitum non est, cùm arma sua quivis cum eo sociare possit, cui injuriam fieri judicat, præsertim si periculum sit, ne successu temporis in suum quoque detrimentum redundet. Vid. Puffendorf *suprà cit. cap. 13. §. 7.*

XVI.

Alter modus, quo bellum tum declinatur, tum cœptum finitur, est sors, ubi tres quæstiones, quas perperam nonnulli inter se confundere videntur, accuratè ab invicem separandæ sunt. Prima est, utrùm per se licitum sit, ad declinandum, vel finiendum bellum, rem controversam sorti, & judicio fortunæ subjicere? Quod utique affirmandum est; nec enim id necessariam cum natura rationali quà tali habet disconvenientiam, ac proinde jure Naturæ vetitum

non

non est: ergo hoc ipso permissum, & licitum. Altera est, quisnam ad declinandum, vel finiendum bellum rem sorti committere possit? Et in hac quæstione rursùs dicendum esse videtur, illum demum rem sorti committere posse, qui de causâ controversâ, propter quam bellum vel metuitur, vel jam exortum est, liberam habet disponendi facultatem, ac proinde si de regno, aut parte integrante regni lis sit, eodem planè modo in proposito discurrendum esse arbitramur, quomodo suprà de eo, qui compromittere vult, discurrimus. Tertia denique quæstio est, utrùm ad declinandum, vel finiendum bellum rem sorti committere consultum sit? Et sine dubio neque semper, neque nunquam consultum erit, ad sortis aleam decurrere; quid si enim spes moraliter certa affulgeat, fore, ut armorum felicitate res ad optatum finem perducatur, quis dixerit, consultum esse, ut ab eo, cui tanta spes affulget, res sorti committatur? Ex adverso si is, qui bello injusto impetitur, tantò sit inferior, ut resistendi nulla spes sit, hoc casu utique præstabit, sortem offerre, ut certum periculo incerto vitetur, quàm bellum experiri, & ejus exitum expectare, præsertim si res, de qua agitur, non summi sit momenti.

XVII.

Tertius denique modus, quo bellum tum declinatur tum finitur, est singulare certamen, quod tamen ab eo demum offerri, aut oblatum acceptari potest, qui liberam habet de re controversâ disponendi facultatem. Qui igitur regnum in patrimonio non habet, illud sine consensu populi dubio certaminis eventui subjicere haud potest, nisi fortè, ut suprà dictum, jus utriusque ad regnum sit certum, & tantùm controversum existat, quisnam alteri sit præferendus, quo casu consensu populi opus haud est, si autem alii ex familia Regnatrice superessent, qui potius jus ad regnum haberent, utique eorum consensus accedere deberet, secus certamine victus jus in regno succedendi quidem perderet, non autem victor ad regnum admitteretur, quia jus potius tam parùm tali certamine aliis adimi potuit, quàm parùm ei dari potest jus, qui nullum jus habet. Quòd si regnum esset feudale, etiam consensum Domini directi necessarium esse putat Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 44.* Quod tamen juri

feu-

feudali Longobardico non videtur convenire, utpote quo vasallus etiam ignorante Domino directo de feudo transigere potest, tametsi transigendo feudum non retineat, *2. feud. 26. §. si vasallus.* Est autem singulare certamen instar transactionis; saltem consensu Domini directi opus non erit, si inter duos primâ investiturâ certò comprehensos tantùm controversum existat, quisnam alteri praeferendus sit.

XVIII.

Dubitatur autem, utrùm ejusmodi certamina singularia, belli finiendi, aut vitandi causâ suscepta, licita sint? Sanè si de jure Gentium externo quaestio sit, res difficultatem non habet, quia hoc jure hosti hostem occidere indistinctè permissum est. Sed & jure Naturae talia certamina ex parte illius, qui justam habet bellandi causam, licita esse, verior tenet sententia; si enim ei, qui justam causam habet, integro cum exercitu adversùs exercitum hostilem jure Naturae pugnare fas est, utique etiam certàmen unius cum uno, aut paucorum cum paucis ex parte illius eo jure licitum est, praesertim cùm hac ratione humano parcatur sanguini, & mala innumera, quae aliàs bellum secum trahit, evitentur. Dissentit Grot. *cit. cap. 20. §. 43. num. 4.* ubi ejusmodi certamen eo demùm casu licitum esse arbitratur, quo moraliter certum est, eum, qui causam injustam fovet, cum magnâ strage Innocentium Victorem futurum esse. At, uti non negamus, in tali rerum statu prudentis esse, certitudinem imminentis ruinae cum spe victoriae commutare, ita etiam extra talem statum certamen singulare licitum esse, allata paulò antè ratio manifestò probat. Planè si cum barbaro hoste res sit, ubi non tantùm regio, sed & Religio periclitatur, lubens fateor, non aliter belli vitandi, aut finiendi causâ singulare certamen licitum esse, quàm si res in eum, quem memoravi, desperatum statum devenerit, secùs omnibus collectis viribus pro Deo, Fide, & Patria pugnandum potiùs erit, quàm ut omnia ancipiti singularis certaminis aleae committantur, ùt rectè advertit Clariss. Dn. Herz *de Fid. pact. cap. 2. §. 3. num. 28.* Ex parte autem illius, qui injustam fovet causam, ejusmodi certamen singulare jure Naturae utique illicitum est; cum enim bellum ipsi sit illicitum, etiam singulare

certamen eidem illicitum erit: si tamen bonâ fide judicet, se justam habere bellandi causam, & ideo singulare certamen offerat, aut oblatum acceptet, is non peccat; quia illum invincibilis ignorantia excusat, licèt ipsum certamen reverà respectu ipsius illicitum sit, sicut neque peccat, qui bellum infert, aut illatum vi repellit, si bonâ fide judicet, se justam bellandi causam habere, licèt illud in se respectu ipsius injustum sit. Porrò bellum finitur pactione pacis, de qua seqq. Cap. agemus.

§. VII.
De induciis, & commeatu.

SUMMARIA.

I. *Bellum jam cæptum sistunt imprimis induciæ, ab inde, & otio dictæ.*
II. *Affertur induciarum synonymia.*
III. *Item homonymia.*
IV. *Definiuntur induciæ.*
V. *Dividuntur primò in breviores, & longiores.*
VI. *Secundò in restrictas, & illimitatas.*
VII. *Tertiò in expressas, & tacitas.*
VIII. *Quinam inducias pacisci possint?*
IX. *Utrùm induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneantur?*
X. *Induciæ etiam rebellibus subditis datæ servandæ sunt.*
XI. *Quibus actibus tempore induciarum sit abstinendum?*
XII. *Quinam ex adverso actus tempore induciarum sint permissi?*
XIII. *Quomodo induciæ differant à pace?*
XIV. *Utrùm tempore induciarum elapso absque novâ indictione ad arma recurri possit?*
XV. *Utrùm, si convenerit, ut aliquid tempore pacis liceat, id etiam tempore induciarum licitum sit?*
XVI. *Utrùm dies per modum termini à quo expressa induciis inclusâ, vel exclusa sit?*
XVII. *A quonam tempore induciæ obligent, si certa dies expressa non sit?*
XVIII. *Quibus modis induciæ rursus finiantur?*

I.

BEllum jam cœptum sistunt imprimis induciæ; tempore enim induciarum actus bellici cessare debent; unde & ab eo, quòd inde, seu à certo tempore inter bellantes sit otium, nomen induciarum descendit, uti ostendit Grot. *lib. 3. cap. 21. §. 2.*

II.

Vocantur in jure canonico Treuga, quæ tamen vox latina non eſt. Elegantioribus, figuratis tamen phraſibus illi exprimunt inducias, qui eas pacem temporariam, pacem caſtrorum, bellorum ferias, belli ſomnum appellant. Hodie vocabulo quidem non adeò antiquo, rei tamen exprimendæ ſatìs apto armiſtitium vocari ſolent.

III.

Accipitur vox induciarum vel pro ſtatu bellantium ad tempus bellicis actibus manente bello ex conventione abſtinentium, vel pro ipſa conventione de armis utrinque ad tempus ſuſpendendis. Et in hac poſtremâ acceptione

IV.

Deſcribi poſſunt, quod ſint conventio publica de bellicis actibus, manente bello, ad tempus omittendis.

V.

Dividuntur primò in breviores, & longiores; poſſunt enim bellantes non in paucas tantùm horas, dies aut menſes, ſed in plures etiam annos inter ſe inducias paciſci. Sic Vejentibus, & Cæritibus in centum uſque annos inducias datas eſſe refert Liv. *lib. 1. cap. 15. & lib. 7. cap. 20. ad fin.*

VI.

Dividuntur ſecundò in reſtrictas, & illimitatas, quæ diviſio tum à ſubjecto, tum ab objecto deſumpta eſt. Ratione ſubjecti induciæ dicuntur reſtrictæ, quæ reſpectu quorundam duntaxat: illimitatæ verò; quæ reſpectu omnium actus bellicos ſuſpendunt. Sic induciæ urbi obſeſſæ datæ reſtrictæ ſunt; quia aliis, quàm obſeſſis non proſunt. Sic etiam reſtrictæ erunt induciæ, ſi populi Europæi inter ſe bellum in Europa continuent, reſpectu verò provinciarum, quas in America poſſident, ſuſpenſionem armorum paciſcantur, vel contrà. Si autem duo bellantes ubique locorum ex conventione ab actibus bellicis abſtineant, induciæ erunt illimitatæ. Ratione objecti verò reſtrictæ dicuntur induciæ, quæ ita datæ ſunt, ut ea, quæ aliàs tempore induciarum permiſſa ſunt, non liceant, veluti ſi dictum ſit, ut

penden-

pendentibus induciis nihil immutetur, sed omnia in statu, quo sunt, permaneant, Si verò absque ulla restrictione datæ sint, illimitatæ erunt.

VII.

Dividuntur tertiò in expressas, & tacitas. Expressæ sunt, quæ constant consensu bellantium expresso. Tacitæ, ubi consensus de armis utrinque ad tempus suspendendis facto quodam duntaxat declaratur. Sic vela candida ab obsessis in turri, aut vallo posita signum sunt petiti colloquii, & induciarum, quo proinde viso, si obsidentes ab ulteriori oppugnatione abstineant, induciæ tacitæ erunt contractæ. Aliud est, si nullo tali signo præcedente hostis quiescat; licèt enim is actus hostiles aliquantisper intermittat, ex eo tamen solo colligi haud potest, eundem in inducias consensisse. Si igitur ex improviso ad actus hostiles rursus prorumpat, violatæ fidei tacitæ neutiquam argui potest, quanquam Liv. *lib. 2. cap. 18. & 64.* item *lib. 23. cap. 46.* Talem etiam quietem, quam fessi hostes sine conventione nonnunquam sibi mutuò indulgent, tacitarum induciarum nomine appellet.

VIII.

Causa efficiens induciarum sunt Bellantes, qui eas inter se pangunt. Ubi induciæ breviores secerni debent à longioribus. Breviores etiam Belliduces, & quidem non summi tantùm, sed & inferiores, iis nempe, quos oppugnant, aut obsessos tenent, dare possunt. Longiores verò, quia pacis instar sunt, soli summi Imperantes, quorum nomine, & auspiciis bellum geritur, concedere queunt. Puffendorf *de J. N. & G. lib. 8. cap. 7. §. 15.* Vitriar. ad Grot. *cap. 22. Quæst. 9.*

IX.

Utrùm autem induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneantur, an verò soli dantes, & eorum copiæ, non satis expeditum est. Solum dantem, & ejus copias, non etiam alios Duces pares, multò minùs superiores obligari, existimat Grot. *sæpè cit. lib. 3. cap. 22. §. 8* Contrarium autem tenet Albericus

ticus Gentilis *lib. 2. cap. 10.* cujus ſententiam probabiliorem eſſe arbitror; ſi enim ejusmodi Belliduci minori pars quædam belli, veluti alicujus arcis, aut caſtri obſidio demandata ſit, hoc ipſo ſimul conceſſum eſſe intelligitur, ut is, re ita exigente, obſeſſis inducias dare poſſit: ergo indulgendo ſuperiores etiam Belliduces, & multò magìs pares ad eas ſervandas obſtringit; quia perinde habetur, ac ſi ipſe ſupremus Bellidux eas conceſſiſſet; nam quod faciendi quis alii jus dat, ejus ipſe author eſſe, cenſetur. Atque hæc ſententia etiam principiis ab ipſomet Grotio *cap. 22. §. 2.* traditis conformis eſſe videtur.

X.

Poſſunt autem induciæ non tantùm juſto hoſti, ſed & rebellibus ſubditis dari, ita ut durantibus induciis vim bellicam iisdem inferre permiſſum haud ſit; quia fides etiam ſubditis rebellibus ſervanda eſt, ſi cum illis, quà defectoribus, & rebellibus actum ſit. Grot. *ſæpècit. lib. 3. cap. 19. §. 6. & ibi Teſmar. Lit. D.*

XI.

Objectum induciarum ſunt actus bellici, quibus tempore induciarum abſtinendum eſt, veluti etiam ſunt corruptis hoſtium præſidiis loca ab ipſis poſſeſſa invadere, aut ſubditos ultrò deficere volentes recipere, vel loca incuſtodita occupare, ſive cuſtodia ante inducias, ſive factis induciis omiſſa ſit; quia talia juſta eſſe non poſſunt, niſi ex jure belli, quod durantibus induciis quieſcit. Aliud dicendum, ſi loca quædam reverà pro derelictis ſint habita, quæ etiam in media pace, & ſalvis amicitiæ legibus, ac proinde tempore quoque induciarum, tanquam res nullius occupare licet. Deinde prohibitum etiam eſt, res hoſtium, quæ pendentibus induciis caſu aliquo ad nos pervenerunt, retinere, tametſi antea noſtræ fuiſſent, quia jure Gentium externo ipſorum ſunt factæ. Vid. Grot. *cap. 21. §. 6. num. 2. & §. 8.*

XII.

Ex adverſo cum exercitu ex eo loco recedere, unde alioqui non facilè ſine conflictu digrederemur, & ſeſe in tutiorem locum

recipere, ùt Philippus fecit Liv. *lib. 31. cap. 38. propè fin. & cap. 39.* mœnia reficere, novas munitiones intra urbem obsessam moliri, cuniculos agere, aggeres extruere, nisi inter partes expressè actum sit, ut omnia maneant in eo statu, in quo sunt tempore pactionis, prohibitum non est. Sic Galli post deditionem urbis nostræ pendentibus induciis aggeres tormentarios, ùt ipsi vidimus, ad oppugnandas arces, si fortè earum deditio non sequeretur, nemine impediente extruxerunt. Si autem induciæ longiores, dissoluto utrinque bellico apparatu, contractæ sint, ea omnia licent, quæ aliàs in pace permissa sunt.

XIII.

Forma induciarum consistit in differentia specifica, quâ distinguuntur à pace, quæ in eo sita est, quòd induciæ bellum non tollant, sed eo manente actus bellicos tantùm ad tempus suspendant, pax autem bellum in perpetuum tollat, ita ut super illis controversiis, ex quibus ortum est, nunquam deinceps arma sint movenda, licèt ex novâ causâ rursus ad bellum decurri possit. Et hoc non tantùm de induciis brevioribus, sed & de longioribus, quæ, dissoluto utrinque bellico apparatu, in multos annos contractæ sunt, verum est; tametsi enim plenæ pacis speciem præseferant, pax tamen non sunt, sed iis durantibus bellum manet, & pugna duntaxat cessat; bellum enim status est nomen, qui potest esse etiam, cùm operationes suas non exerit. Unde dum Liv. *lib. 7. cap. 20. propè fin.* inducias populo Cæriti in centum annos datas pacem appellat, pacis vocabulum is latiùs accepit. Ex quibus facili negatio resolvi iam possunt sequentes duæ quæstiones, quarum

XIV.

Prima est, utrùm tempore induciarum elapso absque nova indictione ad arma recurri possit? Affirmativam tenet Grot. *sæpè alleg. cap. 21. §. 3.* eò quòd sublato impedimento temporali ipso jure se exerat belli status, non mortuus, sed sopitus, ùt dominium, & patria potestas in eo, qui à furore convaluit, quod in induciis brevioribus expeditum esse videtur, in longioribus autem, quibus apparatus bellicus planè dissolvitur, & quibus regulariter hæc inest clausula,

fula, aut faltem ineffe debet, ut interea de controverfiâ penitùs tollendâ tractetur, Puffendorf. *fuprà cit. cap. 7. §. 6.* Si non neceffarium, faltem decorum effe arbitratur, permittere indictionem conditionatam, ut teftemur, nos bello non delectari, neque per nos ftetiffe, quò minùs plena pax coiret. Confentit Vitriar. *ad dict. cap. 21. Quæft. 3.*

XV.

Altera quæftio eft, utrùm fi convenerit, ut aliquid tempore pacis liceat, id etiam tempore induciarum licitum fit? Quod Grot. *ubi fupra §. 1. num. 2.* negat, nifi, ùt *num. 4.* fubjungit, fatis appareat, conventionis rationem unicam, & per fe moventem in folidum fuiffe ceffationem actuum bellicorum; nam tunc, pergit ille, quod de pacis tempore dictum eft, etiam per inducias valebit, non quidem ex vi vocis, fed ex certâ mentis collectione, ficut ex adverfo, fi quid convenerit, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valebit, nifi manifeftè appareat, non ftatum, fed ipfas functiones, & operationes bellicas fpectatas effe ita Grot. Mihi dicendum videtur, inducias longiores, toto apparatu bellico diffoluto, in multos annos contractas, faltem in non odiofis femper fub vocabulo pacis comprehendi poffe, fiquidem non tantùm à Juftin. *lib. 3. cap. 7.* & Liv. *cit. cap. 20.* fed & populari loquendi modo jam pacis nomine appellantur. Unde fi fortè inter duos populos convenerit, ut inter utriusque partis fubditos tempore pacis rerum omnium libera fint commercia, etiam per ejusmodi inducias longiores libera erunt.

XVI.

Effectus confiftit in obligatione à bellicis actibus abftinendi. A quónam autem tempore induciæ obligare incipiant, non adeò expeditum eft, five certa dies tanquam terminus à quo expreffa fit, five non; fi enim certa dies expreffa fit, tunc dubium eft, utrùm illa induciis inclufa fit, vel exclufa. Exclufam effe putat Grot. *fæpè cit. cap. 21. §. 4. num. 3.* eò quòd præpofitionis *à* vis fit difcernere, non conjungere. Contrà Puffendorf. *fuprà alleg. cap. 7. §. 8.* inclufam effe arbitratur, quæ fententia mihi verior videtur, initium enim utique pars rei eft. Certè fi ita conventum effet; induciæ erunt in decem dies à calendis Julii, nemo hoc

 aliter

aliter interpretabitur, quàm calendas illas induciis quoque comprehensas esse; unde verum non est, quòd præpositio *à* rem, cui præponitur, semper à sequente discernat, sed sæpè denotat initium in re aliqua comprehensum. Sic cùm *3. Reg. cap. 4 ad fin.* Salomon super lignis à cedro, quæ est in libano, usque ad hysopum, quæ egreditur de pariete, disputâsse dicitur, utique cedrus non exclusa, sed inclusa est. Similiter cùm *Isaia cap. 1. vers. 6.* dicitur: *à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*, itidem planta pedis non exclusa, sed inclusa est. Imò etiam in proposita quæstione præpositio hæc vim retinet discernendi, cùm diem illum, à quo induciæ initium sumunt, à præcedentibus separet, ita ut primum ejus momentum simul induciarum principium sit.

XVII.

Quodsi certa dies tanquam terminus à quo expressa non sit, ipsi quidem contrahentes, quamprimum conventio est absoluta, statim obligantur, utrùm autem etiam subditi statim obligentur, incertum est. Grot. *ubi suprà* §. 5. subditos ex die demum promulgationis obligari existimat, eò quòd conventio induciarum respectu subditorum vim, & naturam legis habeat, quæ ante promulgationem non obligat. Mihi verius videtur, etiam subditos statim à momento perfectæ conventionis obligari; qui enim initio in societatem civilem coëunt, aut ei ex post accedunt, civitati hanc potestatem dare intelliguntur, ut si hoc ad finem gubernationis politicæ necesse sit, illa promittendo etiam singulos obligare possit, quæ potestas simul cum summo imperio in Regem aut senatum Optimatum, & porrò in Duces belli, quo casu ipsi inducias pacisci possunt, translata est. Unde mihi dubium non est, quin res contra pactum induciarum hosti ereptas, vel si non ampliùs extent, tantum earum loco restituere teneantur, in quantum exinde locupletiores sunt effecti, licèt, si ab ignaris contra inducias quid factum sit, à pœna, & restitutione damnorum, quæ vastando illata sunt, immunes existant. Si verò inducias conventas esse sciant, licèt earum publicatio nondum sit facta, tamen non solùm omne damnum quocunque modo contra inducias illatum resarcire debent, sed insuper etiam pœnam incurrunt. Planè quamvis subditi, si inducias ignorent, ad resarcitionem damnorum, quæ

quæ hosti vastando intulerunt, obligati haud sint; quia culpâ Theologicâ carent, ipsi tamen contrahentes, etiamsi nulla ipsis culpa imputari queat, ab obligatione resarciendi neutiquam sunt exempti; quia paciscendo inducias subditorum facta in se recepisse videntur, quod natura negotii omnino exigit.

XVIII.

Contraria induciarum sunt modi, quibus rursus finiuntur. Finiuntur autem I. contrariâ partium voluntate; liberum enim est, etiam ante tempus elapsum mutuo consensu ab induciis recedere. II. Absoluto, vel abrupto negotio, cujus gratiâ induciæ initæ fuêre. Sic induciæ mortuorum sepeliendorum causâ conventæ, illis sepultis expirant. Sic etiam induciæ pacis tractandæ causâ factæ tractatu pacis abrupto extinguuntur. Finiuntur III. lapsu præfixi temporis. Solet autem induciis duplici modo tempus adscribi; primò ita, ut certus dierum, mensium, vel annorum numerus exprimatur, v. g. induciæ erunt in triginta dies, in tres menses, in viginti annos, quo casu tempus à momento, quo in inducias consensum est, ad momentum computatur. Secundò ita, ut terminus, ad quem induciæ durare debeant, explicitè designetur, v. g. induciæ erunt usque ad calendas Augusti, ubi dubium est, utrùm dies ille, ad quem inducias duraturas esse dictum est, sub induciis comprehensus sit, vel exclusus? Sanè in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, intrinsecus scilicet, & extrinsecus. Intrinsecus est pars rei, quam terminat, non autem extrinsecus. Sic cutis est terminus intrinsecus corporis, flumen autem est terminus extrinsecus terræ, quia ejus pars non est. Utroque modo etiam arbitrio hominum termini constitui possunt; putat tamen Grot. § *4. num. 2.* magis naturale esse, ut terminus sumatur, qui pars sit rei, ac proinde terminum ad quem sub induciis comprehensum esse, maximè cùm productio temporis in proposito favorabilis sit, quia tempore induciarum humano sanguini parcitur. Grotio adstipulantur Vitriar. *Quæst. 5.* Willenberg. *Quæst. 8.* Kulpis ad Grot. *cit. cap. 21. §. 1. propè fin.*

XIX.

Illud certum est, quòd si in certos dies induciæ sint initæ, appellatione dierum etiam noctes comprehendantur; quia ex subjectâ

materiâ satis apparet, quòd paciscentes diem civilem, non naturalem intellexerint. Quare perfidus fuit ille, qui, ùt Cicer. *lib. 1. de offic cap. 10.* refert, cùm triginta dierum cum hoste induciæ essent pactæ, noctu agros populatus est, quòd dierum essent pactæ, non noctium induciæ.

XX.

Dubitatur, utrùm jus redeundi habeat, qui finitis induciis intra fines hosticos deprehenditur, si is vi majore, puta, tempestate, aut adversâ valetudine impeditus fuerit, quò minùs intra tempus induciarum recederet? ℞. Eum spectato jure Gentium externo jus redeundi non habere, sed captivum retineri posse; quia similis est illi, qui cùm in pace venisset, bello repentè exorto intra fines hosticos fato suo deprehenditur, qui usque ad pacem captivus manet; interim tamen benignius, quin & generosius est, talem remittere; quia nulla culpa ipsi imputari potest. Grot. §. *9.*

XXI.

Ultimò denique, si fides induciarum ab unâ parte violata sit, liberum est læso etiam sine indictione ad arma redire; quia non aliter ad actus bellicos omittendos se obligare voluisse censetur, quàm sub conditione, si & alter omittat. Interim tamen facta privata inducias non rumpunt, nisi ab eo, penes quem imperium est, vel jussa, vel ratihabita fuerint, quod ultimum etiam tunc fieri intelligitur, si illi, qui deliquerunt, nec puniantur, nec dedantur, nec res ablatæ restituantur. Grot. §. *13.*

XXII.

Planè si in casum violationis pœna fuisset adjecta, non aliter ad arma redire permissum esse videtur, quàm si vel expressis verbis optio sit data, vel is, qui contra inducias fecit, pœnam conventam solvere nolit; si verò pœna fuerit persoluta, regressus ad arma non datur, cùm ideo pœna solvatur, ut cœtera salva maneant, quemadmodum ex adverso, si post ruptas inducias alter vicissim ad arma provolet, pœna ampliùs peti nequit; quia bellum movendo à pœna recessisse censetur; licèt enim is, cui optio data est, libertatem habeat, unum, vel alterum ex alternativis eligendi; uno tamen ele-

cto

cto alteri renunciasse intelligitur; ad renunciata autem non datur regressus. Grot. §. *12. junct. cap. 20.* §. *36.* Puffendorf. *lib. 8. cap. 7.* §. *12.*

XXIII.

Actus bellicos etiam sistit commeatus, quæ vox varias habet significationes; nam I. Sumitur pro annona, seu rebus, quæ ad victum pertinent, in quo sensu vocabulum hoc usurpavit Cæsar *de Bell. Gall. lib. 1. cap. 48.* & *lib. 3. cap. 6.* ac passim alibi. Item Flor. *lib. 4. cap. 2. num. 27.* II. Accipitur pro licentia discedendi, ùt cùm Annibal apud Liv. *lib. 21. cap. 21.* Milites suos allocutus dixit: *si quis vestrûm suos invisere vult, commeatum do, primo vere, edico, adsitis, ut Diis benè juvantibus bellum ingentis gloriæ, prædæq; futurum incipiamus.* III. Sumitur pro tempore ad redeundum ei, cui facultas discedendi data est, præfixo ùt cùm JCtus in *lib. 2.* §. *ult. ff. ad Municip.* dixit eum, qui ultra commeatum abest, ad munera vocari posse. IV. Accipitur pro arbitrio morandi, ubi quis velit, ùt in *l. 22.* §. *6. ff. eod.* V. Denique pro salvo conductu adversùs offensionem hostilem, & in hac acceptione

XXIV.

Commeatus describi potest, quòd sit promissio plenæ securitatis adversùs hostiles offensiones, & inquietationes: estque vel universalis vel particularis; universalis est, qui universitati personarum conceditur. Particularis verò, qui certis, ac determinatis personis, vel rebus indulgetur. Vitriar. *ad sæpiùs cit. cap. 21. Quæst. 18.*

XXV.

Causa efficiens commeatûs est is, qui commeatum concedit; concedere autem possunt non tantùm summi Imperantes, sed & inferiores potestates, ut Belliduces, etiam minores, se, suásque copias, quod attinet; quamvìs enim suprà dictum sit, induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneri, aliud tamen de commeatu dicendum esse arbitror; ut enim inferiores Belliduces iis, quos oppugnant, aut obsessos tenent, inducias dent, vel necessitas, vel publica exigit utilitas, quæ ratio in commeatu cessat.

XXVI.

XXVI.

Subjectum sunt tum personæ, tum res, quibus commeatus indulgetur; cùm autem jus commeandi extra inducias privilegium quoddam sit, & quidem tale, quod neque tertio nocivum, neque danti admodùm grave est, ideò laxiùs, quantum verborum proprietas patitur, interpretandum erit, præsertim si non petenti datum, sed ultrò oblatum sit, aut ultra privatam utilitatem publica quædam utilitas in negotio versetur. Igitur militibus datus etiam ad Duces, & quidem non ad medios tantùm, sed & ad summos porrigitur; quia vocabulo militum latiùs sumpto etiam Duces continentur. Grot. §. *14.* & *15.*

XXVII.

Quæri potest, utrùm commeatus Patri datus etiam ad liberos, & uxorem extendatur? R. Interesse, utrùm commorandi gratiâ datus sit, vel non. Illo casu etiam ad liberos, & uxorem extenditur: quia morari solemus cum familia *l. penult. ff. de precar.* Hoc autem casu ad liberos, & uxorem non porrigitur; quia non cum, sed sine familiâ peregrinari solemus. Grot. §. *17.* Planè si Marito eum in finem commeatus datus esset, ut uxorem, & liberos alibi existentes adduceret, uxor, & liberi haud dubiè commeatu continerentur. Deinde etiam commeatum pacis componendæ causâ indultum ad uxorem Legati extendendum esse censet Hert. *de Litter. commeat. pro Pac.* §. *11.* eò quòd Legati in loco pacis tractandæ diutiùs morari soleant, ac proinde meritò benigniori interpretationi locus sit, ne matrimonio eis carendum sit, ùt de usu ædium Marito concesso discurrit JCtus in *l. 4.* §. *1. ff. de Us. & habit.* Planè famulus unus, aut alter, etiamsi expressus non sit, sub commeatu comprehensus censebitur in eo, quem sine tali comitatu ire indecorum foret, qui enim aliquid concedit, ea quoque concedere intelligitur, quæ morali necessitate sequuntur. Grot. *cit.* §. *17.*

XXVIII.

Quòdsi commeatus alicui, & ejus comitibus datus sit comitum nomine illi duntaxat sunt intelligendi, quos numero comitum haberi verosimile est. Quare Legato sub alterius Legati comitatu iter facienti commeatus haud quaquam proficit, & ideo Præpotentes

status

ftatus fœderati Belgii, cùm Franciſcus *d' Andrada* Regis Portugalliæ ad eos legatus quaſi in comitatu Legatorum fœderati Belgii ad Tractatus pacis Monaſterienſis ire vellet, meritò hoc improbârunt, ùt refert Wicquefort. *lib. 1. ſect. 17. pag. mihi. 193.* Similiter commeatus nec prodeſt pyratis, latronibus, transfugis, & deſertoribus, quibus commeatum concedere voluiſſe nemo præſumitur, utpote quorum cauſa magìs odioſa eſt, quàm illius, cui commeatus datus eſt. Grot. §. *19.*

XXIX.

Quanquam autem commeatus perſonæ datus etiam ad res ejus extendatur, multùm tamen intereſt, utrùm commorandi gratiâ ſit datus, vel non. Illo caſu ad res omnes, ſine quibus alibi commorari non poſſumus, extendendus eſſe videtur; conceſſo enim fine etiam illa conceſſa eſſe intelliguntur, ſine quibus finis obtineri non poteſt, licèt tutius ſit, ſi rerum etiam expreſſa fiat mentio. Hoc autem caſu, non niſi ad illas res porrigitur, quæ ad iter aſſumendum neceſſaria ſunt, vel dignitati, & conditioni perſonæ conveniunt. Grot. §. *18.*

XXX.

Objectum commeatûs eſt ſecuritas; qui enim commeatum indulget, iter ab offenſione, & inquietatione, quæ à ſe, aut ſuis ſubditis alteri evenire poſſet, tutum fore promittit.

XXXI.

Effectus duplex eſt, unus ex parte ejus, cui datus eſt commeatus, alter ex parte dantis. Effectus ex parte ejus, cui commeatus indultus eſt, ſtat in facultate cum ſecuritate vel abeundi, vel aliquò eundi, vel redeundi, vel denique veniendi. Cui abire conceſſum eſt, redire non poteſt; quia abire, & redire diverſa ſunt, nec ratio cogit, ut à verborum proprietate recedamus. Debet tamen abitus tutus intelligi, uſque dum aliquis eò pervenerit, ut in tuto ſit. Unde meritò Alexandri fides accuſata fuit, qui eos, quibus abitum indulſerat, in ipſo itinere interfici juſſit. Ex adverſo, cui facultas aliquò eundi conceſſa eſt, eidem & redeundi conceſſa eſſe cenſetur, non quidem ex vi verbi, ſed ut abſurdum vitetur; quia aliàs beneficium foret inutile. Aliud dicendum, ſi ſolo itu actus conſumeretur, tunc enim conceſſâ facultate eundi non cenſeretur etiam conceſſa eſſe fa-

 cultas

cultas redeundi, cum tali casu nulla ratio cogat, ut à proprietate verbi recedatur. Eodem modo is, cui redire permissum est, iterum abire haud potest; aliud enim est redire, aliud abire. Ob eandem rationem nec is, cui venire concessum est, alium mittere poterit, vel contra. Si tamen Regi pacis componendæ gratiâ ad certum locum veniendi commeatus datus sit, nihil eum contra mentem concedentis acturum fore putat Hert. *suprà cit.* §. *15.* Si loco sui Legatum mittat, ipsique litteras commeatûs assignet. Sed nec, cui venire permissum est, sæpiùs venire potest, nisi temporis adjectio aliam suppeditet conjecturam. Grot. §. *16.*

XXXII.

Effectus ex parte dantis commeatum consistit in eo, quòd tum ipse, tum ejus subditi obligati sint, ut ne eum, cui commeatus datus est, offendant, aut inquietent, secùs damnum illatum resarcire tenentur. Debetur autem commeandi securitas etiam extra territorium concedentis; quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur; nam, ùt suprà dictum est, hostis ubique offendi potest. Grot. §. *22.*

XXXIII.

Contraria sunt modi, quibus commeatus rursus expirat. Expirat autem primò lapsu temporis, ad quod datus est. Unde postea intra fines hosticos deprehensus securitate non ampliùs gaudet, sed captivus retineri potest, tametsi, quò minùs inde excederet, adversâ valetudine, tempestate, aut aliâ vi majore fuisset impeditus: similis enim illi est, qui cùm in pace venisset, bello repentè exorto, inter hostes fato suo deprehenditur, qui ad pacem usque captivus manet. Vid. Grot. *lib. 3. cap. 9.* §. *4. num. 3.*

XXXIV.

Expirat secundò, si is, cui commeatus indultus est, contra adversam partem aliquid hostile moliatur; nec enim aliter securitas ei promissa esse censetur, quàm sub conditione, si nihil hostile fuerit machinatus, quâ proinde conditione deficiente etiam ipsa evanescit promissio. Burger. *Cent. 1. obs. 8. vers. limitantur 2dò & paulò post num. 5.*

XXXV.

Expirat tertiò, si ita exigente publicâ utilitate fuerit revocatus; quin enim ex causâ boni publici revocari possit, mihi dubium non

est;

eſt; quia is, qui commeatum concedit, nec vult, nec aliter, quàm cum hac exceptione eundem concedere poteſt. Imò ſi commeatus per modum precarii conceſſus ſit, is liberè ſemper revocari poteſt, tametſi ratio boni publici id non exigat, veluti ſi concedens dixerit, *quamdiu voluero*, vel *donec revocavero*; interim tamen utroque caſu durat, uſque dum fuerit revocatus; nam etſi dixerit, *quamdiu voluero*, voluntas in dubio durare præſumitur, ac proinde neceſſe non eſt, ut novus volendi actus ponatur, ſed ſufficit, ſi prior voluntas non fuerit revocata. Grot. §. *21*.

XXXVI.

Expirat quartò morte concedentis, ſi ſub hac formula, *quamdiu voluero*, fuerit conceſſus; durare enim non poteſt voluntas in eo, qui non ampliùs poteſt velle, ùt eſt mortuus. *cap. 5. de Reſcript. in 6. & l. 4. ff. Locat.* Aliùd dicendum de altera formula, *donec revocavero*; licèt enim concedens moriatur, commeatus tamen non expirat, niſi à ſucceſſore fuerit revocatus, quia voluntas morte non cenſetur revocari. *l. 4. in princ. ff. de Manumiſſ. vindict.* Multò minùs commeatus morte concedentis expirat, ſi ſimpliciter, nullâ ejusmodi clauſulâ adjectâ, fuiſſet indultus, cùm ejus conceſſio ex vi poteſtatis veniat, cujusmodi beneficia morte concedentis haud expirant. Grot. §. *20*. Imò nec morte ejus extinguitur, cui commeatus datus eſt, ſed ſecuritas viventibus promiſſa, etiam mortuis, & eorum rebus debetur, modò tales res ſint, quæ ſub commeatu comprehendantur. Herz. *ſuprà alleg. Diſſert.* §. *12*.

XXXVII.

Ad affinia commeatûs hactenus explicati referri poteſt I. ſalvus conductus judicialis, qui in proceſſu accuſatorio, vel inquiſitorio ad crimen purgandum conceditur. II. Salvus conductus regius, **das Land-Geleit**, qui tranſeuntibus per territorium adverſùs latrones, & prædones ſecuritatem præſtat. II. Salva guardia, quæ perſonis, & rebus in certo loco exiſtentibus, & permanentibus adverſùs hoſtilem offenſionem ſecuritatem conciliat. Latè Burger *cit. Cent. 1. obſerv. 79.*

§. VIII.

De repreſſaliis.

SUMMARIA.

I. *Affines bello ſunt repreſſaliæ, quarum origo antiquiſſima eſt.*
II. *Undénam vox repreſſaliarum ſuum trahat etymon?*

III.

I.

Affines bello sunt repressaliæ, imò sæpè bello publico ansam præbent; est autem earum origo antiquissima; sic enim Grot. *lib. 3. cap. 2. §. 5. num. 2.* ex Homero refert, Nestorem ob ereptos Patri equos, Elidensium pecora, & armenta cepisse, omnésque eos, quibus aliquid ab Elidensibus debebatur, ad jus suum persequendum edicto fuisse convocatos, ne quis justâ sibi parte careret. Sic etiam Æginethas ob res suas à nonnullis Atheniensium apprehensas navem Atheniensibus oneratam decreto publico retinuisse, scribit Herodot. *lib. 6.*

II.

Cæterùm undénam vox repressaliarum suum trahat etymon, incertum est; probabilior videtur eorum opinio, qui eum ab Italico vocabulo, *Ripresa*, deductam esse arbitrantur; nam vel maximè in Italia repressalias frequentes fuisse constat. Limn. *lib. 4. cap. 8. n. 314.*

III.

Vocantur *in cap. unico de injur. in 6. & Nov. 52. cap. 1.* pignorationes, vocabulo hoc latiùs accepto; si enim strictiùs, & in specie sumatur,

matur, pignorationes multùm differunt à repressaliis; nam pignorationes etiam privatâ authoritate fieri possunt, repressaliæ autem non nisi consensu ejus, qui jus belli gerendi habet, queunt exerceri. Deinde pignorationes locum habent inter concives, quoties alius alium turbat in re sua, aut in quasi possessione sui juris, quod ad se pertinere putat, repressaliæ autem tantùm inter diversos populos obtinent. Vitriar. *ad cit. cap. 2. Quæst. 14.* & Willenberg. *ibid. Quæst. 3.*

IV.

Describi possunt repressaliæ, quòd sint remedium subsidiarium; quo propter justitiam in causa gravi, & liquida extero denegatam, vel malitiosè protractam, Reipublicæ nocentis subditi, vel subditorum bona apprehenduntur; *remedium*, inquam, *subsidiarium* sunt repressaliæ; quamdiu enim aliud superest remedium, quo extraneus id, quod suum est, aut sibi debetur, obtinere potest, tamdiu ad repressalias perveniri nequit; quia ratio æquitatis haud patitur, ut ad eos, qui culpâ vacant, veniamus, quamdiu spes est, quòd vel ab originariis debitoribus, vel ab iis, qui jus non reddendo sponte suâ se debitores fecerunt, nostrum consequi possimus. Vitriar. *Quæst. 8.* & Willenberg. *Quæst. 9.* Quamvìs igitur inferior judex justitiam deneget, vel malitiosè protrahat, repressaliis tamen locus haud est; quia læsus superiorem adire potest, quod si facere negligat, is non de alio, sed de se ipso queri debet.

V.

Causa efficiens repressaliarum duplex est, Remota, & Proxima. Remota est jus Gentium, utpote quo inductum est, ut pro debito civitatis, aut ejus, qui caput est civitatis; omnes subditi fidejussorio nomine teneantur, eorùmque bona corporalia, & incorporalia per modum pignoris sint obligata. Extorsit hoc quædam necessitas; aliàs enim magna daretur injuriis faciendis licentia; cùm bona Imperantium non tam facilè possint in manus venire, quàm subditorum. Deinde spes erat, faciliùs membra ejusdem Reipublicæ à se mutuo jus consequi, & indemnitati suæ consulere posse, quàm exteros, quorum multis in locis exigua habetur ratio. Præterea præscindendo à casu particulari spes commodi, & metus incommodi respectu omnium æqualis est; qui jam exinde incommodum sentit, alio tempore commodum sentire potest; unde facilè in talem obli-

gationem omnes consensisse censentur. Denique quemadmodum ex conjunctione in corpus civile factum est, ut, quæ uni infertur injuria per extraneos, ea totam civitatem videatur tangere, ita non iniquum visum, singulos velut in subsidium pro debito civitatis obligatos esse. Confer Grot. *cit. cap. 2. §. 2. num. 1. & 2.* & Puffendorf *lib. 8. cap. 6. num. 13.*

VI.

Causa efficiens proxima est is, qui repressalias concedit; potest autem eas concedere solus ille, qui jus belli gerendi habet; belli enim speciem præseferunt, imò persæpè pleni belli fomes, & præludia sunt, ac proinde cùm ex earum usu tota Respublica in discrimen adduci possit, jus eas concedendi rectè vulgò ad jus belli referri solet. Unde nullo modo assentiri possum Grot. qui *dict. cap. 2. §. 7. num. 3.* jure Gentium singulis pignorandi jus esse ait; uti enim singuli jus belli indicendi non habent, ita sine consensu summæ potestatis nec repressalias exercere possunt, quippe quæ ut plurimùm cum periculo belli, & toti Reipublicæ inde imminente discrimine conjunctæ sunt. Mev. *Part. 8. Decis. 412.* Vitriar. *suprà cit. Quæst. 14.* Willenberg. *Quæst. 10.* Ziegler *ad dict. §. 7.* & communiter DD.

VII.

Subjectum repressaliarum est impetrans; potest autem is demum impetrare repressalias, cui justitia in causa gravi, & liquida ab exterâ Republica, vel ejus capite denegata, vel malitiosè protracta est. *Ab exterâ*, inquam, *Republicâ*; si enim alicui à suâ Republicâ justitia sit denegata, vel malitiosè protracta, repressaliæ locum non habent; nam vel id factum est ab inferiori judice, vel ab ipsâ potestate supremâ, Illo casu recursus ad superiorem patet, non ut adversùs alios innocentes repressalias concedat, sed ut justitiam administret. Hoc autem casu, ne vincula ordinatæ Reipublicæ laxentur, ac pax, & tranquillitas publica turbetur, injuria hæc æquo animo toleranda est, *ùt parentum sævitiam, sic patriæ patiendo, ac ferendo leniendam esse* dicebant Patres apud Liv. *lib. 27. cap. 36. in fin.*

VIII.

Objectum repressaliarum non tantùm bona, sed & corpora subditorum Reipublicæ nocentis constituunt, quam personarum prehensionem Græci Androlepsiam vocabant; & quidem non eo duntaxat

casu

casu personæ apprehendi possunt, quo nostrorum subditorum quidam ab extraneâ Republicâ injustè detinentur, sed etiam si circa eorum bona iniquitas sit commissa, nec res subditorum Reipublicæ nocentis haberi queant. Vitriar. *Quæst. 10.* Willenberg *Quæst. 11.*

IX.

Subjacent autem jure Gentium Repressaliis omnes subditi illius Reipublicæ, quæ justitiam denegavit, aut malitiosè protraxit, modò tales sint ex causâ permanente; temporarii enim, qui transeundi, aut moræ duntaxat exiguæ causâ in territorio nocentis Reipublicæ existunt, Repressaliis gravari haud possunt, quippe quæ introductæ sunt ad exemplum onerum, quæ pro exsolvendis debitis publicis indicuntur, à quibus immunes sunt, qui tantùm ad tempus loci legibus subsunt. Grot. §. *7. num. 2.*

X.

Excipiuntur Legati, qui unà cum rebus suis adversùs repressalias eodem jure Gentium tuti sunt; quia finis legationis aliàs facilè impediri posset, modò non ad hostem nostrum sint missi, ita ut præsumptio sit, legationem in damnum, & injuriam nostram susceptam esse, quo casu si Legatus non acceptâ veniâ per fines nostros transeat, is securitatem ex jure Gentium non habet, ùt suo loco dicemus. Deinde jure Canonico excipiuntur etiam personæ Ecclesiasticæ, & earum bona. *cap. un. de injur. & damn. dat. in 6.* cujus constitutionis vis, & efficacia se ad omnes populos Christianos extendit.

XI.

Forma repressaliarum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specifica, qua ab aliis, cum quibus affinitatem habent, distinguuntur. Habent autem primò affinitatem cum arresto, à quo tamen in eo differunt, quòd arrestum etiam ab inferiori judice, & contra personas ejusdem Reipublicæ decerni possit, secùs ac repressaliæ; nemo etiam ob delictum alienum arresto gravari potest, repressaliæ autem exercentur adversùs Reipublicæ nocentis subditos propter debitum alienum, ac proinde si is ipse, qui nostræ Reipublicæ subdito aliquid debet, in nostro territorio deprehensus retineretur, vel res ejus apprehenderentur, non jam repressaliæ forent, sed arrestum.

XII.

XII.

Deinde repressaliæ affinitatem quoque habent cum retorsione ex edicto Prætoris, *quod quisque juris in alterum* &c. Differunt tamen in eo, quod ex hoc edicto quilibet Judex sententiam ferre possit; quia agit ex præscripto juris communis, ad cujus exercitium speciali supremæ potestatis consensu opus haud est. Præterea retorsio etiam contra ejusdem reipublicæ subditos locum habet, & quidem adversùs illum duntaxat, qui jus novum, & iniquum statuit, aut postulatione suâ impetravit, ejúsque hæredes, non contra alios innocentes. *l. 1. §. 1. l. 3. §. 3. vers. sed si tu. §. 4. & 5. ff. dict. tit.* quæ omnia, ùt ex dictis constat, aliter se habent in repressaliis.

XIII.

Quamvis autem jus retorsionis moribus nostris latiùs extensum sit, ita ut etiam ob diversitatem juris obtineat, & quidem adversùs illos, quibus nulla culpa imputari potest, tamen & hæc retorsionis species multùm differt à repressaliis; nam præterquam quòd non tantùm adversùs exteros, sed & contra ejusdem Reipublicæ subditos locum habeat, nec ob denegatam, vel malitiosè protractam justitiam, sed ob solam diversitatem juris, & quidem non iniqui exerceatur, insuper illa consensum summæ potestatis non desiderat, sed sufficit, si saltem Magistratûs subalterni auctoritas accedat. Adhæc repressaliæ eò tendunt, ut ipse læsus debitam satisfactionem obtineat, atque indemnis servetur, retorsionis autem finis non est, ut illi, qui propter diversum jus alterius læsus est, succurratur; imò tametsi nemo nostrorum subditorum adhuc læsus sit, eò quòd civitas illa, contra quam retorquere intendimus, ob defectum occasionis hactenus jure suo diverso contra nos nondum sit usa, tamen retorsioni locus esse videtur; quia sufficit, quòd illa generaliter hoc jure utatur, & nulla civitas jus aliud ab ea expectare possit. Stryk. *ad alleg. tit.* §. 4.

XIV.

Forma repressaliarum extrinseca stat in legitima rerum, vel personarum Reipublicæ nocentis apprehensione. Ut autem legitima sit, requiritur imprimis, ut justitia sit denegata, vel malitiosè protracta. Denegari dicitur justitia non tantùm, si exterus ab ipso limine judicii, vel saltem à prosecutione litis repellatur, sed etiam si

contra

contra eundem ſententia manifeſtò iniqua fuerit pronuntiata; quia auctoritas judicantis non poteſt exteros ad eandem patientiam obſtringere, ad quam ſubditos obſtrictos tenet; nam quòd ſubditi executionem etiam injuſtæ ſententiæ vi impedire, aut contra eam jus ſuum vi exequi non poſſint, id ex imperii in ipſos efficacia provenit, cui exteri ſubjecti haud ſunt. Grot. §. *5. num. 1.* à quo diſſentit Ziegler, qui putat, etiam exteris auctoritatem rei judicatæ obſtare, eò quòd effectus rei judicatæ non ex authoritate judicantis, ſed ex tacitâ conventione litigantium naſcatur, qui in judicio quaſi contraxerunt, ac proinde ſibi imputare debere extraneum, quòd in judicium tale conſenſerit. At malè; nam primò extero liberum non eſt, adire judicem, quem velit, ſed ex neceſſitate juris ſequi debet forum rei. Deinde is non in manifeſtam injuriam conſenſit, ſed in jus; aliàs ſi partes litem conteſtando ſibi invicem abſolutè cenſerentur promittere, quòd ſententiæ ſtare velint, non poſſent ab inferiore judice ad ſuperiorem provocare; & licèt ſi ſummus Imperans iniquam dixerit ſententiam, ulteriori provocationi locus haud ſit, hoc tamen non ex tacitâ conventione litigantium profluit, ſed ex eo, quòd ſuperior non detur, ad quem provocari poſſit. Quare ſubditus quidem, ne ordo imperandi, & parendi diſſolvatur, eòque diſſoluto ordinata civitas in diſſociatam multitudinem, & confuſam turbam, nemo ubi audit neminem, degeneret, injuriam hanc æquo animo tolerare debet, non autem extraneus, quem auctoritas judicantis neutiquam cogere poteſt, ut jus ſuum per injuſtam ſententiam ſibi auferri patiatur. Conſentit Hennigeſ. *ad* §. *5.* Secundò requiritur, ut cauſa ſit gravis, & liquida; nam in dubio præſumptio ſtat pro judice. Deinde ratio non patitur, ut in re modicâ ad repreſſalias decurratur, quia plerúmque cum periculo belli conjunctæ ſunt, cui Reſpublica temerè exponi non debet. Tertiò requiritur, ut nullum aliud ſuperſit remedium, quo extraneus id, quod ſuum eſt, aut ſibi debetur, obtinere poſſit. Quartò denique ejus, qui jus belli gerendi habet, conſenſus accedere debet, qui tamen non aliter repreſſalias permittere poteſt, quàm ſi prius pro juſtitia ſubdito adminiſtrandâ, aut fortè jam latâ iniquâ ſententia revocandâ transmiſſis, & communicatis rationibus, quibus jus ſubditi innixum eſt, enixè fruſtra tamen inſtituerit; licèt enim

alienæ Reipublicæ Rector denegando, vel malitiosè protrahendo justitiam se debito alieno obstringat, cùm tamen per repressalias non in ipsius, sed in bona subditorum, qui in subsidium duntaxat obligati sunt, executio fiat, ratio omnino postulat, ut talis præmittatur interpellatio, ut constet, alio modo fieri non potuisse, ut subditus id, quod suum est, aut sibi debitum, consequeretur. Vitriar. *Quæst. 8.* Adde Grot. *sæpè cit. lib. 3. cap. 3. §. 6. num. 2.* Quòd si summus Imperans etiam suppositâ justâ causâ, repressalias permittere nolit, id æquo animo ferendum est, nec continuò is propterea negligentiæ, aut socordiæ argui, sed potiùs credi debet, eundem petitioni subditi propter bonum publicum, quod bono privato præferendum est, modò deferre non potuisse. Sic nec causa, quamvis justa, subditi alicujus semper obligat Rectorem ad bellum sumendum, sed ita demùm, si id sine omnium, aut plurium subditorum incommodo fieri potest. Grot. *lib. 2. cap. 25. §. 2.*

XV.

Effectus repressaliarum duplex est, directus, & indirectus. Directus porro alius est, si personæ, alius, si res sint apprehensæ. Personæ tamdiu retineri possunt, donec à nocente Republicâ obtenta fuerit justitia; in quo finis repressaliarum consistit; & licèt forte eandem consequi non valeamus, vita tamen captis eripi haud potest; cùm non sint hostes, sed fidejussorio saltem nomine teneantur; ex fidejussione autem nemo interfici potest; quia nemo tale jus habet in vitam, ut eam sibi ipse adimere, aut adimendam obligare queat. Grot. *lib. 3. cap. 2. §. 6. junct. lib. 2. cap. 21. §. 11. num. 2.* Res captæ autem, si subditus noster necdum præstetur indemnis, tandem publicâ authoritate vel eidem pro quantitate debiti, & expensarum in solutum addici, vel justo pretio divendi possunt, & ex eo solutio fieri ita, ut, quod superest, repressalias passo restituatur. Existimat quidem Grot. *cit. cap. 2. §. 7. num. 3.* quòd jure Gentium rerum captarum dominium ad summam debiti, & sumptuum statim ipso facto acquiratur. Sed meo judicio malè; cùm repressaliarum finis alius non sit, quàm ut hac ratione altera Respublica, quæ subdito nostro justitiam hactenùs denegavit, vel malitiosè protraxit, ad eandem tandem administrandam compellatur, & si hoc obtineri non possit, ut tum demùm ex rebus captis subdito nostro indem-

indemnitas præstetur; nam ita Gentibus, earumque subditis satis cautum est, ac proinde gratis dicitur, placuisse ipsis, ut rerum captarum dominium statim ipso facto ei cedat, qui repressalias impetravit. Ziegler *ad cit.* §. 7, Willenberg. *Quæst.* 13. Vitriar. *Quæst.* 15.

XVI.

Effectus indirectus consistit in obligatione, vi cujus illi, qui non solvendo quod debebant, aut jus non reddendo, causam dederunt repressaliis, damna, quæ alii propterea perpessi sunt, resarcire tenentur. Grot. *dict.* §. 7. *num.* 4.

CAPUT II.

De jure pacis.

Finem bello imponit pax, imò finis belli debet esse pax; nec enim bellum ideo suscipitur, ut perpetuò geratur, sed ut tandem sine injuria in pace vivere, & tutò quiescere liceat. Potest autem pax considerari vel in se, vel in suis proprietatibus, accessionibus, & affinibus, de quibus omnibus jam ordine agemus. Sit igitur

§. I.

De pace in se spectata.

SUMMARIA.

I. *Describitur pax pro statu accepta.*

II. *Definitur pro conventione sumpta.*

III. *Dividitur in universalem, & particularem.*

IV. *Pacem illi demum inire possunt, quorum auspiciis bellum geritur.*

V. *Quamvis Legatus ad pacem ineundam missus arcana mandata excesserit, mittens tamen obligatur.*

VI. *Duces belli sine speciali mandato pacem facere haud possunt.*

VII. *Quatenus Imperium pacis causâ à Regnante cedi, & alienari possit?*

VIII. *Quatenus Rex patrimonium populi pacis causâ alienare valeat?*

IX. *De fructibus patrimonii publici Reges pro arbitrio disponere possunt.*

X. *An Rex rem saltem modicam ex patrimonio publico sine populi consensu alienare possit?*

XI. *Res privatorum vi eminentis dominii pacis causâ in hostem transferri possunt.*

XII. *Tenetur tamen Civitas hoc damnum privatis resarcire.*
XIII. *Quod etsi non fiat id tamen exteros non tangit.*
XIV. *Adducitur forma pacis intrinseca.*
XV. *Extrinseca stat in diversis transigendi modis, qui duplicis maximè generis sunt.*
XVI. *Effectus pacis consistit in obligatione servandi ea, de quibus inter partes bellantes conventum est.*
XVII. *Obligat conventio pacis totam civitatem;*
XVIII. *Et omnes paciscentis successores.*
XIX. *Contraria paci est ejus ruptura.*
XX. *Rumpitur pax primò, si quid fiat contra naturam pacis generalem.*
XXI. *Utrùm pax rupta sit, si socii eorum, cum quibus bellavimus nobis vim armatam inferant?*
XXII. *Vel si sociis nostris vis armorum inferatur?*
XXIII. *Secundò rumpitur pax, si quid fiat contra id, quod expressè conventum est.*
XXIV. *Utrùm bellum resuscitari possit, si quid fiat contra amicitiam?*
XXV. *Referuntur nonnulli actus pugnantes cum amicitia.*
XXVI. *Utrùm jure Gentium purgatio mora admittatur, si implendis pacis conditionibus certum tempus præfixum sit?*

I.

VOx pacis duobus modis accipitur. I. Pro statu, in quo civitas existit. II. Pro conventione, quâ bellum finitur. In illo significatu pax dividitur in internam, & externam. Internam civitatis pacem S. Augustin. *lib. 19. de Civit. Dei cap. 13.* describit, quòd sit ordinata imperandi, atque obediendi concordia civium. Externa verò est ordinata tranquillitas, & concordia Gentium, ac Rerumpublicarum inter se. Pax interna civitatis turbatur per bellum internum, seu civile, externa verò per bellum externum, seu hostile.

II.

Pax pro conventione pacis accepta describi potest, quòd sit pactum publicum, quo hostes inter se de bello in totum vel perpetuum tollendo transigunt. Verba: *pactum publicum*, generis locum sustinent; quia hac in parte convenit cum induciis, & aliis conventionibus, quæ à personis publicis fiunt in utilitatem publi-

cam;

cam; cœtera autem continent differentiam ſpecificam, & pacem ab induciis ſeparant; licèt enim in plures annos ſint initæ, bellum tamen, ùt ſuprà dictum eſt, non tollunt, ſed eo manente actus bellicos ad tempus duntaxat ſuſpendunt.

III.

Dividitur pax in univerſalem, & particularem. Univerſalem voco, quæ inter omnes bello implicitos initur; particularem verò, quæ non cum omnibus bello implicitis, ſed cum uno tantùm, vel altero fœderatorum pangitur, velut quandoque contingit, imò non unâ tantùm vice jam contigit, etiamſi in fœdere comprehenſum fuerit, ut nulli ſeorſim cum hoſte communi paciſci liceat, niſi ab eo omnibus juſtæ, & æquæ offerantur conditiones, quæ conventio valet, ac proinde ſervanda foret; ſi autem non ſervetur, enaſcitur pax particularis.

IV.

Cauſa efficiens pacis duplex eſt, Principalis, & Inſtrumentalis. Principalis ſunt illi, qui proprio nomine: inſtrumentalis verò, qui alieno nomine pacem ineunt. Poſſunt autem proprio nomine illi demum pacem inire, quorum auſpiciis bellum geritur, ut ſunt Reges, Optimates, & in Regimine populari populus. Reges tamen non aliter bellum cum pace commutare poſſunt, quàm ſi jus habeant non impeditum, qui enim vel in furorem, aut amentiam lapſi, vel nondum tam maturæ ſunt ætatis, ut adminiſtrationem Regni habeant, pacem cum hoſte pangere haud poſſunt. Planè is, qui Regno injuſtè pulſus eſt, jus pacem faciendi non amiſit, quia nec ſummum Imperium, eíque cohærentia jura, nec jus adminiſtrandi Regnum amiſit, licèt ejus poſſeſſionem amiſerit. Majus dubium eſſe videtur de Rege captivo; nam & hìc ceſſante temporibus noſtris ſervitute, jus Regni, eíque cohærentia jura, unà cum jure adminiſtrandi retinet: ergò non minùs pacem facere poterit, quàm ille, qui regno injuſtè pulſus eſt, quod & verum eſſe credo, ſi regnum ſit patrimoniale; ſi autem liberâ populi voluntate ei delatum ſit, non aliter captivum pacem cum Victore facere poſſe arbitror, quàm ſi vel conditiones pacis populo non præjudicent, vel populus, aut Proceres, qui populum repræſentant, conſentiant; credibile

bile enim non eſt, Regi, à populo jus Regnum adminiſtrandi etiam pro tali tempore, quo pro obtinenda libertate quidvis extorqueri poſſet, conceſſum fuiſſe, ſed adminiſtratio, & quaſi tutela Regni interim penes populum erit, aut eum, cui populus id commiſerit. Confer Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 2. & 3.*

V.

Cauſa efficiens inſtrumentalis ſunt Tutores, & Curatores Regni, item Legati. Quamvis autem Legatus cum mandato generali, & illimitato ad pacem cum hoſte faciendam miſſus, arcana mandata ſibi ſoli ſignificata exceſſerit, nihilominùs tamen pacis conventio valida eſt, & mittens obligatur; nam vi mandati generalis obſtringitur mittens alteri, ut omnia, quæ Legatus vi illius cum eo egit, rata habeat; mandata autem arcana eò duntaxat tendunt, ut Legatus non agat, niſi ex præſcripto ſibi ſoli cognito; ſi verò ſecus egerit, ut eo nomine mandanti obſtrictus ſit ad id, quod intereſt; aliàs ſanè nihil cum internuntiis tutò agi poſſet; quia ſemper metuendum foret, ne ab apertis mandatis arcana diſcreparent; imò via panderetur, omnia Legatorum acta ſub hoc prætextu ſubvertendi, & alios inanibus tractatibus eludendi. Grot. *lib. 2. cap. 11. §. 12.* & Puffendorf. *lib. 3. cap. 9. §. 2.*

VI.

Contra Duces belli, tametſi bello gerendo maximâ cum poteſtate præpoſiti ſint, niſi ſpeciale habeant mandatum, pacem facere non poſſunt; quia bellum finire belli gerendi pars non eſt, ac proinde ampliſſima eorum poteſtas de iis tantùm, quæ ad bellum gerendum pertinent, erit intelligenda. Hinc rectè Eumenes, cùm Antiochus de pace agere vellet, ab Æmilio Regillo, cui navalis provincia mandata erat, in conſilium accitus, dixit: *cui rata iſta pax erit, quam ſine conſule, non ex auctoritate ſenatûs, non juſſu populi Romani peregerimus?* Liv. *lib. 37. cap. 19.* Grot. *lib. 3. cap. 22. §. 7.*

VII.

Objectum pacis conſtituunt res tum publicæ; tum privatæ. Ad res publicas pertinet imperium, & patrimonium populi, cujus fructus deſtinati ſunt ad ſuſtentanda Reipublicæ, & Regiæ dignitatis onera. Imperium vel exiſtit in pleno, & abſoluto dominio Regnantis,

nantis, vel non. Illo casu sine dubio pacis causâ à Rege pro lubitu cedi, & alienari potest. Hoc autem casu nec totum, nec ejus pars, veluti urbs, aut provincia aliqua aliter alienari potest, quàm si populi, vel ordinum, qui populum referunt, consensus accedat, ut jam alibi dictum est, ubi simul discussum fuit, si pars tantùm alienanda sit, utrùm etiam ipsius partis alienandæ consensus sit necessarius.

VIII.

Similiter nec patrimonium populi Rex aliter alienare potest, quàm cum populi, aut ordinum consensu, nisi id lege Regni, aut more, cui nunquam contradictum est, ei permissum esse appareat. Cùm Rex in ejusmodi bonis non nisi administrationem, & usumfructum habeat, quæ haud quaquam ad jus alienandi se extendunt. Et licèt fortè is ad vitam suam sibi satis prospectum putet, populus tamen, eo defuncto alio Rege opus habet, qui & ipse pro dignitate sustentandus est. Si tamen ejusmodi bonorum partem ex utilitate, vel omninò ex necessitate Reipublicæ alienatam esse appareat, ex scientia, & silentio etiam non longi temporis consensus populi præsumitur; patrimonium enim populi minoris momenti est, quàm imperium, cùm patrimonium imperii causâ constitutum sit, & tamen, si partem imperii ex utilitate, vel necessitate Reipublicæ alienatam esse appareat, ex scientia, & silentio præsumi potest populi consensus: ergo multò magìs præsumi poterit in proposito. Imò in casu necessitatis nequidem populi consensu opus esse putat Ziegler ad Grot. *lib. 2. cap. 9. §. 11.* eò quòd Regi salutis publicæ cura in solidum commissa sit, ac proinde eum nihil facere contra, vel præter voluntatem populi, si ex necessitate Reipublicæ partem patrimonii alienet, quod tunc demum admittendum esse censeo, si res moram non ferat, ut populus consuli possit; nam in tali casu non videtur opus esse consensu speciali, sed voluntatem generalem sufficere arbitror. Confer Grot. *cit. cap. 6. §. 8. & 11.* item *lib. 3. cap. 20. §. 5.*

IX.

Quamvìs autem extra talem necessitatis casum bona Regni sine populi, aut procerum consensu alienari haud possint, aliud tamen dicendum est de fructibus patrimonii publici, de quibus Rex pro suo

ſuo arbitrio diſponere poteſt; quia pleno jure ad ipſum pertinent. Sic & fructuarius fructuum ex re in uſumfructum conceſſâ perceptorum plenus fit Dominus, licèt ipſius rei fructuariæ Dominus non ſit. Sic etiam fructus ex re feudali percepti pleno jure ad vaſallum ſpectant, ita ut liberam eos alienandi habeat facultatem, tametſi ipſius rei feudalis alienatio ipſi prohibita ſit. Unde in propoſito fructus patrimonii publici confundi non debent cum ipſo patrimonio publico. Ita jus Inſularum in patrimonio eſſe ſolet, ipſæ Inſulæ in flumine publico natæ in fructu; jus vectigalia exigendi in patrimonio, pecunia ex vectigalibus procedens in fructu; jus confiſcandi in patrimonio, fundi confiſcati in fructu &c. Grot. *alleg. cap. 6. §. 12.*

X.

Sunt, qui Regem etiam nullâ urgente neceſſitate rem ſaltem modicam ex patrimonio publico ſine conſenſu populi alienare poſſe arbitrantur. Sed malè; quod enim meum non eſt, ejus nec exiguam partem alienandi mihi jus eſt. Atqui Reges patrimonii publici domini non ſunt, ſed uſumfructum duntaxat habent: ergo nec exiguam ejus partem ſine conſenſu populi alienare queunt. Si tamen populus partem exiguam patrimonii publici ſine conſenſu à Rege alienatam eſſe ſciat, ex ſcientiâ, & ſilentio ejus conſenſus facilius præſumitur, quàm in rebus magni momenti. Grot. *dict. cap. §. 11.*

XI.

Res autem privatorum, cùm ſub eminenti dominio civitatis exiſtant, quin pacis causâ ab eo, qui ſummum habet imperium, in hoſtem transferri poſſint, dubium planè non eſt, modò neceſſitas, vel publica ſaltem utilitas id exigat; nam ſine causâ neceſſitatis, vel publicæ utilitatis res ſubditis vi eminentis dominii auferri haud poſſunt, ſive ex jure Naturæ, ſive ex jure civili eorum propriæ ſint effectæ; falluntur enim, qui ſummis Imperantibus majus jus in has, quàm in illas competere arbitrantur; cùm dominium, ex qualicunque causa ortum ſit, ex ipſo jure naturali eosdem ſemper effectus habeat, ac proinde ſine causâ neceſſitatis, vel publicæ utilitatis tam parùm ſubditis auferri queunt res, quarum dominium nacti ſunt ex jure civili, quàm parùm auferri poſſunt illæ, quarum dominium ipſis quæſitum eſt ex jure naturali. Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 9.*

XII.

XII.

Si tamen pacis causâ res subdito ablata, & in hostem translata fuerit, civitas ei hoc damnum, quod propter bonum publicum perpessus est, resarcire tenetur; cùm ratio æquitatis haud patiatur, ut unus, vel alter privatus jacturâ rerum suarum absque ullâ compensatione pacem redimat, sed sicut pax bonum omnibus commune est, ita & damnum hoc, quo pax redempta est, omnibus commune esse debet, perinde ùt ex lege Rhodia damnum omnibus commune est, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ùt suas salvas habeant: nec liberat civitatem ab hoc onere, quòd modò expungendo debito impar sit, sed quandocunque copia suppetet, exseret sese interim tantùm sopita, non extincta obligatio. Grot. *cit. cap.* *20.* §.*7. num. 2.*

XIII.

Planè utrûm res subdito ex necessitate, vel utilitate Reipublicæ ablata, eóque nomine compensatio facta sit, hoc exteros, in quos ejusmodi res pacis causâ translata est, non tangit, sed illis sufficit factum Regis; nam primò dignitas personæ facit, ut res justa ex causâ subdito ablata esse præsumatur. Deinde jure Gentium inductum est, ut pro eo, quod debet civitas, aut ejus caput, bona omnia subditorum quasi pignori obligata sint. Qui autem rem sibi pignori nexam, & publicâ auctoritate addictam tenet, justus est ejus rei possessor. Quemadmodum igitur ad creditorem, cui res ab alio pro debitore obligata auctoritate judiciali addicta est, nihil pertinet, quòd is, cujus res fuerat, suum à debitore consequi nequeat, ita etiam ad exterum, in quem res subditi pacis causâ auctoritate publicâ translata est, nihil pertinet, quòd is à civitate suum fortè consequi nequeat; nihilominùs enim eandem absque peccato retinere potest, modò bellum habuerit justum, nec res tradita modum debiti excedat. Grot. *ubi suprà* §. *10. junct. cap. 2.* §. *2, & cap. 13.* §. *1. num. 2.*

XIV.

Forma pacis duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specifica, quâ pax distinguitur ab induciis, quæ, ut paulò suprà dictum, in eo sita est, quòd pax bellum in perpetuum tollat; induciæ verò, licèt in plures annos contractæ sint,

bellum non tollant, sed eo manente actus bellicos tantùm ad tempus suspendant.

XV.

Forma autem extrinseca stat in diversis transigendi modis; tametsi verò spectato jure Naturæ bellum ita componendum foret, ut, qui justam, habuit bellandi causam, id omne consequeretur, quod ipsi ab hoste debetur; quia tamen ad pacem vix ita veniri solet, ut unus alteri injuriam se fecisse fateatur, ideo plerumque tali modo conveniri solet, ut utrique salva relinquatur justitiæ fama, & species, quod duobus maximè fit modis; primò ut restituatur cuique, quod ante bellum habuit, ubi ultima respicitur possessio, ita tamen, ut privatis paulò ante bellum dejectis interdicto unde vi, aut rei vindicatione apud competentem judicem experiri liceat. Secundò, ut servet quisque, quod bello cepit, & res maneant, quo sunt loco. Et hoc posterius, quia nullam inducit mutationem, in dubio magis præsumitur; unde transfugæ non redduntur, nisi de illis reddendis expressè convenerit. Grot. *cit. lib. 3. cap. 20.* §. *11. 12. & 13.*

XVI.

Effectus pacis pro conventione, quâ bellum finitur, acceptæ est obligatio, servandi ea, de quibus inter partes bellantes conventum est, sive deinde bellum ex parte adversâ fuerit justum, sive fuerit injustum; nam fides etiam hosti injusto servanda est, cùm & prædoni ac latroni servari debeat; aliàs sanè si post initam pacem primùm super justitiâ, vel injustitia belli disceptari posset, pax non tam finis belli, quàm potiùs ejus initium foret: & quamvis prædoni, ac latroni, si vi injustâ promissionem extorserint, exceptio metûs opponi queat, ea tamen, quæ belli finiendi causâ promittuntur, adeò sunt firma, ut jure Gentium, invito eo, cui promissa sunt, in irritum deduci haud possint; quia hoc jure metus bello publico incussus pro justo habetur; aliàs enim ejusmodi bellis nullus finis imponi posset, quod tamen ut fiat, interest humani generis. Tametsi igitur sub duris admodùm conditionibus pax sit facta, nihilominùs tamen ea servanda erit, nec Reipublicæ nociva videri debet, quæ ad extrema quævis evitanda fuit necessaria. Vid. Grot. *dict. lib. 3. cap. 19.* §. *11. & cap. 25.* §. *7.* **Bœhmer** *in J.P.U. lib. 2. cap. 1.* §. *37.* & ibi in annotatis

XVII.

XVII.

Obligat autem conventio pacis non tantùm ipſum paciſcentem, ſed & civitatem paciſcenti ſubjèctam; nam hoc ipſo, quòd in eum translatum ſit ſummum Imperium, ſimul etiam poteſtas civitatem paciſcendo obligandi translata eſſe cenſetur, utpote ad exercendum imperium omnino neceſſaria. Obligatur autem civitas conventione pacis non tantùm, quatenùs vicem ſuſtinet unius perſonæ fictæ à ſingulis moraliter diverſæ, ſed etiam quatenus conſideratur ſecundùm ſingulos, ex quibus conſtat, & quidem, niſi aliud dictum ſit, ſtatim à momento perfectæ, & abſolutæ conventionis, non demum à tempore factæ promulgationis per ea, quæ *ſuprà de induciis* ſunt dicta, quò me remitto.

XVIII.

Deinde etiam omnes paciſcentis ſucceſſores obligantur, & quidem, ſi Regnum ſit patrimoniale, directè; ſi verò hæreditarium ſit, vel lineale, indirectè, ſeu intermediâ civitate, quæ obligationem ſuam in ſucceſſores transmittit hoc ipſo, quòd illi ab eâ jus imperii accipiant. Vid. Grot. *lib. 2. cap. 14. §. 10. & 11.* Imò eum quoque, qui jure belli in Regnum ſuccedit, legibus pacis olim cum aliâ Gente initæ obligari, verius mihi videtur, quamvìs diſſentiat Bœhmer *cit. cap. 1. §. 38. Litt. M.* Cùm occupatio bellica efficere non poſſit, ut populus obligatione ſuâ liberetur, quippe qui non deſinit idem eſſe populus. Si autem populus obſtrictus manet, non poteſt immunis eſſe, qui jam ejusdem caput eſt, tametſi is jure belli imperium ſit nactus. Sanè populus cum omnibus juribus in poteſtatem victoris tranſit: ergò ratio poſtulat, ut & obligationes populi ſuſcipiat; quæ ſententia minus dubii habere videtur, ſi victor in jus duntaxat devicti Regis ſucceſſerit. Confer Ziegler *ad cit. cap. 14. §. 11.* & Henniges. *ad §. 10.*

XIX.

Contraria paci eſt ejus ruptura; ſi enim pax ab altero rupta ſit, pars innocens ab obligatione, quâ viciſſim tenebatur, liberata eſt, cùm ſingula pacis capita per modum conditionis aliis ineſſe videantur: ſi autem nihilominùs paci ſtare velit, & alter, qui pacem perfidè rupit, eidem ſtare tenebitur, cùm contra obligationem faciendo

nemo se obligationi eximere queat; & hoc verum est, tametsi expressè additum sit, ut tali facto pax rupta habeatur; quia hoc in favorem innocentis duntaxat adjectum censeri debet. Non dicitur autem pacem rumpere, qui novam tantùm bello justo causam præbet; injustus quidem is est, at non perfidus; qui autem temerè pacem rumpit, etiam perfidiæ reus est. Confer Grot. *lib. 3. cap. 19. §. 14. & cap. 20. §. 27. & 38.*

XX.

Rumpitur igitur pax duobus modis. Primò si quid fiat contra naturam pacis generalem, velut accidit, si citra novam causam vis bellica inferatur. Ubi considerari possunt personæ tum quæ inferunt vim armatam, tum quibus ea infertur. Inferunt vel qui subditi sunt, vel qui socii fuerunt eorum, cum quibus bellavimus. Si subditi vim armatam inferant, interest, utrùm id faciant jussu ejus, qui summam in Republica potestatem habet, vel non. Illo casu haud dubiè pax rupta erit. Hoc autem casu porrò refert, utrùm per se arma moveant, vel aliis bellum gerentibus militent. Si per se arma moveant, non aliter pax rupta esse censetur, quàm si privatorum factum ab eo, qui summum imperium habet, probatum dici possit, ad quod tria requiruntur, Primò ut is sciat, deinde ut punire possit, & porro ut punire negligat. Scientia evincitur ex eo, quòd factum sit manifestum, aut ei ab altero denuntiatum. Potentia puniendi præsumitur, nisi defectio, aut seditio appareat. Neglectum verò ostendit elapsum tanti temporis spatium, quantum in quaque civitate ad punienda crimina sumi solet. Et talis neglectus perinde habetur, ac si factum privatorum decreto publico fuisset approbatum. Grot. *cit. cap. 20. §. 30.* Idem dicendum esse videtur, si summus Imperans subditos suos aliis contra nos bellum gerentibus militare permittat, nisi ex probabilibus argumentis aliud actum esse appareat; si enim sciat, eos contra nos militare velle, tenetur hoc prohibere, quod si non faciat, perinde fractæ pacis reus erit, ac si expresso decreto id permisisset. Grot. *dict. cap. §. 31.*

XXI.

Si socii eorum, cum quibus bellavimus, nobis, vim armatam inferant, siquidem illi quorum socii antea fuerant, hac in parte inno-

centes ſint, ipſi tantùm, qui vim nobis intulerunt, ruptæ pacis tenebuntur? in eos autem, qui nihil fecerunt, jus bellandi non erit, ut perperam aliquando putârunt Thebani, qui contra Platæenſes Lacedæmoniorum ſocios ideò ſe bellum movere poſſe dixerunt, quòd Lacedæmonii Cadmæâ ex inſidiis captâ pacem rupiſſent, cùm tamen Platæenſes nihil deliquiſſent. Aliud dicendum, ſi ita conventum ſit, ut uno ſociorum pacem rumpente etiam reſpectu aliorum pax ſoluta ſit, quod tamen, niſi in tabulis pacis expreſſum fuerit, non creditur actum eſſe, cùm id communi pacem facientium voto contrarium ſit. Grot. §. 29.

XXII.

Perſonæ, quibus vis bellica infertur, ſunt vel corpus civitatis quà tale, vel ſubditi, vel ſocii. Si corpori civitatis, vel ſubditis ejus vis armata inferatur ſine novâ cauſâ, haud dubiè pax rupta erit; quia eo fine initur, ut & corpus, & ſinguli tuti ſint. Si verò ſociis vis armorum illata ſit, tunc intereſt, utrùm illi paci nominatim incluſi ſint, vel non. Illo caſu pax rupta eſt, ſive ipſimet pacem pepigerint, ſive alii pro ipſis, modò conſtet, eos pacem ratam habuiſſe. Hoc autem caſu non erit rupta; interim tamen ſocium defendere prohibitum non eſt. Grot. §. 33.

XXIII.

Secundò rumpitur pax, ſi quid fiat, vel omittatur, quod ut omitteretur, vel fieret, expreſſè conventum eſt, ſive deinde transgreſſio gravis ſit, ſive levis; ruptum enim dicitur etiam, quod ex minimâ tantùm parte ruptum eſt; bonitatis tamen, maximè Chriſtianæ eſt, leviores culpas, accedente præſertim pœnitentiâ, facile condonare. Et ſanè ſi ad bellum ob ingentia mala, quæ ſecum trahit, decurri non debet, niſi cauſa ſit gravis, neque poſt tot cædes, tantámque ſanguinis humani profuſionem reſuſcitari debet, niſi transgreſſio ſit gravis; quamvis ut paci magis caveatur, non abs re erit, capitibus minoris momenti expreſſam adjicere clauſulam, ut licèt fortè adverſùs ea quid factum fuerit, pax tamen firma manere debeat, quod & actum eſſe cenſetur, ſi certo capiti in caſum contraventionis pœna adjecta ſit, niſi alteri diſertis verbis electio ſit relicta, utrùm pœnam petere, vel à tranſactione recedere malit. Quòdſi res promiſſa

missa perierit, aut factum aliquo eventu redditum sit impossibile, nemo quidem dixerit, pacem ruptam esse, cùm culpa non sit, non implere promissum, si impleri non possit; interim tamen alter eligere poterit, utrùm expectare velit, donec promissum impleri queat, si quæ fortè spes sit, id aliquando impleri posse, vel utrùm æstimationem ejus, quod præstari non potest, accipere malit, vel denique mutuis præstationibus illi capiti respondentibus, aut æquivalentibus liberari. Confer Grot. §. 35. 36. & 37.

XXIV.

Inter capita pacis plerumque & hoc esse solet, ut sincera inter paciscentes colatur amicitia; quamvìs enim & citra pactum humanitatis, & amicitiæ officia omnibus, cum quibus in pace vivimus, sint exhibenda, jure tamen stricto, & perfecto, nisi in pactum deducantur, ea non debentur, ac proinde, tametsi ab altero aliquid fiat contra amicitiam, id tamen justam bello causam haud præbet: si autem pax disertis verbis sub amicitiæ legē sit contracta, officia, & effectus amicitiæ etiam jure pactī conventi debentur, ita ut si quid fiat contra amicitiam, fœdus pacis ruptum sit, & bellum resuscitari possit, licèt cœteroquin contra alia pacis capita nihil sit factum; quidquid tamen sit, in mitiorem semper partem, quantùm fieri potest, interpretari oportet: si enim omnia rigidiùs interpretari vellemus, vix ulla pax stare posset: unde injuria personæ etiam conjunctæ facta non censebitur ipsi, cum quo pax facta est, illata esse, nisi apertè ad ipsius suggillationem factam esse appareat.

XXV.

Talis actus, qui cum amicitia pugnat, sunt arces non tuendi, sed nocendi causâ in finibus structæ, *nocendi*, inquam, causâ; nam, ùt suprà dictum, qui nullâ pactione impeditus est, se tuendi causâ arcem in confinio extruere non prohibetur, nec alter propterea justam eidem bellum inferendi causam habet. Talis actus etiam est insolita copiarum conscriptio, modò ex legitimis indiciis appareat, hæc in eum, cum quo pax facta est, & non in alium comparari. Talis item est oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis partem integrantem faciunt, recipere; non posset enim civilis societas subsistere,

ſtere, ſi hoc liceret. Aliud dicendum de ſubditis ſingulis, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt; hos enim ſuſcipere contra amicitiam non eſt, niſi ſpeciali juramento, aut aliter obſtricti miniſterium, aut ſervitutem debeant, aut ſocietatis civilis interſit, ne diſcedant; ſi enim nihil horum ſubſit, populi in liberam civium diſceſſionem conſentire creduntur, cùm ex eâ libertate non minus commodi aliunde ſentire poſſint, adeóque contra amicitiam non eſt ejusmodi diſcedentes recipere. Grot. *ſæpiùs alleg. cap. 20.* §. *40. & 41. junct. lib. 2. cap. 5.* §. *24.*

XXVI.

Quòdſi implendis pacis conditionibus certum ſit præfixum tempus, illud ſtrictiſſimè interpretandum erit, adeò ut jure Gentium purgatio moræ non admittatur; niſi improviſa neceſſitas impedimento fuerit, aut aliàs omnis doli ſuſpicio abſit, cùm breve etiam tempus ad magnas rerum converſiones valere poſſit. Et ſanè ſi ad implendas pacis conditiones mora indulgeretur, facile foret; occaſionem nanciſci à pactis reſiliendi. Accedit, quòd alter exercitum, qui utique magno ſumptu ſuſtentatur, non tutò prius dimittere poſſit, quàm conditiones pacis fuerint impletæ. Ita Puffendorf. *lib. 8. cap. 8.* §. *4.* poſt Grot. *dict. cap. 20.* §. *25.* à quibus tamen diſſentit Ziegler.

§. II.

De amneſtia.

SUMMARIA.

I. *Amneſtia etiam lex oblivionis, & plebiſcitum Thraſybuli vocari ſolet.*

II. *Deſcribitur Amneſtia.*

III. *Dividitur primò in civilem, & externam.*

IV. *Secundò in Generalem, ſeu illimitatam, & ſpecialem, ſeu reſtrictam.*

V. *Ter-*

I.

INter proprietates pacis principem locum tenet Amnestia, quæ & lex oblivionis, item plebiscitum Thrasybuli vocari solet; cùm enim is Atheniensium civitatem à triginta Tyrannorum sævitiâ liberâsset, lege latâ cavit, *ne quis antè actarum rerum accusaretur, néve mulctaretur*; eámque illi legem oblivionis appellârunt, atque ita

ita concussum, ac labentem civitatis statum in pristinum florem revocavit. Valer. Max. *lib. 4. cap. 1.*

II.

Describi potest, quòd sit omnium eorum, quæ in bello, vel ejus occasione ad invidiam, injuriam, aut offensionem alterius facta sunt, promissa oblivio.

III.

Dividitur Amnestia I. in civilem, & externam. Civilem voco, quæ in bello civili rebellibus indulgetur subditis: externam verò, quæ in bello hostili extero promittitur hosti.

IV.

Dividitur II. in generalem, seu illimitatam, & specialem, seu restrictam. Generalis, seu illimitata est, quæ omnes, & singulæ injuriæ, violentiæ, hostilitates, & damna illata simpliciter, & absolutè absque ullâ exceptione respectu omnium perpetuæ traduntur oblivioni. Exemplum habes in Instrumento Pacis Westphalicæ *Art. 2.* specialis verò, seu restricta, ubi vel certa damna, vel quædam personæ excipiuntur, & ab ea excluduntur. Stryck. *de Jur. sens. Differt. 9. cap. 5. num. 14. & seqq.* ubi exempla affert.

V.

Dividitur III. in expressam, & tacitam. Expressa est, quæ verbis disertis promittitur. Tacita, quæ paci inest, tametsi expressè nihil de eâ dictum sit; cùm enim pax firma coalescere non possit, nisi præteritorum malorum aboleatur memoria, inimicitiæ deponantur, remittatur vindicta, ideo omni paci suâpte naturâ inest Amnestia, licèt verbis expressa non sit. Vitriar. *cap. ult. Quæst. 7.*

VI.

Dividunt nonnulli IV. in perpetuam, & temporalem; nam injuriæ, ac offensiones non semper oblivioni mandantur perpetuæ, sed earum vindicatio quandoque ad tempus duntaxat suspenditur, & differtur, velut accidit in induciis in plures annos contractis. Sed uti induciæ longiores pax non sunt, ita nec talis suspensio, ac dilatio vindicationis vera Amnestia est, imò tantum ab ea differt, quantum differt suspensio, ac dilatio debiti ab ejusdem remissione. Stryck. *ubi suprà num. 41.*

VII.

Causa efficiens Amnestiæ est is, qui injurias, ac offensiones in bello, ejúsve occasione, ac intuitu sibi, aut subditis illatas remittit, abolet, ac perpetuæ oblivioni mandat. Possunt autem illi demum easdem remittere, abolere, ac perpetuæ mandare oblivioni, qui jus belli, & pacis habent. Quàm parùm igitur Duces belli sine speciali mandato summi Imperantis pacem inire queunt, tam parùm injurias, ac offensiones in bello, vel ejus intuitu illatas remittere, & abolere possunt.

VIII.

Subjectum Amnestiæ sunt personæ, quæ eâdem fruuntur; ubi Amnestia generalis, seu illimitata secerni debet à speciali, seu restrictâ. Generalis ad omnes extenditur: specialis verò eas tantùm complectitur personas, quæ nominatim non sunt exceptæ. Sic cùm Carolus II. Rex Angliæ Anno 1660. patrium occupaturus Regnum Angliam intraret, horrendas parenti, & sibi illatas injurias indultâ Amnestiâ, & promissâ impunitate omnes quidem delevit, exceptis tamen personis, quas Parlamentum tanto beneficio indignas judicaturum foret. Stryck. *cit. loc. num. 17.*

IX.

Objectum Amnestiæ sunt injuriæ, offensiones, hostilitates, ac damna in bello, ejúsve intuitu illata, quæ omnia Amnestia in perpetuum

petuum abolet, & sepelit; tametsi enim aliàs remissis injuriis damna non aliter remissa esse intelligantur, quàm si eorum quoque expressa fuerit mentio facta, cùm remissio stricti juris, nec ultra verba extendenda sit, omni tamen pace, nisi aliter convenerit, id actum censeri debet, ut, quæ bello data sunt damna, remissa esse videantur; cùm in dubio bellantes ita contrahere voluisse censeantur, ut neuter injustitiæ damnaretur. Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 15.* ubi tamen

X.

Non satis expeditum est, utrùm civitas damna subditis suis ab hoste illata, & pacis obtinendæ causâ remissa resarcire teneatur? Affirmat Grot. *cit cap. § 8.* & post eum Vitriar. *Quæst. 10.* Quibus assentior; æquum enim est, ut damnum, quod unus sociorum citra culpam suam societatis causâ perpessus est, omnibus commune sit, velut textus elegans est *in l. 52. §. 4. ff. pro soc.* cujus hæc sunt verba: *quidam sagariam negotiatoriam coierunt: alter ex his ad merces comparandas profectus in latrones incidit, suámque pecuniam perdidit: servi ejus vulnerati sunt, resq; proprias perdidit, dicit Julianus, damnum esse commune, idémque actione pro socio damni partem dimidiam agnoscere debere tam pecuniæ, quàm rerum cæterarum, quas secum non tulisset socius, nisi ad merces communi nomine comparandas proficisceretur. Sed &, siquid in Medicos expensum est, pro parte socium agnoscere debere, rectissimè Julianus probat. Proinde & si naufragio quid periit, cùm non aliàs merces, quàm navi solerent advehi, damnum ambo sentient; nam sicuti lucrum ita damnum quoque commune esse oportet, quod non culpâ socii contigit:* ergo etiam æquum est, ut damna privatis tempore belli ab hostibus illata omnibus civibus communia sint, cùm omnes cives ejusdem Reipublicæ socii inter se sint, & ejusmodi damna societatis causâ contingant. Certè si civitas vi eminentis dominii pacis obtinendæ causâ res subditorum in hostem transferat, tenetur illa hoc damnum iis, qui suum amisêre, vel statim, si fieri possit, vel saltem ubi solvendo esse cœperit, ex publico resarcire, & compensare, cùm æquitas non patiatur, ut unus, vel alter jacturâ rerum suarum pacem redimat,

sed sicut illa bonum omnibus commune est, ita & damnum hoc, quo pax redempta est, omnibus commune esse debet: ergo etiam si civitas pacis obtinendæ causâ damna durante bello subditis ab hoste illata vi eminentis dominii remittat, tenetur illa hæc, si fieri possit, ex publico resarcire, & compensare. Si autem alter bellum justum gesserit, damna, quæ subditis hostilibus ipse intulit, in partem solutionis cedunt: quod autem subditi pro sua civitate solvunt, id ipsis ab eâdem restitui debet; quia tanquam fidejussores duntaxat tenentur, & bona eorum per modum pignoris tantùm sunt obligata.

XI.

Sunt, qui illa damna, quæ subditi in commodum publicum perpessi sunt, secernunt ab illis, ex quibus civitas nullam sensit, aut sperare potuit utilitatem, veluti sunt incendia, & expilationes. Prioris generis damna subditis à civitate quidem resarcienda esse censent, posterioris verò generis pro mero casu fortuito habenda, & æquo animo à subditis ferenda esse contendunt. Sed meo judicio malè; nam obligatio subditis damna prioris generis compensandi non in hoc tantùm fundatur, quòd civitas exinde utilitatem senserit, sed etiam, & quidem principaliter in eo, quòd ejusmodi damna subditi societatis causâ acceperint, quæ, uti in privatis, ita & in publicis societatibus inter omnes socios communia esse debent. Atque etiam damna posterioris generis societatis causâ contingunt; cùm societas, quæ inter omnes ejusdem Reipublicæ cives contracta est, etiam bellum, quod civitas alteri infert, vel eidem ab altero infertur, respiciat; ergo & hæc damna communia esse debent. Deinde tametsi ex ejusmodi damnis subditorum civitas nullam sentiat utilitatem, sentit tamen ex eorum remissione, quia hoc quasi pretio pax redimitur, quæ cùm bonum omnibus commune sit, etiam damna illa, quæ vi eminentis dominii pacis obtinendæ causâ remittuntur, omnibus communia esse debent. Certè privati tam parùm absque omni spe compensandi tenentur remissione juris, quod adversùs illum, qui bello injusto damna ipsis intulit, ad ea resarcienda habent, pacem comparare, quàm

quàm parùm eandem comparare tenentur rebus suis aliis in hostem translatis: ergo si hoc casu ipsis compensatio facienda est, etiam illo casu facienda erit. Unde nihil ad rem facit, quòd ejusmodi damna pro meris casibus fortuitis habenda sint; nihilominus enim verum manet, quòd tota civitas ex eorum remissione commodum sentiat. Accedit, quòd etiam damna, quæ casu fortuito societatis causâ contigerunt, inter omnes socios ex naturâ societatis communia sint.

XII.

Utitur quidem civitas jure suo, si pacis causâ damna subditis suis ab hoste illata remittat. At exinde perperam infertur, eandem ad nullam subditis compensationem teneri; nam etiam jure suo utitur, si pacis obtinendæ causâ res subditorum vi eminentis dominii in hostem transferat, & tamen, si verum amamus, negari non potest, eandem hoc casu teneri iis, qui suum amiserunt, ex publico compensationem facere: ergo etiam compensationem facere tenentur subditis propter damna illis ab hoste illata, & pacis obtinendæ causâ remissa, tametsi remittendo jure suo usa sit civitas. Similiter ille, qui in extrema necessitate constitutus absumit rem alienam, etiam jure suo utitur, nec tamen ab onere restituendi liber est, si transactâ necessitate restituere possit; quamvis enim in tali extremæ necessitatis casu reviviscat primæva rerum communio, non tamen reviviscit absolutè, sed eatenus tantùm, quatenus ad evitandam talem necessitatem necessarium est: nec enim natura divisioni bonorum, & distinctioni dominiorum ampliùs derogare censetur, quàm quatenus necessarium est, ut quis tantam necessitatem effugere possit, ad quod sufficit, si reviviscat, cum onere, transactâ necessitate restituendi, si restituere possit. Uti ergo jus absumendi rem alienam in casu extremæ necessitatis, non absolutum, sed conditionatum duntaxat est, cum obligatione, cessante necessitate, restituendi connexum, ita etiam jus pacis causâ remittendi damna ab hoste subditis illata absolutum non est, sed tantùm conditionatum, annexam habens obligationem compensandi, si

si civitas compensare possit. Deinde, qui primi in cœtum civilem coïerunt, aut eidem ex post accesserunt, omnino velle censentur, ut non minùs damna, quæ societatis causâ contingunt, quàm commoda inter omnes sint communia.

XIII.

Præterea si pax aliter coalescere non possit, quàm si damna ab hoste subditis illata remittantur, ipsimet quidem subditi ex justitia legali illa remittere tenentur. At ex hoc denuo malè infertur, civitatem, si remittat, ad nullam compensationem faciendam obligatam esse; nam etsi pax aliter coiri non possit, quàm si bona quorundam subditorum in hostem transferantur, tenentur illi ex justitia legali in talem translationem consentire, & tamen hoc damnum ipsis ex publico resarciri debet. Similiter si salus publica exigat, ut loco muniendi causâ ædes alicujus destruantur, tenetur is in demolitionem consentire, & tamen omnes fatentur, hoc damnum eidem compensandum esse. Item si civis opibus abundans Reipublicæ in gravi necessitate constitutæ suâ pecuniâ subvenire possit, tenetur is ad hoc ex justitia legali; quis autem dixerit, eidem, si subvenerit, nihil restituendum esse: ergo etiam in nostro casu subditis aliqua compensatio facienda est; cùm enim pax commune bonum sit, etiam illud, quo velut pretio pax redimitur, omnibus commune esse debet. Deinde quidquid sit, hoc semper manet, quòd damna, quæ societatis causâ contingunt, ab omnibus sociis sint agnoscenda.

XIV.

Jure Gentium quidem hosti hostem & in persona, & in rebus lædere licet, adeò ut talis læsio à populis pacatis pro justâ habeatur. At imprimis hoc jus Gentium externum tantùm est; jure autem Naturæ ei, qui bellum injustum gerit, hoc licitum non est, sed si læserit, ei ad restitutionem omnium damnorum obligatus est, ac proinde si pacis obtinendæ causâ civitas vi eminentis dominii

minii hanc obligationem remittat, æquum eſt, ut ſubditis, qui damna perpeſſi ſunt, ex publico fiat compenſatio. Deinde jus hoc Gentium non reſpicit cives inter ſe, qui, cùm ſocii ſint, ratio æquitatis exigit, ut communia habeant damna, quæ ſocietatis cauſâ contingunt.

XV.

Dices, jus, quod privati adverſùs hoſtem habent ad reſarcienda damna injuſtè illata, non magni æſtimari poſſe, cùm ſpes exigua ſit reſarcitionem obtinendi: ergo licèt civitas jus illud ſubditorum remittat, ad nullam tamen compenſationem tenetur. At primò ſemper redit, quòd damna, quæ ſocietatis cauſâ contingunt, ex naturâ ſocietatis inter omnes ſocios ſint communia, adeò ut in privatis ſocietatibus etiam illa damna ſocius pro parte agnoſcere debeat, quæ alter ſocius ex cauſâ ſocietatis propterea perpeſſus eſt, quia in latrones incidit, ubi tamen nulla ſpes eſt, reſarcitionem obtinendi: ergo etiam in propoſito damna erunt communia, licèt exigua ſpes ſit, reſarcitionem ab hoſte obtinendi. Deinde ſi jus hoc ſubditorum nullius æſtimationis eſt, cur bellantes tam ſolliciti ſunt, ut in omnibus pactionibus pacis imprimis remittantur damna durante bello utrinque data? Videntur ſanè per hoc non tantùm firmitati pacis, ac famæ, & exiſtimationi ſuæ, ut neuter injuſtum bellum geſſiſſe dicatur, ſed & ſecuritati conſcientiæ conſulere velle. Et licèt in conſcientia parùm tuti ſint, ſi metu injuſti belli, quod injuſtum eſſe ſciunt, porro proſequendi, remiſſionem datorum damnorum extorqueant; cùm talis metus jure Naturæ injuſtus ſit, utut jure Gentium externo pro juſto habeatur, plerumque tamen bellantes credere videntur, ſe remiſſione damnorum factâ ab obligatione reſarciendi liberos eſſe, alterius fortè opinionis futuri, ſi remiſſio facta non eſſet, ac proinde per ejusmodi remiſſionem ſpes omnis reſarcitionem obtinendi extincta eſt. Si verò bellum, quod reverà injuſtum erat, bonâ fide juſtum eſſe credant, talis damnorum remiſſio bellantes etiam in conſcientia ſecuros reddit, qui aliàs cognitâ ex poſt injuſtitiâ belli, vel res ſubdi-

subditis ereptas, si extarent, vel earum consumptarum nomine tantum restituere tenerentur, quatenus exinde locupletiores sunt effecti. Taceo, quòd hoc argumento ad summum hoc evincatur, quòd civitas non teneatur damna subditis ab hoste illata, & pacis obtinendæ causâ remissa ex toto resarcire, non verò, quòd nulla protsus eo nomine illis facienda sit compensatio.

XVI.

Forma Amnestiæ consistit in promissione perpetuæ oblivionis injuriarum, offensionum, hostilitatum, ac damnorum in bello, ejúsve intuitu illatorum. Unde tria concurrere debent, ut injuriarum ac offensionum oblivio Amnestiæ nomen mereatur. I. Ut sit perpetua; si enim, ut suprà dictum est, injuriarum, ac offensionum vindicatio pacto publico tantùm ad tempus suspendatur, ac differatur, vera Amnestia non est. II. Ut oblivio pacto expresso, vel tacito, aut aliàs ex gratiâ promissa sit; sola enim oblivio naturalis, quæ ex morbo, aliáve simili causâ nascitur, Amnestiæ nomine insigniri haud potest. III. Ut sit oblivio injuriarum, ac offensionum in bello, ejúsve intuitu illatarum; si enim summa potestas injurias ab uno, alteróve privato extra bellum sibi, aut subditis suis illatas remittat, remissio talis Amnestia non est. Multò minùs Amnestia vocari potest, si privatus injuriam sibi ab altero factam, aut damnum datum oblivioni tradat.

XVII.

Effectus Amnestiæ duplex est. Primus stat in eo, quòd injurias, offensiones, hostilitates, ac damna in bello, ejúsve intuitu illata penitus aboleat, ita ut nec bellum eo nomine moveri, nec in judicio agi possit. Quòdsi bellum præcesserint, referre videtur, utrùm inter ipsos Reges, aut populos intercesserint, vel inter privatos. Illæ injuriæ, ac offensiones, cùm non nisi bello vindicari possint, pace factâ non minùs condonatæ esse intelliguntur, ac quæ durante bello illatæ sunt, ne aliàs pax non satis pax sit, si veteres

veteres ad bellum causas relinquat. Hæ verò, nisi bello causam dederint, remissæ esse non censentur, cùm verendum non sit, ne bellum recrudescat; quia privati judicio experiri, & debitam ex delicto pœnam persequi possunt. Grot. *suprà cit. cap. 20. §. 17. & 18.*

XVIII.

Multò minùs pace factâ condonatum esse intelligitur, quod privatis ex causâ, quæ bellum antecessit, ob inæqualitatem rerum deberi cœpit, tametsi ejus dies belli demum tempore cesserit; cùm tale debitum non belli jure quæsitum sit, sed bello tantùm exigi vetitum, unde sublato impedimento vim suam retinet. Grot. §. *16. & ibi.* Tesmar. Planè si Respublica hostilis ejusmodi debiti solutionem confiscationis titulo extorsisset, debitor vi Amnestiæ jure inter Gentes recepto liberatus esset, exigit tamen æquitas, ut hoc damnum belli jure illatum creditori à sua civitate ex debitis vicissim retorsionis jure confiscatis, vel alio modo compensetur, ut ex paulò antè dictis constat.

XIX.

Alter amnestiæ effectus est, quòd ea, quæ bello immutata sunt, in pristinum statum restituenda sint, quem ante sumpta arma habuerunt, vel habere debuerunt. Sic in pace Osnabrug. *Art. 3. §. 1.* hoc modo cautum legitur. *Juxta hoc universalis, & illimitatæ Amnestiæ fundamentum universi, & singuli S. R. I. Electores, Principes, status &c. quibus occasione Bohemiæ, Germaniæve motuum, vel fœderum hinc inde contractorum, ab unâ, vel alterâ parte aliquid præjudicii, aut damni quocunque modo, vel prætextu illatum est, quoad ditiones, & bona feudalia, subfeudalia, & allodiala, quàm quoad dignitates, immunitates, & privilegia, restituti sunt plenariè in eum utrinque statum in sacris, & profanis, quo ante destitutionem gavisi sunt, aut jure gaudere potuerunt, non obstantibus, sed annullatis qui-*

buscunque interim in contrarium factis mutationibus. Profluit hic effectus ex priori; nam injuriæ, & offensiones perpetuâ oblivione sepultæ in effectu perinde habentur, ac si nunquam fuissent factæ. Quidquid igitur earum intuitu immutatum est, in pristinum statum restitui debet; aliàs enim verbis quidem essent remissæ, ac abolitæ, non autem reipsa, cùm earum effectus perduraret.

XX.

Tenetur autem summus Imperans Amnestiam etiam rebellibus subditis promissam servare, cùm fides data non tantùm justo hosti, sed & rebellibus subditis servanda sit, si cum ipsis quà rebellibus actum sit; aliàs enim bello civili non aliter finis imponi posset, quàm per arma, & ruinas partium, ac cædes subditorum, quod ab omni ratione alienum est. Neque jus ex tali promissione subditis quæsitum vi eminentis dominii irritari potest; tametsi enim omnia subditorum jura eidem subjecta sint, non aliter tamen summi Imperantes hoc alto, & eminenti dominio uti possunt, quàm si vel necessitas Reipublicæ exigat, vel talis utilitas, quæ proximè ad limites necessitatis accedit. At in proposito neque Reipublicæ necessitas, neque talis utilitas ejus dominii usum exigit, sed potiùs contrarium; si enim pactiones omnes cum rebellibus subditis initæ ex post irritari possent, armis semel sumptis in desperationem conjicerentur, ac extrema tentarent, nec ea priùs deponerent, quàm ubi nullâ ampliùs ratione valerent resistere. Grot. *lib. 3. cap. 19. §. 7.*

XXI.

Et quamvìs promissio Amnestiæ injusto rebellium armorum metu sit extorta, summi autem Imperantes adversùs actus metu injusto extortos se ipsos in integrum restituere possint, declarando, se non teneri stare promissis, in proposito tamen nequidem restitutio in integrum locum habet; quia summus Imperans ipso jure Naturæ

Naturæ tenetur procurare bonum communitatis civilis, cui tanquam caput præest: non patitur autem bonum commune, ut is adversùs Amnestiam rebellibus subditis promissam se ipsum in integrum restituat. Ex adverso jus Naturæ non præcipit, sed tantùm permittit, ut summi Imperantes adversùs actus metu injusto extortos se in integrum restituere possint. Lex autem permissiva legi præceptivæ in casu collisionis semper cedit, quia lex permittens ita demum permittere videtur, nisi aliud quid obstet, uti rectè tradunt Grot. *lib. 2. cap. 16. §. 29. num. 1.* & Puffendorf. *lib. 5. cap. 12. §. 23.*

XXII.

Contraria Amnestiæ sunt modi, quibus injuriæ ac offensiones oblivioni traditæ rursus reviviscunt. Ubi Amnestia, quæ hosti promittitur extero, separari debet ab eâ, quæ rebellibus subditis ex gratiâ indulgetur. Illa toties resolvitur, quoties pax rumpitur; nam primum, & præcipuum caput omnis pacis est Amnestia: ergò pace ruptâ etiam Amnestia ex parte Innocentis resolvitur, licèt fortè in uno tantùm capite pax rupta sit; quia, ut alibi diximus, singula pacis capita, per modum conditionis sibi invicem mutuò inesse videntur, ac proinde pace vel in uno ruptâ, ex toto liberatur innocens. Hæc autem expirat quidem subditis in idem rebellionis scelus relapsis, si non aliter, quàm sub hac expressâ conditione indulta sit, ut in casum relapsûs priorum injuriarum, ac offensionum promissa oblivio ipso facto sublata sit; si autem hæc conditio addita non sit, vix est, ut veteres injuriæ reviviscant, ita ut unà cum novis vindicari possint, cùm ejusmodi conditio reservatoria maximè odiosa sit, ac proinde remissioni injuriarum non aliter inesse videatur, quàm si verbis fuerit expressa. Stryck. *suprà cit. Differt. 9. cap. 4. num. 9.* Mev. *Part. 5. Decis. 371.* Planè si pax cum rebellibus subditis conventa, & eidem inter cœtera capita etiam Amnestia inserta sit, hoc casu idem dicendum esse arbitror, quod paulò antè dixi, si pax ab extero sit rupta. Tametsi autem Amnestia uno, vel altero modo sublata

sit, veteres tamen injuriæ, ac offensiones non aliter vindicari possunt, quàm si illi, qui eas intulerunt, aut quoquo modo se participes reddidêre, nondum decesserint, de quo alibi.

§. III.

De Obsidibus, Pignoribus, & Assecuratoribus Pacis.

SUMMARIA.

I. Inter

I.

INter acceſſiones pacis primò ſunt obſides, quos Paulus ad Feſtum quaſi obſides dictos eſſe exiſtimat, eò quòd ob fidem præſtandam, & ſervandam dentur. Alii verò eos ab obſidendo appellatos eſſe arbitrantur; quia ab eo, cui traduntur, arctâ cuſtodiâ velut obſidentur.

II.

Vocari etiam ſolent pignora. Sic Cloeliam virginem unam ex obſidibus Regi Porſenæ datis Liv. *lib. 2. cap. 13.* pignus pacis appellat, & *lib. 22. cap. 22.* de obſidibus Hiſpanis, *id unum,* inquit, *pignus inclinatos ad Romanam ſocietatem omnium Hiſpaniæ populorum animos morabatur, ne ſanguine liberorum ſuorum culpa defectionis lueretur.* Germani quoque noſtri obſidem non tantùm vocabulo Geiſſel exprimunt, ſed & appellatione Pfandtsmann utuntur. Schilter *de Obſid. cap. 1. §. 2. num. 4.*

III.

Accipitur vox obſidis vel latè, vel ſtrictè. Latè accepta complectitur non tantùm illos, qui ſponte ſe obſides pro altero dederunt, aut ab altero traditi ſunt, ſed eos etiam, quos alius ipſemet ſumpſit. Sic C. Hoſtilius CXX. liberos Senatorum Arretinorum abripuit, & tanquam Obſides Romam deducendos C. Terentio tradidit. Liv. *lib. 27. cap. 26.* Sic etiam Joas Rex Iſraël poſt devictum Amaſiam Regem Filios Principum Regni Judæ obſides abduxit. *4. Reg. 14.* & *2. Paralipom. cap. 25.* ſtrictè autem vox obſidis accepta illos tantùm comprehendit, qui vel ſe ipſos ultrò obſides dederunt, vel ab aliis traditi ſunt, quos non ineptè conventionales appellare poſſumus; quia datio, & acceptio obſidis in ſpeciem conventionis incidit. Et in hac acceptione

IV.

Deſcribi poſſunt obſides, quòd ſint perſonæ, quæ in ſecuritatem fidei ſervandæ alteri traduntur, ita ut interim, donec fides liberata fuerit, ab eo detineri, & cuſtodiri poſſint.

V.

Dividuntur in publicos, & privatos. Publicos voco, qui in causa publica; privatos verò, qui in causa privata intercedunt. Sic Alexander III. Papa *in cap. 9. X. de Jurejur.* refert, Abbatem Tremensem quosdam ex Monachis obsides dedisse creditori suo super Summa octo millium solidorum, ita ut si ipsi deficerent, alii Monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Sic etiam Honorius III. *in cap. 11. X. de Arbitr.* mentionem facit alicujus compromissi, cujus servandi causâ obsides dati fuere. At hi privati obsides ad præsens argumentum non pertinent.

VI.

Causa obsidis efficiens est dans, & recipiens. Dantem quod attinet, refert, utrùm aliquis ipse sese pro altero obsidem dare velit, vel alius. Se ipsum dare potest omnis, qui usum rationis, & libertatem habet morandi, ubi velit, & agendi, quod velit. Alii obsides dare possunt non tantùm, si summi Imperantes, sed & si inferiores sint potestates, veluti Belliduces, etiam minores, cùm enim inducias breviores dare valeant, etiam pactas inducias datis obsidibus firmare poterunt. Schilter. *cit. Differt. cap. 2. §. 7. num. 26. & seqq.* Recipere obsidem potest ille, qui alterum ad aliquid præstandum, faciendum, vel non faciendum obstrictum tenet, ubi enim nulla prorsus subest obligatio, frustra daretur, & reciperetur obses. Non tamen necesse est, ut obligatio dationem obsidis præcedat; aliquando enim ipsi dationi obsidis promissio implicita est, ita ut dando Obsidem primùm nos obligemus ad aliquid, ad quod antea non tenebamur.

VII.

Possunt autem in genere Obsides dari omnes sine ullo discrimine sexûs, ætatis, aut dignitatis. Sic primò dari possunt non tantùm masculi, sed & fœminæ, velut ex Flor. *lib. 1. cap. 10. num. 7.* & Liv. *suprà cit. lib. 2. cap. 13.* apparet. Imò Tacit. *de Morib. German. cap. 8. num. 2.* putat, efficaciùs obligari animos civitatum, quibus inter obsides puellæ quoque

que nobiles imperantur. Deinde dari possunt non tantùm, qui maturæ jam sunt ætatis, sed etiam impuberes, ùt rursùs ex Liv. *cit. loc.* elucescit, ubi Cloelia, quam Rex Porsena obsidum, quos ipsa legere vellet, donare se dixit, productis omnibus impuberes elegisse dicitur. Denique ipsos Regum liberos haud rarò obsides datos fuisse legimus. Sic Phrahates partem prolis Vononem Augusto firmandæ amicitiæ obsidem misit. Tacit. *lib. 2. Annal. cap. 1. num. 2.* Sic etiam Franciscus I. Rex Galliæ filios suos Franciscum Delphinum, & Henricum Aurelianensem Carolo V. Imperatori obsides dedit. Solet autem is, qui obsides imperat, quandoque certas personas exprimere, quæ dari debeant, vel non debeant. Posterioris exemplum occurrit apud Liv. *lib. 38. cap. 11.* ubi Romani inter conditiones pacis Ætolis etiam hanc præscripserunt: *Obsides XL. arbitratu Conf. Rom. dato, ne minores XII. annorum, neu Majores XL. Obses ne esto Prætor, Præfectus equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante Obses fuerit apud Romanos.*

VIII.

Cœterùm qui subditi sunt, etiam inviti dari possunt obsides, & quidem non tantùm, si hostis potentior certos sibi dari postulaverit, sed & si nullus adsit, qui sponte hoc onus in se suscipere velit; summo enim Imperio civili inest non tantùm jus in bona, sed & in actiones subditorum, ac proinde summi Imperantes exigente necessitate, vel utilitate Reipublicæ non minùs arbitrium agendi vel non agendi, quàm bona singulis adimere possunt. Si tamen plures sint, qui obsides dari queant, & nihil intersit, quis ex eis detur, æquissimum erit, rem sorti committere, & si longiori fortè tempore detinendi sint, substitutis novis veteres liberare; quin & operam dare tenetur civitas, aut ejus Rector, ut onus hoc extraordinarium, quantum fieri potest, aliunde repensetur. Hoc modo si res temperetur, nemo subditorum jure conqueri poterit. Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 52.* & Puffendorf *lib. 8. cap. 2. §. 6.*

IX.

Qui verò subditi non sunt, propter imperii in eos defectum obsides inviti dari haud possunt. Unde ultro sequitur, Vasallum, nisi

nisi simul subditus sit, non posse invitum à Domino directo obsidem dari; neque enim reverentia, & obsequium, quæ debet, huc usque pertingunt; quamvìs fieri possit, ut Vasallus ipse pro Domino directo, licèt ejus subditus non sit, se Obsidem dare teneatur, si nimirùm hoc in litteris investituræ nominatim sit expressum, velut aliquando contingit. Cujac. *ad lib. 2. Feud. Tit. 7.*

X.

Objectum est causa, in qua Obses datur. Datur autem Obses publicus in causâ publicâ, puta, pro pace tenendâ, firmandâ amicitiâ, servandis fœderibus, & aliis pactionibus publicis. Sic L. Cœlius Legatus Romanus M. Trebellium Fregellanum in Penestas misit ad Obsides ab illis urbibus, quæ in amicitia cum fide permanserant, accipiendos. Liv. *lib. 43. cap. 21.* Phrahates, ut suprà dictum, Filium suum Vononem Augusto firmandæ amicitiæ obsidem misit, fidei popularium diffisus. Tacit. *lib. 2. Annal. cap. 1. num. 2.* Perseus Marcio Legato Romano obsides dedit, nihil fraudis fore in colloquio. Liv. *lib. 42. cap. 39.* Plura exempla silentio prætereo.

XI.

Forma consistit in differentia specifica, quâ Obsides à pignoribus, Fidejussoribus, & jure repressaliarum captis distinguuntur. A pignoribus differunt in eo, quòd pignori dentur res, qui autem Obsides dantur, personæ sunt; & quamvìs jure Naturæ etiam homines liberi oppignorari possint, non tamen vice versá res unquam tanquam Obsides dari queunt. A fidejussoribus verò differunt, quòd Obsides etiam inviti dari possint; Fidejussores autem non nisi suâ voluntate constituuntur. Deinde Fidejussores se non tradunt in custodiam creditori, uti traduntur Obsides. Præterea obligatio Fidejussorum ad hæredes transitoria est, non verò obsidum, ùt infra dicemus. Illi denique qui jure repressaliarum capti sunt, Obsides quidem dici possunt, si vox Obsidis latè sumatur; non tamen sunt obsides conventionales, de quibus solis in proposito nobis sermo est.

XII.

XII.

Effectus alius est ex parte Obsidis, alius ex parte ejus, qui obsidem dedit, alius denique ex parte ejus, cui obses datus est. Ex parte obsidis est obligatio non fugiendi; Et quidem si quis suâ sponte ipse se obsidem tradiderit pro altero, res extra controversiam esse videtur; quia dando se obsidem ipso facto promittere intelligitur, se fugiturum non esse: multò minùs fugere poterit, si ab altero quidem etiam invitus traditus sit, fidem tamen expressam de non fugiendo dederit, quò laxiùs habeatur; Si tamen is postea nihilominus arctiori commissus fuerit custodiæ, promissio hæc promittentem haud stringit, utpote facta sub conditione, aut modo, qui causæ finalis rationem habet, deficiente autem conditione, aut cessante causâ finali etiam ipsa evanescit promissio. Quare perinde habetur, ac si de non fugiendo nulla fides fuisset data.

XIII.

Quid si, ergo nulla fides de non fugiendo data sit, ânne obses à civitate datus tali casu fugere poterit? Ita quidem existimat Grot. *cit. Cap. 20.* §. *54.* eò quòd animus civitatis non videatur fuisse, civem obligandi, ne aufugeret, sed alteri tantùm dandi facultatem, qualis vellet custodiæ. Ego tamen contrarium verius esse arbitror; qui enim obsidem dat, alterum de præstando eo, quod præstare tenetur, securum reddere vult. Securum autem non redderet, nisi obsidem obligare vellet ad permanendum. Deinde civitas obsidem, quem dedit, fugâ elapsum recipere, & retinere non potest, sed reposcenti restituere tenetur, ùt ipse Grot. *cit. loc.* tenet, & rectè; qui enim obsidem dat, cum effectu dare intelligitur: Ergo non tantùm facultatem custodiendi dare, sed & obsidem ad persistendum obligare velle censetur, donec id fuerit præstitum, pro quo obses datur; aliàs enim utique eundem fugâ elapsum recipere, & retinere posset, nec repetenti restituere teneretur. Unde factum Clœliæ, quæ custodes frustrata inter tela hostium Tiberim tranavit, defendi haud potest, licèt virtus in virgine laudanda sit. Quare Romani eandem etiam tanquam pignus pacis Regi Porsenæ ex fœdere restituerunt. Liv. *Lib. 2. Cap. 13.* Atque huic sententiæ præter

Hennigef. adſtipulantur etiam Budæus *in Select. Jur. Nat. & Gent. Exercit. ult.* §. *56.* Schilterus *suprà alleg. Differt. Cap. 7.* §. *1. num. 5.* Clariſs. Dn. Herz *de fid. pact. Cap..2.* §. *4. num. 53.* Ubi tamen addit, nolle ſe laqueum conſcientiæ injicere obſidi, ſi in caſu vacillantis paulatim fidei ſuæ civitatis, à qua datus eſt, fugam maturè circumſpiciat, ſéque impendenti ſeverioris fati periculo ſubducat. Rectè, ſi obſidi mortis, vel talis mali periculum immineat, quod eidem Jure Naturæ inferri nequit; ſi verò loco laxioris cuſtodiæ, quâ hactenus gaviſus eſt, arctior duntaxat in poſterum cuſtodia metuenda ſit, nollem obſidi auctor eſſe, ut fugeret, maximè, ſi fugiendo gravioris mali periculo ſe exponeret. Sic obſides Tarentini è fuga retracti, & virgis cæſi, approbante populo de ſaxo dejiciebantur. Liv. *Lib. 25. Cap. 7.*

XIV.

Tametſi autem obſides fugere haud poſſint, non tamen ſervi fiunt; nec enim in ſervitutem, ſed in pignus traduntur, cujus dominium in creditorem neutiquam transfertur, cui conſequens eſt, quòd Jure Gentium & bona propria habere, & hæredibus teſtamento inſtitutis relinquere poſſint, licèt olim Jure Rômano teſtari non poterant, ſed defunctorum bona in fiſcum cogebantur, niſi teſtandi licentiam vel expreſſè impetraverint, vel accepto uſu togæ Romanæ ut cives Romani ſemper egerint. *L. 11. ff. Qui Teſt. fac. poſſ. L. 31. & 32. ff. de Jur. fiſci.* Ratio in promptu eſt; quia ſcilicet obſides peregrini erant, quibus teſtari Jure Romano permiſſum non fuit. Hoc itaque jus Romanum de illis tantùm obſidibus intelligi debet, quos Romani acceperant, non quos ipſi aliis dederant. Schilter. *alleg. Differt. Cap. 9. per tot.*

XV.

Effectus ex parte obſidem dantis conſiſtit in obligatione, quâ is tum obſidi, tum ei, cui obſidem dedit, obſtringitur. Obſidi obligatur ad hoc, ut eidem damna, quæ ob id, quòd obſes datus ſit, perpeſſus eſt, reſarciat; nemini enim officium ſuum damnoſum eſſe debet. Ei verò, cui obſidem dedit, ad hoc tenetur, ut ne, fide ſuâ nondum liberatâ, obſidem dolo, aut machinatione liberet, ut

Phileas

Phileas Tarentinus fecit apud Liv. *Lib. 25. Cap. 7.* néve eundem fugâ fortè elapſum recipiat, & retineat, ſed repoſcenti reſtituat.

XVI.

Effectus denique ex parte ejus, cui obſes datus eſt, duplex occurrit. Primus ſtat in poteſtate obſidem quoquo modo cuſtodiendi, ne is aufugere poſſit; quia tamen ſervus non ſit, ſed liber manet, utique humanitas dictat, ut in liberaliori cuſtodia ſervetur, & non fortè in vincula conjiciatur; & quamvìs civitas, quæ obſidem dedit, promiſſis non ſteterit; ſed fidem violaverit, obſes tamen Jure Naturæ interfici nequit; quia ob delictum alienum nemo, qui innocens eſt, puniri poteſt. Certè cùm dominium in vitam ſoli Deo ſit reſervatum, neque Civitas in vitam Innocentis obſidis, neque obſes ipſe ſuo conſenſu alteri in eandem jus dare potuit, licèt multi populi hac in parte hallucinati olim aliter ſenſerint, & ideo innocentes obſides propter ruptam à civitate fidem interfecerint, quod meritò aliis atrox viſum eſt. Unde Scipio apud Liv. *Lib. 28. Cap. 34. ſe non in obſides innoxios, ſed in ipſos, qui defeciſſent, ſæviturum, nec ab inermi, ſed ab armato hoſte pœnas expetiturum eſſe* dixit. Planè ſi obſes innocens non ſit, ſed grave delictum admiſerit, aut fidem à ſe datam in re magnâ fefellerit, is absque injuria puniri poterit, modò ſumatur pœna delicto commenſurata. Cùm igitur is, cui obſides dantur, nihil præter cuſtodiæ jus in eos habeat, ideò multi nequidem obſides popoſcerunt, aut oblatos recipere voluerunt, ùt Paul. Diacon. *Lib. 3. Miſcell. Cap. 16.* refert.

XVII.

Alter effectus ex parte ejus, cui obſes datus eſt, conſiſtit in obligatione, obſidem impletâ conditione, & præſtito eo, propter quod datus eſt, reſtituendi, nec in unam cauſam datus in aliam retineri poterit; odioſa enim eſt obſidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia ſi inviti dentur, ex facto alieno venit, & ideo ſtrictam recipit interpretationem. Planè ſi in aliâ cauſâ à civitate, quæ obſidem dedit, juſtitia fuiſſet denegata, vel malitioſè protracta, obſes quidem retineri poſſet, non tamen vi præcedentis dationis, & ex eâ natæ obligationis, ſed jure repreſſaliarum, quod

ipsum tamen ne fiat, Grot. *cit. Cap. 20.* §. *55.* caveri posse existimat, si pactum adjiciatur de obsidibus reddendis, ubi id impletum erit, cujus nomine dantur. At vix hæc cautio sufficiens esse videtur; licèt enim tale pactum non fuerit adjectum, tamen is, cui obsides dati sunt, obligatus est, ut post impletam promissionem eos restituat, ac proinde pactum hoc de reddendis obsidibus non arctiùs eundem obstringit, quàm is antea obstrictus erat. Nisi ergò expressè conventum sit de non retinendis obsidibus in aliam causam, quàm cujus gratiâ dantur, non satis illis cautum esse videtur, ut rectè advertit Ziegler. *ad cit.* §. *55.*

XVIII.

Contraria sunt modi, quibus obligatio obsidum rursus tollitur. Tollitur autem I. Si id impletum fuerit, propter quod dati sunt. II. Lapsu temporis, si scilicet ad certum tempus dati sint, ita ut eo elapso non ampliùs teneantur. III. Morte obsidis; licèt enim fidejussoris obligatio morte ejus non expiret, sed in hæredem transeat, aliud tamen obtinet in obligatione obsidis, quæ cum persona ejus expirat, nec in hæredem transitoria est. Ratio disparitatis stat in eo, quòd obligatio obsidis solam personam respiciat, cùm libertatem morandi, ubi velit, & agendi, quod velit duntaxat constringat; obligatio autem fidejussoris bona respicit, ac eò tendit, ut creditor, debitore principali non solvente, id, quod sibi debetur, à fidejussore consequatur. Si tamen obses decesserit, priusquam id, ob quod datus est, fuerit impletum, civitas, quæ obsidem dedit, alteri, si petat, loco demortui alium dare tenetur. IV. Obligatio obsidis tollitur, si is danti succedat, & debitor principalis fiat; obsides enim perinde, ùt fidejussores, accedunt obligationi alienæ, non propriæ, interim tamen alium pro se substituere tenentur, ubi id fuerit postulatùm. Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 8.* §. *6.* V. Denique obses liberatur, si obligatio principalis quocunque demum modo fuerit extincta; sublato enim principali etiam perit accessorium. Sic si captivus, aut obses ad invisendos fortè propinquos, fide de redeundo datâ, in patriam dimissus sit, & alius pro eo se tanquam obsidem obligaverit, ille autem, antequam rediret, decesserit, obses pro eo datus liberatus erit; quia extincta est obligatio principalis, cùm

cùm mortuus non poſſit ampliùs reverti. Similiter ſi duo Reges fœdus perſonale inter ſe percuſſerint, eóque nomine obſides dederint, mortuo uno obſides haud ampliùs tenentur; cùm obligatio, quæ ex fœdere perſonali naſcitur, in ſucceſſorem non tranſeat, ſed cum perſona paciſcentis expiret; ſi autem fœdus ſit reale, obſes non liberatur, licèt Rex, qui fœdus iniit, deceſſerit; quia obligatio ex fœdere reali nata morte paciſcentis non expirat, ſed in ſucceſſorem tranſit, vel directè, ſi Regnum ſit patrimoniale, vel ſaltem indirectè, ſeu mediante civitate, ſi hæreditarium ſit, vel lineale. Grot. *cit. Cap.* §. *56.* & *57.*

XIX.

Secundò pactioni pacis accedere poſſunt etiam pignora, veluti ſi conventum ſit, ut urbs quædam pignoris jure retineatur, donec ſumptus in bellum facti ab altero fuerint refuſi, aut aliæ conditiones pacis impletæ. Eſt autem pignorum obligatio non tam odioſa, ut obſidum, & ideo pignora etiam ob aliud debitum retineri poſſunt, quàm propter quod data ſunt, ſecùs, ac ſuprà de obſidibus dictum eſt. Ratio diſparitatis ſtat in eo, quòd res natæ ſint, ut teneantur, non autem perſonæ. Grot. §. *59.*

XX.

Tertiò conventioni pacis accedere etiam ſolent aſſecuratores pacis, qui operam ſe daturos eſſe ſpondent, ut, quæ utrinque conventa ſunt, ſerventur, quam ſponſionem vulgò Guarantiam pacis appellant. Fit autem hæc ſponſio vel ab ipſis, qui pacem inter ſe pacti ſunt; ſi ex unâ, & alterâ parte plures ſint pacis ſocii, & conſortes, velut factum eſt in Pacificat. Oſnabrug. *Art. 17.* §. *5.* & *6.* & Monaſter. *Art. 16.* §. *115.* & *116.* vel à Tertio, ut priore ſæculo pacis inter Regem Galliæ, & Electorem Brandeburgicum initæ Guarantiam Rex Sueciæ ſuſcepit. Tenentur igitur ſponſores pacis operam dare, ut, quæ utrinque conventa ſunt, ſerventur, adeò ut perfidum tandem vi etiam armatâ ad ſervandas pacis Leges compellere queant, ſi monita, & alia leniora remedia non ſufficiant. Et quamvis Guarantiæ ſponſor non videatur ſtricto jure obligatus eſſe, ut denuntiationem præmittat bello, quod perfido pacis Violatori tan-

dem inferre vult; æquius tamen esse censeo, ut eidem saltem denuntiet, se ad extremum ea, quæ Guarantiæ sponsorem decent, pro pace conservandâ executurum esse. Ulteriùs autem sponsoris officium se non extendit, quàm ut pacis ruptorem eò adigat, ut is Leges pacis adimpleat, damna illata restituat, & de non ampliùs in posterum contraveniendo idoneam cautionem præstet. Unde si pax rupta non sit, sed ex novâ causâ alteri bellum inferatur, sponsor invaso vi sponsionis auxilium ferre non tenetur, licèt si injustè invasum esse credat, eundem, si velit, juvare possit. Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 8. §. 7. in fine.*

§. IV.

De Neutralitate.

SUMMARIA.

I. *Affertur Synonimia Neutralitatis.*

II. *Describitur Neutralitas.*

III. *Dividitur primò in simplicem, & pactitiam.*

IV. *Secundò in Generalem, & specialem.*

V. *Tertiò in absolutam, & restrictam.*

VI. *Quinam neutralitatem amplecti, vel pacisci possint?*

VII. *Qui neutri bellantium parti subjecti sunt, inviti cogi non possunt, ut neutrarum sint partium.*

VIII. *Utrùm Neutralitas potiùs, vel societas armorum sit eligenda?*

IX. *Quid postulet Natura vera Neutralitatis?*

X. *Quid si neutralis, perpensis omnibus, bellum ex parte unius justum, ex parte alterius injustum esse credat?*

XI. *Utrùm Neutrales salvâ Neutralitate merces, & res alias uni parti advehere, & vendere possint?*

XII. *Utrùm neutralis arma, cæterasq; res, quæ in bello usum habere possunt, saltem alteri Neutrali advehere, & vendere queat?*

XIII. *Adducitur forma Neutralitatis.*

XIV. *Quod-*

XIV. *Quódnam sit officium bellantium erga Neutrales?*
XV. *Utrùm aliquando locum in Solo Neutrali situm occupare liceat?*
XVI. *Quibus modis Neutralitas desinat?*

I.

AFFine conventioni pacis est pactum de servandâ neutralitate, quæ & quies in turbis, quies in bello, declinatio bellicæ societatis, medietas in bello, via media appellari solet. Bœcler. *Differt. Quies in turb.* Obrecht. ad Grot. *Lib. 3. Cap. 17. §. 1.* Liv. *Lib. 32. Cap. 21. propè fin.* ubi Aristhenes Prætor Achæorum ad suos perorans inquit; *quòd Cleomedon Philippi Legatus modò tanquam mediam, & tutissimam vobis viam consilii, ut quiesceretis, abstineretisq; armis, ostendebat, ea non media, sed nulla via est; quid enim aliud, quàm præda victoris erimus?*

II.

Describi potest Neutralitas, quòd sit status, bello inter duos, plurésve exorto, quiescentium.

III.

Dividitur I. in simplicem, & pactitiam. Simplex dicitur, quæ nullâ super hoc factâ pactione erga bellantes servatur. Pactitia verò, quæ in pactum deducta est; expedit enim quandoque cum utrâque parte bellum gerente fœdus inire, ita ut cum utriusque bonâ voluntate bello abstinere, & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat. Grot. *cit. Cap. 17. §. 3. num. 3.*

IV.

Dividitur II. in Generalem, & Specialem. Generalis est, quâ integer aliquis populus gaudet: Specialis verò, quæ certæ tantùm populi parti, veluti civitati alicui particulari conceditur, prout superiore sæculo civitati argentinensi à Gallis approbante Cæsare concessam fuisse constat.

V. Dividi-

V.

Dividitur III. in absolutam, & restrictam. Absoluta est, quæ utramque partem bellantem in omnibus æquat: Restricta verò, quæ in uno, alteróve uni tantùm bellantium favet, in cœteris autem, jus æqualis amicitiæ erga utrumque observat, quod non nisi speciali pacto fieri potest. Vitriar. *ad cit. Cap. 17. Quæst. 4.*

VI.

Causa efficiens Neutralitatis sunt, qui eam amplectuntur, vel paciscuntur. Possunt autem eandem illi demum amplecti, vel pacisci, qui neutri bellantium parti subjecti sunt; qui enim subditi sunt, citra consensum ejus, cui subjecti sunt, neutrales esse haud possunt. Sic status Imperii Romano-Germanici nequeunt in bello, quod Imperii nomine geritur, neutralitatem amplecti, vel pacisci, sed cogi possunt, ut militem in matriculo Imperii, vel in comitiis assignatum mittant. Vitriar. *ubi suprà Quæst. 6.*

VII.

Ex adverso, qui neutri bellantium parti subjecti sunt, inviti cogi haud possunt, ut neutrarum sint partium, nisi quis ad amplectendam neutralitatem antea se obligaverit; seclusis enim pactionis, & fidei vinculis cuique liberum est, inter exterorum dissidia quiescere, vel uni bellantium parti accedere. Vitriar. *cit. Quæst. 6.*

VIII.

Utrùm autem neutralitas potiùs, vel societas armorum eligenda sit? non facilè dixeris. Neutralitatem suadere possunt tranquillitatis, & pacis publicæ amor, bellorum incertus exitus, mala innumera, quæ bellum post se trahit. Dissuadere verò odium, quod neutrales incurrunt, dum bellantibus plerúmque invisi sunt tanquam ignavi, vel callidi, periculum, ne partis potentioris, & victoris tandem præda fiant, spes auxilii in simili eventu, & si quæ plura ejusmodi sunt. Certè neutralitas nec amicos facit, nec inimicos tollit. Mihi in hac quæstione politicâ media arridet sententia, quæ censet, neutralitatem non semper amplectendam, nec semper repudian-

pudiandam, sed probè expendendum esse, quid magis expediat Reipublicæ; nam aliquando salus publica, tanquam suprema Lex, magìs imperat quietem, quàm armorum societatem; aliquandò verò contrà magìs postulat, ut arma sociemus cum eo, quem justam bellandi causam habere credimus, quàm ut ignavi quiescamus, & cum nostro periculo innocentem opprimi sinamus, præsertim si priùs tentata sit concordia, & æquas pacis conditiones alter superbè recusaverit.

IX.

Objectum neutralitatis sunt ea, quæ illi, qui extra partes esse volunt, omittere, aut facere debent. Postulat autem natura veræ neutralitatis, ut nihil faciant, quo alteri parti favere, alteram odisse merito suo credantur, sed utrique æquos se præbeant, non unam impediant, alteram sublevent, unius legionibus commeatum suppeditent, alteri negent, uni ex agro suo milites conscribere permittant, alteram partem prohibeant, uni transitum concedant, alteri denegent, sed quod uni permittunt, & alteri permittant, quod uni negant, etiam alteri negent. Atque hoc expeditum esse videtur, si causa bellandi utrinque dubia sit.

X.

Quòd si verò bellum perpensis omnibus, ex parte unius Justum, ex parte alterius injustum esse credat neutralis, tum nihil facere poterit, quo validior fiat is, qui improbam causam fovet, aut quo justum bellum gerentis motus impediatur, ùt rectè tenet Grot. *dict. Cap. 17. §. 3. num. 1.* à quo malè dissentit Bœcler. *alleg. Dissert. vers. si quis porro neutrarum &c.* quia bello, quod aliquis injustum esse judicat, cooperari haud licet. Sed nec ei, qui justum, piúmque bellum gerit, aliquid permittere potest, quo is adjuvetur, alter verò dometur, nisi neutralitatem exuere, & sese injuriâ lacessito adjungere velit. Officium ergo neutralis in tali rerum statu in hoc situm erit, ut neutri bellantium parti in præjudicium alterius aliquid concedat, sed respectu utriusque negativè se habeat, & nudus spectator sit, quod ei, qui à belligerantibus longiùs dissitus est, haud difficile accidet; si verò confinis sit, cum rectius facturum

 opinor,

opinor, si potiùs cum illo, qui justam bellandi causam habere creditur, arma sua conjungat, quàm ut quiescendo oppressæ innocentiæ testem duntaxat agat; imò si quis absque gravi damno suæ Reipublicæ innocentem ab injuria defendere possit, etiam ad hoc ex Lege charitatis obstrictus erit.

XI.

Illud non satis expeditum est, utrùm neutrales salvâ neutralitate merces, & res suas uni parti advehere, & vendere possint? sunt enim, qui belli rigorem, sunt contrà, qui commerciorum libertatem defendunt. Mihi placet mediâ viâ incedere, & cum Grotio *Lib. 3. Cap. 1. §. 5.* distinguere inter res; sunt enim quædam, quæ in bello tantùm usum habent, ut arma, & instrumenta bellica; sunt, quæ in bello nullum habent usum, ut quæ voluptati inserviunt, sunt denique quæ & in bello, & extra bellum usum habent, ut pecuniæ, commeatus; naves, & quæ navibus accedunt. Res primi generis salvâ neutralitate uni bellantium parti advehi non possunt, sed hostium numero habetur, qui ad bellum necessaria hosti subministrat. Secundi generis res querelam non habent, quia nihil conferunt ad bellum. In tertio genere distinguendus erit belli status; nam si adversùs illud periculum, quod ex ejusmodi rebus mihi imminet, me aliter tueri non possum, nisi eas intercipiam, necessitas mihi jus dat, illas intercipiendi, sub onere tamen restitutionis, nisi causa alia accedat. Si verò rerum subvectio juris mei executionem impediverit, idque, qui advexit, facilè scire potuerit, ut si oppidum obsessum tenebam, aut portus clausos, & jam deditio, vel pax expectabatur, tenebitur ille mihi de damno culpâ dato, & ad modum damni dati res quoque ejus capi, & dominium earum debiti compensandi causâ quæri poterit. Si autem damnum nondum dederit, sed dare voluerit, jus habeo, rerum retentione eum cogendi, ut de futuro obsidibus, pignoribus, vel alio modo mihi caveat. Ita Grot. quem sequitur Vitriar. *Quæst. 5.*

XII.

Alia quæstio est, utrùm neutralis arma, cœteràsque res, quæ in bello usum habere possunt, saltem alteri Neutrali advehere, & vendere

dere queat? Puto, intereſſe, utrùm ſatis conſtet, quòd ejusmodi res ad hoſtem meum deventuræ ſint, vel utrùm periculum imaginarium tantùm, & non ſatis certum ſit. Hoc caſu advehere, & vendere poteſt, nec mihi illas intercipiendi jus eſt; aliàs enim libertas commerciorum nimis reſtringeretur. Illo autem caſu, ſi aliter impedire nequeam, ne ejusmodi res ad hoſtem meum deveniant, rurſus neceſſitas mihi jus dat, illas intercipiendi, fruſtraque Neutralis, qui tales res alteri neutrali advehit, libertatem commerciorum prætendit; dominium tamen rerum interceptarum mihi vendicare haud potero, præſertim ſi advehens ignoret, quòd ad hoſtem meum ſint deferendæ. Vitriar. *Quaſt. 6.*

XIII.

Forma neutralitatis conſiſtit in eo, quòd Neutralis bello inter duos, pluresve exorto quieſcat, & nec unum, nec alterum bellantium adjuvet, ſed pacem cum utroque agat, ita tamen, ut ſi & illi inter ſe in pace viverent, major commerciorum libertas foret.

XIV.

Effectus Neutralitatis conſiſtit in officio tum Neutralium, tum Bellantium. Quódnam officium Neutralium ſit, ſuprà dictum eſt. Officium autem bellantium ſtat in eo, ut ne ullum actum hoſtilem vel in territorio, vel adverſùs perſonas neutrales, aut circa earum res exerceant, ac proinde non tantùm neminem eorum, qui medii in bello ſunt, offendere, vel capere, nec eorum bona, & res vaſtare, vel occupare poſſunt, ſed ne hoſtem quidem in loco neutrali exiſtentem violare, aut oppugnare permiſſum erit. Jure igitur Batavos, qui ad initium prioris ſæculi Hiſpanos jam in Portu Dobernienſium conſtitutos nondum ceſſabant infeſtare, ob hæc auſa criminati ſunt Britanni, nec aliud reperit Grot. *Lib. 14. Hiſtor.* quod pro Batavis ſuis diceret, quàm ut excuſando victoriæ impetum, culpam fateretur. Bœcler. *cit. Diſſert. verſ. ſicut autem &c.* Aliter fecêre Carthaginenſes, qui adverſus Scipionem in portu Regis Syphacis nihil hoſtile tentàrunt, ùt refert Liv. *Lib. 28. Cap. 17.*

XV.

Planè si moraliter certum sit periculum, ne hostis locum aliquem in Solo pacato situm invadat, & inde irreparabilia alteri damna inferat, potest is eundem prævenire, & locum illum occupare, modò duo concurrant. Primum est, ut justum bellum gerat; qui enim impium bellum gerit, ne hostilia quidem, multò minùs amica loca sub ullo prætextu occupare potest. Alterum est, ut hoc periculum non possit aliter evitari. Unde Domino priùs denuntiare oportet, ut ipse locum illum custodiat, oblatis etiam eum in finem sumptibus, aut, si malit, eundem inutilem reddat ad recipienda præsidia, quorum unum si facere velit, & ita periculum cesset, locum neutralem occupare permissum haud est. Sed nec plus sibi sumere potest, qui talem locum occupavit, quàm præcisa exigat necessitas; quia malum hìc est, quidquid vel minimum abit à necessitate. Quare sufficere debet nuda loci custodia, relictâ verò Domino jurisdictione, & reditibus, reddenda rursus, simul atque necessitas illa cessaverit; & licèt fortè in ejus loci munitionem sumptus quosdam fecisset, ad eorum tamen refusionem Dominus, nisi ipse eos facturus erat, haud tenetur, nec obtentu factorum sumptuum ultra necessitatem tali loco incumbere potest; quia illum muniendo non ejus meliorationem, sed propriæ Regionis defensionem spectavit. Confer. Grot. *Lib. 2. Cap. 2.* §. *10. & ibi* Vitriar. *Quæst. 27. & 28.* Puffendorf. *Lib. 2. Cap. 6.* §. *8.*

XVI.

Contraria Neutralitatis sunt Modi, quibus ea rursus desinit. Desinit autem I. Bello cum pace commutato; Neutralitas enim suâpte naturâ bellum præsupponit; eo igitur finito etiam Neutralitas desinit. II. Si, qui medius fuerat, uni bellantium parti se adjungat, vel eam quoquo modo adversùs alteram juvet; facta tamen privatorum Neutralitatem non tollunt, nisi publicè imperata sint, aut saltem probata dici possint, sicut nec pacem aliter rumpunt.

CAP.

CAPUT III.

De Jure Fœderum.

TErtium jus libertatis Naturalis eſt jus fœderum, quorum ſumma in Republica utilitas, ſumma neceſſitas eſt; nullam enim reperies civitatem adeò validam, quæ non aliquando aliorum extra ſe ope vel ad commercia, vel ad arcendas multarum externarum Gentium junctas in ſe vires indigere poſſit. Unde etiam à potentiſſimis populis, & Regibus fœdera appeti videmus. Conjungunt ſanè fœdera arctiori amicitiæ vinculo animos, augent potentiam, præſtant ſecuritatem, conciliant Magnificentiam, & Majeſtatem, metum incutiunt adverſariis, eosque à pruritu inferendarum injuriarum deterrent, & ut paucis multa dicam, & pacis, & belli temporibus inſerviunt. Fœderibus affines ſunt ſponſiones: unde præſens Caput in duos §. §. dividimus. Primus aget de Fœderibus: alter de ſponſionibus. Sit igitur

§. I.

De Fœderibus.

SUMMARIA.

I. *Deſcribuntur fœdera.*

II. *Dividuntur primò in ea, quæ nihil aliud continent, quàm quod juris eſt naturalis, & ea, quæ juri naturali aliquid adjiciunt.*

III. *Fœdera poſterioris generis vel ſunt æqualia, vel inæqualia: utraq; vel ad commercia pertinent, vel ad belli communitatem, vel ad res alias.*

IV. *Fœdera inæqualia promittuntur vel ex parte digniori, vel minùs dignâ, & hæc vel fiunt cum imminutione ſummi Imperii, vel ſine ejus imminutione.*

V. *Utrùm bellum etiam defenſivum prohibitum ſit, ſi in fœdere tantum fuerit, ne unus populus alterius injuſſu bellum gerat?*

VI. *Fœdera inæqualia, quæ sine imminutione summi Imperii fiunt, continent vel onera transitoria, vel permanentia.*

VII. *Dividuntur secundò in perpetua, & temporalia.*

VIII. *Tertiò in defensiva, offensiva, & mixta.*

IX. *Quartò in realia, personalia, & mixta. Quænam sint realia?*

X. *Quænam personalia? ubi refutantur illi, qui fœdera omnia cum Regibus contracta personalia esse contendunt.*

XI. *Quomodo obligatio fœderum in successores transeat?*

XII. *Ut populus obligetur, sufficit, quòd Rex probabilem rationem habuerit, fœdus tale contrahendi, licèt res speratum effectum sortita non sit.*

XIII. *Fœdus non obligat in casu, quo illud ad publicam perniciem vergere incipit.*

XIV. *Fœdera realia etiam in eum transeunt, qui jure belli in Regnum successit.*

XV. *Quinam tum proprio, tum alieno nomine fœdera contrahere possint?*

XVI. *Christianis per se illicitum non est, etiam fœdera bellica societatis cum infidelibus contrahere.*

XVII. *Si verò talia fœdera cum suis circumstantiis considerentur, vix unquam licita erunt.*

XVIII. *Super quibus fœdera soleant iniri?*

XIX. *Adducitur forma fœderum intrinseca, & extrinseca.*

XX. *Qui ipse domi periclitatur, auxilium fœdere promissum mittere non tenetur.*

XXI. *Uti nec, si nulla prorsus spes sit boni exitûs;*

XXII. *Aut bellum, quod fœderatus gerit, injustum sit.*

XXIII. *Valida est conventio, ut nulli fœderatorum cum hoste communi seorsim pacem inire liceat.*

XXIV. *Si plures bellum gerant, utri potiùs opem ferre debeat, qui utrique fœderatus est?*

XXV. *Utrùm Rex post initum fœdus à subditis Regno pulsus auxilia in fœdere promissa petere possit?*

XXVI. *Utrùm fœdus, quo cautum fuit, ut utriusque socii ab utrisque tuti sint, etiam ad futuros pertineat?*

XXVII. *Quibus modis fœdera rursus dissolvantur?*

I.

DEscribi possunt fœdera, quòd sint conventiones publicæ inter summos Imperantes quà tales in communem, vel alterius utilitatem initæ. Ajo, *quà tales*, non quòd fœdera pangantur vi Imperii, quod quis habet in subditos, sed ut excludantur conventiones, quas summi Imperantes instar privatorum de negotiis privatis inter se celebrant, licèt ejusmodi conventiones jam ex eo etiam capite exclusæ sint, quòd non possint accenseri pactionibus publicis.

II.

Dividuntur I. in ea, quæ nihil aliud continent, quàm quod jam antea erat juris naturalis, veluti sunt fœdera de simplici humanitate invicem exhibendà, & noxà non inferendà, & ea, quæ juri naturali aliquid adjiciunt. Possent quidem fœdera prioris generis videri esse inutilia. At non ita est; nam primò, quæ ex solà humanitate debentur, non debentur ex jure perfecto, nisi in pactum deducantur. Deinde apud multos exigua est juris naturalis reverentia, quæ autem pacto expresso promissa sunt, si non ex amore justitiæ, saltem famæ causâ, quà Regni stat authoritas, magis servari solent. Porro, quæ juris naturalis sunt, pacto magis declarari, & determinari possunt. Denique datæ olim sunt Gentes, & fortè etiamnum dantur, quæ in exteros prædas agere, nullo etiam indicto bello, pro licito habent, cum quibus tale fœdus inire non tantùm utile, sed & necessarium est. Grot. *Lib. 2. Cap. 15.* §. *5.*

III.

Posterioris Generis fœdera vel sunt æqualia, vel inæqualia. Æqualia dicuntur, quæ utrinque eodem modo se habent. Inæqualia verò, quæ se habent modo inæquali. Utraque vel ad commercia pertinent, vel ad belli communitatem, vel ad res alias. Æquales de commerciis pactiones variæ esse possunt, veluti ne utrinque

utrinque ullum solvatur vectigal, aut ne majus solvatur, quàm in præsens, aut ne supra certam quantitatem, aut ne plus solvatur, quàm à civibus, & quæ sunt similia. Fœdera æqualia, quæ ad bellicam societatem pertinent, sunt e. gr. ut utrinque præstentur paria auxilia militum, navium, aut alterius apparatûs bellici. Æqualia circa res alias sunt e. g. ut neuter in confinio arcem exstruat, vel hosti alterius transitum concedat &c.

IV.

Fœdera inæqualia promittuntur vel ex parte digniori, uti si potentior auxilia promittat, nec restipuletur, aut majora saltem promittat, quàm alter. Ex parte verò minus dignâ, si fœderatus inferior plura teneatur præstare, quàm ab altero recipiat. Et hæc fiunt vel cum imminutione summi Imperii, vel sine ejus imminutione. Cum imminutione summi Imperii conjunctum erat fœdus Romanos inter, & Pœnos in fine belli punici secundi initum, in quo cautum fuerat, ne Carthaginenses in Africâ, néve extra Africam injussu populi Romani bellum gererent. Liv. *Lib. 30. Cap. 37.* Quod tamen non ita accipiendum est, quasi ipsa potestas belli gerendi in actu primo considerata Reipublicæ Carthaginensium hoc fœdere adempta, & ad Romanos translata fuerit; sed quòd liberum antea juris belli gerendi exercitium hâc conventione saltem restrictum, & modus habendi imminutus fuerit re ipsâ manente; non enim Carthaginensibus interdictum fuit, ne omnino bellum gererent, sed ne injussu populi Romani. Uti igitur Rex, qui in aditu Regni subditis suis promittit, quòd absque eorum consensu nolit bellum gerere, propterea ipsam potestatem non communicat subditis, ita nec Respublica Carthaginensis Romanis ipsam belli gerendi potestatem communicâsse intelligitur. Confer. Hennigesf. ad Grot. *cit. Cap. 15.* §. 7. Simile fœdus inter Romanos, & Philippum Macedoniæ Regem initum fuit; nam inter Leges, quas Romani eidem præscripserant, & hæc erat: *Bellum extra Macedoniæ fines ne injussu Senatûs gereret Philippus.* Liv. *Lib. 33. Cap. 16.* ubi tamen

V.

Quæri potest, utrùm vi talis fœderis, in quo scilicet conventum est, ne unus populus alterius populi injussu bellum gerat, prohibitum

hibitum duntaxat sit, vim armatam inferre, vel etiam jam illatam repellere? utroque enim casu bellum geri dicitur. Puto talem conventionem ita interpretandam esse, ut bellum inferre tantùm prohibitum esse intelligatur; non etiam illatum propulsare; nimis enim durum foret, libertatem naturalem adeò coarctare, ut nequidem adversus vim sibi illatam se defendere licitum sit. Hinc Carthaginenses ad Consules Romanos, *gessimus*, inquiunt, *bellum*, *sed lacessiti*, *sed coacti*. *Ad hoc fœderis vestri caput negligendum vi*, *ac necessitate subacti sumus*. Et sanè Romanorum scopus non erat, Pœnos, & Macedones vicinorum injuriis exponere, aut propriis viribus iisdem securitatem præstare, sed eos tantùm ita constringere, ne per bella fines suos dilatare, & vires augere possent. Aliter olim Latini sensisse videntur; cùm enim æqui latinum agrum invasissent, oratores Latinorum à Senatu petière, ut aut mitterent subsidium, aut se ipsos tuendorum finium causâ capere arma finerent. Liv. *Lib. 2. Cap. 30.* Confer. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 16.* §. *14.* & Puffendorf. *Lib. 5. Cap. 12.* §. *15.*

VI.

Fœdera inæqualia, quæ sine imminutione summi Imperii fiunt, continent onera vel transitoria, seu talia, quibus simul & semel licet defungi, veluti stipendia alterius militibus solvere, sumptus belli restituere, certam summam pecuniæ mulctæ loco numerare, mœnia, & arces diruere, locis quibusdam decedere, obsides, naves, arma tradere &c. vel permanentia, & duratura, ut Majestatem, & Imperium alterius conservare, hostes eosdem habere, quos habet alter, non dare transitum, vel commeatum exercitui, cum quo alter bellum habet, non ædificare certis locis arces, non habere naves ultra definitum numerum, & si quæ sunt similia, de quibus videri potest Grot. *suprà cit. Cap. 15.* §. *7. num. 3.*

VII.

Dividuntur II. in perpetua, & temporalia. Perpetua sunt, quæ vel disertis verbis in perpetuum, vel saltem absque definitione certi temporis simpliciter panguntur. Temporalia verò, quæ vel ad certum tempus, vel ad expediendum certum, ac determinatum nego-

tium contrahuntur; finito enim negotio, cujus causâ inita sunt, expirant. Fœdera commerciorum solent esse perpetua; Bellicæ societatis verò plerumque sunt temporalia.

VIII.

Dividuntur III. quæ bellicæ societatis sunt, in defensiva, offensiva, & mixta. Exempla suppeditat tum vetus, tum recens historia.

IX.

Dividuntur IV. in Realia, personalia & mixta. Realia in successores transeunt; personalia verò cum persona paciscentis expirant. Sic fœdera, quæ cum populo libero ineuntur, omnia suâpte naturâ realia sunt, quia subjectum est res permanens; idem enim semper populus manet, tametsi prioribus extinctis alii successerint. *L. 78. ff. de Judic.* Imò etiamsi status popularis in Regnum mutetur, fœdus tamen perdurat; quia manet idem corpus, utut forma Reipublicæ mutata sit, nisi fortè fœdus præsentis statûs conservationem pro fine suo habeat, velut si duo populi liberi tuendæ libertatis causâ fœdus inter se percusserint, quo casu, si status popularis in Regium mutetur, fœdus utique expirat, cùm finis fœderis cesset. Deinde etiam fœdera cum Regibus contracta toties realia sunt, quoties vel facta sunt in bonum Regni, vel ex verbis, materia, aut causâ impulsivâ fœderis apparet, eam paciscentium mentem fuisse, ut & in successores transeant. Sic fœdus, quod expressis verbis vel in perpetuum, vel ad certum tempus, vel cum Rege, & ejus successoribus factum est, reale esse patet. Grot. *Lib. 2. Cap. 16. §. 16. num. 1. & 2.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 9. §. 6. & 7.*

X.

Si verò fœdus commodum personæ ipsius Regis directè respiciat, veluti ut ipse in possessione Regni defendatur, tunc fœdus saltem respectu ipsius utique personale est, nec eo mortuo ad ejus successorem extenditur. In dubio autem, si in utramque partem pares sint conjecturæ, fœdera favorabilia, ùt quæ pacis, vel commerciorum, aut se tuendi causâ facta sunt, realia esse creduntur: odiosa

odiosa verò, ut sunt bellica fœdera offensiva, censentur esse personalia. Interim in consuetudinem jam abiit, ut fœdera etiam indubiè realia, mutato Rege, verbis saltem generalibus renoventur. Falluntur igitur, qui fœdera cum Regibus contracta omnia contendunt esse personalia, nulla realia, eò quòd jurejurando, velut firmamento innitantur; juramenti autem vis personam jurantis non egrediatur; tametsi enim fœdera juramento firmari soleant, tamen & sine eo paciscentes obligant, ac proinde juramentum obligationi justitiæ, quæ ex conventione nascitur, tantùm superaddit obligationem Religionis, quæ licèt personam jurantis non egrediatur, illa tamen in successores transire potest. Vid. Grot. *cit.* §. *16. num. 2. & seqq.* & Puffendorf. *dict. Cap. 9.* §. *7. & 8.*

XI.

Transit autem fœderum obligatio in successores vel directè, vel indirectè. Directè, si Regnum sit patrimoniale, licèt fortè is, qui ex voluntate defuncti expressâ, vel præsumptâ in ejusmodi Regnum successit, cœterorum bonorum hæres non existat, sed illa ad alios devenerint, modò fœdus Regni causâ contractum sit. Indirectè autem obligatio ex fœdere reali nata in successorem transit, si Regnum sit hæreditarium, vel lineale; quælibet enim communitas non minùs, quàm personæ singulares, jus habet se obligandi per se, vel majorem sui partem, quod unam cum Imperio per necessariam consequentiam transfertur in Regem, utpote ad exercendum Imperium omnino necessarium. Si igitur Rex cum altero Regni causâ fœdus contrahat, non tantùm ipse, sed & civitas, cui tanquam caput præest, obligatur, à qua deinde obligatio in successorem derivatur, quippe qui ab ea jus Imperii accepit. Confer. Grot. *Lib. 2. Cap. 14.* §. *10. & 11.*

XII.

Non tamen hæc potestas populum obligandi, quæ unà cum Imperio in Regem transit, infinita est; cùm tam immensa potestas ad conservandam, vel promovendam felicitatem Reipublicæ necessaria haud sit, sed nec eò usque restringenda erit, ut fœdus tunc demùm ratum sit, si utiliter initum fuerit; nam ad tales Angustias Imperantem

rantem redigere, ipsi Reipublicæ periculosum foret. Quare nec censendus est populus hoc voluisse, cùm regnum deferret. Sufficit igitur, si Rex probabilem fœdus tale contrahendi habuerit rationem, licèt res speratum non sit sortita effectum; hoc enim si sit, quod & in dubio ob auctoritatem Imperantis præsumitur, jam populus obligatur, eóque mediante successor, ùt populi Caput. Grot. *cit. Cap. 14. §. 12. num. 1. & 2.*

XIII.

Planè si talis incidat casus, ut fœdus à Rege contractum ad publicam omnino perniciem vergere incipiat, ita ut si casus hic ab initio fuisset comprehensus, fœdus injustum, & illicitum foret, in ejusmodi rerum eventu non teneretur successor fœderi stare, sed declarare posset, illud non ultrà obligare; quia non aliter justè fieri potuit, quàm cum exceptione talis casûs, cum qua proindę etiam factum esse censetur, ne aliàs Rex, qui fœdus hoc percussit, injustitiæ, & iniquitatis accusetur. Grot. *cit.* §. *12. num. 4.*

XIV.

Transeunt autem fœdera realia etiam in eum, qui jure belli in Regnum successit, per ea, quæ *superiore Cap.* §. *1. Num. XVIII.* dicta sunt.

XV.

Causa efficiens fœderum duplex est, principalis, & instrumentalis. Principalis sunt illi, qui ea proprio nomine pangunt, uti sunt Reges, Optimates, & in regimine Populari populus: Instrumentalis verò, qui illa nomine alieno contrahunt, uti sunt Tutores, & Curatores Regni, item Legati, & Ministri. Ubi

XVI.

Quæritur, utrùm Christianis licitum sit, fœdera inire cum infidelibus? Quæstio hæc tantùm procedit de fœderibus bellicæ societatis, tum defensivis, tum offensivis; quin enim Christiani cum infidelibus fœdera pacis, tum reducendæ, tum stabiliendæ, item commerciorum inire possint, nemo prudens dubitaverit. Sic Jacob percussit fœdus cum Laban. *Gen. 31. vers. 44.* & Salomon cum Hi-

ramo

ramo Tyriorum Rege. *3. Reg. Cap. 5. verſ. 12.* Poſſunt autem fœdera bellicæ ſocietatis iniri cum infidelibus vel contra alium infidelem, vel contra fidelem. Contra infidelem cum infideli fœdus bellicum contrahere per ſe, & intrinſecè illicitum non eſt. Sic Abraham fœdus pepigit cum Eſcol, & Aner Gentilibus contra quatuor Reges, qui Sodoma diripuerant. *Gen. 14. verſ. 13.* Sic etiam Machabæi fœdus habuerunt cum Romanis, quod *1. Machabæor. Cap. 15.* renovárunt. Si enim ſub Principe infideli adverſùs infidelem militare intrinſecam pravitatem non continet, neque fœdus bellicum cum infideli adverſus infidelem per ſe, & intrinſecè illicitum erit: atqui illud intrinſecam pravitatem non continet; Sic enim Julianus Imperator, quamvìs eſſet Apoſtata, ſub ſe Chriſtianos milites habuit, quibus cùm dicebat, *producite aciem pro defenſione Reipublicæ, obediebant ei*, ùt inquit Divus Ambroſius in *Can. 94. Cauſ. 11. Quæſt. 3.* Sic & Thebea Legio ſub impiis Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano militabat, ſub quibus etiam coronam Martyrii accepit: Ergò neque fœdus bellicum cum infideli adverſùs infidelem per ſe, & intrinſecè illicitum erit. Majus dubium eſſe videtur de fœdere Bellicæ ſocietatis cum infideli adverſùs fidelem. At nec hoc per ſe, & ſuàpte naturâ illicitum eſſe arbitror; vel enim tendit ad auxilium ab infideli adverſùs fidelem habendum, vel ad auxilium infideli adverſùs fidelem ferendum. Neutrum ſuppoſitâ juſtâ causâ, & ſecluſis circumſtantiis per ſe illicitum eſt; aliàs ſi fidelis in latrones Religioni Chriſtianæ addictos incideret, non poſſet is auxilium infidelium implorare, nec infideli in tali periculo conſtituto auxilium ferre, quod ſanè nemo dixerit: Ergo &c. Deinde poteſt fidelis, ſi juſtam bellandi cauſam habeat, adverſus fidelem uti non tantum auxilio hominum, ſed & brutorum: Ergò abſtrahendo à circumſtantiis etiam uti poteſt auxilio infidelium. Porro per ſe illicitum nòn eſt, ſententiam pro fideli contra alium fidelem latam, ſi juſta ſit, etiam per infideles executioni mandare; qui autem fœdus bellicum cum infideli adverſùs fidelem contrahit, aliud non intendit, quàm ut ſententia, quam tanquam ſupremus Princeps in propria cauſa pro ſe tulit, conjunctis infidelium viribus executioni mandetur: Ego ſi illa ſententia juſta ſit, hoc per ſe, & ſuàpte naturâ illicitum non eſt. Quare probabilius eſſe cenſeo,

quòd nequidem fœdera bellica societatis cum infideli adversus fidelem inita intrinsecam pravitatem contineant. Confer. Molin. *de J. & J. Tract. 2. Disp. 112. num. ult.* Suarez. *de Bello Disp. 13. Sect. 7. num. 25.* Layman. *Lib. 2. Theolog. Moral. Tract. 3. Cap. 12. num. 6. in fin.*

XVII.

Interim si ejusmodi fœdera cum suis circumstantiis considerentur, vix unquam licita erunt; quia plerumque salus æterna multarum patitur animarum, & Religio Christiana ingens ex ejusmodi fœderibus incurrit periculum, & detrimentum. Meritò sanè omnes Christianos Principes ab ejusmodi fœderibus absterrere deberet triste Francisci I. Galliarum Regis exemplum, quem cum Imperatore Turcarum contra Carolum V. & Romanum Imperium fœdus pepigisse, testatur *Recess. Imper. de Anno 1544. §. 3. & 4.* Hic igitur, ut indubitata fert Historiarum fides, moriens exclamavit: *Perii, heu perii, quia fœderatus esse volui hosti Christiani nominis.* Cùm verò Cardinalis Guisius solatium Regi ex sacris paginis afferre conaretur, reposuit is: *Omnis via mihi ad misericordiam clausa est, qui ut æmuli mei vel gloriam infuscarem, vel injurias vindicarem, fœdus pepigi cum Turca, & Christianorum capita tanquam armenta ad Mahometanam servitutem vivus, vidensq́; passus sum abigi.* Utrùm has voces Regi expresserit desperatio, vel dolor, & pœnitentia, aperiet illa dies, quâ omnium conscientiæ nudabuntur. Interim posteritas ejus tota extincta est. Henricus Filius in publico spectaculo triste orbi factus est spectaculum. Nepotes dolor, bellum, venenum, aut sica sustulit, ut una, eademque ætas Gentem Valesiam viderit & summam, & propter fœdus cum Turca initum nullam. Schönborner *Lib. 4. Politicor. Cap. 36.*

XVIII.

Objectum fœderum sunt ea, super quibus illa iniri solent. Solent autem, ùt ex suprà dictis constat, super diversi generis rebus iniri, puta de officiis humanitatis sibi invicem exhibendis, de noxâ non inferendâ, de libertate commerciorum, de arcibus in confinio non exstruendis, de auxilio in bello ferendo &c.

XIX.

XIX.

Forma fœderum duplex eſt, intrinſeca, & extrinſeca. Intrinſeca ſtat in differentia ſpecifica, quâ tum à conventionibus ſummorum Imperantium privatis, tum à ſponſionibus diſtinguuntur. Quomodo differant à pactionibus Imperantium privatis, initio hujus §. dictum eſt. A ſponſionibus verò differunt in eo, quòd fœdera pangantur juſſu ſummæ poteſtatis, ſponſiones autem à Miniſtris, Ducibus, vel Legatis fiant ſine mandato ſummæ poteſtatis de rebus ad eam pertinentibus. Forma extrinſeca conſiſtit in modo contrahendi fœdera. Contrahebantur autem apud Romanos per Feciales cum hac precatione: *Ut, per quem populum fiat, quò minùs Legibus dictis ſtetur, eum ita Jupiter feriat, quemadmodum à Fecialibus porcus feriatur*, velut diſcimus ex Liv. *Lib. 9. Cap. 5.* ubi porro ſubjungit, fœderibus non niſi nomina Fecialium utriusque populi, ſponſionibus verò omnium eorum, qui ſpoponderunt, inſerta fuiſſe.

XX.

Effectus fœderum conſiſtit in obligatione ſervandi ea, quæ ſocio promiſſa ſunt. Sic vi fœderis bellicæ ſocietatis fœderatus auxilia, quæ pollicitus eſt, fœderato mittere tenetur; nam, ùt inquit Divus Ambroſius *de offic. Cap. 36. qui non repellit injuriam à ſocio, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille, qui facit.* Rectè ait: *ſi poteſt*; ſi enim, qui auxilia promiſit alteri, ipſe bello implicitus ſit, ita ut ſine evidenti pernicie ſuæ Reipublicæ promiſſa auxilia mittere nequeat, is mittere non tenetur; quia Imperans nemini magìs obligatur, quàm ſuæ Reipublicæ, ac proinde non aliter auxilia alteri promittere potuit, quàm ſub hac exceptione, niſi pro defenſione Reipublicæ ſibi commiſſæ ipſe copiis ſuis indigeat. Hàc excuſatione uſi ſunt Carthaginenſes; licèt enim obſeſſos hortati ſint, ut obſidionem forti animo paterentur, brevì Carthagine ventura auxilia, poſtea tamen ſupervenêre eorum Legati, magìs obſeſſis ſolatium, quàm auxilium, quia domeſtico bello Pœnos impediri, nec de Imperio, ſed pro ſalute dimicare nuntiabant. Curt. *Lib. 4. Cap. 2. & 3.* Grot. *Lib. 2. Cap. 16.* §. *27. num. 1.* Bœhmer. *Part. Special. Lib. 2. Cap. 1.* §. *41. Lit. P. ad fin.*

XXI. De-

XXI.

Deinde, ut alibi jam dictum eſt, neque ſocius ſocio tenetur, ſi nulla prorſus ſpes ſit boni exitûs; ſocietas enim boni, non mali cauſâ contrahitur: Si autem ſpes aliqua, utut dubia ſit, ſocius ſe excuſare non poteſt, ſed vi fœderis defenſivi ad tuendum ſocium omnino adſtrictus eſt; aliàs fœdus bellicum vix unquam obligaret; quia bellorum exitus ſemper incerti eſſe ſolent. Grot. *cit. Lib.* 2. *Cap.* 25. §. 4. *& ibi* Teſmar.

XXII.

Præterea omnia fœdera, quæ auxilium ad bellum ſpondent, hanc tacitam in ſe continent conditionem, ſi bellum fuerit juſtum; quia ad bellum injuſtum, tanquam rem illicitam, nulla dari poteſt obligatio, ac proinde licèt inter duos fœdus hiſce generalibus verbis initum fuiſſet, ut eosdem hoſtes, eosdémque amicos haberent, ad bella tamen illicita fœdus hoc ſe non extenderet.

XXIII.

Solet haud rarò fœderibus bellicæ ſocietatis diſertis verbis inſeri, ut nulli fœderatorum cum hoſte communi ſeorſim pacem inire liceat, ſed ut omnes fœderati bellum conjunctis viribus, eòusque continuare teneantur, donec æquæ, & tutæ pacis conditiones omnibus fuerint propoſitæ. Hanc conventionem, eò quòd majus bonum morale impediat, non eſſe obligatoriam, putat Huber *de Jur. Civit. Lib.* 3. *Sect.* 4. *Cap.* 3. *num.* 8. At falſò; nam hæc conventio non obligat ad aliquid illicitum, cùm bellum, ſuppoſitâ ejus juſtitiâ, eò usque continuare, donec omnibus fœderatis æquæ, & tutæ pacis conditiones fuerint oblatæ, illicitum non ſit: Ergo valet. Deinde quamvis pax, per ſe loquendo, majus bonum morale ſit, quàm bellum; ſecùs tamen eſt in propoſito, quippe cum crimine perfidiæ conjuncta. Denique licèt promiſſio Deo facta non ſit obligatoria, ſi majus bonum morale impediat, aliud tamen dicendum de promiſſione homini factâ, quæ obligatoria eſt, tametſi majus bonum morale impediat. Dn. P. Schmalzgrueb. *ad Tit. de Jurejur.* §. 6. *num.* 14. Adde Thomaſ. *in Not. ad Huber. cit. loc.*

XXIV.

XXIV.

Quæri solet, si plures bellum gerant, utri potiùs opem ferre debeat, qui utrique fœderatus est? ℟. Interesse, utrùm cum extraneis bellum gerant, vel inter se. Si cum extraneis, vel uterque fovet bellum injustum, vel uterque fovet bellum justum, vel unus fovet bellum justum, alter injustum. Si uterque foveat bellum injustum, neutri opem ferre potest; quia ad bella injusta nulla datur obligatio. Si uterque gerat bellum justum, porro refert, utrùm ipsius promittentis præsentia requiratur, vel non. Illo casu, cùm præsentia sit individua, ac proinde utrique præsens auxiliari haud possit, ratio postulat, ut præferatur is, cum quo fœdus est antiquius, nisi fœdus posterius cum deditione, & translatione Imperii conjunctum sit. Hoc autem casu utrique in milite, aut pecuniâ auxilia mittenda sunt. Si denique unus bellum justum, alter injustum foveat; Illi, non etiam huic auxilium mittendum erit. Quòdsi ipsi fœderati inter se bellum gerant, illi mittendum erit auxilium, qui causam justam fovet, nisi cum eo, qui causam fovet injustam, fœdus esset antiquius, simúlque in eo expressim convenisset, ne adversùs ipsum auxilium mittatur; tunc enim neutri mitti poterit. Ita Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 13.*

XXV.

Quæri etiam potest, si Rex, cum quo fœdus ictum est, postea à subditis Regno pulsus sit, utrùm alter auxilia eidem in fœdere promissa mittere teneatur? Puto interesse, utrùm fœdus disertis verbis ad defensionem Personæ Regis, ejúsve familiæ conceptum sit, vel in utilitatem Regni. Illo casu certum est, quòd fœderatus Regi expulso ad recuperandam possessionem Regni vi fœderis auxilium mittere teneatur. Hoc autem casu admodùm dubium esse videtur, utrùm Rex expulsus vi fœderis auxilium ab altero postulare queat; tametsi enim jus Regni penes ipsum maneat, auxilium tamen adversùs solos hostes externos eidem promissum esse censetur; de hoc autem casu planè non fuit cogitatum. Interim nec fœdus obstat, quò minùs, si velit, legitimo Regi ad recuperandam possessionem Regni auxilium ferre possit; quia invasores Regno-

rum ſub fœdere cum legitimis Imperantibus inito neutiquam comprehenduntur; Tametſi enim ejuſmodi fœdus cum Rege, & ejus ſucceſſoribus factum eſſe ponatur, appellatione tamen Regis, & ſucceſſoris non venit invaſor, utpote cujus cauſa odioſa eſt, ſed is demùm hiſce vocabulis intelligitur, qui jus Regni habet. Et hoc eſt, quod Nabidi dicebat T. Quintius apud Liv. *Lib. 34. Cap. 32. Amicitia, & ſocietas nobis nulla tecum, ſed cum Pelope Rege Lacedæmoniorum juſto, ac legitimo facta eſt.* Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 16.* §. *17. & 18.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 9.* §. *9.*

XXVI.

Dubium quoque eſt, utrùm fœdus, quo cautum fuit, ut utriusque ſocii ab utriſque tuti ſint, ad eos duntaxat pertineat, qui jam tempore icti fœderis ſocii erant, vel etiam ad eos, qui poſtea primùm in ſocietatem aſſumpti fuêre? Diſceptatum olim hâc ſuper re fuit inter Romanos, & Carthaginenſes poſt oppugnatum ab Annibale Saguntum, velut patet ex Liv. *Lib. 21. Cap. 18. & 19.* Verius videtur, ejuſmodi fœdus ad eos tantùm pertinere; qui jam tempore icti fœderis ſocii erant; quamvis enim aliàs ſociorum appellatione etiam illi veniant, qui poſt fœdus ictum in ſocietatem aſſumuntur, ratio tamen poſtulat, ut in propoſito hanc vocem ad eos reſtringamus, qui jam tempore fœderis percuſſi ſocii erant, ne aliàs fœdus ruptum eſſe intelligatur, quod odioſum eſt. Accedit, quòd in dubio præſumendum non ſit, naturalem facultatem, arma iis inferendi, qui injuriam feciſſe creduntur, temerè abdicatam eſſe, quod ſanè fieret, ſi & futuri ſocii hoc fœdere eſſent comprehenſi. Igitur ſalvo fœdere, quod cum C. Luctatio Conſule ictum fuerat, Pœni Saguntinis bellum inferre potuerunt. Ex adverſo etiam Romani ſalvo fœdere ex jure naturali, quod abdicatum non erat, Saguntinorum defenſionem ſuſcipere potuerunt, cùm Saguntini apud utroſque eo loco fuerint, quaſi nihil de ſociis conveniſſet. Negari tamen nequit, quin hoc modo plerumque ad rupturam fœderis perveniatur; quia plagæ, quas alieno nomine quis infligit, pari ſenſu afficiunt, quàm quas infligit nomine proprio. Grot. *cit. Cap. 16.* §. *13.* & Puffendorf. *alleg. Cap. 9.* §. *10.*

XXVII.

XXVII.

Contraria fœderum ſunt modi, quibus ea rurſus diſſolvuntur. Diſſolvuntur autem vel reſpectu unius, vel reſpectu utriusque partis. Reſpectu unius ſolvitur fœdus, ſi pars altera id violaverit; nam hoc caſu pars innocens, ſi velit, à fœdere diſcedere poteſt; cùm ſingula fœderis capita conditionis vim habeant: Si autem nihilominus fœderi ſtare velit, etiam alter, qui fœdus perfidè rupit, eidem ſtare tenebitur, cùm nemo contra obligationem faciendo ſe obligationi eximere poſſit. Planè ſi expreſſim convenerit, ut, licèt fortè in uno capite fœderi non fuerit ſatisfactum, illud tamen in reliquis capitibus firmum perſiſtat, innocens à fœdere diſcedere haud poſſet, quamvìs tali caſu non teneatur præſtare id, quod capiti ab alterâ parte neglecto reſpondebat. Puffendorf. *ubi ſuprà* §. *11.* Reſpectu utriusque partis ſolvitur fœdus I. mutuâ voluntate; nihil enim tam naturale eſt; quàm eo modo quid diſſolvi, quo colligatum eſt. *L. 35. ff. de R. J.* II. Morte unius paciſcentium, ſi fœdus ſit perſonale, modò, ex utrâque parte tale ſit; ſi verò ex unâ parte reale, ex alterâ perſonale ſit, non niſi morte ejus ſolvitur, ex cujus parte perſonale eſt. III. Ceſſante negotio, cujus cauſâ fœdus contractum eſt. Sic ſi certi belli cauſâ fœdus ſit initum, bello finito, & pace reductâ fœdus expirat; quia ceſſat finis ejus. IV. Extinguitur lapſu temporis, ad quod fœdus contractum eſt, nec tacitè renovatum eſſe cenſetur, niſi tales ſint actus, qui nullam aliam interpretationem recipere poſſint: e. g. ſi quis elapſo jam fœderis termino auxilium ab altero vi fœderis poſtulet, & is non ignarus finiti temporis illud præſtet; aliàs enim pro benevolentiæ magis, quàm renovati fœderis indiciis habentur, cùm nova obligatio tanquam onus non facilè præſumatur. Puffendorf. *dict.* §. *11.* Grot. *alleg. Cap. 15.* §. *14.*

§. II.
De Sponſionibus.
SUMMARIA.

I. *Quando ſumma Poteſtas ſponſionibus ſuorum Miniſtrorum obligetur?*
II. *Romani injuſtè ſponſionem Caudinam improbârunt.*

III. *Sponsores tenentur omnem diligentiam moraliter possibilem adhibere, ut, quod spoponderunt, summa potestas ratum habeat.*

IV. *Quid si sponsio sub expressâ conditione ratihabitionis sit facta?*

V. *In quid teneantur sponsores, si ratihabitionem sponsionis non potuerint obtinere?*

I.

AFFines fœderibus sunt sponsiones, seu conventiones publicæ, à Ministris, Belliducibus, vel Legatis sine mandato summæ Potestatis de rebus ad eam pertinentibus initæ. Ubi certum quidem est, summam potestatem ejusmodi conventionibus Ministrorum directè neutiquam obligari, cùm sine suo consensu nemo ex pacto alterius obligari possit; indirectè tamen occasione ejusmodi sponsionis fieri potest, ut summus Imperans obligetur, & quidem primò, si eandem postea ratihabuerit, quæ ratihabitio non tantùm verbis, sed & facto fieri potest, modò hoc ita comparatum sit, ut ad aliam, quàm approbationis causam referri nequeat; solum autem etiam scientis silentium non videtur sufficere, cùm ex silentio, nisi signum aliquod externum accesserit, vix de animi sensu constare possit, præsertim si sponsio verbis negativis concepta esset, uti erat pactio Romanorum cum Asdrubale, ne Pœni amnem Iberum transirent. Liv. *Lib. 21. Cap. 18. & 19.* Secundò indirectè summus Imperans ex sponsione sui Ministri obligatur, si ex eâ commodum senserit; iniquum enim foret, commodum ex sponsione sentire, & eandem de reliquo improbare. Confer. Grot. *suprà cit. Cap. 15. §. 17. num. 2. & 3. & Lib. 3. Cap. 22. §. 3.*

II.

Non possum igitur probare eorum opinionem, qui populum Romanum ex sponsione Caudinâ nullo modo obligatum fuisse arbitrantur; nam ex sponsione Posthumii exercitum, qui inter duos saltus clausus à Samnitibus deleri poterat, recepit salvum: Ergo non potuit absque injustitia eandem improbare, vel si volebat improbare, tenebatur exercitum in priores loci angustias restituere, velut Pontius Samnitium Imperator Romanis rectè objecit, cujus

verba

verba referre non piget: *Samniti populo omnes, quos in potestate habuit, aut pro iis pax debetur. Si populum Romanum sponsionis ad furculas Caudinas facta pœnitet, restituat legiones intra saltum, quo septa fuerunt; nemo quemquam deceperit, omnia pro infecto sint: recipiant arma, quæ per pactionem tradiderunt. Redeant in castra sua. Quidquid pridie habuerunt, quàm in colloquium est ventum, habeant. Tum bellum, & fortia consilia placeant: tum sponsio & pax repudietur. Eâ verò fortunâ in iis locis, quæ ante pacis mentionem habuimus, geramus bellum: nec populus Romanus Consulum sponsionem, nec nos fidem populi Romani accusemus.* Liv. *Lib. 9. Cap. 11.* Thomas. *de sponsion. Romanor. Caudin.* §. *88. in fin. & seqq.*

III.

Sponsores autem tenentur omnem diligentiam moraliter possibilem adhibere, ut, quod spoponderunt, summa Potestas ratum habeat, & præstet. Huic obligationi in sponsione Caudina satisfecêre quidem Tribuni; quia diligentiam, quæ ab ipsis postulari poterat, adhibebant, ut Romanis pacem cum Samnitibus servandam persuaderent, apertè professi, non exsolvi Religione populum deditione suâ, nisi omnia Samnitibus, qualia apud Caudinum fuissent, restituerentur: cœteri autem sponsores fidem suam non liberârunt; nam Quæstores, Legati, & Veturius Calvinus Posthumii Collega authoritate ejus commoti solùm dicebant, se in Senatûs esse potestate; Posthumius verò non tantùm Romanis suasit, ut sponsionem non servarent, sed & adversùs Tribunos prolixam habuit orationem. Vid. Liv. *dict. Lib. 9. Cap. 8. 9. & 10.* Confer Thomas. *cit. Dissert. à* §. *65. usque ad 82.*

IV.

Planè si sponsio sub expressâ conditione ratihabitionis facta esset, sponsor neque ad obtinendam ratihabitionem nisi ad hoc disertis verbis sese obligâsset, neque ratihabitione non secutâ ad aliquid teneretur; cùm deficiente conditione sponsio penitus evanescat.

V.

Si verò ſine conditione ratihabitionis purè ſit facta, neque per ullam ſponſorum diligentiam ejus ratihabitio à ſummâ poteſtate obtineri poſſit, in quid ſponſores tum teneantur, non ſatis expeditum eſt. Puto intereſſe, utrùm fortè poteſtatem publico nomine contrahendi præſetulerint, atque ita alterum deceperint, vel non. Illo caſu dubium non eſt; quin ex damno per dolum dato ad reſtitutionem teneantur. Hoc autem caſu porro refert, utrùm in caſum facti non ſecuti pœna adjecta fuerit, vel non. Si ſponſioni ſtipulatio pœnalis ſubjecta ſit, ſponſor, improbatâ ſponſione, ad pœnam ſaltem tenetur; quippe quæ facto non ſecuto, ſola in obligatione eſt. Si verò nulla pœna adjecta fuerit, ulteriùs intereſt, utrùm ſponſor rem in eum ſtatum, in quo ante ſponſionem erat, reſtituere poſſit, vel non. Illo caſu rem in priſtinum ſtatum reſtituere tenetur. Hoc autem caſu, quia impoſſibilium nulla datur obligatio, morali neceſſitate itur ad id, quod ſponſor facere poteſt. Sic in ſponſione Caudina ſponſores non poterant exercitum Romanum, quem ſuâ ſponſione liberaverant, in ſaltus Caudinos rurſus obſeſſum ſiſtere. Quare in tali cauſu primùm obligata ſunt ſponſoris bona ad id, quod intereſt, &, ſi ea non ſufficiant, corpus ad ſervitutem, nec eundem juvat, quòd omnem operam dederit, ut id, quod ſpopondit, fieret; cùm natura hujus negotii multò ſtrictiorem inducat obligationem; nam qui contrahendo aliquid ex ſuâ parte præſtat, ut Samnites exercitum Romanum apud Furculas Caudinas clauſum, & obſeſſum dimittendo, hic viciſſim reipſâ ſibi aliquid præſtari vult. Grot. *Lib. 2. Cap. 15.* §. *3. num. 3. &* §. *16.* Tenetur igitur hoc caſu ſumma Poteſtas ſponſores alteri dedere, velut à Romanis ſponſores pacis Caudinæ Samnitibus dediti ſunt, quamvìs ab iis non fuerint accepti, ut conſtat ex Liv. *cit. Lib. 9. Cap. 10.*

CAP.

CAPUT IV.

De Jure Legatorum.

QUartum Jus libertatis naturalis est Jus Legatorum mittendorum; cùm enim negotia, quæ inter summas potestates tractanda sunt, per literas non satis benè expediri possint; præterea summis Imperantibus plerumque incommodum, imò sæpè minùs tutum sit, ut colloquii causâ vel unus ad alterum proficiscatur, vel ambo in tertio loco conveniant, ideo aliud non superest, quàm ut ea per Legatos expediantur. Willenberg. ad Grot. *Lib. 2. Cap. 18. Quæst. 1.* Wicquefort. *de l' Ambassadeur Lib. 1. Sect. 1. vers. Les Princes &c.* Dividemus autem hoc caput itidem in duos §. §. quorum primus de Legatis; alter de eorum immunitate, & inviolabilitate aget. Sit igitur

§. I.

De Legatis.

SUMMARIA.

I. *Vocabulum Legati aliter olim accipiebatur à Romanis, aliter accipitur hodie.*

II. *Vocatur etiam orator, item Nuntius Regius, Nuntius publicus.*

III. *Describitur Legatus.*

IV. *Dividitur primò in Legatum primi, & secundi ordinis.*

V. *Secundò in Ordinarium, & Extraordinarium.*

VI. *Per se loquendo ille demum Legatum mittere potest, qui summam habet potestatem.*

VII. *Unde subditi per se, & ex naturâ rei jus Legationis non habent.*

VIII. *In bellis civilibus interdum ipsa necessitas utrique parti dat jus mittendi Legatos.*

IX. *Pyratæ, Prædones, ac Latrones, nisi civitatem constituant, jus Legationis non habent.*

X. *Qui*

X. *Qui extra Rempublicam vivunt, nec superiorem recognoscunt, ex jure Naturæ jus legationis habent, non autem ex jure Gentium.*

XI. *In statu mixto quisque pro ea summi Imperii parte, quam habet; Legatum mittere potest.*

XII. *Quamvis Rex à subditis Regno sit pulsus, jus tamen Legatos mittendi retinet.*

XIII. *Utrùm Rex bello publico captus, non autem Regno exutus Legatum mittere possit?*

XIV. *Usurpator alieni Imperii, quem talem esse constat, jus Legationis non habet.*

XV. *Qui Regnum feudi jure tenet, Legatum etiam ad Dominum directum mittere potest.*

XVI. *Legatus non potest alium subdelegare.*

XVII. *Utrùm Proreges, & Præsides Provinciarum jus Legationis habeant?*

XVIII. *Ad quos Jure Gentium Legatus mittatur?*

XIX. *Legati ab eo, ad quem missi sunt, admitti debent, nisi justa subsit rejiciendi causa:*

XX. *Quæ esse potest vel ex personâ Mittentis, vel ex personâ Missi, vel ex eo, ob quod mittitur.*

XXI. *Quæ Legatis expedienda committuntur, varia sunt.*

XXII. *Adducitur forma Legati tum intrinseca, tum extrinseca.*

XXIII. *Legati obligant summam Potestatem, à qua missi sunt, nisi limites mandati publici excesserint.*

XXIV. *Quibus modis officium Legati expiret?*

I.

VOcabulum Legati aliter olim accipiebatur à Romanis, aliter accipitur hodie. A Romanis non tantùm Duces exercitûs, aut certarum Regionum, sed & qui à subjectis Civitatibus ad S. P. Q. R. missi fuerant, nomine Legati insigniebantur, velut passim ex Livio, & Jure Romano apparet. Hodie autem hoc nomen illis tantùm

tantùm tribuitur, qui ab eo, qui ſummum Imperium habet, ad alium ſummum Imperantem mittuntur.

II.

Vocatur alio nomine Orator. *L. 7. ff. ad Leg. Jul. de vi publ. R. J. de anno 1566.* §. *35.* ibi: Und wiewohl unſer Orator &c. Item *de anno 1594.* §. *2.* Et apud Liv. *Lib. 1. Cap. 24. & 32.* Nuntius Regius, Nuntius publicus populi Romani. Noſtro autem idiomate appellatur Geſandter, Abgeſandter, Pottſchaffter, ita tamen, ut per vocabula, Geſandte, Pottſchaffter, plerumque ſoli Legati primi ordinis, per Verbum autem Abgeſandte, Legati tantùm ſecundi ordinis intelligantur. Vitriar. ad Grot. *Lib. 2. Cap. 18. Quaeſt. 2.*

III.

Deſcribi poteſt Legatus, quòd ſit Miniſter publicus ab eo, qui ſummam poteſtatem habet, ad alium ſimili poteſtate præditum ad commiſſa ſibi negotia nomine committentis expedienda miſſus.

IV.

Dividitur I. ut paulò antè inſinuavi, in Legatum primi, & ſecundi Ordinis. Primi Ordinis dicitur, qui cum Charactere repræſentativo: Secundi Ordinis verò, qui ſine Charactere repræſentativo miſſus eſt. Utrùm autem aliquis cum, vel ſine Charactere repræſentativo miſſus ſit, ex tenore literarum credentialium colligi debet. Legatus primi ordinis Gallis l' Ambaſſadeur, ſecundi ordinis verò l' Envoyé vocatur.

V.

Dividitur II. in Ordinarium, & Extraordinarium. Ordinarius dicitur, qui ad tempus non breve, nec in cauſâ ſpeciali, ac determinatâ, ſed generaliter miſſus eſt, ut ſunt Reſidentes, qui apud exteros promiſcuè rem Domini ſui gerunt. Extraordinarius verò, qui ad breve tempus in cauſâ ſpeciali, àc determinatâ miſſus eſt. Willenberg ad Grot. *cit. loc. Quaeſt. 3.* Rechenberg *Philoſoph. Civil. Part. 2. Cap. 9.* §. *20.* Coccej. *Jur. Publ. prud. Cap. 23.* §. *36.*

VI.

Causa efficiens Legati est mittens. Potest autem per se loquendo ille demum Legatum mittere, qui summam habet potestatem; cùm enim jus mittendi Legatum directè ex naturali profluat libertate, per se consequitur, illud ex naturâ rei non alii competere posse, quàm ei, qui superiorem non recognoscit. Unde rectè Wicquefort. *cit. Lib. 1. Sect. 2. in princ.* ait: *qu' il ne' y a point de plus illustre marque de la souveraineté, que le droit d' envoyer, & de recevoir des Ambassadeurs.*

VII.

Qui igitur in conditione parendi positi sunt, per se, & ex naturâ rei jus legationis neutiquam habent. Possunt quidem subditi unum, vel plures ad Principem suum ablegare; At qui ita missi sunt, non Legati, sed Deputati vocantur, ac proinde nec jure Legatorum gaudent ex jure Gentium, sed jure civium proprio reguntur, cùm jus Gentium diversas Gentes, non membra ejusdem Reipublicæ inter se respiciat. Hinc colonis Romanorum captivos repetentibus à Senatu denuntiatum fuit, ut, qui eam ob causam missi fuerant, properè ex urbe, ab ore, atque oculis populi Romani facesserent; nec enim jure Legationis, utpotè quod externo, non civi comparatum sit, eos tegendos fore. Liv. *Lib. 6. Cap. 17. ad fin. & Cap. 18.*

VIII.

Planè in bellis civilibus ipsa necessitas interdum locum facit juri mittendi Legatos, ut si in statu populari populus ita divisus sit, ut dubium existat, utrâ ex parte stet jus Imperii, aut si in statu Regio, jure admodùm controverso, duo de successione Regni decertent; nam hisce casibus una gens ad tempus quasi pro duabus Gentibus habetur. Grot. *cit. Cap. 18. §. 2. num. 3.* Et quamvis Wicquefort. *dict. sect. 2. pag. 11.* hoc non ultra communicationem duarum partium inter se extendendum esse putet, nescio tamen, utrùm non fortè exempla extent in contrarium.

IX. Porro

IX.

Porro nec pyratæ, prædones, aut Latrones, nisi civitatem constituant, ex jure Gentium jus Legationis habent: Unde Tiberius, cùm ad eum Tacfarinas Legatos misisset, indoluisse fertur, quòd desertor, & prædo hostium more ageret. Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 73.* Legimus tamen, nonnunquam etiam latrones misisse Legatos, receptósque eos esse, ut apud Curt. *Lib. 7. Cap. 6.* ubi XX. millia latronum, cum quibus Alexander congressus, & inter promptissimos dimicans, sagittâ ictus fuerat, postero die ad Regem Legatos misêre, quos ille protinus admitti jussit. At hoc non nititur jure Gentium, quippe quod ad eos non pertinet, qui Gens non sunt, sed ideò admissi fuêre; quia hoc vel suasit utilitas, vel quædam extorsit necessitas. Si autem civitatem constituant, ut Algerienses, Tripolitani &c. quamvìs in exteros prædas agant, dubium non est, quin ex jure Gentium jus Legationis habeant; nam & olim apud multos populos jus naturæ ex parte quasi obliteratum fuit, ut prædas agere, atque ex rapto vivere pro licito haberent; interim tamen etiam exteris jus reddebant, saltem secundùm pacta cum quibusque inita, aut secundùm mores. Vid. Grot. *Lib. 3. Cap. 3. §. 2. num. 1.*

X.

Legatum igitur per se loquendo ex Jure Gentium ille demum mittere potest, qui supremam in civitate potestatem habet; *in civitate*, inquam; tametsi enim Patresfamilias, qui extra omnem Rempublicam vivunt, cùm superiorem non recognoscant, non minùs jus mittendi Legatos, quàm fœderum pangendorum habeant, velut Abrahamum, qui non nisi Paterfamilias erat, cum Escol, & Amer fœdus pepigisse constat ex *Genes. 14. vers. 13.* hoc tamen in jure duntaxat Naturæ, non etiam in Jure Gentium fundatum est, utpote quod, ut paulò antè dixi, ad Gentes tantùm pertinet, familia autem, quia non est cœtus perfectus, Gentem non constituit.

XI.

Quòdsi summa civilis potestas in partes scissa sit, ita ut diversæ ejus portiones divisim penes diversos resideant, quisque pro ea

summi Imperii parte, quam habet, Legatum mittere poterit, quia eatenus superiorem non recognoscit. Sic si unus jus vectigalium, alter verò jus puniendi haberet, posset ille ratione vectigalium, hic verò pœnæ causâ Legatum mittere, ac postulare, ut delinquens profugus vel dedatur, vel puniatur.

XII.

Cœterùm quamvìs Rex à subditis Regno sit pulsus jus tamen Legatos mittendi is retinet, quia non eo ipso, quòd possessionem Regni amiserit, etiam jus Regni amisit. Aliud dicendum videtur de eo, qui bello publico victus, & Regno exutus est; tametsi enim bellum fortè fuerit injustum, aut victor in hoc modum debiti excesserit, ac per se consequens stando in Jure Naturæ victus, & Regno privatus unà cum Jure Imperii etiam Jus Legationis retineat, non tamen id retinet spectato Jure Gentium externo, quo tale bellum, & factum à populis pacatis pro justo habetur. Et hoc modo Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 2. num. 2.* intelligendum esse puto.

XIII.

Si autem Rex bello publico quidem captus, non autem Regno exutus sit, mihi dubium non est, quin is, postquam Gentibus cultioribus displicuit, ut capti servi fierent capientium, jus mittendi Legatos retineat; quia retinet summam potestatem, nec victoris subditus sit; interim tamen vix est, ut hoc jus permittatur exercere, sed ex consensu vel expresso, vel præsumpto captivi Regis Proceres saltem in Regnis non patrimonialibus non minùs jus Legationis exercere, quàm curam, & administrationem Regni in se suscipere solent. Sic, ut Guicciardin. *Lib. 16. Histor.* refert, Franciscus I. Madriti in captivitate detentus, Matri, & Regni Proceribus denuntiari jussit, ut, quasi mortuus esset, curam Regni haberent: Unde & tres Legati Madritum missi sunt, qui cum Carolo V. de liberatione Francisci I. tractarent. Wicquefort. *Sect. 3. pag. 35.*

XIV.

Usurpator igitur alieni Imperii, quem talem esse constat, Jus Legationis non habet, nec, si defacto mittat, Legati ab eo missi recipi,

cipi, sed rejici debent, nisi Respublica ob id grave pateretur damnum; tunc enim necessitati cedi posse videtur. Talis notorius usurpator erat infamis ille Regis Parricida Olivier Cromwell, qui postquam Regium caput securi carnificis subjecerat, sub nomine Protectoris alienum invasit Imperium; & tamen, ô tempora! ô mores! non tantùm Gallia Legatum ab eo missum cum tantis recepit honoribus, ut nequidem Legato summi Christianitatis Monarchæ majores exhiberi potuissent, verùm etiam Cardinalis Mazarinus expulsum legitimum Regem nec ad conspectum, nec ad colloquium admisit. Wicquefort. *cit. Sect. 3. pag. 27.*

XV.

Habent autem Reges jus mittendi Legatos non tantùm, si Regnum sit allodiale, sed etiam, si feudi jure teneatur, adeò ut & ad Dominum directum suos mittere possint Legatos; nam, ut alibi ostensum est, Imperium non desinit esse summum ob id, quòd ab altero in feudum recognoscatur. Aliud dicendum, si quis non tantùm Vasallus, sed & subditus foret; tametsi enim is simul Regnum supremo obtineret jure, ac quà talis Legatos etiam ad dominum directum mittere posset, quà subditus tamen per se loquendo, & ex naturâ rei, nec ad Dominum directum, nec ad alios posset ablegare. Wicquefort. *Sect. 2. pag. 24. & 25.* Add. Grot. *cit. Cap. 18. §. 2. num. 2.*

XVI.

Illud satis expeditum est, quòd Legatus non possit alium subdelegare, tum quia non habet supremam in civitate potestatem, sed ex numero subditorum est, tum quia electa est personæ industria, quæ non continuò in substitutum cadit. Si tamen Legatus ab eo, à quo missus est, expressam accepisset facultatem alium subdelegandi, is haud dubiè alium loco sui substituere posset, qui tamen substitutus suam potestatem, & authoritatem non haberet à Legato, sed ab eo, qui Legatum misit. Exemplum habemus in Legato Regis Hispaniæ Comite de *Pagnaraude*, qui vi specialis potestatis sibi à Rege suo concessæ propter absentiam alios loco sui substituit Legatos. Wicquefort. *sæpè cit. Sect. 3. vers. cette Ambassade &c. pag. 35.*

XVII.

Sed nec Proreges, & Gubernatores Provinciarum, nisi hoc ipsis ab eo, qui summam potestatem habet, fuerit concessum, Jus Legatos mittendi habent: legimus quidem, & ab his sæpè Legatos missos esse; at illi Ministri publici quidem erant, Legati autem propriè loquendo non erant, licèt hoc nomen ipsis fortè fuerit tributum, & idem honor exhibitus, qui aliàs Legato deberetur. Sic Legatus Regis Galliæ ad Helvetos *Casati*, qui non nisi à Gubernatore Mediolanensi litteras credentiales habebat, pro Legato noluit agnoscere, tantúmque effecit, ut *Casati* in generali Cantonum conventu nequidem ad audientiam fuerit admissus. Wicquefort. *Alleg. Sect. 3. vers. Les Vice Rois &c. & vers. sur quoy &c. pag. 32. & seqq.*

XVIII.

Mittitur autem Jure Gentium Legatus per se loquendo non nisi ad eum, qui summam in civitate potestatem habet, ac proinde usurpator, quem talem esse constat ægrè ferre haud potest, si nulli ad eum mittantur Legati; Interim tamen asserit Wicquefort. *dict. Sect. 3. pag. 27.* Cromwellum sub nomine Protectoris vix summum invasisse Imperium, & continuò omnes Reges terræ coram hoc idolo se prostravisse. Aliud dicendum de eo, quem non constat, usurpatorem esse; nam in re controversâ populi pacati sequuntur possessionem; cùm ad eos non pertineat judicare, quisnam justiorem habeat causam. Sed nec ad subditos vel suos, vel alienos per se loquendo Jure Gentium mittitur Legatus. Misêre quidem Romani ad suos Belliduces. At jam ab initio monuimus, apud Romanos hoc vocabulum latiùs, quàm hodie fit, acceptum fuisse. Miserunt etiam ad Annibalem Saguntum obsidentem, ùt patet ex Liv. *Lib. 21. Cap. 9. propè fin.* At hoc propter instans periculum obsessæ civitatis factum.

XIX.

Ut Legati ab eo, ad quem missi sunt, admittantur, Jure Gentium cautum est; unde, cùm Annibal Legatos Romanorum non admisisset, Hanno Senator Carthaginensis in eum hisce invehitur verbis:

verbis: *Legatos ab sociis, & pro sociis venientes bonus Imperator vester in castra non admisit. Jus Gentium sustulit.* Liv. *cit. Lib. 21. Cap. 10.* quod tamen ita intelligendum est, nisi justa subsit rejiciendi causa; sæpè enim legimus, Legatos non fuisse admissos. Qui igitur ex justá causâ rejicit Legatum, non violat Jus Gentium; quia non omnes admitti præcipit, sed tantùm vetat, sine justâ causâ rejici.

XX.

Potest autem justa rejiciendi causa esse vel ex persona ejus, qui mittit, vel ejus, qui mittitur, vel denique ex eo, ob quod mittitur. Ex persona mittentis rejici Legatus potest, si is, qui mittit, callidâ Legationis simulatione sæpè antehac deceperit, & eodem modo fraus metuenda sit. Ex persona ejus, qui mittitur, admissio negari potest, si is ob perfidiam, illatam contumeliam, grave crimen in ejus, ad quem mittitur, territorio commissum, aliámve justam ob causam invisus sit. Ex eo denique, ob quod mittitur, Legatus rejici potest, si causa mittendi suspecta sit, aut tempori non conveniat, ut si non ad agendum negotium, quod profitetur, sed ad populum concitandum, speculandum, explorandúmve, vel ad tempus protrahendum, eáque morâ rebus Domini sui consulendum, & alteri, ad quem mittitur, nocendum, ablegatum fuisse, prudenter credi possit. Grot. *sæpiùs cit. Cap. 18. §. 3. & ibi.* Willenberg. *Quæst. 12.* ac Vitriar. *Quæst. 10.* Adde Wicquefort. *Sect. 13.* ubi plura adducit exempla.

XXI.

Objectum Legatorum sunt ea, quæ ipsis expedienda committuntur; possunt autem varia committi. v. g. ut nomine mittentis, Filiam ejus, ad quem mittuntur, in matrimonium petant, vel cum eo fœdus ineant, aut contra hostes suos ejus auxilium implorent, ut matrimonio, coronationi, sepulturæ assistant, ut propter susceptum Regimen, aut recuperatam valetudinem gratulentur. Ita Rex Babylonis Merodach per Legatos de valetudine gratulatus esse legitur Regi Ezechiæ. *Isaiæ 39.* ut transitum petant. Ita Israël ad postulandum transitum innoxium nuntios misit ad Seon Regem

Ammoni-

Ammonitarum. *Num. 21.* ut propter mortem condoleant. Ita David Legatos misit ad Regem Ammonitarum super morte Patris consolandum. *2. Reg. 10.* & si quæ alia sunt.

XXII.

Forma Legatorum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentiâ specificâ, quâ Legatus distinguitur à reliquis Ministris publicis, quæ in eo sita est, quòd omnis ille sit, & dicatur Minister publicus, qui ad negotia publica nomine summi Imperantis pertractanda adhibetur. Legatus autem ille demum est, qui ad ejusmodi negotia expedienda nomine summi Imperantis ad alium summum Imperantem missus est, ac proinde vocabula Ministri publici latiùs patent, quàm vox Legati; nam qui in aula Principis sui ex ejus mandato negotia publica etiam cum exteris pertractat, Minister publicus est, Legatus autem non est. Forma autem extrinseca consistit in eo, quòd Legatus vel cum, vel sine charactere repræsentativo, vel ad tempus ad certum, ac determinatum negotium vel in perpetuum ad rem promiscuè Domini sui agendam mittatur.

XXIII.

Effectus Legatorum stat in eo, quòd summam potestatem, à qua missi sunt, obligent, modò limites mandati publici non excesserint, etiamsi fortè quid fecerint contra mandatum arcanum; nam, ut alibi dictum est, vi mandati publici legans se obstringit ei, ad quem legatum mittit, ad ratihabenda ea, quæ vi mandati generalis Legatus acturus est, vi mandati autem arcani Legatum obstringit sibi, ut non agat, nisi ex præscripto sibi soli cognito, vel si secùs ageret, ut teneatur ad id, quod interest. Grot. *Lib. 2. Cap. 11. §. 12.* Puffendorf. *Lib. 3. Cap. 9. §. 2.*

XXIV.

Contraria sunt modi, quibus officium Legati exspirat. Exspirat autem I. morte mittentis. II. Morte ejus, ad quem missus est Legatus. *Il est certain*, inquit Wicquefort. *Lib. 1. Sect. 30. pag. 440. que les mesmes causes, qui font cesser le pouvoir dans les particulieres, font*

font aussi expirer la commission d' un Ministre dans les affaires publiques. Le pouvoir de l' Ambassadeur cesse, lorsque le Prince, qui l' employé, n' est plus en estat d' agir, ou que celui, auprés du quel il est employé, n' est plus en estat, de faire negocier avec luy, c' est à dire, par la mort de l' un, ou de l' autre. III. Morte ipsius Legati. IV. Revocatione mittentis. V. Finito negotio, cujus causâ missus est Legatus. VI. Lapsu temporis, quod in Legatis ordinariis ubique ferè triennium est, modò mittentis consensus adsit; nam sine ejus permissione Legatus ex loco legationis discedere haud potest. Quòd si Legatus ab eo, ad quem missus est, ex finibus suis jussus sit discedere, negotiatio quidem cessat, at non propterea is desinit esse Legatus; quia characterem Legati præter mittentem, qui eundem imposuit, adimere nemo potest. Vid. Wicquefort. *Lib. 1. Cap. 30.*

§. II.

De Immunitate, & Inviolabilitate Legatorum.

SUMMARIA.

I. *Inviolabilitas Legatorum non descendit ex ipso jure Naturæ.*
II. *Sed ex Jure Gentium universali.*
III. *Hâc inviolabilitate fruuntur primò personæ Legatorum.*
IV. *Secundò comites Legatorum.*
V. *Quid ergo obtineat, si unus ex comitibus Legati delinquat?*
VI. *Utrùm Legati in suos Comites jurisdictionem habeant?*
VII. *Tertiò hâc immunitate fruuntur bona mobilia, quæ Legatus in loco Legationis habet.*
VIII. *Bona autem immobilia, quæ Legatus fortè in territorio ejus ad quem missus est, habet, nullâ ex Jure Gentium fruuntur immunitate.*
IX. *Quartò hâc immunitate gaudent etiam ædes Legatorum.*
X. *Sed eatenus tantùm, quatenus eas inhabitant.*
XI. *Non tamen propterea habent jus asyli.*

XII. *Utrùm ergo ædes Legatorum vi intrari, & delinquentes, qui eò confugerunt, extrahi possint?*

XIII. *Jus Gentium Legatos securos reddit etiam à vi, qua aliàs justa foret.*

XIV. *Quomodo immunitas Legatorum differat ab eâ, quâ gaudent Tympanotribæ, & Buccinatores?*

XV. *Qui Legatum etiam ab hoste missum, & admissum lædit, Jus Gentium violat.*

XVI. *Utrùm Jus Gentium de non violandis Legatis etiam illos obliget, per quorum fines transeunt?*

XVII. *Quando immunitas Legatorum cesset?*

XVIII. *Utrùm etiam cesset, si Legatus in loco Legationis delictum committat?*

I.

Legatos sanctos, & inviolabiles esse, ex monumentis omnium sæculorum constat. Ex quonam autem jure hæc Legatorum sanctimonia descendat, non æquè expeditum est. Puffendorf. *Lib. 2. Cap. 3. §. 23.* eam ex ipso jure Naturæ arcessendam esse existimat, eò quòd Legati personæ sint necessariæ ad pacem conciliandam, servandam, aut arctiùs per fœdera, & pacta adstringendam, quam ipsum jus naturæ modis omnibus honestis amplecti jubet: Ergo, inquit, idem jus cavisse quoque censetur securitati personarum, sine quibus finis ab eodem præceptus obtineri nequit. At malè; nam primò Legati non pacis tantùm pangendæ, conservandæ, aut arctiùs adstringendæ, sed aliorum etiam negotiorum peragendorum gratiâ ablegari solent: Ergo non omnium Legatorum inviolabilitas ex Jure Naturæ deduci potest. Deinde Legati non sunt medium simpliciter, & absolutè necessarium ad conciliandam, multò minùs ad conservandam, aut arctiùs adstringendam pacem; cùm hæc & sine interventu Legatorum absolutè coalescere posset, si mediante Rege, vel populo bello non implicito ab utraque parte bellantium res literis ageretur, tametsi sine dubio per Legatos negotium pacis longè commodius tractetur. Multò magis pax, & amicitia sine Legatis conservari, aut per pacta, & fœdera arctiùs adstringi potest.

II. Nos

II.

Nos igitur inviolabilitatem Legatorum Juri Gentium univerſali in acceptis referendam eſſe arbitramur, quod manifeſtò probant teſtimonia peritorum. *Si quis Legatum hoſtium pulſâſſet*, inquit Pomponius in *L. ult. ff. de Legation. contra Jus Gentium id commiſſum eſſe exiſtimatur*; *quia ſancti habentur Legati.* Apud Liv. *Lib. 1. Cap. 14.* Laurentes propter Legatos ſuos à propinquis Regis Tatii pulſatos, *Jure Gentium* egiſſe dicuntur. De Legatis Tarquinii, qui Romæ proditionem concitaverant, idem *Lib. 2. Cap. 4.* ait: *quamquam viſi ſunt commiſiſſe, ut hoſtium loco eſſent, jus tamen Gentium valuit. Lib. 4. Cap. 32.* Mamercus in concione hoſtibus ſcelus imputat Legatorum *contra Jus Gentium* interfectorum. *Lib. 5. Cap. 4. ad fin.* cædes Legatorum impium facinus eſſe dicitur *contra Jus Gentium* admiſſum. *Lib. 8. Cap. 5.* Legatum *Jure Gentium* tutum eſſe, & quæ ſimilia paſſim apud ſcriptores occurrunt, ex quibus apparet, inviolabilitatem, & ſanctimoniam Legatorum non niſi Juri Gentium adſcribi.

III.

Subjectum immunitatis, & inviolabilitatis ſunt primò perſonæ Legatorum, ſive ſint primi, ſive ſecundi ordinis, ſive ordinarii, ſive extraordinarii, adeò, ut nequidem jure Talionis ab eo, ad quem miſſi ſunt, offendi poſſint, tametſi mittens Legatos ejusdem contra Jus Gentium antea violâſſet; nam primò Jus Gentium non tantùm mittentis cavet dignitati, ſed & ejus, qui mittitur, ſecuritati. Deinde, qui Legatum admittit, hoc ipſo, quòd admittat, eidem ſecuritatem polliceri cenſetur: Ergo licèt mittenti nulla fiat injuria, cùm is prior jura Legationis violaverit, fit tamen injuria Legato. Denique æquitas non patitur, ut innocens propter delictum alterius puniatur. Sic licèt à Carthaginenſibus in Legatis Romanorum Jus Gentium violatum eſſet, Scipio tamen, *ſe nihil nec inſtitutis populi Romani, nec ſuis moribus indignum in Legatis Carthaginenſium facturum eſſe* dixit, & Legatis dimiſſis bellum paravit. Liv. *Lib. 30. Cap. 25.* Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 7.* Qui autem propter Legatos ſuos malè habitos mittentis Legato audientiam tantùm

tùm denegat, vel aulam interdicit, nihil facit contra Jus Gentium, cùm talia personam Legati non lædant, sed solùm tangant mittentem.

IV.

Secundò huc pertinent Comites Legatorum; nam & hi Jure Gentium sancti, & inviolabiles sunt, quoniam sine illis legatio ex dignitate mittentis obiri haud potest, & ideò in *L. 7. vers. item ff. ad Leg. Jul. de vi publ.* hàc Lege teneri dicitur non modò, qui legatos, sed & qui comites eorum injurià affecerit. Quamvis igitur aliquis ex comitibus legati gravius aliquod delictum commiserit, ab eo tamen, ad quem missus est legatus, nisi ab hoc eidem fuerit deditus, puniri haud potest. Unde haud dubiè infamis ille Regis Parricida Cromwellus Jus Gentium violavit, dum Fratrem Legati Portugensis propter commissum homicidium Securi carnificis percussit. Wicquefort. *Lib. 1. Sect. 28. vers. c' est pourquoy &c. pag. 419. & seqq.*

V.

Quòdsi legatus delinquentem dedere nolit, refert, utrùm ipse eundem punire & possit, & velit, vel non possit, aut possit quidem, sed non velit. Illo casu ad reum dedendum obstrictus haud est. Hoc autem casu querela ad mittentem deferenda erit, cum postulato, ut eum vel puniat, vel dedat; neutrum si faciat, alieni delicti se participem reddit. Vid. Grot. *Lib. 2. Cap. 21.* §. 4. Unde

VI.

Quæri potest, utrùm legati in suos comites jurisdictionem habeant, ita ut eos, si delinquant, punire possint? Puto delicta leviora, quæ pœnam duntaxat leviorem merentur, separanda esse à gravioribus, quæ pœnam merentur capitalem. Leviora comitum delicta legati haud dubiè coërcere possunt; quia hoc ad finem legationis obtinendum omnino necessarium est, concesso autem fine etiam

etiam ea concessa esse intelliguntur, sine quibus finis obtineri non potest. Pœnam autem capitalem propter graviora delicta legatus de suis comitibus sumere nequit, nisi à mittente hoc ipsi expressè fuerit concessum; quia tanta potestas non videtur ad munus legationis ritè obeundum esse necessaria, cùm reos vel domum remittere, vel dedere possit: imò licèt legato jus vitæ, & necis in suos domesticos sit concessum, sententiam tamen capitalem non aliter executioni mandare potest, quàm si is, apud quem agit, hoc permittat. Confer. Ziegler. *de Jurib. Majest. Lib. 1. Cap. 32. §. ult.*

VII.

Tertiò huc pertinent bona mobilia, quæ legatus in loco legationis habet, utpote quæ propter contractum æs alienum nec in solutum, nec pignoris causâ capi possunt: Et quidem abs judicibus ordinariis id fieri non posse, satis certum esse arbitror, cùm legatus unà cum rebus suis, quas secum habet, ab eorum jurisdictione omnino exemptus sit. Nec refragatur Jus Romanum, quod legatum subjicit judicio loci, ubi tempore legationis contraxit; quia non ad legatos Regum, ac liberarum Gentium, sed ad legatos tantùm provinciales, & Municipales pertinet. Major difficultas esse videtur, utrùm non saltem manu Regiâ capi possint? Sed & hoc negandum esse existimo, cùm omnis coactio à legato abesse debeat, tam quæ res ei necessarias, quàm quæ personam tangit, ut plena ei constet securitas. Certè legati Jure Gentium hac in parte perinde habentur, ac si non existerent in territorio ejus in cujus aula morantur: Ergo idem dicendum erit de rebus eorum mobilibus, quas secum habent, tanquam personæ accessionibus. Deinde ideo Gentibus placuit, ut vasa, aliæque res mobiles legatorum sanctæ essent; quia legatus munus legationis suæ absque ejusmodi rebus ex dignitate mittentis, cujus personam refert, obire haud potest: Ergo creduntur voluisse, ut ob æs alienum nequidem manu regiâ capi possint. Si igitur legatus in loco legationis suæ debita contraxerit, ipse amicè imprimis compellandus erit, &, si solvere detrectet, is, qui misit, ac si hic justitiam deneget,

ad postremum repressaliæ adhiberi possunt. Neque metuendum est, quòd hâc ratione nemo voliturus sit cum legatis contrahere; nam nec Reges vi Imperii ad solvendum cogi possunt, & tamen inveniuntur, qui cum Regibus contrahunt. Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 9. & 10.*

VIII.

Bona autem immobilia, quæ legatus fortè in territorio ejus, ad quem missus est, sita habet, nullá ex Jure Gentium fruuntur immunitate; quia ratio, ob quam consensu Gentium rebus mobilibus, quas Legatus in loco legationis habet, tributa est immunitas, in rebus immobilibus cessat, utpote quæ ne minimam quidem cum legationis munere connexionem habent; tametsi enim immunia, & sancta non sint, sed jurisdictioni, & legibus loci subjecta, legatus tamen ex dignitate mittentis legationis munere fungi potest. Cùm igitur nulla prorsus fuerit necessitas, ut à Gentibus bonis etiam legatorum immobilibus indulgeretur immunitas, ideo nec indulta est; quia Juris Gentium non sunt, nisi ea, quæ quædam extorsit necessitas.

IX.

Quartò huc etiam pertinent ædes legatorum, utpote quibus tanta debetur veneratio, quanta deberetur, si ipsi summi Imperantes, à quibus missi sunt legati, easdem inhabitarent. Ratio est; quia legatus refert personam mittentis, & ideo non tantùm mittentium insignia portis ædium præfigere, sed ad designandam eorum præsentiam ubique propemodum une chaise d'état habere solent. In protectione igitur Juris Gentium etiam ædes sunt legatorum, velut constat ex edicto Statuum Hollandiæ, & Frisiæ occidentalis, cujus verba, cùm præsentem immunitatis materiam optimè declarent, referre non piget, quæ ita sonant: *Que personne, de quelque Nation, estat, qualité, ou condition, qu' elle puisse estre, n' offense, endommage, injurie de parole, de fait, ou de mine, les Ambassadeurs, Residents, Agents, ou autres Ministres des Roys Princes, Republi-*

publiques, ou autres, ayant la qualité de Ministres publics, ou leur fasse injure, ou insulte, directement, ou indirectement, en quelque façon, ou maniere, que ce puisse estre, en leurs personnes, Gentilshommes de leur suite, valets, Maisons, Carosses, & autres choses, qui leur puissent appartenir, ou dépendre d'eux, à peine d'encourir nôtre derniere indignation, & d'estre punis corporellement, comme violateurs du Droit de Gens, & perturbateurs du repos public &c. Wicquefort. *Lib. 1. Sect. 27. pag. 384.*

X.

Non potest autem hæc ædium immunitas ulteriùs extendi, quàm quatenus legatus inhabitat, ac proinde si is partem duntaxat domûs, aliam autem partem subditus illius, ad quem legatus missus est, inhabitaret, Jus Gentium non violari credo, tametsi subditus, ex eâ domûs parte, quam ipse inhabitat, auctoritate Judicis per apparitores citaretur; nam ædes legatorum non nisi propter eorum personas immunitate fruuntur: Ergo eatenus tantùm gaudent, quatenus inhabitant. Accedit, quòd hoc casu una domus quasi pro duabus habeatur. Exemplum affert Wicquefort. *Sect. 28. §. 416.*

XI.

Cæterùm quamvis ædes legatorum inviolabiles sint, non tamen propterea ex jure Gentium jus asyli habent nam primò, si omnia ejus juris capita percurramus, deprehendemus, quòd ea quædam extorserit necessitas, non quidem intrinseca, & naturalis, sed extrinseca, & quasi civilis. Nulla autem necessitas exigit, ut ædes legatorum jus asyli habeant; quia munus legationis nihilominus ex dignitate mittentium obire possunt: Ergo &c. Deinde cujusvis Reipublicæ interest, ut, qui eandem criminibus suis turbant, condignâ afficiantur pœnâ, ut alii exemplo hoc absterreantur, & ita pax, tranquillitas, ac securitas publica conservetur. Si autem domus legatorum quibusvis sceleratis eò confugientibus asylum præberent, multa, & gravia crimina cum maximo Reipublicæ præjudicio

judicio manerent impunita. Quare cùm ad conſervandam, & promovendam convenientem ſocietatem, & communicationem Gentium inter ſe neutiquam neceſſarium ſit, ut ædes legatorum jus aſyli habeant, credibile non eſt, quòd Gentes cum tanto ſalutis, ſecuritatis, ac tranquillitatis publicæ incommodo in illud conſenſerint. Grot. *ſæpè cit. Cap. 18. §. 8. num. 2. & ibi* Vitriar. *Quæſt. 18.* Wicquefort. *cit. Sect. 28.*

XII.

Non tamen ex hoc continuò inferri poteſt ædes legatorum intrari, & delinquentes, qui eò confugerunt, vi extrahi poſſe; ſed intereſſe arbitror, utrùm legatus paratus ſit, reum exhibere, vel non. Illo caſu domus ejus intrari, & delinquens citra violationem Juris Gentium ex eâ extrahi non poteſt. Hoc autem caſu ex mandato ſummi Imperantis etiam vi adhibitâ, ſi opus ſit, inde abripi poteſt, modò nec legato, nec ejus domeſticis, niſi aliud fortè exigat defenſionis neceſſitas, ulla inferatur violentia; habent enim ſummi Imperantes jus puniendi omnes in ſuo territorio delinquentes, niſi illi ſpeciali jure ſint exempti. At, qui poſt commiſſum crimen ad ædes legatorum confugiunt, nec ratione perſonæ ſuæ, ut ſuppono, nec ratione loci ſunt exempti, cùm ædes legatorum Jure Gentium aſyli jure haud gaudeant: Ergo habent jus illos puniendi, ac per conſequens in uſu, & exercitio hujus ſui juris à legatis impediri haud poſſunt, vel ſi impediantur, uti fit, ſi reos exhibere nolint, illud vi etiam adhibitâ, ſi neceſſe ſit, defendere queunt. Sic cùm Franciſci I. ad Venetos legato quidam ab eo corrupti omnia prodidiſſent arcana, & re detectâ ad ædes ejuſdem confugiſſent, Senatus quoſdam miſit, qui legatum rogarent, ut proditores hóſce extraderet: cùm autem, qui miſſi fuerant, non tantùm à Domeſticis legati aditu prohiberentur, verùm etiam vis illis inferretur, Senatus duo tormenta minora navi advehi curavit. Wicquefort. *dict. Sect. 28. in princ.*

XIII.

XIII.

Objectum immunitatis est extera jurisdictio, & vis; nam imprimis Jus Gentium Legatos, & eorum comites unà cum bonis mobilibus, quæ secum habent, simpliciter, & absolutè eximit à jurisdictione ejus, ad quem missi sunt, deinde adversùs omnem vim non tantùm injustam, sed & quæ aliàs ex se justa foret, eos securos, & tutos reddit. Ratio est; quia Legati referunt personam mittentis, qui, licèt in alieno territorio existat, ejus tamen loci jurisdictioni haud subjicitur; cùm non desinat propterea esse summus Imperans; si autem talis manet, non potest alterius jurisdictioni subjectus esse; quia implicat esse subditum, & tamen retinere summum Imperium, ac proinde nec ejus Legatus jurisdictioni loci subjicitur, cui porrò consequens est, eundem non tantùm contra vim injustam, sed &, quæ aliàs ex se justa foret, securum, & tutum esse; aliàs sanè Legati munere legationis ad utilitatem mittentis sæpè fungi haud possent; cùm facilè foret, actionibus eorum speciem delicti affingere, & ita vim, quæ ipsis infertur, hoc prætextu excusare. Adde Grot. *sæpè cit. Cap. 18. §. 4. num. 4.* & Cass. *de Jur. & Jud. Legat. Sect. poster. num. 5. & pluribus seqq.*

XIV.

Forma immunitatis, quæ competit Legatis, consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguitur ab eâ, quâ gaudent Tympanotribæ, & Buccinatores, qui & ipsi Jure Gentium sancti, & inviolabiles sunt, si ab hoste mittantur ad hostem, velut pluribus exemplis firmat. Wicquefort. *Lib. 1. Sect. 3. vers. Les Generaux &c. pag. 36. & seqq.* Quæ differentia sita est in hoc, quòd immunitas Legatorum fundetur in eo, quòd referant personam mittentis, cujus Majestatem sibi quodammodo communicatam habent, id, quod de Buccinatoribus, & Tympanotribis dici nequit. Deinde immunitas Legatorum multò amplior est, quàm ejusmodi

hominum, qui non officio Procuratorum funguntur, sed nudi Nuntii sunt.

XV.

Effectus hujus immunitatis consistit in obligatione non lædendi Legatos, adeò, ut qui eos læserit, Jus Gentium violâsse, dicatur. Et hoc procedit non tantùm, si Legatus ab amico, verùm etiam si ab hoste sit missus, & admissus: qui enim Legatum ab hoste missum admittit, hoc ipso eidem securitatem promittere censetur. Unde Cicero Verrin. 3. Juris Legatorum tam sanctum, & venerabile nomen esse dixit, ut non modò inter sociorum jura, sed & hostium tela incolume servetur. Quod præprimis locum habet, si Legatus ab hoste sit missus ad proponendas pacis conditiones: semper enim bellantes ad pacem propensi esse debent, quæ fine interventu Legatorum commodè iniri haud potest. Grot. *ubi suprà §. 6.*

XVI.

Utrùm autem Jus Gentium de non violandis Legatis etiam obliget illos, per quorum fines transeunt? non satis expeditum est. Puto interesse, utrùm petierint, & impetraverint veniam transeundi, vel non. Illo casu eos non minùs, quàm ad quos missi sunt Legati, de iis non lædendis obligatos esse arbitror; quia eadem videtur esse ratio; ideo enim is, qui Legatum ad se missum admittit, eidem plenam securitatem præstare tenetur; quia in Legato agnoscit personam, & Majestatem mittentis, & admittendo eidem securitatem polliceri censetur: atqui etiam is, qui legato, quem talem esse scit, transitum per fines suos concedit, in eo personam, & Majestatem mittentis agnoscit, & concedendo veniam transeundi eidem securitatem promittere censetur: Ergo &c. Hoc autem casu porro referre existimo, utrùm is, per cujus fines non acceptâ veniâ transit Legatus, justam habeat causam denegandi transitum, vel non. Si justam causam habeat, veluti si ab hoste

ad-

ad hoſtem fuerit miſſus, vel ſaltem aliàs prudenter præſumi poſſit, legationem in damnum, & injuriam ejusdem tendere, Legatus præſidium Juris Gentium non habet. Sic Q. Fulvius Flaccus claſſis Romanæ Præfectus Legatos Regis Philippi ad Annibalem, & ab hoc ad illum miſſos captivos retinuit. Liv. *Lib. 23. Cap. 34.* Grot. §. *5. num. 1.* Si verò nullam juſtam cauſam habeat denegandi tranſitum, veluti ſi Legatus ab amico ad amicum ejus, per cujus fines tranſit, ſit miſſus, res admodum dubia eſt. Plerique quidem cum Grotio *dict.* §. *num. 2.* putant, hoc caſu, ſi malè tractetur Legatus, ſolam amicitiam, & dignitatem mittentis, aut ejus, ad quem miſſus eſt, violari. At cùm Jus Gentium permittat, ut Gentes inter ſe per Legatos communicare poſſint, id autem ſæpè non aliter fieri queat, quàm ſi illi per aliorum fines tranſeant, cenſentur Gentes etiam voluiſſe, ut, niſi juſta ſubſit prohibendi cauſa, tranſire poſſint, & publicâ ſecuritate non minùs gaudeant, quàm apud eum, ad quem miſſi ſunt; aliàs enim libertas illa invicem communicandi facilè impediri poſſet, ac proinde ſi Legatus ab eo, qui utriusque partis amicus eſt, intra fines ſuos malè tractetur, non tantùm amicitia, & dignitas mittentis, tametſi fortè veniam tranſitûs petere neglexerit, ſed & Jus Gentium violatum eſſe videtur; nam ut rectè inquit Wicquefort. *Lib. 1. Sect. 29. pag. 434. in fin. princ.* Il faut diſtinguer entre *le droit de Gens*, & *la foy publique*, parceque ce ſont en effet des choſes fort differentes. Qui Legatum, cui tranſitum conceſſit, violat, non tantùm Jus Gentium, ſed & fidem publicam violat; qui autem Legatum, quem talem eſſe ſcit, ab amico ad amicum miſſum, & non impetratâ veniâ per ſuum territorium tranſeuntem lædit, fidem publicam quidem non violat, Jus tamen Gentium violare videtur.

XVII.

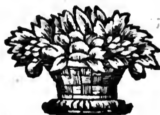
Contraria ſunt modi, quibus immunitas Legatorum ceſſat. Ceſſat autem I. ſi Legatus contra expreſſum interdictum ejus, ad

quem missus est, venerit; sæpè enim denuntiari solet, ne mittantur Legati, alioqui eos pro hostibus fore, ut Ætolis à Romanis denuntiatum est. Liv. *Lib. 37. Cap. 49.* & Romanis à Samnitibus, si quod adiissent in Samnio concilium, eos haud inviolatos abituros esse. Idem *Lib. 10. Cap. 12.* Modò ex justa causa fuerit negata admissio; aliàs enim Legatum securitate publicâ gaudere arbitror, tametsi is contra interdictum venerit, cùm ei, ad quem legatio tendit, liberum non sit, utrùm is Legatum admittere velit, vel non, sed si causa rejiciendi non sit, eum admittere teneatur. Schönborner. *Lib. 3. Polit. Cap. 27. vers. Quid de iis, quibus interdictum &c.*

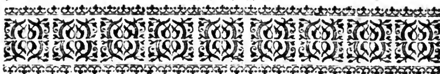
XVIII.

Cessat II. Si Legatus in loco Legationis delictum committat; ubi tamen interest, utrùm illud leve tantùm sit, vel atrox. Si leve, dissimulandum est; nam etsi ab eo, qui Legatum misit, tale delictum in alieno territorio fuisset admissum, illud ex Legibus amicitiæ dissimularetur. Si atrox; porrò refert, utrùm directè tendat adversùs Statum publicum, aut vitam, & dignitatem summi Imperantis, vel non. Hoc casu Legatus ad eum, qui misit, remittendus est, cum postulato, ut eum vel puniat, vel dedat; quamvìs enim nonnulli existiment, Legatum propter ejusmodi delictum ab eo, ad quem missus est, puniri posse, huic tamen sententiæ accedere haud possum; nam, ut sæpè dictum, Legatus apud eum, ad quem missus est, personam mittentis refert, ac per consequens tam parùm in loco legationis puniri potest, quàm parùm ipse mittens puniri posset, si in alterius territorio ejusmodi delictum admisisset, qui sanè jurisdictioni, & animadversioni alterius non subjicitur, cùm delinquendo Majestatem non amittat. Unde hoc casu Legatum nequidem apprehendi, & in vincula duci posse arbitror; quia perinde habetur, acsi in territorio non existeret. Illo autem casu tametsi Legatus ob allegatam rationem non magìs puniri queat, quàm posteriori, multi tamen censent, eum ut hostem tractari, & interfici posse, modò crimen sit manifestum; hostis enim est, qui adversùs Statum publicum,

cum, aut vitam, & dignitatem summi Imperantis aliquid attentat; hostem autem interficere Jure Gentium permissum est. Ex adverso alii non plus concessum esse arbitrantur, quòd exigat defensionis necessitas, adeò, ut si imminenti periculo aliter obviam iri nequeat, quàm si arresto detineatur, & interrogetur Legatus, is quidem domi suæ detineri, & ab eo, ad quem missus est, vel ejus nomine à Consilio Statûs, non autem à judicibus ordinariis interrogari possit, remittendus postea ad mittentem cum postulato, ut illum vel puniat, vel dedat; quanquam summi Imperantes jam ultra sæculum adversùs ejusmodi proditores tanto rigore non sint usi, sed contenti fuerint, ut juberent, talem Legatum finibus excedere, aut, quod humanius est, mittentem rogarent, ut eundem revocare velit. Planè in eo omnes consentiunt, quòd Legatus interfici possit, si ipse vim armatam intentet, uti Fabii fecerunt. Liv. *Lib. 5. Cap. 36.* Conferri hac super re possunt Grot. *sæpè cit. Cap. 18. §. 4.* Wicquefort. *Sect. 29. vers. Il semble &c. pag. 432.* Vitriar. *Quæst. 11. & 12.* Thomas. Jurisprud. Divin. *Lib. 3. Cap. 9. num. 50. & mult. seqq.*

 PARS

PARS QUINTA.
DE SUBDITIS.

JUs publicum Universale, ut initio statim diximus, non tantùm Imperantes dirigit in ordine ad subditos, & exteros; sed etiam subditos in ordine ad Imperantes. De summis Imperantibus, & eorum juribus tum respectu subditorum, tum exterorum hactenus disseruimus. Exigit ergo lex methodi, ut jam de subditorum juribus, & obligationibus agamus, Sit igitur

CAPUT I.
De Subditorum Juribus.

§. I.
De vario Subditorum statu.

SUMMARIA.

I. *Vox subditi sumitur vel latè, vel strictè.*

II. *Describitur subditus.*

III. *Regulariter in numero subditorum sunt omnes, qui in territorio summi Imperantis domicilium habent.*

IV. *Qui autem bona tantùm in alieno territorio possident, non continentur numero subditorum.*

V. *Utrùm etiam Liberi, Parentes, Maritus, vel Uxor summi Imperantis in classem subditorum referendi sint?*

VI. *Subditorum alii sunt immediati, alii verò mediati.*

VII. *Item alii in solâ parendi conditione constituti; alii verò in partem*

tem administrationis Reipublicæ assumpti, aut omnino ipsius summi Imperii participes, aut saltem certa jura libertatis naturalis sibi reservârunt.

VIII. *Alii porro nobiles, alii ignobiles; non tenentur autem exteri prærogativam nobilitatis ex necessitate juris agnoscere.*

IX. *Subditi aut nascuntur, aut postea fiunt.*

X. *Adducitur forma subditorum.*

XI. *Item effectus, qui stat in obligationibus.*

XII. *Desinit primò quis esse subditus, si domicilium in territorium alienæ Reipublicæ transferat, quod liberum est.*

XIII. *Potest tamen hoc Lege publicâ prohiberi.*

XIV. *Non aliter subditi habent libertatem, sine impetratâ veniâ emigrandi, quàm si non peculiari vinculo sint obstricti.*

XV. *Aut nisi discessus vergat in præjudicium Reipublicæ.*

XVI. *Utrùm gregatim etiam discedere liceat?*

XVII. *Secundò desinit quis esse subditus, si propter delictum alteri sit deditus, & ab eo receptus; si autem receptus non sit, probabilius civis manet.*

XVIII. *Tertiò desinit quis esse subditus, si ex civitate ejiciatur.*

XIX. *Recensentur reliqui modi, quibus aliquis subditus esse desinit.*

I.

VOx subditi sumitur vel latè, vel strictè. Latè sumpta complectitur omnes, qui in territorio summi Imperantis commorantur, sive ibi domicilium habeant, sive non, ac proinde etiam peregrini, & advenæ, quamdiu in alieno territorio existunt, hoc sensu subditorum numero continentur; cùm summi Imperantes eos non aliter censeantur velle admittere, quàm hac Lege, si interim se ejus potestati subjiciant. Excipiuntur Legati ab exteris missi, qui non fiunt subditi temporanei ejus, ad quem missi sunt; nam Legatus refert personam mittentis, qui licèt in alieno territorio existat, subditus tamen non fit, cùm ubicunque demum existat, summam in suos retineat potestatem. Strictè accepta eos tantum comprehendit, qui in territorio domicilium habent, in qua acceptione

II. Sub-

II.

Subditus ad nostrum propositum describi potest, quòd sit persona summæ potestati civili ad fidem, obsequium, & reverentiam obstricta. Si verò descriptionem subditi in genere desideres, loco *summæ potestati civili* poni debet, *potestati publicæ*; licèt enim etiam servi Dominis, & Liberi parentibus ad fidem obsequium, & reverentiam obstricti sint; quia tamen potestas Dominica, & patria potestates publicæ haud sunt, sed tantùm privatæ, ideo Dominorum, & parentum propriè, & strictè loquendo subditi dici nequeunt.

III.

Debent autem summo Imperanti fidem, obsequium, & reverentiam omnes, qui in ejus territorio domicilium habent, nisi speciali jure sint excepti, veluti sunt personæ Ecclesiasticæ, quæ licèt pars sint, & quidem nobilior Reipublicæ politicæ, potestati tamen civili subjectæ haud sunt *Cap. 10. X. de constit.* Non tamen præcisè necesse est, ut aliquis in territorio summi Imperantis habeat constitutum domicilium habitationis, sed sufficit quandoque domicilium originis, quippe quod eò usque retinetur, donec in alio territorio constitutum fuerit domicilium habitationis. Unde Filius, qui relictis Laribus paternis exteras visitat Regiones, subditus esse non desinit ejus; qui in loco originis summum habet Imperium. Mev. *Part. 3. Decis. 71.* & *Part. 5. Decis. 161.*

IV.

Qui igitur bona tantùm in alieno territorio possident, subditorum numero haud continentur; quamvis enim bona ejus territorii Imperio subjecta sint, personæ tamen subjectæ non sunt, licèt fortè bona illa à Domino territorii in feudum recognoscerentur; cùm Vasallus Domino directo ad fidelitatem quidem, & reverentiam, non autem extra causas feudales ad obsequium sit obstrictus, nisi non tantùm juramentum fidelitatis, sed & subjectionis eidem præstitisset, quo casu is subditorum numero omninò accenseri debet.

V. Quæri

V.

Quæri ſolet; utrùm etiam Liberi, Parentes, Maritus, vel Uxor ſummi Imperantis ad claſſem ſubditorum referendi ſint? Affirmativa mihi veriſſima eſſe videtur, cùm in civitate, per ſe loquendo, exceptis perſonis Eccleſiaſticis, inter Imperantes, & ſubditos medium non detur: atqui Liberi, parentes, conjux Regis, vel Reginæ non ſunt Imperantes: ergo referri debent ad ſubditos. Certè poteſtas patria, vel Maritalis ſuâpte naturâ non excludit Regiam: ergo licèt Liberi ſubſint poteſtati patriæ, & uxor poteſtâti Maritali, ex eo tamen inferri haud poteſt, quòd non etiam ſubſint Patris, vel Mariti poteſtati Regiæ. Sed nec repugnat, ut alibi jam diximus, Reginam ſubeſſe Marito quoad regimen familiæ, educationem liberorum, & alia officia matrimonii; præeſſe verò quoad Gubernationem politicam Reipublicæ. Porrò filius, ſi Rex ſit, non cenſetur ampliùs eſſe pars familiæ paternæ, & licèt quà filius, ac perſona privata parentibus pietatem, & obſervantiam debeat, non debet tamen quà Rex, & perſona publica. De Fabio maximo Plutarchus *in Apophtegm. Roman.* refert, quòd ſenectute ingraveſcente filium conſulem, cùm is in magna hominum frequentia publico fungeretur officio, conſcenſo equo adiverit; cùm autem filius miſſo lictore cum ex equo deſcendere juſſiſſet, reliquis pudore affectis, deſiluit ex equo, & contentiore, quàm ætas ferret, impetu accurrit ad filium, eúmque amplexus, *rectè*, inquit, *ſapis*, *ſentiens, quibus præſis*, *& quantam imperii Majeſtatem adeptus ſis.* Deinde quis neſcit, Annam Reginam Angliæ quà Reginam Marito tanquam ſubdito imperâſſe. Quis tam peregrinus in hiſtoriis, ut ignoret, Reges quandoque de Liberis, & Uxoribus pœnas ſumpſiſſe? Planè quin conjux conjugem, aut etiam parentes Regio eximere poſſit imperio, dubitandum haud eſt; at illi per ſe exempti haud ſunt, & ideo nec Rex, aut Regina eos, niſi de hoc aliunde conſtet, eximere voluiſſe præſumi poſſunt. Atque huic ſententiæ etiam ſubſcribit Bœhmer *lib. 3. cap. 1. §. 22.*

VI.

Sunt autem ſubditorum alii immediati; alii verò mediati. Immediati dicuntur, qui ſummo Imperanti immediatè ſub-

jecti sunt; mediati autem, qui immediatè alteri subsunt, & eo medio demum summo Imperanti sunt subjecti. Sic in Imperio nostro Romano-Germanico Status Cæsari immediatè, subditi verò Statuum eidem mediatè sunt subjecti; nec enim tolerari potest illa quorundam Protestantium doctrina, quòd Status non sint veri Imperatoris subditi, sed fœdere duntaxat inæquali eidem connexi, cujus contrarium manifestò evincunt tum Constitutiones Imperii, tum juramentum non tantùm fidelitatis, sed & subjectionis, quod Cæsari præstant. Unde miror, quâ fronte viri cæterà docti talia in publicum effutire sint ausi; ajunt quidem, eos ignorantiam profiteri, qui ex formula juramenti subjectionem Statuum concludere velint; at veriùs illi, si non ignorantiam, saltem malevolum suum in Augustissimum Imperii Caput affectum profitentur; dandum est Cæsari, quod Cæsaris est, & Statibus, quod Statuum est, injuriosus est non modò in Cæsarem, sed & in totum Romanum Imperium, quisquis juribus Imperatoris detrahit, ut Status quà tales ad supremum, & Regium evehat fastigium; cùm hoc non nisi ad dissolvendum nexum inter Caput, & Membra, & turbandam pacem, ac publicam Imperii tranquillitatem servire possit. Relinquatur Statibus illæsa in personas, & res sui territorii potestas, seu superioritas territorialis; at cóntrà relinquatur etiam Cæsari illæsum, quod obtinet in Status, & eorum subditos, summum Imperium. Cæsari detrahere, & Statibus adjicere vel Statibus detrahere & Cæsari adjicere, utrúmque peccatum est.

VII.

Deinde subditorum quidam in solâ parendi conditione positi sunt, ita ut præter obsequii gloriam nihil ipsis relictum sit; alii verò ab eo, qui summam in civitate potestatem habet, in partem administrationis Reipublicæ assumpti, qui inferiorum quidem habitâ ratione personæ publicæ sunt, respectu autem summi Imperantis privati, & subditi; alii porro ipsius summi Imperii sunt participes, ut in statu Aristocratico Optimates, & in Democratico omnes, qui jus suffragii habent, qui tamen si considerentur ut singuli, ex numero subditorum sunt; denique alii vel ab initio constitutæ civitatis, vel postea certa jura libertatis naturalis sibi reservâ-

-runt,

runt, ut accidit in Regnis limitatis, qui licèt majori fruantur libertate, quàm alii, non tamen propterea ex classe subditorum se eximere possunt. Unde patet, varios dari gradus subditorum, nec ex eo, quòd aliqui ad infimam, vel ei proximam classem referri nequeant, statim inferri posse, eos subditos non esse.

VIII.

Porro subditorum alii sunt Nobiles, alii Ignobiles; quamvis enim naturâ omnes homines æquales sint, summi tamen Imperantes quibusdam specialem, etiam ad posteros transitorium valorem imponere possunt, vi cujus cœteris præferantur, quam prærogativam omnes quidem ejusdem Reipublicæ subditi, non autem etiam exteri agnoscere tenentur, utpote quibus extra territorium imponentium existentibus tam parùm imperari potest, ut valorem personæ impositum agnoscant, quàm parùm ipsi juberi possunt, ut agnoscant valorem nummo impositum. Quòd si ergo is, cui summus Imperans prærogativam nobilitatis tribuit, etiam in alieno territorio pro nobili habeatur, id benevolentiæ tantùm, non verò necessitati juris erit adscribendum. Bœhmer *Part. special. lib. 3. cap. 1. §. 35. & seqq.*

IX.

Cœterùm subditi aut nascuntur, aut postmodum fiunt. Ex nativitate subditi sunt liberi ex subditis nati; qui postea subditi fiunt, vel in servitutem civilem migrant ex statu libertatis naturalis, ut illi, qui primi in civitates coaluerunt, vel ex statu subjectionis civilis, & quidem vel volentes, ut nubendo, domicilium constituendo, vel inviti, ut qui jure belli, vel alienatione alterius subjiciuntur imperio.

X.

Forma subditorum vel generalis est, vel specialis. Generalis stat in differentia specifica, quâ tum à subditis temporariis, tum à vasallis quà talibus distinguuntur, quæ ex suprà dictis colligitur.

Kkk 2 Specia-

Specialis verò est, quâ subditi inter se ab invicem differunt, quæ ex eorum diverso statu desumi debet.

XI.

Effectus consistit in obligationibus subditorum, quibus summo Imperanti obstringuntur, de quibus in *seqq. cap.* agemus.

XII.

Contraria sunt modi, quibus aliquis rursum subditus esse desinit. Desinit autem primò, si domicilium suum in territorium alienæ Reipublicæ transferat; quivis enim non tantùm cum consensu summi Imperantis, sed per se loquendo, veniâ etiam non impetratâ, domicilium suum mutare, & aliò transferre potest, quam libertatem illi, qui in civitatem coaluere, vel eidem postea accesserunt, in dubio sibi reservâsse intelliguntur; cùm facilè aliquid supervenire queat, ut rebus eorum non ampliùs expediat, vetus domicilium porro retinere, in quod civitas, vel is, qui summum in civitate imperium habet, etiam consensisse censetur, cùm plerumque nihil ejusdem intersit, etiamsi unus, vel alter discedat, quippe quorum discessus ex adverso aliorum adventu compensari solet. Unde JCtus in *l. 12. §. 9. ff. de captiv. postlim revers. de sua civitate cuique constituendi liberam facultatem esse* dixit.

XIII.

Quin tamen lege publicâ prohiberi possit, velut multorum etiam populorum legibus prohibitum esse constat, ne subditi non impetratâ veniâ discedant, dubium non est; rametsi enim sint, qui talem legem, eò quòd naturali adversetur libertati, invalidam esse arbitrentur, multùm tamen illi falluntur; cùm libertas mutandi domicilium non sit juris naturæ præceptivi, sed tantùm permissivi, quod lege humanâ mutari potest. Sic & in aliis naturalem subditorum libertatem à Legislatore humano vel omnino sublatam, vel saltem restrictam fuisse videmus, prout exigebat necessitas, vel salus, & incolumitas Reipublicæ.

XIV.

XIV.

Deinde non aliter subditi libertatem habent, non impetratâ veniâ emigrandi, quàm si non peculiari insuper vinculo sint obstricti. Sic qui ad officium publicum ab Imperante assumpti sunt, illud invito eo deserere, & discedere haud possunt. Sic etiam glebæ adscripti, & proprii homines tam parùm non impetratâ veniâ discedere queunt, quàm parum servi jugum servile possunt excutere.

XV.

Porro libertas emigrandi ex regula naturalis æquitatis ita temperanda est, ut subditis tum demum discedere liceat, si discessus non vergat in præjudicium Reipublicæ; si enim societatis civilis intersit, ut civis non discedat, Imperans discessum prohibere potest, ne Respublica detrimentum capiat. Sic si magnum contractum sit æs alienum, interest Reipublicæ, ut cives non discedant, nisi parati sint, in præsens partem suam exsolvere. Sic etiam si fiduciâ multitudinis bellum sit susceptum, interest Reipublicæ, præsertim si obsidio immineat, ut subditi non discedant. Grot. *lib. 2. cap. 5.* §. *24. num. 2.*

XVI.

Quòdsi non unus aut alter tantùm subditorum, sed plures gregatim, antiquis relictis sedibus, emigrare velint, etiam hoc naturaliter licitum esse existimat Puffendorf. *lib. 8. cap. 11.* §. 4. si enim, *inquit*, singulis pro arbitrio migrare licet, cur non idem liceat pluribus, quibus sedem fortunarum eodem tempore transferre commodum est? Rectè; at non aliter singulis migrare licet, quàm si discessus non vergat in præjudicium Reipublicæ: ergo nec pluribus gregatim aliter discedere licet, quàm si talis discessus sit innoxius; secus rectè prohibetur. Sic cùm post Cannensem cladem Juvenes quidam nobiles Italiam deserere vellent, à P. Scipione stricto super capita consultantium gladio prohibiti, & postea apud Censores causam dicere jussi sunt. Liv. *lib. 22. cap. 53.* & *lib. 24. cap. 18.* Et de tali casu intelligi posse videtur Grot. *cit. loc.* ubi

 ait,

ait, ex necessitate finis, quæ jus facit in moralibus, satis expeditum esse, quòd gregatim discedi nequeat; cùm aliàs, si id liceret, civilis societas subsistere haud posset.

XVII.

Secundò aliquis desinit esse subditus, si propter delictum commissum alteri summo Imperanti deditus, & ab eo receptus sit; si enim receptus nòn sit, probabilius est, eum manere subditum, & civem. Acriter hac super re olim disputatum fuit apud Romanos in Hostilio Mancino, quem Numantini sibi deditum non acceperunt. Publius Mutius Scævola negavit, deditum, nec receptum civem manere siquidem quem semel populus jussisset dedi, perinde ex civitate expulisse videretur, ac si ei aquâ, & igni interdiceret, ùt patet ex *l. ult. ff. de Legat.* Ex adverso Brutus, quem sequitur Cicero in Topicis, contendebat, eundem civem manere, eò quòd neque deditio, neque donatio sine acceptione intelligi possit. Hanc rationem Grot. *lib. 2. cap. 21. §. 4. num. 7.* quidem improbat, cùm actus donationis perfectionem non habeat, nisi ex duorum consensu, dedere autem in proposito nihil aliud sit, quàm civem alterius populi potestati permittere; ita ut de eo statuat, quod voluerit, ipsam autem sententiam veriorem esse existimat, eò quòd jus civitatis non amittatur ipso facto, sed decreto aliquo, aut judicio, nisi lex aliqua factum velit haberi pro re judicata, quod hìc dici non possit. Grotio adstipulantur Vitriar. *ibid. Quæst. 5.* & Willenberg. *Quæst. 7.* Item Puffendorf. *lib. 8. cap. 11. §. 9.* Contrariam verò Publii Mutii Scævolæ sententiam amplectuntur Ziegler. Van der Muelen. Obrecht ad Grot. *cit. loc.* Item Hennigef. ad eundem Grot. *cit. lib. 2. cap. 15. §. 16.* ad verba: *corpus ad servitutem*; quid enim, *inquit* Ziegler. aliàs opus fuisset, lege latâ cavere, ut Mancinus civis Romanus haberetur, neque deditio ei fraudi foret? Mediam viam ingreditur Kulpis ad Grot. *dict. cap. 21. §. 1. Litt. C.* qui voluntatis quæstionem esse ait, utrùm civitas dedendo aliquem simpliciter ejicere, vel tantùm alteri exequendi potestatem facere voluerit? Illo casu priorem, hoc verò posteriorem sententiam veram esse asserit. Rectè omnino; at quid in dubio præsumendum? Mihi, ùt dixi, pars mitior, & benignior præferenda esse videtur, ut civi-

civitas non aliter civem suum dedendo eundem excludere velle censeatur, quàm sub conditione, si ab eo, cui deditio fit, fuerit receptus, quod & populus Romanus sensisse videtur; cùm enim dubium motum fuisset, utrùm deditus, nec receptus civis maneret, idque maximè quæsitum esset in Hostilio Mancino, qui sponsionis Numantinæ auctor fuerat, quibusdam existimantibus manere, aliis contra non manere, Populus Romanus controversiam hanc decidit lege latâ, ut Mancinus civis Romanus esset, neque deditio ei fraudi foret, *ut esset*, inquam, quod præcipuè P. Rutilius Tribunus plebis negaverat, qui eundem per deditionem civem Numantinum, & ita peregrinum factum esse asserebat, non ut denuo in civem Romanum reciperetur. Unde & postea Cicer. pro Cæcin. *quem pater patratus dedidit, si non est ab hoste receptus, retinet integram causam, & jus civitatis.*

XVIII.

Tertiò definit aliquis esse subditus, si ex civitate ejiciatur; dum enim civitas aliquem pro membro suo non ampliùs vult agnoscere, & finibus suis expellit, remittit ipsi obligationem, quâ antea eidem obstrictus erat, unde in ejusmodi exules civitati nullum jus remanet. Non autem aliter aliquis ex civitate ejici potest, quàm si talem pœnam delicto suo sit promeritus. Puffendorf. *cit. cap. 11. §. 6. & 7.*

XIX.

Quartò definit aliquis esse subditus, si ex benignitate summæ potestatis à subjectione eximatur, vel civitas dissolvatur, aut ejus pars alienetur, vel pro derelicta habeatur, aut in casu summæ necessitatis se hostis potestati subjecerit, de quibus omnibus jam alibi dictum est.

§. II.

De juribus subditorum.

SUMMARIA.

I. *Jura, quæ subditi adversùs summum Imperantem habent, vel generalia sunt, vel specialia.*

II. *Pro-*

II. *Proponitur delicata quæstio, utrùm subditi etiam jus habeant summos Imperantes quandoque rursùs deponendi, & exauthorandi?*

III. *Depositio alia est propriè, alia verò impropriè dicta.*

IV. *Depositio propriè dicta in Regnis patrimonialibus locum non habet.*

V. *Neque in Regnis electivis & successoriis depositio propriè dicta locum habet.*

VI. *Confirmatur hæc sententia ex sacris Litteris.*

VII. *Quid si Rex omnem prorsus Republicæ curam abjiceret?*

I.

JUra quæ subditi adversùs summum habent Imperantem, vel generalia sunt, vel specialia. In genere eundem sibi obstrictum tenent, ut ne ipsis inferat injuriam, ut res, possessiones, & personas eorum contra vim internam, & externam defendat, ut justitiam sine respectu personarum administret, ut curam salutis publicæ gerat &c. specialia verò profluunt ex pacto vel in aditu Regni, vel postea cum subditis inito, quæ satis expedita sunt.

II.

At non æquè expeditum est, utrùm subditi etiam jus habeant, summos Imperantes quandoque, præsertim si pacta publica violent, rursus deponendi, & exauthorandi? Mallem fanè in re tam arduâ calamum suspendere, nisi omnes propemodùm juris publici scriptores quæstionem hanc moverent; antequam autem meam aperiam sententiam

III.

Præmitto, depositionem aliam esse propriè, aliàm impropriè dictam. Depositio propriè dicta est, quæ summum Imperantem Regiâ privat potestate. Impropriè dicta verò, quæ usurpatorem Regiæ potestatis, postquam eâ excidit, è Solio, quod adhuc defacto tenet, deturbat & regalibus exuit insignibus, velut accidit, si quis regnum ad certum tempus, aut sub lege commissoria sibi delatum, postquam tempus elapsum est, aut casus in delatione Regni expressus evenit, porro retinere conetur, & ideo à populo in ordinem redigatur. Quo præmisso

IV.

IV.

Dico I. Depositio propriè dicta in regnis patrimonialibus locum non habet, ac proinde Reges, qui summam potestatem pleno, & absoluto proprietatis jure tenent nullo casu à subditis eâ privari, & exui possunt; si enim subditi ejusmodi Reges ullo casu Regiâ potestate privare, & exuere possent, tunc possent sub prætextu se defendendi ab injuriis, & oppressionibus; nam alius titulus non videtur esse assignabilis. Certè in pœnam illatarum injuriarum Imperium illis abrogari haud potest, tum quia summi Imperantes pœnæ humanæ non subjacent, tum quia repugnat, superiores puniri à subditis. Est autem in Statu Monarchico populus non tantùm distributivè, sed etiam collectivè sumptus Regi subjectus: atqui sub prætextu defensionis non possunt subditi Regem suum jure regnandi patrimoniali privare; vel enim periculum gravissimas etiam imposterum sustinendi injurias; & afflictiones moraliter certum est, vel non. Si non sit moraliter certum, Rex sub specie defensionis summâ potestate exui haud potest; ut enim defensio justa sit, necessaria esse debet, talis autem non est, si de animo nocendi morali certitudine nobis non constet. Et sanè si ob periculum incertum statim alter jure suo, quo eum in perniciem nostram abusurum fore metuimus, privari posset, nemo ampliùs securus foret, ac proinde periculum incertum nequit nobis jus dare, alterum jure suo privandi. Si verò periculum moraliter certum sit, tunc vel toti imminet populo, vel non. Si non toti immineat populo, sed tantùm aliquibus, aut ejus parti, ut ut insigni, tam parùm Regi sub prætextu defensionis summum abrogari poterit Imperium, quàm parùm priori casu potest; nam imprimis illi, quibus nullum imminet periculum injuriæ, se utique defendere non possunt; ubi enim nulla est offensio, etiam nulla est defensio, & cùm ob injuriam uni sive privato, sive parti civitatis integranti imminentem reliqui obligatione suâ erga Principem non solvantur, nequidem sub prætextu defendendi suos concives Regem summâ potestate exuere possunt. Illi autem, quibus imminet periculum injuriæ, vel se duntaxat subtrahere volunt Regis sui imperio, vel eundem penitus Regiâ potestate privare. Neutrum

possunt; non primum: si enim partes integrantes sub prætextu defensionis ab injuriis Imperantium eorum imperio se subducere, & ita à reliquo corpore separare possent, nulla civilis societas ampliùs posset subsistere, nisi Rex animo verè hostili integram populi partem omnino perdere vellet; tunc enim ipso facto imperium in talem partem abdicare censeretur, cùm ut alibi dictum est, voluntas imperandi, & perdendi nequeat simul consistere. Alterum verò multò minùs possunt, partim quia extra casum modò allatum subditis nequidem permissum esse videtur, ut vi resistant, tantum abest, ut Regem suâ potestate possint exuere, partim quia licèt permissum esset resistere, non tamen ultrà id esset permissum, quàm inevitabilis defensionis necessitas exigeret, quæ utique nequaquam postulat, ut tali casu Rex omni suâ potestate privetur. Quòd si denique periculum toti immineat populo, tunc Rex vel quoad bona duntaxat externa vim inferre parat, vel universum populum vult perdere. Illo casu populus Regi suo nequidem resistere posse videtur, cùm ejusmodi bona Principis potestati subjecta sint, & si is hac in parte excesserit, illa recuperari, aut compensari possint. Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 4. num. 11.* P. Suarez. *in defens. fidei &c. lib. 6. cap. 4. num. 5.* ergo multò minùs hac ex causa eundem summâ potestate privare potest. Hoc autem casu, ùt suprà jam dictum est, Rex ipso facto se imperio abdicâsse censetur. Si ergò populus adversùs tam immanem sævitiam se defendendo talem Tyrannum Regali purpurâ exuat, depositio hæc tantùm impropriè dicta erit. Unde à primo ad ultimum populus nullo casu Regem suum sub prætextu defensionis jure regnandi patrimoniali privare potest, ac per consequens depositio propriè dicta in Regnis patrimonialibus locum non invenit.

V.

Dico II. Neque in Regnis electivis, & successoriis depositio propriè dicta locum habet; si enim de hisce Regnis aliud dicendum esset, tunc ideo, quia populus deferendo imperium censetur sibi pro tali eventu, quo Rex gravissimas eidem esset illaturus injurias, facultatem eundem deponendi reservâsse: atqui hoc dici nequit; nam primò potuit populus imperium transferre non reser-

vatâ

vatâ sibi hac potestate; ergo hoc ipso, quòd expressè non reservaverit, præsumi debet, noluisse eandem sibi reservare, tum quia in materia odiosa, qualis præsens est, stricta obtinet interpretatio tum quia in proposito contra populum facienda est interpretatio, utpote qui in delatione imperii mentem suam meliùs exprimere potuisset, ac proinde sibi imputare debet, quòd non apertiùs locutus sit. Deinde ejusmodi depositiones summorum Imperantium plerumque magnos tumultus, & armorum strepitus ciere, ac bella civilia post se trahere solent; cùm enim definitum non sit, quanta debeat esse afflictio, & oppressio populi, ut ad abrogandum Regi suo imperium decurrere possit, non potest non hæc res tumultibus, summæ confusioni, & concussioni, Reipublicæ esse obnoxia: ergo non censetur populus in delatione Imperii sibi ullo casu potestatem Regem deponendi reservâsse; cùm illa interpretatio, quæ maxima secum affert incommoda, semper fugienda, & vitanda sit. Porro mala, quæ depositiones Regum pòst se trahunt, longè majora sunt illis, quæ populus sub Rege oppressore sufferre cogitur: ergo non censetur in delatione imperii sibi reservâsse potestatem talem Regem deponendi; quia mali minoris vitandi causâ nemo majus elegisse prudenter præsumi potest.

VI.

Confirmatur hæc sententia ex sacris Litteris, & quidem primò ex *1. Reg. 8. v. 11. & seqq.* ubi, cùm Samuel populo Israëlitico Regem petenti, jus Regis, tale scilicet, quale tunc temporis à Regibus-Ammonitarum, Moabitarum, & Philistinorum usurpabatur, prædixisset, subjungit: *& clamabitis in die illâ à facie Regis vestri, quem elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa* &c. supponit ergo Samuel, aliud remedium oppresso populo reliquum non fore, quàm ut ad Deum clamare possit. Deinde ex Epistola Divi Pauli *ad Roman. cap. 13. & 1.* Divi Petri *cap. 2. vers. 14. & seqq.* ubi subditi Regibus suis, tanquam Ministris Dei, obedientiam, reverentiam, & observantiam præstare jubentur, quod præceptum etiam de eo casu, quo Reges potestate suâ abusi subditos affligunt, intelligendum esse veterum Christianorum ostendit exemplum, qui, licèt dirissima tormenta, afflictiones, spolia, & exilia ab Ethnicis

perpessi sint Imperatoribus, nunquam tamen se adjunxerunt illis, qui eos Regali Solio, & vitâ privârunt. Tametsi igitur Rex populum sibi subditum durissimo jugo premat, propterea tamen is deponi haud potest, sed à Divina tantùm Providentia expectandum erit remedium, potest Deus, si ita ei placeat, subitò mutare cor Regis, si autem id non faciat, cogitandum, bonorum patientiam nondum satis esse probatam, nec malorum iniquitatem satis punitam, interim ut Seneca in Medea *verf. 195.* ait:

Æquum atque iniquum Regis Imperium feras.

VII.

Planè si Rex omnem Reipublicæ curam abjiceret, & neque adversùs externos hostes civitatem defenderet, neque per executionem legum interneam tueretur tranquillitatem, nec seriò, & sæpiùs, licèt admonitus, ullam sui officii partem impleret, ita ut si res porro ita procederent, totum Reipublicæ corpus manifesto periculo interitûs expositum foret, hoc casu Regem, si non ipso facto imperio se obdicâsse censetur, quod potiùs dicendum esse arbitror, à populo, vel qui populum repræsentant, à Regni Proceribus, supposito, quòd aliud medium ab imminente interitu se liberandi non supersit, saltem deponi posse existimarem; neque enim credibile est, quòd populus deferendo summum Imperium facultatem se defendendi ab interitu voluerit abdicare: ergo si aliter se defendere nequeat, quàm Regem talem deponendo, poterit eundem deponere. Certè si pars populi se aliter servare non possit, quàm si se alterius imperio subjiciat, potest illa se Regis sui Imperio subtrahere, & alteri subjicere: ergo etiam si totus populus se aliter servare nequeat, quòd si se alterius imperio subjiciat, potest is se Regis sui imperio subtrahere, & alteri subjicere, atque ita Regem suum deponere, seu summâ potestate exuere.

CAPUT

CAPUT II.

De obligationibus subditorum.

§. Unicus.

SUMMARIA.

I. *Præcipuæ subditorum obligationes sunt ad obedientiam, ad patientiam, & ad fidelitatem.*
II. *De obligatione ad obedientiam.*
III. *Tenentur subditi etiam improbis Imperantibus obedientiam præstare, nisi id, quod imperant, sine crimine exequi haud possint.*
IV. *De obligatione ad patientiam.*
V. *De obligatione ad fidelitatem.*

I.

PRæcipuæ subditorum obligationes sunt tres: Prima est ad obedientiam: Secunda ad patientiam: Tertia ad fidelitatem, de quibus breviter dicemus.

II.

Primò igitur subditi obligantur ad obedientiam, cùm jus imperandi sine obligatione parendi dari haud possit. *Necessitate*, inquit Doctor Gentium *ad Roman. 13. vers. 5. subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Et Princeps Apostolorum *Epist. 1. cap. 2. vers. 13. subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

III.

Tenentur autem subditi Imperantibus non tantùm, si probi sint, sed &, si improbi, obedientiam præstare; tametsi enim improbi sint, propterea tamen non amittunt jus imperandi: ergò ex parte subditorum perdurat obligatio parendi, nisi fortè, quod imperant, tale sit, ut id sine crimine exequi haud possint; tunc enim Deo magis, quàm hominibus obedire oportet. *Act. 5. vers. 29.*

IV.

Secundò obligantur ad patientiam; licèt enim summi Imperantes subditis injuriam inferant, resistere tamen haud possunt, sed,

ne dissolvatur ordo imperandi, & parendi, eam æquo animo ferre tenentur. *Tolerandum est patienter,* inquit Æneas Sylv. *de ort. & Auth. Imper. Roman. cap. 16. quidquid Princeps facit iniquè, expectandáque est vel successoris emendatio, vel superni correctio Judicis, qui violentias, & injurias non finit esse perpetuas.* Et hoc quidem expeditum esse videtur, si Imperans subditis bona tantùm externa injustè auferat; nam, ut suprà diximus, ejusmodi bona Principis potestati subjecta sunt, & si is in eorum administratione excesserit, illa recuperari, vel compensari possunt. At quid, si innocentibus vitam auferre velit? Puto interesse utrùm servato juris ordine innocentem perdere velit, ut Jezabel fecit, falsos testes contra Nabothum subornando, vel citra ullum ordinem judiciarium propriâ manu innocenti vitam eripere tentet. Illo casu æquo animo ferendum est mortis supplicium; si enim sub prætextu injustæ sententiæ resistere permissum esset, nulla jam ampliùs judiciorum foret auctoritas. Hoc autem casu Regi injusto Aggressori etiam cum ejus cæde resisti posset, si eam exigeret inevitabilis defensionis necessitas, nisi fortè ex morte Regis, aut Respublica perturbanda, aut alia magna incommoda contra bonum commune passura foret; tunc enim invasus ex lege charitatis bonum commune propriæ vitæ præferre teneretur. Suarez *suprà cit. cap. 4. num. 5.* Dn. P. Seybold *Dicæomach. Part. 2. sect. 7.* §. *2. num. 4.* Grot. *lib. 2. cap. 1.* §. *9. num. 1.*

V.

Tertiò obligantur ad fidelitatem, quam tum pacis, tum belli temporibus summo Imperanti inviolatam servare tenentur, quamvìs obstricti haud sint, ut in ultima necessitate constituti cum Saguntinis perire potius eligant, quàm alterius imperio se subjicere, cùm in omnibus, quæ humani sunt instituti, extrema necessitas excepta esse videatur. Nihil ergo fit contra fidem Imperanti debitam, si urbs, postquam ad extremum restitit, malit se hosti submittere, quàm excidium pati; redit enim sua, quam habuit, antequam cum reliquis in societatem civilem coalesceret, naturalis libertas, ac proinde culpari non potest, si fide ad ultimum persolutâ dedendo se conservet. Grot. *cit. lib. 2. cap. 6.* §. *5.*

TRACTA-

TRACTATUS SECUNDUS.

Uperiore Tractatu explicavimus Jus Publicum Universale. Progredimur ad Hugonis Grotii jus Belli & Pacis explicandum, ubi tamen ea, quæ jam in priori Tractatu fuerunt exposita, non repetemus: & quamvis pleráque, quæ in hoc Tractatu dicemus, ad jus universale privatum pertineant, multa tamen sunt, quæ, si non partem Juris Publici Universalis faciunt, saltem etiam in publicis servire possunt. Sit igitur

INDEX CAPITUM,

Quæ

HOCCE TRACTATU CONTINENTUR.

LIBER I.

De

LIBER II.

De

LIBER III.

LIBER

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quid sit bellum? Quid & quotuplex sit jus?

HOc caput explicatum fuit in J.P.U. ubi definitionem belli anatomiæ subjecimus, simúlque ostendimus, eidem addenda, vel saltem subintelligenda esse verba: *animo hostili*, ut excludantur tum certamina brutorum, tum pugnæ inter homines exercitii, vel quæstûs causâ institutæ. Improbavimus deinde definitionem legis, quam A. tradit, quòd sit *regula actuum moralium obligans ad id, quod rectum est*, tanquam nimis latam. Accepit is quidem vocabulum *legis*, tam largè, ut & præcepta parentum, ac dominorum complectatur, velut, patet ex §. *14. num. 1.* At tam lata acceptio JCtis incognita est, quibus non quævis, & cujusvis superioris ordinatio lex dicitur, sed illa demum, quæ procedit à potestate publicâ seu jurisdictionis, & bonum communitatis pro fine habet. Evolvimus postea ex integro jus naturæ, & Gentium, in quo A. admodùm brevis fuit, cùm tamen totum jus belli, & pacis non nisi juri naturæ, & Gentium innitatur, nam jus civile ad decidendas controversias inter diversos populos, & populorum rectores, nullam vim habet. Quæ denique A. de jure divino populo Israëlitico olim dato subjungit, studio prætereo, quia parùm ad propositum faciunt.

P. 4. c. 1. §. 1. n. 2.
P. 1. c. 1. §. 1. n. 4.
P. 1. c. 1. §. 2. & 3.

CAPUT II.

An bellare unquam licitum ſit?

SUMMARIUM.

Bellum omni jure licitum eſt, ſi habeat legitimam authoritatem, juſtam cauſam, & debitam intentionem.

BEllum omni jure licitum eſſe, ſi habeat legitimam authoritatem, juſtam cauſam, & debitam intentionem, concors eſt omnium catholicorum ſententia, non tantùm in dictamine rectæ rationis, ſed & in ſacris litteris, tum veteris tum novi teſtamenti fundata, & conſenſu omnium Gentium approbata. Unde ſuperfluum eſſe videtur, in hac re ſe multùm diffundere. Fuerunt quidem ex hæreticis nonnulli, qui contrarium docere ſunt auſi, ſed illi jam pridem ab aliis ſatis ſunt refutati. Videatur clariſſ. Dn. P. Seybold *Dicaomach. Part. 3. ſect. 2. §. 2. 3. & 4.*

CAPUT III.

De diviſione belli in publicum & privatum, & ſummo Imperio.

SUMMARIA.

I. *Quid ſit bellum publicum? Utrùm jure naturæ omnis Magiſtratus habeat jus belli gerendi?*

II. *Nequidem in ſtatu civili omne bellum privatum jure naturæ illicitum eſt.*

III. *Uti nec jure divino novo.*

IV. *Reſpondetur ad contraria ex ſacris litteris deſumpta.*

V. *Solvitur aliud argumentum.*

VI. *De ſummo Imperio remiſſivè.*

I. Bel-

I.

BEllum publicum in ſenſu proprio, & excellentiori, illud demum dicitur, quod geritur inter eos, qui ſummam in Republicâ poteſtatem habent. Latiùs bellum publicum accepit A. qui hoc nomine complectitur etiam vim, quâ Magiſtratus ſubalterni quà tales refractarios; & reſiſtentes ſubditos in ordinem redigunt. Unde bellum publicum definit eſſe illud, *quod geritur auctore eo, qui jurisdictionem habet*, nam verbo *jurisdictionis* intelligit tum ſummam, tum ſubalternam, interim tamen multùm fallitur in eo, quòd putet, ſi res citra leges civiles ſpectetur, omnem Magiſtratum ad exercendam jurisdictionem, ſi Vis occurrat, jus habere belli gerendi; quamvis enim quilibet jurisdictionem ſuam tueri poſſit, hoc tamen non niſi de tali tuitione intelligi poteſt, ex qua civitati nullum imminet periculùm. At ex bello tota civitas in periculum venit. Unde tantùm abeſt, ut Magiſtratus ſubalterni ad tuendam ſuam jurisdictionem extero populo, vel Regi bellum inferre poſſint, ut nequidem adverſùs refractarios ſubditos, ſi eorum tantus ſit numerus, ut ex eorum irritatione tota civitas periculo poſſit involvi, vi armatâ uti queant, ſed deſuper ſummæ poteſtatis ſententiam exſpectare teneantur. Puffendorf *de J. N. & G. l. 8. c. 6. §. 10.*

II.

Jure naturæ non omne bellum privatum illicitum eſt, ſive de ſtatu naturali, ſive de civili ſit ſermo, nam in ſtatu naturali recta ratio eam tantùm vim prohibet, quæ jus alienum lædit. Atqui non omnis vis jus alienum lædit: ergo in hoc ſtatu non omnis vis eſt prohibita, ac proinde non tantùm bellum defenſivum, ſed & offenſivum licitum eſſe poteſt. In ſtatu civili ratio quidem naturalis dictat, non vi, ſed judicio agendum eſſe. At quid ſi judex exſpectari non poſſit ſine certo periculo aut damno? Quid ſi civitas quaſi in anarchiam ſit prolapſa, & ſubditi judicem non audiant? Tunc ſanè perinde eſt, ac ſi nulla conſtituta forent judicia publica. Grot. §. *1. & 2.* ubi pro confirmatione adduxit legem de fure nocturno & diurno Hebræis datam *Exod. 22.* cujus verum ſenſum infrà *lib. 2. cap. 1. §. 17.* explicabimus.

III.

Sed nec jure divino novo omne bellum privatum illicitum est, quia in materiâ merè morali hoc jure nihil aliud prohibetur aut præcipitur, quàm quod ipso jure naturæ vetitum, aut præceptum est. Et fanè videntur Apostolorum aliqui ad ultimum usque tempus Christo vidente, & sciente iter fecisse armati gladio, nam cùm Christus *Lucæ 22. vers. 36.* dixisset, *tale tempus imminere, ut gladii comparandi causâ vel tunica vendenda esset*, statim Apostoli responderunt: *Domine ecce duo gladii hîc. vers. 38.* Erant autem in eo comitatu nulli præter Apostolos: ergo Apostolis licitum fuerat, adversùs latrones, & alios injustos aggressores se defendere; nam certè gladios habere non liceret, si uti illis nunquam liceret, quod Christus illis verbis: *qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, satìs indicavit.

IV.

Quæ in speciem adversari videntur, facilem solutionem recipiunt; nam quod *Matth. cap. 5. vers. 39.* habetur: *Ego autem dico vobis, non resistere malo*, de tali resistentiâ accipi debet, quæ rationem vindictæ habet, ut si alapam infligenti alapam reponam. Similiter Doctor Gentium *ad Romanos 12. vers. 19.* non nisi de vindictâ privatâ loquitur, velut ex toto contextu apparet, nam primò ait: *nulli malum pro malo reddentes*, quæ utique non defensionis, sed ultionis descriptio est. Deinde subjungit: *non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ: scriptum est enim mihi vindictam, & ego retribuam*, ac proinde verbum *defendere* hoc loco *ulciscendi* significationem habet, in quo sensu etiam usurpatur Judith. *cap. 1. in fin. & cap. 2. in princ.* Denique verba Christi Domini: *omnes, qui gladium acceperint, gladio peribunt*, hunc habent sensum: omnes, qui gladium extra defensionis necessitatem animo ulciscendi acceperint, & privatâ auctoritate hominem occiderint, gladio Magistratûs peribunt; quamvìs enim Divus Petrus gladium strinxerit animo defendendi Christum, Christus tamen defendi nolebat, ut implerentur scripturæ, & opus redemptionis nostræ perficeretur. Unde dixit ad D. Petrum: *converte gladium in locum suum, calicem, quem dedit mihi pater, non vis, ut bibam illum?*

V.

V.

Fortè scrupulum adhuc movebit, quòd salus æterna proximi præferenda sit saluti temporali vitæ propriæ: ergo non videtur permissum esse pro conservandâ vitâ temporali interficere injustum aggressorem, utpote qui præter vitam temporalem etiam salutem æternam est perditurus. At facilè hic scrupulus eximi potest, nam salus æterna proximi ita demum præferenda est saluti temporali vitæ propriæ, si jactura vitæ temporalis proximo necessaria sit ad consequendam salutem æternam. Atqui jactura vitæ temporalis invasi non est injusto aggressori necessaria ad consequendam salutem æternam; si enim is ab injustâ aggressione desistat, non tantùm vitam temporalem conservare, sed &, si velit, salutem æternam consequi potest: ergo &c. Accedit, quòd etiam invasus sæpè in periculo perdendæ salutis æternæ sit constitutus, aut saltem se constitutum esse probabiliter existimare possit: ergo hoc casu par malum utrique imminet. Ubi autem par malum imminet, non vetamur nobis potiùs, quàm aliis consulere; ordinata enim charitas incipit â se ipsâ, quia non jubemur proximum diligere præ nobis ipsis, sed sicut nosmetipsos. Denique injustus aggressor non semper in momento mittitur in gehennam, sed sæpè eidem adhuc tempus superest ad agendam pœnitentiam, & consequendam salutem æternam, quo si non utatur, non injustè invaso, sed sibi ipsi imputare debet. Grot. §. *3.*

VI.

Cæterùm quæ A. occasione belli publici in hoc *cap.* de summo Imperio tradit, ea omnia â nobis in *J. P. U.* fusè sunt explicata, nisi quod satis mihi fuerit, ostendisse, statum Reipublicæ mixtum dari posse, in veritatem autem exemplorum, quæ â §. *20.* adduxit, diligentius inquirere, non putavi, esse operæ pretium. P. 2. cap. un. per tot.

CAPUT IV.

De Bello subditorum in superiores.

P. 2. cap. un. §. 9. n. 7. & seqq.

HOc bellum illicitum esse, nisi Rex vel totum populum, vel insignem ejus partem perdere velit, itidem in *J. P. U.* latiùs fuit ostensum, ubi simul diximus, quid privatis in invasorem liceat, quò proinde lectorem remittimus.

CAPUT V.

De causa efficiente belli.

P. 4. c. 1. §. 3. per tot.

HÆc triplex est, principalis, adjuvans, & instrumentalis. Principalis plerumque est is, cujus res agitur. Adjuvans sunt illi, qui auxilium ferunt. Instrumentalis subditi &c. *J. P. U.*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

De defensione sui, & rerum suarum.

SUMMARIA.

I. *Causa bellorum vel sunt justifica, vel suasoria: causa justifica in genere sola est injuria vel imminens, vel illata.*

II. *Adversùs injuriam imminentem se, suáque defendere etiam cum interfectione injusti aggressoris omni jure permissum est.*

III. *Adeò ut ejus interfectio etiam directè intendi possit.*

IV. *Juri defensionis in statu naturali etiam jus ulciscendi conjunctum est, non autem in statu civili.*

V. *Est autem defensio tantùm licita adversùs injustum, non etiam adversùs justum aggressorem.*

VI. *Objectum defensionis constituit imprimis vita, quam tamen nemo cum interfectione injusti aggressoris defendere tenetur.*

VII. *Nisi alios ex officio defendere teneatur, aut persona sit Reipublicæ multùm utilis.*

VIII.

VIII. *Si tamen ex interfectione injusti aggressoris Respublica magnum passura sit damnum, is sine peccato interfici haud potest, modò invasus prudenter judicet, se esse in statu gratiæ.*

IX. *Quisnam fugere teneatur, & utrùm is, qui fugere tenetur, peccet contra justitiam, si omissâ fugâ pro necessariâ defensione interficiat injustum aggressorem?*

X. *Quamvis sub nullo prætextu licitum sit directè occidere innocentem, ex causâ tamen gravissimâ licitum est eundem occidere indirectè.*

XI. *Ad evitandum periculum mutilationis non minùs, quàm vitæ injustus aggressor interfici potest.*

XII. *Etiam pudicitia, si aliter non possit, cum cæde invasoris rectè defenditur.*

XIII. *Adversùs eum, qui verbis tantùm honorem nostrum lædere intendit, defensio cum ejus interfectione in statu civili licita haud est.*

XIV. *Utrùm pro necessariâ defensione interfici possit, qui alterum fuste percutere, vel ei alapam infligere tentat.*

XV. *Eum, qui post inflictam alapam fugit, persequi & interficere haud licet.*

XVI. *Etiam bona fortunæ cum cæde injusti aggressoris defendere fas est, modò sint magni momenti, & nulla probabilis spes sit, illa, saltem citra grave damnum, aliter recuperandi.*

XVII. *Utrùm jure divino veteri furem nocturnum semper, diurnum autem nunquam licitum fuerit interficere?*

XVIII. *Etiam jure divino novo bona fortunæ cum cæde furis defendere licitum est.*

XIX. *Ut defensio legitima sit, requiritur primò, ut periculum sit præsens, nec qualiscunque metus sufficit.*

XX. *Utrùm præveniendo jure interfici possit, qui vitæ nostræ insidiatur?*

XXI. *Quidsi alter falsam accusationem, falsum testimonium, aut iniquum judicium adversùs me moliatur?*

XXII. *Secundò ad legitimam defensionem requiritur, ut servetur moderamen inculpatæ tutelæ.*

XXIII. *Qui moderamen inculpatæ tutelæ excessit, pro modo excessûs punibilis est.*

XXIV. *Duellum extra paucos casus, qui recensentur, in statu civili omni jure illicitum est.*

XXV. *Utrùm lex civilis, si furem interfici permittat, solam impunitatem det, vel cadem etiam in foro interno licitam reddat?*

I.

PRogredimur jam ad causas bellorum, quæ movent ad bellandum. Movent autem vel sub ratione justi, vel sub ratione utilis. Illæ justificæ, hæ verò suasoriæ appellantur. Causa justifica in genere sola est injuria, quam vel arcemus, vel reparamus, vel vindicamus. Arcemus bello defensivo, reparamus & vindicamus bello offensivo. In hoc *cap.* agit A. de bello defensivo.

II.

Causa ejusdem efficiens est jus tum naturæ, tum divinum, tum humanum; omni enim jure permissum est, se, suáque adversùs injustum aggressorem, etiam cum ejus interfectione, si periculum aliter evitari nequeat, defendere, tametsi is peccato careat, fortè quòd insaniâ, aut insomniis agitetur; nam jus defensionis per se, & primariò non nascitur ex peccato alterius, sed ex eo, quòd natura quemque sibi commendet. Sufficit ergo, quòd ego non teneat id pati, quod alter intentat. Grot. §. *3.* Puffendorf. *lib. 2. cap. 5.* §. *1.*

III.

Quamvis autem sint, qui putent, quòd insultatus possit quidem intendere actum necessarium ad sui defensionem, ex quo prævidet, secuturam mortem, non autem possit directè intendere interfectionem injusti aggressoris, perinde ut Medicus, qui ad reparandam sanitatem adhibet medicinam, ex qua prævidet, secuturam debilitatem ægri, non debet intendere debilitatem, sed sanitatem, contraria tamen sententia longè est verior; qui enim intendere potest finem, etiam intendere potest medium ad eum finem necessarium: ergo

ergo si interfectio injusti aggressoris est medium necessarium ad sui defensionem, potest invasus eandem intendere. Nec urget paritas à Medico desumpta, quia debilitas ægri non est medium ad reparandam sanitatem, sed medium est evacuatio noxii humoris, cum qua debilitas tantùm connexa est, unde Medicus intendit quidem evacuationem noxii humoris, debilitatem autem sequentem non intendit, sed tantùm permittit. Ex adverso interfectio injusti aggressoris est medium necessarium ad sui defensionem, cùm, ut suppono, invasus sine eâ periculum evitare non possit: ergo potest is interfectionem aggressoris directè intendere. Confer. Clariss. Dn. P. Seybold *in sua Dicæomach. part. 2. sect. 7. §. 2. num. 11.* ubi plures Theologos pro hac sententiâ allegat.

IV.

Subjectum belli defensivi duplex est, activum scilicet, & passivum, activum est is, qui bellum defensivum gerit. Potest autem per se loquendo bellum defensivum gerere omnis, sive is in statu naturali, sive in civili sit constitutus, cum hoc tamen discrimine, quòd in statu naturali cum jure se, suáque tuendi etiam jus ulciscendi conjunctum sit, modò is, qui ultionem sumere vult, sit sui juris, si enim sub imperio familiari existat, jus ulciscendi patrifamilias competit, qui autem in statu civili vivit, jus ulciscendi non habet, unde in hoc statu jus defendendi quasi momentaneum est, ita ut cesset, quamprimùm judex adiri potest, in statu autem naturali, cùm nulla sint judicia, tractum habet, & continuò novis accedentibus damnis, ac injuriis fovetur. Potest autem quilibet non tantùm pro se, sed & pro aliis bellum defensivum gerere, & si citra periculum grave incurrendi damnum proximum adversùs injustum aggressorem defendere possit, ex lege charitatis eundem, si ejus auxilio indigeat, etiam defendere tenetur.

V.

Subjectum passivum est injustus aggressor; qui ergo bellum gerit adversùs illum, qui aggressor non est, non bellum defensivum gerit, sed offensivum. Deinde ut bellum defensivum sit justum, necesse est, ut sit aggressor injustus, si enim aggressio sit justa, de-

fensio justa esse haud potest; aliàs daretur bellum utrinque justum, quod implicat. Qui igitur justum bellum offensivum promeritus est, arma opponere haud potest, sed satisfactionem boni viri arbitratu offerre debet, quam etiam alter acceptare tenetur, sive jam ad conflictum ventum sit, sive non, adeò ut, si non acceptet, & nihilominus bellum inferat, aut jam illatum porrò prosequatur, is, qui injuriam intulit, jure se defendere possit, si enim absque fraude plena offeratur satisfactio, cessat titulus bellandi. Unde Pontius samnis apud Liv. *lib. 9. c. 1. expiatum est*, inquit, *quidquid ex fœdere rupto irarum in nos cælestium fuit, res hostium in prædâ captas remisimus, auctores belli, quia vivos non potuimus, perfunctos jam fato dedimus, bona eorum, ne quid ex contagione noxæ remaneret penes nos, Romam portavimus.* Grot. §. *18.* Dn. P. Seybold *Dicæomach. part. 3. sect. 4.* §. *9. num. 1. & seqq.*

VI.

Objectum belli defensivi constituit primò vita, quam, ut paulò antè dictum, etiam cum interfectione injusti aggressoris, si necesse sit, tueri possumus, non autem, ut perperam nonnulli contendunt, per se loquendo ad hoc tenemur, licèt enim quivis sit custos vitæ suæ, nemo tamen eandem defendere tenetur mediis extraordinariis, quale est occisio aggressoris. Nec adversatur, quòd ordo charitatis exigat, ut vitam propriam præferamus alienæ, nam in ordine charitatis quædam sunt præcepta, quædam verò tantùm permissa, sic ut salutem æternam proximi præferamus vitæ propriæ temporali, si proximus citra jacturam vitæ nostræ temporalis salutem æternam consequi haud possit, præceptum est, ut autem vitam propriam temporalem præferamus vitæ alienæ, permissum tantùm est, non præceptum. Certè talis, qui occidi potiùs, quàm occidere vult, insignem exercet actum charitatis proximi. Confer. Dn. P. Seybold *cit. tract. parte 2. sect. 7.* §. *2. num. 9. & 10.* & P. Haunold *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 6. contr. 4. num. 660.*

VII.

Dixi *per se loquendo*; nam primò illi, quorum officium est, alios defendere, veluti sunt Socii itineris eâ lege conducti, & milites,

litęs, non tantùm possunt, sed etiam tenentur injustum aggressorem occidere, si periculum aliter averti non possit. Deinde etiam illi vitam suam cum interfectione injusti aggressoris conservare tenentur, quorum vita Reipublicæ multùm utilis est, uti sunt ejus Rectores & Duces bellici. Idem post Molin. Dn. P. Seybold *cit.* §. *2. num. 8.* dicendum esse putat de illis, quorum mors cederet in maximum detrimentum familiæ, eò quòd invasus possit quidem cedere jure suo, non autem suorum, puta uxoris, & liberorum, quos alere tenetur, quod tamen Grot. §. *8.* parùm tutum esse videtur.

VIII.

Planè si ex interfectione injusti aggressoris Respublica magnum passura foret damnum, is sine peccato interfici haud posset, quia ex lege charitatis quisque tenetur præferre bonum commune propriæ vitæ, modò prudenter judicet, se esse in statu gratiæ, secùs enim non esset obligatus ad subeundam mortem, ut parcat vitæ injusti aggressoris, si sine ejus nece vitam suam non possit conservare, quia nemo tenetur, bonum publicum temporale præferre saluti animæ suæ, hoc enim repugnaret recto ordini charitatis. Confer. Molin. *de J. & J. tract. 3. disput. 14.* Less. *lib. 2. cap. 9. Dubit. 8. num. 42.* Dn. Seybold *ubi suprà num. 4. & 5.*

IX.

Qui absque periculo, & ignominiâ fugere potest, tenetur quidem ad cavendum grave damnum in se, vel proximo ex charitate fugere, si tamen, omissâ fugâ, non aliter vitam suam conservare possit, quàm si interficiat, aut mutilet injustum aggressorem, non peccat contra justitiam, eundem interficiendo, vel mutilando, quamvis non fugiendo peccaverit contra charitatem; nam injustus aggressor non habet jus interficiendi alterum: ergo si eundem interficere tentet, ille jus habet se defendendi, ac per consequens si aliter vitam suam tueri non possit, quàm injustum aggressorem interficiendo, vel mutilando, potest is justè eundem interficere vel mutilare, nec proinde damnum illatum eidem, vel uxori, aut liberis resarcire tenetur, cùm sola violatio justitiæ commutativæ

fundet

fundet obligationem restituendi. Qui autem absque periculo quidem, non autem absque gravi ignominiâ fugere potest, is fugere non tenetur, quia non tenetur ex charitate tam grave damnum subire in gratiam injusti aggressoris, ac proinde non fugiendo ne quidem contra charitatem peccat. Confer. Less. *cit. Dubit. 8. num. 44.* P. Haunold. *suprà alleg. contr. 4. num. 636. & seqq.* Dn. P. Seybold. *ubi suprà num. 18. & seqq.* Dissentit. Grot. §. *10. num. 3.* qui tali casu, quo quis sine periculo fugere potest, jure quidem naturæ, non autem jure divino Evangelico defensionem cum interfectione injusti aggressoris licitam esse contendit, eò quòd nulla unquam sit ignominia fugere aggressorem, sed tantùm falsa quædam ignominiæ opinio aspernanda ab omnibus iis, qui virtutem, & sapientiam sectantur. At primò, ùt alibi jam diximus, Catholici uno ferè ore docent, extra præcepta credendi, & sacramentorum nihil esse in Evangelio, quod non sit juris naturalis: ergo si tali casu defensio cum interfectione injusti aggressoris licita est jure naturæ, etiam licita erit jure divino Evangelico. Deinde licèt fugere suâpte naturâ ignominiosum haud sit, homines tamen mundani in quibusdam personis id ignominiosum esse judicant, quod sufficit, ut fugere non teneantur, quia, ùt suppono majus est hoc damnum, quàm ut in Gratiam injusti aggressoris ex charitate illud subire sint obstrictæ. Denique tametsi is, qui fugere tenetur, si non fugiat, peccet contra charitatem, non tamen se defendendo peccat contra justitiam, ac proinde A. malè asserit, defensionem eidem esse illicitam.

X.

Cæterùm quamvis sub nullo prætextu licitum sit directâ intentione occidere innocentem, ita ut ejus mors eligatur tanquam medium ad quodcunque malum sive publicum, sive privatum avertendum, aut bonum obtinendum, cùm vita non sit sub dominio humano, ex causâ tamen gravissimâ licitum est indirectè eundem occidere, *indirectè* inquam, hoc est, per talem actionem, quæ, ùt subsitat intentioni nostræ, posset intelligi consecuta esse suum finem directè quæsitum sine occisione alterius, ac proinde cui per accidens est, quòd hic & nunc habeat annexam occisionem innocentis,

centis, & ideo si quis periculum mortis ab injusto aggressore sibi imminentis non aliter evitare queat, quàm si fugiat per pontem, aut locum angustum, in quo infans, aut claudus existit, potest is per talem locum fugam arripere, tametsi contingere possit, ut infans, vel claudus opprimatur, & interficiatur, quia damnum, quod per omissionem fugæ incurreret, majus est, quàm ex lege charitatis teneatur subire ad cavendum æquale damnum alterius innocentis, velut cum communi docet P. Haunold. *cit. cap. 6. contr. 3. num. 619. & seqq.* à qua sententia perperam dissentit Grot. §. *4. num. 1.* ubi ait, ex lege dilectionis præsertim Evangelicæ, quæ alterum nobis æquat, id permissum non esse. At primò lex dilectionis non nisi salvo ordine proximum nobis æquat, ita ut ubi par malum imminet, non prohibeamur nobis potiùs, quàm aliis consulere, velut ipse Grot. tradit *lib. 1. cap. 3. §. 3. num. 3.* Deinde *lib. 3. cap. 1. §. 4. num. 1.* is ipse rursus docet, ad jus agendi multa consequi indirectè, & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset, & mox subjungit: *sic navis piratis plena, aut domus latronibus, tormentis peti potest, etiamsi intra eandem navem aut domum sint pauci infantes, mulieres aut alioqui innocentes, quibus inde creetur periculum*; quæ sanè etiam ad propositum applicari possunt.

XI.

Secundò objectum belli defensivi constituunt membra, adeò ut non minùs ad avertendum periculum mutilationis, quàm vitæ injustus aggressor occidi possit; nam primò damnum membri, præsertim ex præcipuis, valde grave est, & vitæ quasi æquiparabile. Deinde vix sciri potest, utrùm mutilatio non periculum mortis post se trahat. Adhæc non constat, utrùm is, qui me mutilare tentat, post membrum abscissum non etiam vitam mihi velit eripere. Denique nemo instar ovis tenetur pati membrorum suorum mutilationem. Grot. §. *6.*

XII.

Tertiò objectum belli defensivi constituit pudicitia, quæ, si aliter non possit, etiam cum cæde invasoris rectè defenditur; quamvis enim non amittatur corporis sanctitas manente animi sancti-

tate, etiam oppresso corpore, ut loquitur S. August. *lib. 1. cap. 18. de civit. Dei*, meritò tamen pudicitia pluris æstimatur, quàm multæ opes, imò commune judicium pudicitiam, præferrim in fœminis, vitæ adæquat. Accedit, quòd hac in re maximum sit periculum, ne quis in delectarionem consentiat & peccet. Laudatur sanè Marius, quòd milirem, qui rribunum occiderat volenrem vim inferre ejus pudicitiæ, non tantùm absolverit, sed & coronâ donaverir. Confer. Less. *lib. 2. cap. 9. Dubit. 12. num. 76.* Dn. P. Seybold. *suprà cit. part. 2. sect. 7. §. 10.* Grot. §. 7.

XIII.

Quartò objectum belli defensivi constituit honor. Læditur autem honor vel verbis, vel factis. Verbis læditur per detractionem, & verba contumeliosa; factis, si quis alterum fuste, vel arundine percutere, aut ei alapam infligere intendat. Adversùs eum, qui verbis tantùm honorem alterius lædit, in statu civili se cum ejus interfectione defendere licitum haud est; cùm interfectio vel non sit medium necessarium, vel non sit idoneum ad tuendum, aut recuperandum honorem; vel enim is apud alios me jam diffamavit, vel tantùm diffamare inrendit, vel aliàs verbis contumeliosis honorem meum læsit? si me jam diffamaverir, inrerfectio nec medium necessarium, nec idoneum est ad defendendum honorem: non necessarium; quia ad defensionem, & recuperationem honoris sufficiunr remedia juris, scilicet actio ad palinodiam, & actio injuriarum æstimatoria: non idoneum, quia interficiendo diffamatorem incurro pœnam legis Corneliæ de sicariis. Quòd si me tantùm diffamare intendat, vel aliàs verbis conrumeliosis honorem meum læserit, interfectio itidem nec medium necessarium, nec idoneùm est ad tuendam existimationem, quia tales injuriæ, adito judice, legitimo modo comprimi, reparari, & vindicari possunt. Unde jure merito Innocenrius XI. damnavir hanc propositionem: *fas est viro honorato, occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit*; nam verbo *calumnia* propriè intelligirur læsio honoris, quæ fit verbis. Confer. Less. *cit. Dubit. 12. num. 78.* Dn. P. Seybold. *alleg. sect. 7. num. 5. & seqq.* adde Grot. §. *10. num. 3. prope fin.*

XIV.

XIV.

At si quis alterum fuste, vel arundine percutere, aut ei alapam infligere intendat, multi quidem defensionem etiam cum interfectione injusti aggressoris, si hoc periculum aliter vitari nequeat, licitam esse contendunt, eò quòd damnum honoris meritò pluris æstimetur, quàm damnum multorum bonorum fortunæ, quod tamen cum cæde aggressoris averti potest. Hoc in statu quidem naturali expeditum esse arbitror; nam, ùt Grot. §. *10. num. 1.* loquitur, *qui injuriâ me parat afficere, is mihi eo ipso jus dat adversùs se in infinitum*, hoc est, ad omne id, quod necessarium est, ut ab injuriâ, quam mihi inferre tentat, me servem indemnem, ac proinde si eundem interficiam, contra justitiam non pecco, modò periculum non possit aliter averti. Sed nec contra charitatem pecco, si damnum honoris gravius sit, quàm ut illud subire tenear ad vitam injusti aggressoris conservandam. At in statu civili, meâ quidem opinione, hoc admitti haud potest; nam in hoc statu non aliter defensionis causâ licitum est interficere injustum aggressorem, quàm si res amissa non possit ampliùs judicio recuperari, ne aliàs vincula ordinatæ Reipublicæ laxentur: atqui honor amissus judicio recuperari potest: ergo &c. Sanè propter bona fortunæ non aliter licitum est interficere injustum aggressorem, quàm si illa non possint ampliùs judicio recuperari: ergo cùm honor judicio recuperari possit, licitum haud est, eundem cum interfectione injusti aggressoris defendere. Consentit Grot. §. *10.* ubi *num. 1.* ad probandam hanc sententiam adducit verba Christi *Matth. 5. Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.* At Christus his verbis non prohibet defensionem, sed ultionem, ita ut sensus sit: si quis te percusserit in maxillam dexteram, potiùs illi & alteram præbere debes, quàm repercutere, quia repercussio rationem habet vindictæ, quæ in statu civili omni jure prohibita est. Unde

XV.

Si quis post inflictam alapam fugiat, fugientem persequi, & interficere haud licet. Nec adversatur, quòd furem cum re meâ fugientem occidere possim, si illa aliter recuperari nequeat; nam hoc

casu recupero rem meam in specie extantem, in illo autem non recupero honorem ablatum ab eo, qui mihi alapam inflixit, sed novum apud homines mundanos acquiro honorem, dum animositatem meam æstimant in vindicandâ injuriâ mihi illatâ, qui novus honor videtur compensare honorem ablatum, hic tamen honor non est licitè procurabilis, quia, ùt paulò antè dixi, vindicta privata in statu civili prohibita est. Deinde si res ablata judicio recuperari possit, licitum non est furem occidere: ergo neque licitum est eum, qui post impactam alapam fugit, occidere, quia honor ablatus judicio recuperari potest. Meritò igitur Innocentius XI. contrariam sententiam damnavit. Confer. P. Haunold *suprà cit. cap. 6. contr. 4. num. 657. & seqq.* Dn. P. Seybold *alleg.* §. *9. num. 7. & seqq.* Grot. *cit.* §. *10. num. 2.*

XVI.

Quintò objectum belli defensivi constituunt bona fortunæ, quæ itidem etiam cum cæde injusti aggressoris defendere fas est; aliàs enim misera omnino foret conditio proborum, improbis verò animus cresceret furta, & rapinas committendi cum maximo præjudicio boni communis. Duo tamen concurrere debent. Primò ut bona illa sint magni momenti, nam ad avertendum leve damnum licitum haud est injustum aggressorem occidere, hoc enim esset contra legem charitatis; quæ autem bona sint magni momenti, hoc pro diversitate personarum, & circumstantiarum prudentûm arbitrio determinandum relinquitur. Secundò ut nulla probabilis spes sit, illa, saltem citra grave damnum, aliter recuperandi, aut dubium sit, utrùm illa aliter recuperari possint vel non. Hæc duo si concurrant, etiam pro defensione bonorum fortunæ injustum aggressorem fas est occidere, modò interficiatur in continenti; si enim fur, aut raptor jam esset in pacatâ possessione, is pro recuperandâ re ablatâ ampliùs occidi haud posset, nisi fortè illa aliâ viâ non posset recuperari. Non adversatur, quòd inter rem etiam magni momenti, & vitam nulla sit æqualitas, cùm vita humana superioris sit ordinis, quàm sint bona fortunæ; nam hanc inæqualitatem *favore innocentis, & odio raptoris, aut furis compensari* ait Grot. §. *11.* Meliùs fortè dixeris, nullam quidem esse æqualitatem

litatem inter vitam, & bona fortunæ, si hæc præcisè inter se comparentur, esse autem æqualitatem inter injustam invasionem rerum alienarum magni momenti bono communi adeò nocivam, & defensionem cum interfectione aggressoris pro securitate proborum contra fures, & raptores omnino necessariam, sicut inter furtum & pænam suspendii est proportio. Sufficit ergo, quòd interficiendo injustum aggressorem pro conservandis bonis fortunæ magni momenti, quæ aliàs non ampliùs recuperari possent, nec contra justitiam nec contra charitatem proximi peccetur.

XVII.

Procedunt autem ea, quæ diximus, etiam de jure divino veteris testamenti. Separat quidem lex *Exod. 22. vers. 2.* Hebræis data furem nocturnum à diurno, & ait: *Si fur effringens domum, sive effodiens, fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit & ipse morietur.* At hoc non ita intelligi debet, quòd furem nocturnum semper, diurnum autem nunquam licitum sit interficere: sed hæc lex furem nocturnum ideo tantùm separat à diurno, quia à fure nocturno plerumque res non potest aliter recuperari, eò quòd is ignotus sit, aut, licèt fortè notus sit, non tamen in judicio testibus convinci potest; à fure autem diurno plerumque res aliter potest recuperari. Unde si à fure nocturno res citra ejus interfectionem recuperari possit, licitum non est eundem interficere. Ex adverso si à fure diurno res non possit aliter recuperari, fas est eundem occidere. Less. *Lib. 2. cap. 9. Dubit. 11. num. 66.* Dn. P. Seybold. *suprà alleg. sect. 7. §. 3. num. 14.* Dissentit Grot. §. *12.* qui putat, directè rerum causâ interfici neminem posse, sed tunc demum licitum esse invasorem interficere, si quis, dum rem suam nititur retinere, aut occupatam extorquere, aut furem capere, is in periculum vitæ sit adductus. Discrimen autem furis nocturni, & diurni in hoc positum esse, quòd pro eo, qui furem nocturnum occidit, stet præsumptio, quòd vitæ tuendæ causâ eundem interemerit, non autem pro eo, qui furem diurnum occidit.

XVIII.

Deinde procedunt etiam de jure divino novo, quæ enim jure naturæ permissa sunt, etiam permissa sunt jure divino novo; quippe quod in materia morali ea tantùm præcipit, aut prohibet, quæ præcipit, aut prohibet ipsum jus naturæ. Contrarium rursus tenet Grot. §. *13.* sed ut ipse *num. 2.* fatetur, contra omnes fermè tam JCtos, quàm Theologos. Existimat ille, rem etiam magni momenti dimittendam potiùs esse, quàm ut cum cæde invasoris conservetur, nisi fortè talis res sit, ex qua vita nostra, & familiæ nostræ pendeat, quæque judicio recuperari nequeat, & spes sit aliqua, sine cæde rem abituram. Adducit is primò textum *Matth. 5. qui voluerit tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Sed hæc verba consilium tantùm continent, non præceptum; nam contentiones judiciales utique non sunt prohibitæ. Præterea Christus exemplo *tunicæ* & *pallii* vult duntaxat innuere de rebus exigui momenti, quibus facilè carere possumus, non esse statim in judicio contendendum, sed potiùs ex virtute charitatis summo jure abstinendum. Secundò provocat ad D. Paulum *1. ad Corinth. cap. 6.* ubi redarguit Corinthios, quòd coram judicibus infidelibus litigent. At Doctor Gentium pari modo non prohibet contentiones judiciales, sed suos Corinthios tantùm hortatur, ut, si lis sit inter eos, illam potiùs fideli decidendam committant, probrosum enim ipsis esse, eo nomine adire Gentiles, *quasi nullus inter eos esset sapiens, qui posset judicare inter fratrem suum.* Non ergo, ùt perperam ait Grot. Divus Paulus jubet, ut damnum injustum toleretur potiùs, quàm litigetur.

XIX.

Forma belli defensivi consistit in legitimâ propulsatione injuriæ. Ut autem propulsatio legitima sit, duo requiruntur. Primò ut periculum sit præsens; multùm enim, ùt rectè ait Grot. §. *5. num. 1.* falluntur, & fallunt, qui metum qualemcunque ad jus occupandæ interfectionis admittunt, nam *à metu plurimæ proficiscuntur injuriæ, cùm is, qui nocere alteri cogitat, timet, ne, nisi id fecerit, ipse aliquo afficiatur incommodo*, ùt loquitur Cicero *de offic. lib. 1.* Nemo tamen

men tenetur primùm ictum exſpectare, ſed ſufficit, ſi inſultator arma arripiat, ita ut appareat, eum id facere animo occidendi.

XX.

At quid ſi quis vim non jam præſentem intentet, ſed conjuráſſe, aut inſidiari e. g. venenum ſtruere compertus ſit, poterítne talis præveniendo jure interfici? Puto intereſſe, utrùm morali certitudine mihi conſtet, quòd is actu decreverit me interficere, vel non ita conſtet, ſed tantùm ſuſpicio ſit. Hoc caſu ille interfici haud poteſt: illo caſu porro refert, utrùm certum ſit, periculum aliter evadi poſſe, vel ex adverſo certum ſit, aliter evadi non poſſe, vel denique dubium ſit, utrùm aliter evadi poſſit vel non. Si certum ſit, periculum aliter evadi poſſe, nefas eſt eundem interficere. Si verò certum ſit, aliter evadi non poſſe, nec ulla appareat ſpes, quòd is pœnitentiâ ductus decretum ſuum ſit revocaturus, licitum erit eundem præveniendo interficere. Si denique dubium ſit, utrùm periculum mortis aliter evadi poſſit, vel non, putat Grot. *cit.* §. *5. num. 2.* illum jure interfici non poſſe, eò quòd plerumque interpoſita temporis mora ad multa remedia, ad multos etiam pateat caſus. Contrarium paſſim tenent Theologi, qui dicunt ſufficere, quòd perpenſis omnibus nulla appareat via evadendi mortem. Sic quoque ſi quis animo me occidendi advolaret cum ſclopeto breviore, fieri poſſet, quòd periculum mortis evaderem, ſi is fortè aberraret, nec tamen propterea teneor exſpectare, donec tam propè advenerit, ut me poſſit attingere, ſed ſi ſclopetum longius habeam, poſſum illum interficere, priusquàm tam propè advenerit, ut me poſſit attingere: ergo etiam in propoſito licitum eſt alterum occidere, etiamſi, quod tamen incertiſſimum eſt, fortè accidere poſſet, quòd aliâ viâ periculum mortis poſſem evadere; ſufficit enim, quòd penſatis omnibus defacto nulla alia evadendi via mihi appareat. Confer. P. Haunold. *ſuprà alleg. cap. 6. contr. 4. num. 634. & ſeqq.* & Dn. P. Seybold. *ſæpè cit. ſect. 7.* §. *2. num. 13. & duobus ſeqq.*

XXI.

Diversum obtinet, si alter falsam accusationem, falsum testimonium, iniquum judicium adversùs me moliatur; quamvìs enim de hoc certus forem, eundem tamen ad avertendum ejusmodi periculum interficere licitum haud est; nisi enim, qui me accusare intendit, crimen probet, nullum mihi exinde imminet periculum, si ad probandum falsis velit uti testibus, adversùs eos legitima defensio parata est, contra judicem etiam, qui iniquàm adversùs me intendit ferre sententiam, sufficiunt remedia juris, ac proinde interfectio non est medium necessarium. Consentiunt Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 8. num. 47.* Layman Theologiæ moral. *lib. 3. Tract. 3. Part. 3. cap. 5. num. 2. vers. dicendum 3tiò.* Dn. P. Seybold. *cit. sect. 7.* §. *8. num. 10.* Grot. *dict.* §. *5. num. 2.*

XXII.

Secundò ad legitimam propulsationem requiritur, ut servetur, moderamen inculpatæ tutelæ, hoc est, ut injusto aggressori non inferatur majus damnum, quàm necesse sit ad depellendum periculum, ac proinde si defensio fieri possit sine ejus interfectione, is interfici haud potest. Planè in statu naturali etiam ultio sumi potest, modò non sumatur major, quàm alter propter illatam injuriam fuerit promeritus.

XXIII.

Effectus belli defensivi stat in eo, quòd is, qui se, suáque legitimo modo defendit, hoc jure fecisse dicatur: si autem moderamen inculpatæ tutelæ excesserit, is pro modo excessûs punibilis fit.

XXIV.

Ad affinia referri potest duellum, quippe quod falsâ hominum mundanorum opinione speciem] defensionis honoris præsefert. Est autem duellum extra paucos casus in statu civili omni jure prohibitum. Dixi *extra paucos casus*, quorum *primus* est, si injustus aggressor invaso licentiam concedat dimicandi, alioquin eum sine dimicatione occisurus; nam hoc casu ex parte invasi meram, & simplicem habet naturam defensionis vitæ.

vitæ. *Secundus* est, si Rex, aut Magistratus duos mortem meritos inter se committat; nam hoc casu uterque reus in alterum constituitur executor justitiæ, ita ut victori condonetur vita. Interim tamen is, qui jussit, minùs rectè suo functus est officio; vel enim uterque ultimo afficiendus erat supplicio, ut satisfieret justitiæ vindicativæ, vel si unius supplicium sufficere videbatur, satiùs erat sorte eligi moriturum. *Tertius* est, si miles ex consensu Ducis exemplo Davidis oblatum ab hoste acceptet duellum, modò bellum ex parte acceptantis sit justum; si enim is hostem extra duellum aggredi potest, eundem etiam aggredi potest acceptando duellum. Dixi porro *in statu civili*; nam ex quibus causis Respublica justum, piúmque adversùs alterum bellum gerere potest, ex iisdem causis etiam privatus in statu naturali nullius imperio subjectus duellum suscipere potest; nam quod jus habet Respublica ad vindicandam injuriam, idem jus etiam habet privatus extra Rempublicam vivens, & nullius imperio subjectus. Grot. §. *15*. Less. *ubi suprà num. 49.*

XXV.

Unica adhuc superest quæstio, quam A. *in hoc cap.* §. *14.* proponit, scilicet, an non lex saltem civilis, ut jus habens vitæ, ac necis, si quo casu permittat furem interfici à privato, simul etiam præstet, ut id ab omni culpâ sit liberum? Quod is minimè concedendum esse arbitratur, eò quòd lex jus necis non habeat in omnes cives ex quovis delicto, sed demum ex delicto tam gravi, ut mortem mereatur. Rectè; sed gravitas delicti non ex solâ materiâ culpæ, sed potiùs ex variis rerum circumstantiis desumenda est; potest enim delictum in se leve adeò crescere, ut ad obtinendam quietem, & tranquillitatem Reipublicæ necesse omnino sit ad extremum rigoris gradum decurrere, & pœnas non capitales convertere in capitales. Sanè si læso datur adversùs lædentem facultas quædam moralis in infinitum, ùt loquitur A. §. *10. num. 1.* etiam Reipublicæ læsæ dabitur jus adversùs lædentem in infinitum, hoc est, ad omne id, quod necessarium est ad quietem & tranquillitatem publicam tuendam, & conservandam, ac proinde si pœnæ non capitales sufficientes haud sint, potest legislator eas convertere in capitales; nam potestas, quam Deus dedit Reipublicæ, puniendi

delicta pœnâ condignâ, non est restricta ad certum genus pœnarum, sed est data illimitata, prout videlicet exiget utilitas Reipublicæ. Subsumit jam is, & ait, fas non esse, quemquam ad mortem damnare, nisi ob delicta, quæ lex per Moysen data morte punivit, aut quæ his rectâ æstimatione sunt paria, atque hoc ex sententia Scoti, quam valde probabilem esse pronuntiat. Sed hæc sententia nullo modo defendi potest; nam primò quævis pars est propter totum, ac proinde ob totius incolumitatem exscindi potest: cùm ergo singuli delinquentes sint pars Reipublicæ, possunt illi ob ejus incolumitatem occidi. Deinde lex Mosaica forensis soli populo Judaico erat lata, & promulgata: ergo ex intentione Dei aliam gentem præter Israëlitas non obligavit. Extinctâ igitur Republicâ Judaicâ simul desierunt leges forenses omnes, quæ illam Rempublicam pro conditione loci, temporis, & Gentis beatam redere intenderunt. Morale quidem in his legibus est, quòd turbantes societatem generis humani furtis, cædibus, latrociniis, aliisve delictis puniendi sint, sed determinatio certæ alicujus pœnæ ad leges pertinet forenses cujusque Reipublicæ, nec necesse est, ut semper cum legibus Hebraicis conveniant, quæ ad id tantùm conducunt, ut exinde colligamus, pœnas lege Hebræâ determinatas non esse contra jus naturæ. Pergit A. porro, & ait, quòd lex non debeat, nec soleat jus dare, etiam eos, qui mortem meruerunt, privatim interficiendi, nisi in criminibus valde atrocibus; alioquin frustra instituta esset judiciorum authoritas: sed hoc tantùm verum est de interfectione delinquentis per modum pœnæ, non verò de interfectione, quæ necessaria est ad rès nostras conservandas. Denique subjungit, quod, si quando lex impunè furem interfici posse dicat, pœnam quidem tollat, non verò jus etiam det, seu aliquem in conscientia securum reddat. At ipse *suprà lib. 1. cap. 3. §. 2. num. 2.* dixit, legem Hebræam, quæ cædem furis nocturni permittit, non tantùm impunitatem inducere, sed & in æquitate naturali fundatam esse. Cum hac autem lege Hebræâ convenit lex 12. Tabb. ergo & hæc occidentem in conscientia securum reddebat. Dicendum igitur, si lex civilis cædem furis in illis circumstantiis permittat ipsum jus naturale, quòd tunc interfector etiam in conscientia tutus sit: si autem extra terminos juris

ris

ris naturalis ejus interfectionem permittat, quòd tantùm in foro externo impunitatem inducat, non etiam in foro conscientiæ occisionem licitam reddat.

CAPUT II.

De his, quæ hominibus communiter competunt.

SUMMARIA.

I. *Injuria jam facta vel respicit id, quod nostrum est vel quod nobis debetur; nostrum autem aliud est communi hominum jure, aliud singulari.*

II. *Initio generis humani omnia communia, & indivisa erant omnibus.*

III. *Ab hac tamen primævâ rerum communione potuerunt homines licitè recedere; imò post multiplicatum genus humanum necessitas postulabat, ut recederent.*

IV. *Probabile tamen est, eos pacto tacito potiùs, quàm consensu expresso ab ea recessisse.*

V. *Occupatio vel fit per universitatem, vel per singulos.*

VI. *Quamvis mare non tantùm internum, sed & externum per se dominii humani capax sit, moraliter tamen fieri non potest, ut integer Oceanus abeat in jus proprium diversarum etiam Gentium.*

VII. *Qui imperium in terras, & aquas habet, potest ex justâ causâ promiscuam venationem, & piscationem prohibere, adeò ut, qui contra ejus prohibitionem venatur, aut piscatur, ne quidem dominus fiat.*

VIII. *Quamvis à primæva rerum communione fuerit recessum, jus tamen quoddam hominibus commune in res alienas remansit.*

IX. *Et quidem primò in casu extremæ necessitatis; hoc tamen jus non oritur ex eo, quòd dominus ex lege charitatis rem egenti dare teneatur.*

X. *Quisnam dicatur in extremâ necessitate constitutus esse?*

XI. *Idem dicendum de quasi extremâ necessitate.*

XII. *Aliud autem obtinet in gravi necessitate.*

XIII. *In extremâ vel quasi extremâ necessitate constitutus non est, qui aliâ viâ necessitati occurrere potest, annexâ simul aliâ cautione.*

XIV. *Jus in extremâ vel quasi extremâ necessitate rebus alienis utendi annexam habet obligationem, cessante necessitate, restituendi, si fieri possit.*

XV. *Quidsi res, cujus usus non stat in abusu, perierit?*

XVI. *Secundò jus hominibus in res alienas communiter competit ad utilitatem, quâ nihil alteri decedit.*

XVII. *Unde praetervehentibus ad littus appellere, & ibi valetudinis, vel aquandi causâ aliquantisper morari licet.*

XVIII. *Utrùm perpetua habitatio exteris, qui sedibus suis expulsi receptum quaerunt, denegari possit?*

XIX. *Utrùm loca deserta intra territorium, invito Imperante, ab exteris occupari possint?*

XX. *Omnes habent jus ad comparanda ea, sine quibus vita commodè duci nequit, si tamen ejusmodi rebus ipsi incolae indigeant, venditio prohiberi potest.*

XXI. *Utrùm in gravi penuriâ rerum ad vitam necessariarum peregrini expelli possint?*

XXII. *Prohiberi potest, ne exteri merces suas importent.*

XXIII. *Quamvis omnes liberam habeant facultatem ambiendi matrimonia apud vicinas Gentes, ex justâ tamen causâ exteris connubia negari possunt.*

XXIV. *Ab actibus, quos populus aliquis ex vi naturalis libertatis omnibus promiscuè permittit, non potest citra justam causam unus populus excludi.*

XXV. *Utrùm alicui populo cum altero liceat pacisci, ut certi generis fructus sibi soli vendat?*

I.

INjuriam jam factam vel bello reparamus, vel vindicamus. Agemus primò de bello reparatorio. Respicit autem injuria vel id, quod nostrum est, vel quod nobis debetur. Nostrum aliud est communi hominum jure, aliud singulari. Jus, quod hominibus commune est, aut est directè in rem corporalem, aut ad actus aliquos. Res corporales aut vacuae sunt à proprietate, aut jam ali-

quorum

quorum sunt propriæ. Res à proprietate vacuæ aut tales sunt, ut propriæ fieri possint, aut ut non possint. Ita A. §. *1*.

II.

Initio quidem generis humani, ùt Justin. *lib.43*. loquitur, omnia communia, & indivisa erant omnibus, veluti unum cunctis patrimonium esset, ita ut quisque ad suos usus arripere posset, quod vellet, &, quæ consumi poterant, consumere, quod autem quisque sibi arripuerat, id ei citra injuriam alter eripere non poterat: postquam verò eo desiit uti, id rursus à quovis ad suos usùs apprehendi potuit, quod A. optimè similitudine theatri declarat; quamvis enim hoc commune sit, *rectè tamen*, inquit Cicero *de finib. 3. dici potest, ejus esse eum locum, quem quisque occupârit, aliâ tamen vice rursus eundem quisque alius occupare potest.* Deús igitur *Genes. 1. vers. 28*. dominium rerum creatarum hujus inferioris naturæ non solis protoplastis, exclusis ab ejus communione omnibus aliis, ùt perperam nonnulli contendunt, sed universo humano generi concessit; uti enim verba: *replete terram*, non ad solum Adamum, & & Evam, sed & ad omnes eorum posteros pertinent, ita etiam quæ immediatè sequùntur: *Subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animantibus, quæ moventur super terram*, non ad solos protoplastos, sed simul ad omnes eorum posteros pertinere necesse est. Ita cum communi Theologorum sententia Dn. Braun *de Domin. cap. 4. §. 1. num. 1. & seqq.* Adde Grot. §. *2. num. 1*. ubi tamen falsò asserit, in primis, parentibus ignorationem magis vitiorum, quàm cognitionem virtutis fuisse.

III.

Quamvis autem Auctor naturæ non solis protoplastis, sed toti generi humano in omnes res sublunares contulerit dominium, ita ut singuli ad suos usus arripere possent, quod vellent, non tamen præcepit, ut hic status perpetuò maneret, nec prohibuit, ne divisio rerum per homines introduceretur, ac proinde potuerunt illi ab hac primævâ rerum communione licitè recedere; imò post multiplicatum genus humanum necessitas postulabat, ut recederent, & divisionem rerum instituerent tanquam medium necessarium ad confer-

conservandam pacem, & tranquillitatem humanæ societatis, aliàs sanè mundus perpetuis arderet contentionibus & impleretur cædibus, cùmque pauci forent, qui in commune laborarent, sequeretur penuria, & rerum egestas. Ab hac autem communione non impetu quodam sed paulatim recessum est, & quidem in rebus, quarum usus consistit in abusu, ùt cibo, & potu, proprietas statim ab usu non sejuncta emicuit, postea res, quæ usu utentis saltem deteriores fiunt, ùt sunt vestes, in jus proprietaris cesserunt, tandem & cæteræ. Ita rursus cum communi Theologorum sententia Dn. Braun. *cit. cap. 4. §. 2. num. 1. & seqq.* & Dn. P. Seybold *de Republ. Christian. Part. 5. §. 1. num. 3. & seqq.* Adde Grot. *de Mar. lib. cap. 5.*

IV.

Et licèt, orto inter pastores Abrahami, & Lothi jurgio, pascua expresso utriusque consensu fuerint divisa, ùt constat ex *Genes. cap. 13.* ubi Abrahamus Lotho optionem dedit, ut dexteram, vel sinistram partem regionis sibi eligeret, non tamen fuit necesse, ut divisiò rerum fieret communi hominum consensu expresso, sed potius pacto tacito à primævâ rerum communione recessum fuisse probabile est; quamprimùm enim communio displicuit, nec instituta fuit divisio, censeri debet inter omnes convenisse, ut, quod quisque occupâsset, id proprium haberet, ùt rectè ait Grot. *cit. §. 2. num. 5.*

V.

Est autem occupatio duplex, una per universitatem, altera per fundos. Prior solet fieri per populum, aut eum, qui populo imperat occupando scilicet integrum tractum terræ à proprietate vacuum, per naturam, aut arbitrio hominum circumscriptum. Posterior verò fit per singulos, dum ex tali tractu universim occupato pars singulis occupanda conceditur: quia autem hoc turbis, & contentionibus ansam præbere potest, ideo plerúmque singulis sua pars assignari solet. Quòd si quid universim occupatum in singulos distributum non sit, id manet in dominio primi occupantis populi, aut Regis, veluti sunt flumina, lacus, montes asperi &c. Grot. §. 4. His præmissis VI.

VI.

Famosam jam §. 3. proponit quæstionem, an scilicet mare in jus proprium transire possit? Quod is negat duplici motus ratione. Prima est, quòd causa, propter quam à communione recessum est, in proposito cesset, cùm tanta sit maris magnitudo, ut ad quemvis usum omnibus populis sufficiat. Idem *num.* 2. dicendum esse putat de syrtibus, quarum usus unicus consistit in petendis inde arenis, qui itidem exhauriri nequit. Altera ratio est, quòd mare non possit occupari, cùm occupatio non procedat nisi in re terminabili, mare autem esse interminabile, quia liquida non terminantur, nisi sint contenta in re aliâ, mare verò, ait, terrâ non contineri, utpote terrâ majus, aut saltem terræ par. At plurimi ab hac sententiâ dissentiunt, quibus neutra ratio videtur esse efficax. Non prima, quia etiam terræ tanta est magnitudo, ut omnium hominum, ac populorum usibus possit sufficere, & tamen per partes potuit occupari, & fuit occupata: ergo sola vastitas, & magnitudo maris non obstat, quò minùs etiam hoc per partes à diversis populis possit occupari, & perinde ùt terra in jus proprium abire. Deinde ex hoc, quòd maris tanta sit magnitudo, ut ad quemvis usum omnibus populis sufficiat, contrarium potiùs inferri posse arbitrantur; tametsi enim unus aut alter populus certam maris partem occupet, injuriam tamen aliis non infert, cùm semper tantum superfuturum sit, quantum satis est aliorum usibus. Denique falsum esse dicunt, quod mare absolutè ad quemvis usum omnibus populis sufficiat, velut patet in piscatione, & collectione rerum in mari nascentium; constat enim, certi generis pisces non ubique, sed in certâ tantùm maris parte capi. Similiter margaritæ, corallia &c. non ubique nascuntur, & reperiuntur. Sed nec altera ratio ipsis videtur esse efficax, negant enim mare esse interminabile; nam quamvis non satis constet, utrùm superficies aquæ minor sit superficie terræ, eò quòd plurimæ regiones versùs polum arcticum, & antarcticum nobis adhuc sint incognitæ, saltem moles aquæ multò minor est, quàm moles terræ: ergo moles terræ continet, & terminat molem aquæ. Deinde licèt una pars maris non separetur ab alterâ termino proprio, & vero, possunt tamen ab invicem separari

parari

parari termino alieno, & ficto; dantur enim promontoria, insulæ, brevia, scopuli eminentes, ex quibus sumi possunt lineæ ad terminandas maris regiones, aut si talia non occurrant, regiones maritimæ saltem ex graduum cælestium longitudine & latitudine distingui possunt. In hoc conflictu mihi mediâ viâ incedendum, ac dicendum esse videtur, quòd non tantùm mare internum, sed etiam externum seu vastus Oceanus ex naturâ rei quidem, & per se dominii humani sit capax, interim tamen moraliter impossibile esse, ut integrum mare abeat in jus proprium diversarum etiam Gentium; nam ut res à proprietate vacua actu fiat alicujus propria, satis non est eandem ex natura rei, & per se dominii humani capacem esse, sed necesse est, ut etiam occupetur, & occupata custodiatur, ita ut cæteri ab ejus usu arceri possint; proprietas enim includit jus alios ab eâ re, quo alicujus propria facta est, repellendi, quod sanè inutile foret, nisi adversùs alios in actum posset deduci. Atqui moraliter impossibile esse videtur, ut universum mare à pluribus etiam Gentibus occupetur, & occupatum ita custodiatur, ut cæteræ ab ejus usu arceri possint; tametsi enim possibile foret; quod tamen maximè dubium est, ut plures Gentes integrum mare per diversas partes occupare possent, moraliter tamen impossibile esse arbitror, ut quælibet Gens partem, quam occupavit, ita custodire queat, ut possit cæteras Gentes ab ejus usu arcere, non unâ enim duntaxat classe armatâ quælibet ad hoc perpetuò opus haberet. Confer. Thomas. *Jurisprud. divin. lib. 2. cap. 10. à §. 122. usque ad §. 137.* & ad Huber. *de Jur. civit. lib. 2. sect. 4. cap. 2. ad num. 43.*

VII.

Progredimur jam ad ea, quæ propria fieri possunt, nondum tamen propria facta sunt, veluti sunt feræ, pisces, aves &c. Quamvis autem feras, pisces, & aves capere jure naturæ omnibus sit permissum, potest tamen is, qui imperium in terras, & aquas habet, promiscuam venationem, & piscationem ex justâ causâ lege suâ prohibere, adeò ut qui contra ejus prohibitionem venantur, aut piscantur, ne quidem Domini fiant ejus, quod ceperunt. Ratio prioris est, quia jus naturæ non præcipit, ut omnes venari, aut piscari possint, sed tantùm eò usque permittit, donec à legislatore humano

ex

ex justâ causâ non fuerit statutum contrarium, quod si factum sit, ipsum jus naturæ jubet, ut lex civilis observetur. Ratio verò posterioris est, quia legislator civilis potest ex justâ causâ auferre jus jam quæsitum, velut patet ex lege usucapionis: ergo multò magis potest is impedire jus acquirendum. Deinde potest is voluntates subditorum ita inhabilitare, ut sint ineptæ ad dominium transferendum, velut defacto inhabilitavit voluntatem pupillorum, minorum, ac id genus personarum: ergo potest etiam voluntates subditorum ita inhabilitare, ut sint ineptæ ad dominium acquirendum, ac per consequens impedire, ut, qui contra prohibitionem venantur, ne quidem domini fiant feræ captæ. Certè occupatio non tribuit dominium feræ, nisi is, qui occupat, velit ejus dominium acquirere: ergo si legislator civilis ejus voluntatem inefficacem reddat ad acquirendum dominium, occupatio non conferet ei dominium. Tenentur autem lege venationis prohibitivâ etiam exteri, quia legislator non aliter exteros censetur in suum territorium admittere velle, quàm si tamdiu, quamdiu ibi morantur, se subjiciant ejus jurisdictioni, & legibus, ac proinde intrando ultrò se subjiciunt, & fiunt ejus subditi temporarii. Grot. §. *5*. Dn. Braun. *de Venat. num. 13. & 14.*

VIII.

Cæterùm tametsi à primævá rerum communione fuerit recessum, & dominium singulare introductum, non tamen proprietas jus omne, quod ex communi hominum statu nascebatur, absorpsit, sed nihilominùs in res, quæ aliorum propriæ sunt factæ, jus quoddam hominibus commune remansit, & quidem primò in casu extremæ necessitatis, deinde ad innoxiam utilitatem; cùm mens eorum, qui primi dominia rerum introduxerunt, credenda sit talis fuisse, ut quàm minimùm ab æquitate naturali recederet. Exigit autem hæc, ut jus dominii, & proprietatis cum hac duplici exceptione intelligatur. Grot. §. *6. num. 1.*

IX.

Qui igitur in extrema necessitate constitutus est, jus habet rebus alienis utendi, nec, si utatur, is furtum, aut rapinam committit; omnes

enim res inferioris naturæ eum in finem sunt creatæ, ut hominibus servirent ad tuendam & conservandam vitam, quem finem divisio rerum, & introductio dominiorum non potuit tollere: ergo si vitam non possim aliter tueri, & conservare, quàm si rem alienam ad usum meum arripiam, possum illam arripere, perinde ac si bonorum divisio nunquam fuisset facta, & dominium singulare introductum. Sunt, qui constitutum in extremâ necessitate ideo rem alienam ad suum usum arripere posse dicunt, quia rei dominus ex lege charitatis eam egenti dare tenetur. At malè; potest enim aliquis ex charitate esse obligatus ad dandum alteri, quin is jure possit accipere. Sic divites tenentur quandoque ex charitate dare eleemosynam pauperibus in communi necessitate constitutis, & tamen pauperes non habent jus accipiendi: & ex adverso potest natura dare jus accipiendi, licèt alter non obligetur ex charitate ad dandum; sic si equus alienus sit medium necessarium ad fugiendum hostem insequentem, qui me vult interficere, constitutus in tali extremâ necessitate possum accipere equum: si tamen ejus dominus grave exinde pateretur damnum, non tenetur is ex charitate eundem mihi dare; duriùs enim est obligari ad spoliandum se ipsum in favorem alterius, quàm ad ferendam spoliationem obligari. Confer. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. cap. 3. Contr. 4. num. 346.* Grot. *cit.* §. *6. num. 4.*

X.

Dicitur autem in extremâ necessitate non ille tantùm esse constitutus, cui imminet periculum mortis, sed etiam, cui imminet periculum incurrendi morbum incurabilem, vel amittendi membrum aliquod ex principalibus, aut sensum corporis vel usum rationis, modò tale periculum sit moraliter certum; non enim quæcunque probabilitas videtur sufficere, ùt rectè tradit Dn. P. Seybold *de Republ. Christian. Part. 6.* §. *1. num. 3.* Ratio est, quia dominus tamdiu ab usu rei suæ jure me impedire potest, quamdiu non est certum, quòd in extremâ necessitate sim constitutus: atqui si tale periculum tantùm probabile sit, non est certum, quòd in extremâ necessitate sim constitutus: ergo ab usu rei suæ jure me impedire potest. Si autem is jus habet me impediendi ab usu rei suæ, non possum

possum ego habere jus re alienâ utendi; aliàs darentur duo jura sibi contraria, quod implicat.

XI.

Cæterùm quod diximus de extremâ necessitate, idem etiam de quasi extremâ, seu tali, quæ proximè ad extremam accedit, post alios dicendum esse putant P. Haunold. *ubi suprà num. 347. & seqq.* & Dn. P. Seybold *cit. Part. 6. §. 2. num. 5. & 6.* Vocant autem necessitatem quasi extremam, si alicui periculum moraliter certum immineat amittendi sanitatem, libertatem, vel aliud simile bonum permagnum à naturâ per se, & communiter omnibus hominibus concessum; uti enim natura ejusmodi bona cum tantâ providentiâ omnibus hominibus concessit, ita etiam videtur voluisse, ut ad necessariam eorum defensionem omnia sint communia, ita tamen, ut constitutus in tali necessitate non excedat media ordinaria, & communia, quibus homines communiter ejusmodi necessitatibus occurrere solent.

XII.

Aliud dicendum est de gravi necessitate in ordine ad alia bona, quæ natura non ita communiter hominibus concessit, v. g. si sit, periculum cadendi à statu nobilitatis, aut magnæ dignitatis, vel excidendi è gratiâ Principis &c. nam hoc ipso, quòd talia bona non sint à naturâ hominibus communiter concessa, non censetur Deus voluisse, ut illa cum gravi damno alterius innocentis defendi possint. Certè natura non produxit hunc, vel alium hominem ut in statu superiore vivat, & deliciis, opibus, ac divitiis affluat, sed solùm ut vivat, & necessaria habeat, quibus vitam possit conservare. P. Haunold. *ubi suprà num. 348.* & Dn. P. Seybold *cit. §. 2. num. 8. & seqq.*

XIII.

Non aliter autem censetur aliquis in extremâ, vel quasi extremâ necessitate constitutus esse, quàm si aliâ viâ non possit occurrere necessitati; unde si vel adeundo Magistratum, vel à domino precibus fortè usum rei obtinere possit, neutiquam licitum est aliena

 surri-

surripere. Deinde tametsi aliquis in tantâ necessitate sit constitutus, si tamen ipse possessor pari necessitate prematur, non est permissum, rem eidem eripere, quia in pari causa melior est conditio possidentis; nam nec in statu primævæ rerum communionis alter mihi eâdem inopiâ presso rem occupatam citra injuriam auferre posset. Grot. §. *7. & 8.* Dn. P. Seybold *cit. Part. 6.* §. *1. num. 10. & 11.*

XIV.

Quanquam autem in extremâ, vel quasi extremâ necessitate res omnes inferioris naturæ communes sint, hoc tamen non aliter procedit, quàm cum annexâ obligatione, cessante necessitate, vel rem, si adhuc extet, vel si consumpta sit, ejus pretium, si fieri possit, restituendi, licèt enim in tali necessitate constitutus jus habeat, rebus alienis utendi, majus tamen jus non habet, quàm quatenus opus est ad evadendam illam necessitatem, cùm æquitas naturalis non patiatur, ut ultrà, quàm necesse est, divisioni, & distinctioni dominiorum derogetur: atqui ad evadendam talem necessitatem sufficit, si res communes sint cum annexâ obligatione, cessante necessitate, si fieri possit, restituendi: ergo &c. Grot. §. *9.* Dn. P. Seybold *cit. Part. 6.* §. *3.*

XV.

Non satis expeditum est, quid dicendum sit, si res, cujus usus non stat in abusu, non extet, sed perierit, v. g. in extremo periculo accepi equum alienum, ut fugerem hostem insequentem, qui me volebat interficere, evasi quidem periculum, at equus periit, utrùm ejus æstimationem tenear restituere? In hoc dubio Less. *lib. 2. de J. & J. cap. 16. Dubit. 1. num. 10.* interesse putat, utrùm fuerit probabile periculum, equum periturum esse, vel non. Illo casu arbitratur, me obligatum esse ad solvendum pretium equi, eò quòd non plus juris mihi in re alterius vindicare queam, quàm alter tenebatur concedere: non tenebatur autem dominus in tali casu absque onere restitutionis equum suum mihi concedere, unde ait, quòd nec videar ego sine tali onere eundem accepisse. Hoc autem casu censet ille, quòd non tenear solvere pretium, cùm interitus

teritus equi videatur esse merè fortuitus. Ita Lessius. Fortè si non meliùs, saltem clariùs dixeris, interesse, utrùm usus equi causa fuerit interitûs, vel non. Si causa fuerit, solvere teneor æstimationem equi; si verò non fuerit causa, licèt fuerit occasio, non teneor solvere; si enim usus fuerit causa interitûs, tunc interitus equi perinde, ùt in rebus usu consumptibilibus, per se connexus est cum usu: si verò usus equi non fuerit causa interitûs, tunc interitus non nisi per accidens cum usu rei est connexus, ac proinde merè fortuitus. Hactenus de jure necessitatis.

XVI.

Alterum est innoxiæ utilitatis, nam & usus rei alienæ innoxius, seu qui alteri prodest, domino autem non nocet, ab iis, qui primi dominia rerum introduxerunt, exceptus fuisse censetur. Sic licèt flumen proprium sit populi, intra cujus fines fluit, vel ejus, in cujus ditione est populus, nemo tamen prohiberi potest, quò minùs ex flumine ad bibendum, aut lavandum aquam hauriat. Sic etiam terræ, & flumina, & si qua pars maris in proprietatem populi alicujus venit, patere debent illis, qui transitu opus habent, modò ob justam causam transire velint, veluti si finibus suis expulsi terras vacuas quærant, aut si commercium expetant cum Gente remotâ, vel etiam si, quod suum est, justo bello petant, & quidem si pauci, & inermes transire, suóque sumptu victitare velint, res dubio caret. At quid siquis cum integro exercitu per territorium alienum transire velit? Etiam hoc casu transitum ex justâ causâ petenti (non enim statim vi perrumpendum est) nisi prudens, & probabilis sit metus, eundem non fore innoxium, transitum deberi diximus in Jure nostro Publico universali, ubi simul alias duas quæstiones discussimus. Prima est, utrùm non minùs mercibus, quàm personis transitus debeatur? Altera, utrùm mercibus transeuntibus vectigalia imponi possint? Unde lectorem eò remittimus, ne, quod alibi diximus, hoc loco repetamus.

P. 4. c. 2. §. 2. n. 15. & 16.

P. 3. c. 2. §. 2. n. 9.

XVII.

Sic quoque prætervehentibus ad littus appellere, & ibi valetudinis, aquandi, aliáve justâ ex causâ aliquantisper morari, eúmque in

in finem tugurium quoddam momentaneum ponere prohibitum non est, tametsi littus, in alicujus populi dominio existat. Unde meritò Ilioneus, cùm Trojani in terra Africa consistere vetarentur, apud Virgil. *lib. 1.* Æneid. ita questus est:

Quod genus hoc hominum? quave hac tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.
Bella cient, primáque vetant consistere terrâ.
Si genus humanum, & mortalia temnitis arma;
At sperate Deos memores fandi, atque nefandi.

Ut autem ostenderet, appulsum fore innoxium, præmiserat:

Non nos aut ferro Lybicos populare Penates
Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.

Constat quidem, quòd super appulsu ad littora, & portus inter Gentes etiam certa pacta quandoque intercedant; at ex hoc perperam infertur, eorum usum non deberi jure humanæ societatis, quin etiam tolerabile quoddam tributum eo nomine Gentibus non displicuisse videmus, adeò ut etiam pro anchoris jaciendis aliquid subinde stipulari soleant. Interim tamen humanitati parùm congruit, ut etiam illi, qui vi tempestatis ad littus nostrum appulsi sunt, pro appulsu, & littoris usu aliquid solvere cogantur, cùm afflictis non sit addenda afflictio. Planè si probabile periculum sit, appulsum non fore innoxium, veluti si ad littus nostrum appellere vellent, qui contagione infecti sunt, aut saltem ex loco contagione infecto veniunt, tales utique jure repelli possunt. Vide Grot. §. *15. & illi* Boecler. adde Puffendorf. *lib. 3. cap. 3.* §. *8.*

XVIII.

Sed nec perpetuam habitationem exteris, qui sedibus suis expulsi receptum quærunt, denegandam esse putat Grot. §. *16.* modò imperium subire & ita se componere velint, ne seditionibus præbeatur materia. Verùm etsi humanitatis sit, paucos quosdam sedibus suis non sceleris causâ expulsos recipere, præsertim si industrii, aut opulenti sint, nec sacra nostra, & instituta turbaturi, ita magnam aliquam multitudinem, armatam cumprimìs, & bellicosam velut ex debito recipiendam esse nemo dixerit; cùm fieri vix possit,

possit, ut veteribus incolis ab istis non immineat periculum. Quantum igitur hac in parte exteris sit indulgendum, quælibet civitas ex suo usu constituet, ut rectè Puffendorf. *cit. cap. 3.* §. *10.*

XIX.

Quin si quid intra territorium nostrum sit deserti, ac sterilis soli, illud à peregrinis etiam ultrò occupari posse arbitratur Grot. §. *17.* cùm illud, quod non excolitur, non nisi quoad imperium occupatum censeri debeat, imperium autem nobis manere salvum. At primò falsum est, id, quod non excolitur, non nisi quoad imperium occupatum censeri; si enim occupatum est, hoc ipso etiam quoad dominium occupatum esse censetur, cùm occupatio suápte naturâ non tantùm imperium, sed & dominium occupanti conferat. Deinde ipse *suprà* §. *4.* dixit, si quid per universitatem occupatum in singulos distributum non sit, quò etiam refert montes asperos, id non esse à proprietate vacuum, sed manere in dominio primi occupantis populi, aut Regis: ergo si integer terræ tractus per universitatem sit occupatus, loca deserta & sterilia intra tale territorium non sunt à proprietate vacua, sed manent in dominio primi occupantis. Denique si imperium nobis salvum manet, hoc ipso sequitur ejusmodi loca deserta, & sterilia sine nostro consensu occupari haud posse, cùm non ex uno tantum capite nostrâ possit interesse, ne ab aliis pro lubitu occupentur, ac proinde non est innoxiæ utilitatis. Quare rectè hæc authoris sententia passim rejicitur, & improbatur

XX.

Jus commune ad actus vel est absolutum, vel præsupponit certam conditionem. Jus absolutum habent primò omnes ad ea, sine quibus vita commodè duci nequit, æquo pretio comparanda, veluti sunt alimenta, vestimenta, & medicamenta, ita ut ab hoc nemo aut lege latâ, aut improbâ privatorum conspiratione possit impediri, quia tale impedimentum foret contra naturam societatis humanæ. Diximus quidem suprà, ad hoc, ut quis rem alienam ad usum suum arripere possit, requiri, ut sit necessitas extrema, vel quasi extrema. At in proposito tanta necessitas non requiritur;

tur; nam in extremâ, vel quasi extremâ necessitate res aliena ad usum nostrum etiam invito domino accipi potest, in nostro autem casu res ad vitam necessariæ comparantur dominis volentibus, si tamen ipsi ejusmodi rebus indigerent, injuria nobis non fit, si lege latâ inhibeatur venditio, quæ fit exteris. Sic nemo dubitat, quin propter penuriam frumenti ejus exportatio ad exteros jure prohiberi possit. Grot. §. *18. & 19.*

XXI.

Illud tamen non satis expeditum est, utrùm in gravi penuriâ rerum ad vitam necessariarum expelli possint peregrini, qui semel admissi sunt? Negativam tenet A. *cit.* §. *19. in fin.* & ait, *commune malum communiter tolerandum esse.* Affirmativam verò tuentur Bœcler. & Hennigef. ibidem, quam opinionem veriorem esse arbitror; si enim tanta peregrinorum multitudo impleverit civitatem, ut res ad vitam necessariæ civibus, ac simul peregrinis sustentandis haud sufficiant, nihil contra æquitatem naturalem fieri credo, si potior indigenarum, quàm exterorum habeatur ratio.

XXII.

Non idem dicendum est de vendendis rebus suis apud exteros; si enim Gens quædam contenta esse velit rebus domesticis, quâ fronte exteri eidem invitæ merces suas obtrudere poterunt? Liberum cuivis est, quid velit acquirere, vel non. Non una sanè causa esse potest, cur Gens aliqua nolit admittere merces exterorum, e. g. ne opes exportentur ad exteros, aut ut industria civium excitetur, vel ut ea, quæ domi nascuntur, aut fiunt eò faciliùs distrahi possint &c. Sic Cæsar *de Bell. Gall. lib. 2. cap. 15. num. 4.* de Nerviis scribit, *nullum aditum esse ad eos mercatoribus: nihil pati vini, reliquarúmque rerum ad luxuriam pertinentium inferri, quòd his rebus relanguescere animos, eorúmque remitti virtutem existimarent.* & *lib. 4. cap. 2. num. 6.* de Suevis: *Vinum ad se omnino importari non sinunt, quòd eâ re ad laborem ferendum remollescere homines, atque effaminari arbitrantur.* Grot. §. *20.*

XXIII.

XXIII.

Secundò ómnes liberam habent facultatem ambiendi, & contrahendi matrimonia apud vicinas Gentes, ita tamen, ut, si justa subsit causa, exteris connubia jure negari possint, præsertim si nulla sit fœminarum penuria; quid si enim, qui scelestum vitæ genus sectantur, uti sunt infideles, idololatræ, piratæ &c. insulam in mari vacuam fortè occupâssent, & apud Christianam vicinam Gentem matrimonia ambirent, quis, quæso, dixerit, fœminas petentibus dandas esse? in tali utique casu is, qui summam in Republica potestatem habet, meritò omnibus subditis inhibere potest, & debet, ne ullus eorum ejusmodi sceleratæ virorum multitudini, etiamsi aliunde fœminas habere non posset, filias suas in uxores det. Sic propter periculum seductionis matrimonia cum alienigenis Israelitis prohibita fuerunt. *Deuteron. cap. 7.*

XXIV.

Ex suppositione datur jus commune ad actus, quos populus aliquis ex vi naturalis libertatis nullâ lege sublatæ exteris promiscuè permittit, e. g. si omnibus promiscuè permittat venari, piscari, aucupari, margaritas legere &c.; nam hoc casu si unus populus citra justam causam excludatur, ei fit injuria. Aliud foret, si quid uni, alterive permissum esset per beneficium, relaxando legem prohibentem; negatio enim beneficii nullam involvit injuriam. Ita Grot. §. *22. & 23.* Interim non dubito, quin Gens, quæ hactenus ejusmodi actus per nudam dissimulationem omnibus promiscuè permisit, latâ generali lege imposterum id prohibere possit; quæ enim per nudam dissimulationem conceduntur, naturam videntur habere precarii, quod semper revocari potest. Vid. Puffendorf. *lib. 3. cap. 3. §. 14.* At

XXV.

Quæritur, utrùm alicui populo liceat cum alio pacisci, ut hic certi generis fructus, qui alibi non nascuntur, sibi soli vendat? Affirmat A. §. *24.* & meo judicio rectè, modò duo concurrant. Primum est, ut hic populus paratus sit aliis æquo pretio vendere. Alterum,

ut aliis nondum jus quæsitum sit; si enim aliis populis propter fœdera cum tali populo inita jam jus cum eodem commercia exercendi, & emendi quæsitum esset, ejusmodi pactum in illorum præjudicium, & injuriam redundaret. Præripitur quidem hoc modo aliis populis lucrum, quod percipere potuissent, si & ipsis tales fructus emere liceret: at hoc lucrum ipsis non debetur, ac proinde per hoc ipsis nulla infertur injuria. Et hoc maximè procedit, si uterque populus ad tale pactum inter se ineundum ex justâ causâ fuisset permotus, veluti si is, qui jus cùm exclusione aliorum emendi tales fructus sibi stipulatus est, fortè vice versâ alterum populum in suam tutelam recepisset, eóque nomine sumptus facere cogeretur.

CAPUT III.

De Acquisitione rerum originaria.

SUMMARIA.

I. *Modi originarii sunt primæva rerum divisio, & occupatio.*

II. *Post prima autem tempora sola occupatio est modus acquirendi originarius.*

III. *Voluntate propriâ soli illi dominium acquirere possunt, qui usum rationis habent.*

IV. *Objectum occupationis sunt primò feræ, pisces, & aves.*

V. *Secundò res, quæ dominum habere desierunt.*

VI. *Tertiò flumina, quæ inter duos populos interjecta in dubio pro parte dimidiâ ad utrumque pertinent.*

VII. *Utrùm imperii terminus mutetur, si flumen, quod duorum populorum imperia disterminat, cursum suum mutet?*

VIII. *Quamvis universum mare non possit occupari, possunt tamen certa maris partes à diversis Gentibus occupari.*

IX. *Non tamen hoc ipso, quòd populus aliquis terram occupaverit, statim etiam mare, quod terram alluit, nisi sit internum, occupâsse censetur.*

X. *Præsumitur quævis Gens maritima mare littoribus suis prætensum in tantum occupâsse, in quantum illud rationem munimenti habet.*

XI.

XI. *Quamvis autem aliquis populus certam maris partem occupaverit, navigatio tamen inermis, & innoxia impediri non potest.*

XII. *Rerum se ipsas moventium occupatio etiam fieri potest idoneis instrumentis, modò hæc à nobis sint posita.*

XIII. *Qui rem nullius, alterius nomine occupat, illam non sibi, sed alteri acquirit.*

I.

Singulari jure aliquid nostrum fit acquisitione vel originariâ, vel derivativâ. Modum acquirendi originarium vocamus, vi cujus res ab omni possessione, & proprietate vacua in nostrum venit dominium. Derivativum verò, vi cujus dominium in rem jam introductum ab uno in alterum transit. Modi originarii duo sunt, scilicet primæva rerum divisio, & occupatio; postquam enim mortales à primævâ communione discesserunt, & res antea communes inter se diviserunt, simul omnes tacito pacto convenisse censentur, ut res, quæ per divisionem in proprietatem non abierunt, cedant primò occupanti, ac proinde sola occupatio jam est modus acquirendi originarius. Posset quidem videri etiam jus servitutis, & pignoris in re alienâ nobis constitutum jus novum esse, ac per consequens etiam constitutionem servitutis, & pignoris esse modum acquirendi originarium: at non ita est; jus enim servitutis, & pignoris novum non est, nisi modo, nam hoc jus virtualiter inerat dominio, quidquid enim is, qui jus servitutis, vel pignoris in re habet, facere potest, id jam antea dominus facere poterat jure dominii. Grot. §. *1. & 2.*

II.

Post prima ergo illa tempora sola occupatio est modus acquirendi naturalis, & originarius. Per occupationem autem intelligimus apprehensionem rei, quæ nullius est, cum animo eandem sibi appropriandi. Hæc apprehensio duplicis generis est, immediata scilicet, seu physica, & mediata, seu moralis. Illa fit corporis ad corpus adjunctione: hæc verò idoneis instrumentis, puta decipulis, retibus, laqueis, nassis, hamis, & similibus.

III.

Possunt autem res nullius illi demum occupare, & occupando dominium sibi acquirere, qui usum rationis habent; licèt enim occupatio suápte naturá sit habilis ad conferendum dominium, non aliter tamen conferre potest, quàm si quis rem apprehendat animo eandem sibi appropriandi, ùt paulò ante dictum est, ac proinde infantes, perpetuò furiosi, & mente capti non possunt propriâ voluntate sibi acquirere dominium, *propriâ*, inquam, *voluntate*; nam voluntate alienâ, puta tutorum, & curatorum, vel si nullos habeant, voluntate Reipublicæ, quæ hac in parte propter communem utilitatem eorum personam sustinet, utique dominium sibi acquirere, & acquisitum retinere possunt, & retinent, cùm ad retinendum dominium plus non requiratur, quàm ut aliquis non habeat voluntatem rem pro suâ non ampliùs habendi, quàm illi, qui usum rationis non habent, per se ponere haud possunt. Interim tamen hoc eorum dominium manet intra actum primum, nec ad actum secundum potest pertingere, quia de rebus suis disponere nemo potest, nisi qui habet usum rationis. Grot. §. *6.* Dn. Braun *de domin. cap. 5.* §. *1. num. 5. & 6.*

IV.

Objectum occupationis constituunt res nullius, quæ moraliter loquendo occupari, & occupatæ custodiri possunt, veluti sunt primò feræ, pisces, aves &c. Suprà autem jam diximus, ab eo, qui imperium habet in terras, & aquas, venationem, piscationem, & aucupium ita prohiberi posse, ut ille, qui contra prohibitionem venatur, piscatur, vel aucupatur, ne quidem dominus fiat ejus, quod cepit, cùm jus naturæ non præcipiat, sed tantùm permittat, ut promiscuè omnes venari, piscari, vel aucupari possint. Et quamvis fortè apud plures Gentes receptum sit, ut passim omnibus venari, piscari, & aucupari liceat, non tamen receptum est ex pacto, sed libero cujusvis Gentis consensu, ac proinde non est jus Gentium propriè, sed tantùm impropriè dictum, quod à quavis Gente tolli potest, quin propterea aliis inferatur injuria. Grot. §. *5.*

V.

V.

Secundò objectum occupationis constituunt etiam res, quæ aliquando quidem dominum habuerunt, sed habere desierunt, uti sunt res pro derelictis habitæ, & bona eorum, qui sine hærede decesserunt, modò pleno jure fuerint propriæ; si enim vel feudales, vel emphyteuticariæ sint, non cedunt primo occupanti, sed vel ad dominum directum revertuntur, vel ad alios, qui jus succedendi habent, devolvuntur. Cæterùm hodie bona vacantia fisco cedunt. *l. 1. Cod. de Bon. vacant.* Confer Grot. §. *19.*

VI.

Tertiò objectum occupationis constituunt flumina; si enim populus, vel is, qui populum regit, integrum terræ tractum per universitatem occupaverit, etiam flumen, quod per tale territorium fluit, occupatum esse censetur, tametsi nec suprà, nec infrà territorio includatur; quamprimùm enim territorium alicujus ingreditur, pars fit ejus territorii, & tamdiu pars manet, quamdiu intra territorium fluit. Quòd si flumen inter duos populos interjectum sit, in dubio dimidia ejus pars ad unum, altera ad alterum populum pertinet, quia ab utroque eo animo occupatum esse præsumitur, ut utriusque imperium terminaret. Aliquando tamen uni populo totum competit flumen, vel quia pacto ita fuit definitum, vel quia ex unâ parte imperium demum cepit, postquam ab altero populo totum flumen jam fuerat occupatum. Sic licèt Rhodanus Galliam à Ducatu Sabaudiæ separet, totus tamen ad Regem Galliæ pertinere dicitur. Vid. Grot. §. *17. num. 2. &* §. *18.*

VII.

Sæpè contingit, ut flumen, quod duorum populorum Imperia disterminat, cursum suum mutet, quo casu interesse dicimus, utrùm idem flumen maneat, vel non. Si idem maneat, etiam manet terminus utriusque imperii, si verò idem non maneat, sed novum fiat flumen, terminus esse definit, quia uterque populus flumen eatenus tantùm pro termino constituisse censetur, quatenus idem flumen manet: ergo si idem flumen non maneat, non poterit il-

lud ampliùs utriusque imperium terminare. Constat autem flumen ex aquâ profluente, ripis & alveo. Aqua profluens quidem in individuo semper alia, & alia est, at propterea non magis aliud flumen esse censetur, quàm Legio dicatur esse alia, si in locum demortuorum alii sint surrogati; cùm in hoc natura fluminis consistat, ut aqua perpetuo, & irrequieto motu fluat, aliàs flumen non esset sed stagnum. Si ripæ tantùm sensim per alluvionem mutentur, itidem in æstimatione morali idem flumen manet, quia veterem speciem retinet. At si deserto veteri alveo, flumen uno impetu aliò irrumpat, omnes partes fluminis simul mutantur, ac proinde non idem flumen manet: ergo nec ampliùs terminat utriusque imperium, sed alveus à flumine derelictus terminus manet. Con-
P. 3. c. 3. fer ea, quæ post Grot. *in* §. *17. num. 1.* diximus in Jure nostro
§. un. n. 3. Publico Universali.

VIII.

Quartò objectum occupationis constituit mare; quamvis enim, ùt superiore *cap.* diximus, moraliter impossibile esse videatur, ut universum mare à pluribus etiam Gentibus occupari, vel occupatum saltem custodiri possit, fieri tamen potest, & factum esse constat, quòd certæ maris portiones à diversis Gentibus fuerint occupatæ, & in jus proprietatis abierint; interim si unus populus alteri se pacto tantùm obstringat, quòd ultra certum terminum nolit navigare, velut statim post exactos Reges fœdere intet Romanos & Carthaginenses inito, ùt Polyb. refert, conventum fuerat, *ne Romani, Romanorúmve socii ultra pulchrum promontorium navigarent, extra quàm si tempestatis, aut hostium vi compulsi essent*, ex hoc non continuò colligi posse videtur, mare, aut jus navigandi ab altero populo occupatum esse; potest enim unus populus in gratiam alterius, cujus interest, de jure, quod cum omnibus hominibus commune habet, decedere, quin propterea res, quæ naturâ suâ communis est, occupetur ab altero, & quid, quæso, ejusmodi pactione opus est, si mare jam sit ab altero occupatum? Ita Grot. §. *15.* & Vitriar. *quæst. 14.* à quibus, meo judicio, malè nonnulli dissentiunt.

IX.

IX.

Sed nec si populus terram occupaverit, hoc ipso statim etiam mare, quod terram alluit, occupâsse censetur, nisi sit internum, seu territorio inclusum, ita ut partem territorii constituat; nam hoc casu perinde, ùt flumen, unà cum terrâ occupatum esse intelligitur; si autem sit externum, seu territorio non inclusum non aliter transit in proprietatem ejus, qui terram occupavit, quàm si & illud fuerit occupatum, cùm mare externum neutiquam pars sit territorii, ac proinde licèt terra sit occupata, non tamen hoc ipso etiam mare, quod terram alluit, occupatum est, nec enim solus actus animi sufficit, sed opus est actu externo. Diversum obtinet in fundo certis finibus circumscripto, ubi necesse non est, ut omnes glebas circumambulem, quia singulæ sunt pars fundi, & omnes simul sumptæ unum totum constituunt. Confer Grot. §. *8. 10. & 11.*

X.

Ut igitur pars maris externi in nostrum dominium abeat, speciali opus est occupatione, nec sufficit occupatio terræ adjacentis. Præsumitur autem quævis Gens maritima mare littoribus suis prætensum in tantum occupâsse, in quantum illud rationem munimenti habet. Potest quidem etiam major maris pars occupari, necesse tamen est, ut ejus semel occupatæ possessio retineatur, aliàs eâ amissâ mare rursus ad primævam suam naturam redit. Ad retinendam autem possessionem non est opus, ut parti occupatæ perpetua insideat classis, velut olim Romani mari mediterraneo perpetuis incubuêre classibus, sed sufficit, si quis eam tali saltem complectatur custodiâ, ut alios populos ab ejus usu possit arcere, qui autem partis semel occupatæ omnem abjecit curam, & custodiam, is utique ejus possessionem rursus amisit.

XI.

Cæterùm quamvis diversi populi certas maris portiones occupaverint, navigationem tamen inermem, & innoxiam impedire haud possunt, cum nec per terram transitus innoxius prohiberi queat,

queat, æquum tamen vectigal navigantibus imponere vetitum non est, modò justa subsit causa, veluti si quis in se receperit onus tuendi navigantes adversùs piraticas excursiones, aut eos juvandi per ignes nocturnos, vel si ad vitanda brevia signa quædam posita habeat. Grot. §. *12. & 14.* Sed de hac re pluribus actum est in Jur. Publ. Univers. P. 3. c. 2. §. 2. n. 9.

XII.

Forma occupationis consistit in apprehensione rei factâ animo eam sibi appropriandi. Apprehenduntur autem res immobiles ingressione, seu pedum positione: mobiles verò vel non nisi ab alio moveri possunt, vel se ipsas movent. Illarum apprehensio fit manibus, harum autem etiam idoneis instrumentis, modò in nostrâ sint potestate, seu à nobis posita; quamvis enim instrumenta sint nostra, si tamen ab alio posita sint, fera non nobis, sed ei, qui illam nostris instrumentis cepit, acquiritur.

XIII.

Effectus occupationis est, quòd res, quæ nullius erat, fiat occupantis, modò eandem suo nomine occupaverit; qui enim rem, à proprietate vacuam alieno nomine apprehendit, illam non sibi, sed alteri acquirit. Alieno autem nomine etiam ille apprehendere intelligitur, qui contra prohibitionem Principis venatur, modò expressè sit additum, feram contra prohibitionem captam non fore capientis; si enim simplex tantùm esset prohibitio, nihilominus fera capta fieret capientis.

CAPUT IV.

De derelictione præsumptâ, & eam secutâ occupatione.

SUMMARIA.

I. *Quid, & quotuplex sit derelictio?*
II. *Quæ ad veram derelictionem requirantur?*
III. *Quænam requirantur, ut res pro derelicta habita præsumatur?*

IV.

IV. *Silentium temporis immemorabilis ad inducendam conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, nisi validissima in contrarium sint rationes.*

V. *Proponitur objectio quædam, & examinantur authoris ad eam responsiones.*

VI. *Derelictio tantùm est modus amittendi dominium, non etiam acquirendi.*

VII. *Explicantur ea, quæ A. de præscriptione feudi, amissione jurium, libertatis naturalis, & extinctione juris luendi pignoris tradit.*

I.

DIximus superiore *cap.* etiam res pro derelictis habitas constituere objectum occupationis. Est autem derelictio actus, quo rem nolumus ampliùs in numero rerum nostrarum habere, & dividitur in veram, & præsumptam, vera porro in expressam, & tacitam. Expressa est, quæ fit verbis expressis, ùt si quis dicat, se nolle hanc, illámve rem ampliùs inter res suas habere, eámque, si mobilis sit, abjiciat, vel si immobilis, deserat. Tacita, quæ ex facto quodam colligitur, veluti si dominus sciens, rem suam ab altero possideri, cum eo tanquam cum domino contrahat, aut alio facto eum talem esse agnoscat; possumus enim voluntatem nostram non minùs facto, quàm verbis declarare. Sic JCtus in *l. 95. ff. de a. velo. H.* ait, *hæreditatem non tantùm verbis, sed etiam re, & quovis indicio voluntatis recusari posse.* Sic debitum remisisse censetur, qui debitori suo chirographum reddidit. *l. 2. §. 1. ff. de Pact.* Grot. *§. 4.*

II.

Duo igitur ad veram rei derelictionem requiruntur. Primum est, ut quis nolit rem ampliùs in numero rerum suarum habere, ac proinde res, quas aliquis exortâ tempestate navis levandæ gratiâ projecit in mare, non censentur pro derelictis habitæ, quia non eo animo ejectæ sunt, ut quis ampliùs eas habere nolit. *l. 8. ff. de leg. Rhod. de jact.* Alterum est, ut quis hanc suam voluntatem verbis, vel facto declaret; quamvìs enim abdicatio ab animo pendeat, effectum tamen juris sortiri nequit, nisi signis externis manifestetur;

quia natura humana actus internos non nisi ex signis cognoscere potest. Nulla quidem signa de actibus internis faciunt certitudinem mathematicam, cùm & verbis homines possint eloqui aliud, quàm volunt, & sentiunt, & factis simulare, quia tamen natura Societatis humanæ non patitur, ut actus animi sufficienter indicati nullam habeant efficaciam, ideo quod sufficienter indicatum est, adversùs eum, qui indicavit, pro vero habetur. Grot. §. *3.*

III.

Præsumpta derelictio nascitur ex silentio, modò duo concurrant. Primum est, ut quis sciat, rem suam ab altero teneri, qui enim ideo, silet, quia hoc ignorat, præsumi haud potest, quòd rem suam derelinquere velit, cùm ignorans, non censeatur velle. Alterum est, ut silentium sit liberè volentis; si enim alia causa appareat, cur aliquis sileat, cessat conjectura voluntatis rem suam derelinquendi. Ut autem hæc duo requisita adfuisse censeantur, multum facit diuturnitas temporis, quanquam & aliæ conjecturæ hac in re valere possint; nam primò fieri vix potest, ut multo tempore non innotescat nobis, rem nostram ab alio detineri, cùm multas ejus occasiones subministret tempus, inter præsentes tamen, etiam sepositâ lege civili, minus temporis spatium ad hanc conjecturam sufficit, quàm inter absentes. Deinde licèt incussus semel metus nonnihil durare credatur, longo tamen tempore præsumitur exspirare, cùm tempus longum multas occasiones suppeditet, adversùs metum sibi vel per se, vel per alios consulendi; vix enim fieri potest, ut longo tempore non sit occasio vel ad judices, aut arbitros provocandi, vel saltem denunciando, aut protestando possessionem alterius interrumpendi. Confer Grot. §. *5. & 6.* & meum J. P. U. P.2.c.un. §.6.n.2.

IV.

Tametsi autem ad inducendam præsumptionem derelictionis propter diversitatem circumstantiarum certum, ac determinatum tempus assignari non possit, sed aliquando brevius sufficiat, aliquando verò longius requiratur, silentium tamen temporis immemorialis ad conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, nisi validissimæ in contrarium sint rationes; quia tempus, cujus initium

exce-

excedit memoriam hominum defacto viventium, moraliter quasi infinitum esse censetur. Dixi, *nisi validissimæ in contrarium sint rationes*, veluti sunt expressæ juris sui reservationes. Unde sacrum Imperium Romanum ea, quæ injustè olim ab eodem avulsa sunt, nunquam pro derelictis habere intelligitur, cùm vi capitulationum semper adstringat Imperatores ad omnem moraliter possibilem diligentiam, & operam adhibendam, ut, quæ ita injustè decerpta sunt recuperentur. *Capit. Carol. act. 10.* Grot. §. 7. At

V.

Dices. Nemo temerè suum jactare velle creditur, quia homines se, suáque amant: ergo ne quidem silentium temporis immemorialis, præsertim in imperiis ad inducendam conjecturam derelictionis sufficit. Ad hanc objectionem Grot. §. 8. plures dat responsiones, quarum prima est, quòd benè sperandum sit de hominibus, ac propterea non putandum, eos hoc esse animo, ut rei caducæ causâ alterum hominem velint in perpetuo peccato versari, quod evitari sæpè non possit sine tali derelictione. At hæc responsio nullius valoris est; nam primò simplex esse videtur, de pietate mortalium tam prolixè sibi polliceri. Deinde salus proximi spiritualis tum demum anteponenda est rebus meis temporalibus, quando res mea necessaria est proximo ad salutem spiritualem: atqui in proposito non est necessaria, sed proximus ipse citra jacturam rerum mearum salutem suam procurare potest, si scilicet rem meam mihi restituat: ergo lex charitatis me ad jacturam rerum mearum non obligat. Denique ille, qui rem alienam bonâ fide tenet, in nullo versatur peccato: ergo saltem hoc casu conjectura derelictionis locum non haberet, quod tamen falsum est; nam ex silentio temporis, præsertim immemorialis, nascitur præsumptio derelictionis, sive possessor in bonâ, sive in malâ fide existat. Secunda responsio est, quòd licèt imperia magni fieri soleant, tamen magna sint onera, & non benè administrata hominem divinæ iræ reddant obnoxium, ex quo inferre vult, facilè præsumi posse, quòd fuerint pro derelictis habita. Sed nec hæc responsio ullius momenti est; quamvis enim imperare difficile, & onerosum sit, quisque tamen præesse; quàm subesse, mavult: inveniuntur sanè homines, qui cum Jasone esurire malunt, quàm non

 impe-

imperare, & cùm homo fit animal excellentiſſimum, poſt lapſum valde ſuperbum, & ambitioſum, ideo naturali quodam impetu fertur ad ſumma, & ad ardua quoque rapitur, ſi cum ſplendore conjuncta ſunt, prout ſunt imperia. Subjungit deinde, non ſemper laudandos eſſe Principes, qui cum ſummâ jacturâ, ſæpè etiam cum ſanguine innocentis populi diſceptare cupiunt, quis ejus populi rem ſit curaturus, ſicut durum eſſet, eos, qui ſe tutores dicerent, damno pupilli litigare, uter ad tutelam jus habeat, aut nautas navis periculo certare, quis eorum potiſſimùm gubernare deberet. Ex quo videtur inferre velle, quòd, ſi imperium non niſi cum profuſione ſanguinis innocentis populi recuperari poſſit, Princeps illius recuperandi curam dimittere teneatur, & ideo etiam dimiſiſſe exiſtimandus ſit, eò quòd utilitas populi ſit præferenda, cùm Rex ſit propter populum, non populus propter Regem. At primò in imperio herili Rex poteſt ſuam utilitatem præferre utilitati populi. Deinde poſſunt quædam imperia reſpicere utilitatem tam ejus, qui regit, tam populi, qui regitur, quo caſu iterum utilitas Regis tanquam partis dignioris præferenda eſſe videtur. Porro tametſi pleraque imperia per ſe reſpiciant utilitatem populi, non tamen propterea ſequitur, quod Rex cum jacturâ rerum ſuarum teneatur utilitatem populi procurare, cùm nec tutor ſit obligatus, ut res pupilli cum damno rerum ſuarum conſervet. Deinde Rex urbem, aut provinciam injuſtè ab altero poſſeſſam bello non vindicat ſumptibus partis avulſæ, ſed reliqui corporis ſub Rege manentis, cujus æquè, ac Regis intereſt, partem avulſam recuperari. Tandem ſi ratio utilitatis publicæ non patiatur modò, ut pars injuſtè decerpta bello vindicetur, non ſtatim Rex hoc ipſo etiam tenetur, eandem pro derelictâ habere, ſed tempori, & neceſſitati impræſentiarum cedere, & vindicationem in tempus magìs opportunum differre poteſt: ergo non ſtatim eam pro derelicta habere cenſendus eſt, ac proinde etiam hæc reſponſio nulla eſt. Pergit A. & ait, humanæ Societatis intereſſe, ut imperia tandem aliquando in certo, & extra controverſiæ aleam conſtituantur, ac per conſequens conjecturam derelictionis favorabilem eſſe. Rectè; at ulteriùs, quæritur, cur ex ſilentio temporis, prætertim immemorialis, naſcatur conjectura derelictionis? Reſpondet, ideo, quia
credi-

credibile non eſt, quemquam ejus, quod vult, longo tempore nullam planè edere ſignificationem idoneam. Sed cur hoc credibile non ſit rationem reddere debuiſſet, quæ alia non eſt, quàm minus mortalium amor erga res temporales; nam hoc ipſo, quòd homines adeò ament res caducas, prudenter credibile non eſt, quemquam velle rem ulteriùs in numero rerum ſuarum habere, quam ſcit, ab altero tanquam propriam poſſideri, & tamen longiſſimo, ac fortè immemoriali tempore, quamvìs poſſit, nec contradicendo, nec proteſtando, nec ullo alio modo jus ſuum nititur conſervare, ùt dixi in meo Jur. Publ. Univerſ. P.2.c.un. §. 6. n.4.

VI.

Effectus derelictionis conſiſtit in amiſſione dominii, quod quis in re derelictâ antè habuit; derelictio enim tantùm eſt modus amittendi dominium, non etiam acquirendi; quamvìs enim is, qui rem pro derelictâ habitam occupat, aut antea occupatam utut fortè injuſtè, poſſidere pergit, dominus ejus fiat, cùm continuatio occupationis non amplius ſit injuſta, non tamen dominus fit vi derelictionis, ſed vi ex pòſt ſecutæ, aut continuatæ occupationis, derelictio autem duntaxat eſt conditio, ſine qua non, aliàs ſpecies eſſet alienationis, à qua tamen multùm differt, velut pluribus oſtendi in Jure Publico Univerſali, ubi ſimul diſcuſſi perdifficilem quæſtionem, an derelictio parentum liberis noceat, ſive jam natis, ſive nondum natis? Refutavi præterea opinionem illorum, qui ſcripſerunt, ſemper licere ſubditis, ſe in priorem libertatem vindicare; explicavi inſuper, an & quæ jura ſummi Imperii præſcribi poſſint? Unde lectorem eò remitto. cit. §. 6. n. 3. cit. c. un. §.4.n.30. cod. c. §. 2. n. 8. cod. c. §. 6. n. 11.

VII.

Duo tamen ſuperſunt, quæ non omninò ſilentio præterire poſſum. Primum eſt, quòd A. §. *10. num. 3.* ſcribat etiam feuda, quæ non ex jure proximi poſſeſſoris, ſed ex vi primæ inveſtituræ deferuntur, longo ſatìs tempore præſcribi poſſe. At licèt receptior ſententia ſit, ejusmodi feuda ſine conſenſu domini alienata à bonæ fidei poſſeſſore triginta annorum ſpatio præſcribi poſſe, negligentia tamen propinquioris non nocet remotiori agnato, utpote

 qui

qui non nisi mortuo propinquiori jus agendi habet. *2. feud. tit. 39. & 26.* §. *5. vers. Titius.* Qui autem propter impedimentum juris non potest agere, ei non currit præscriptio, quæ ratio etiam in fidei-commissis, & majoratibus obtinet, ac proinde idem quoque juris esse debet. Struv. *in S. J. F. cap. 13. aphor. 18. num. 4.* Knippschild *de fidei-commiss. cap. 16. num. 91. & seqq.* Dn. P. Schmier *de præscript. cap. 3. sect. 2.* §. *2. num. 17. & seqq.* Alterum est, quòd is *in* §. *ult.* tradat, jura naturalis libertatis non amitti, nisi prohibitio intercesserit, eíque paritum sit. At dantur jura libertatis naturalis, quæ non amittuntur, tametsi prohibitio intercesserit, eíque paritum sit, veluti est, jus eundi, per viam publicam, vel aquam ex flumine publico hauriendi, & similia, ex quorum prohibitione nulla æstimabilis utilitas in prohibentem redundare potest, quæ enim hujus generis sunt, nullâ prorsus præscriptione tolli possunt, uti omnes uno ore docent. Jus luendi pignoris quod attinet, quod A. etiam non aliter tolli arbitratur, quàm si ex parte creditoris prohibitio, ex parte verò debitoris acquiescentia accesserit, licèt hanc ejus sententiam, sepositâ lege civili, veram esse existimemus, spectato tamen jure Romano res summopere dubia est.

CAPUT V.

De acquisitione originariâ juris in personas.

SUMMARIA.

I. *Ex generatione acquiritur parentibus imperium in liberos.*

II. *Et quidem non patri tantùm, sed & matri.*

III. *Tamdiu liberi subsunt imperio parentum, quamdiu manent pars familiæ.*

IV. *Sunt etiam tempore imperfecti judicii capaces dominii.*

V. *Imperium parentum consistit tum in potestate dirigendi actiones liberorum, tum in jure eos coërcendi, quod tamen ne quidem in statu naturali jus vitæ & necis continet.*

VI. *Si parentes propter egestatem liberos alere nequeant, possunt eos vendere, vel oppignorare, si tamen vendant imperium transfertur in emptorem.*

VII.

VII. *Expirat imperium parentum, si liberi ex familiâ paternâ excesserint, vel ejecti sint.*

VIII. *Obligatio tamen pietatis, & reverentiæ in liberis perpetuò durat.*

IX. *In societate conjugali natura imperium dedit marito.*

X. *In hac societate ex vi primævæ institutionis non tantùm uxor marito, sed & maritus uxori fidem debet.*

XI. *Matrimonium à liberis sine consensu parentum contractum validum est.*

XII. *Pluralitas uxorum, & multò magìs polyviria probabiliùs ipso jure naturæ prohibita est.*

XIII. *Matrimonium inter ascendentes, & descendentes probabiliùs jure naturæ tantùm in primo gradu irritum est.*

XIV. *In lineâ autem collaterali ne quidem in gradu primo jure naturæ est irritum.*

XV. *Affinitas etiam ex copulâ matrimoniali orta non dirimit jure naturæ matrimonium in gradu primo lineæ transversæ, uti nec in gradu primo lineæ rectæ, si orta sit ex copulâ fornicariâ.*

XVI. *Idem probabiliùs dicendum, si orta sit ex copulâ matrimoniali.*

XVII. *Etiam legitimum matrimonium quandoque vocatur concubinatus, & legitima uxor concubina.*

XVIII. *Regulariter in omni consociatione, seclusis pactis, & legibus, pluralitas suffragiorum prævalet.*

XIX. *Nisi lex, aut consuetudo obstet, jus absentium accrescit præsentibus.*

XX. *Utrùm plures dissonæ sententiæ conjungi possint?*

XXI. *Sententiæ quandoque ex quantitate possessionum æstimari solent.*

XXII. *Potest civitatis rector prohibere, ne subditi veniâ non impetratâ discedant.*

XXIII. *Vi arrogationis transfertur imperium parentum in arrogatorem.*

XXIV. *Jure naturæ servitus non continet jus vitæ & necis.*

XXV. *Etiam hoc jure ex ancilla natus sequitur conditionem matris.*

XXVI. *Recensentur quædam species servitutis imperfectæ.*

XXVII.

XXVII. *Quænam dicatur servitus publica?*

XXVIII. *Ex causâ delicti non tantùm singuli libertate personali, sed etiam populi libertate civili privari possunt.*

I.

NOn tantùm in res, sed & in personas originariè jus quoddam nobis acquiritur, & quidem primò ex generatione, ex quo titulo descendit imperium parentum in liberos; cùm enim ipsa natura parentibus obligationem imponat, liberos, quos genuêre, educandi, illi autem sine imperio educari non possint, quia educatio liberorum non in eo duntaxat consistit, ut illi alantur, sed etiam in hoc, ut tanquam creaturæ rationales ita instituantur, ut consequantur finem, ad quem à Deo creati sunt, quod sanè præstare non possunt, nisi in liberos habeant imperium, ideo natura quoque parentibus in liberos dedit imperium, quod se non tunc demum exserit, postquam liberi adepti sunt usum rationis, sed & antequam ad tantam ætatem pervenerint; quamprimùm enim fieri potest, statim teneris mentibus semina virtutum sunt implantanda, & immoderatæ animi passiones ac inclinationes ad malum corrigendæ, & coërcendæ; rectè enim Poëta canit:

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu.

Unde neutiquam assentiri possumus Puffendorfio, qui *lib. 6. cap. 2.* §. *4.* parentum imperium ipsorum liberorum præsumpto consensu, & ita pacto tacito niti arbitratur; quia in eo, qui propter defectum usûs rationis consentire nequit, lege civili consensus quidem fingi potest, sed præsumi non potest: jus autem naturæ fictiones penitus ignorat, cùm fictio sit mera creatura legis civilis.

II.

Competit autem imperium in liberos non patri tantùm, sed & matri, quia natura utrique parentum imponit obligationem liberos educandi, & benè instituendi. Accedit, quòd causa productiva naturaliter habeat potestatem in effectum à se productum, si illa potestatis sit capax: uterque autem parentum est causa generativa liberorum, & capax potestatis in liberos: ergo etiam utrique in illos

illos competit potestas, & imperium. Si tamen inter se contendant imperia, præfertur patris imperium, non quidem præcisè propter præstantiam sexûs ùt putat Grot. §. *1.* sed potiùs, quia pater plùs confert ad generationem prolis, quàm mater, & simul ipsam matrem sub imperio suo continet. Planè si pater præciperet aliquid liberis, quod esset contra jus naturæ, aut divinum, vel etiam, si is viveret in statu civitatis contra legem superioris potestatis humanæ, hoc casu utique ipsa sana ratio dictaret, patri talia præcipienti obediendum haud esse, ac proinde si mater contrarium præciperet, imperium matris esset præferendum, quia patris imperium in tali casu nullam habet efficaciam obligandi.

III.

Objectum imperii parentum sunt liberi, quamdiu manent pars familiæ parentum; postquam enim ex familiâ parentum excesserunt, finitum est imperium parentum, & liberi in omnibus sunt sui juris. Unde cùm Reges quà tales non ampliùs sint pars familiæ parentum, sed ipsi parentes filio Regi in civili ordine sint subjecti, ideo non possunt actus, quos filius jure Regio exercet, eo nomine irriti dici, quòd is parentes habeat. Manent ergo liberi tamdiu duntaxat imperio parentum subjecti, quamdiu manent pars familiæ. Ubi tamen refert, utrùm imperfecti etiamnum judicii sint, vel jam perfecti. Tempore imperfecti judicii omnes liberorum actiones sub dominio sunt parentum, cùm enim se ipsos regere non possint, natura potestatem eos regendi dedit parentibus. Tempore autem perfecti judicii imperio parentum non aliæ subsunt actiones, quàm quæ ad familiæ paternæ, aut maternæ statum aliquid momenti habent, in cæteris autem actionibus, velut in eligendo vitæ genere, liberi ab imperio parentum non ampliùs dependent. Grot. §. *2. num. 1.* §. *3. & 6.*

IV.

Quamvìs autem tempore imperfecti judicii omnes liberorum actiones sub regimine parentum sint, nihilominus tamen hoc etiam tempore capaces sunt dominii in res, quæ jure donationis, successionis, aliòve titulo ipsis deferuntur; licèt enim propter defectum

usûs rationis non possint propriâ voluntate acceptare, possint tamen acceptare voluntate alienâ, scilicet voluntate parentum, si hi vivant in statu naturali; si verò existant in statu civili, etiam voluntate Reipublicæ, cujus pars sunt, quæ voluntas parentum aut Reipublicæ in æstimatione morali pro voluntate ipsorum liberorum habetur; interim tamen propter defectum usûs rationis ipsi per se dominium exercere haud possunt, sed parentes, nisi in statu civitatis aliud lege civili sit cautum, tanquam ab ipsâ naturâ constituti tutores bona liberorum administrant: æquitati tamen naturali neutiquam repugnare videtur, ut saltem tantisper, quousque liberi bonorum suorum administrationem ipsi suscipiunt, parentes illis uti, frui, & liberos ex iis alere possint. Fallitur ergo hauddubiè Hennigef. *ad cit.* §. *2.* dum putat, res omnes liberorum acquiri patri in statu naturali. At primò exemplum arrogationis ab eo adductum civile tantùm est, non naturale. Deinde ipsius discursus plus probare non videtur, quàm quòd pater extra Rempublicam vivens tanquam caput familiæ haud secùs, ac Rex in Republica, habeat altum, & superius dominium. Sed hoc non tollit dominium privatum.

V.

Effectus imperii parentum consistit in potestate dirigendi actiones liberorum, quæ etiam jus coërcendi complectitur, cùm imperium sine potestate cogendi, & inobedientes, ac refractarios coërcendi dari non possit. Utrùm autem potestas coërcendi eò usque extendi possit, ut pater extra omnem Rempublicam vivens liberos, si crimen morte dignum commiserint, etiam pœnâ mortis afficere queat? adeò expeditum non est. Affirmativam tenet Puffendorf *lib. 6. cap. 2.* §. *11.* Item Hennigef. *ad* §. *2. hoc cap.* Negativam verò Dn. Gletle *in assert. jurid. assert. 4.* & Dn. P. Schmier *in J. P. U. lib. 1. cap. 2. sect. 2.* §. *3. num. 91. & seqq.* Quam sententiam veriorem esse arbitror, cùm tanta potestas ad felicem statum familiæ non videatur esse necessaria; potest enim pater filium, qui mortem meritus est, non tantùm exhæredare, sed & omnino ex familiâ ejicere. Quòd si ejectus familiam turbet, adversùs eum tanquam hostem non tantùm bellum defensivum, sed & vindicativum geri potest, adeò ut si vitam, aut res nostras aliter

aliter tueri non possimus, vel injuria nobis illata tam gravis sit, ut mortem mereatur, eundem etiam interficere liceat.

VI.

Quòd si fortè parentes tantâ premantur egestate, ut liberos, quos alere tenentur, non possint alere, hoc casu eos, præsertim reservato jure retrahendi, etiam vendere, & multò magìs oppignorare possunt; cùm natura jus det ad omne id, sine quo obtineri non potest, quod ipsa imperat: & utique ipsa ratio recta dictat, vitam libertati præferendam esse, si vel vita, vel libertas sit amittenda. Grot. §. 5. cui tamen in eo assentiri haud possum, quòd is putet, imperium paternum ita sequi patris personam, ut nullo modo ab eo avelli, & in alterum transferri possit; si enim is filium vendat, imperium non ampliùs retinet in eum, sed illud transfertur in illum, cui filium, vendidit. Tenentur quidem parentes non tantùm liberos alere, sed etiam eosdem benè educare, & ita instituere, ut consequantur finem, ad quem à Deo creati sunt, quam etiam ob causam natura parentibus in liberos dedit imperium. At postquàm tantâ urgente necessitate eos vendiderunt, & ita ex suâ dimiserunt familiâ, ac in potestatem alterius transtulerunt, eos ampliùs educare, & instituere non possunt: ergo nec imperium ampliùs in eos retinent, quia cessante fundamento imperii cessat & ipsum imperium. Interim tamen in tali extremæ necessitatis casu parentes jure naturæ ad hoc saltem obligatos esse credo, ut, quantum possibile est, liberos vendant ei, apud quem probabilis spes est, eos bene educandos, & instituendos esse.

VII.

Exspirat imperium parentum, si liberi ex familiâ paternâ excesserint, nec enim imperio parentum diutiùs subsunt, quàm quousque manent pars familiæ. Quamvìs autem parentes liberos, si vel refractarii sint, ita ut nulla prudens supersit spes emendationis, vel si grave admodùm crimen commiserint, aut se ipsos alere possint, nec educatione ampliùs opus habeant, etiam invitos ex familiâ ejicere possint, liberi tamen non nisi cum bonâ parentum veniâ discedere debent, præterquam si pater nullam justam haberet cau-

ſam eos reſtituendi; tunc enim etiam eo invito ſe ſeparare, & vel propriam inſtituere familiam, vel in alienam tranſire poſſunt. Quamvìs autem liberi ſibi ipſis de alimentis proſpicere queant, aut aliùnde jam habeant, unde ſe ſuſtentent, non tamen pater hoc ipſo eos ſtatim dimittere tenetur; quid ſi enim parùm capaces eſſent ad dirigendas proprias actiones, ſed multa adhuc hac in parte ipſis deeſſent? Nemo ſanè hoc caſu dixerit, liberos etiam invito patre ſe ab ejus familiâ ſeparare poſſe.

VIII.

Cæterùm licèt imperium parentum finitum ſit, obligatio tamen pietatis, & reverentiæ in liberis perpetuò durat, quia cauſa ejus perpetua eſt; fundatur enim immediatè in jure parentum, jus autem parentum in titulo generationis, qui titulus perpetuò durat, ac proinde etiam jus ex parte parentum, & obligatio ex parte liberorum perpetuò durat. Fundatur quidem etiam imperium parentum in liberos mediatè in titulo generationis, at obligatio liberos, quos genuêre, non tantùm alendi, quod etiam bruta faciunt, ſed præcipuè tanquam creaturas rationales benè educandi, & inſtituendi, ob quam cauſam natura parentibus immediatè dedit imperium, perpetua non eſt, ſed fines ſuos, ac terminos habet: finitâ ergo hac obligatione etiam finitum eſt imperium.

IX.

Secundò jus oritur in perſonas ex conſenſu, & quidem vel ex conſociatione, vel ex ſubjectione. Conſociatio maximè naturalis eſt conjunctio mariti, & uxoris, in qua ſocietate natura imperium dedit marito, in cujus familiam uxor tranſit, tum quia maritus per ſe loquendo judicio, & dotibus ad imperandum neceſſariis præſtantior eſſe ſolet, quàm uxor; *quidquid enim maſculinum*, inquit Ariſtoteles *lib. 1. Polit. cap. 8. naturâ magìs factum ad imperandum fœmineo*, tum quia naturale eſt, ut agens moveat paſſum, & cauſa principalis ſuum inſtrumentum. Maritus autem in generatione habet ſe per modum agentis, & cauſæ principalis, uxor verò per modum patientis, & inſtrumenti: ergo &c. P. Leſs. *de J. & J. lib. 2. cap. 46. dubit. 4. n. 24.* Grot. *§. 8. num. 1.*

X.

X.

Enascitur societas conjugalis ex conventione, quâ mas, & fœmina sibi mutuò jus tradunt in corpora sua ad usum humanæ generationis. Fidem ergo conjugalem non tantùm uxor marito, sed & maritus uxori debet, ac proinde nemini licet plures simul ducere uxores. Putat quidem Grot. *in* §. *9.* pluralitatem uxorum à Christo demum fuisse prohibitam, in veteri autem testamento nullam extare legem, quæ hoc prohibuerit, & ideo viros etiam sanctissimos plures unà habuisse uxores. Deinde addit, volenti uxorem suam dimittere *Deuteron. 24.* etiam modum dimittendi fuisse præscriptum, ex quo satis apparere arbitratur, quòd olim matrimonium non nisi talis fuerit cohabitatio maris cum fœmina, *quæ*, ùt loquitur *in cit.* §. *8. num. 2. fœminam constituerit quasi sub oculis, & custodiâ mariti*, intellige quoad usum humanæ generationis, ita ut fœmina quidem fuerit obstricta mari ad fidem, non autem versâ vice mas fœminæ. At multùm in hoc fallitur A. nam cùm Deus in paradiso instituit matrimonium, non nisi unum cum unâ conjungi voluit, velut patet ex *Genes. cap. 2. vers. 24.* & *Matth. 19. vers. 5.* ubi Christus, *non legistis*, inquit, *quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quòd autem in veteri testamento viri etiam sanctissimi plures unà habuerint uxores, factum est ex concessione divinâ; quamvìs enim ex institutione primævâ matrimonium tantùm sit conjunctio unius cum unâ, potuit tamen Deus tanquam supremus dominus uni viro jus dare in corpora plurium fœminarum. Similiter licèt matrimonium ex vi primævæ institutionis sit indissolubile, potest tamen Deus permittere, & Judæis propter duritiem cordis eorum per Mosen quoque permisit, ut possent dimittere uxores suas, *ab initio autem*, inquit Christus *cit. cap. 19. non fuit sic*, quibus verbis manifestè provocat ad primævam matrimonii institutionem, quam Christus restituit.

XI.

Cæterùm quamvìs liberi peccent, si non consultis, aut dissentientibus parentibus, sine justâ causâ matrimonium contrahant,

 matri-

matrimonium tamen ita contractum validum est, & ideo rectè PP. sacri Concilii Trident. anathemate damnant omnes illos, qui matrimonia à filiisfamilias sine consensu parentum contracta affirmant irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse. *seß. 24. cap. 1. in princip. de reformat. matrim.* Ratio est, quia liberi in eligendo statu non dependent ab imperio parentum, sed sui juris sunt. Nec obest, quòd peccent, quia ex hoc non statim inferri potest, matrimonium esse irritum, multa enim prohibentur, quæ, si fuerint facta, obtinent roboris firmitatem. Sic cum voto castitatis simplici matrimonium contrahere prohibitum est, si tamen contractum fuerit, valet. Sic etiam prohibitum est, rem ultra justum pretium vendere, non tamen propterea talis venditio est irrita. Non aliter igitur actus jure naturæ est nullus, quàm si vel deficiat potestas, aut voluntas, vel adsit incapacitas ex parte materiæ, vel denique turpitudo duret in effectu, velut latiùs explicavimus in Jure Publico Universali, quorum tamen nullum in proposito occurrit.

P. 1. c. 1. §. 2. n. 21. & duob. seqq.

XII.

Diximus paulò antè, pluralitatem uxorum vi primævæ institutionis matrimonii in paradiso factæ prohibitam esse, utrùm autem etiam ipso jure naturæ prohibita sit? non adeò expeditum esse videtur; negant enim haud pauci, plures tamen affirmant, quorum sententiam veriorem esse arbitror; nam primò adversatur pluralitas uxorum pacificæ, & tranquillæ conjugum cohabitationi, exemplo sint Sara & Agar *Genes. 21.* Rahel & Lia *Genes. 30.* Deinde adversatur etiam fini primario matrimonii, scilicet generationi prolis, saltem hactenus, quatenus illi, qui cum pluribus commiscentur, sæpè redduntur steriles, & infœcundi. Sic testatur Suidas, Salomonem ex mille fœminis non nisi unicum filium, & duas filias suscepisse. Denique tametsi prolis generatio non impediatur, educatio tamen non erit immunis ab omni discrimine, vix enim continget, ut una non magìs diligatur, quàm altera: hæc ergo, quæ præ aliis diligitur, facilè affectum, & curam paternam pro suis potissimùm liberis poterit impetrare, & efficere, ut cæteri negligantur. Multò magis polyviria, seu pluralitas virorum

rum jure naturæ prohibita eſt; repugnat enim primò generationi prolis, cùm fœmina, quæ pluribus ſe commiſcet, vel nunquam, vel rariùs pariat, ùt patet in meretricibus: eſt autem generatio prolis finis matrimonii primarius. Secundò adverſatur educationi prolis; cùm enim non conſtaret, quisnam ex pluribus maritis ejus pater eſſet, nullus eandem tanquam ſuam teneretur agnoſcere, & educare, & ita educatio ab omnibus negligeretur. Tertiò denique adverſatur tranquillæ cohabitationi, & paci conjugum, qui eſt finis matrimonii ſecundarius. Confer Dn. P. Schmier *P. 3. de ſponſ*[illegible]*. & matrim. cap. 2. ſect. 3. §. 2. & 3.* D. P. Pichler *ad tit. de ſponsâ duorum num. 9. & ſeqq.* Dn. P. Schmalzgrueber *ad eund. tit. num. 12.* & alios.

XIII.

Majus dubium eſt, quousque matrimonium inter perſonas ſanguine conjunctas jure naturæ prohibitum, & irritum ſit? In hac quæſtione facilè omnes conveniunt, matrimonium inter patrem & filiam, matrem & filium, non tantùm jure naturæ illicitum, ſed etiam invalidum eſſe. Dixi I. *tale matrimonium eſſe illicitum*; adverſatur enim reverentiæ, quam liberi jure naturæ parentibus debent, nam maritus, qui ſuperior eſt lege matrimonii, illam reverentiam præſtare non poteſt matri, quam natura exigit, nec patri filia; licèt enim in matrimonio inferior ſit, ipſum tamen matrimonium talem inducit ſocietatem, vi cujus non tantùm vir in corpus mulieris, ſed & mulier in corpus viri dominium habet, ac per conſequens neceſſariò reverentiam, quam filia patri debet, excludit. Et ſanè ab ejusmodi conjunctione Gentes moratiores omnes ſemper abhorruerunt, quem horrorem, & averſionem non niſi recta ratio potuit inſtillare, cùm bruta à concubitu cum parentibus non ſoleant abhorrere. Dixi II. *tale matrimonium etiam eſſe invalidum*, ratio eſt, quia turpitudo perpetuò durat in effectu, cùm tale matrimonium non tantùm turpe ſit in contrahendo, ſed etiam, & multò turpior ſit ejus uſus, ac proinde ipſe valor eſt contra jus naturæ. Utrùm autem matrimonium etiam inter ulteriores aſcendentes, & deſcendentes lineæ rectæ jure naturæ irritum ſit? Non æquè expeditum eſt; ſunt enim, qui putant, matrimonium in lineâ rectâ irritum eſſe in infinitum. Alii cenſent, impedimentum hoc

hoc dirimens durare tamdiu, quamdiu durat amicitia, & communicatio proprietatum individualium. Rurſus alii exiſtimant, illud non excedere gradum vigeſimum. Nonnulli illud extendunt ad gradum ſeptimum, alii ad gradum tantùm ſecundum, alii denique docent, ultra primum gradum matrimonium jure naturæ irritum haud eſſe, quam poſtremam ſententiam, pro qua poſt S. Thomam plûrimi ſtant AA. probabiliorem eſſe arbitror. Ratio eſt; quia avus non eſt principium neptis eſſentiale, ſed tantùm accidentale, nam ut quis filius ſit, tantùm deſideratur, ut à parentibus trahat originem, non etiam ut avum, & aviam habeat, velut patet in liberis Adami, qui nullum habuerunt avum, & aviam, ac proinde per accidens tantùm eſt, quòd alicujus parentes etiam habeant parentes. Certè avus reſpectu neptis non habet rationem genitoris, ſed ſolùm rationem cauſæ applicantis genitorem: cauſa autem applicans cauſam productivam effectûs, non eſt cauſa effectûs per ſe, ſed tantùm per accidens, ac proinde non debetur jure naturæ avo tanta reverentia, quanta debetur patri. Interim negari non poteſt, quin matrimonium avi cum nepte, & aviæ cum nepote naturalem quandam indecentiam contineat, quæ tamen non videtur tanta eſſe, ut jus naturæ propterea tale matrimonium debuerit reddere irritum. Sic etiam indecens eſt, ut patruus, vel avunculus ducat fratris, vel ſororis filiam, nemo tamen dixerit, tale matrimonium jure naturæ irritum eſſe. Confer Dn. P. Schmier *cit. Part. 3. cap. 3. ſect. 1. §. 4. à num. 41. uſque ad num. 49.* Dn. P. Schmalzgrueber *ad Tit. de conſanguinit. & affinit. num. 31. cum duob. ſeqq.* Dn. P. Pichler *ad eund. Tit. num. 13. & 14.*

XIV.

Par difficultas eſt de gradu primo lineæ transverſæ; nam quòd matrimonium inter collaterales in gradu ſecundo, vel ulteriori exiſtentes jure naturæ non ſit irritum, ſatis colligitur ex *cap. 8. x. de Divort.* ubi Innocentius III. aſſerit, infideles, qui in ſecundo, vel ulteriori gradu conſanguinitatis matrimonium contraxerunt, ad fidem converſos non eſſe ſeparandos: ergo tale matrimonium non eſt jure naturæ irritum, aliàs poſt converſionem utique eſſent ſeparandi. Dubium ergo tantùm eſt, utrùm matrimonium inter

fratrem,

fratrem, & sororem contractum ipso jure naturæ irritum sit? Videtur sententia negans esse probabilior, eò quòd frater, & soror non habeant inter se rationem principii, & principiati, sed tantùm à communi principio descendant: ergo non tenentur tantam sibi invicem exhibere reverentiam, quanta necessaria est ad hoc, ut dici possit, ejusmodi matrimonium ab ipso jure naturæ, irritatum esse. Certè jus naturæ si non sit sufficienter promulgatum, tam parùm obligat, quàm parùm obligat lex positiva, quæ non est sufficienter promulgata, cùm sufficiens promulgatio sit essentiale complementum omnis legis: atqui in proposito jus naturæ non est sufficienter promulgatum, cùm non modò tanta, si non major, stet auctoritas pro nostrâ, quàm contrariâ sententiâ, sed etiam rationes, quibus adversarii existentiam talis legis naturalis irritantis probare nituntur, facilem recipiant solutionem. Unde nec ipsi negant, aut negare possunt, summopere dubium esse, utrùm detur talis lex naturalis irritans, vel non? ergo hoc ipso tale matrimonium jure naturæ erit validum; quia tamdiu pro valore actûs pronuntiandum est, quamdiu non certò constat de existentiâ legis eundem irritantis. Exemplum talis matrimonii habemus in Abrahamo, & Sara; quamvis enim sint, qui dicant, Saram non fuisse sororem consanguineam Abrahami, sed fratris ejus Aran filiam, verba tamen Abrahami *Genes. 20. vers. 11.* satis clara esse videntur, ait enim: *aliàs autem verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris mea, & duxi eam in uxorem.* Nec adversatur, quòd conjugium fratris cum sorore *in Levit. cap. 18.* tanquam turpe prohibeatur, ait enim textus: *turpitudinem sororis tuæ non revelabis*; non enim omnia conjugia, quæ hoc *cap.* prohibentur, etiam jure naturæ prohibentur; nam primò sacrum Concil. Trident. *sess. 24. can. 3. de matrim.* anathema statuit in eos, qui asserunt, Ecclesiam non posse in nonnullis gradibus in Levitico expressis dispensare: atqui si omnia conjugia, quæ in Levitico prohibentur, ipso jure naturæ essent prohibita, non posset Ecclesia in ullo gradu dispensare: ergo &c. Deinde in Levitico prohibetur conjugium amitæ, & marterteræ cum nepote, non tamen prohibetur matrimonium patrui & avunculi cum fratris, & sororis filiâ, neque prohibetur matrimonium duorum patruelium: si autem matrimonium amitæ, & marterteræ cum nepote ipso jure naturæ

 esset

esset prohibitum, etiam matrimonium patrui, & avunculi cum fratris, & sororis filiâ, ac duorum patruelium eodem jure esset prohibitum, cùm omnes memoratæ personæ eodem gradu, scilicet secundo, inter se distent, ac proinde licèt in Levitico matrimonium fratris cum sorore prohibitum sit, ex hoc tamen non statim inferri potest, illud ipso etiam jure naturæ prohibitum, & irritum esse. Vocat quidem Deus conjunctiones ibidem expressas abominationes, & scelera à Gentibus commissa: at hoc tantùm intelligi debet de concubitu cum masculis, cum bestiis, cum parentibus, cum nuptis alienis &c. Vid. Dn. P. Schmier *suprà tit.* §. *4. à num. 49. & §. 5.* Dn. P. Schmalzgrueber *alleg. Tit. à num. 40. usque ad num. 49.* Dn. P. Pichler *ad eund. Tit. num. 15. & seqq.*

XV.

Connexum dubium est, utrum matrimonium inter affines contractum aliquando ipso jure naturæ irritum sit? In hac quæstione satis certum est primò, matrimonium non esse irritum, si affinitas orta sit ex copulâ fornicariâ, tametsi foret in gradu primo lineæ rectæ, veluti si quis duxisset concubinam sui patris; cùm ex copulâ fornicariâ nec reverentia, nec amicitia inter personas affines nascatur. Deinde etiam satis certum est inter Catholicos, matrimonium nec esse irritum jure naturæ in gradu primo lineæ transversæ, tametsi affinitas orta sit ex copulâ matrimoniali, veluti inter maritum, & defunctæ uxoris sororem, vel inter uxorem, & defuncti mariti fratrem; sic enim Sanctissimus Patriarcha Jacob tempore legis naturalis duas duxit sorores, Rachelem, & Liam, nec eo nomine tanquam transgressor legis naturæ reprehensus est. *Genes. 29.* Deinde lege Mosaicâ non tantùm permissum, sed etiam præceptum erat, ut frater fratris sui sine liberis defuncti viduam in uxorem ducat. *Deuteron. 25. vers. 5.* Porro in *cap. fin. x. de divort.* talia matrimonia cum viduâ defuncti fratris ab infidelibus contracta post eorum conversionem non dissolvuntur sed sustinentur. Denique in primo gradu lineæ obliquæ jam plures Pontifices dispensârunt. Non adversatur, quod *Levit. cap. 18. vers. 16.* matrimonium cum fratris uxore fuerit prohibitum; nam hæc non est prohibitio juris naturalis, sed positivi divini. Similiter non obstat illud S. Joannis Bapti-

Baptistæ ad Herodem: *non licet tibi habere uxorem fratris tui. Matth. 14. & Marc. 6.* quia Herodis frater adhuc vivebat, vel licèt jam fuisset mortuus, reliquit tamen is filiam Herodiadem, si autem quis decesserit relictis liberis, matrimonium inter fratrem defuncti, & ejus viduam lege Mosaicâ prohibitum erat.

XVI.

Controversum ergo duntaxat est, utrùm matrimonium non saltem jure naturæ sit irritum in gradu primo lineæ rectæ affinitatis, puta inter privignum & novercam, vitricum & privignam, socerum, & nurum, generum & socrum? Videtur probabilior sententia negans; nam primò inter memoratas personas nec datur ratio principii, & principiati, cùm omnes à diversis principiis procedant, nec vinculum specialis reverentiæ, cùm ista propinquitas tantùm sit adscititia, non autem congenita: sed neque talis est respectus erga vitricum, qualis est erga patrem naturalem, neque tantus affectus erga novercam, qualis est erga matrem naturalem: ergo deficit omne nullitatis fundamentum. Deinde matrimonium contractum in gradu primo lineæ rectæ jure naturæ non est irritum si affinitas sit orta ex copulâ fornicariâ, velut paulò antè ostendimus: ergo neque erit irritum, si orta sit ex copulâ matrimoniali; nam stando in jure naturali eadem est conjunctio, sive copula sit licita, sive illicita. Porro in Concilio Agathensi relato in *cap. 8. caus. 35. Quæst. 2. & 3.* matrimonium privigni cum novercâ imposterum quidem prohibetur, antè autem contractum non dissolvitur. Similiter in Concilio Epaumensi *can. 30.* & Aurelianensi *3. can. 10.* in infidelitate contractum post conversionem præcipitur servari. Denique pro valore matrimonii tamdiu pronuntiandum est, quamdiu non certò constat de existentiâ Legis illud irritantis. Non adversatur, quòd in veteri testamento concubitus cum novercâ, vel nuru pœnâ mortis fuerit punitus, *Levit. cap. 20.* hoc enim accipi debet de concubitu fornicario, non matrimoniali. Deinde nec obstat illud Apostoli *1. ad Corinth. 5.* ubi ait: *auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Apostolus enim loquitur de casu, quo pater adhuc vivit. Confer Dn. P. Schmier *suprà cit. cap. 3. sect. 2. §. 4. à num. 149.* Dn. P. Schmalz-

Schmalzgrueber *alleg. Tit. à num. 101.* Dn. P. Pichler *ad eand. Tit. num. 26. & seqq.*

XVII.

Caeterùm ne fortè quempiam decipiant vocabula *concubinatus*, & *concubina*, ita ut quoties illa legerit, statim putet intelligi conjunctionem fornicariam, ideo sciendum est, quandoque etiam indissolubilem unius cum unâ affectu conjugali initam consociationem, tametsi verum sit matrimonium, concubinatum tamen, non matrimonium, & quae ita juncta est, concubinam, non uxorem vocari. Ita accipitur vox *concubina in can. 4. & 5. Distinct. 34.* ubi Christianis permittitur aut uxorem, aut illius loco concubinam habere. Hoc sensu etiam accipitur hoc vocabulum *Genes. 25.* ubi dicitur, Abrahamum filiis concubinarum largitum esse munera, & saepè alibi. Nimirum quae solennitatibus usu olim receptis ducta fuerat, uxor, quae verò sine illis solennitatibus conjuncta erat, concubina vocabatur.

XVIII.

Praeter consociationem matrimonialem dantur & aliae tum publicae, tum privatae: publicae porro aut sunt in populum, aut ex populis. Consociatio in populum civitas dicitur, quae verò fit ex populis, consurgit ex foedere vel simplici, vel systematico. Habent autem seclusis pactis & legibus omnes consociationes hoc commune, quòd in iis rebus, ob quas quaevis fuit instituta, pars major habeat rationem integri, ita ut singulos, qui in illâ societate sunt, perinde obliget, ac si omnes unanimi voce consensissent, cujus rationem in Jure Publico Universali explicavimus. Excipitur societas foederatorum, in qua pluralitas suffragiorum, nisi idipsum in foedere fuerit expressum, non praeponderat, sed necesse est, ut unanimis omnium, & singulorum consensus interveniat, cùm enim quilibet foederatorum summum imperium retineat, unus nihil juris obtinet in alterum.

P. 2. §. 7. n. 2. vers. 2.

XIX.

XIX.

Diximus paulò antè, partem majorem habere rationem integri, ac proinde si vota sint paria, nihil agitur; cùm enim neutra pars votorum pluralitate alteram vincat, neutra alteri cedere tenetur, ac proinde eo, quo erat, res manet loco. Quòdsi quidam propter absentiam, aut aliter impediti jure suo suffragium dandi uti non possint, vel uti nolint, eorum jus interim accrescit præsentibus, ita ut, nisi lex, aut consuetudo obstet, jus universitatis etiam ad unum recidere, & is, si negotium moram non patiatur, universitatis nomine decernere queat; quamvis enim jure Romano requiratur, ut duæ saltem universitatis partes præsentes sint, hoc tamen non videtur esse naturale. Grot. §. *18. & 20.* & ibidem Ziegler & Hennigef.

XX.

Quæsitum est, utrùm, si plures judices dissonas ferant sententias, illæ conjungi possint, ita ut majora consurgant? Placet interesse, utrùm planè diversæ sint, vel una partem alterius contineat. Illæ conjungi haud possunt: hæ autem in eo, in quo conveniunt, conjungi possunt. Sic si unus reum morte puniendum, alter eum relegandum esse pronuntiet, tertius verò eundem absolvat, nulla harum sententiarum, quia planè diversæ sunt, cum aliâ conjungi potest. Econtra si unus reum condemnet in XX. alter in XV. tertius verò eundem absolvat, jam sententia secundi cum sententiâ primi conjungi potest, ita ut reus sit condemnatus in XV. nisi prudens sit præsumptio, quòd is, qui in XX. condemnavit, præcisè huic summæ intentionem suam alligaverit, ita ut noluerit condemnare in summam minorem; nam hoc casu sententiæ planè essent diversæ, & ita textum *in l. 27. §. 3. f. de receptis &c.* & *in cap. 1. de arbitr. in 6.* temperandum esse arbitramur. Vid. Grot. §. *19.*

XXI.

Inter socios hic quidem ordo naturalis est, ut, qui prior in societatem venit, præcedat, quem morem etiam in Christianorum Regum, ac populorum societate antiquitùs obtinuisse ait A. ut, qui

qui primi Christianismum professi essent, in Conciliis ab Ecclesiâ institutis cæteros præcederent, hoc tamen perpetuum non esse satis patet. Quòdsi societas possessionum causâ sit inita, vel saltem ex modo possessionum dignitas sociorum desumatur, non tantùm ordo præcedendi ex quantitate possessionum sumi, sed & sententiæ æstimari solent, nisi aliud ab initio, cùm in societatem coiretur, inter socios placuerit. Unde etiam jus Romanum constituit, ut in multis casibus major pars non ex numero personarum, sed ex modo debiti, aut magnitudine portionum, quam aliquis in re habet, desumatur, velut *in l. 8. ff. de Pact. l. 14. ff. deposit. l. 16. ff. de rebus author. judic. possidend.* Grot. §. *21. & 22.*

XXII.

Omnium autem societatum perfectissima est civitas, quæ maximum jus habet in partes, ex quibus constat, adeò ut, licèt singuli, qui in cœtum perfectum coaluerunt, jure naturæ libertatem habeant, etiam non impetratâ veniâ, emigrandi, & domicilium suum aliò transferendi, nisi peculiari vinculo sint obstricti, aut eorum discessus vergat in præjudicium Reipublicæ, hanc tamen libertatem naturalem lege publicâ restringere, & prohibere possit, ut nullus subditorum, nisi veniâ priùs impetratâ, discedat, velut, multorum etiam populorum legibus prohibitum esse constat; qui tamen vel vi libertatis naturalis, vel veniâ impetratâ emigrârunt, in eos perinde, ùt in exules, quos propter delictum ejecit, civitas
P. 5. c. 1. nullum amplius jus retinet, quæ omnia in Jure Publico Universali
§. 1. a n. latiùs sunt explicata, quò lectorem remittimus.
12. usque ad n. 17.

XXIII.

Subjectio ex consensu aut privata est, aut publica. Privata multiplex esse potest, sicut multiplicia sunt regiminum genera. Nobilissima species est arrogatio, qua aliquis ita sed dat in familiam alterius, ut ei subsit ad eum modum, quo filius maturæ ætatis subest patri naturali, quo facto imperium quidem paternum in arrogatorem transfertur, obligatio tamen pietatis ex parte filii non exspirat, quia, ùt suprà diximus, ejus causa perpetua est, fundata scilicet in generatione, quæ à patre avelli haud potest.

XXIV.

XXIV.

Ex adverſo ignobiliſſima ſubjectionis ſpecies eſt ſervitus, in quam quis alteri ſponte ſe addicit, ùt olim Germani, qui noviſſimo aleæ jactu de libertate contendebant, ubi victus voluntariam ſervitutem adibat, ùt refert Tacit. *de Moribus German. cap. 24. num. 4.* Qamvis autem olim apud multos populos domini impunè potuerint ſervos occidere, jure tamen naturæ ſervitus jus vitæ, & necis non continet, nam hoc jure ex propoſito interfici nemo poteſt, niſi vel in pœnam ob commiſſum crimen capitale, vel ad neceſſariam vitæ, aut rerum noſtrarum defenſionem, ſed ſi in terminis naturalibus conſideretur, in perpetuâ duntaxat conſiſtit obligatione præſtandi operas pro alimentis, & aliis vitæ neceſſariis, ac proinde nihil nimiæ habet acerbitatis, cùm perpetua hæc obligatio perpetuâ alimentorum certitudine compenſetur. Grot. §. *27. & 28.*

XXV.

Jure Romano, qui ex ancillâ naſcitur, ſervilis eſt conditionis, quia partus ſequitur ventrem. Hanc rationem non ſatìs juri naturali congruere, ſed ſi pater aliquâ ſufficiente ratione cognoſci poſſit, partum, ſecluſâ lege civili, non minùs patrem, quàm matrem ſequi putat A. §. *29.* Unde ſi uterque parentum ſervitutem ſerviat, jus domini in prolem ſervilem hoc caſu ex ipſâ alimentorum, & eorum, quæ vitæ neceſſaria ſunt, ſubminiſtratione naſci arbitratur; cùm enim diu alendi ſint liberi ex ſervis nati, antequam opera eorum domino utilis eſſe poſſit, ſequentes autem operæ ſui temporis alimentis reſpondeant, ideo eos ſervitutem effugere non poſſe, niſi pro alimentis, quantum ſatìs eſt, reddant. Ita Grot. Neſcio autem, utrùm non fortè cum Hennigeſ. rectiùs dicatur, quòd etiam jure naturæ partus ſequatur conditionem matris, ùt ejuſdem fructus; licèt enim jus Romanum partus ancillarum ob hominis præſtantiam nolit eſſe in fructu, jure tamen naturæ etiam partus ſerviles inter fructus ancillarum computari poſſunt, nec enim proprietas vocabuli repugnat. Uti ergo partus quadrupedum, ita etiam partus ancillarum, tanquam fructus ad dominum ſpectabit.

XXVI.

XXVI.

Dantur & servitutes imperfectæ, quæ vel in diem sunt, vel sub conditione, vel ad certas res, ùt libertorum, qui olim apud Germanos teste Tacit. *de Morib. German. cap. 25. num. 4.* non multùm supra servos erant; statu liberorum, qui testamento manumissi sunt sub conditione, quæ adhuc pendet; nexorum, & addictorum, qui ob æs alienum creditoribus vel ultrò, vel sententiâ judicis operas præstant; glebæ adscriptorum &c. quò A. §. *30.* etiam refert eos, qui ex patre libero, & matre ancilla nati sunt, quia scilicet putat, prolem utriusque parentis communem esse. Sed nobis verius videtur, tales veros esse servos, eò quòd, ùt paulò ante diximus, probabiliùs etiam jure naturæ partus sequatur ventrem. Hinc ex adverso qui ex matre liberâ, & patre servo natus est, nullo modo servus, sed seclusâ etiam lege civili, liber erit.

XXVII.

Publica subjectio est, qua populus, qui sui juris erat, se alteri, vel Regi, vel Optimatibus, vel etiam populo in ditionem dat, exemplum habemus in Capua, & populo Collatino apud Liv. *lib. 7. cap. 31. & lib. 1. cap. 37.*

XXVIII.

Ex delicto denique nascitur subjectio, si quis propter commissum crimen libertate privetur, & in servitutem redigatur, veluti libertus, qui erga patronum ingratus extitit. *l. 2. Cod. de libert. & eor. liber.* Possunt autem ex causâ delicti non tantùm singuli libertate personali, sed & populi libertate civili privari, & in servitutem publicam redigi, ut Gabaonitis accidit. *Josue cap. 9.*

CAPUT

CAPUT VI.

De acquisitione derivativâ facto hominis.

SUMMARIA.

I. *Quid requiratur ad alienationem inter vivos?*
II. *Traditio jure naturæ ad translationem dominii necessaria non est.*
III. *An & quatenus summum imperium alienari possit?*
IV. *Minores functiones civiles Reges etiam jure hæreditario sine consensu populi concedere possunt.*
V. *Bona autem coronæ sine consensu populi alienare haud possunt.*
VI. *Facultas testandi post introducta rerum dominia descendit ex ipso jure naturæ.*

I.

Acquisitione derivativâ aliquid nostrum fit vel facto hominis, vel beneficio Legis. Facto hominis per alienationem vel inter vivos, vel in mortis eventum. Ad alienationem inter vivos ex parte alienantis duo requiruntur. Primum est, ut ille jus alienandi habeat. Alterum, ut voluntas alienandi verbis, vel aliis signis externis sufficienter manifestetur; actus enim interni, quamdiu manent inter secreta cordis humani, non sunt idonei ad commercium, & communicationem inter homines. Ex parte illius, in quem fit alienatio, itidem duo requiruntur. Primò voluntas accipiendi, quæ voluntatem alienandi quidem plerumque sequitur, aliquando autem, ùt in stipulatione, etiam præcedit; censetur enim durare, nisi mutatio appareat. Secundò ut voluntas acceptandi signo aliquo externo declaretur. Grot. §. *1. & 2.*

II.

Jus Romanum insuper ad translationem dominii etiam traditionem requirit. *l. 20. Cod. de Pact.* At hæc jure naturæ necessaria non est, cùm ipso jure civili in multis casibus dominium citra traditionem transferatur, ut rei donatæ retento usufructu *l. 28. Cod. de Donat.* rei legatæ *l. 64. ff. de furt.* rei venditæ, vel donatæ Ecclesiis, & piis locis, aut civitatibus. *l. ult. §. 1. Cod. de Ss. Eccles.*

in societate universali omnium bonorum. *l. 1. §. 1. & l. 2. ff. pro socio*, quòd jus civile constituere non potuisset, si traditio jure naturæ necessaria esset ad translationem dominii. Less. *lib. 2. de J. & J. cap. 3. Dubit. 3. num. 12.* Grot. *cit.* §. *1. num. 2. & cap. 8.* §. *25.*

III.

Alienari possunt non tantùm res privatæ, sed & publicæ, quò primò pertinet summum imperium. Ubi tamen interest, utrùm illud sit patrimoniale, vel non? Patrimoniale ab eo, in cujus pleno, & absoluto jure proprietatis existit sive ex toto, sive ex parte liberè alienari potest. Non patrimoniale verò non aliter alienari potest, quàm si populi, vel Procerum regni consensus accedat; imò si pars tantùm alienanda sit, præter consensum reliqui corporis etiam partis alienandæ consensus requiritur; aliàs inutilis erit alienatio, excepto casu necessitatis, vel publicæ utilitatis, ubi pars etiam invita alienari, & alterius imperio subjici potest.

J. P. U. P. 2. cap. un. §. 3. num. 2. & seqq.

IV.

Aliud dicendum esse videtur de minoribus functionibus civilibus, quas Reges etiam in Regno non patrimoniali, & quidem jure quoque hæreditario, inconsulto populo, probabiliùs concedere possunt, quia per hoc corporis, & summi imperii integritas non imminuitur. Et ita passim etiam receptum esse videmus. Dissentit Grot. §. *10.* eò quòd Reges non nisi *jus temporarium* habeant: *ergo*, inquit, *etiam effectus non nisi temporarius esse potest*, quibus verbis hoc velle videtur, quòd in regno non patrimoniali non possint Reges successores obstringere, ut servent, quod ipsi concesserunt. At licèt directè eos obligare nequeant, possunt tamen obligare indirectè mediante populo, qui deferendo imperium simul etiam potestatem dedisse censetur, ut benè meritis tales minores functiones jure etiam hæreditario concedere possint, ac proinde perinde est, ac si populus immediatè per se concessisset. Cùm ergo Successores imperium habeant à populo, necessariò etiam ejusmodi concessiones ab antecessoribus ex voluntate populi factas servare tenentur.

V.

V.

Secundò ad res publicas pertinent bona coronæ, seu patrimonium populi, cujus fructus destinati sunt ad sustinenda Reipublicæ, aut regiæ dignitatis onera. Hæc bona Reges itidem non aliter alienare possunt, quàm si populi consensus accedat, quia in illis non nisi usumfructum habent, aliquando tamen hic consensus ex scientiâ, & silentio etiam non longi temporis præsumitur. Planè si justa subsit causa, & Rex jus indicendi tributa habeat, is partem patrimonii publici saltem pignori obligare potest, quæ omnia in Jure nostro Publico Universali latiùs fuerunt explicata. cit. cap. un. §. 3. num. 1.

VI.

In mortis eventum fit alienatio per testamentum. Quanquam autem testamentum, perinde, ùt alii actus, formam accipere possit à jure civili, ipsa tamen testandi facultas post introductum dominium descendit ex jure naturæ; nemo quidem pro eo tempore disponere potest, quo quis non ampliùs dominus est: at testator non disponit pro eo tempore, quo is non ampliùs dominus est, quia non disponit, postquam mortuus est, sed tota dispositio ab eo vivente perficitur, licèt effectum demum post mortem consequatur, quod simplicitati juris naturæ neutiquam repugnat; idem enim contingere potest in donatione inter vivos, si scilicet donans ante acceptationem ab altero factam moriatur; nam & hoc casu donatio demum post mortem donantis consequitur suum effectum, postquam nimirum donatarius donationem sibi à defuncto factam acceptaverit. Non malè igitur A. §. *14. num. 1.* testamentum descripsit *esse alienationem in mortis eventum ante eam revocabilem, retento interim jure possidendi, ac fruendi.* Dissentit Puffendorf. *l. 4. cap. 10. num. 2.* qui putat, testamentum non posse, strictè loquendo, vocari alienationem, eò quòd in omni alienatione requiratur, ut duorum voluntates, & quidem eodem tempore conspirent, & velut uniantur. Rectè; at hoc etiam in proposito contingit, voluntas enim testatoris litteris, vel auribus testium commissa ejus morte non exspirat, sed hoc ipso, quòd ante mortem non fuerit revocata, perdurat, ac proinde si hæres institutus hæreditatem sibi delatam agnoscat, ejus voluntas, & testatoris voluntas jam eodem tempore conspirant, & velut uniuntur, perinde ùt in donatione

inter vivos, si donans ante acceptationem mortuus sit, & donatarius eandem post mortem donantis acceptet.

CAPUT VII.

De acquisitione derivativâ beneficio legis.

SUMMARIA.

I. *Quomodo beneficio legis naturalis nobis acquiratur dominium rei alienæ ad explendum jus nostrum?*

II. *Successio ab intestato post introductum dominium fundatur in præsumptâ voluntate defuncti.*

III. *Jure naturæ debentur alimenta primò liberis, etiam extra matrimonium susceptis, donec se ipsos alere possint.*

IV. *Et quidem non tantùm primi, sed & ulterioris gradûs, si proximiores parentes decesserint.*

V. *Secundò debentur parentibus, si se non ampliùs alere queant.*

VI. *Liberi non aliter succedunt parentibus, quàm si constet, ex illis eos natos esse.*

VII. *Post liberos, & parentes ab intestato succedunt collaterales, ubi distingui debet inter bona paterna, vel avita, & noviter acquisita.*

I.

ACquisitio derivativa, quæ fit beneficio legis naturalis, vel Gentium, vel civilis. A. §. 1. ubi meritò tanquam injustam damnat legem, quæ bona naufragorum fisco addicit, nisi enim justa præcedat causa, nemini, quod suum est, jure auferri potest. Beneficio legis naturalis nobis acquiritur dominium primò, si rem mihi debitam, aut loco rei debitæ, vel meæ, ubi non possum jus meum aliter consequi, aliam, quæ tantundem valet, debitori, vel injusto detentori auferam, nisi enim rei apprehensæ dominus fierem, jus meum non expleretur, in quo tamen finis apprehensionis consistit. Et hoc in statu naturali satis est expeditum, quia in hoc statu quilibet sibi jus dicere, & quod jus esse credit, manu exequi potest. At in statu civitatis, nisi illa propter rebellionem, aut

aut dissidium subditorum quasi in anarchiam sit prolapsa, hoc permissum haud est. Quòdsi judicium ad momentum duntaxat esset, ut si debitor aufugerit, hoc casu licitum quidem est fugitivo, si debitum non possem aliter consequi, tantum, quantum mihi debet, eripere, interim tamen dominium à judicis addictione erit exspectandum. Grot. §. 2. ubi in fine subjungit, etiam tunc legem de judiciis cessare, & ad jus pristinum rediri, si jus quidem certum sit, probatio autem deficiat. Sed hoc non de violentâ acceptione, sed occultâ tantùm compensatione intelligendum esse ostendi in Jure Publ. Univers. P. 3. c. 1. §. 4. n. 3.

II.

Secundò beneficio legis naturalis nobis acquiritur dominium per successionem ab intestato, quæ post introductum dominium fundatur in præsumptâ voluntate defuncti; cum enim credibile non sit, voluisse eum, ut bona sua multis sæpè laboribus parta, si de iis ante mortem non disposuisset, tanquam derelicta cuivis primò occupanti cedant, necessariò sequitur, ut ad illum devolvantur, cujus ea esse voluisse defunctum maximè erat probabile. Creditur autem in dubio id quisque voluisse, quod æquissimum, atque honestissimum est. In hoc autem genere prima causa est ejus, quod debetur, proxima ejus, quod quidem non debetur, officio tamen congruit. Grot. §. 3.

III.

Debentur alimenta, & quidem primo loco liberis, non tantum primi, sed & ulterioris gradûs, sive ex filiis, sive ex filiabus descendant, sive ex legitimo matrimonio, sive extra matrimonium sint procreati, adeò ut parentes etiam ex damnato coitu susceptos alere teneantur; cur enim innocens proles propter delictum alienum fame pereat? Imposuit natura parentibus hanc obligationem propter generationem, qui enim generando vitam dedit, etiam quantum in ipso est, & quantum necesse est, operam dare debet, ut vita, quam dedit, conservetur. Hinc etiam bruta ex instinctu naturali fœtibus suis necessaria subministrant alimenta. Falluntur ergo, qui putant, rationi naturali satis quidem consentaneum esse,

ut liberi à parentibus alantur, non verò esse debitum justitiæ commutativæ, utpote quæ inter patrem, & filium quà talem propter defectum alteritatis personarum non datur. Durat autem hoc debitum eò usque duntaxat, donec liberi se ipsos alere possint. Grot. §. 4.

IV.

Planè quod paulô antè diximus, etiam liberis ulterioris gradûs alimenta deberi, hoc ita intelligendum est, ut eo demum casu procedat, quo parentes proximiores decesserunt; tunc enim æquum est, ut avus, & avia pro mortuo filio, & filiâ curam suscipiant nepotum, & neptium, & sic deinceps, unde jus repræsentationis originem suam traxisse videtur. Si autem parentes primi gradûs extent, avus, & avia alimenta nepotibus dare haud tenentur. Grot. §. 6.

V.

Deinde debentur alimenta parentibus; si enim Proximo in necessitate constituto tenemur succurrere, quantò magis parentibus, à quibus vitam, & alia plurima accepimus beneficia? Nihilominus tamen ratio naturalis, etiam sepositâ lege civili, ad successionem primo loco vocat liberos, postea demum parentes; in liberis enim per se est, quòd alimentis indigeant; nam quando nascuntur, nihil secum afferunt, unde vivant, in parentibus autem tantum per accidens est, quòd se ipsos non possint alere. A. §. 5.

VI.

Non aliter autem liberi parentibus ab intestato succedunt, quàm si constet, ex illis eos esse natos, præsumuntur verò nati esse, si inter illas personas matrimonium sit contractum, quamvìs hæc præsumptio per certiores conjecturas elidi possit. Deinde ita demum succedunt, si parentes eos non excluserint à successione, quo tamen casu alimenta saltem ipsis sunt relinquenda, nisi tale commiserint delictum, propter quod mortem sint promeriti. Porro evenire potest non tantùm ex lege, sed & ex pacto, ut, qui ex justo conjugio sunt nati, sola alimenta habeant, aut saltem, à præcipuâ hæ-

reditate excludantur, exemplo sit matrimonium ad morganaticam contractum. Grot. §. *7. & 8.*

VII.

Post liberos, & parentes ex præsumptâ defuncti voluntate propter naturalem propensionem erga familiam suam, ex qua ortum aliquis trahit, ab intestato succedunt collaterales. Quis autem ordo inter eos servandus sit, non satis est expeditum. A. §. *9.* & meo judicio rectè distinguendum esse putat inter bona paterna, & avita, & inter noviter acquisita. In bonis paternis, & avitis succedunt primò liberi ejus, à quo bona immediatè profecta sunt, & sic deinceps; cùm enim moriturus non possit ampliùs dominium in res suas retinere, non creditur is voluisse perdere benefaciendi materiam, in beneficiis autem naturalis ordo hic est, ut imprimis gratiam referamus ei, à quo beneficium accepimus, & postea demum amico conferamus beneficium. Refertur verò gratia vel viventibus, vel jam mortuis in eorum liberis, qui naturaliter pars sunt parentum, & quibus, si viverent parentes, maximè vellent, benefieri. Cùm igitur bona provenerint à parentibus, præsumitur defunctus voluisse, ut illa ad parentes, unde provenerunt, vel iis non ampliùs existentibus, ad eorum liberos revertantur. In bonis autem noviter acquisitis, cessante officio referendi gratiam, successio ei defertur, qui defuncto charissimus fuisse creditur, qualis ex communi hominum sanorum inclinatione censetur esse, qui gradu cognationis proximè defunctum attingit. Idem dicendum est de bonis paternis, & avitis, si nec ipsi, à quibus venerunt, nec eorum liberi extent, ita ut officium referendi gratiam cesset. Ita Grot. §. *9. & 10.* qui jam transit ad successionem regnorum, quam materiam in Jure Publico Universali plenè excussimus. P.2.c.un §.4.per tot.

CAPUT

CAPUT VIII.

De acquisitionibus, quæ vulgò dicuntur Juris Gentium.

SUMMARIA.

I. *Ex modis acquirendi, quos JCti Romani Juris Gentium esse dicunt, sola occupatio bellica ad Jus Gentium propriè dictum pertinet.*

II. *In libertate naturali existunt etiam feræ in sylvis circumseptis, & pisces in stagno, aut lacu.*

III. *Si fera capta custodiam nostram evaserit, etiamsi eidem signum aliquod sit appensum, tamen nostra esse desinit.*

IV. *Dominium feræ in naturali libertate existentis etiam per apprehensionem mediatam nobis acquiri potest.*

V. *Res littorales, & pro derelictis habitæ, nec non thesaurus perinde ut feræ bestiæ, jure naturæ occupanti cedunt.*

VI. *Accessiones fluviatiles non Juri naturæ, sed Juri Civili originem suam debent.*

VII. *Nam Jure naturæ incrementum alluvionis cedit populo.*

VIII. *Idem dicendum de integrâ terræ parte ripis adjectâ, postquam coaluit.*

IX. *Et Insulis vado cohærentibus.*

X. *Ut & parte alvei siccatâ, vel toto alveo deserto.*

XI. *Agri inundati possessio Jure naturæ piscando retinetur.*

XII. *Fœtus animalium Jure naturæ semper ex integro pertinent ad dominum matris.*

XIII. *Jure naturæ fructus ex re alienâ percepti non fiunt bonæ fidei possessoris.*

XIV. *Accessiones artificiales, puta specificatio, adjunctio, inædificatio, scriptura, & pictura Juri naturæ sunt incognitæ.*

XV. *Etiam plantatio, & satio modi acquirendi naturales haud sunt.*

I.

ACquisitionem, quæ fit beneficio legis naturalis, excipit illa, quæ fit beneficio Juris Gentium; quamvis autem JCti Romani

mani complures acquirendi dominii modos recenseant, quos Juris Gentium vocant, sola tamen huc pertinet occupatio bellica, de qua *in lib. 3.* agemus, cœteri omnes vel referendi sunt ad jus naturæ, vel ad jus Civile, non solius populi Romani, sed multarum circa Nationum: quod tantùm est jus Gentium impropriè dictum, quia non pertinet ad mutuam Gentium inter se societatem, sed ad cujusque populi tranquillitatem, unde & ab uno populo aliis inconsultis mutari potest. A. §. *1.*

II.

Ad jus naturæ refertur occupatio rerum, quæ nullius sunt, quæ in duas abit species, venationem, & inventionem. Venatio porro in venationem in specie, aucupium, & piscationem. Qui ergo feram bestiam capit, ipso jure naturæ fit dominus captæ, modò in naturali exstiterit libertate, in quâ non illa tantùm animalia existere dicuntur, quæ in infinitum vagari possunt, verùm etiam, quæ certo loco, tantæ tamen vastitatis, inclusa sunt, ut ad lubitum capi, & apprehendi nequeant, veluti sunt feræ in sylvis circumseptis, & pisces in stagno, aut lacu. Nec quicquam refert, utrùm inde adhuc elabi possint, vel non, & porro, utrùm stagna, aut lacus ipsâ loci naturâ, vel operâ hominum ita muniti sint, ut omnem piscibus exitum præcludant, nam qui stagnum, aut lacum munit, non hoc ipso pisces capit, sed eorum capturam duntaxat faciliorem, & spem suam certiorem reddit. Dispar ratio est piscium, qui in piscinam conjecti, & ferarum, quæ vivariis inclusæ sunt, quæ procul dubio à nobis possidentur, ac per consequens non ampliùs existunt in libertate naturali, nam pisces in piscinam conjecti, & feræ vivariis inclusæ ad lubitum capi, & extrahi possunt, non autem, qui in stagno, aut lacu sunt, & feræ, quæ in sylvis circumseptis vagantur, ac proinde nec dici possunt, naturali libertate excidisse, quippe, quæ non quâvis inclusione amittitur, sed eâ demum, quâ ita coërcentur, ut ad libitum capi, & apprehendi possint. *l. 3.* §. *14. ff. de A. vel A.* P. Dn. Braun. *de Venat. cap. 1.* §. *3. num. 11.* & *12.* dissentit Grot. §. *2.*

III.

Quodſi fera capta cuſtodiam noſtram denuo evaſerit, & in libertatem naturalem ſeſe receperit, etiam noſtra eſſe deſinit, & rurſum fit occupantis: uti enim feræ per amiſſionem libertatis noſtræ fiunt, ita & per recuperationem libertatis noſtræ eſſe deſinunt. Diverſum obtinet in cæteris rebus, quarum dominium à poſſeſſione initium habet; tametſi enim earum poſſeſſio amittatur, non tamen propterea amittitur dominium. Ratio diverſitatis eſt, quia aliæ res ſine vi in poteſtate noſtrâ retinentur: feræ autem non niſi vi occupari, nec niſi vi in poteſtate noſtrâ retineri poſſunt. Unde cùm perpetuò poſſeſſioni obluctentur, etiam perpetuâ velut occupatione opus eſt. Aliter Grot. qui in §. 3. exiſtimat, per ſe non amitti dominium feræ, quæ cuſtodiam noſtram evaſit, ſed ex ſolâ probabili conjecturâ, quòd ob difficillimam perſecutionem eam pro derelictâ habere credamur, præſertìm, cùm internoſci, quæ noſtra fuerit, ab aliis non poſſit, quam conjecturam per alias conjecturas ait elidi poſſe, ut ſi γνωρίσματα, ſive crepundia feræ eſſent appenſa, aliæve notæ impreſſæ. At ejusmodi ſigna, & ſymbola infinitam illam, quam feræ beſtiæ à naturâ inſitam habent, vim vagandi non coërcent, ac proinde efficere haud poſſunt, ut dominium earum retineatur. Intelligitur autem fera cuſtodiam noſtram evaſiſſe, & in ſuam naturalem laxitatem rediiſſe, quando vel oculos noſtros effugit, vel in conſpectu quidem noſtro eſt, ita tamen, ut difficilis ſit ejus perſecutio, veluti ſi lepus captus è manibus noſtris elapſus rurſus nemora petat.

IV.

Ut igitur ferarum in naturali libertate exiſtentium dominium acquiramus, opus eſt apprehenſione; nam ferarum dominium ſine poſſeſſione acquiri nequit, poſſeſſionem autem non aliter, quàm apprehenſione adipiſcimur. Non tamen præciſè requiritur apprehenſio immediata, ſed ſufficit mediata, ſeu quæ fit idoneis inſtrumentis, modò duo concurrant. Primum eſt, ut inſtrumenta ſint in noſtra poteſtate; aliàs enim fera dici non poteſt in noſtram poteſtatem perveniſſe. Alterum, ut fera iisdem ita concluſa ſit,

ut

ut ſaltem intra id tempus, quo ad eam perventuri ſumus, ſe inde extricare haud poſſit. Unde facilè reſolvi poteſt quæſtio, utrùm ſufficiat, feram vulnerâſſe? refert nimirum utrùm fera ita ſit vulnerata, ut non potuerit ampliùs evadere poteſtatem vulnerantis procul abeundo, vel utrùm adhuc poterat effugere per ſaltus, & ſeſe oculis venatoris ſubducere. Illo caſu ſufficit, feram vulnerâſſe, perinde enim eſt, ac ſi laqueo eam tenerem, aut lanceâ, vel gladio transverberâſſem. Hoc autem caſu vulnerâſſe non ſufficit, etſi enim, qui vulneravit, ſpem fortè capiendi habeat, multa tamen accidere poſſunt, quæ ſpem iſtam fruſtrentur, & ut fera evadat, ſiquidem multa cadunt inter calicem, ſupremáque labra. Grot. §. *3. in fin. &* §. *4.* Moribus hodiernis feram vulneratam, quamdiu eandem perſequimur, alius capere haud poteſt, ſed, qui vulneravit, ſanguinantem etiam extra proprium ſaltum XXIV. horis, nonunquam etiam diutius perſequi poteſt, modò in ipſo perſecutionis inceptæ loco ſignum aliquod, puta, pileum vel ſimile quid in rei teſtimonium deponat. Knipſchilt *de Nobilit. lib. 3. cap. 5. num. 186.*

V.

Inventio vel earum rerum eſt, quæ nunquam ullius fuerunt, vel quæ dominum habere deſierunt. Illius generis ſunt res in mari, aut littore maris natæ. Hujus generis verò theſaurus, & res pro derelictis habitæ, quæ omnes non minùs, ac feræ beſtiæ, jure naturæ primo occupanti cedunt. Uti autem Principes jus venandi, excluſis ab eo ſubditis, ita etiam jus quærendi, & occupandi res littorales paſſim ad ſe traxerunt, ſed & theſauros in quocunque loco repertos in ſolidum ſibi vindicare ſolent.

VI.

Ex adverſo ad jus civile, exceptâ fœturâ animalium, referendæ ſunt omnes cœteræ acceſſionis ſpecies, quod ut appareat, breviter easdem percurremus. Eſt igitur acceſſio vel naturalis, vel artificialis: naturalis porrò vel continua, vel diſcreta. Species acceſſionis naturalis continuæ ſunt alluvio, accretio, inſulæ productio, & alvei derelictio. At hi modi acquirendi naturales haud ſunt, ſed originem ſuam debent juri civili à diverſis populis

citra mutuam obligationem recepto, nituntur enim hoc fundamento, quod & ripæ, & alvei simul atque à flumine derelicti fuêre, eorum sint, qui proximos fundos possident, quod juri naturæ haud quaquam congruit; si enim flumen publicum est, etiam omnes fluminis partes sunt publicæ: atqui partes fluminis sunt etiam ripæ, & alveus, ergo &c. Neque audiendi sunt, qui alveum eatenus tantùm publicum esse contendunt, quatenus aquam profluentem continet; si enim sub hoc respectu publicus est, etiam publicus erit, postquàm aqua exsiccavit, aut cursum mutavit; quidquid enim à populo per universitatem semel fuit occupatum, nec postea privatis assignatum, id manet in dominio populi: ergo cùm alveus tanquam pars fluminis per territorium fluentis à populo per universitatem semel fuerit occupatus, nec postea privatis assignatus, manebit is in dominio populi, tametsi aqua exsiccaverit, aut cursum mutaverit. Grot. §. *8. & 9.*

VII.

Quamvis igitur Jure Romano incrementum alluvionis ei cedat, cujus prædio illimitato adjectum est, jure tamen, naturæ tale incrementum cedit populo, cujus sunt ripæ, si populus flumen dominio occupaverit, quod in dubio præsumitur, quia tamen ex unâ parte ejusmodi alluvionum incrementa publicis reditibus plerumque parum momenti afferunt, ex alterâ autem vicini agri à fluminibus multa sæpè incommoda patiuntur, ideo si populus agrum alicui ita assignâsset, ut ad flumen usque pertingeret, hoc ipso etiam jus alluvionis concessisse videtur, præsertim si possessores privatis sumptibus ripas soleant munire. Grot. §. *11. & 12.* Puffendorf. *de J. Nat. & Gent. lib. 4. cap. 7.* §. *12.*

VIII.

Quòd si violentiâ fluminis integra terræ pars prædio alieno detracta, & alibi ripæ fuerit adjecta, palam est, eam, antequam coaluerit, prioris domini permanere, & ab eo vindicari posse, postquam autem coaluit, idem dicendum esse videtur, quod modò de alluvione diximus.

IX.

IX.

Quod Jus Romanum de insulis in flumine natis constituit, itidem naturale non est, non minus enim insulæ, quæ vado cohærent, quàm quæ virgultis sustinentur, tanquam pars, & quasi partus fluminis publicæ sunt, si flumen sit publicum, uti enim insula in flumine privato nata privatorum est, ita, quæ nata est in flumine publico, populi est, aut ejus, cui populus dedit. Quod igitur JCtus in *l. 1. §. 6. ff. de flumin.* dicit, insulam occupantis esse, si agri sint limitati, non aliter, tanquam naturale recipi potest, quàm si flumen à nullo populo fuerit occupatum, sed adhuc ab omni proprietate vacuum sit. Grot. *cit.* §. *9.*

X.

Quod de insulis in flumine publico natis diximus, idem etiam de parte alvei, quam flumen relictâ ripâ siccam reliquit, vel alveo in totum deserto dicendum est, nam, ut suprà diximus, si populus flumen occupaverit, alveus in dominio populi manet, tametsi is aquam profluentem non ampliùs contineat. Si tamen populus, vel is, qui jus populi habet, agros privatis ita concessisset, ut non alium terminum, quàm ipsum flumen haberent, hoc casu simul concessisse videretur, ut possessores eorum agrorum partem alvei propè ripam siccatam sibi vindicare possint. Aliud dicendum, si flumen omninò exaruisset, aut alveo in totum deserto novum fecisset alveum, tametsi enim privati à populo agros ita accepissent, ut ad flumen usque pertingerent, nihil tamen hoc casu ex alveo sibi vindicare poterunt, sed is manet in dominio populi, quia flumen defecit, ac proinde non potest amplius agros terminare, sed alveus ita siccatus, aut derelictus imposterum tales privatorum agros terminabit. Grot. §. *13. & ibi.* Hennigef.

XI.

Sæpè accidit, ut flumen imbribus, vel nivibus auctum in vicinos campos ita se effundat, ut nec ripas, nec alveum mutet, hoc casu proprietatem non amitti rectè quidem tradiderunt JCti Romani; licet enim summa pars agri in arenam dissolvatur, manet

tamen solida pars fundi inferior, & ut maximè de qualitate aliquid mutet, substantiam tamen non mutat, non magis, quàm pars agri, quæ à lacu hauritur, cujus jus non mutari certum est, quod autem possessio amittatur, ita ut ne quidem piscando retineri possit, hoc juri naturali non congruit, cùm enim etiam stagna, & lacus possideri possint, & possessio eorum per piscationem retineatur; nulla apparet ratio, cur non agri quoque inundati possessio piscando queat retineri. Planè si ager longo tempore mersus esset, nec ulla extarent retinendi dominii indicia, hoc casu facilè præsumi potest, eundem pro derelicto habitum esse; quantum verò temporis ad inducendam derelictionis conjecturam requiratur, natura propter varietatem circumstantiarum non determinavit, alicubi tamen legibus civilibus hoc definitum est. Vid. Grot. §. *10.*

XII.

Accessionis naturalis discretæ duæ sunt species. Prima est fœtura animalium; quidquid enim ex animalibus dominio nostro subjectis nascitur, nostrum est, & quidem, si etiam pater in nostro existat dominio, vel is fortè ignoretur, res dubio caret. At quid si pater ad alium pertineat, & probabili ratione de eo constet? Hoc casu existimat A. §. *18.* fœtum editum etiam ex parte ad dominum maris pertinere. Nobis contrarium verius esse videtur; nam primò fœtus, antequam edatur, portio fuit viscerum matris, non patris. Deinde mater in alendo fœtu omnia confert de suo, quæ & ipsa interim à domino alenda est, domino autem maris, qui fœmellam imprægnavit, propterea nihil decedit. Denique mater, dum uterum gerit, non potest nobis eum usum præstare, quem aliàs præstat. Planè si quis eum in finem admissarios alat, utique ipsi pro eorum usu aliquid solvendum est. Confer. Puffendorf. *de J. N. & G. supra cit. cap. 7. §. 4.*

XIII.

Altera species est perceptio fructuum, quem modum acquirendi jus naturæ ignorat; nam hoc jure bonæ fidei possessor fructus ex re alienâ percipiendo suos non facit, sed impensas tantùm, & operam imputare, & fructus consumptos hactenus compensare, vel

ex-

extantes, si aliter ei non fiat restitutio, retinere potest. Quin jure naturæ etiam in malæ fidei possessore ratio habetur impensarum, ne dominus rei ex alienâ jacturâ lucrum faciat, quod & JCtus agnovit *in l. 36. §. fin. ff. de petit. hæred.* Grot. §. *23. & 24.*

XIV.

Accessio artificialis vel pura est, vel mixta. Puræ plures sunt species, scilicet specificatio, adjunctio, ædificatio, scriptura, & pictura, qui modi acquirendi itidem omnes juri naturæ incogniti sunt, si quis enim ex alienâ materiâ novam fecerit speciem, materia, seclusâ lege civili, prioris domini manet, forma verò ejus est, qui eam fecit, sive deinde nova species ad priorem rudem materiam reduci possit, sive non, & sive is bonâ, sive malâ fide novam formam in alienam introduxerit materiam, nam, quòd ille, qui scit, materiam alienam esse, speciem perdat, hæc causa est, quia jus civile in pœnam fingit, eum non suo, sed ejus nomine speciem fecisse, cujus est materia, jus autem naturæ nec fingit, quia fictio est mera creatura juris civilis, nec pœnas determinat, nec cuiquam per se propter delictum dominium aufert. Similiter, si quis rem alienam suæ rei adjunxerit, quod pars minor majori, vel si eadem sit magnitudo, minus pretiosa pretiosiori cedat, non repugnante quidem naturâ constitutum fuit, juris tamen naturalis haud est, sicut nec est, quòd ædificium Solo, scriptura chartæ, tabula picturæ cedat. Grot. §. *19. 20. & 21.* add. Thomas. *Jurisprud. divin. lib. 2. cap. 10. §. 216. & seqq.*

XV.

Species accessionis artificialis mixtæ sunt plantatio, & satio, qui modi itidem naturales haud sunt, quamvis enim plantata, & consita ex Solo alimentum trahant, non potest tamen jure naturæ hæc ratio efficere, ut in solidum ad Soli dominum pertineant, cùm alimentum rei jam existentis, non nisi partem faciat, quæ domino seminis, plantæ, aut arboris jus suum non tollit. Grot. §. *22.*

CAPUT

CAPUT IX.

Quando imperia vel dominia desinant.

SUMMARIA.

I. *Referuntur turpes errores, quos A. in §. 11. commisit.*
II. *Hæres quoad dominii continuationem eadem persona cum defuncto esse censetur.*

I.

QUæ A. in hoc *cap.* tradit, partim suprà, ubi de derelictione egimus, partim in Jure Publico Universali à nobis sunt explicata. Quæ verò *in* §. *11.* scripsit, non unum continent errorem, nam ut cætera ibidem tradita silentio prætereeam, ait ille primò, populum Romanum retinuisse sibi jus probandi, vel improbandi Electionem Regis Romanorum, ita ut, qui ab Electoribus S.R.I. electus sit, jus quidem habeat Germanis secundùm eorum mores imperandi, Rex autem, vel Imperator Romanorum demum fiat, postquam populus Romanus electionem factam approbaverit, hanc autem approbationem edici, & solenniter testatam fieri per Pontificem peculiari coronatione. Secundò ait, Pontificem, vacante imperio, tanquam primam personam populi Romani tali tempore liberi, ejus nomine tribuere investituras feudorum Imperii. Tertiò, si Imperator morbo, aut captivitate impediatur, fungi imperio, posse ei vicarium dari ab ipso populo Romano. Tot sanè propemodum errores, quot verba, qui jam dudum à scriptoribus Juris Publici Romano-Germanici explosi, & refutati sunt. Vid. latè Limn. *Tom. 5. in addit. ad lib. 1. cap. 4. num. 24.*

II.

Illud certum est, quòd persona hæredis quoad dominii continuationem eadem cum defuncto persona esse censeatur. Si quis autem nec inter vivos, nec mortis causâ de bonis suis disposuisset, nec ullum ab intestato reliquisset hæredem, omne jus, quod habuit, interiisset, & ejus bona, seclusâ lege, aut consuetudine, quæ ejusmodi

modi bona vacantia fisco addicit, primo occupanti cederent. Grot. §. 1. & ult.

CAPUT X.

De obligatione, quæ ex dominio oritur.

SUMMARIA.

I. *Qui rem alienam penes se exstantem habet, tenetur, quantum in ipso est, efficere, ut illa in potestatem domini veniat.*

II. *Cui obligationi semper cedit obligatio ex contractu nata.*

III. *Si res non ampliùs extet, tenetur bonæ fidei possessor, in quantum ex re alienâ factus est locupletior.*

IV. *Qui rem ab altero perditam invenit, tenetur debitam diligentiam adhibere, ut deveniat in notitiam domini.*

V. *Cui rem restituere tenetur, nec ab eo pretium inventionis petere potest.*

VI. *Quòd si post debitam diligentiam non pervenerit in notitiam domini, non tenetur rem erogare in usus pios, vel in pauperes.*

VII. *Utrùm is, qui rem alienam emit, pretium à domino repetere possit?*

VIII. *Ad quid teneatur, qui rem alienam bonâ fide emptam rursus vendidit, aut donatam rursus alteri donavit?*

IX. *Bonæ fidei possessor ad nihil tenetur, tametsi res ejusdem culpâ perierit.*

X. *Præter rem etiam fructus rei restituere tenetur.*

XI. *Fructus autem merè civiles nec bonæ, nec malæ fidei possessor restituere tenetur.*

XII. *Acceptum ob turpem causam jure naturæ restituendum haud est.*

XIII. *Quod autem ob causam honestam ex justitiâ debitam acceptum est, illud danti restitui debet.*

XIV. *Idem dicendum est, si pro opere ex charitate debito, nisi illud laboriosum, vel sumptuosum sit, aliquid fuerit acceptum.*

XV. *Utrùm is, qui rem furtivam bonâ fide emit, postquam cognovit furtivam esse, eam furi restituere possit, ut pretium recipiat?*

XVI. *Refellitur sententia, quæ tradit, rerum fungibilium dominium sine consensu domini transire.*

I.

POstquam A. exposuit jus, quod nobis vel in personas, vel res competit, progreditur jam ad obligationem, quæ illi incumbit, qui rem alienam penes se extantem habet vel ex eâ factus est locupletior. Qui rem nostram penes se extantem habet, tenetur, quantum in ipso est, efficere, ut illa in nostram potestatem veniat, sive deinde bonâ, sive malâ fide nactus sit rei nostræ possessionem, etiamsi eandem ex ignorantiâ fortè non repetamus, in quam obligationem omnes in ipsa dominiorum introductione consensisse censeri debent, cùm illa ad conservandam pacem, & tranquillitatem humanæ societatis omninò sit necessaria. Inter eum tamen, qui bonâ, & eum, qui malâ fide adeptus est possessionem rei alienæ, hoc intercedit discrimen, quod prior non teneatur rem restituere suis impensis, sed sufficiat, si domino indicet, rem apud se esse, neque se impediturum, quò minùs is eandem recipiat, posterior verò teneatur rem suis sumptibus restituere. Ratio est, quia tenetur dominum omnino indemnem servare, quod non fieret, si is pro recuperandâ re suâ sumptus facere cogeretur. Grot. §. *1. num. 2. & 3. & ibi* Hennigef.

II.

Cùm igitur obligatio, restituendi rem alienam suo domino, ex ipso jure naturæ descendat, ideo obligatio nata ex contractu semper eidem cedit; nemo enim contrahendo se aliter obligare potest, quam salvâ manente obligatione eidem ab ipso jure naturæ impositâ. Hinc si dominus rem suam à latrone aut prædone depositam repetat, præferendus est dominus etsi bona deponentis sint publicata, res deposita fisco, tanquam domino, non deponenti restitui debet, nihil enim refert, utrum dominium ex jure naturæ, vel civili quæsitum sit, quia semper naturam suam retinet. Vid. *l. 31. in princ. & §. 1. ff. depofit.* Planè, si quis rem sibi pignori tradi-

traditam apud alterum deposuisset. Illa non domino ante solutum debitum eandem repetenti, sed ei, qui deposuit, cùm ejus intersit, restituenda foret. Grot. *cit.* §. *1. n. 4. & 5.*

III.

Quòd si penes illum, qui ex re acceptâ tantùm ad restitutionem obligatus est, res non ampliùs extet, tunc is in tantum duntaxat tenetur, in quantum ex re alienâ factus est locupletior, quia hactenus plus, alter autem minus habet, quàm eum habere oportet, non patitur autem æquitas naturalis, ut aliquis ex bonis alterius sine ullâ ipsius culpâ, consensu, aut lege, quæ justâ ex causâ id permittat, lucrum sentiat, & hanc æquitatem JCti Romani extra legum præscripta in multis casibus, quos A. §. *2.* recenset, secuti sunt. Ex quibus infertur

IV.

Primò, quòd is, qui rem ab altero perditam invenit, debitam pro rei qualitate diligentiam adhibere teneatur, ut deveniat in notitiam domini. Tenetur autem ad hoc non tantùm ex charitate, quæ obligat ad cavendum damnum proximi, si sine incommodo caveri possit, sed etiam ex justitiâ, quia hoc ipso quòd rem, quam alienam esse scit, tollat, se ad inquirendum dominum obligare censetur; nam hoc facto ultrò se obligat ad restituendum: ergo etiam ultrò simul se obligat ad inquirendum, cujus res illa sit, qui enim se obligat ad restituendum, etiam se obligat ad omne id, quod ad hunc finem est necessarium, modò in ejus sit potestate. Est autem debita inquisitio ad restituendum necessaria, & in potestate inventoris, ergo &c. Infertur

V.

Secundò, quòd inventor rem domino restituere teneatur, tametsi hic eidem nolit dare præmium inventionis; si enim non aliter rem restituere vellet, quam accepto inventionis præmio, directè lucrum quæreret ex re alienâ, quod, ut supra diximus, sine consensu domini, aut lege id permittente licitum haud est; & ideo JCtus. in *l. 43.* §. *9. ff. de furt.* rectè dixit, ***eum non probè facere, qui pretium inventionis petit.***

VI.

Quòd si inventor post debitam inquisitionem non pervenerit in notitiam domini, multi putant, inter quos etiam est Less. *lib. 2. de* J. *&* J. *cap. 14. dubit. 7. num. 49.* eum teneri rem inventam impendere in pauperes, vel alios pios usus. Contraria tamen sententia, quòd eandem sibi possit retinere, mihi probabilior videtur; cùm enim dominus post longum etiam tempus adhuc comparere possit, censetur is potiùs velle, ut res ab inventore asservetur, vel bonâ fide distrahatur, aut absumatur cum obligatione restituendi, quantum inde locupletior factus est, quàm ut impendatur ad pios usus sine ullâ deinde spe recipiendi, si fortè, ut sæpè contingit, postea compareat. Confer. P. Haunold. *Tom. 1. de* J. *&* J. *tract. 5. cap. 1. Controvers. 1.* §. *3. n. 28. & seqq.* Infertur

VII.

Tertiò eum, qui rem alienam authoritate judicis facilè recuperabilem emit, non posse à domino repetere pretium erogatum. Si verò recuperatu difficilem, aut moraliter impossibilem comparaverit, v. g. à latrone, piratâ &c. hoc casu tantum is repetere potest, quantum dominus pro recuperandâ re suâ libenter fuerat impensurus, tametsi non eo animo emerit, ut domino restituat, nam ipsa possessio facti recuperatu facilis, quæ antea erat difficilis, aut moraliter omnino impossibilis, pretio est æstimabilis, & hactenus dominus post rem amissam censetur esse factus locupletior. Certè nemo tenetur rem alioquin perituram alteri gratìs servare. Confer. Less. *cit. cap. 14. dubit. 3. num. 20.* & Grot. §. *9.* Infertur

VIII.

Quartò eum, qui rem alienam bonâ fide emit, & rursus vendidit, hactenus tantùm ad restitutionem teneri, quatenus pluris vendidit, eum verò, qui rem sibi donatam vendidit, teneri ad restituendum totum pretium, quod accepit, nisi fortè illud prodegerit, aliàs non prodacturus. Ex adverso, qui rem sibi donatam rursus alteri donavit, ad nullam restitutionem tenetur, nisi etiam sine hac re tantundem donaturus fuisset, tunc enim lucrum erit, rei suæ peper-

pepercisse. Lefs. *cit. cap. 14. dubit. 1. num. 4. & 6.* Grot. §. *7. & 8.* Infertur

IX.

Quintò, bonæ fidei possessorem ad nihil teneri, si res sine ejus culpâ perierit, quia nec rem habet, nec lucrum ex re: imò nequidem tenetur, si res culpâ ejus perierit; si enim hoc saltem casu ad restitutionem teneretur, tunc is teneretur ex injustâ læsione; atqui nequidem ex hoc capite tenetur, quia quasi rem suam neglexit, ac proinde damnum proximi ipsi nullo modo fuit voluntarium: ergo &c. *cit. Dubit. 1. num. 7.* Grot. §. *3.*

X.

Sextò bonæ fidei possessorem teneri præter rem etiam fructus rei, non tantùm extantes, sed etiam consumptos restituere, modò aliàs quoque tantundem consumpturus fuisset, nam in hoc factus est locupletior, quòd consumptis rebus alienis suas servaverit. Postquam autem jure Romano bonæ fidei possessor fructus ex re alienâ percipiendo suos interim facit. *l. 48. in prin. ff. de A. R. D.* is fructus consumptos restituere haud tenetur, tametsi ex illis locupletior sit effectus, quia non ex re alienâ, sed ex re sua factus est ditior. Nec adversatur, quòd fructus tantum *interim* suos faciat; quemadmodum enim dominium revocabile vi præscriptionis fit irrevocabile, ita etiam per consumptionem bonâ fide factam fit irrevocabile, ac proinde lucrum ex consumptione natum non ampliùs retinet naturam fructuum exstantium. Grot. §. *5.*

XI.

Planè fructus civiles, qui tantùm occasione rei percipiuntur, non autem ex ipso corpore rei proveniunt, nec bonæ nec malæ fidei possessor tenetur restituere, tametsi adhuc exstarent, vel ex illis facti fuissent locupletiores; uti enim fructus rei rem, ita fructus industriæ industriam sequuntur. Deinde nec fructus, quos bonæ fidei possessor percipere neglexit, is restituere tenetur, quia nec rem habet, nec quidquam, quod rei loco succedat. Grot. §. *4. & 6.*

XII.

Illud non ſatis expeditum eſt, utrùm acceptum ob turpem cauſam, aut honeſtam, ad quam accipiens aliàs obligabatur, jure naturæ reſtituendum ſit? Continet hæc quæſtio duos caſus, qui non eandem admittunt deciſionem. Primus eſt, utrùm acceptum ob turpem cauſam, opere impleto, jure naturæ reſtituendum ſit? Alter, utrùm hoc jure reſtituendum ſit, quod acceptum fuit ob cauſam honeſtam, ad quam accipiens antéa erat obligatus? Primum quod attinet, Theologi poſt S. Thomam uno ferè ore docent, reſtituendum non eſſe; licet enim opus turpe, quà tale, non ſit pretio æſtimabile, æſtimatur tamen inter homines, quatenus eſt delectabile, vel utile uni, & alteri periculoſum, vel laborioſum: ergo qui pro tali opere turpi mercedem proportionatam accipit, nec ex re acceptâ, nec ex injuſtâ læſione danti ad reſtitutionem tenetur. Confer. Leſs. *ſapè cit. cap. 14. Dubit. 8. num. 52.* & P. Haunold *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 3. contr. 5. num. 354. & ſeqq.* Conſentit Grot. §. *12.*

XIII.

In altero caſu ſi actio, vel omiſſio, actionis ſit alteri debita ex juſtitiâ, acceptum ob eam cauſam danti reſtituendum eſt, niſi appareat, eum, qui dedit, habuiſſe animum donandi. Ratio eſt, quia aliàs non ſervaretur æqualitas, cùm talis actio, vel omiſſio actionis alteri debeatur ſine ullâ bonorum ſuorum jacturâ. Deinde is, qui pro actione, vel omiſſione ex juſtitiâ debitâ aliquid dedit, vel ſcivit, talem actionem, vel omiſſionem gratis eſſe debitam, vel ignoravit? ſi ſcivit, vel habuit animum donandi, & ſumus extra caſum, vel dedit ad redimendam vexam, & evitandum majus damnum, & tunc eſt rationabiliter invitus, ut, quod dedit retineatur. Si ignoraverit, itidem eſt rationabiliter invitus. Leſs. *cit. cap. Dubit. 9. num. 63.* Haunold *ubi ſupra num. 351. & ſeqq.* Diſſentit Grot, *cit.* §. *12.*

XIV.

XIV.

Idem dicendum eſt, ſi pro opere ex charitate debito, niſi fortè ſit laborioſum, vel ſumptuoſum, aliquid fuerit exactum, & ſolutum, nam communi hominum judicio hæc opera charitatis non ſunt pretio æſtimabilia, & cùm valdè interſit proximi, ut hæc fiant, ſi quid exigatur, & detur, cenſetur coactè, non ſponte dari pro re nullius pretii. Unde nihil potes exigere, ut mihi indices, ubinam fur res mihi ablatas depoſuerit, ſi id ſine periculo, labore, vel ſumptu facere poſſis, ac proinde ita acceptum danti reſtituendum eſt. Aliud obtinet, ſi quid datum ſit pro actione, vel omiſſione, quæ tantùm cedit in commodum accipientis, vel in honorem Dei, cùm enim nemo emat actiones, vel omiſſiones liberas ſoli agenti, vel omittenti commodas, aut Deo honorificas, ad quas ille aliàs tenebatur, ideo, quod ita datum eſt, cenſetur merè liberaliter datum fuiſſe. Leſs. *ubi ſupra num. 69. & 70.*

XV.

Non minùs dubium eſt, utrùm is, qui rem alienam e. g. furtivam bonâ fide emit, poſtquam cognovit, rem alienam eſſe, eam venditori reſtituere poſſit, ut pretium recipiat? Negat Grot. § *10. quia* inquit, *ex quo res in emptoris poteſtate fuit, jam cæpit obligatio reſtituendi.* Affirmat ex adverſo cum pluribus aliis Leſs. *ſæpè alleg. cap. 14. Dubit. 3. num. 14. & ſeqq.* Quam ſententiam probabiliorem eſſe arbitror, quia emptor in hoc caſu jus habet à contractu recedendi; quicunque enim alterius contrahentis dolo, qui cauſam dedit contractui poſt ſui valorem reſcindibili, deceptus eſt, ei jure naturæ permiſſum eſt, à contractu recedere; atqui emptor in hoc caſu deceptus eſt venditoris dolo, qui cauſam dedit contractui poſt ſui valorem reſcindibili: ergo eidem jure naturæ permiſſum eſt à contractu recedere. Atqui non aliter ab eo recedere poteſt, quàm ſi recepto pretio rem venditori reſtituat: ergo poteſt eidem rem emptam reſtituere, ut recipiat pretium. Quamvis igitur emptor ſtatim, ex quo res in ipſius poteſtatem pervenit, ad eam domino reſtituendam fuerit obligatus, poſtquam tamen eandem venditori reſtituit, nec ex re acceptâ, nec ex injuſtâ læſione domino

ampli-

ampliùs est obligatus. Non ex re acceptâ, quia nec rem habet, nec ex re alienâ factus est locupletior. Non etiam ex injustâ læsione, quia restituendo rem venditori jure suo usus est, ac per consequens jus alienum non læsit, qui enim jure suo utitur, nemini infert injuriam. Certè, qui rem reponit in eum statum, in quo erat, antequam fuerit empta, non infert domino, præjudicium. Atqui in proposito res reponitur in eum statum, in quo erat, antequam fuerit empta: ergo non infertur domino præjudicium. Nec adversatur, quòd apud emptorem fuerit in meliori statu, uti enim is non obligatus erat, ut rem in meliori statu constituat, ita nec obligatus est, ut rem in meliori statu constitutam cum suo damno conservet. Planè si rem eo demum tempore venditori restituere vellet, quo dominus ab eo rem suam repetit, hoc ei permissum haud esset, quamvìs enim jus habeat à contractu recedendi, & rem venditori restituendi, non aliter tamen habet, quàm sub hac conditione, nisi dominus ab eo rem suam repetat, hoc si fiat, rem domino restituere tenetur; cùm enim uterque, dominus scilicet, & emptor jus habeat, ille rem suam ab emptore repetendi, hic rem emptam restituendi venditori, potior erit ille, qui alterum prævenerit, si dominus rem repetendo prævenerit emptorem, jus domini potius est, si emptor dominum prævenerit rem venditori restituendo, emptoris jus prævalet, ita, ut is nec ex re acceptâ, nec ex injustâ læsione ampliùs à domino conveniri possit.

XVI.

Cœterùm quod Medin. *Quæst. 10. de restit.* tradit, rerum fungibilium dominium etiam sine consensu domini transire, cùm functionem recipiant, & ita res aliæ ex eodem genere restitui possint, neutiquam admitti potest, nam res, quæ pondere, numero, vel mensurâ constant, non aliter functionem recipiunt, quàm si consensus domini vel expressus, vel præsumptus præcesserit, vel res, utpote jam consumpta, in specie restitui nequeat, secùs functio locum non habet, ac proinde, si talis res fungibilis sine consensu domini ad alium pervenerit, & adhuc extet, tenetur is, si dominus petat, rem in specie restituere, nec potest aliam ejusdem generis invito obtrudere, ut rectè advertit. Grot. §. *ult.*

CAPUT

CAPUT XI.

De Promissis.

SUMMARIA.

XXIII. *Refertur effectus perfecta promissionis.*

XXIV. *An, & quatenus obligetur ille, qui alterum daturum, vel facturum promisit?*

XXV. *An, & quatenus error dans causam promissioni eandem vitiet?*

XXVI. *Quid si dolus dans causam contractui oneroso commissus sit à tertio, altero contrahente ignaro?*

XXVII. *Error incidens in contractum eundem jure naturæ non reddit irritum.*

XXVIII. *Quæ de promissione errantis sit sententia authoris?*

XXIX. *Metus intrinsecus nullum contractum facit irritum, aut irritabilem.*

XXX. *Uti nec metus extrinsecus justè incussus.*

XXXI. *Quid si metus incussus sit ab altero contrahente ad extorquendum contractum?*

XXXII. *Quid si incussus sit à tertio, altero contrahente ignaro?*

XXXIII. *Metus gravis, & ad extorquendum contractum injustè incussus eundem probabilius ipso jure naturæ irritum reddit, si post sui valorem non amplius sit rescindibilis.*

XXXIV. *Quid si metus injustus non sit incussus ad extorquendum contractum, sed contractus tantùm eligatur tanquam medium evitandi malum intentatum?*

XXXV. *Quomodo promissio nulla, & irrita ex post convalescere possit?*

I.

PErduxit nos ordo ad obligationem, quæ ex promisso oritur; quamvis enim Connan. *lib. 5. cap. 1. num. 5. & seqq.* contendat pacta nuda, seu quæ in nudis placiti finibus stant, neque traditione, aut stipulatione sunt firmata, nullam jure naturæ parere obligationem, honestè tamen impleri, si facta sint de rebus, quas etiam citra promissum præstare æquum erat, meritò tamen hæc sententia ab omnibus, qui veritatem amant, improbatur; si enim voluntate sufficienter declaratâ jure naturæ etiam citra traditionem transferri potest rei dominium, transferri quoque potest jus, vi cujus alter nos obstrictos teneat, aut ad transferendum dominium, aut ad aliquid aliud agendum, cùm in actiones nostras par jus habeamus, ac in res nostras. Atqui voluntate sufficienter declaratâ jure

jure naturæ etiam citra traditionem transferri poteſt rei dominium: ergo transferri quoque poteſt jus, vi cujus alter nos obſtrictos teneat, aut ad transferendum dominium, aut ad aliquid aliud agendum. Neminem ſanè eſſe arbitror, qui non ex dictamine rectæ rationis agnoſcat, fidem etiam nudis, & fortuitis verbis datam non ſolùm ex honeſtate, ſed & ex juſtitiâ, etiamſi res adhuc integra ſit, ſervandam eſſe, aliàs pactorum inter Reges, & populos diverſos nulla eſſet vis, quamdiu nihil ex iis præſtitum foret, quippe quæ non ſolenni ſtipulatione, cùm hæc ſit mera juris civilis creatura, ſed ſimplicibus duntaxat verbis fieri ſolent, quod quàm ab omni ratione alienum ſit, nemo non videt. Deinde jure naturæ quivis ſolenni ſtipulatione ſe alteri obligare poteſt: ergo etiam nudo pacto ſe alteri obligare poteſt; quid enim intereſt, utrùm aliquis in promittendo ſolennibus, vel nudis, ac ſimplicibus verbis utatur? voluntas promittentis quomodocunque declarata cauſa eſt obligationis, non ſolennis ſtipulationis formula. Denique quamvis pacta nuda nullam jure naturæ parerent obligationem, lex tamen civilis, ut ipſe Connan. fatetur, iis addere poteſt vim obligandi: ergo nihil obſtat, quò minus dicamus, illa per ſe parere obligationem, cùm voluntas promittentis, niſi lex impedimentum ponat, non minùs efficax ſit, quàm voluntas legislatoris: ſupereſt, ut jam frivolas Connani rationes diluamus. Ait igitur

II.

Primò non minorem eſſe culpam ejus, qui temerè nullâ de cauſâ pollicenti credit, quàm ejus, qui vanitatem adhibuit promiſſionis. Sed hîc debuiſſet is explicare, quid ſit nullâ de cauſâ polliceri, ſi enim idem eſt, ac talia polliceri, quæ nullam omninò utilitatem ei afferre poſſunt, cui promiſſa ſunt, verum eſt, quod dixit: ſic licèt e. g. alteri promiſerim, quòd nolim ire per viam publicam, vel ad bibendum, aquam haurire ex flumine publico, nulla tamen ex hac promiſſione in me naſcitur obligatio, nec alter jure me prohibere poteſt, ne eam per viam publicam, aut ex flumine publico ad bibendum, aquam hauriam, cùm jus proprietatis vi eſſentiæ ſuæ debeat reſpicere utilitatem illius, qui id habet. Si verò nullâ de cauſâ polliceri idem eſt, ac gratuitò polliceri, ſeu

alteri

alteri animo erga eundem liberalitatem exercendi aliquid promittere, falsum est, quòd culpa sit, & polliceri, & pollicenti credere.

III.

Secundò ait, fortunis omnium magnùm imminere periculum, si promisso, quod sæpè ex ostentatione magìs, quàm ex voluntate proficiscitur, aut ex voluntate quidem, sed levi, ac parùm consideratâ, tenerentur homines. At quis unquam dixit, ex verbis etiam ex solâ ostentatione, aut humanitatis duntaxat causâ prolatis obligationem nasci? non nisi seriis, & ex deliberato animo profectis promissis, & quidem talibus, quibus alteri jus proprium tribuere volumus, vim obligandi ex justitiâ tribuimus. Quòd si promissum serium quidem sit, & deliberatum, appareat autem, quod nullum jus exigendi alteri tribuere velim, ex eo nascitur quidem obligatio, non autem justitiæ, sed tantùm fidelitatis, ut paulò post explicabimus.

IV.

Tertiò ait justum fuisse, aliqua honestati cujusque, & liberalitati relinquere, nec ad necessitatem obligationis omnia revocare, & exigere; & quamvìs turpe sit promissa non implere, non ideo tamen turpe esse, quòd hoc injustum sit, sed ideo duntaxat, quia ita detegitur promissionis levitas. At licèt ex pacto nudo nascatur obligatio, multa tamen adhuc honestati, & cujusque liberalitati relinquuntur. Deinde promissa non implere aliquando turpe est, quia injustum, aliquando verò turpe, quia est contra fidelitatem, refert nimirum, utrùm promittendo alteri adversùs me jus tribuere velim, vel non. Illo casu promissa non implere turpe est, quia injustum: hoc autem casu turpe est, quia est contra fidelitatem.

V.

Quartò utitur testimonio Ciceron. qui *lib. 1. de offic.* dixit, *nec promissa servanda esse, quæ sint iis, quibus promiseris, inutilia, nec, si plus tibi noceant, quàm illi prosint, cui promiseris.* At primum, quod attinet, nos ipsi paulò antè diximus, illa promissa servanda non esse,

esse, quæ nullam omnino utilitatem alteri afferre possunt. Alterum verò non aliter procedit, quàm si tale sit promittentis damnum, ut pro naturâ actûs censeri possit, fuisse exceptum, nec alia mens Ciceron. fuisse videtur, nam mox subjungit: *contra officium est, majus damnum anteponi minori, ut si constitueris te cuipiam advocatum in rem præsentem esse venturum, atque interim graviter ægrotare filius cœperit, non sit contra officium, non facere, quod dixeris, magisque ille, cui promissum sit, ab officio discedat, si se destitutum queratur.* Falsum igitur est, quòd jure naturæ nonnisi pacta contractibus in continenti adjecta, vel quæ traditione, aut stipulatione firmata sunt, obligationem pariant. Quòd autem jus Romanum non dederit ex pacto nudo actionem, ratio non in eo sita est, quòd hujusmodi pacta non censeantur fieri animo serio se obligandi, aliàs nequidem exceptio ex pacto nudo nasceretur, sed in hoc, quòd expediat quieti reipublicæ, ut non ex quovis pacto tribunalia possint molestari. Grot. §. *1. & 4. num. 2.* Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 3. cap. 5. num. 9. & seqq.*

VI.

Sunt autem in proposito tres gradus loquendi de rebus futuris, quæ nostræ sunt potestatis, aut fore putantur, distinguendi. Primus est, si simpliciter asseram, me animum habere, hoc, vel illud agendi. Ubi ne contra veracitatem peccem, quidem requiritur, ut verba menti congruant, non autem est necesse, ut in eâ cogitatione perseverem, sed ab eâ pro libitu discedere possum; & licèt fortè animum, quem habui, perperam mutem, id tamen non ex eo provenit, quòd non habuerim jus mutandi, sed quia prior sententia erat melior. Secundus gradus est, si non tantùm asseram, me animum habere hoc, vel illud agendi, sed simul indicem, me velle esse obligatum ad perseverandum, ita tamen, ut nolim propterea alteri jus tribuere exigendi. Et talis promissio pollicitatio vocari potest, ex qua jure naturæ nascitur quidem obligatio fidelitatis, non autem justitiæ. Tertius denique gradus est, si insuper jus exigendi alteri conferre velim. Et hæc demum perfecta promissio est, ex qua nascitur obligatio justitiæ. Grot. §. *2. 3. & 4.*

VII.

Causa efficiens promissionis duplex est, Principalis, & Instrumentalis. Principalis est is, qui suo: Instrumentalis verò, qui alieno nomine promittit. Potest autem tum suo, tum alieno nomine ille demum promittere, qui usum rationis habet. Quando autem aliquis usum rationis habere incipiat, nequit certò definiri, sed ex quotidianis actibus, aut etiam ex eo, quod communiter in quaque regione accidit, desumendum est. Jure Romano septennis ætas definita est, ita tamen, ut etiam post illam ætatem promissiones pupillorum, & minorum vel irritas pronunciet, si scilicet sine tutorum auctoritate, vel curatorum consensu sint factæ, vel saltem adversùs eas restitutionem in integrum concedat, si læsos se esse probare possint; & hoc jure tenentur etiam peregrini, si cum ejusmodi personis in loco, ubi jus Romanum receptum est, contrahant, qui enim in aliquo loco contrahit, tanquam subditus temporarius legibus loci subjicitur. Grot. §. *5. num. 1. & 2.*

VIII.

Dubium est, quo jure regantur pactiones, quæ in mari, aut insulâ vacuâ, vel inter absentes per litteras fiunt? Grot. *cit.* §. *5. num. 3.* putat, talia pacta solo jure naturæ regi. Mihi discrimen faciendum esse videtur inter pactiones, quæ fiunt in mari, aut insulâ vacuâ, & inter eas, quæ fiunt inter absentes per litteras. Quoad pacta, quæ fiunt in mari, aut insulâ vacuâ interesse arbitror, utrùm contractus jure civili utriusque contrahentis sit irritus, aut irritabilis, vel tantùm unius. Illo casu, nisi de contrariâ intentione constet, censentur contrahere voluisse secundùm jus utrinque domi suæ receptum. Hoc autem casu, si non appareat, quòd unius, vel alterius jus voluerint valere, puto decisionem ex solo jure naturæ desumendam esse. Quoad pacta verò, quæ fiunt inter absentes per litteras, semper Jus Civile valere credo, sive in loco utriusque idem jus receptum sit, sive non; si enim in proposito diverso jure utantur illius loci jus attendendum esse arbitror, in quo contractus ultimum accepit complementum.

IX.

Alieno nomine ille demum promittere poteſt, qui mandatum habet. Poteſt autem aliquis duplici modo ad paciſcendum loco noſtri conſtitui. Primò ſub formulâ generali, ut is habeat poteſtatem agendi, quidquid ipſi ex re noſtrâ eſſe videbitur. Secundò, ut ipſi certi fines præſcribantur. Qui ſub formulâ generali ei cognitâ, cum quo paciſcendum, conſtitutus eſt, ille nos obligat, tametſi mandata arcana exceſſerit; nam vi mandati generalis promittimus, nos ratum habituros, quidquid is in tali negotiorum genere geſſerit, mandata autem arcana tantùm tendunt ad eum obligandum, ut non agat, niſi ex præſcripto, secùs ſi fecerit, ut nobis teneatur ad id, quod intereſt. Cui verò certi fines præſcripti ſunt, is ultrà illos nos obligare haud poteſt. Ex quibus patet, actionem exercitoriam, & inſtitoriam in ipſo jure naturæ fundatas eſſe, nam præpoſitio magiſtri, & inſtitoris vim habet mandati generalis. Quòd autem plures exercitores jure Romano ex facto magiſtri ſinguli in ſolidum teneantur, hoc naturali æquitati non convenire putat Grot. §. *13.* cui tamen contradicunt Ziegler, Teſmar, Obrecht, & alii.

X.

Objectum promiſſionis ſunt ea, quæ promittuntur. Poſſunt autem illa demum promitti, quæ vel ſunt, vel ſaltem eſſe poſſunt in jure, ſeu poteſtate promittentis, ac proinde res impoſſibiles, ſive naturâ, ſive jure tales ſint, non cadunt in promiſſum, cùm res impoſſibilis, vel illicita nec ſit, nec eſſe poſſit in poteſtate promittentis, ſi tamen is, qui rem illicitam promiſit, conventionem turpem impleverit, alter mercedem promiſſam jure naturæ ſolvere tenetur, poſtquam enim factum turpe promiſſum præſtitum eſt, conventio deflexit in contractum innominatum, qui dum obligat ad ſolvendam mercedem, non obligat ad aliquid turpe; tametſi enim, ſcelere nondum perpetrato turpe ſit, mercedem ſolvere, poſtquam tamen eſt perpetratum, deſinit hoc turpe eſſe, cùm enim ſolutio ſtare poſſit cum actuali deteſtatione comiſſi ſceleris, non eſt ſuâpte naturâ, & per ſe virtualis ejuſdem approbatio. At, *inquis,* ſaltem obliga-

obligatio solvendi mercedem fovet peccata; si enim alter sciret, post commissum scelus nullam subesse obligationem solvendi, non committeret scelus. Verùm non fovet per se, & directè, sed tantùm per accidens, indirectè, & remotè, quod non obstat, aliàs dicendum foret, eum, qui puellæ matrimonium promittit sub conditione, si ipsa usum corporis sui concesserit, secuto actu non esse ex justitiâ obligatum ad illam ducendam. Confer P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 3. controv. 5. num. 356.* Dn. Gletle *Part. 3. Quæst. ex ff. cap. 6. num. 9.* Grot. §. 9.

XI.

At quid dicendum est, si quis alteri pro actione ex justitia debitâ aliquid promiserit? Hoc casu nulla, nequidem actione secutâ, videtur nasci obligatio, nam, ut supra diximus, acceptum pro tali actione danti restituendum est, tum quia aliàs non servaretur æqualitas, cùm actio ex justitiâ debeatur gratuitò, tùm quia is, qui dedit, non spontè, sed magis coactè dedisse censetur. Verùm ex hoc, quòd acceptum sit restituendum, non potest inferri, promissionem esse ipso jure nullam; nam & quod quis metu injusto coactus promisit, & tradidit, restitui debet, & tamen ex tali promissione jure naturæ nascitur obligatio. Deinde inæqualitas non reddit promissionem irritam, sed alter tantùm est obligatus ad eam reparandam. Unde arbitror, promissorem quidem hoc casu obligatum esse, alterum autem teneri ad eum liberandum, ita, ut si liberare nolit, promissor jure naturæ ab obligatione contractâ liberè resilire queat. Consentit Grot. §. *10.*

XII.

Quòd si res tempore promissionis nondum quidem sit in potestate promittentis, possit tamen esse, efficacia promissionis interim in suspenso erit, quia facta esse censetur sub conditione, si in potestatem venerit; & si etiam in potestate promittentis sit, ut conditio existat, tenetur is facere, quidquid moraliter æquum est, ut res in ejus potestatem veniat. Grot. §. *8.*

XIII.

XIII.

Forma promiſſionis ſtat in mutuo promittentis, & promiſſarii conſenſu ſigno quodam externo ſufficienter manifeſtato. Ut igitur promiſſio jure naturæ ſit efficax, & jus in promiſſarium transferat, requiritur inprimis ejusdem acceptatio, ſine quâ promiſſio nullam vim habet; ſi enim ad translationem dominii jure naturæ requiritur acceptatio, requiritur etiam ad translationem juris ad rem. Atqui ad translationem dominii jure naturæ requiritur acceptatio, ut omnes fatentur: ergo etiam requiritur ad translationem juris ad rem. Certè jus ad rem non minùs exiſtit in dominio humano, ac res corporalis: atqui rem corporalem non aliter acquiro, quàm ſi velim eandem acquirere: ergo etiam jus ad rem non aliter acquiro, quàm ſi velim illud acquirere. Deinde obligatio juſtitiæ pro menſurâ ſuâ habet voluntatem alterius in ſuum commodum obligantis: ergo ex promiſſione alteri factâ non aliter naſcitur obligatio juſtitiæ, quàm ſi is promittentem ſibi velit eſſe obligatum. At qui promittentem ſibi vult eſſe obligatum, hoc ipſo promiſſionem acceptat: ergo &c. Quòd ſi rogatio præceſſerit, illa durare, & vim acceptationis habere intelligitur. Non adverſatur, quòd pollicitatio Reipublicæ, vel civitati ex juſtâ cauſâ facta ſtatim obſtringat promittentem. *l. 4. & 7. ff. de Pollicitat.* quamvis enim lex civilis non poſſit conſtituere, ut talis pollicitatio ante omnem acceptationem jus ad rem transferat in Rempublicam, aut Civitatem, poteſt tamen eandem nomine Reipublicæ, vel Civitatis acceptare, & etiam acceptat. Aliter reſpondet Grot. §. *14.* ubi ait, quòd lex Romana non dicat, ante acceptationem pollicitationis plenam eſſe vim; ſed tantùm revocari vetet, ut acceptari ſemper poſſit. Idem contingit in collatione beneficii ab Epiſcopo abſenti factâ, quæ ante acceptationem nullum quidem jus tribuit, interim tamen ab Epiſcopo haud ampliùs revocari poteſt *cap. 17. de Prabend. in 6.* Promiſſio igitur non aliter jure naturæ producit obligationem, quàm ſi fuerit acceptata, & à lege civili non irritata. Confer Leſs. *de J. & J. lib. 2. cap. 18. Dubit. 6. num. 39. & ſeqq.* & P. Haunold. *de J. & J. Tom. 3. Tract. 9. cap. 1. Controv. 3. num. 19. & ſeqq.*

XIV.

Deinde requiritur, ut non tantùm promiſſio, ſed etiam acceptatio ſigno quodam externo ſufficienter manifeſtetur, ita, ut per ſe loquendo poſſit venire ad notitiam promittentis, quamdiu enim manet inter ſecreta cordis humani, perinde eſt, acſi non eſſet. Unde non ſufficit, donationem per litteras ſibi ſignificatam nullo præſente acceptare, ſed neceſſe eſt, ut acceptatio alicui homini manifeſtetur. P. Haunold. *ubi ſuprà num. 25.*

XV.

Dubium eſt, utrùm ad hoc, ut promiſſio plenum conſequatur effectum, neceſſe ſit, ut acceptatio innoteſcat promiſſori? Placet intereſſe, utrùm ſatis conſtet, quòd promiſſor ita ſit conſtitutus, ut tunc demum ſuam promiſſionem valere velit, ſi acceptatam eſſe intellexerit, vel utrùm non conſtet. Illo caſu promiſſio non aliter efficax eſt, quàm ſi acceptatio promittenti innoteſcat. Hoc autem caſu diſtingui debet inter promisſiones merè gratuitas & liberales & inter oneroſas, ubi alter viciſſim aliquid, promittere debet. In promiſſionibus merè liberalibus in dubio præſumitur, quòd promiſſor ſuam promiſſionem ſtatim valere velit, ſi alter eandem debito modo acceptaverit, tametſi acceptatam non intellexerit, quia de hoc cognoſcendo donans non ſolet multùm eſſe ſollicitus, cùm ipſius nihil, aut ſaltem parùm interſit, utrùm ſciat, donationem fuiſſe acceptatam, vel non fuiſſe acceptatam, ac proinde non videtur is beneficium ſuum velle ad hoc reſtringere, ut non aliter habeat vim, quàm ſi acceptatum eſſe ſciverit, ſed potiùs cenſetur velle, ut donatio ſtatim valeat, quamprimùm debito modo illa fuerit acceptata. In promiſſionibus verò oneroſis præſumitur promiſſor non aliter velle ſuam promiſſionem eſſe efficacem, quàm ſi vel ipſe, vel ab eo miſſus procurator acceptatam eſſe intellexerit, cùm multùm ipſius interſit, ut is ſciat, utrùm alter repromiſerit, vel non; ſufficit tamen, ut dixi, ſi procuratori meo innoteſcat, nam hoc ipſo, quòd aliquis deſtinatus ſit ad offerendam promiſſionem, etiam deſtinatus eſſe cenſetur ad recipiendam repromiſſionem. Leſs. *ubi ſuprà. num. 43.* Grot. §. *15.*

XVI.

XVI.

Cùm igitur promiſſio ante acceptationem nullum jus transferat in promiſſarium, ideo absque injuſtitiâ, imò etiam ſine vitio levitatis, ſeu inconſtantiâ revocari poteſt, ſi revera eo animo facta ſit, ut ab acceptatione demum valere incipiat. Idem dicendum eſt, ſi promiſſarius ante acceptationem mortuus ſit, quia acceptatio videtur collata in ipſius arbitrium, non etiam in arbitrium hæredum, utpote ad quos promiſſio directa non eſt, ac proinde jus acceptandi eſt meritiſſimè perſonale, nec ad hæredes transmittitur; aliud enim eſt, me velle dare jus ad hæredes tranſitorium, aliud me velle dare jus hæredibus, multùm enim refert, in quem beneficium conferatur. Leſs. *ſupra cit. Dubit. 6. num. 35.* P. Haunold. *allegat. Contr. 3. num. 27. in fin.* Grot. §. *16.* At

XVII.

Quæres I. utrùm acceptatio locum habere poſſit, ſi miniſter promiſſionis, antequam commiſſum ſibi negotium expediret, deceſſerit? Placet intereſſe, utrùm is electus ſit ad promittendum, vel ad promiſſionem tantùm ſignificandam, ſeu, quod in idem recidit, utrùm ſit procurator, vel nudus nuncius. Procuratore, re integrâ, mortuo, nequit acceptatio ampliùs locum habere, quia promiſſio nec facta eſt, nec ampliùs à mortuo fieri poteſt, quod autem nec eſt, nec eſſe poteſt, nequit acceptari. Mortuo autem nuncio, cui litteræ promiſſionis indices ad alterum perferendæ traditæ ſunt, promiſſio, niſi fuerit revocata, rectè acceptatur, quia tabellarius non eſt inſtrumentum obligationis, ſed tantùm perlator inſtrumenti obligatorii, quod per quemvis ad alterum perferri poteſt. Grot. §. *17. in princip.* & Puffendorf. *lib. 3. cap. 9.* §. *3.*

XVIII.

Quæres II. utrùm miniſtro promiſſionis conſtituto neceſſe ſit, ut revocatio ante acceptationem facta eidem innoteſcat? Placet rurſus intereſſe, utrùm is conſtitutus ſit ad promittendum, vel ad promiſſionem tantum ſignificandam. Si conſtitutus ſit ad promittendum, neceſſe eſt, ut revocatio eidem ante promiſſionem innoteſcat,

tescat, quia jus promittendi ab ipsius voluntate pendet, quæ necdum cognitâ revocatione omni culpâ vacat, ac proinde mandans promissionem bonâ fide factam ratam habere tenetur. Si verò constitutus sit ad promissionem tantùm significandam, necesse non est, ut revocatio eidem innotescat, sed vim suam habet, tametsi eidem non innotuerit, modò ante acceptationem sit facta; qui enim aliquem ad promissionem tantùm significandam constituit, solo ejusdem ministerio corporali vult uti, adeóque jus promittendi in illum non transfert, sed sibi retinet Less. *dict. Dubit. 6. num. 44.* Grot. *cit.* §. *17.*

XIX.

Quæres III. utrùm donatio, quæ fit absenti, acceptari possit, si donator ante acceptationem mortuus sit? R. itidem interesse, utrum fiat per nuncium, vel epistolam, vel per procuratorem. Illo casu etiam post mortem donantis acceptari potest, velut patet ex acceptatione hæreditatis, & legatorum. Ratio est, quia voluntas nuncio, vel litteris impressa, si ante mortem non sit revocata, post mortem perdurat, & cùm ex parte donantis perfecta sit, nihil est, quod acceptationi obstet. Hoc autem casu porrò refert, utrùm procurator vivente adhuc mandante fecerit donationem, vel non. Si vivente, donatio rursùs post mortem rectè acceptatur, quia procurator post mortem mandantis nihil ampliùs agendum habet, si autem post mortem mandantis demum fecerit donationem, quia mandatum, mandante, re integrâ, mortuo, expiravit, acceptatio frustranea est, nisi procurator ignorans, mandantem mortuum esse, mandatum esset executus, nam hoc casu mors mandantis tam parùm obesse videtur, quàm parùm obest expressa mandati revocatio, quæ procuratori nondum innotuit. Less. *ubi supra num. 45. & seqq.* Grot. §. *17. & ibi.* Hennigef. *ad finem.*

XX.

Quæres IV. utrum acceptare possim promissionem mihi factam de re alteri danda, veluti, si quis mihi promiserit, quod alteri centum florenos dare velit? Jure Romano quidem nemo alteri paciſci poteſt, niſi paciſcentis interſit, vel pœna fuerit adjecta. At jure

jure naturæ talis promissio valet, adeò, ut si acceptem, jus habeam efficiendi, ut ad alterum jus perveniat, si & ille acceptet, & ideo promissor medio tempore promissionem mihi factam revocare haud potest, quamvis ego, si velim, eandem ipsi remittere queam, cùm alteri, antequam is acceptet, nullum jus quæsitum sit, nam primò hic sensus ex unâ parte juri naturæ non repugnat, ex alterâ autem verbis talis promissionis maximè congruit. Deinde hoc saltem meâ interest, ut alter per me beneficium acquirat. Grot. §. *18. num. 1.* Puffendorf. *cit. cap. 9.* §. *5.* Consent. Lesſ. *alleg. cap. 18. Dubit. 7. num. 49. & seqq.*

XXI.

Quæres V. utrùm etiam acceptare possim promissionem in personam tertii collatam, veluti, si quis dixerit, promitto, me Sempronio, te teste, daturum centum florenos? Quòd si mandatum habeam, vel speciale, vel generale, ita, ut ei jus acceptandi inclusum esse censeatur, dubium non est, quin acceptare possim, & acceptando Sempronio jus acquiram, exigendi centum, quæ alter promisit, nam quod procurator vi mandati facit, ipse mandans fecisse censetur. Deficiente autem mandato acceptare non possum, ita, ut acceptatio habeat aliquem juris effectum vel respectu mei, vel respectu illius, in cujus personam promissio collata est, nam mihi noluit se ullo modo obligare, sed me testem duntaxat suæ promissionis adhibuit, alter autem, ut suppono, promissionem sibi factam nondum acceptavit, ac proinde, antequam acceptet, promissor pro libitu eandem revocare potest; si tamen tertius promissionem alteri factam, volente promissore, acceptet, & antequam is, quem spectat promissio, eam ratam habuerit, aut irritam, sine justâ causâ revocet, videtur is saltem contra fidem facere, ad quam adstringendam testem adhibuit. Grot. *cit.* §. *18. num. 2.* Puffendorf. *cit. num. 5.*

XXII.

Ex hactenus dictis per se sequitur, quòd ante acceptationem promissor, vel in suum, vel in tertii commodum promissioni suæ onus adjicere possit; si enim ante acceptationem totam promissio-

nem revocare licet, multò magìs licebit onus eidem adjicere: si verò promissio per acceptationem fuerit completa sine consensu promissarii onus ampliùs adjici haud potest, quia eidem jam jus ad rem quæsitum est sine onere, *perfecta donatio*, ajunt Imperatores, *in l. 4. Cod. de donat. sub mod. conditiones postea non capit.* Quòd si onus promissioni in commodum tertii sit adjectum, promissor illud tamdiu revocare potest, quamdiu tertius non acceptaverit, si autem promissor ante acceptationem à tertio factam decesserit, ejus hæredibus ampliùs revocare haud licet, sed jus revocandi morte exspiravit. Grot. §. *19.* Less. *Dubit. 9. num. 64. & 65.*

XXIII.

Effectus perfectæ promissionis ex parte promittentis est obligatio justitiæ, ex parte autem promissarii jus ad rem, qui duplex effectus jure naturæ nascitur, tametsi in promissione nulla promittendi causa sit expressa, qui enim, nullâ expressâ causâ, promittit aliquid, quod scit se non debere, donare censetur. Grot. §. *21.* Vitriar. *Quæst. 38.*

XXIV.

At quid, si quis alterum daturum, facturúmve promiserit? Jure Romano quidem talis promissio irrita est, adeò ut promissor ne quidem operam dare teneatur, ut alter det, vel faciat. §. *3. Inst. de Inutil. stipul. l. 83. in pr. ff. de V. O. l. 65. ff. de fidejussor.* Jure autem naturæ, quia inconveniens est, ut promissio serio, ac deliberato animo facta nullum habeat effectum, talis promissio valet, ita, ut promissor operam dare teneatur, ut alter det, vel faciat, ac proinde si hoc omiserit, tenetur promissario ad id, quod interest, si autem operam omnem adhibuerit, nec quidquam tamen potuerit obtinere, ad nihil tenetur, nisi verba, vel negotii natura strictiorem inducant obligationem. Sic qui dixit, *rem suo periculo fore*, is non liberatur, tametsi omnem diligentiam moraliter possibilem adhibuerit, ut alter det, vel faciat, quia quasi per aversionem præstationem facti alieni in se recepisse censetur. Idem dicendum esse arbitror, si dixerit, *se effecturum esse*; nam & hic non diligentiam tantùm, & operam suam, sed effectum ipsum promi-

sisse.

fiſſe intelligitur; aliud eſt, ſi tantùm dixerit, *ſe curaturum eſſe*, qui ſanè ad plus non tenetur, quàm ut debitam adhibeat diligentiam, ut alter det, vel faciat. Sed & natura negotii ſæpè ſtrictiorem inducit obligationem. Sic qui promittit, alterum pro ſe fidejuſſurum eſſe, non liberatur, tametſi omnem diligentiam adhibeat, ut pro ipſo fidejubeat. *l. 14. §. 2. ff. de conſtit. pecun.* Sic nec liberatur procurator, qui dominum ratihabiturum promiſit, ſi in hoc operam ſuam fruſtrà inſumpſit. *l. 18. ff. rem rat. haberi.* Sic quoque licèt facto tertii liberalites promiſſo promiſſor ſuæ obligationi ſatisfaciat, ſi nihil ex ſuâ parte omittat, ut factum ſequatur, in onerofis tamen non liberatur, ſed obligatur ad id, quod intereſt. Grot. §. *22. & lib. 3. cap. 21. §. 30.*

XXV.

Contraria ſunt, quæ promiſſionem vel ipſo jure nullam, & irritam, vel ſaltem inefficacem, & irritabilem reddunt, quò pertinet primò error. Contingit autem error, vel circa rei ſubſtantiam, vel tantùm circa accidentia. Ille ſubſtantialis: hic accidentalis vocatur. Error ſubſtantialis, quia conſenſum tollit, promiſſionem ipſo jure naturæ irritam reddit, ſive ex dolo alterius provenerit: ſive citra dolum contigerit. Error accidentalis vel movit ad promittendum, ita ut cognitâ veritate aliquis promiſſurus non fuiſſet, vel non movit. Si movit ad promittendum, refert, utrùm promiſſio ſit merè liberalis, & gratuita vel utrùm alter etiam ex ſuâ parte viciſſim aliquid promiſerit. Si promiſſio ſit merè liberalis, & gratuita, puto illam, detecto errore, pro arbitrio promittentis revocari poſſe, tametſi ad promittendum dolo promiſſarii non fuerit inductus, quia ex communi hominum judicio non aliter cenſetur voluiſſe promittere, quàm ſi factum, quod ſuppoſuit, ſubſit, ac proinde talis error potiùs ſubſtantialis eſt, quàm accidentalis. Si verò promiſſio non ſit merè liberalis, & gratuita, ſed alter etiam ex ſuâ parte viciſſim aliquid promiſerit, ulteriùs intereſt, utrùm contractus ſit indiſſolubilis, veluti eſt matrimonium, vel utrùm poſt ſui valorem adhuc reſcindi poſſit. Contractus indiſſolubilis abſolutè, & ſimpliciter valet, licèt error accidentalis dolo alterius contrahentis eidem cauſam dederit, nam nolitio, quæ re ipſâ non extitit,

ſtitit, ſed ſolùm excitura fuiſſet, ſi ſciviſſes rem [illegible]er ſe habere, non tollit obligationem, ſed, ſi ſciviſſes, tant[illegible] uſtuliſſet. Planè ſi reverà ita conſtitutus eſſes, ut non aliter veus eſſe obligatus, quàm ſi res ita ſe habeat, ut putas, utique hoc caſu matrimonium propter defectum conſenſûs nullum foret, quamvis in foro externo præſumeretur eſſe validum. Contractus poſt ſui valorem reſcindibilis, ſi error ex dolo alterius contrahentis provenerit, vel is doli à tertio commiſſi particeps fuerit, non quidem jure naturæ ſimpliciter, & abſolutè irritus eſt, claudicat tamen, ita ut deceptus liberè reſilire poſſit, deceptor autem eidem ſtare teneatur, ſi deceptus eundem ſervare velit. Ratio primi membri eſt, quia error, qui tantùm verſatur circa cauſam extrinſecam contrahendi, non tollit conſenſum, qui ſufficiens ſit ad naturam contractûs, aliàs non poſſet contractus ſtricti juris, cui dolus cauſam dedit, jure civili eſſe validus, quia quod jure naturæ propter defectum conſenſûs nullum, & irritum eſt, non poteſt jure Civili eſſe validum. Atqui contractus ſtricti juris, cui dolus cauſam dedit, jure Civili valet, cùm ex tali contractu naſcatur actio, quam deceptus oppoſitâ doli exceptione elidere poteſt. §. 5. *Cod. de Inutil. Stipul.* ergo &c. Ratio ſecundi membri eſt, quia deceptor tenetur aufferre incommoda ex dolo nata, ac proinde conſentire in diſſolutionem contractûs.

XXVI.

Si verò dolus dans cauſam contractui oneroſo commiſſus ſit à tertio, altero contrahente ignorante, hoc caſu contractus, ſaltem ſi jam executioni ſit mandatus, nequidem jure naturæ ad libitum decepti revocari poteſt, deceptor tamen damnum decepto illatum reſarcire tenetur, ſi enim hoc caſu contractus, vel utrinque, vel ſaltem unâ ex parte jam impletus ad libitum decepti revocari poſſet, ideo poſſet revocari, quia ejus animus ita cenſetur fuiſſe limitatus, ut voluerit ſibi reſervare jus reſiliendi, ſi à tertio ſine culpâ contrahentis fortè deciperetur. Atqui hoc dici haud poteſt, aliàs eâdem ratione dici poſſet, quemlibet contrahentem habuiſſe etiam animum limitatum ad reſiliendum, ſi per errorem à ſe ipſo deceptus foret, atque ita plurimi contractus vacillarent, cùm tamen

contra-

contrahentium securitas vehementer optabilis sit commercio humano. Dixi: *Si contractus saltem jam executioni mandatus sit*, si enim res adhuc integra foret Less. *lib. 2. de J. & J. cap. 17. Dubit. 5. num. 33.* post Palao probabile esse censet, deceptum resilire posse, quod probare vult exemplo sponsaliorum. Sed magna hac in parte disparitas est inter sponsalia, quæ tendunt ad contractum matrimonialem, & perpetuam cohabitationem, & inter cœteros contractus, qui pro objecto habent res externas, ubi non tam facilè, ut in sponsalibus, præsumitur, quemquam propter errorem, qui causam dat promissioni, sibi jus resiliendi reservare velle, præsertim cùm damnum, secùs, ac in sponsalibus accidit, à deceptore resarciri possit. Accedit, quòd jus resiliendi à contractu odiosum sit ac proinde interpretatione non extendi, sed restringi debet. Et hæc dicta sint de errore, qui causam dat promissioni.

XXVII.

Multò minùs error incidens in contractum eundem jure naturæ irritum reddit si tamen ex dolo alterius contrahentis provenerit, & contractus post sui valorem adhuc rescindi possit, is claudicat, ita, ut decepto liberum sit à contractu resilire, non autem deceptori, si deceptus eidem stare velit, nam, ut suprà diximus, deceptor tenetur auferre incommoda ex dolo nata, inter illa autem etiam hoc est, quòd deceptus ex contractu doloso obligetur: ergò deceptor tenetur hoc incommodum auferre, consentiendo in dissolutionem contractûs, si deceptus velit. Si autem non provenerit ex dolo alterius, sed uterque contrahens in bona fide fuerit, in pretio tamen fortè erratum sit, hæc inæqualitas minus habenti resarcienda est, quia utrique propositum fuit, ut quilibet tantundem habeat. Conferri possunt cum hactenus dictis ea, quæ habent Less. *cit. Dubit. 5. num. 28. & seqq.* & P. Haunold. *de J. & J. Tom. 3. tract. 8. cap. 2. Controv. 1. §. 3. per tot.*

XXVIII.

Aliam planè viam in hac perplexâ materiâ ingressus est A. §. 6. qui interesse putat, utrùm promissio fundata sit in præsumptione quadam facti, quod non ita se habet, vel utrùm non sit fundata.

Illo casu, ait, promissionis nullam esse vim, eò quòd promissor non consenserit in promissum, nisi sub quâdam conditione, quæ re ipsâ non extitit. Hoc autem casu, cùm non deficiat consensus, promissionem esse validam. Sed hæc distinctio non videtur esse diversa ab illâ, utrùm error det causam promissioni, vel non. Hinc ab iis, quæ diximus, non discedendum esse arbitramur.

XXIX.

Secundò ad contraria promissionis refertur metus, quem JCtus *in l. 1. ff. quod metûs causâ &c.* describit, quòd sit instantis, vel futuri periculi causâ mentis trepidatio. Infertur vel ab aliquo principio naturali non libero, v. g. à morbo, periculo naufragii, feris animantibus &c. vel ab alio homine mentis compote. Ille intrinsecus: hic extrinsecus vocari solet. Metus intrinsecus nullum contractum facit irritum, aut irritabilem. Non irritum, quia non tollit voluntarium, relinquit enim absolutam electionem minoris mali præ majore. Non irritabilem, quia rescindibilitas contractuum metu initorum non nisi ab injuriâ per metum illatâ desumi potest, si autem sit metus intrinsecus, nulla metum passo infertur injuria, ac proinde, si quis alteri, qui eum ex periculo naufragii cum periculo vitæ suæ eripuit, centum promiserit, promissum omninò servandum est.

XXX.

Metus extrinsecus vel est justus, vel injustus. Justus dicitur, si alter mihi tale malum intentet, quod jure inferre potest. Injustus, si malum, quod intentat, jure inferre haud possit. Metus justus itidem nullum pactum, aut contractum facit irritum, aut irritabilem, quia nec tollit voluntarium, nec annexam habet injuriam.

XXXI.

Metus injustus vel est incussus ad extorquendum pactum, aut contractum; vel pactum, aut contractus tantùm eligitur tanquam medium ad depellendum malum intentatum. Illo casu refert, utrùm contractus post sui valorem adhuc rescindibilis sit, vel non.

Si

Si rescindibilis sit, ulteriùs interest, utrùm metus ab altero contrahente incussus sit, vel à tertio, contrahente ignaro; si ab altero contrahente, pactum, aut contractus quidem valet, quia, ut diximus, metus non tollit voluntarium, is tamen, qui metum incussit, tenetur ad liberandum promissorem ob damnum injuriâ datum; si promissor velit. Nec interest jure naturæ utrùm metus fuerit gravis, vel levis, nam & qui per metum injustum levem ab altero obtinuit promissionem, hoc damnum utpote injustè illatum, reparare, ac per consequens eundem liberare tenetur. Ab hac communi sententia recessit Puffendorf. *lib. 3. cap. 6. §. 10.* qui putat, ex promissione metu extortâ nullam jure naturæ nasci obligationem, eò quòd metum incutiens non possit ex injuriâ, quàm alteri infert, sibi jus acquirere; sed falso is nititur supposito, nam jus exigendi promissum non nascitur ex injuriâ per metum illatâ, sed ex promissione ab eo, qui metum incussit, acceptatâ, ex injuriâ autem nascitur obligatio reparandi damnum, in quod is, qui metum incussit, alterum conjecit; aliàs sanè dicendum foret, etiam alienationem metu extortam invalidam esse, nec eum qui metum incussit, rei sibi traditæ dominium fieri. Grot. §. 7.

XXXII.

Si metus à tertio incussus sit, altero contrahente ignaro, is qui metum passus est, jure naturæ, invito altero contrahente, à pacto, aut contractu recedere haud potest; quamvis enim ei illata sit injuria, non tamen illata est ab altero contrahente, ac proinde non tenetur hic consentire, ut is à pacto, aut contractu valido resiliat, sed sufficit, quòd damnum illatum ab eo, qui metum incussit, reparari possit, & debeat. Aliud constituit jus Romanum nam *in l. 14. §. 3. ff. Quod metûs causâ &c.* dicitur, in hac actione non quæri, utrùm is, qui convenitur, num verò alius metum intulerit; sed sufficere, si doceatur, metum illatum esse: ergo hoc jure etiam eo casu restitutio conceditur, quo metus à tertio fuit illatus.

XXXIII.

Si contractus post sui valorem non ampliùs rescindibilis sit, porro refert, utrùm metus incussus fuerit gravis, vel levis. Si

 gravis,

gravis, contractus non tantùm jure positivo, sed probabiliùs etiam jure naturæ nullus, & irritus est, sive deinde metus incussus sit ab altero contrahente, sive à tertio, contrahente ignaro. Ratio est, quia omnimoda annullatio contractuum indissolubilium ex unâ parte servit metum passo, ut ne innocens, & invitus damnum subire cogatur nullâ suâ industriâ declinabile, & ex alterâ parte nulla trahit post se specialia inconvenientia, quia omnes fatentur, hujusmodi contractus defacto jure saltem positivo esse nullos, & invalidos, ac proinde, nisi dicere velimus, naturam in defendendâ innocentiâ defecisse, rectè infertur, tales contractus ipso jure naturæ esse irritos. Non adversatur, quòd contractus post sui valorem non ampliùs rescindibiles non sint ipso jure naturæ irriti, si dolo malo ponantur esse initi; nam in proposito inter dolum, & metum magna est disparitas, magis enim alliciuntur homines ad committendum dolum, quàm ad incutiendum metum, cùm enim dolus lateat, sperant, eum, aut planè non, aut certè non nisi, post longum tempus detegendum fore, unde fieret, ut, si tales contractus ipso jure naturæ irriti forent, plurima matrimonia communi omnium opinione valida à parte rei essent irrita, & dolo detecto cum ingenti perturbatione Reipublicæ, & damno liberorum irrita deberent declarari, quæ gravissima incommoda, utique multum præponderant commodo, quod ex irritatione nasceretur, adeóque non debuit natura ejusmodi contractus irritare, præsertim cùm contrahentes per diligentiorem inquisitionem dolum plerumque cavere, & illis circumstantiis, in quibus fraudem timent, aut suspicantur, consensum suum expressis verbis alligare possint. Metus autem ex adverso patet, ac proinde ad eum incutiendum non nisi homines effrontes alliciuntur, ac propterea periculum non subest, ne multa matrimonia communi omnium opinione valida futura sint nulla, ac irrita. Deinde dolus non imminuit consensum circa substantiam rei, sed versatur tantùm circa qualitates, & accidentia, metus autem imminuit libertatem, consensûs circa rei substantiam. Quòdsi metus tantùm fuerit levis, contractus indissolubilis etiam jure naturæ valet, nam metus levis, hoc ipso, quòd sit levis, ab homine constante contemni debet, ac proinde, qui talem metum patitur, jam medium habet, se liberandi à malo, quod per

per contractum subiret. Unde cùm per irritationem grave malum inferatur Reipublicæ, non debuit natura ejusmodi contractus irritare, sed qui metum tantùm levem passus est, sibi imputare debet, quòd eundem non contempserit.

XXXIV.

Si denique metus injustus non fuerit eo fine incussus, ut contractus extorqueatur, sed metum passus contractum tantùm elegerit tanquam medium ad depellendum malum sibi intentatum, res difficultate non caret; equidem, si metum passus pactus sit, vel contraxerit cum tertio, qui illatæ injuriæ nullo modo particeps est, nemo dixerit, pactum, vel contractum, aut ipso facto invalidum, aut ad libitum metum passi rescindibilem esse, cùm enim ex unâ parte alter, cum quo pactus sum, vel contraxi, sit innocens, & ex alterâ parte metus non sit causa pacti, aut contractûs, sed mera occasio, nulla apparet ratio, cur tale pactum, vel contractum irritum, aut irritabilem esse dicamus. At quid si ille ipse, cum quo contraxi, metum injustum, non tamen ad extorquendum contractum, incusserit? Hoc casu non conveniunt AA. Quidam enim arbitrantur, contractum indissolubilem, modò metus sit gravis, ipso jure nullum, dissolubilem verò rescissioni obnoxium esse, propter injuriam illatam. Alii autem putant, talem metum nullum contractum aut irritum, aut irritabilem facere, tum quòd hoc casu contractus libero, & spontaneo consensu sit electus, tum quia aliàs metum passus sæpè nullum haberet medium, quo posset malum sibi imminens avertere. Ego cuilibet liberum relinquo, quamnam amplecti velit sententiam. Cœterà conferri possunt. P. Haunold. *supra cit. cap. 2. Controv. 2. per tot.* Dn. Gletle *de Pact. & contract. cap. ult.* §. *1.* Dn. P. Francisc. Schmier. *eod. tract. cap. 1. sect. 7.* §. *2.*

XXXV.

Planè quamvis promissio ipso jure nulla, & irrita sit, illa tamen ex post convalescere potest, si promissor, cessante nullitatis causâ, eam ultrò servare velit, modò hanc suam voluntatem signo quodam externo exprimat, solus enim actus internus etiam cum priore actu externo conjunctus ad hoc non sufficit, quia prior actus exter-

externus non potest esse signum actûs interni subsequentis; non tamen præcisè verba requiruntur, sed & alia signa externa sufficiunt. Si autem promissio ipso jure valida, pro arbitrio tamen promissoris irritabilis sit, tamdiu valida manet, quamdiu eandem non revocat. Atque ita §. 20. explicandum esse arbitror.

CAPUT XII.

De Contractibus.

SUMMARIA.

I. *Utrùm contractus, & pacta jure naturæ ab invicem differant?*

II. *Dividuntur contractus in principales, & accessorios, principales in beneficios, & permutatorios, & hi porrò in diremtorios, & communicatorios.*

III. *Contrahens vitia rei sibi nota, nisi per se manifesta sint, alteri significare tenetur.*

IV. *Neutri ab altero metus injustus inferri debet.*

V. *In contractibus permutatoriis non potest plùs exigi, quàm par est.*

VI. *Quòd si inter res, quæ commutantur, deprehendatur inæqualitas, illa corrigenda est, tametsi dolus abfuerit.*

VII. *Quatenus in contractibus beneficis spectetur æqualitas?*

VIII. *Pretium est vel legale, vel vulgare, quod moralem habet latitudinem.*

IX. *In communi pretio determinando ratio haberi solet laborum, & expensarum.*

X. *Item damni emergentis, & peculiaris affectûs.*

XI. *Ut & lucri cessantis.*

XII. *Potest etiam augeri pretium propter periculum non obtinendi solutionem.*

XIII. *In emptione, & venditione pretium debet constitui in pecuniâ numeratâ.*

XIV. *Utrùm periculum ante translatum dominium sit venditoris, vel emptoris?*

XV. *Quisnam potior sit, si res duobus successivè sit vendita?*

XVI. *Possunt à summâ potestate monopolia ex justâ causâ permitti.*
XVII. *Quid si plures mercatores inter se conspirent, ut nullus rem minoris vendat?*
XVIII. *Quid si quidam vi, aut fraude impediant, ne major copia importetur, ut maneat caritas?*
XIX. *Quid si aliqui merces certæ speciei in maximâ quantitate vili pretio coëmant, ut postea alii cogantur pretio majori emere?*
XX. *Utrùm ad locatorem, vel conductorem jure naturæ pertineant sterilitates, & alii casus usum impedientes?*
XXI. *Si una, eademque opera pluribus æquè utilis esse possit, à singulis integra merces exigi potest.*
XXII. *Utrùm merces augeri, vel minui possit, si res in gratiam alterius locetur, vel conducatur?*
XXIII. *Usuræ lucratoriæ ipso jure naturæ vetitæ sunt.*
XXIV. *Utrùm secluso omni alio titulo vi legis humanæ moderatum aliquid ultra sortem principalem in foro interno exigi possit?*
XXV. *Contractus assecurationis non aliter valet, quàm si uterque periculum subesse putet.*
XXVI. *Ut sponsio justa sit, requiritur, ut utrique parti spes lucrandi affulgeat.*
XXVII. *Qualemnam partem quisque sociorum ferat in societate negotiatoriâ?*
XXVIII. *Valet pactio, ut aliquis sociorum lucri sit particeps, & immunis damni.*
XXIX. *De societate navali.*
XXX. *Jure gentium ratione inæqualitatis, quæ citra dolum contingit, non datur exactio, aut coactio.*

I.

HActenus de promissis in genere, transit jam A. ad contractus in specie, ubi tamen non facilè dixeris, utrùm pacta, & contractus jure naturæ ab invicem differant, vel non? Et si differant, in quonam hæc differentia consistat? Titius *observ. 354.* ad Puffendorf *de offic. homin. & civ.* nullam inter hæc agnoscit differentiam. Ex adverso Grot. §. *7.* omnes actus aliis utiles, extra merè beneficos, contractuum nomine ait appellari. Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 5. cap. 2. §. 4.* ad pacta in specie refert omnes conventiones

tiones negativas, quibus aliquid non facturos nos, aut non petituros paciscimur, quod facere, vel petere poteramus: item promissiones de præstandâ operâ non mercenariâ. Vitriar. ad. Grot. *hoc cap. Quæst. 2.* inter pactum, & contractum non unam conatur assignare differentiam, sed cùm saltem quoad effectum ab invicem non differant, & jure naturæ eandem vim, ac efficaciam habeant, non putamus, operæ pretium esse, ut huic rei pluribus inhæreamus, & relatas opiniones sub examen vocemus.

II.

Dividi possunt contractus in principales, qui per se stant, & accessorios, qui alteri contractui accedunt, quò pertinet fidejussio, & contractus pignoratitius. Principales vel sunt benefici, vel permutatorii. Ad beneficos refertur commodatum, mandatum, & depositum. Permutatorii vel dirimunt partes, vel communionem adferunt. Illi diremtorii: hi verò communicatorii vocantur. Contractus diremtorii in genere sunt, do, ut des, do, ut facias, facio, ut des, & facio, ut facias, sub quibus quatuor generibus comprehenduntur non tantùm contractus, quos JCti Romani innominatos vocant, eò quòd specificum nomen non habeant, sed & illi, quos vocant nominatos propterea, quòd certum, ac specificum nomen acceperint, veluti sunt emptio, venditio, locatio, conductio, emphyteusis, mutuum, aversio periculi, seu assecuratio &c. contractus communicatorius est societas. Latiùs A. §. *2. & seqq.* & Puffendorf. *cit. cap. 2. num. 8. & seqq.*

III.

In omnibus autem contractibus natura æqualitatem imperat, quæ consistit partim in actibus, partim in eo, de quo agitur. Actus vel sunt præcedanei, vel principales. Ad actus præcedaneos pertinet, quòd contrahens cum aliquo vitia sibi nota rei, de quâ agitur, eidem significare teneatur, nisi per se essent manifesta, & ultrò in oculos incurrerent. Et quidem si desuper interrogetur, hoc satis expeditum est; sed etsi non interrogetur, si tamen vitium sit alteri periculosum, vel res eidem sit inutilis, aut parùm utilis ad finem, ad quem petit, de hoc eum monere tenetur. Illa autem, quæ rem subje-

subjectam per se non contingunt, sed extra rem sunt, & non nisi ex accidenti rem afficiunt, veluti si quis sciat, multas naves in cursu esse, quæ frumentum afferant, quod cœteri omnes ignorant, nemo ex justitiâ tenetur indicare. Videatur præter Grot. §. 9. Dn. P. Melch. Friderich *de Empt. & vendit. Part. 5. cap. 1. art. 1.*

IV.

Deinde ad actus præcedaneos etiam pertinet, ut in usu quoque voluntatis inter utrumque contrahentem sit æqualitas, adeóque neutri ab altero metus injustus inferri debet ad extorquendum contractum, vel si incussus fuerit, jus naturæ jubet, ut dematur. A. §. *10.* sed de hoc satis superiore *cap.* dictum est.

V.

In actu principali æqualitas postulat, ut ne in contractibus permutatoriis, plus exigatur, quàm par est, adeò, ut si plus fuerit exactum, & ab altero promissum, vel solutum, id ei remittendum, vel restituendum sit; nec enim in dubio donatum censeri potest, quia talis creditur fuisse animus contrahentium, qualem exigit natura contractûs. Natura autem contractuum permutatoriorum hæc est, ut quisque post commutationem tantum habeat, quantum antea habuerat. Grot. §. *11.*

VI.

Æqualitas in eo, de quo agitur, in hoc consistit, ut si inter res, quæ commutantur, deprehendatur inæqualitas, fortè propter vitium rei ignotum, vel quia in pretio fuit erratum, hæc inæqualitas ei resarciatur, qui minus habet, etiamsi neuter habuerit animum alterum decipiendi, sed uterque in bonâ fide fuerit, quia, ut dixi, utrique propositum fuit, ut quilibet tantundem habeat, quantum antea habuit. Cœterùm jus Romanum ei, qui citra alterius dolum læsus est, non aliter dat remedium, quàm si læsio excedat dimidium justi pretii, si enim ob quamcunque læsionem Prætor adiri potest, nulla tribunalia expediendis litibus sufficerent, interim in foro interno is, qui plus accepit, nihilominus obligatus manet, ut quod plus accepit, læso restituat, & rem ad æqualitatem

 reducat.

reducat. Aliud eſt, ſi lex civilis non tantùm actionem deneget, ſed exigente publicâ utilitate vi eminentis dominii etiam jus uni adimat, & in alterum transferat, uti contingit in præſcriptione, nam in hoc caſu aliquem etiam in foro conſcientiæ ſecurum reddit. Inter eos igitur, qui legibus civilibus ſubjecti haud ſunt, veluti ſunt ſummi Imperantes, jus naturæ valet. Grot. §. *12*.

VII.

In contractibus beneficis hactenus ſaltem ſpectatur æqualitas, ut ne quis ex beneficio damnum ſentiat, & ideo mandatarius non tantùm indemnis præſtari debet à ſumptibus in negotium ſibi commiſſum factis, cùm nihil niſi operam, induſtriam, & fidem gratis promiſerit, ſed & à damno, in quod ex cauſâ rei mandatæ incidit. Commodatarius tenetur rem reſarcire, ſi periit, niſi caſu fortuito perierit, aut eodem modo apud dominum fuiſſet peritura. Ex adverſo depoſitarius non tenetur, ſi res periit, quia præter fidelitatem nihil promiſit, nec beneficium accepit, ſed dedit, quod non Romanis tantùm legibus, ſed & æquitati naturali congruit, nam ex dictamine rectæ rationis majorem in cuſtodiendâ re diligentiam adhibere tenetur, qui beneficium accepit, ut eſt commodatarius, quàm ille, qui dedit, ut eſt depoſitarius, inter quos, patet, illos eſſe medios, quorum neuter alteri beneficium dedit, aut ab altero accepit, ut accidit in contractibus permutatoriis, qui proinde majorem quidem quàm depoſitarius, minorem autem, quàm commodatarius diligentiam tenentur adhibere; interim ex omiſſione debitæ diligentiæ non aliter jure naturæ naſcitur obligatio reſarciendi damnum inde ſecutum, quàm ſi omiſſio conjuncta ſit cum culpâ Theologicâ, & quidem culpâ debet eſſe gravis, ſi damnum ſit grave, nam ex culpâ tantùm levi, & veniali non naſcitur jure naturæ obligatio reſtituendi damnum grave, ut ſolidè probat. P. Haunold *de J. & J. tom. 1. tract. 2. cap. 2. Controv. 5. num. 195. & ſeqq.* adde Grot. §. *13*.

VIII.

Hæc de contractibus in genere. Progreditur jam A. ad contractus in ſpecie, inter quos principem locum tenet emptio, & vendi-

venditio, vi cujus res cum certo, ac nummario pretio commutatur. Est autem pretium duplex, legale scilicet, & naturale, seu vulgare. Legale est, quod publicâ auctoritate, consideratâ rei qualitate, & aliis circumstantiis, constitutum est, & hoc consistit in indivisibili; naturale verò, seu vulgare, quod ex communi hominum judicio, & æstimatione consurgit, nam *pretia rerum*, ut Paulus JCtus *in l. 63. ff. ad leg. falcid.* loquitur, *non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur*, id est, tanti res quælibet æstimatur, quantum pro ea communiter offerri, aut dari solet, seu, ut *in l. 33. ff. ad leg. Aquil.* explicat, *quanti omnibus valet*, & hoc pretium non consistit in indivisibili, sed moralem habet latitudinem, ita, ut vel sit summum, seu rigorosum, vel mediocre, seu moderatum, vel infimum, seu pium: quanta autem sit distantia inter pretium summum, & infimum, non potest unâ regulâ definiri, quia ex variis dependet circumstantiis, perinde ut valor rerum, qui quandoque crescit, quandoque decrescit. Sic valor earum rerum, quibus communiter indigemus, propter penuriam crescit, propter abundantiam decrescit. Grot. §. *14. num. 1.*

IX.

Deinde in communi pretio determinando ratio haberi solet laborum, & expensarum, quas mercatores faciunt. Dixi I. *laborum*, quia pretio æstimabile est, quod pro bono communi tempus, cogitationes, & curas occupant in mercibus conquirendis, servandis, & distrahendis; & sanè valde inhumanum foret, simúlque opprimendæ hominum industriæ idoneum, ex negotiatione, aut quavis aliâ artis exercitatione, ac solertiâ non plus lucri alicui velle concedere, quàm quantum ad parcè, ac duriter tolerandas ipsius necessitates sufficit. Huc etiam referri debent difficultates, longitudo & pericula itinerum, quæ certè nemo gratis in gratiam aliorum subire tenetur. Dixi II. *Expensarum*, & quidem non earum duntaxat habetur ratio, quas mercator in coëmendis mercibus, aut artifex in comparandâ pro artefactis materiâ fecit, sed illas quoque imputare potest, quas in conducendâ famulorum operâ, solvendis vectigalibus, portoriis. &c. facere necessum habuit. Sumptuum autem extraordinariorum nulla habetur ratio, ac proinde

inde non poteſt mercator ex eo capite rem ultra commune, & ordinarium pretium vendere, quòd in comparandis, aut advehendis mercibus damnum aliquod paſſus ſit per naufragium, furtum, incendium &c. aut quia vi tempeſtatum, morbo, vel inundatione diutiùs detentus in itinere plures, quàm alii ſumptus fecit. Multò minùs illas expenſas emptoribus imputare poteſt, quas vel lautiùs, quàm decebat, vivendo, vel contra leges prudentiæ mercatoriæ negotiando ſuâ culpâ fecit; neque enim ratio æquitatis patitur, ut emptores luant venditorum vel peccatum, vel infortunium. Videantur præter Grot. *cit.* §. *14. num. 2.* Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 5. cap. 1.* §. *10.* & Dn. P. Melchior Friderich *de Empt. & Vend. Part. 3. cap. 2. art. 1. num. 301. & ſeqq.*

X.

Sunt & quædam accidentia, propter quæ rem ſupra, vel infra commune pretium vendere, vel emere jure naturæ permiſſum eſt. Huc pertinet primò damnum emergens, nam venditor pretium in tantum augere poteſt, in quantum ex venditione læditur, & emptori tantum de pretio detrahere licet, quantum eſt damnum, quod ex emptione ſubit, nam damnum emergens eſt pretio æſtimabile: ergo ſi ab eo, in cujus gratiam illud patior, compenſari poteſt, etiam compenſari debet, aliàs ſanè non ſervaretur æqualitas, ſi enim ex venditione emergat, morali æſtimatione auget valorem rei venditæ, quia perinde eſt, ac ſi illa tanti valeret, ſi autem eveniat ex emptione, auget pretium, ac proinde ſi non haberetur ratio damni, illo caſu venditor, hoc autem emptor læderetur. Ut autem damnum imputari poſſit, neceſſe eſt, ut reverà ex venditione, vel emptione naſcatur. Deinde, ut illud ſubeam in gratiam alterius contrahentis. Denique præmonendus eſt emptor, vel venditor, quòd propter hoc damnum mihi emergens pretium commune augeatur, vel minuatur, nam forſan alter, ſi ſciret, venditionem venditori damnoſam eſſe, & damnum ſibi ferendum, nollet emere. Ad damnum emergens etiam revocari poteſt illa jactura, quam facit venditor, dum in gratiam emptoris vendit rem, quam peculiari complectitur affectu, *peculiari*, inquam, nam propter affectum duntaxat levem, aut ſi par eſſet affectus erga pretium

pretium commune rigorosum, plus peti haud potest. Deinde necesse est, ut affectus ille peculiaris justâ aliquâ ratione nitatur, ob quam res prudenter tanti possit æstimari, & denique emptor scire debet propter peculiarem venditoris affectum pretium rei augeri. Præterea etiam supra, vel infra commune pretium rem vendi, vel emi posse putat. Grot. *cit.* §. *14. num. 2.* Si illa in gratiam alterius vendatur, vel ematur, alioquin non vendenda, aut emenda. At hoc non aliter admitti potest, quàm si venditio, quæ fit in gratiam alterius, cum aliquo incommodo, vel molestiâ venditoris conjuncta sit, aut si ei, qui in gratiam alterius emit, aliàs non empturus, res parùm sit utilis. Confer. Dn. P. Friderich. *cit. cap. 2. num. 306. & seqq. & num. 338.* & Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 21. num. 27. 31. & 32.*

XI.

Secundò huc pertinet lucrum cessans; eadem enim in proposito videtur esse ratio damni emergentis, & lucri cessantis: ergo si propter damnum, quod ex venditione, vel emptione in gratiam alterius factâ nascitur, pretium augeri, vel minui potest etiam propter lucrum cessans augeri, vel minui poterit. Uti autem paulò antè diximus, emptorem, vel venditorem de damno emergente præmonendum esse, ita, & de lucro cessante erit præmonendus. Dn. P. Friderich. *ubi supra num. 311. & seqq.*

XII.

Tertiò augeri potest pretium propter periculum non obtinendi solutionem; sæpè enim venduntur res fide de pretio habitâ, & datâ emptori solvendi morâ, quæ ratio vendendi frequenter conjuncta est cum periculo perdendi pretium; propter hoc igitur periculum, modò id revera subsit, & non tantùm subesse fingatur, pretium commune augeri potest, nam exponere se tali periculo omnium judicio est pretio æstimabile: ergo potest pro eo aliquid exigi. Debet tamen venditor emptori indicare, quòd ex hoc titulo plus petat, fortè enim nollet is eo titulo quidquam dare. Laudatus Dn. P. Friderich. *num. 323. & multis seqq.*

XIII.

Debet autem pretium constitui in pecuniâ, aliàs emptio, & venditio non est, sed negotium in alium contractum degenerat, quamvìs postea, salvâ manente naturâ contractûs, venditori volenti res alia in solutum dari possit, nam pecunia non in hoc duntaxat sensu functionem recipit, quòd unus nummus subire possit vicem nummi alterius ejusdem quantitatis, & qualitatis, quod etiam in cœteris rebus fungibilibus obtinet, sed in sensu magis generali, quatenus omnium aliarum rerum æstimabilium pretium in se continet, & ita earum vice fungitur. Quemadmodum autem pretia aliarum rerum, quibus indigemus, propter earum raritatem, aut copiam vel crescunt, vel decrescunt, ita etiam valor nummi quamvìs eâdem constet materiâ, & pondere, mutari potest, ut jam plus, jam minus valeat. Grot. §. *17*.

XIV.

Cœterùm jam supra diximus, traditione ad translationem dominii jure naturæ necessariam haud esse, ac proinde in emptione, & venditione statim ipso contractûs momento etiam citra traditionem dominium in emptorem transferri potest. At quid si non statim translatum sit, cujus periculo res interim erit? an venditoris? an emptoris? Grot. §. *15. num. 1.* putat, periculum, & omne commodum interim ad venditorem pertinere, secùs ac jus Romanum constituit. Sed malè, modò certa res in specie, seu, ut Philosophi loquuntur, in individuo sit vendita, & illa sine culpâ, ac morâ venditoris perierit, naturali enim rationi omnino consentaneum est, ut emptor hoc ipso, quòd is etiam ante translationem dominii velit habere commodum, fructus, & alias accessiones rei sibi venditæ, consentiat quoque in incommodum, & periculum. Deinde casuali interitu rei venditæ traditio redditur venditori impossibilis: ergò obligatio, quam habuit, eam tradendi, extincta est. Solutio autem pretii non redditur emptori impossibilis: ergo obligatio solvendi extincta non est, sed manet. Si autem emptor nihilominus pretium solvere tenetur, per se sequitur, periculum ad eum, & non ad venditorem pertinere. Planè si res vendita culpâ vendi-

venditoris, aut post moram ab eo commissam perierit, hoc casu damnum utique venditoris, non emptoris est, modò apud emptorem non æquè fuisset interitura, si enim apud eundem æquè periisset, emptori per culpam, aut moram venditoris in effectu nullum illatum est damnum; in dubio tamen, an eodem modo res apud emptorem periisset, præsumendum erit contra morosum venditorem tam in foro interno, quàm externo. Confer post Moliu. & Lugon. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 4. tract. 10. cap. 1. Controv. 9. num. 39. & seqq.* & Dn. P. Friderich. *sæpè cit. tract. Part. 5. cap. 3. num. 708. & seqq.* item Hahn ad Wesenbec. *ad tit. ff. de Pericul. & commod. rei vendit. num. 1.*

XV.

Quòd si certa res in specie duobus in solidum sit vendita, refert, utrùm in unum sit translatum dominium, vel in neutrum sit translatum. Illo casu potior erit, in quem dominium translatum est, sive is sit emptor primus, sive secundus. Hoc autem casu prima venditio valet, secunda autem nulla, & irrita est, quia postquam aliquis primò se obligavit ad transferendum in eum rei dominium, non potuit is ampliùs secundò se obligare ad dominium ejusdem rei in eum transferendum, cùm nemo se obligare possit ad injuriam alteri inferendam. Grot. *cit.* §. *15. num. 2. & passim D. D.*

XVI.

Superest, ut & quædam de monopoliis dicamus, quæ à summâ potestate ex justâ quidem causâ permitti possunt, si verò justa causa desit, injuria fit subditis, quivis enim jure naturæ libertatem habet emendi, à quo vult, &, quod emit, rursus vendendi, quæ sine justâ causâ ipsis adimi, aut restringi non potest. Præterea si summa potestas uni, aut paucis monopolium permittat, curare debet, ne monopolæ vendendo justum excedant pretium, & ideo saltem in mercibus, quæ non ad luxum, aut voluptatem serviunt, sed communiter Reipublicæ ad politicam vitam necessariæ sunt, pretium, quo ejusmodi res vendendæ sint, determinari solet; aliàs periculum foret, ne vendant pretio iniquo, si determinatio arbitrio monopolarum relinqueretur, unde Respu-

blica

blica magnum pateretur damnum, quod Princeps vi officii sui tenetur impedire. Lefs. *de J. & J. lib. 2. cap. 21. Dubit. 21. num. 148.*

XVII.

Accidit haud rarò, ut plures mercatores inter se conspirent, ut nullus eorum minoris vendat, quo casu interest, utrùm excedant pretium vulgare summum, vel non. Si excedant peccant contra justitiam, & ad restitutionem tenentur, quia pretia rerum non dependent ex libidine mercatorum, sed vel ex superioris determinatione, vel ex communi æstimatione citra talem conspirationem, spectatâ copiâ, aut raritate mercium, item emptorum, vel venditorum, & cæteris circumstantiis. Si verò non excedant pretium vulgare rigorosum, non peccant quidem contra justitiam, peccant tamen contra charitatem. Planè, si quidam alios minis, aut fraude impedirent, ne minoris vendant, hoc casu illi etiam contra justitiam peccarent, ac proinde damnum emptoribus illatum tenerentur reparare; uti enim quivis jus rigorosum habet, ne testator vi, aut dolo impediatur, quò minùs ei legatum in testamento relinquat, ita etiam quivis jus rigorosum habet, ne alius vi, aut dolo impediatur, quò minùs ei rem minoris vendat. Lefs. *ubi suprà. num. 145. & seqq.*

XVIII.

Idem dicendum est, si quidam vi, aut fraude impediant, ne major copia importetur, ut maneat caritas in Republica; tales enim injuriam inferunt tum Reipublicæ, quæ jus habet, ne invectio mercium hoc modo impediatur, tum aliis mercatoribus, quos à probabili lucro impediunt, tum denique emptoribus, qui propterea majori pretio rem emere coguntur. Si verò sine vi, aut fraude invectionem mercium impediant, veluti si rogati ab exteris mercatoribus, num itinera sint tuta, & secura, bonâ fide dixerint, esse propter hostiles excursiones periculosa, & ideo exteri ab importandis mercibus absterrerentur, hoc casu eos nequidem contra charitatem peccare existimo. Confer. Lefs. *num. 153.*

XIX.

XIX.

Sæpè etiam contingit, ut unus, vel pauci merces alicujus certæ speciei in maximâ quantitate pretio vili tunc currente coëmant, ut postea cogantur alii emere pretio majore ob defectum mercis ab aliis comparabilis, estne hoc licitum, vel illicitum? Sensus autem quæstionis non est, utrùm hoc casu peccetur contra charitatem, sed utrùm peccetur contra justitiam? P. Haunold. *suprà cit. tract. 10. cap. 1. contr. 26. num. 278.* putat, non peccari contra justitiam, eò quòd tales utantur jure in coëmendo, & vendendo omnibus communi, addit tamen hanc notabilem limitationem, modò postea vendendo non excedat pretium rigorosum, quod fuerat eo tempore, quo hasce merces coëmerunt. At si actio, ex qua provenit e. g. caritas annonæ, non est contra justitiam, cur non possunt vendere eo pretio, quod suppositâ caritate justum est? Utiquè ante exortam caritatem non tenebantur ex justitiâ vendere, quia ad hoc pactò se non obligârunt, nec cives habuerunt jus rigorosum ad emendum, nisi ipsis vendere volentibus: ergo nec coëmendo, nec nolendo vendere peccârunt contra justitiam. Sed hoc Theologis discutiendum relinquimus. Et hæc dicta sint ad §. *16*.

XX.

Emptioni & venditioni proxima est locatio, & conductio, vi cujus usus rei, vel operæ personæ pro certâ mercede conceduntur. In locatione rerum spectato jure naturæ sterilitates, & alii casus, qui usum impediunt, damno sunt conductoris, non locatoris, qui enim rem alteri locat, eidem quasi vendit facultatem utendi: ergo si eandem tradiderit, non possunt non tales casus ad conductorem quasi emptorem pertinere. Spectato igitur jure naturæ non tenetur locator ob sterilitatem, vel similes casus pensionem remittere, si spei fructuum, æstimato simul periculo probabili futuræ sterilitatis pensio sit proportionata. Grot. §. *18.* Hahn ad Wesenbec. *ad tit. ff. locat. conduct. num. 16.* P. Haunold. *cit. tract. 10. cap. 4. num. 492.*

XXI.

In locatione operarum si una, eadémque opera pluribus æquè utilis esse possit, ut itineris susceptio, permissum est, eandem singulis in solidum locare, & à singulis illam mercedem exigere, quam ab uno exigeret; si enim singuli ex operâ eandem utilitatem habent, quam haberent, si uni soli fuisset locata, etiam eadem merces exigi potest, quæ exigi posset, si uni soli fuisset locata. Atqui singuli eandem utilitatem habent, hoc ipso, quòd ponatur, operam pluribus æquè esse utilem: ergo &c. ac proinde, quòd opera uni locata alteri quoque prosit, merè per accidens est. Certè si proprii negotii causâ aliquò ire velim, omnes fatentur, me posse ab alio, qui me eò vult mittere, tantum pacisci, quantum pacisci possem, si proprii negotii causâ iturus non fuissem: ergo idem dicendum est de eo, qui ex pacto cum quodam inito aliò ire debet. Less. *lib. 2. cap. 24. Dubit. 5. num. 28.* Grot. §. *19.*

XXII.

Si res, aut opera in gratiam alterius locetur, vel conducatur, aliàs non locanda, aut conducenda, putat Grot. *cit.* §. mercedem augeri, vel minui posse. At hoc non aliter admitti potest, quàm si, ut supra de ejusmodi emptione, & venditione dixi, locatio, & conductio cum aliquo incommodo conjuncta, vel res, aut opera conducta conductori parùm utilis sit.

XXIII.

Progreditur jam A. ad mutuum, ubi omnes Catholici uno ore docent, usuras lucratorias non tantùm jure Divino, sed & jure naturæ vetitas esse; si enim ultra sortem principalem aliquid exigi posset, tunc ex eo capite posset exigi, quòd mutuans privet se jure utendi, & illud transferat in mutuatarium. Atqui ex hoc capite nihil ultra sortem principalem exigere potest, quia jus utendi rebus fungibilibus non distinguitur ab earum dominio, ac proinde si propter translatum dominium nihil ultra sortem principalem exigi potest, nec aliquid exigi potest propter translatum jus utendi. Aliud est in rebus non fungibilibus, quarum usus non consistit in abusu;

licèt

licèt enim commodatum æquè debeat esse gratuitum, ac mutuum, usus tamen rerum non fungibilium separabilis est à dominio, adeóque si rerum non fungibilium usus pro certâ mercede concedatur, id injustum non est, sed contractus tantùm in aliam speciem transit, si enim usus gratìs concedatur, commodatum est. Si verò pro certâ mercede, vocatur locatio, & conductio, utroque tamen casu dominium manet penes concedentem. Hoc argumentum infringere conatur Grot. §. *20.* ex eo capite, quòd etiam quasi ususfructus consistat in rebus ipso jure consumptibilibus, & tamen sit jus pretio æstimabile, cùm certum sit, quòd si quasi usufructuarius hoc suum jus proprietario cedat, is eo nomine pecuniam exigere possit. Rectè, at quid hoc ad rem? non enim dicimus, jus absumendi rem mutuò datam non esse aliquid pretio æstimabile, sed tantùm non posse æstimari ultra id, quod datum est.

XXIV.

Usuræ autem moratoriæ, & compensatoriæ omni jure justæ, & licitæ sunt, velut communis tenet Theologorum, & Canonistarum sententia. Controversum tantùm est, utrum secluso omni alio titulo, vi consuetudinis, vel legis humanæ moderatum aliquid, veluti in nostro Imperio V. pro C. ultra sortem principalem in foro interno exigere licitum sit? Negant plerique, affirmant ex adverso P. Haunold. *de J. & J. Tom. 3. tract. 9. cap. 3. Controv. 10. num. 421. & seqq.* Dn. Glerle *in assert. jurid. assert. 54.* Clariss. Dn. P. Vit. Pichler *ad tit. Jur. Can. de Usur. num. 8. & seqq.* quorum sententiam ad tranquillandas multorum conscientias omninò amplectendam esse arbitror; potest enim legislator humanus vi alti, & eminentis dominii de bonis subditorum disponere, prout exigit salus, & felicitas Reipublicæ: ergo si exigat, ut moderatum aliquid ultra sortem principalem exigi possit, potest legislator humanus id permittere. Atqui salus, & felicitas Reipublicæ hoc exigit, tum ut litibus, & controversiis, quæ aliàs super damno emergente, lucro cessante, vel periculo amittendi sortem nascerentur, via præcludatur, tum ut subditis media suppeditentur declinandi mala imminentia, quæ sæpè alioqui declinare non possent: ergo &c. Certè si jus naturæ prohibitivum respiciat talem materiam, quæ pendet à voluntate

 humanâ,

humanâ, poteſt illa ita immutari, ut, quæ antea erat prohibita, jam non ampliùs ſit prohibita: atqui in propoſito jus naturæ prohibitivum reſpicit talem materiam, quæ pendet à voluntate legislatoris humani: ergo poteſt ab eo ita immutari, ut non ampliùs ſit prohibita. Uti ergo ſtatuere potuit, ut rem alienam longo tempore poſſeſſam neceſſe non ſit, priori domino reſtituere, ita etiam ſtatuere poteſt; ut ultra ſortem principalem aliquid exigere liceat, quia res uſuris obnoxiæ non minùs pendent ab eminenti legislatoris Civilis dominio, quàm res uſucapioni ſubjectæ. Ad contraria ſolidè reſpondet Dn. P. Pichler. *num. 11.* quo lectorem remitto.

XXV.

Sequitur contractus avertendi periculi, quem aſſecurationem vocant. Hic contractus non aliter valet, quàm ſi uterque contrahentium periculum ſubeſſe putet, licèt revera non ampliùs ſubſit, ſi enim unus rem jam periiſſe, vel jam ſalvam eò, quò deſtinabatur, perveniſſe ſciat, contractus nullus, & irritus eſt; qui enim ſcit, nullum ampliùs ſubeſſe periculum, ſubeſſe tamen ſimulat, vel qui ſcit, rem jam periiſſe, decipit alterum, qui putat, rem eſſe dubiam, & periculoſam. Unde qui ſcit, non ampliùs tantum ſubeſſe periculum, quantum ſubeſſe communiter æſtimatur. v. g. qui ex litteris amici cognovit, piratas eo tempore aliò excurriſſe, non poteſt pro periculo communiter exiſtimato totum pretium exigere, ſed eatenus duntaxat, quatenus adhuc ex tempeſtatibus timendum eſt, ſicut enim ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita ſe habet minus ad minus. Nec adverſatur, quod is, qui privatâ ſcientiâ ſcit, paulò poſt futuram abundantiam frumenti, nihilominus frumentum eo pretio vendere poſſit, quo communiter venditur ab aliis; nam in venditione frumenti non menſuratur pretium ex æſtimatione periculi de futurâ abundantiâ frumenti, nec hoc periculum in pactum deducitur, ſed ab hoc præſcinditur. At in propoſito damnum deducitur in contractum, quatenus incertum eſt. Hinc univerſaliter verum non eſt, quod Grot. *in fin.* §. *23.* aſſerit, periculi hujus pretium ex communi æſtimatione petendum eſſe. Confer. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 4. tract. 10. cap. 12. Controv. 4. num. 1096. & ſeqq.*

XXVI.

Cum aſſecuratione quandam affinitatem habet ſponſio, ſeu contractus, quo duo de veritate, vel eventu alicujus rei contendentes aliquid ponunt, vel promittunt eâ lege, ut fiat ejus, qui veritatem fuerit aſſecutus; ut enim talis ſponſio juſta ſit, requiritur, ut utrique parti ſpes lucrandi affulgeat, aliàs non ſervaretur æqualitas, quæ in omnibus contractibus utrinque oneroſis ſervari debet, ac proinde ſi unus de eventu, vel veritate certus foret, ſponſio non valeret. At quid, ſi is, qui certus eſt, alteri certitudinem ſuam conteſtaretur, aſſerendo, ſe ob certitudinem non poſſe ſpondere, poteritne altero nihilominùs pertinaciter inſiſtente ſpondere, & prœmium exigere, vel retinere? Puto intereſſe, utrùm alter ita ſit comparatus, ut malit Summam ſponſione expreſſam perdere, quàm notam incurrere temeritatis, quod plerumque præſumi poteſt, quia plerique homines ingenui ita conſtituti ſunt, ut malint ſufferre modicam jacturam patrimonii, quàm pati confuſionem aliquam; vel utrùm non ita ſit comparatus. Illo caſus is, qui de veritate certus eſt, proemium exigere, vel ſolutum retinere poteſt. Hoc autem caſu non poteſt, quia per conteſtationem unius, & pertinaciam alterius non tollitur inæqualitas, ac per conſequens neque ſponſio efficitur juſta. Confer. P. Haunold. *ubi ſupra controv. 2. num. 1987. & ſeqq.*

XXVII.

Tandem A. in hoc *cap.* agit de ſocietate negotiatoriâ. Ubi intereſt, utrùm utrinque conferantur pecuniæ, vel utrinque operæ, vel ex unâ parte pecunia, ex alterâ operæ. Si utrinque conferantur pecuniæ, vel utrinque operæ, ſiquidem æquales ſint, etiam æquales oportet eſſe partes in lucro, & damno: ſi verò inæquales, quisque ſociorum pro ratâ ejus, quod contulit, partem feret. Quòd ſi ex unâ parte conferatur pecunia, ex alterâ verò opera, tunc intereſt, utrùm opera tam pretioſa ſit, ut ipſi dominio pecuniæ æquivaleat, vel utrùm non ſit tam pretioſa, ut ipſi dominio, ſed tantùm uſui pecuniæ æquivaleat. Illo caſu pecunia fit communis, adeóque cum eo, qui operam contulit, finito contractu dividi de-

 bet.

bet. Hoc autem casu non fit communis, sed finito contractu ille, qui eandem contulit, totam recipit; nam hoc casu comparatur cum operâ non sors, sed periculum amittendæ sortis, & lucrum, quod probabiliter ex eâ sperare poterat. Illo autem casu pecunia, & opera in unam velut massam coalescunt. Cœterùm quod de operâ diximus, idem & de labore, ac periculo navigationis, & similibus intelligi debet. Less. *de J. & J. cap. 25. Dubit. 2. num. 9. & seqq.* Grot. §. *24. num. 1, & 2.* Dn. Gletle *ex 3. part. ff. cap. 16. num. 13. & seqq.*

XXVIII.

Quamvis autem contra naturam societatis sit, ut quis damnum sentiat sine lucro, adeóque talis pactio non valeat, valet tamen conventio, ut aliquis lucri sit particeps, immunis damni, quo casu contractus erit mixtus ex societate, & ex contractu aversi periculi, ut autem servetur æqualitas, requiritur, ut, qui damnum in se recepit, tantò plus lucri ferat, quàm alioquin laturus fuisset. In societate universorum bonorum non consideratur id, quod uni, aut alteri obvenit, sed quod probabiliter sperari poterat, ac proinde si spes ex utraque parte fuit æqualis, etiam æquales ferent partes, licèt uni fortè plus, quàm alteri obvenerit. Grot. *cit.* §. *24. num. 3.*

XXIX.

In societate navali, quam admiralitatem vocant, communis utilitas consistit in defensione adversùs piratas, & hostes, & interdum etiam in præda. Ut autem constet, quam quisque partem ferat, & lucri ex prædâ, & damni, si quod evenerit, quò & vulneratorum impendia pertinent, ideo æstimari solent & naves, & quæ in navi sunt, & ex his una summa confici, quam quisque jam partem in eâ summâ habet, pro ratâ ejus etiam lucrum, & damnum fert. Grot. §. *25.*

XXX.

Planè quamvis jure naturæ omnis inæqualitas, quæ in contractibus utrinque onerosis intervenit, ad æqualitatem reducenda, & id, quod alter minus habet, eidem resarciendum sit, jure tamen Gentium

Gentium propter illam inæqualitatem rerum, quæ citra dolum contigit exactio, aut coactio non datur, ut hac ratione infinitæ, & ob incerta rerum pretia inter eos, qui communem judicem non habent, inexplicabiles controversiæ præcidantur, quæ sanè vitari non possent, si ob ejusmodi inæqualitatem à pactis discedere liceret. Et ita intelligi debent leges civiles, quæ dicunt, in pretio emptionis & venditionis *naturaliter* concessum esse contrahentibus se circumvenire, sensus enim est, recepti passim moris esse, quòd, etsi aliquis rem ultra justum pretium emat, propter talem tamen læsionem, nisi dimidium excedat, nulla in foro detur actio, sed toleretur, salvâ interim manente obligatione in conscientiâ excessum restituendi, vel id, quod justo pretio deest, supplendi. Grot. §. *ult.*

CAPUT XIII.

De Jurejurando.

SUMMARIA.

I. *Definitur, & dividitur jusjurandum.*

II. *Qui animo simulato jurat, non tenetur ex vi juramenti.*

III. *Qui serium animum jurandi habet, obligatur ex juramento, licet non habeat animum se obligandi.*

IV. *Illud tantùm juratò promitti potest, quod juranti est possibile,*

V. *Et licitum.*

VI. *Quid si id, quod juratò promittitur, non quidem illicitum sit, majus tamen bonum morale impediat?*

VII. *An, & quatenus per creaturas jurari possit?*

VIII. *Utrùm juramentum ab idololatra per falsos deos præstitum obliget?*

IX. *Qualis ex juramento nascatur obligatio?*

X. *Etiam juramentum metu extortum, aut dolo obtentum obligatorium est.*

XI. *Utrùm is, qui metu gravi injustò coactus, aliquid promisit, momentaneâ solutione defungi possit?*

XII.

XII. *Utrùm id, quod contra juramentum fit, illicitum tantum sit, an verò etiam irritum?*

XIII. *Quamvis obligatio Religionis in hæredes non transeat, si tamen juramentum reale sit, hæredes illud exequi tenentur.*

XIV. *In juratis mutuis promissionibus, si unus fidem non servet, nec alter servare tenetur.*

XV. *Si juramentum factum sit in alicujus hominis utilitatem, potest illud ab eo remitti.*

XVI. *Expirat obligatio Religionis, si qualitas, sub qua juramentum præstitum est, cesset.*

XVII. *Utrùm, & quomodo potestas sæcularis juramentum relaxare possit.*

XVIII. *Quinam juramenta possint irritare?*

XIX. *Affinis juratis promissionibus sunt illæ, quæ fiunt sub fide Regiâ, vel Principali.*

I.

MAximam vim pollicitationes, promissa, & contractus roborandi apud omnes populos, & ab omni ævo habuit jusjurandum; *nullum vinculum*, inquit Cicer. *de offic. lib. 3. ad adstringendam fidem majores nostri jurejurando arctius esse voluerunt.* Potest autem jusjurandum definiri, quòd sit invocatio divini nominis in testimonium veritatis. Aliud est promissorium, aliud assertorium. Promissorium est, quo futurum aliquid promittitur. Assertorium. quo quis aliquid esse, vel non esse, asseverat. Promissorium porro vel est promissorium in specie, vel confirmatorium, quod actum aliquem separatum præsupponit, & ad illum confirmandum interponitur. Nobis in proposito tantùm de juramento promissorio non assertorio sermo erit, poterunt tamen quædam etiam ad assertorium applicari.

II.

Jurare omni jure licitum, & permissum esse, certa, & indubitata est omnium orthodoxorum sententia, modò, ut Jerem. *cap. 4. vers. 2.* dicitur, *juretur in justitia, in judicio, & in veritate.* Potest autem jure naturæ jurare omnis, qui usum rationis habet, ut tamen jurare intelligatur, necesse est, ut etiam animum jurandi habeat. Unde

qui

qui formulam juramenti tantùm legit, aut aliis prælegit, non jurat. Sed nec ille jurat, qui animo deliberato quidem, simulato, tamen profert verba jurantia, quamvis contra veracitatem peccet, & si alteri hoc modo damnum intulerit, illud resarcire teneatur, nisi fortè per injuriam juramentum fuisset extortum. Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 42. Dubit. 8. num. 36.* P. Haunold. *Tom. 5. tract. 4. cap. 6. controv. 3.* §. *5. num. 771.* Dissentit Grot. §. *3.* qui putat, eum, qui animo simulato jurat, ex vi juramenti obligatum esse, nisi sciat, aut probabiliter credat, ab eo, cum quo negotium est, verba aliter accipi. Sed malè; quamvis enim verba jurantia animo deliberato fuerint prolata, non tamen fuerunt prolata animo jurandi, & Deum in testem invocandi, sed animo alterum decipiendi: ergo non potest proferens ex vi juramenti esse obligatus, cùm essentia juramenti in invocatione divini nominis consistat, quæ in proposito deficit.

III.

Aliud dicendum est de eo, qui serium quidem animum habet jurandi, non autem animum habet se obligandi, qui utique ex juramento obligatur, cùm obligatio effectus sit necessarius juramenti promissorii, ac proinde ab eo inseparabilis. Certè nemo potest habere animum contrahendi, & tamen nolle ex contractu obligari: ergo etiam nemo potest habere animum jurandi, & tamen nolle ex juramento obligari. Item nemo potest velle dare damnum, & tamen nolle ex damno dato obligari: ergo nec potest aliquis habere animum jurandi, & tamen nolle ex juramento obligari, cùm obligatio religionis non minùs, ac obligatio justitiæ ex ipso actu, & non ex intentione jurantis dependeat. Ne igitur talis Deum in testem falsi adduxisse videatur, omnino exequi tenetur, quod se facturum juravit. Less. *cit. Dubit. 8. num. 38.* P. Haunold. *ubi supra n. 774. & seqq.* Grot. §. *2. in fin.*

IV.

Materia juramenti promissorii est id, quod juratò promittitur. Potest autem illud demum jurato promitti, quod promittenti est possibile, nam ad impossibile nemo se obligare potest. Quòd si

 aliquid

aliquid tantùm pro tempore, aut ex suppositione impossibile sit, obligatio interim erit in suspenso, ita, ut is, qui ex suppositione juravit, operam, quam potest, dare teneatur, ut quod juravit, possibile reddat, veluti, si quis juraverit, se pacem facturum esse cum hoste, debet is operam dare, ut alter velit cum ipso pacem facere, & ita ipsi possibile fiat, quod juravit. Grot. §. *8. & 9.*

V.

Deinde illud tantùm juratò promitti potest, quod juranti est licitum, promissio jurata de re illicitâ nullas habet vires, cùm juramentum non possit esse vinculum iniquitatis, & licèt res, quæ tempore præstiti juramenti erat illicita, postea facta sit licita, juramentum tamen nullum, & irritum manet, cùm id, quod nullum est, non possit tractu temporis convalescere, nisi causa nova accedat. Grot. §. *6.*

VI.

At quid si res, quæ promittitur, non quidem illicita sit, majus tamen bonum morale impediat? etiam hoc casu juramentum nullum esse, putat Grot. §. *7.* eò quòd profectum in bono Deo debeamus, ita, ut ejus libertatem eripere nobis ipsis non valeamus. Sed hoc non aliter verum est, quàm si juramentum Deo sit factum; si autem homini factum sit, validum est juramentum, tametsi majus bonum morale impediat, quia ex promissione juratâ alteri jus est acquisitum, quod ipsi invito auferri haud potest. P. Haunold. *cit. cap. 6. num. 812.* Clariss. Dn. P. Schmalzgrueber *ad tit. Jur. can. de Jurejur. num. 74.*

VII.

Forma jurisjurandi consistit in invocatione Dei in testem; per creaturas quà tales, seu præcisè secundùm se consideratas jurari haud potest, vel enim non cognoscunt, quid dicamus, ac proinde testes esse non possent, vel licèt cognoscant, non sunt tamen prima veritas. Dixi *quà tales*; si enim creaturæ considerentur cum respectu ad Deum, etiam per creaturas v. g. per cœlum, & terram jurari potest, quia tunc in creaturis ipse Deus in testem invocatur,

catur, & ita intelligi debet *cap. 26. X. hoc tit.* ubi Pontifex juramenta per creaturas præstita observari jubet. Less. *cit. cap. 42. Dubit. 2. num. 10.* adde Grot. §. *10. & 11.*

VIII.

Dubium est, utrùm juramentum per falsos Deos præstitum obligatorium sit, ita ut, si jurans falsum juraverit, vel promissa non servaverit, is pro perjuro sit habendus? veluti si ille, qui Jovem Deum esse putat, per Jovem juraverit, qui enim scit, Jovem nihil esse, ille non jurat, perinde enim est, ac si per chimeram juraret. Affirmat Grot. §. *12.* & rectè; talis enim intentione primariâ vult jurare per verum Deum, intentione autem secundariâ tantùm vult jurare per Jovem, quia credit Jovem esse verum Deum, adeóque jam vult verum Deum invocare in testem. Less. *cit. cap. Dubit. 1. num. 5.*

IX.

Effectus juratæ promissionis consistit in obligatione. Est autem promissio vel homini facta, vel soli Deo. Ex promissione homini factâ præter obligationem religionis etiam nascitur obligatio justitiæ, nisi promissio ex parte ejus, cui facta est, turpitudinem in ipsâ re juratâ includat, veluti si usuræ merè lucratoriæ juramento promissæ sint, tunc enim nascitur quidem obligatio religionis, non autem justitiæ, quia exigere usuras turpe est, non autem exactas solvere. *cap. debitores 6. X. hoc tit.* Ex promissione autem soli Deo factâ non nisi obligatio religionis nasci potest, vi cujus is, qui juravit, tantum, quantum in ipso est, efficere tenetur, ne Deum in testem alicujus falsi adduxerit, etiamsi ejusmodi promissio Deo facta utilitatem hominum respiciat, veluti si quis Deo juratò promiserit, quòd centum florenos in pauperes elargiri velit, quia promissor ita promittendo noluit pauperibus adversùs se jus tribuere. Grot. §. *14.*

X.

Producit autem juramentum promissorium obligationem religionis non tantùm, si spontè sit præstitum, sed etiam si metu gravi injusto sit extortum, aut dolo obtentum, modò dolus non

sit substantialis, talis enim si sit, juratam promissionem ipso jure nullam, & irritam reddit, quia tollit consensum. Hoc tamen interest, quòd obligatio, quæ ex juramento promissorio spontè præstito nata est, non possit invito promissario, nisi causa alia subsit, relaxari, quæ autem nata est ex juramento, quod vi injustâ extortum, aut dolo obtentum est, ex hac solà causâ relaxari potest, quòd jurans ad promittendum metu gravi injusto, aut dolo fuerit inductus. *cap. 8. X. hoc tit.*

XI.

Dubium est, utrùm is, qui metu gravi injusto coactus v. g. prædoni C. promisit, momentaneâ solutione defungi possit? Negat Grot. §. *15. num. 3.* eò, quòd verba juramenti debeant intelligi cum effectu. Affirmat ex adverso Less. *sæpè cit. cap. 42. Dubit. 6. num. 27.* cujus sententiam probabiliorem esse arbitror; aliud enim est solvere, aliud solutum non repetere: ergo qui juratò promisit solvere, non hoc ipso statim censeri potest promisisse, quòd solutum nolit repetere. Certè ipse A. §. *5.* fatetur, quòd ultra receptum loquendi morem non sit extendenda juramenti significatio, extenderetur autem ultra communem loquendi morem, si in proposito solutum non posset repeti: ergo &c. Eodem sanè modo Pontifex *in cap. 4. X. de his; quæ vi, metúsve causâ &c.* interpretatus est juramentum cujusdam clerici, qui ex metu gravi juratò promisit, renunciare suo beneficio Ecclesiastico, ait enim, eum non obstante juramento beneficium, cui renunciavit, repetere posse, quia vi juramenti non ad non repetendum, sed tantùm ad renunciandum tenebatur. Non adversatur, quòd verba juramenti cum effectu sint intelligenda, tametsi enim solutum in proposito repeti possit, verba tamen suum habent effectum, quia per solutionem nummi transferuntur in prædonem.

XII.

Dubium quoque est, utrùm id, quod contra juramentum fit, illicitum tantùm sit, an verò etiam irritum? Puto interesse, utrùm per juramentum promissorium jus in alterum translatum sit, vel non. Si nullum jus translatum sit, veluti si quis juraverit, se nolle testamentum suum ampliùs revocare, aut mutare, actus contra juramentum factus valet; qui enim jurat, se testamentum

mentum nolle ampliùs revocare, aut mutare, poteſtatem de rebus ſuis diſponendi non abdicat, ſed retinet, cùm hæc poteſtas fundetur in dominio, quod vivente teſtatore in hæredem inſtitutum non tranſit: ergo non obſtante juramento validè de bonis ſuis aliter diſponere poteſt. Si autem jus in alterum translatum ſit, porro refert, utrùm idem jus poſtea in alium transferre tentet, vel non. Si idem, actus contra juramentum factus eſt nullus, & irritus, quia quod jam in alterum tranſtuli, non poſſum ampliùs in alium transferre. Sic qui ſponſalia jurata contraxit cum unâ, non poteſt ampliùs ſponſalia contrahere cum aliâ, etſi contrahat, poſteriora ſponſalia ſunt ipſo jure nulla, quia idem jus in ſecundam transferre tentat, quod jam tranſtulit in primam. Si verò non idem, ſed aliud jus poſtea in alterum transferre velit, actus contra juramentum factus illicitus quidem eſt, non autem invalidus. Sic licèt ſponſalia jurata contraxerim cum unâ, ſi tamen poſtea matrimonium contraham cum aliâ, matrimonium tamen valet, quia per contractum matrimonialem non idem jus transfero, quod tranſtuli per ſponſalia, nam per ſponſalia tantùm tranſtuli in primam jus ad rem, per contractum autem matrimonialem in ſecundam transfero jus in re, ſeu dominium in corpus meum in ordine ad generationem prolis. Aliter diſtinguit A. §. *19.* qui putat intereſſe, utrùm ſola fides ſit obſtricta, vel ipſa facultas ad actum abdicata. Illo caſu ait, actum contra juramentum factum eſſe validum: hoc autem caſu eſſe invalidum. At hæc diſtinctio difficultatem non tollit; quæro enim, cur ſi quis juraverit, quòd teſtamentum ſuum nolit ampliùs revocare, aut mutare, actus contra juramentum factus valeat, & non etiam valeant ſponſalia, quæ contra fidem alteri juratò datam contracta ſunt? Neuter ſanè, ſaltem verbis, abdicat facultatem ad actum contrarium, ſed uterque ſolam obſtringit fidem. Si dicat poſteriorem ipſo facto abdicare facultatem, non autem priorem, quæro ulteriùs, cur non etiam prior ipſo facto abdicet facultatem? Item cur poſterior ipſo facto non ſimul abdicet facultatem contrahendi matrimonium cum aliâ? Licèt igitur hæc diſtinctio primo intuitu alicui arridere poſſit, rem tamen non conficit, ac proinde noſtris potiùs diſtinctionibus inſiſtendum eſſe arbitror.

XIII.

Tametsi autem obligatio justitiæ ex juramento promissorio nata in hæredes transitoria sit, obligatio tamen religionis in hæredes jurantis haud transit, cùm ex virtute religionis non nisi ille obligari possit, qui Deum in testem invocavit. Quid ergo, *inquis*, si ex juramento sola nascatur obligatio religionis, eò quòd jurata promissio soli Deo sit facta, ánne hoc casu hæredes non tenentur juramentum exequi, si defunctus, dum viveret, id non sit executus? R. interesse, utrùm juramentum sit personale, vel reale. Si personale, hæredes non tenentur. Si verò sit reale, veluti si defunctus Deo juratò promiserit, quod C. in pauperes elargiri velit, tenentur hæredes juramentum exequi, non quidem ex obligatione religionis, quæ, ut dixi, in hæredes non transit, sed ex obligatione justitiæ, quam adeundo hæreditatem contrahunt, juramentum enim reale bona jurantis afficit, qui ergo bona agnoscit, etiam onera bonis inhærentia agnoscere debet; & ita explicandus est §. *17*.

XIV.

Contraria juramenti promissorii sunt modi, quibus obligatio ex eo nata rursus tollitur. Tollitur autem primò, si fides utrinque juratò data ab uno violetur, modò promissa mutuum inter se habeant respectum, ita ut jurata promissio unius juratæ promissioni alterius per modum conditionis insit, velut accidit in fœderibus, & pactionibus pacis; si enim unus fœdus, aut pacem perfidè ruperit, neque alter eidem ampliùs stare tenetur. Si autem promissa diversi generis sint, nec ullum ad se invicem respectum habeant, non tollitur obligatio ex juramento nata tametsi alter suum juramentum non servet. Grot. §. *16*.

XV.

Tollitur secundò remissione factâ ab eo, in cujus utilitatem juramentum præstitum est, omni enim juratæ promissioni inest conditio, nisi alter, in cujus utilitatem juramentum factum est, jure suo cedere velit, & hoc non eo duntaxat casu procedit, quo alteri

ex

ex juramento jus quæsitum est, sed etiamsi nullum jus sit quæsitum, veluti si quis Deo promiserit, quòd Titiæ pauperi puellæ pro dote C. dare velit, si Titia hoc juramentum in suam utilitatem Deo præstitum remittat, tollitur obligatio religionis ex juramento nata, quia Deus non vult invitæ obtrudere beneficium. Grot. §. *18.*

XVI.

Tollitur tertiò, si qualitas, sub qua juramentum exactum, vel præstitum est, cesset. Si juramentum militare non ampliùs stringit jurantem, postquam is miles esse desiit. Sic etiam, qui alicui ratione dignitatis, vel officii obedientiam, & fidelitatem promisit, hoc juramento respectu ejus, cui juravit, non ampliùs tenetur, si is officium resignaverit, vel ab eo fuerit remotus, retinet tamen juramentum vires suas respectu successoris, ad quem dignitas, & officium transiit. Grot. *cit.* §. *18.* Dn. P. Schmalzgrueber *ad tit. de Jurejur. n. 80.*

XVII.

Quartò tollitur obligatio juramenti, si superior juramentum relaxet; quamvis autem potestas sæcularis non possit directè juramenta subditorum relaxare, cùm juramenti religio sit res spiritualis, potest tamen indirectè, vel tollendo ab eo, cui juratum est, jus ex juramento quæsitum, vel si ei nullum jus quæsitum sit, vetando, ne quid ex tali juramento accipiat, idque vel in pœnam, vel ob publicam utilitatem ex vi eminentis dominii. Et hoc sensu relaxat Camera juramenta iniquè extorta ad effectum agendi. Quin & antecedenter Legislator Civilis suum subditum inhabilem reddere potest ad acceptandam juratam promissionem, quo casu nequidem obligatio ex juramento nasci potest. Grot. §. *20. num.3.* adde Less. *sæpiùs cit. cap. 42. Dubit. 12. num. 56.*

XVIII.

Quintò tollitur juramentum ejusdem irritatione, quæ confundi non debet cum relaxatione; nam irritatio fit vi potestatis dominativæ, vel quasi, puta, patriæ, maritalis, vel dominicæ, relaxatio autem, si strictè sumatur, non fit vi potestatis dominativæ, sed

ſed ſuperioritatis, ſeu jurisdictionis. Si ergo filius, vel filia, aut uxor in præjudicium patris, vel mariti alteri juratò aliquid promiſerit, poteſt pater, vel maritus hoc juramentum irritare, & vetare, ne promiſſum præſtetur; cum enim nemo in præjudicium alterius, eo invito, ſe obligare queat, ejusmodi juramenta hanc conditionem imbibitam habent, ſi pater, vel maritus approbaverit, aut ratum habuerit. Grot. *cit.* §. *20. num. 1. & 2.* P. Haunold. *ſuprà cit. cap. 6. num. 886. & ſeqq.* Plura qui deſiderat, adeat Theologos, & Canoniſtas; *ad tit. de Jurejur.*

XIX.

Affines juratis promiſſionibus ſunt illæ, quæ fiunt ſub fide Regiâ, vel Principali, quas qui violat, æquè deteſtabilis habetur ac ſi pejeráſſet, & meritò; quantò enim Reges, & Principes ſupra cæteros eminent, & tanquam Dei in terris Vicarii propiùs ad divinam accedunt Majeſtatem, tantò turpior in ipſis eſt datæ fidei violatio. Auro digna vox eſt Caroli V. Imperatoris, fidem rerum promiſſarum, etſi toto mundo exularet, tamen apud Imperatorem debere conſiſtere, quam etiam omnes Ejus in Imperio ſucceſſores religioſiſſimè ſemper ſervârunt. At non item alii, qui ut vel ambitioni ſuæ, vel inveterato, & quaſi hæreditario odio ſatisfaciant, pacem perfidè ruperunt, non aliâ pacis ruptæ cauſâ allegatâ, quam in fabula adduxerit lupus, quòd innocens ovicula, quæ inferiùs ex flumine biberat, iisdem aquam turbaverit. Quin nequidem Jurisjurandi, quod tamen apud ipſam etiam gentilitatem maximam ſemper vim habuit, ullam habitam fuiſſe rationem in vulgus notum eſt. Inter privatos fides datis dexteris obſtringi ſolet, quæ olim apud Perſas firmiſſimum fidei vinculum erat. Vid. Grot. §. *ult.*

CAPUT

CAPUT XIV.

De summorum Imperantium promissis, contractibus, & Juramentis.

SUMMARIA.

I. *Summi Imperantes, si læsi sint, se ipsos in integrum restituere possunt.*

II. *Populus Regi deferendo imperium certas administrandi regni leges eidem præscribere, & actus contrarios irritos reddere potest.*

III. *In actibus Regum privatis etiam communes Regni leges valent.*

IV. *Utrùm summis Imperantibus aliquid liceat in promissiones suas juratas?*

V. *Subditi ex promissis summorum Imperantium verum jus exigendi habent, morali tamen cogendi necessitate destitutum.*

VI. *Contractus Regum perperam dicuntur esse leges*

VII. *Utrùm successores in regno ex promissis suorum antecessorum obligentur?*

VIII. *Potestas obligandi populum nec in infinitum extendi, nec nimiùm restringi debet.*

IX. *An, & quatenus successor in regno privilegia ab Antecessoribus concessa revocare possit?*

X. *Contractibus invasorum nec populus, nec veri Reges tenentur.*

I.

TRia sunt, quæ A. *hoc cap.* examinanda suscepit. Primum est, quid summis imperantibus liceat in suos actus. Alterum, quid ipsis liceat in subditos. Tertium denique, quid in successores. Primum quod attinet, quæritur, utrùm summi Imperantes, uti suos subditos, ita se quoque in integrum restituere, & contractus irritos facere possint? Ubi is distinguit inter actus regios, & inter actus Regis privatos. Adversùs actus regios putat, Reges se in integrum restituere haud posse, eoquòd restitutio in integrum sit mera juris Civilis creatura, & actus regii eo loco habendi sint,

 quasi

quasi ipsa communitas eos fecisset; uti ergo, *inquit*, leges ab ipsâ communitate latæ in actus communitatis nullam vim habent, cùm communitas se ipsâ superior non sit, ita nec leges regiæ in actus, quos Rex ùt Rex fecit, ullam vim habere possunt, non admittendam igitur esse exceptionem Regum adversùs contractus, quos minores fecissent. Ita Grot. §. *1*. At, fallitur is in eo, quòd putet, restitutionem in integrum ex solo jure Civili venire; ipsa enim naturalis æquitas postulat, ut, qui metu injusto ab altero compulsus, vel dolo inductus, aut errore lapsus eidem aliquid promisit, aut præstitit, in integrum restituatur; & quamvis in statu civili nemo se ipsum in integrum restituere possit, sed eo nomine superior adeundus sit, in statu tamen naturali, ubi nulla sunt judicia, aliter se res habet, nam in hoc statu quivis jus suum per se exequi, ac per consequens si unus alterum ad se liberandum, vel ad id, quod ex vitioso contractu accepit, restituendum, aut supplendum obstrictum teneat, hoc ipse per se exequi potest, cum superiorem non agnoscat, apud quem jus suum persequi possit, aliàs enim si alter obligationi suæ ultrò satisfacere nollet; nullum daretur medium suum consequendi. Vivunt autem summi Imperantes inter se in statu naturali: ergo si in pactis, aut contractibus ab altero læsi sunt, possunt ipsi per se restitutionem, aut supplementum exigere, modò læsio, aut injuria sit manifesta, si enim dubia foret, potiùs ad arbitros eundum esset. Exceptionem minorennitatis quod attinet, refert, utrùm Rex adhuc sub tutelâ agat, vel non. Si adhuc sub tutela agat, vel ipse cum extraneo, & quidem quà Rex contraxit solus, vel per tutorem suum. Si solus, contractus erit nullus, quia imperii administrationem non habet. Si per tutorem suum, contractus sub obtentu solius minorennitatis revocari haud potest, cùm aliàs nemo securè cum Rege minorenni pacisci posset; *solius* inquam, *minorennitatis*, si enim talis subsit læsio, ob quam etiam majorennis se ipsum in integrum restituere potest, contractus utique revocari poterit. Si autem Rex non ampliùs sub tutelâ agat, minorennitatis exceptio frustrà opponitur, cùm minorennitas ex solo jure positivo determinationem suam accipiat, talis autem Rex, cui habenæ Imperii concessæ sunt, non ampliùs pro minorenni, sed publicâ regni lege pro majorenni habetur, quamvis subditis major

ætas

ætas præfinita sit, quâ majorennes fiant. Puffendorf *lib. 8. cap. 10. §. 2. & 3.*

II.

Planè quin populus Regi deferendo imperium certas administrandi regni leges eidem præscribere, & actus contrarios irritos reddere possit, dubitandum non est, quemadmodùm alibi & illos actus irritos esse diximus, quibus regnum non-patrimoniale, sive ex toto, sive ex parte, vel patrimonium populi sine ejus, aut Procerum regni consensu alienare tentant. Grot. §. *2. n. 1.*

III.

In actibus Regum privatis, quos scilicet non ùt Reges, sed privatorum instar cum subditis celebrant, etiam leges communes regni valent, imò & leges oppidi illius, ubi Rex habitat, quia Rex ibi se habet, ut cœtûs illius membrum, nisi sint leges pœnales, & coactivæ, quibus nequidem actus Regum privati subjecti esse possunt, aut nisi ex circumstantiis appareat, quòd actus suos ab ejusmodi legibus immunes esse velint, nam hoc casu ex mero jure naturæ judicandi sunt, ùt pluribus declaratum est in *J. P. U. Part. 3. cap. 1.* §. *1. n. 18. & 19.* Grot. *cit.* §. *2. n. 2. &* §. *5.*

IV.

Non satis expeditum est, utrùm summis, imperantibus aliquid liceat in promissiones suas juratas? Puto interesse. Utrùm juratò aliquid promiserint Deo, vel extero, vel subdito. Si Deo, vel extero, nihil ipsis in ejusmodi juratas promissiones licere arbitror, sed si justam relaxandi causam subesse putent, cum, qui potestatem spiritualem habet, adire debent. Si verò subdito aliquid juratò promiserint, dicendum videtur, eos per indirectum ex iisdem causis juramenta sua relaxare posse, ex quibus relaxare possunt juramenta suorum subditorum, scilicet vel vi imperii subdito auferendo jus, quod ei quæsitum est, vel prohibendo, ne quid ex tali juramento accipiat, idque vel in pœnam, vel ob publicam utilitatem, ex vi eminentis dominii. Dissentit A. §. *3.* qui putat, Reges non posse juramenta à se præstita irrita reddere, eoquòd talia juramenta non possint in se habere hanc conditionem, *nisi superior ea irritaverit,* cùm Reges

ſuperiorem poteſtatem civilem non agnoſcant, ita autem jurare, ut teneantur, niſi ipſi teneri nolint, perabſurdum, & naturæ jurisjurandi contrarium eſſe, & quamvis ex jurejurando alteri nullum jus quæſitum ſit, obſtringi tamen jurantem Deo, ne eum adduxerit in teſtem alicujus falſi. At, ex hoc non videtur plus inferri poſſe, quàm quòd Reges non poſſint directè vinculum religionis ex juramentis ſuis ortum tollere, quod ultrò fatemur, cùm id ne quidem in juramentis ſubditorum poſſint, ut ſuperiore *cap.* diximus. Vidimus, quid ſummis Imperantibus in ſuos actus liceat.

V.

Alterum eſt, quid ipſis liceat in ſubditos, quibus ſi quid promiſerint, aut cum ipſis contraxerint, dubium quidem non eſt, quin obligentur, & ſubditi verum jus exigendi habeant, quamvis eos, ſi ultrò ſuæ obligationi ſatisfacere nolint, ad præſtandum promiſſum, vel implendum contractum cogere haud poſſint, cùm ſubditus non poſſit habere jus cogendi ſuperiorem, cui ſubjectus eſt, ſi tamen ſubditi delictum commiſerint, vel Reipublicæ neceſſitas, utilitásve exigat, hoc jus ex promiſſo, aut contractu quæſitum non minùs, ac res aliæ, ſive deinde earum dominium ex jure naturæ, ſive ex jure Civili acquiſitum ſit, ipſis vel in pœnam, vel vi eminentis dominii rurſùs auferri poteſt, modò, ſi ob commune onus ablatum ſit, ei, qui ſuum amiſit, ſi fieri poſſit, ex communi fiat compenſatio. Subjacent autem dominio eminenti etiam res exterorum, ſi in territorio ſummi Imperantis deprehendantur, quæ
P. 3. c. 2. omnia in J. P. U. latiùs ſunt explicata. Quodſi Rex ſine juſtâ
§. 3. per cauſâ ſubdito jus ſuum auferat, haud dubiè injuriam ei infert, &
tot. damnum datum reparare tenetur, quia contra verum jus ſubditi facit. Grot. §. *6. cum duobus ſeqq.*

VI.

Sunt, qui contractus Regum leges eſſe dicunt. At perperam; nam ex legibus nemini jus naſcitur adverſùs Regem, ac proinde ſi eas revocet, nemini injuriam infert, licèt peccet, ſi ſine juſtâ cauſâ id faciat. Deinde contractibus ligantur ſoli contrahentes, legibus autem obligantur omnes ſubditi. Dicitur quidem in *l. penult. Cod.*

de

de Donat. inter vir. & uxor. imperiales contractus legis vim obtinere. Verùm hoc duntaxat sensu, quòd tales contractus subsistant, si Imperator eos legibus civilibus nolit subjacere, etiamsi privatorum contractus propter legis repugnantiam non subsisterent. Planè quandóque contractus Regum simul rationem legis habere possunt, si nimirùm quædam subditis observanda contineant, & ideò ipsis publicentur Grot. §. *9*.

VII.

Tertiùm denique est, quid Regibus liceat in successores, ac proinde quæritur utrùm successores ex promissis, & contractibus suorum antecessorum obligentur? Placet, interesse, utrùm antecessor obligationem contraxerit regni causâ, vel propter sua propria bona, quæ præter regnum habùit. Obligatio, quam is ob bona sua propria contraxit, haud dubiè in eos pro ratâ transit, qui in hisce bonis defuncto successerunt, nam pro debitis, etiam personalibus bona defuncti sunt obligata. Si verò obligationem contraxerit regni causâ, porrò refert, utrùm regnum sit patrimoniale, vel non. Si patrimoniale, obligatio antecessoris itidem directè in regni successorem transit. Si autem sit non-patrimoniale, successor quà talis directè haud obligatur, quia jus non à defuncto, sed à populo accepit, obligatur tamen indirectè, seu per interpositam civitatem, à quâ obligatio in successorem transit; cùm enim potestas obligandi civitatem ad exercendum summum Imperium sit necessaria, ideò unà cum imperio hæc potestas in antecessorem translata fuit, qui proinde regni causâ aliquid promittendo, vel contrahendo ipsam obligavit civitatem, à quâ cum successor jus imperandi habeat, necessariò is etiam in civitatis obligationem succedit. Grot. §. *10. & 11.*

J. P. U P. 4. c. 3. §. 1. num. 11.

VIII.

Hæc tamen potestas obligandi populum nec in infinitum extendi, nec adeò restringi debet, ut contractus tunc demum valeat, si res utiliter sit gesta, sed sufficit, si Rex probabilem contrahendi habuerit rationem, quod etiam in dubio ob regentium auctoritatem præsumitur. Si tamen contractus successu temporis ad publi-

J. P. U. cit. §. 2. n. 12. & 13.

cam omnino perniciem vergere incipiat, ita ut ab initio in extensione ad talem casum censendus fuisset injustus, & illicitus, is non ampliùs obligaret, quia Rex in talem eventum non potuit populum obligare, ac per consequens talis casus ex naturâ rei, ab initio censetur fuisse exceptus. Quod autem de contractibus diximus, idem etiam de donatione pecuniæ populi, vel alienatione alterius rei, si Regi per leges regni eandem bono publico donare, vel alienare permissum sit, dicendum est, ita ut, si Rex probabilem donandi, vel alienandi habuerit rationem, donatio vel alienatio revocari haud possit; si verò in homines nauci, & inutiles immodicam pecuniæ quantitatem profuderit, pecunia ab iis, qui publicæ egestatis causâ extiterunt, repeti queat. Illos verò actus, quibus Reges regnum non-patrimoniale, aut ejus partem, vel patrimonium regale sine consensu populi, aut Procerum regni alienant, nullos, & irritos esse jam sæpè diximus. Sed & in delatione regni populus aliquam materiam, aut certos actus à Regiâ potestate excipere potest. Grot. §. *12.*

IX.

Similiter qui in regno non-patrimoniali succedit, etiam privilegia ab antecessore temerè sine omni probabili ratione concessa pro lubitu revocare potest. Si autem probabilem causam habuerit ea concedendi, tunc refert, utrùm per modum precarii tantùm, vel cum translatione alicujus juris concessa sint. Quæ per modum precarii tantùm concessa sunt, itidem pro lubitu revocari possunt, quia precarium ad nutum semper revocabile est, continet enim conditionem, *quamdiu voluero*; per modum autem precarii etiam illa privilegia concessa esse intelliguntur, quæ vinculum legis duntaxat demunt v. g. solvendi tributum, ac per consequens semper revocari possunt; uti enim lex sublata universaliter reponi universaliter semper potest, ita etiam sublata particulariter reponi particulariter semper potest, cùm non magis uno, quàm altero casu adversùs legis auctorem jus quæsitum sit. Quæ verò cum translatione alicujus juris subdito concessa sunt, revocari haud possunt, nisi ob commissum delictum in pœnam, aut exigente necessitate vel utilitate Reipublicæ vi eminentis dominii, quo tamen casu, nisi

nisi privilegium fuerit gratis datum, compensatio facienda est, nec enim ad rectam gubernationem Reipublicæ major requiritur potestas. Certè iniquum esset, si subditi deberent damnum pati sine compensatione, ubi hæc fieri potest. Jung. Grot. §. *13*. & P. Haunold *Tom. 1. tract. 1. cap. 4. contr. 5. num. 259. & seqq.*

X.

Planè contractibus eorum, qui sine jure imperium invaserunt, quamdiu invasionis vitium non purgatur, nec populi, nec veri Reges tenentur, nisi exinde locupletiores fuissent effecti, nam tunc utique tenentur de in rem verso. Grot. §. *ult*.

CAPUT XV.

De Fœderibus, ac Sponsionibus.

SUMMARIUM.

I. *Conventiones vel sunt publicæ, vel privatæ, ad publicas referuntur fœdera, sponsiones.*

I.

Conventiones vel sunt publicæ, vel privatæ. Conventionum publicarum multæ sunt species, veluti fœdera, sponsiones, pactiones pacis, induciarum &c. Postquam igitur A. de conventionibus in genere egit, progreditur jam in specie ad fœdera, & sponsiones, quam materiam in *J. P. U. Part. 4. cap. 3. §. 1. & 2.* plenè excussimus, quò proinde lectorem remittimus.

CAPUT XVI.

De Interpretatione.

SUMMARIA.

I. *Interpretatio est expositio voluntatis alienæ dubiæ.*
II. *Dividitur in declarativam, extensivam, & restrictivam.*

III. *Si*

III. *Si aliæ conjecturæ deficiant, verba intelligenda sunt ex proprietate vulgari.*
IV. *In vocabulis artium standum est definitioni cujusque artis.*
V. *Conjecturis opus est, si verba, aut verborum complexio plures recipiat significationes, aut species quædam sit repugnantiæ.*
VI. *Quæ ducuntur vel ex materiâ, vel ex effectu, vel ex conjunctis.*
VII. *Promissionum aliæ sunt favorabiles, aliæ odiosæ, aliæ mediæ.*
VIII. *Adducuntur quædam regulæ interpretandi.*
IX. *Quæ illustrantur exemplis.*
X. *Quando interpretatio extensiva procedat?*
XI. *Utrùm mandatum impleri possit per aliud æquè utile, aut utilius, quàm mandans præscripserit?*
XII. *Interpretatio restrictiva petitur vel ex defectu voluntatis originario, vel ex repugnantiâ casûs emergentis cùm voluntate.*
XIII. *Promissa regulariter loquendo non continent conditionem tacitam:* rebus sic stantibus.
XIV. *Repugnantia casûs emergentis cum voluntate colligitur potissimùm ex naturali ratione.*
XV. *Referuntur quædam regulæ in casu collisionis.*
XVI. *Scriptura in dubio non requiritur ad substantiam contractûs.*
XVII. *Errant, qui contractus Regum, & populorum ex jure Romano interpretandos esse putant.*
XVIII. *Utrùm verba stipulantis, vel promittentis potiùs sint spectanda?*

I.

Cùm sæpè pacta, & contractus interpretatione indigeant, ideò rectè de hoc A. *hoc cap.* agit. Potest autem interpretatio ad nostrum institutum describi, quòd sit expositio voluntatis alienæ dubiæ. Dixi I. *voluntatis alienæ*, nam expositio voluntatis propriæ non tam interpretatio est, quàm nova lex, vel novum pactum; nova lex est, si ipse legislator dubiam suam voluntatem declaret; novum pactum, si fiat ab ipsis paciscentibus. Dixi II. *voluntatis dubiæ*, quæ enim certa sunt, nullâ indigent interpretatione.

II. Di-

II.

Dividitur interpretatio in declarativam, extensivam, & restrictivam. Mensura rectæ interpretationis est collectio mentis ex signis maximè probabilibus. Hæc signa duplicis sunt generis, scilicèt verba, & conjecturæ, quæ aut seorsim considerantur, aut conjunctim.

III.

Si nulla sit conjectura, quæ aliò ducat, verba intelligenda sunt in eo sensu, quem habent ex usu populari, licèt in Grammatica aliam habeant significationem. Perfidus ergo cavillator erat Turcarum Imperator, qui Eubœâ captâ eum medium dissecuit, cui caput incolume fore antea promiserat. *Ejusmodi fraudibus adstringi, non dissolvi perjurium* rectè dixit Cicer. *de Offic. lib. 3.* Grot. §. *2.* Puffendorf. *lib. 5. cap. 12. n. 3.*

IV.

In vocabulis autem artium standum est definitioni prudentûm cujusque artis, veluti si quæstio incidat, quanta militum multitudo exercitum faciat, vel si inter duos convenerit, ne in confinio arx exstruatur, quid nomine arcis intelligatur, nam ejusmodi vocabula plerúmque vulgus non capit. Quodsi periti in definiendo aliquo vocabulo inter se dissentiant, ad præscindendas lites expèdit, ut popularibus verbis exprimatur in quonam significatu vox eo loco accipiatur. Grot. §. *3.* Puffendorf *ubi suprà* §. *4.*

V.

Conjecturis assumptis opus est primò, si verba, aut verborum complexio plures recipiant significationes, quorum prius homonymia, posterius amphibolia vocatur. Secundò si adsit species quædam repugnantiæ, tunc enim conjecturæ quærendæ sunt, quæ partem unam alteri concilient, si fieri possit, si enim certa sit pugna, quod posteriùs inter contrahentes placuit, prioribus derogavit. Interdum conjecturæ adeò evidentes sunt, ut spontè se ingerant, v. g. lex sit. *Peregrinus, qui mœnia ascenderit, capite plectatur*, ponamus

namus jam, peregrinum in obsidione muros ascendisse, & hostem subeuntem scalis dejecisse, hic utique capite plectendus non erit; licèt enim peregrino verba legis adversentur, non tamen eidem adversatur mens, & sententia legis, nam scopus legis erat, ne peregrinus mœnia ascendat, exploraturus, quâ parte facillimus in urbem esset aditus, quæ ratio in præsenti casu cessat. Grot. §. *4.* & Puffendorf §. *6.*

VI.

Ducuntur autem conjecturæ voluntatis præcipuè vel ex materiâ, vel ex effectu, vel ex conjunctis. Ex materiâ, prout enim est subjecta materia, ita verba sunt intelligenda. Sic vox *armorum* modò belli instrumenta, modò milites armatos significat, si convenerit, ne alter arma nobis inferat, intelligimus milites, & exercitum, si verò in obsidione convenerit de tradendis armis, appellatione armorum intelligimus instrumenta bellica. Ex effectu, veluti si vox ex usu receptiore sumpta, absurdum, & à ratione alienum post se traheret effectum, in ambiguâ enim voce ea accipienda est interpretatio, quæ vitio caret. Conjuncta sunt aut origine, aut etiam loco. Conjuncta origine sunt, quæ ex eâdem voluntate proficiscuntur, licèt alio loco, & aliâ occasione dicta sint, unde in dubio nascitur conjectura, quòd voluntas sibi fuerit consentiens. Rectè Cicer. *de Invent. lib. 2. Quâ in sententiâ scriptor fuerit, ex cæteris ejus scriptis, ex factis, dictis, sumi oportebit.* Inter ea, quæ etiam loco conjuncta, sunt præcipuam vim habet ratio legis, quæ non debet confundi cum mente legis; ratio enim est causa, quæ legislatorem movit ad ferendam legem, mens autem est sententia, seu id, quod ex verbis rectè acceptis colligitur. Si certò constet, voluntatem legislatoris aliquâ ratione, tanquam causâ unicâ, fuisse motam, locum habet vulgatum illud: *cessante ratione legis, cessat ipsa lex,* quod non minùs in pactis, quàm in legibus obtinet. Sic donatio propter nuptias vim nullam habet, si nuptiæ secutæ non sint, quia nuptiæ sunt sola, & unica causa donandi. Si autem plures sint rationes, etiamsi una cesset, non tamen propterea statim cessat lex. Ita ferè Grot. *à* §. *5. usque ad 9.* & Puffendorf *à* §. *7. usque ad 11.*

VII.

VII.

Deinde promissionum aliæ sunt favorabiles, aliæ odiosæ, aliæ mixtæ, seu mediæ. Favorabiles sunt, quæ æqualitatem in se habent, ita ut utriusque partis par sit conditio, vel quæ communem spectant utilitatem, quæ, quò major est, & latiùs patet, eò major est promissi favor. Sic eorum, quæ ad pacem faciunt, major est favor, quàm quæ ad bellum, & major est favor belli defensivi quàm offensivi. Odiosa verò sunt, quæ unam tantùm partem, aut unam magìs quàm alteram gravant, item, quæ pœnam in se continent, & quæ actus quosdam irritos faciunt, vel quæ de prioribus aliquid immutant, aut societatem, & amicitiam dirimunt. Quodsi aliquid sit mixtum, veluti si priora quidem immutet, sed pacis causâ, illud pro magnitudine boni aut mutationis, modò favorabile, modò odiosum censebitur, ita tamen, ut cœteris paribus favor censeatur potior. Ita rursùs Grot. §. *10.* & Puffendorf §. *12.* Quibus præmissis sequentes statuuntur regulæ quarum

VIII.

Prima est. In non odiosis, quæ scilicèt media sunt inter favorem, & odium, sumenda sunt verba secundùm totam proprietatem usus popularis, & si plures ejusdem vocis in populari usu sint significationes, illa sumenda est, quæ est latissima, quale est, ut masculinum sumatur pro genere communi, & indefinita locutio v. g. de restituendis utrinque captivis pro universali. *Secunda.* In favorabilioribus, si is qui loquitur, vel ipse Jurisperitus sit, vel Jurisperitorum consilio utatur, verba laxiùs sumenda sunt, ita ut, non solùm significent id, quod in vulgari est usu, sed & includant significationem, quæ in disciplinâ Juris habetur, seu, quam lex civilis imposuit. *Tertia.* Ad significationes autem planè improprias non est recurrendum, nisi alioquin absurdum sequeretur, aut pactum, vel lex inutilis foret. *Quarta.* Ex contrario, verba etiam strictiùs, quàm fert eorum proprietas sumenda sunt, si id necessarium sit ad vitandam absurditatem, vel iniquitatem. *Quinta.* Si necessarium quidem non sit, ad vitandam absurditatem, vel iniquitatem, ut verba strictiùs sumantur, quàm fert eorum proprietas, manifesta

tamen æquitas, vel utilitas sit in restrictione, subsistendum erit intra arctissimos terminos, nisi circumstantiæ aliud suadeant. *Sexta.* In odiosis etiam sermo figuratus, seu à proprietate verborum discedens aliquantulùm admittitur, ut onus vitetur. Unde in donatione, & Juris sui remisssione verba quantúmvis generalia restringi solent ad ea, de quibus verisimile est, fuisse cogitatum, & in fœdere, quo una tantùm pars auxilia promisit intelligendum est, ea debere mitti impensis ejus, qui postulavit, nisi expressè aliter fuerit conventum. Ita denuò Grot. §. *12.* & Puffendorf. §. *13.*

IX.

Sic si inter duos populos convenerit, ut utriusque socii ab utroque populo tuti sint, appellatione sociorum illi duntaxat intelligantur, qui jam tempore icti fœderis socii erant, non etiam illi, qui postea primùm in societatem sunt assumpti, quia naturalis libertas armis cogendi eos, qui injuriam fecisse creduntur, non censetur temerè fuisse abdicata, hoc enim odiosum foret. Eodem modo si convenerit, ne alter fœderatorum injussu alterius bellum gerat, ne nimiùm coarctetur libertas, hoc ad bellum tantùm offensivum restringi debet. Sic Romani, cùm Pœnis, si imperata facerent, promisissent, *liberam fore Carthaginem*, jubendo postea, ut destructâ urbe novam sibi, & à mari dissitam exstruerent urbem, à crimine perfidiæ excusari haud possunt, quamvis enim libertas sit attributum populi, non urbis, quatenus tectis, & mœnibus constat, vulgaris tamen hujus propositionis: *Carthago erit libera*, sensus esse videtur, *populum libertate fruiturum in urbe Carthagine*, quo ipso comprehenditur, ejus mœnia, & ædificia salva debere persistere. Et sanè durissimum fuisset, urbem tanto tempore habitatam propriis diruere manibus, inde migrare, & alio in loco novam exstruere, ac per consequens verba ita interpretanda erant, ut tam grave onus vitetur. Sic etiam, si fœdus sit factum cum Rege, & ejus successoribus, appellatione Regis, & successoris non intelligitur invasor alieni Imperii, quamdiu talis manet, quia ejus causa odiosa est, & vocabula *Rex*, *successor* propriè illum tantùm significant, qui jus habet. Ex adverso, si prœmium promissum sit ei, qui primus ad metam perventurus esset, & duo simul pervenerint, uterque ad

prœ-

præmium concurret, cùm enim virtutum præmia sint favorabilia, ideo verba non strictè in sensu positivo, sed latiùs in sensu negativo sunt accipienda. Simile exemplum legitur apud Liv. *lib. 26. cap. 48.* ubi corona muralis promissa ei, qui primus murum ascendisset, sed, cùm duobus certantibus res ferè ad tumultum inclinaret, Scipio pronunciavit, utrúmque pariter in murum ascendisse, & ambos coronâ murali donavit. Confer. Grot. §. *13. & seqq.* Puffendorf *ubi suprà* §. *14. cum duobus seqq.* adde *J. P. U. Part. 4. cap. 3.* §. *1.* Et hæc dicta sint de interpretatione, quæ verborum significationi propriæ, vel impropriæ aptatur.

X.

Transimus jam ad eam interpretationem, quæ sumitur ex conjecturis extra significationem verborum, éstque vel extensiva, vel restrictiva. Extensiva difficiliùs procedit, quàm restrictiva, nec aliter rectè fit, quàm si constet, rationem, sub quam venit casus, quem volumus comprehendere, esse causam unicam, & efficacem, quæ promittentem moverit, eámque rationem, ab eo consideratam in sua generalitate, quia alioqui promissio futura fuisset iniqua, aut inutilis, veluti, si inter duos populos vicinos conventum sit, ne certus aliquis locus muris cingatur, eo tempore, quo non erat aliud muniendi genus, talis locus ne terreo quidem aggere cingi poterit, si satis constet, causam prohibendi muros unicam fuisse, ne iste locus muniretur. Similiter, si quis aliquem testamento hæredem scripserit sub conditione, si posthumus, quem expectabat, mortuus fuerit, hæc dispositio ad eum quoque casum producenda erit, quo posthumus natus non est, quia testator solâ consideratione non exituræ prolis motus fuit, ac proinde si præscivisset, posthumum sibi nasciturum non fuisse, alterum citra conditionem hæredem fuerat scripturus. Aliud exemplum occurrit *in l. 3. Cod. de Instit. & substit.* ubi mater liberos suos sub conditione emancipationis hæredes instituit, antequam autem fuerint emancipati, pater decessit, vel sententiam deportationis passus est, rescripsit Imperator, liberos nihilominùs hæredes esse, quia scilicet mater ad hoc solùm respexit, ut liberi patriâ potestate liberentur. Grot. §. *20.* & Puffendorf. §. *17.* Hac occasione

XI.

Quæſitum eſt, utrùm mandatum impleri poſſit per aliud æquè utile, aut utilius, quàm mandans præſcripſerat? Placet intereſſe, utrùm certus modus expediendi negotium præſcriptus ſit vi Imperii, vel per nudum, & ſimplicem contractum mandati. Si vi Imperii, non licet ſubdito à modo præſcripto diſcedere, niſi hoc vel diſertis verbis ipſi fuerit conceſſum, vel ſaltem ex rectâ verborum interpretatione conceſſum eſſe colligi poſſit, quia eidem non niſi mera executio injuncta fuiſſe videtur; & ſanè, diſſolveretur Imperantis officium, ſi quis ad id, quod facere juſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non deſiderato reſponderet, nec laudem, ſed reprehenſionem meretur miles, qui interpretari juſſa Ducum mavult, quàm exequi. Si verò certus modus per nudum & ſimplicem contractum mandati alicui præſcriptus ſit, porrò refert, utrùm ſatis conſtet, eum non ſub ſpeciali formâ, ſed ſub conſideratione generaliore præſcriptum fuiſſe, vel de eo non ſatis conſtet. Illo caſu res tota mandatarii prudentiæ relicta fuiſſe cenſetur, ac proinde ſi bonâ fide arbitretur, aliâ viâ finem-intentum æquè, aut fortè faciliùs obtineri poſſe, is limites mandati neutiquam excedet, tametſi à præſcripto ſibi modo diſcedat. Hoc autem caſu oportet modum præſcriptum obſervare. Confer. Grot. §. *21.* & Puffendorf *lib. 5. cap. 4.* §. *5.*

XII.

Interpretatio reſtrictiva extra ſignificationem verborum, quæ promiſſionem continent, petitur vel ex defectu voluntatis originario, vel ex repugnantia caſûs emergentis cum voluntate. Defectus voluntatis originarius colligitur primò ex abſurdo, quod aliàs ſequeretur, nemo enim credendus eſt velle abſurda. Secundò ex ceſſatione rationis, quæ ſola plenè, & efficaciter movit voluntatem, exemplum eſt in *lib. 6.* §. *2. ff. de Jur. Patronat.* Sæpè tamen in ratione ſpectatur non præciſè ſolus actus, ſed ipſa potentia, ſeu moralis poſſibilitas actûs, quo caſu, licèt actus ceſſet, reſtrictio tamen locum non habet, quia non ceſſat ratio. Sic ſi in fœdere cautum ſit, ut per fines noſtros non ducatur exercitus, ne damnum fortè nobis

nobis inferatur, non poterit duci, tametsi animus nocendi absit, sufficit enim ab exercitu, si per fines nostros ducatur, damnum nobis inferri posse. Tertiò defectus voluntatis originarius colligitur ex materiâ, quæ semper intelligitur obversari animo loquentis, etiamsi verba latiùs pateant, ac proinde restringenda sunt ad substratam materiam. Sic licèt alicui, & hæredibus suis datum sit feudum, appellatione tamen hæredum non intelliguntur fœminæ, & ex fœminis nati, sed soli hæredes feudales, seu masculi ex masculis nati. Grot. *à* §. *22*. Puffendorf. §. *19. & seqq.*

XIII.

Non adeò expeditum est, utrùm promissa habeant in se hanc tacitam conditionem, *si res maneant eo, quo sunt loco?* Affirmant haud pauci, ut videre est apud Ziegler. *ad* §. *25.* Rectiùs tamen, saltem in genere hoc negare videntur A. *cit.* §. *25. num. 2.* & Puffendorf §. *20.* nisi apertissimè pateat, statum, rerum præsentem, ejúsque durationem per modum conditionis spectatam fuisse. Ratio est, quia ejusmodi tacitæ conditiones, cùm promissa irrita reddant, sunt odiosæ, ac per consequens non facilè præsumendæ.

XIV.

Repugnantia casûs emergentis cum voluntate colligitur vel ex naturali ratione, vel ex alio signo. Dijudicandæ voluntati ex naturali ratione deservit in intellectu æqui-prudentia, in voluntate verò æquitas, quæ est virtus voluntatis correctrix ejus, in quo lex propter universalitatem deficit, quod ad testamenta quoque, & pacta suo modo referri debet; cùm enim, præsertim in legibus, nec prævideri omnes casus possint, nec ob infinitam varietatem exprimi, ideò libertate quâdam opus est, eximendi casus, quos eximeret ille ipse, qui locutus est, si præsens adesset. Hoc tamen non temerè fieri debet, sed necesse est, ut sufficientia adsint indicia, inter quæ certissimum est, si appareat, sequi verba illicitum esse, nam quæ vel juri naturæ, vel divino adversantur, obligationis capacia haud sunt. Sic non possum gladium depositum reddere deponenti, si is furiosus sit, ne aut sibi, aut aliis innocentibus noceat. Eodem modo nec rem depositam restituere possum ei, qui deposuit,

si do-

si dominus eandem repetat, licèt lex generaliter dicat, rem depositam reddendam esse deponenti. Alterum indicium est, si verba sequi non quidem per se illicitum sit, sed æquè rem æstimanti nimis grave, & intolerabile, sive absolutè spectatâ conditione humanæ naturæ, sive comparando personam, & rem, de quâ agitur, cum ipso fine actûs. Sic res commodata etiam ante tempus elapsum repeti potest, si talis casus supervenerit, ut ipse eâdem indigeat, quia actûs tam benefici ea est natura, ut non credendus sit quispiam ad magnum suum incommodum sese obligare voluisse. Sic qui fœderato auxilia promisit, excusatur, si ipse copiis suis ad defensionem Reipublicæ sibi commissæ opus habeat. Sic etiam concessio immunitatis à vectigalibus, & tributis non potest intelligi de iis, quæ summa, & præsens necessitas extra ordinem exigit, & quibus Respublica carere nequit. Et ita intelligi debet, quod Cicer. *de Offic. lib. 1.* dixit, *non esse servanda promissa, quæ promittenti plus noceant, quàm promissario prosint*, velut jam alibi explicavimus. Grot. §. *26. & 27.* Puffendorf §. *21. & 22.*

XV.

Ex alio signo colligitur, casum eximendum esse, si verba alio loco posita non quidem directè inter se pugnent, sed velut insperatò ex ipso rerum eventu inter se committuntur. Ubi sequentes tenendæ sunt regulæ. *Prima.* Quod permittitur cedit ei, quod jubetur, aut vetatur, nam quod permittitur voluntarium est, quod jubetur, aut vetatur, necessarium, & qui aliquid permittit, ita demùm permittere videtur, nisi aliud quid obstet. *Secunda.* Quod faciendum est certo tempore, præfertur ei, quod quovis tempore fieri potest, seu ubi in unum tempus incidit impletio duarum obligationum, quarum uni non nisi certo, eóque præsenti tempore satisfieri potest, alteram autem quovis tempore impleri nihil interest, hâc in aliud tempus dilatâ, ista stato tempore erit implenda. Ratio est, quia si utrique obligationi satisfieri potest, etiam satisfieri debet. Atqui hoc modo utrique obligationi satisfieri potest: ergo etiam satisfieri debet. *Tertia.* Lex aut pactio vetans vincit jubentem, quia lex jubens supponit id, quod jubet, esse licitum. *Exceptio* est, nisi lex jubens contineat exceptionem à lege prohibente,

nam

nam hoc casu lex jubens prævalet vetanti. *Quarta.* Inter pactiones, aut leges cæterâ æquales præfertur ea, quæ magis est peculiaris, & ad rem propiùs accedit, nam specialia solent esse efficaciora generalibus. *Quinta.* Si duæ leges pœnales inter se collidantur, præferenda est illa, quæ respectu alterius se habet per modum exceptionis, qualis plerúmque censetur esse illa, quæ pœnam majorem minatur. *Sexta.* Quod habet causas magìs honestas, aut magìs utiles, præfertur ei, quod habet causas minùs honestas, aut minùs utiles. Sic major est favor minoris, qui filiosfamilias contra SCtum Macedonianum pecuniam credidit, quàm filiifamilias majoris, quia jus minori restitutionem in integrum concedendo eidem favere vult, SCtum autem Macedonianum factum est in odium fœneratorum. *Septima.* Quando pactum juratum cum non jurato certo eventu pugnat, ita ut utrúmque simul impleri nequeat, præferendum est pactum juratum propter concurrentem obligationem Religionis. Ita A. §. *29.* qui hasce regulas desumpsit ex Ciceron. *de Invent. lib. 2. cap. 49.* Addatur Puffendorf §. *23.* ubi plures subjungit, quas prætereo.

XVI.

Cœterùm quamvis inter contrahentes placuerit, ut contractus in scripturam redigatur, in dubio tamen contractus etiam ante confectum instrumentùm censetur esse perfectus, quia scripturam tantùm facilioris probationis causâ requisivisse creduntur. Si ergo non aliter obligari velint, quàm si contractus fuerit in scripturam redactus, necesse est, ut hoc exprimant, vel saltem dicant, se non nisi in scriptis contrahere velle. Grot. §. *30.* Ant. Faber *ad Cod. lib. 4. tit. 16. Defin. 14.* Stryk. *de Cautel. contract. Sect. 2. cap. 8. §. 1. & 2.*

XVII.

Non possum hoc loco silentio præterire errorem eorum, qui contràctus Regum & populorum, quantum fieri potest, ex jure Romano interpretandos esse contendunt; quamvis enim hoc jus apud plures diversos populos receptum sit, non tamen receptum est cum mutuâ obligatione, sed libero cujusvis populi consensu, ac pro-

inde non est jus gentium propriè dictum, sed jus Civile, apud plures populos simile. Palam autem est, populos, & populorum Rectores non teneri jure civili alterius populi, cùm unus populus, aut Rex non sit ex numero subditorum alterius populi, vel Regis. Quare meritò ridendi sunt leguleí illi, qui omnes controversias, inter summos Imperantes exortas, ex jure civili decidere volunt. Grot. §. *31*.

XVIII.

Quæri etiam potest, utrùm verba conditionem offerentis, vel accipientis potiùs sint attendenda? Conditionem offerre dicitur is, qui alterum sibi daturum, vel facturum stipulatur, accipere verò, qui ad verba interrogantis promittendo respondet. Quâ in quæstione interesse placet, utrùm verba promittentis sint absoluta, & in se perfecta, vel determinationem suam accipiant ex interrogatione stipulantis. Illo casu attendenda sunt verba promittentis, quia non potest stipulanti majus jus accrescere, quàm voluit promittens. Hoc autem casu spectanda sunt verba stipulantis, quippe quæ ex naturâ vocum relativarum in promissione repetita esse censentur, veluti si centum, & equum stipulanti respondeam, spondeo. Grot. §. *ult.*

CAPUT XVII.

De damno per injuriam dato, & obligatione, qua inde nascitur.

SUMMARIA.

I. *Ex solâ violatione justitiæ commutativæ, non etiam distributivæ nascitur obligatio restituendi.*

II. *Quamvis is, qui dignus est, non habeat jus rigorosum, ut ipsi conferatur officium, verum tamen jus habet, ne in petendo per vim, aut dolum ab altero impediatur.*

III. *Diversi generis bona sunt, in quibus homo lædi potest.*

IV. *Quósnam fructus malæ fidei possessor restituere teneatur?*

V. *Eti-*

V. *Etiam spes lucri ex nostro æstimatur.*
VI. *Sufficit damnum esse voluntarium in suâ causâ.*
VII. *Ad quid teneatur primò homicida?*
VIII. *Secundò qui alterum vulneravit, vel mutilavit?*
IX. *Tertiò adulter si proles ex adulterio sit suscepta?*
X. *Quartò fures & raptores?*
XI. *Quintò qui causam promissioni dedit per metum aut dolum?*
XII. *Quatenus Reges, & Magistratus teneantur ex neglectu?*
XIII. *Utrùm jure naturæ nascatur obligatio reparandi damnum ab animalibus citra nostram culpam datum?*
XIV. *Quomodo damnum adversùs honorem & famam illatum reparetur?*
XV. *Quisnam dicatur ad damnum concurrere?*
XVI. *Quinam positivè ad damnum concurrant?*
XVII. *Qui ad idem damnum individuum concurrunt, singuli tenentur in solidum.*
XVIII. *Quinam negativè concurrant?*
XIX. *Causæ positivæ tenentur ad restitutionem ante causas negativas.*
XX. *Inter causas positivas tenetur causa physica principalis ante causam moralem.*
XXI. *Causæ accessoriæ, & secundariæ tenentur omnes æquè immediatè.*
XXII. *Si plures sint causæ æquè principales, aut æquè secundariæ, singulæ tenentur ad æquales portiones.*
XXIII. *Si causa secundo loco obligata restituat, tenetur causa primaria eidem restituere, quod pro eâ exsolvit.*

I.

EJus, quod nobis debetur, tres sunt fontes, scilicet pactio, delictum, & lex. De Pactionibus hactenùs diximus, transimus jam ad delictum, cujus nomine intelligimus quamcunque dolosam, vel culposam juris alieni rigorosi læsivam actionem, vel omissionem. Quicunque igitur dolo, vel culpâ theologicâ jus alienum rigorosum, & strictè dictum lædit, ac damnum infert, illud jure naturæ resarcire tenetur, tametsi exinde non sit factus locupletior, aliàs pax, & tranquillitas in societate humani generis conservari haud posset. Ex violatione autem Justitiæ distributivæ per se non ori-

tur obligatio restituendi, *per se*, inquam, si enim uno, & eodem actu non tantùm justitia distributiva, sed & commutativa violetur, ex illo haud dubiè nascitur obligatio restituendi damnum illatum ei, cujus jus rigorosum & strictè dictum læsum est. Sic is, cui jus conferendi officia concessum est, tenetur Reipublicæ ad eligendum dignum ex justitiâ commutativâ, ac proinde si præterito digno contulerit officium indigno, & exinde Respublica damnum sit passa, tenetur, ille hoc damnum Reipublicæ resarcire, quamvis digno, quem præteriit, ad nihil teneatur. Grot. §. *1. & 3.* Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 12. Dubit. 18. num. 123.*

II.

Deinde cavere debemus, ne ea, quæ diversi generis sunt, confundamus. Sic licèt civis, qui dignus est, non habeat jus rigorosum, & strictè dictum, ut ipsi officium vacans conferatur, verum tamen, & propriè dictum jus habet, ne in eo petendo per vim, aut dolum ab altero impediatur, ac proinde qui eum impedit, injuriam eidem infert, & tantum restituere tenetur, quantum valebat spes obtinendi officium, si petere non fuisset impeditus. Sic etiam, licèt nemo jus proprium habeat, ut ipsi aliquid in testamento legetur, verum tamen jus habet, ne testator per vim, aut dolum impediatur eidem legare, adeò ut, si fiat, vera rursùs committatur injuria, & impediens ad restitutionem damni teneatur. Grot. *cit.* §. *3.*

III.

Lædimur autem per delictum in bonis vel internis, vel externis. Bona interna vel sunt corporis, vel animi. Ad bona corporis pertinent vita, membra, & integritas virginalis, quæ læduntur per homicidium, mutilationem, & stuprum; quamvis enim nemo dominus sit vitæ, & membrorum suorum, quivis tamen jus verum, & propriè dictum habet, ne in vita, aut membris ab altero lædatur, quia saltem custos, administrator, & fructuarius est, iisque salvâ substantiâ ad felicitatem propriam uti, & frui potest. Bona animi sunt sana ratio, libertas &c. quæ læduntur per pocula amatoria, & injustam servitutem. Bona externa respiciunt vel honorem,

rem, quò pertinet bona fama, & existimatio, quæ violatur per omnis generis contumelias, & injurias, vel patrimonium, quò spectant res omnes externæ sive corporales, sive incorporales. Adde Grot. §. 2.

IV.

Et quidem non tantùm in re, sed & in fructibus rei damnum patimur, adeóque malæ fidei possessor unà cum re etiam fructus, quos ex re alienâ percepit, restituere tenetur, tametsi fortè dominus eos percepturus non fuisset, aut postquam percepti fuerunt, casu fortuito perierint; nam hoc ipso, quòd fructus ex re alienâ provenerint, illi cesserunt domino rei, quos eo invito non potuit consumere, vel retinere, ac proinde si eos consumpsit, sciens, rem alienam consumpsit, si retinuit, moram in restituendo commisit, qui autem in morâ restituendi est, re post moram peremptâ ad æstimationem ejus tenetur, nisi res eodem modo apud dominum interiisset. Deinde malæ fidei possessor etiam illos fructus restituere tenetur, quos probabiliter ipse dominus percepturus fuisset, licèt ipse eos non perceperit, quantum enim fieri potest, dominum indemnem servare, ac proinde hoc lucrum, quod ob ejus culpam cessat, compensare tenetur. Planè impensas utiles in rem factas, & quæ ad fructus percipiendos erant necessariæ, etiam malæ fidei possessor deducere potest, ne aliàs dominus cum alienâ jacturâ fiat locupletior. Grot. §. 4.

V.

Sed & spes lucri ex nostro æstimatur, ut in semente spes messis, non quidem, quanti lucrum solidum foret, si id percepissem, sed arbitrio boni viri, prout propior, aut remotior à sperato eventu abfui, & prout plus, aut minus periculi supererat ad consequendum id, quod sperabam, nisi ab eo, qui damnum dedit, spes fuisset interocepta. Grot. §. 5.

VI.

Necesse autem non est, ut damnum, quod alteri infertur, sit voluntarium in se, sed sufficit esse voluntarium in suâ causâ. Unde, qui

ex culpabili inconsideratione non attendit ad damna prudenter opinabilia fortè secutura, perinde ad illa, quæ evenerunt, reparanda tenetur, ac si ea directè intendisset, veluti si quis in horreo ad caudam felis stramen alligaverit, & incenderit, unde ortum est incendium, quod ipsi sufficienter est voluntarium, quatenus ipsa inconsideratio eidem est voluntaria, ac proinde per suam actionem jam est causa moralis damni. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. Contr. 5. num. 220.* adde Grot. §. *12.*

VII.

Placet jam in specie videre, ad quid unus, aut alter teneatur, & quidem primò quæri potest, ad quid teneatur homicida injustus? ℞. Eum teneri imprimis solvere impensas, si quæ factæ sint in Medicos, & Chyrurgos, deinde teneri iis, quos occisus ex officio alere solebat, puta parentibus, uxori, liberis, dare tantum, quantum illa spes alimentorum, ratione habitâ ætatis occisi, valebat, vitæ autem in libero homine nulla fit æstimatio, nec eo nomine aliquid restitui potest, restitutio enim locum non habet, nisi pro bonis, quæ pretio comparari possunt. Atqui vita, postquam amissa est, nullo pretio ampliùs comparari potest: ergo &c. Et quæso, cui pro damno vitæ restitutio fieri deberet? Non utique occiso; sed neque uxori, & liberis, quia vita occisi ad eos non pertinebat, sed tantùm ratione alimentorum eorum intererat, ut is vivat: ergo eo, quod interest, præstito nihil ampliùs exigere possunt. Aliud dicendum de servo interempto, cujus æstimatio sine dubio domino solvenda est, quia servi non minùs in patrimonio nostro existunt, ac res cœteræ. Quòd si quis alterum occidendo tantùm peccâsset contra charitatem, veluti si citra ignominiam fugere potuisset, non autem fugerit, ac injustum aggressorem pro necessariâ defensione suæ vitæ occiderit, talis, ut jam alibi dixi, uxori, & liberis alimentorum nomine nihil exsolvere tenetur. Grot. §. *13.* P. Haunold *cit. tract. 2. cap. 6. Contr. 5. per tot.*

VIII.

Qui injustè alterum vulneravit, aut mutilavit, itidem tenetur ad impensas in curationem factas, & insuper ad solvendam æstimatio-

mationem ejus, quod interim lucratus non eſt, & quod impoſterum minùs lucrari poteſt. Cicatricis autem, & deformitatis in libero homine tam parùm fit æſtimatio, quàm parùm fit in occiſo ipſius vitæ. Si verò ex cicatrice, aut deformitate damnum fluat pecuniarium, veluti ſi puellæ innuptæ facies adeò fœdata ſit, ut jam nubere non poſſit, niſi promiſſâ dote ampliore, illud non minùs, ac damnum operarum ceſſantium, & impenſæ in curationem factæ æſtimari debet. Grot. §. *14.* Dn. Gletle *de delictis. Part. 2. cap. 4.* §. *5. num. 12.*

IX.

Adulter, & adultera, ſi proles ex adulterio ſuſcepta ſit, tenentur non tantùm indemnem præſtare maritum ab alendâ prole, ſed etiam aliis liberis legitimis damnum reſarcire, quod patiuntur in hæreditate propter concurſum prolis adulterinæ, modò morali certitudine conſtet, prolem ex adulterino congreſſu ſuſceptam eſſe, nam aliàs in favorem matrimonii proles non tantùm in foro externo, ſed etiam interno præſumitur legitima, & in poſſeſſione legitimitatis exiſtit, ſtuprator virginis tenetur vitiatam ducere, ſi promiſſione matrimonii uſum corporis impetraverit, ſi verò vi oppreſſerit, aut metu injuſto, vel dolo eandem citra promiſſionem matrimonii ad ſtuprum induxerit, tenetur eidem tantum rependere, quanti minoris ipſi valet ſpes nuptiarum. Grot. §. *15.* P. Haunold *cit. cap. 6. Contr. 7. num. 688. & ſeqq. & Contr. 8. num. 699. & ſeqq.*

X.

Fures, & raptores tenentur non tantùm rem ſubtractam reſtituere cum ſuo incremento naturali v. g. equam cum hinnulo, ſed etiam damnum emergens, & lucrum ceſſans reſarcire. Quòd ſi res non ampliùs extet, ſed vel conſumpta ſit, vel furis, & raptoris negligentiâ, vel caſu fortuito periêrit, æſtimationem reddere tenentur, ſed qualem? A. §. *16.* putat, mediam. At ego non video, cur non poſſit exigi pretium ſummum, ſeu rigoroſum; ſi enim is, qui ſponte rem ſuam vendit, pretium ſummum exigere poteſt, multò magìs id exigere poterit ille, qui propter delictum alterius invitus

vitus re suâ carere cogitur. In hac classe ponendi sunt & illi, qui legitima vectigalia defraudant, item qui judicio injusto, accusatione injustâ, testimonio injusto alteri damnum intulerunt.

XI.

Qui alterum ad promittendum vel vi injustâ coegit, vel fraude induxit, tenetur eundem in integrum restituere, quò pertinent etiam illi, qui pro eo, quod ex officio facere tenebantur, extorserunt pecuniam v. g. si judex noluit administrare justitiam, nisi ipsi solvantur centum floreni. At, qui ipse causa est, quòd vim, aut metum fuerit passus v. g. si injustus aggressor ab eo, quem aggressus est, sit vulneratus, vel si quis metu accusationis propter commissum delictum aliquid promiserit, is damnum, quod sentit, sibi ipsi imputare debet. Sed nec quod metu belli publici expressum est, jure Gentium repeti potest, quia talis metus hoc jure pro justo habetur. Grot. §. *17.* cum duobus seqq.

XII.

Ex neglectu tenentur Reges, & Magistratus, si ad inhibenda latrocinia, & piraticam non adhibent ea, quæ possunt, ac debent, remedia. Ubi in facto quæsitum est, si populus aliquis maritimus, vel ejus Rectores tempore belli quibusdam potestatem dedissent, prædas in mari ex hoste agendi, nonnulli autem eorum contra expressam prohibitionem ipsis factam res amicorum rapuissent, & desertâ patriâ mari vagarentur, ac licèt fuerint revocati, non tamen reverterentur, ad quid hoc casu talis populus, vel ejus Rectores teneantur? Respondet A. §. *20.* eos in plus non teneri, quàm ut noxios, si reperiri possint, puniant, vel dedant, & in bona eorum, quæ adhuc in patria habent, jus reddant; nec obesse, quòd malorum hominum operâ sint usi, quo minùs enim etiam malorum operâ utamur, vitari non posse, aliàs nullus colligi posset exercitus, sufficere, quòd expresse ipsis prohibitum fuerit, ne amicis noceant, nullam ergo culpam populo, aut ejus Rectoribus imputari posse, sine culpâ autem jure naturæ, & Gentium neminem teneri. Ita ferè A. & rectè.

XIII.

Dubium eſt, utrùm ex jure naturæ naſcatur obligatio reparandi damnum ab animalibus noſtris citra noſtram culpam alteri illatum? Affirmat Vasquez *de Reſtit. cap. 2. §. 2.* quem ſequitur Vitriar. hic. *Quæſt. 17.* At contraria ſententia omninò tenenda eſt; quia non datur obligatio naturalis, quam dari vix ullus agnoſcit, ut enim lex naturæ obliget, debet eſſe ſufficienter promulgata, & per ſe nota, independenter à ſcholaſticis ſubtilitatibus alioquin tam parùm obligat lex poſitiva non ſufficienter promulgata; ad quid enim natura introduceret obligationem, quæ ob invincibilem ignorantiam ferè omnium eſſet otioſa, & ſine culpâ ignoraretur? Atqui vix ullum reperias, qui obligationem agnoſcat reparandi damnum ab animali ſine culpâ ſuâ illatum: ergo ſignum eſt, hanc obligationem juri naturæ incognitam eſſe. Non adverſatur, quòd dominus omnem utilitatem ex animali ſuo percipiat, ac proinde æquum ſit, ut etiam ejus nomine teneatur; nam hæc ratio plus non probat, quàm, quòd lex civilis, quæ imperat, ut damnum ab animali datum reparetur, non ſit injuſta, obligationem autem naturalem neutiquam evincit, quia ſpectato jure naturæ non datur obligatio reparandi damnum, ſine omni culpâ theologicâ illatum. Certè, ſi res noſtra inanimata ſine noſtrâ culpâ alteri damnum dederit, veluti ſi tegula de tecto ceciderit, & prætereuntem læſerit, nemo dixerit, me obligatum eſſe, ut damnum reparem: ergo nec obligatus eſſe poſſum, ſi res noſtra animata ſinè noſtrâ culpâ alteri damnum dederit, quid enim, quæſo, in propoſito intereſt, utrùm animal, vel tegula, aut navis vi tempeſtatis funibus abrupta alteri damnum dederit? Confer. poſt Grot. §. *21.* P. Haunold. *Tom. 1. tract. 2. cap. 2. Controv. 4. num. 176. & ſeqq.* & Dn. Gletle *in Aſſert. Jurid. Aſſert. 25.*

XIV.

Poteſt etiam damnum dari, & ſæpè datur adverſùs honorem, & famam, vel verberibus vel contumeliis, maledictis, calumniis, irriſu, aliisque ſimilibus modis. Ubi non minùs, quàm in furto, aliisque criminibus ſecerni debet vitioſitas actûs ab effectu. Vitioſitati actûs in ſtatu civili reſpondet pœna, in naturali vindicta, effectui

ſectui autem damni reparatio, quæ variis fit modis, puta, culpæ confeſſio deprecatione, exhibitione ſpecialis honoris, teſtimonio innocentiæ &c. Poteſt etiam, ſi læſus velit, damnum honoris, & famæ pecuniâ reparari; quamvis enim honor, & fama non ſint ex illis bonis, quæ pecuniâ comparari poſſunt, quivis tamen honoris, & famæ ſuæ dominus eſt; ergo poteſt læſus, ſi velit, honorem, & famam ſuam pecuniâ æſtimare. Grot. §. *ult.*

XV.

Quòd ſi plures ad damnum concurrant, etiam omnes, & ſinguli ad reſtitutionem, vel totius, vel partis damni tenentur. Dicitur autem ad damnum concurrere omnis ille, qui reverà in ſuo genere in damnum influit, tametſi ipſo etiam non influente illud nihilominùs fuiſſet ſecutum, eòquòd ille, qui damnum dedit, vel ſolus dediſſet, vel alii concurriſſent; nam de ratione cauſæ non eſt, ut illâ non poſitâ non ponatur effectus, ſed tantùm, ut illâ poſitâ ponatur effectus, idem enim effectus per multas cauſas poni poteſt, & ſi alii concurriſſent illi eodem modo tenerentur.

XVI.

Fit autem concurſus vel per actum poſitivum, vel negativum, ſeu omiſſionem. Poſitivè ad damnum concurrit *primò* is, qui jubet, vel mandat modò juſſionem vel mandatum re integrâ non revocaverit, qui enim ſeriò revocat, non ampliùs influit in damnum ab altero poſtea datum, ac proinde nec ad ullam reſtitutionem tenetur. Sed nec ille influit, qui ſcelus ſuo nomine ab alio patratum ratihabet, atque adeò nec hic in foro conſcientiæ ad reparandum tenetur. *Secundò* poſitivè ad damnum concurrit, qui ſuo conſilio, hortatu, precibus, vel promiſſione alium ad damnum inferendum permovit; & quamvis conſilium re integrâ revocetur, vim tamen movendi non amittit, quia favorem illius, cui datur, pro fine habet, in quo differt à mandato, quod reſpicit favorem mandantis, ac proinde ſi ſeriò revocetur, vim ſuam movendi perdit. *Tertiò* ad damnum poſitivè concurrit, qui conſenſum impertitur, modò ab ejus conſenſu pendeat, ut res fiat, vel non fiat: Si autem ab ejus conſenſu non pendeat, vel quia nullam habet auctoritatem, vel quia numerus ſuffragio-

fragiorum sufficiens jam irrevocabiliter adest, is, qui consentit, non censetur esse causa damni, nec ad restitutionem tenetur. *Quartò* positivè ad damnum concurrit, qui alium vel laudando animat, vel probris, vituperiis & irrisione impellit, & movet ad damnum inferendum. *Quintò* qui recursum præbet, modò ita præbeat, ut moraliter censeatur cooperari ad damnum, vel inferendum, vel illatum non reparandum, veluti si furem duntaxat, non etiam alios recipiat, vel instrumenta ejus occultet, aut rem furtivam sciens in custodiam suam recipiat, ut eandem furi servet. *Sextò* denique positivè ad damnum concurrit, qui injustæ operationis, quâ alteri damnum infertur, particeps est, talis est, qui rem furto ablatam sciens vendit, qui instrumenta pro aperiendis januis sciens subministrat, qui scalas applicat, qui vigilias agit &c.

XVII.

Quicunque igitur uno, vel altero modo positivè ad damnum concurrit, is damnum illatum reparare tenetur, vel totum, si totius causa fuit, vel partem, si partis tantùm damni causam dedit, veluti, si furanti equum suaserit, ut etiam ephipium, & frænum accipiat. Planè quo ad eum, qui damnum dantem adjuvat, interest, utrùm concurrat ad idem damnum individuum, v. g. ad eandem domum incendendam, vel effringendam, ad eundem gregem abigendum &c. vel non. Qui cooperatur ad idem damnum individuum, tenetur in solidum, etiamsi socius constituisset solus damnum inferre, quia est causa partialis totius damni, & in totum vim confert, licèt partialem. Si verò non concurrat ad idem damnum individuum, sed distinctum irroget, veluti si plures citra tractatum prævium vineam ingressi sint, & quilibet partem corruperit, hoc casu quilibet pro suâ tantùm parte tenetur, sive enim physicè, sive moraliter res consideretur, nullus censetur integrum damnum dedisse, nisi fortè se invicem impulissent, vel animâssent, tunc enim utique singuli in solidum tenerentur.

XVIII.

Negativè ad damnum concurrit *primò* mutus, quo nomine in proposito intelligitur ille, qui vel præcipiendo, vel consulendo,

vel clamando, & ſtrepitum faciendo ex officio poterat, & debebat impedire damnum, non tamen impedivit. *Secundò* qui omittet opem, & operam, quâ poterat & ex officio tenebatur damnum impedire. *Tertiò* qui ex officio tenebatur manifeſtare malefactorem, & non manifeſtat. Dixi, *ex officio*, ac proinde ex Juſtitiâ commutativâ, qui enim ex charitate tantùm damnum proximi impedire debet, & non impedit, is peccat quidem, non tamen tenetur damnum reparare, quia ſola violatio juſtitiæ commutativæ fundat obligationem reſtituendi.

XIX.

Tenentur autem ad reſtitutionem primo loco cauſæ poſitivæ, & ſecundo demum loco cauſæ negativæ, nam cauſa poſitiva eſt potior, & magìs influit in damnum, quàm cauſa negativa, ac per conſequens etiam priore loco obligatur ad reſtitutionem. Inter ipſas autem cauſas negativas per ſe loquendo non datur ordo, ſed in defectù cauſarum, poſitivarum omnes æquè immediatè tenentur.

XX.

Inter eos verò, qui poſitivè ad damnum concurrunt, primo loco ante cauſam moralem tenetur cauſa phyſica principalis, qualis eſt, quæ ſuo, non alieno nomine effectum operatur. Ratio eſt, quia cauſa phyſica principalis primariò, cauſa autem moralis v. g. ſuadens, vel conſulens tantùm ſecundariò concurrit. Planè ſi cauſa moralis cauſam phyſicam dolo, vel fraude induxiſſet ad damnum dandum, hoc caſu cauſa moralis primo loco teneretur, quia propter injuriam cauſæ phyſicæ illatam eandem indemnem præſtare debet. Cauſa autem inſtrumentalis, ſive ſit phyſica, ſive moralis, non tenetur, niſi in defectum cauſæ moralis principalis, cujus nomine, & authoritate operatur, talis cauſa moralis eſt is, qui mandat, vel minis cogit, aut imperio, & auctoritate impellit. Planè ſi res ablata apud cauſam inſtrumentalem exiſteret, vel ab eâdem fuiſſet conſumpta, hoc caſu ipſa æquè immediatè teneretur, ac cauſa principalis.

XXI.

XXI.

Post causam instrumentalem tertiò denique loco tenentur reliquæ causæ accessoriæ, & secundariæ, & quidem æquè immediatè. Ratio est, quia una non operatur ad damnum, tanquam instrumentum alterius, vel alterius nomine, sed quæque per se in suo ordine influit in damnum, nec enim e. g. laudans servit consulenti, vel ejus nomine agit, nec vice versâ consulens servit laudanti, aut ejus nomine agit: ergo æquum est, ut si executor non restituat, omnes in ejus locum immediatè succedant, & pro ratâ concursûs ad restitutionem teneantur; quamvis enim plures causæ æquè immediatè concurrant, & ad restitutionem obligatæ sint, sæpè tamen una magìs influit, quàm altera, ac proinde etiam illa, quæ magìs influit, conferre tenetur.

XXII.

Quòd si plures sint causæ damni æquè principales, vel æquè secundariæ, quæ æqualiter ad totum damnum contulisse videntur, tunc singulæ tenentur ad æquales portiones, quia eodem modo sunt cooperatæ, in defectum autem cœterarum quævis tenetur in solidum, quia quævis cooperata est ad totum damnum, ita tamen, ut si una solidum restituerit, eidem cœteræ pro suis partibus teneantur, quia jus, quod damnum passus habebat à singulis exigendi partem, translatum est in eum, qui pro sociis satisfecit.

XXIII.

Similiter, si causa secundo loco obligata restituat, obligatur causa primaria illi causæ secundæ refundere id, quod pro eâ solvit, perinde, ut debitor principalis obligatur fidejussori. Si verò causa primo loco obligata restituat, reliquæ secundo loco obligatæ ad nihil tenentur, quia tantùm tenentur in defectum causæ primæ. Atque hæc pro instituti nostri ratione ad Grot. *à §. 6. usque ad 12.* dicta sufficiant, plura qui desiderat adeat Theologos, præsertim verò Less., qui hanc materiam fusè admodùm pertractat. Conferatur etiam P. Haunold. *de J & J. Tom. 1. tract. 2 cap. 3. Contr. 7. per tot.*

CAPUT XVIII.

De Jure Legationum.

DIctum hactenus est de iis, quæ nobis debentur ex jure naturæ, transimus ad jus Gentium voluntarium, ex quo inprimis descendunt jura legationum, quæ latè explicavimus *in J. P. U. P. 4. cap. 4. §. 1. & 2.* quò lectorem remittimus.

CAPUT XIX.

De Jure Sepulturæ.

SUMMARIA.

I. *Cur mos sepeliendi mortuos primùm fuerit introductus?*
II. *Sepultura debetur jure Gentium etiam inimicis, & hostibus.*
III. *Utrùm etiam debeatur propricidis?*
IV. *Utrùm propter negatam sepulturam justè bellum suscipi possit?*

I.

DEinde ex jure Gentium descendit etiam jus sepulturæ. Quæ autem ratio fuerit, cur mos sepeliendi mortuos primùm fuerit introductus non satis constat. Sunt, qui existimant, occasionem datam ex giganteâ feritate comedendi homines, cujus abolitæ signum esse sepulturam. At constat, Adamum, primósque homines sepultos fuisse, antequam gigantes existerent. Alii mori sepeliendi homines causam dedisse putant verba, quæ habentur Genes. *cap. 3.* ubi Deus ad Adamum post commissum peccatum originale dixit: *in sudore vultûs tui vescèris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es,* quod per traditionem ab Adamo ad posteros translatum fuisse credibile est. alii hoc veluti monumento spem resurrectionis à primis humani generis parentibus posteris consignatam esse arbitrantur, ut non tam mortui, quàm interim tantùm dormire credantur. Alii sepulturam inventam esse dicunt, ut removeatur fætor ex cadaveribus proveniens. Alii causam introductæ

troductæ consuetudinis sepeliendi mortuos in eo ponunt, quòd indignum visum fuerit, corpus humanum, quod animæ rationalis ad imaginem Dei conditæ domicilium fuit, avibus, & quadrupedibus in escam cedere. At cur non etiam indignum visum fuit, ut vermibus in escam cedat? Alii denique hanc rationem assignant, quòd contra dignitatem naturæ humanæ sit, corpora defunctorum temerè abjicere, & passim injuriis, ac contumeliis inferendis, aut irrisioni exponere. Hinc officium sepeliendi non tam homini, seu personæ, quàm potiùs humanitati, seu naturæ humanæ præstari dicitur. Grot. §. *1. & 2.* & ibi Tesmor.

II.

Sepultura igitur nec inimicis, nec hostibus publicis invideri debet. Exempla, quæ exstant in contrarium, communi judicio damnata sunt. Sed nec facinorosi sepulturâ sunt privandi. Ipsa sanè lex divina olim Hebræis data patibulo suspensos eodem die sepeliri jubet. *Deuteron. cap. 21. vers. 23.* quam etiam legem Judæi semper exactissimè servârunt, & corpora eorum, qui ultimo supplicio affecti fuerant, ante solis occasum humo mandârunt. Idem pleræque gentes fecerunt, & quidem apud Romanos corpora damnatorum, & morte punitorum non tantùm ipsorum cognatis, sed & aliis quibusvis petentibus ad sepultûram concedebantur. *lib. 1. & 3. ff. de Cadaver. punit.* Non tamen propterea damnandus est mos, vi cujus cadavera vel patibulo suspensa, vel rotæ implexa, aut palo suffixa ad terrorem aliorum insepulta relinquuntur, nam ejusmodi exempla publica exposcit utilitas. Nec adversatur lex divina Hebræis data, quia non est moralis, ac proinde Christianos haud obligat. A. §. *4.*

III.

Planè illos, qui vel ex conscientiâ criminis, vel ex desperatione sibi ipsis mortem consciverunt, multi sepulturâ indignos esse arbitrantur, eò quòd in eos, qui mortem pro supplicio non habent, non possit aliud supplicium constitui. Solent tamen & hi, sed brutorum instar à carnifice tumulari, nec enim aliam merentur sepulturam, quàm asininam, cùm mortem sibi directè inferre gravissimum

mum crimen sit omni jure prohibitum. Memorant quidem historiæ, multas sanctarum Virginum, ne tormentis adactæ Christi religionem ejurarent, vel pudicitiam amitterent, ultrò vel in rogum ardentem, non exspectatâ judicis sententiâ, ut S. Apollonia, vel in flumen se præcipitâsse. At hoc fecerunt ex Divinâ inspiratione. Si autem justa, & gravis subsit causa, aliquid facere, vel omittere, ex quo mors tantùm indirectè, & per accidens secutura est, prohibitum non est, quia vetitum non est, ne homo vitam suam unquam periculo exponat, sed tantùm, ne exponat absque justâ, & gravi causâ, aliàs non liceret cum periculo vitæ suffodere turres, & mœnia. Unde meritò Sambson excusatur à peccato, quia non intendebat se directè occidere, sed tantùm blasphematores Divini Nominis, qui ejus capturam idolis suis adscribebant, & ea propterea laudabant, ac Sambsonem deludebant, & irrisui habebant; non poterat autem hosce idololatras interficere, nisi se ipsum certissimo periculo mortis exponeret. Accedit, quòd Sambson Columnas concussserit ex instinctu, & voluntate Divina, quem cùm invocâsset, ad vindicandum honorem Divinum, eidem reddita est pristina fortitudo. Vid. *Jud. cap. 16.* & ibi Lyran. Unde perperam nonnulli Hebræorum ex hoc collegerunt, quòd toties liceat se ipsum occidere, quoties quis videt, se deinceps victurum in probrum ipsius Dei; nam primò Deo facile est, modis nobis incognitis probrum suum avertere. Deinde tametsi certò prævideri possit, nos imposterum in probrum Dei victuros esse, non tamen propterea præsumi potest, aut debet, quòd Deus nobis facultatem det vitam abrumpendi, quia evidens foret periculum, ne sæpè homo se ipsum occideret, putans subesse hanc causam, quæ tamen revera non subest; & malè omninò ad hoc probandum adducitur exemplum Saulis, qui gladio incubuit; falsum enim est, eundem resipuisse, postquam Samuelis umbra eidem mortem prædixerat, contrarium enim colligitur *ex lib. 1. Paralipom. cap. 10. in fin.* licèt Hebræi hunc locum aliter interpretentur, ut videre est apud Lyran. *1. Reg. cap. 31.* Quid de facto Raziæ. *2. Machab. cap. 14.* judicandum sit, aliis relinquo. Vid. Grot. §. *5.*

IV.

IV.

Cœterùm apud Græcos Sacrilegi, apud Athenienſes proditores patriæ ſepulturâ carebant. Quamvis autem veteres ob negatam ſepulturam juſtè bellum ſuſcipi poſſe putaverint, vix tamen aliter hoc admitti poteſt, quàm ſi exinde gravis contumelia in ipſam redundet Rempublicam. Sunt quidem adhuc plura, quæ nobis ex jure Gentium debentur, veluti libertas commerciorum, jus pignorationum, ne arma veneno inficiantur, & ſimilia, de quibus tamen partim alibi diximus, partim ſuo loco dicemus.

CAPUT XX.

De Pœnis.

SUMMARIA.

I. *Actus punitionis pro diverſitate motivi ad varias virtutes reduci poteſt.*

II. *Jus puniendi ei ſoli competit, qui publicam habet poteſtatem in delinquentem.*

III. *Is, quis punit, honeſtum finem intendere debet.*

I.

COnſideravimus hactenus facta, ut reparari poſſunt, ſupereſt, ut jam conſideremus ea, quatenus poſſunt puniri, aut vindicari, quam materiam fuſè explicavimus *in J. P. U. Part. 3. cap. 1. §. 2.* Unde impræſentiarum illa duntaxat tangemus, de quibus ibidem nihil diximus; & primò quidem A. §. 2. proponit dubium, utrùm actus punitionis referendus ſit ad juſtitiam commutativam, vel diſtributivam? Ubi rectè quidem refutat eos, qui punitionem referunt ad juſtitiam diſtributivam, quippe, quæ in bonis tantùm communibus inter membra communitatis diſtribuendis, habitâ ratione majoris, vel minoris dignitatis, occupata eſt. At propterea non ſtatim ſequitur, eam referendam eſſe ad Juſtitiam commutativam, poteſt enim actus punitionis ex diverſis motivis pro-

 cedere,

cedere, & ideo etiam ad diversas virtutes referri potest, & debet; nam si Judex delinquentem ideo puniat, ut eum emendet, vel, ut alii hoc exemplo à similibus delictis perpetrandis absterreantur, tunc is exercet actum charitatis proximi, si ideo, ut tanquam pars Reipublicæ hac ratione consulat bono publico, & tranquillitati Communitatis, exercet actum justitiæ legalis, si ideo, ut consulat bono patriæ, exercet actum pietatis in patriam, si ideo, quia leges id præcipiunt, exercet actum obedientiæ, si ideo, quia ratione officii, quod gerit, hoc debet Reipublicæ, exercet actum justitiæ commutativæ, si denique ideo, quia per se decens est, malefactorem puniri, & pœna per se congruit delicto, sicut laus, & præmium virtuti, ac honesto, ídque, ut rectus ordo servetur, & quod extra ordinem prolapsum est, ad ordinem revocetur, exercet actum justitiæ vindicativæ. Unde patet, eam esse virtutem specialem distinctam ab omni aliâ virtute, quia habet motivum speciale, & distinctum à motivis omnium aliarum virtutum, nulla enim alia virtus respicit honestatem illam, quæ est in æqualitate pœnæ cum delicto, ne hoc maneat impunitum, sed recipiat id, quod ipsi quodammodo debetur, hinc per excessum opponitur huic virtuti crudelitas, per defectum verò nimia remissio, seu conniventia. Planè quamvis Justitia vindicativa sit virtus specialis, non tamen habet veram & propriè dictam naturam justitiæ, quia non respicit jus alterius, cùm reus criminis non habeat jus ad pœnam, sed necessitate potiùs distringatur ejus sustinendæ. Confer post Less. Clarissi. Dn. P. Seybold. *Dicaeomach. Part. 1. sect. 5. §. 4. num. 7. & 8.*

II.

Jus puniendi ei soli competit, qui publicam habet potestatem in delinquentem. Possunt quidem etiam parentes liberos, & domini servos suos coërcere, si delinquant. Verùm de ejusmodi coërcitionibus privatis nobis in proposito sermo haud est. Diversæ opinionis est *A.* qui §. *3.* putat, conveniens quidem, non autem necessarium esse, ut delinquens puniatur à superiore, nisi vox *superioris* eo sumatur sensu, ut is, qui malè egit, hoc ipso se quovis alio inferiorem fecisse, & quasi ex hominum censu in censum bestiarum, quæ homini subjacent, detrusisse videatur. Unde confe-

consequens esse ait, ut saltem nocens ab æquè nocente non debeat puniri. At multùm is fallitur, velut *in J. P. U. cit.* §. 2. *num.* 7. ostendimus. Et quamvis valdè indecorum sit, & reverentiam Magistratibus, ac legibus debitam nimiùm, quantùm imminuat, si exactor justitiæ iisdem vitiis, quæ in aliis vindicatum it, obnoxius existat; qui enim in aliis punit, quod ipse committit, non tam irasci vitiis, quàm eorum dulcedinem aliis invidere videtur, non tamen hoc ipso is amittit potestatem publicam, ac proinde nocentem rectè punit. Puffendorf. *de J. N. & G. lib.* 8. *cap.* 3. §. 7.

III.

Debet autem is, qui punit, honestum finem respicere, qui duplex est, intrinsecus, & extrinsecus. Intrinsecus consistit in eo, ut rectus ordo conservetur, & quod extra ordinem prolapsum est, ad ordinem revocetur. Hunc finem respiciunt pœnæ, quas Deus peccatoribus post hanc vitam infligit. Extrinsecus verò stat in utilitate vel ipsius delinquentis, ut is emendetur, vel læsi, ut ne is posthac tale quid patiatur, sive ab eodem, sive ab aliis, vel denique omnium, ut ne is, qui unum læsit, alios quoque lædat, neque alii impunitate illecti aliis quibusvis noceant. Qui igitur in solo ejus, qui punitur malo, quà tali, acquiescit, contra charitatem peccat, & non actum justitiæ vindicativæ, sed odii exercet. Vid. *J. P. U. cit.* §. 2. *num.* 19. & 20. Cœtera, quæ A. hoc *cap.* habet, prætereo, quia vel alibi jam fuerunt explicata, aut refutata, vel quia non magni sunt momenti, & facilè ex alibi dictis refutari possunt. Ea autem, quæ à § 45. annectit, ad cathedram pertinent Theologicam.

CAPUT XXI.

De Pœnarum Communicatione.

SUMMARIA.

I. *Quomodo Rectores patientiâ se delicti alieni participes reddant?*
II. *Quomodo teneantur ex receptu?*

III. *Civitatis Rector electionem habet, utrùm nocentem dedere, vel punire malit.*

IV. *Quomodo subditi participes fiant delicti à Rectoribus commissi?*

V. *Quomodo differat pœna, quâ Universitas quà talis, & quâ singuli plectuntur?*

I.

COmmunicatio pœnæ profluit ex communitate delicti, qui enim particeps est delicti, etiam particeps est pœnæ. Sunt autem multi modi, quibus aliquis in partem delicti venit, quos suprà *cap. 17.* explicavimus. Ex illis autem, quibus in specie Rectores aliorum participes fiunt delicti à subditis commissi, duo sunt, qui maximum usum habent, & consideratione digni sunt, scilicet patientia & receptus. Patientiâ se alieni delicti participem reddit ille, qui scit à subdito delinqui, nec tamen prohibet, cùm prohibere posset. Scire præsumitur, si ea, quæ à subditis fiunt, per se conspicua, aut frequentia sint. Non sufficit autem sola scientia, sed insuper requiritur, ut aliquis etiam prohibere possit, nec tamen prohibeat, nulla enim culpa imputari potest illi, qui quidem scit, prohibere autem non potest. Præsumitur autem, quòd superior prohibere possit, nisi contrarium ostendi queat, aut per se appareat. Grot. §. *1.* & *2.*

II.

Ex receptu tenetur Civitas, vel ejus Rector, ut nocentem, si eapropter interpellетur, vel puniat, vel dedat, seu arbitrio interpellantis permittat, sive nocens sit ipsius subditus perpetuus, sive temporarius, eò quod post commissum delictum ad eum confugerit. Neutrum si fecerit, delictum alienum probare videtur, & ab eo, qui delicto læsus est, bello vindicativo peti potest; qui enim læsus non est, jus vindicandi non habet, nisi volente læso, quo casu non proprio, sed alterius nomine vindictam sumit. Unde fallitur A. dum *in* §. *3. num. 2.* scribit, ita Civitatibus aliis earúmve Rectoribus jus esse, persequi delicta, quæ ad societatem humanam aliquo modo pertinent, sicut in civitatibus de quibusdam delictis datur singulis actio popularis. At quanta, quæso, in genere humano orietur confusio, si quisque delictum, etiamsi eo læsus non esset, punire,

nire, aut vindicare posset, nemo ampliùs ab altero securus foret, perpetuis bellorum flammis arderet orbis, & cædes cædibus cumularentur, ac proinde in talem licentiam homines neutiquam consensissent, si in statu meræ possibilitatis positi ab auctore naturæ fuissent consulti, ut desuper ferrent suffragium. Sed & in eo fallitur A. quòd putet, civitatem delicto læsam pœnæ, aut veriùs vindictæ expetendæ causâ (nam inter eos, qui vivunt in statu naturali, pœna locum non habet, armatam fines alterius civitatis, apud quam nocens degit, intrare posse; nam ut vindicta justa sit, non sufficit, eum, qui vindictam sumit, jus vindicandi habere, sed insuper requiritur, ut etiam justum ordinem servet, qui consistit in eo, ut si is, qui injuriam intulit, imperio civili, vel familiari subjectus sit, querela primùm deferatur ad eum, cui subjectus est, & si hic jus non reddendo se alieni delicti participem fecerit, tunc demùm ad bellum vindicativum decurratur; quamvis enim in statu naturali quivis juris sui executor sit, hoc tamen non aliter procedere videtur, quàm si aliâ viâ suum non possit obtinere.

III.

Habet autem populus, aut Rex, apud quem nocens degit, electionem, utrùm eundem dedere, vel punire malit, quamvis interdum, ut cumulatiùs satisfiat, ipsis sontes deposcentibus optio data legatur. Ita Ceritum legati, cùm agrestium quidam Tarquiniensibus agrum circa Romanas salinas depopulantibus se comites adjunxissent, dixêre Romanis, *eos, seu dedi placeat, dedere se paratos esse, seu supplicio affici, daturos pænas*, ut refert Liv. *lib. 7. cap. 20.* Nemo tamen dedendus est, nisi nocens esse compertus sit, & ideo si de hoc non satis constet, causæ cognitio præmittenda erit: posset enim innocenti crimen eum in finem affingi, ut deditione factâ vindicta in illum exerceri valeat. Quòd si factum jure naturæ, aut Gentium prohibitum non sit, utrùm illud in crimen incidat, vel non ex jure civili illius populi, unde quis venit, æstimari debet. Planè aliquando eos, qui post commissum delictum in alienum territorium profugerunt, nec deditos, nec punitos, sed finibus tantùm excedere jussos fuisse legimus. Sic Perseus Rex Macedonum apud Liv. *lib. 42. cap. 41.* Martio respondit, *se illos, qui Eumeni insidiati dicebantur,*

 ut

ut primùm in Macedoniâ esse à Romanis admonitus comperisset, requisitos ex regno abire jussisse, & in perpetuum finibus suis interdixisse. Cæterùm jus hoc deposcendi ad pœnas profugos post commissum delictum in plerisque Europæ partibus circa ea demum crimina usurpatur, quæ statum publicum tangunt, aut quæ eximiam habent facinoris atrocitatem, minora autem solent mutuâ dissimulatione transmitti, nisi fœderis legibus propiùs quiddam convenerit. Vid. Grot. §. *4. cum duobus seqq.*

IV.

Quemadmodum autem Rectores se participes reddere possunt delictorum, quæ subditi committunt, ita vice versâ etiam subditi in partem delictorum, quæ Rectores committunt, venire possunt, quod fit, si vel in crimen consenserint, vel si quid fecerint ex Rectorum imperio, aut suasu, quod facere sine facinore non poterant. Eodem modo etiam inter communitatem, & membra communitatis delictum communicari potest, si scilicet in delictum universitatis consenserint, qui autem non consenserunt, extra culpam sunt, ac proinde nec puniri possunt in iis, quæ ipsorum propria sunt. Hinc Alexander, cùm captis Thebis omnes Thebanos sub coronâ vendidisset, illis libertatem reliquit, qui decreto circa exuendam Macedonum societatem contradixerant, ut Plutarchus refert; certum enim est, neminem verè innocentem propter delictum alienum puniri posse, quamvis effectus pœnæ etiam ad innocentes pertingere possit, velut pluribus in J. P. U. fuit explicatum.

P. 3. c. 1. §. 2. n. 8. & 9.

V.

Aliâ autem pœnâ afficitur universitas quà talis, aliâ singuli; nam singulorum pœna interdum est mors, cujus vicem in universitate sustinet, si corpus universitatis dissolvatur. Atque hoc modo si civitas esse desinat, usumfructum ei relictum velit morte finiri dixit. JCtus *in l. 21. ff. Quibusmod. ususfruct. vel us. amitt.* Deinde singuli quandoque pœnæ nomine in servitutem abstrahuntur, universitas autem, quæ antea sui juris erat, summo exuitur imperio, & in provinciam redacta servitutem civilem subit. Denique singulorum bona interdum confiscantur, universitati autem adimi

adimi solent ea, quæ ad illam quà talem pertinent, puta privilegia, arma, naves bellicæ &c. Grot. §. *7*. Utrùm autem pœna ob delictum universitatis semper exigi possit, similiter *cit.* §. *2. num. 13. in J. P. U.* discussum fuit. Illud solùm adhuc addimus, nos in hoc *cap.* vocabulum *pœna* latiùs sumpsisse, ut & vindictam comprehendat.

CAPUT XXII.
De Causis Injustis.

SUMMARIA.

I. *Qui nec causas justificas, nec suasorias habent, feris bestiis similes sunt.*

II. *Qui justam bellandi causam, perversam autem intentionem habet, non tenetur ad restitutionem.*

I.

Diximus initio hujus libri causas bellorum alias esse justificas, alias suasorias. Qui neutro causarum genere feruntur in bella, periculorum propter ipsa avidi, non homines sed feræ sunt, qui verò suasorias habent, non autem justificas, prædones sunt, & latrones, velut Alexandro magno rectè Scythæ objecerunt. Solent quidem plerique, qui bellum inferunt, causas quasdam quasi justificas proferre, quæ tamen sæpè nonnisi vani sunt prætextus, & figmenta, aut saltem ad rectam rationem expensæ injustæ deprehenduntur, veluti sunt metus ex crescente vicini potentiâ, negatum matrimonium, ubi laxa est matrimoniorum copia, mutandæ sedis amor titulus inventionis &c. de quibus egimus *in J. P. U. Part. 4. cap. 1. §. 1. a. num. 6.*

II.

Sæpè accidit, ut bello quidem justa subsit causa, actioni tamen vitium accedat ex perversâ intentione agentis, v. g. si is ambitioni suæ, vel inveterato odio velit satisfacere, quo casu is quidem peccat, non tamen tenetur ad restitutionem, si intra justum lædendi, aut

aut res hostiles rapiendi modum consistat, quia non violat jus alterius. Grot. §. *ult.* Clariss. Dn. P. Seybold. *Dicaomach. Part. 3. sect. 4. §. 10. num. 2.*

CAPUT XXIII.
De causis dubiis.

SUMMARIA.

I. *Quid, & quotuplex sit dubium?*
II. *Quid, & quotuplex sit opinio?*
III. *In bello saltem offensivo non licet sequi sententiam probabilem relictâ probabiliore.*
IV. *Referuntur modi, quibus vitari possit bellum.*

I.

IN moralibus non semper habetur certitudo, sed intellectus sæpè inter duo extrema fluctuat, ita, ut ob defectum sufficientis motivi neutri parti assensum præstet, sive deinde hæsitet in eo, utrùm hoc, vel illud jure permissum sit, vel prohibitum, sive hæsitet in facto v.g. utrùm res, quam alter possidet, ad se pertineat, quæ fluctuatio dubium vocatur; estque vel speculativum, vel practicum. Speculativum dicitur, quod directè non versatur circa honestatem humanæ operationis, practicum verò, quod directè circa honestatem humanæ operationis versatur. Cum dubio speculativo licet operari, si in practicum non transeat, quia cum hoc dubio stat dictamen saltem moraliter certum de honestate humanæ operationis, licèt enim speculativè dubitem, an res, quam possideo, sit mea, possum tamen practicè me resolvere, quòd eandem mihi liceat retinere, quia jura in dubio volunt, meliorem esse conditionem possidentis. Cum dubio practico autem nunquam licet operari, si non deponatur, nam ut operatio honesta sit, præcedere debet dictamen practicum saltem moraliter certum de honestate operationis. Atqui stante Dubio practico implicat tale dictamen, quia evidenter repugnat, me dubitare de honestate operationis, ac simul formare judicium saltem moraliter certum de honestate operationis:

rationis: ergo &c. Planè si ex duobus unum necessariò sit eligendum, de utroque autem dubitetur, utrùm licitum sit, vel illicitum, in tali perplexitate licebit hoc, vel illud eligere, si paria esse videantur, si autem unum videatur esse magìs illicitum, quàm alterum, eligendum est minus, quia hoc in talibus circumstantiis induit rationem boni. Grot. §. *2. num. 2.*

II.

Quòd si intellectus post examen non ampliùs in medio hæreat, sed uni contradictionis parti, cum formidine tamen oppositi, assensum præstet, est, & dicitur opinio, eáque vel probabilis est, vel non probabilis, vel denique improbabilis. Probabilis porrò vel est ab intrinseco talis, vel ab extrinseco. Ab intrinseco probabilis dicitur, quæ nititur motivo gravi, & prudenti, tali nimirum, quo vir cordatus, & prudens moveri possit ad assensum non obstantibus motivis, quæ de facto occurrunt in contrarium. Probabilitas autem extrinseca desumitur ab auctoritate. Non probabilis appellatur, quæ licèt falsi speciem apertè non præseferat, nullo tamen, aut levi fundamento nititur. Improbabilis denique vocatur, quæ colorem veri quidem habet, impingit tamen in principium certum.

III.

Quamvis autem per se loquendo quævis opinio certò probabilis fundet dictamen saltem moraliter certum de honestate operationis, tametsi sententia contraria videatur esse probabilior, hoc tamen in bello saltem offensivo non procedit, sed necesse est, ut certus sis rem, quam alter possidet, ad te pertinere, vel si non existat in possessione, aut saltem te contradicente vacuam occupaverit possessionem, requiritur, ut causa tua, discussis, & perpensis omnibus, videatur tibi probabilior, quàm partis adversæ. Sed & si quis certus foret, se habere justam caussam, sufficientia tamen documenta non haberet, quibus possessorem de injustitia suæ possessionis posset convincere, is bellum licitè inferre haud posset, quia non habet jus cogendi alterum, ut de possessione suâ decedat. Vid. *J. P. U. suprà cit. Part. 4. cap. 1.* §. *2. num. 5.* adde Grot. §. *11.*

IV.

De modis, quibus vitari poteſt, ne controverſiæ in bellum erumpant, veluti ſunt colloquium, compromiſſum, & ſors, cui affine eſt ſingulare certamen, egimus in J. P. U. ubi ſimul oſtendimus, non poſſe quidem dari bellum utrinque juſtum, poſſe tamen fieri, ut neuter bellantium injuſtè agat, nam ut quis injuſtè agat, neceſſe eſt, ut etiam ſciat, id, quod agit injuſtum eſſe, multi autem id ignorant.

P. 4. c. 1. §. 6. per tot. & §. 1. n. 15.

CAPUT XXIV.

De non temerè etiam ex juſtis cauſis ſuſcipiendo bello.

SUMMARIA.

I. *Ad bellum decurrendum non eſt, niſi gravis ſubſit cauſa.*

II. *Antequam ad bellum decurratur, duo in deliberationem veniunt.*

I.

MUlta ſanè ſunt, quæ à bello inferendo abſtrahere debent; ſæva enim res eſt bellum, & innumera ſecum mala trahit, quibus non tantùm nocentes, ſed potiſſimùm innocentes involvuntur, *in pace*, inquit Tacit. *lib. 1. Annal. cap. 48. cauſa, & merita ſpectantur, ubi bellum ingruit, innocentes, ac noxii juxta cadunt:* niſi ergò gravis ſubſit cauſa, abſtinendum eſt bello, quippe quod à juſtis non ſumitur, niſi neceſſariò, ab injuſtis ſponte, *belligerare enim*, ut loquitur S. Auguſtinus *lib. 4. de Civit. Dei. cap. 15. malis quidem videtur felicitas, bonis autem neceſſitas.* Deinde facilè quidem ſuſcipitur bellum, ſed ægerrimè definit, nec in cujus poteſtate eſt initium, etiam eſt finis. Præterea anceps ſemper eſt alea belli, tametſi prælio viceris, non hoc ipſo viciſti bello, ſæpè quem fortuna initio belli extulit, poſtea depreſſit, & lætum initium triſtis excepit finis; & quamvis fortè validior ſis altero, non tamen tutò victoriam tibi promittere potes, ſæpè parva manus magnum fudit exercitum, non enim à multitudine militum, ſed à Deo pendet victoria, quem tibi faven-

faventem ſperare nequis, ſi temerè ad bellum proruperis, præſertim ſi Machiavellicis inſuper utaris fraudibus, odit enim Deus hoc genus hominum. Maximè autem ad bellum vindicativum non facilè decurrendum eſt, niſi enim injuria ſit gravis, & formalis, atque de hac certò conſtet, bellum vindicativum juſtum haud eſt. At rarò hæc concurrunt; ſæpè putatur eſſe injuria, ubi injuria non eſt, & quod eſt parvum, videtur eſſe magnum. Certè ut tota Reſpublica periculoſo involvatur bello propter ſolam vindictam, hoc non congruit officio Rectoris, multò minùs congruit officio Regis Chriſtiani maculam regiæ purpuræ non tam alienâ, quàm propriâ potiùs culpâ aſperſam effuſo tot hominum cruore velle delere. Maturâ igitur deliberatione opus eſt, antequam ad bellum decurratur.

II.

Duo autem ſunt, quæ in propoſito in deliberationem veniunt. Primum eſt, utrùm juſta ſubſit bellandi cauſa? Alterum utrùm majus ex bello emolumentum ſperandum, vel damnum ſit metuendum? Qui juſtam quidem bellandi cauſam, nullam autem boni exitûs ſpem habet, contra prudentiam, & officium Rectoris peccat, ſi bellum inferat, qui verò magnum ex bello emolumentum ſperat, nullam autem juſtam bellandi cauſam habet, contra juſtitiam peccat; utrumque grande peccatum eſt. Exacto igitur, & ſæpiùs repetito examine utrumque indiget. In primo conſulendi ſunt Theologi, & JCti, in altero Politici, in neutro Machiavelliſtæ. A. §. 5. iis, qui deliberant, in genere tres præſcribit regulas. *Prima* eſt, ſi res, de qua agitur, morali æſtimatione æqualem videatur habere efficaciam ad bonum, & ad malum, ita demum eligenda eſt, ſi bonum aliquantò plus habeat boni, quàm malum mali. *Altera*, ſi videatur eſſe æquale bonum, & malum, quod à re, de qua quæritur, poſſit procedere, ita demum ea res eligenda eſt, ſi efficacia ad bonum quàm ad malum major ſit. *Tertia*, ſi videatur & bonum & malum eſſe inæquale, nec minùs inæqualis rerum efficacia, res ea ita demum eligenda eſt, ſi efficacia ad bonum major ſit collata efficaciæ ad malum, quàm ipſum malum eſt collatum bono, aut ſi bonum ſit majus comparatione mali, quàm efficacia ad malum comparata ad bonum. Ita Grot.

CAPUT XXV.

De causis belli pro aliis suscipiendi.

SUMMARIA.

I. *Pro quibus bella suscipi possint?*

II. *Utrùm aliquis teneatur proximum defendere cum cade injusti aggressoris?*

III. *Improbi sunt, qui alieni militare volunt, sive is justam, sive injustam habeat bellandi causam.*

I.

QUæ causæ justæ sunt illi, cujus res agitur, eædem etiam justæ sunt iis, qui aliis opem ferunt. Possunt autem bella suscipi primò pro subditis, sive illi familiari, sive civili imperio subsint, quia sunt quasi pars Rectoris. Secundò pro fœderatis. Tertiò pro amicis. Quartò denique pro quibusve hominibus, velut latiùs tractatum est *in J. P. U. cit. cap. 1. §. 3. à num. 6.*

II.

Dubium est, utrùm aliquis teneatur alterum defendere, si is defendi non possit, nisi cum cæde injusti aggressoris. Quod rectè quidem negat. A. §. *7. num. 2.* At ratio, quam is adducit, falsa esse videtur, ait enim, cùm is, qui invaditur, possit vitam invasoris suæ præferre, credendum esse, invasum hoc malle, quàm ut invasor occidatur, præsertim cùm ex parte invasoris majus sit periculum damni irreparabilis, & sempiterni. At etiam invasus, nisi sit in statu gratiæ, in eo periculo versatur. Deinde ut rectè Hennigef. advertit, longè firmior est præsumptio, quòd sub manu latronis constitutus etiam cum cæde ejusdem velit evadere, & ad hoc omnium opem censeatur implorare. Ratio ergo illa est, quam reddit Lessius *de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 13. num. 92.* scilicet, quod si mala sint paria, nemo teneatur alterum inferre, ut excludat alterum, præsertim cùm illud fieri nequeat, nisi horrendo modo occisionis proximi. Certè nemo tenetur defendere vitam suam, si pri-

si privatus sit per mortem alterius: ergo nec tenetur defendere vitam proximi per mortem alterius.

III.

Quamvis autem in J. P. U. dixerim, nequidem extraneos, si P. 4. c. 1.
post cœptum bellum nomen militiæ dare velint, ad examinandam § 3. num.
belli justitiam obligatos esse, improbi tamen sunt, qui ita sunt con- 23.
stituti, ut alicui militare velint, sive is justum gerat bellum, sive injustum. Deinde tametsi militanti stipendium accipere haud dubiè licitum sit, *quis enim*, inquit, Doctor gentium *1. ad Corinth. 9. vers. 7. unquam militat suis impensis?* Non immeritò tamen culpantur illi, qui ideo præcisè militant, ut stipendium accipiant, & quasi bellum esset inter artificia, ex eo quæstum faciant. Grot. §. *penult. & ult.*

CAPUT XXVI.

De causis justis, ut bellum geratur ab iis, qui sub alieno imperio sunt.

SUMMARIA:

I. *Utrùm subditi, si de justitiâ belli dubitent, absque ulteriori inquisitione militare possint?*

II. *Etiam in bello injusto subditorum justa defensio esse potest.*

I.

IN conditione parendi positi sunt filiifamilias, servi, subditi, quò etiam pertinent cives singuli, si cum corpore suæ civitatis comparentur. Hi vel adhibentur ad deliberationem de bello suscipiendo, vel libera ipsis optio datur militandi, aut quiescendi, vel denique ipsis præcipitur, ut militent. Primo casu easdem regulas sequi debent, quas illi, qui suo arbitrio pro se, aut aliis bella suscipiunt. Altero casu A. §. 2. idem dicendum esse putat, quod verum quidem est, si quæstio sit, utrùm magis expediat militare, vel quiescere, si autem sermo sit de justitia causæ, sufficit, si bona fide

credant, eum, cui subjecti sunt, justam bellandi causam habere, nec eandem examinare tenentur. Tertio casu vel absolutè judicant, causam belli injustam esse, vel de justitia belli dubitant. Si absolutè judicent, causam belli injustam esse, tametsi fortè errent, militare tamen non possunt, quia judicium erroneum de honestate operationis non minùs obligat, ne agamus contra ejus dictamen, quàm judicium verum. Si autem dubitent, possunt absque ulteriori inquisitione sibi formare judicium practicum, quòd in dubio superiori sit parendum, nisi justitia belli ipsis adeò suspecta foret, ut jam viderentur declinare in judicium quoddam morale, quo casu utique ad indagandam veritatem essent obstricti, velut dictum est *in J. P. U. suprà cit.* §. *3. num. 21. & seqq.* Dissentit A. aitque, eum, qui contemplativè dubitat, debere judicio activo eligere partem tutiorem, esse autem partem tutiorem abstinere bello, & si subditorum animis per causæ expositionem nequeat satisfieri, officium boni Rectoris esse, tributa potiùs extraordinaria ipsis imperare, quàm operam militarem, præsertim si non defuturi sint alii, qui militent. At primò negamus partem tutiorem esse, bello abstinere; sive enim subditi, quibus præcipitur, ut militent, bello abstineant, sive non abstineant, exponunt se periculo peccandi. Si abstineant, & bellum reverà sit justum, peccant contra obedientiam superiori debitam, quod cum gravi damno, & quandoque cum pernicie totius Reipublicæ conjunctum esse potest. Si non abstineant, & bellum à parte rei sit injustum exponunt se periculo injustè lædendi proximum. Deinde licet sequi sententiam probabiliorem, relictâ minus probabili; tametsi probabilior minùs tuta sit, ut solidis rationibus probat Dn. P. Banholzer *de Rect. regul. mor. art. 6. per totum.* atqui sententia, quæ tenet, in dubio superiori parendum esse, est longè probabilior, quàm opposita: ergò quamvis in proposito minùs tuta foret, in praxi tamen licet eandem sequi. Igitur nec verum est, quod A. §. *4. num. 9.* ait, etiam Carnifici, qui damnatum occisurus est, debere esse cognita merita causæ, ut satis ei constet, mortem ab eo commeritam; sufficit enim, si eidem non constet, reum esse innocentem, & vel falsis testimoniis, vel odio, aut in gratiam alterius ad mortem damnatum.

II.

II.

Cœterùm quamvis Princeps bellum manifestè injustum gerat, ejus tamen subditi innocentes se adversùs hostem, qui eos interficere vult, omnino defendere possunt; tametsi enim alter justum bellum gerat, jus tamen non habet innocentes directè occidendi, ac proinde si eos occidere velit, injustus est aggressor, qui jure interfici potest, ex quo tamen non sequitur, dari bellum utrinque justum, quia non de bello sed de certâ tantùm actione quæritur, quæ, licèt bellum sit justum, injusta est, ac per consequens justè repellitur Grot. §. *ult.*

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Quantum in bello liceat?

SUMMARIA.

I. *Quamvis dissimulatio, & simulatio per se illicitæ haud sint, mendacium tàmen semper est prohibitum.*

II. *Omne falsiloquium formale est mendacium strictè dictum, & jure tum Divino, tum naturali prohibitum.*

III. *Utrùm infantibus, & mente captis liceat falsum dicere?*

IV. *Utrùm sit mendacium, si fictum sermonem ad eum dirigam, qui intelligit esse fictum, tertius autem putat esse verum?*

V. *Utrùm sit mendacium, si certum sit eum, ad quem sermo dirigitur, libertatis suæ in judicando læsionem non ægrè laturum esse?*

VI. *Utrùm summis Imperantibus liceat subditos falso sermone decipere?*

VII. *Utrùm pro conservandâ vitâ innocentis licitum sit falsiloquium?*

VIII. *Utrùm apud hostem liceat falso sermone uti?*

IX. *An, & quatenus restrictiones mentales prohibitæ sint?*

I. Vi-

I.

Vidimus hactenus, quinam bellum gerere possint, & quibus ex causis geri possit. Superest, ut jam videamus, quid, & quantum in bello liceat? Ubi jus naturæ separari debet à jure gentium; sunt enim quædam, quæ suppositâ belli justitiâ jure naturæ licent, veluti fontes, aut arma veneno inficere, quæ tamen jure Gentium vetita sunt, & vice versâ multa sunt, quæ jure Gentium externo licent, jure autem naturæ non licent. Hoc *cap.* A. de eo agit, quod
J. P. U. jure naturæ in bello licet, & initio quidem regulas quasdam gene-
P. 4. c. 1. §. 5. n. 2. rales proponit, ex quibus cognosci potest, quid in bello justo li-
3. & 4. ceat in hostes, deinde inquirit, quid liceat in eos, qui hostes non
cit. P. 4. sunt, aut saltem pro hostibus haberi nolunt, postea progreditur
c. 2. §. 4. n. 11. in specie ad quæstionem, an etiam dolis uti liceat in bello? ubi re-
alleg. P. ctè distinguit inter dolum, qui consistit in actu negativo, & illum,
4. c. 1. §. qui consistit in actu positivo. Prior vocatur dissimulatio, & per
4. à n. 2. se illicitus haud est. Posterior consistit vel in rebus, vel in sermone. Ille simulatio: hic verò mendacium vocatur. Simulatio itidem per se illicita non est. Mendacium autem semper est pro-
cit. P. 4. hibitum, velut de his omnibus latiùs egimus in *J. P. U.* ubi simul
c. 1. §. 4. à num. 2. diximus, etiam amphibologico loquendi genere uti, nisi justa adsit causa, prohibitum esse, quò proinde lectorem remittimus.

II.

Aliud autem est mentiri, aliud mendacium dicere. Mentiri ille demum intelligitur, qui loquitur contra mentem. Unde non mentitur, qui falsum dicit, quod bonâ fide verum esse credit. Mentitur autem, qui verum dicit, quod falsum esse putat; essentia enim mendacii consistit in discrepantia verborum à mente loquentis. Putat quidem A. §. *11.* requiri simul repugnantiam cum jure existente, ac manente ejus, ad quem sermo dirigitur, quod jus ait consistere in libertate judicandi, quam homines colloquentes sibi invicem quasi ex pacto quodam tacito debere intelliguntur, secùs non esse mendacium strictè dictum, sed falsiloquium, quod in nonnullis casibus licitum sit. At multùm is fallitur, verissimum enim est, omne falsiloquium formale esse mendacium strictè dictum,

&

& jure tum divino, tum naturali prohibitum, cùm ejus turpitudo intrinseca non tam consistat in læsione libertatis judicandi, seu juris intelligendi mentem loquentis, quàm in abusu verborum, quæ ad hoc sunt instituta, ut mentis nostræ conceptus iisdem exprimamus. Igitur ita uti signis externis, ut habeant falsam significationem, & contradicant menti, non convenit naturæ rationali quà tali. Videamus jam in quibusnam casibus A. falsiloquium licitum esse dicat.

III.

Primò ait, etiamsi aliquid dicatur infanti, aut amenti, quod falsam habet significationem, in eo tamen culpam mendacii non esse, eò quòd in infantibus, & amentibus non sit judicii libertas, ac proinde non possit illis circa libertatem judicandi injuria fieri. Ita §. *12*. At primò tametsi infantibus, & mente captis non fiat injuria, manet tamen, quòd ita abuti verbis, ut sint falsa signa contra eorum institutionem, turpe sit, & naturæ rationali, quà tali disconveniens. Deinde quicunque capax est, ut possit intelligere mentem loquentis, ille videtur etiam habere jus intelligendi. Atqui mente capti, & infantes v. g. quinque vel sex annorum possunt intelligere mentem loquentis: ergo etiam videntur habere jus intelligendi, ac proinde si falso sermone decipiantur, ipsis fit injuria. Fortè tamen, qui infantes, & amentes ita fallunt, persæpè à mendacio excusari possunt ideo, quia facilè apparet, eos non seriò loqui, atque adeò nolle eos uti verbis tanquam signis mentis suæ, licèt prævideant, infantes, & mente captos aliter intellecturos esse; *mendacia enim*, inquit, S. Augustinus *cauſ. 22. Quæſt. 2. can. 18. à mendacibus seriò aguntur, non joco, cùm autem, quæ non sunt, joco dicuntur, non deputentur mendacia.* Sed hoc aliis examinandum relinquo.

IV.

Secundò ait, si fictum sermonem ad eum dirigam, qui intelligit esse fictum, etiamsi tertius putet esse verum, nullum tamen esse mendacium, quod verum esse arbitror, nam respectu ejus, ad quem verba dirigo, perinde est, ac si eidem fabulam narrarem,

respectu tertii verò, cum quo non loquor, non habent rationem sermonis, & ideo si ea perperam accipiat, sibi imputare debet. A. §. *13.* Huc tamen malè refertur sermo, quō Doctor Gentium *cap. 2. ad Galat.* reprehendit D. Petrum, non enim ficta, sed vera erat illa reprehensio. S. Augustin. *Epist. 8.*

V.

Tertiò ait, si certum sit eum, ad quem sermo dirigitur, libertatis suæ in judicando læsionem non ægrè laturum, sed ob commodum aliquod, quod inde consequitur, gratias potiùs eo nomine habiturum esse, mendacium strictè dictum, seu injuriosum non committi, veluti si quis ægrotantem amicum falsâ persuasione soletur, vel in prælio labantes suorum animos ficto nuncio erigat, quo incitati victoriam, & salutem sibi pariant, aut ante prœlium multitudinem hostium extenuet. §. *14.* At ex eo, quod in his, & similibus casibus non committatur mendacium injuriosum, perperam infertur, non committi mendacium; utique enim mentitur, qui aliquid seriò dicit tanquam verum, quod falsum esse scit, quid enim aliud est mentiri, quàm contra mentem loqui?

VI.

Quartò ait, falsiloquium summis Imperantibus licitum esse, si vi alti, & eminentis dominii, quod habent in omnia bona, & jura subditorum, ipsis libertatem judicandi, sive bono ipsorum proprio sive publico auferant. Exemplum fortè dari posse putat in Josepho, qui Regiâ vice imperans fratres primùm quasi exploratores, deinde quasi fures fictè, nec ita sentiens accusavit. *Genes. cap. 42. & 44.* Et in Salomone, qui apud mulieres de partu litigantes *3. Reg. cap. 3. in fine* dixit: *dividite infantem vivum in duas partes*, quod tamen animo non sentiebat. Ita Grot. §. *15.* Sed rursus malè; nam eadem in proposito ratio est, ac in priori casu, nec exempla Josephi, & Salomonis huc applicari possunt, quia dominium altum, & eminens non aliter exerceri potest, quàm si hoc necessitas, vel utilitas Reipublicæ exigat. At in neutro casu suberat necessitas, vel utilitas Reipublicæ. Sanè Lyranus non excusat Josephum à mendacio. Utrùm Salomon excusari possit, aliis relinquo.

VII.

VII.

Quintò ait, falsiloquium culpâ vacare, si vita innocentis, aut par aliquid aliter servari, nec alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti possit. Ita §. *16.* At semper manet, quòd contra mentem loqui disconveniat naturæ rationali quà tali. Sanè *Josue 2.* Raab haud dubiè mentita est, mentitæ etiam Pharaoni sunt obstetrices Hebræorum. *Exod. cap. 1.* dicitur quidem, Deum ipsis benefecisse, & domos ædificâsse, sed hoc non factum est propter mendacium, sed quia timuerunt Deum, & parvulos Hebræorum non occiderunt.

VIII.

Sextò denique §. *17. num. 1.* approbat eorum sententiam, qui dicunt, apud hostes licere falso sermone uti, & eò non malè referri putat dictum Jabesitarum *1. Reg. cap. 11.* & Elisæi. *4. Reg. cap. 6.* Sed licèt, si bellum sit justum, hostibus non faciat injuriam, qui eos falso sermone decipit, & iis ita damnum infert, non tamen inde sequitur, licitum esse hosti mentiri. Jabesitæ mentiti non sunt, etiamsi dixerint: *manè exibimus ad vos,* subintelligi enim debet, nisi manè adventura sint auxilia, nec enim aliter se ad hostem egressuros esse promiserant, quàm sub hac expressâ conditione, si intra septem dies nemo sit, qui eosdem defendat, certi autem erant, altero die adventura auxilia. Sed nec mentitus est Elisæus, cùm enim milites, quos Rex Syriæ miserat ad capiendum Elisæum, à Deo cæcitate percussi essent, ut eum non agnoscerent, rectè Propheta ipsis dixit: *non est hæc via, neque ista est civitas,* in qua scilicet poteritis invenire, & videre eum, quem quæritis. Nihil ergo hæc duo exempla ad rem faciunt. Hâc occasione

IX.

Quæritur, quid dicendum sit de restrictionibus mentalibus? Sunt autem quædam purè mentales, quando scilicet verba mente retenta nullo indicio externo deprehendi possunt, aliæ verò exteriùs sensibiles, quando nimirum verba mente retenta ex circumstantiis personarum loci, temporis antecedentium, vel consequen-

tium colligi possunt. Qui restrictione purè mentali utitur, reverà mentitur, ac proinde restrictiones mentales hoc sensu rectè improbat A. *cit.* §. *17. num. 3.* Ratio est, quia verba, quæ mente ità retinentur, ut nullo indicio externo deprehendi possint, apta haud sunt ad mutuam hominum inter se communicationem: ergo perinde sunt, ac si non essent. Restrictiones autem exteriùs sensibiles per se illicitæ haud sunt, nec enim semper teneor mentem meam clarè exprimere; & licèt alter verba prolata in alio sensu accipiat, hoc tamen non mihi, sed sibi ipsi imputare debet, quia, si majori diligentiâ ad omnes advertisset circumstantias, verum eorum sensum percipere potuisset.

CAPUT II.

De repressaliis, seu pignorationibus.

QUamvis jure naturæ nemo ex facto alieno teneatur, nisi sit hæres, aut bonorum successor, jure tamen Gentium introductum est, ut non tantùm in bello, sed & extra bellum pro debitis summorum Imperantium tum personæ tum bona subditorum possint apprehendi, quæ apprehensio, si fiat extra bellum, repressaliarum, seu pignorationum nomine insignitur, quam materiam latè excussimus in *J. P. U. Part. 4. cap. 1.* §. *8.*

CAPUT III.

De Indictione belli publici.

MOribus Gentium receptum est, ut bello saltem offensivo præmittatur indictio, de qua egimus in *J. P. U. dict. cap. 1.* §. *1. à num. 7.*

CAPUT IV.

De jure interficiendi hostes in bello publico.

QUæ A. hoc *cap.* tradit, à nobis explicata sunt in *J. P. U. cit. cap. 1.* §. *4. à num. 6. &* §. *5. num. 1. & 9. usque ad num. 15.*

CAPUT

CAPUT V.

De rebus vastandis.

SUMMARIUM.

Jure Gentium externo etiam res sacra, & religiosa impunè vastari possunt.

SI merum jus Gentium externum respicimus, etiam res sacræ, & Religiosæ impunè vastari possunt, tametsi nulla ad hoc cogat necessitas; licèt enim res sacræ non sint in commercio, & possessione privatorum, manent tamen in usu hominum, & curantur inter ea, quæ sunt universitatis, aut populi cujusque, nec res religiosæ mortuorum sunt, sed viventium, modò ossa defunctorum non malè tractentur, nam hoc esset contra jus Gentium. Grot. §. *2. & 3.*

CAPUT VI.

De jure acquirendi bello capta.

SUMMARIUM.

Si de re bello captâ apud populum neutralem nascatur controversia, ex quonam jure illa sit decidenda?

HOc caput explicatum fuit *in J. P. U.* §. *5. à num. 25. usque ad num. 30.* Hoc solum addo, cùm ratione prædæ diversi sint po ulorum mores, si de re bello captâ apud populum bello non permixtum nascatur controversia, eam non ex legibus populi neutralis, ubi lis agitatur, sed ex legibus, vel moribus illius populi, à cujus partibus res capta est, vel si nihil ejus probetur, ex jure Gentium communi decidendam esse, ut rectè Grot. §. *25.*

CAPUT VII.

De jure in captivos.

SUMMARIUM.

Bello injusto capti tutâ conscientiâ fugere, & laboris sui mercedem accipere possunt.

Videatur J. P. U. *sapè cit.* §. *5. num. 33. & seqq.* ubi diximus eos, qui bello injusto capti sunt, si detur occasio, tutâ conscientiâ fugere posse. Quòd si fugiant, etiam res suas subducere, aut laboris sui mercedem accipere possunt, si quam supra alimenta præstari æquum est, quia jure naturæ libertate suâ non exciderunt. Utrùm autem etiam domino jus suum externum exequenti illæsâ conscientiâ resistere queant, alia quæstio est, quam A. §. *7.* negat, eò quòd hoc jus externum non solâ agendi impunitate, sed & judiciorum tutelâ constet. Unde si domino vi resistere liceret, liceret etiam resistere Magistratui dominum tuenti, cùm tamen Magistratus ex jure Gentium dominum in illo dominio externo, ejusque usu defendere debeat. Planè si dominus talem captivum occidere velit, is haud dubiè vi resistere, & suam vitam defendere potest.

CAPUT VIII.

De Imperio in victos.

Hoc quoque caput expositum fuit in *J. P. U. Part. 2. cap. unico. §. 5. num. 1. & seqq.*

CAPUT IX.

De Postliminio.

SUMMARIUM.

Quid, & quotuplex sit postliminium?

Vox postliminii ex *post*, & *limine* composita est, & significat reditum ad idem limen, quæ enim ad hostem pervenerunt, quasi ex suo limine exierunt, unde si postea ad idem limen redierunt, postliminio rediisse dicuntur. Est autem jus postliminii duplex, vel enim, quod ab hostibus captum fuerat, revertitur, vel recipitur. Vid. *J. P. U. cit. Part. 4. cap. 1. §. 5. num. 41. & 42.*

CAPUT X.

De his, quæ fiunt in bello injusto.

De obligatione restituendi, quæ nascitur, si bellum injustum sit, dictum est *in J. P. U. sapè cit. §. 5. à num. 5. usque ad 9.*

CAPUT

CAPUT XI.

Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.

De hoc actum est in *alleg.* §. *5. à num. 15. usque ad 22.*

CAPUT XII.

Temperamentum circa vastationem.

ETiam de hoc dictum est *cit.* §. *5. num. 23. & 24.* optandum sanè esset, ut nonnulli belli-Duces, & quidem Christiani, hac in parte insolentiam militarem magis cohiberent, & non conniventibus oculis tolerarent, ut milites in terris hostilibus barbarorum more passim res sibi obvias, nullâ cogente necessitate, nullóque suo bono confringerent, corrumperent, & devastarent, non minuunt hæc hostium vires, nec proprias augent, cogitare deberent, ancipitem esse belli aleam, & facilè Martem in ipsorum terris trophæa erigere posse, quod si fiat, talionem exspectandam esse. At surdis fortè canitur fabula.

CAPUT XIII.

Temperamentum circa res captas.

SUMMARIUM.

In bello vindicativo bona subditorum capi non possunt, nisi delicti alieni se participes reddiderint.

DE hoc videatur *J.P.U. sæpiùs cit.* §. *5. num. 30. 31. & 32.* ubi diximus, quamvis in bello reparatorio pro debitis summorum imperantium etiam bona subditorum sint obligata secùs tamen id esse in bello vindicativo, nisi subditi se delicti alieni participes reddiderint. Putat quidem Ziegler. exorto bello omnes subditos censeri causam sui Principis defendere, ac proinde, ob præsumptum consensum, & ipsos crimen contrahere, ac vindictæ subjacere. At rectè eidem contradicit Hennigef. Nam primò non statim, quidquid faciunt Reges, censentur subditi approbare. Certè in dubio dilictum non præsumitur. Deinde, ut vindicta justa sit, necesse est, ut de injuriâ certò constet. Atqui de consensu, & approbatione subditorum non certò constat, ergo

ergo de illis vindicta sumi haud potest. Tametsi igitur bellum vindicativum ponatur esse justum, res tamen subditorum jure naturæ capi nequeunt, & si fuerint captæ, nascitur obligatio eas restituendi, si extent, vel si consumptæ sint, quatenus is, qui bonâ fide consumpsit, exinde factus est locupletior.

CAPUT XIV.

Temperamentum circa captos.

DE hoc dictum fuit in *J. P. U. cit.* §. *5. num. 36. 37. & 38.* Nec operæ pretium est, ut plura addamus, cùm jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non ampliùs fiant servi capientium.

CAPUT XV.

Temperamentum circa acquisitionem Imperii.

VIdeatur *J. P. U. Part. 2. cap. un.* §. *5. num. 5. & 6.* ubi plura moderationis exempla ex hoc *cap.* retulimus. At frustrà; hæc enim ad eos pertinent, qui bellum justum gerunt, eâ autem jam vivimus ætate, qua multi dantur ambitiosi, & regnandi libidine abrepti Imperantes, qui parùm curant, utrùm bellum, quod suscipere volunt, sit justum, vel injustum, id tantùm quæritur, utrùm sit utile, *in armis se jus ferre*, ajunt, *& omnia virorum fortium esse.* Liv. *lib. 5. cap. 36. in summâ fortunâ id æquius, quod validius & sua retinere privatæ domus, de alienis certare regiam laudem esse.* Tacit. *Annal. lib. 15. cap. 1. Pueros talis, viros juramentis fallendos esse*, ut Lysardum apud Thucyd. dixisse referunt. *Si jus violandum sit, regnandi causâ violandum esse.* Et quæ sunt similia ex Machiavelli scholâ desumpta principia, quò pertinet votum Morvillerii, qui Regem Galliæ, cùm de bello Hispanis inferendo deliberaretur, ut Tesmar. ad Prolego: Grot. §. *3. lit. d.* refert, hisce verbis est allocutus: *Bellum hoc justum, necessariúmve sit, nec ne, disputando non multùm immorabor, quòd ridiculum plerisque videatur, Principes & alios, qui Rempublicam tractant, quique jus utilitate, & occasione metiri solent, ad has scrupulosas quæstiones hæsitare.*

CAPUT

CAPUT XVI.

Temperamentum circa ea, quæ jure Gentium postliminio carent.

De hoc dictum est in *J. P. U. Part. 4. cap. 1. §. 5. num. 43.*

CAPUT XVII.

De his, qui in bello medii sunt.

MEdii in bello dicuntur, qui neutralitatem amplectuntur, quam materiam latè examinavimus in *J. P. U. sæpius cit. Part. 4. cap. 2. §. 4.*

CAPUT XVIII.

De his, quæ in bello publico privatim fiunt.

Videatur *J. P. U. dict. Part. 4. cap. 1. §. 5. n. 44.*

CAPUT XIX.

De fide inter hostes.

SUMMARIA.

I. *Fides manente bello hosti data servanda est.*
II. *Etiam tyrannis, piratis, latronibus, & rebellibus servari debet.*
III. *Quid si pirata, aut latro causam promissioni dederit?*
IV. *In bello publico exceptio metûs locum non habet.*
V. *Perfidus non est, qui propter defectum conditionis non præstat promissum.*
VI. *Uti nec ille, qui utitur jure compensationis.*

I.

TAmetsi per bellum ab amicitiâ, & societate discedatur, si tamen manente bello hostes de aliquo inter se pacti sint, fides data servanda est, quia paciscendo hactenus à statu dissolutæ societatis rursus recedunt, & in societatem redeunt, licèt de cœtero animum hostilem retineant. Qui ergo fidem datam violat, perfidiæ reus est, & hosti injuriam infert, quia ex promissione novum eidem jus quæsitum est. Grot. §. 1.

II.

Porrò etiam tyrannis, piratis, latronibus, & rebellibus fides data servanda est, quicunque enim communionem juris naturalis habent, illis servanda est fides. Atqui omnes enumeratæ personæ hoc ipso, quòd sint homines communionem juris naturalis habent: ergo &c. Grot. §. *2. 6. & 7. adde J.P.U. Part. 4. cap. 2.* §. *2. num. 20. & 21.*

III.

Quòd si pirata, aut latro metu injusto causam dederit promissioni, promissio quidem valet, propter damnum tamen injuriâ datum tenetur promissarius promittentem liberare; & si vel ab eo, vel à tertio certum pro redemptione accepisset pretium, illud danti restituere debet, licèt enim tertio metus non fuerit illatus, ac proinde ex hoc capite non nascatur obligatio restituendi, nascitur tamen ex eo, quòd pirata captivum ex justitiâ dimittere teneatur, ac proinde pro dimissione nihil possit accipere, cùm actio ex justitiâ debita non sit res vendibilis, in quo perperam dissentit Grot.

IV.

Planè in bello publico exceptio metûs locum non habet, nisi enim promissiones per bellum extortæ valerent, finis bello imponi non posset, nisi cum internecione unius populi. Quæ ergo tali bello promissa sunt, jure Gentium invito eo, cui promissa sunt, in irritum deduci haud possunt, uti enim bellum hoc jure utrinque pro justo habetur, ita & metus tali bello incussus, nisi per talem actionem incussus sit, quam ipsum jus Gentium improbat. Interim, qui bello injusto promissionem ab altero extorsit, eundem jure naturæ cogere haud potest, ut stet promissis etiam juratis, licèt enim juramentum etiam vi injustâ extortum obligationem religionis inducat, jus tamen ex simplici promissione natum intra lineam justitiæ efficax non reddit, sed hoc solum operatur, ut qui juratò promisit, quantum in ipso est, efficiat, ne Deum in testem alicujus falsitatis adduxerit. Grot. §. *11. & 12.*

V.

Potest tamen duobus modis fieri, ut quis non incurrat crimen perfidiæ, tametsi non præstet id, quod promisit. Primò propter defectum conditionis. Sic si unus non servet contractum, nec alter

alter servare tenetur, cùm singula unius, & ejusdem contractûs capita aliis insint per modum conditionis. Si autem promissa diversi generis sint, & citra mutuum respectum alio loco, & tempore facta, fides etiam perfido servanda est. Grot. §. *13. & 14. item lib. 2. cap. 13.* §. *16.*

VI.

Secundò nec ille perfidus est, qui utitur jure compensationis, & quamvis jure civili species cum specie, aut species cum quantitate, vel quantitas cum quantitate diversi generis v. g. vinum cum frumento compensari haud possit, jure tamen naturæ, & Gentium etiam species cum specie, aut species cum quantitate, vel quantitas cum quantitate diversi generis compensari potest, nam, ut alibi diximus, si id, quod nostrum est, aut nobis debitum, non possim aliter consequi, quàm si loco rei nostræ, aut nobis debitæ rem aliam, quæ tantundem valet, debitori, vel injusto detentori auferam, tunc possum eidem rem aliam æquivalentem auferre, quoties enim justitia commutativa non potest pertingere ad idem, fertur ad tantundem, quod morali æstimatione est idem: ergo multò magìs possum id, quod penes me est, retinere. Nec interest, utrùm utrinque debeatur ex contractu, aut utrinque ex delicto, vel ex unâ parte ex contractu, & ex alterâ ex delicto, adeò, ut & debitum ex contractu cum eo, quod ab altero pœnæ, aut vindictæ nomine debetur, jure naturæ, & Gentium compensari possit, modò debitum utrinque sit liquidum, & purum, ac absolutum, nam liquidum cum illiquido, & purum cum conditionato compensari nequit, ut enim compensatio locum habeat, necesse est, ut debitum utrinque sit certum. Deinde compensatio fieri debet inter easdem personas, quæ invicem sunt creditores, & debitores, subditorum tamen bona pro eo, quod civitas debet, jure Gentium obligata esse intelliguntur, ut alibi dictum est. Grot. §. *15. & seqq.*

CAPUT XX.

De pace, sorte, singulari certamine, arbitris, obsidibus, & pignoribus.

J. P. U. P. 4. c. 2. §. 1. & 3. It. c. 1. §. 6.

CAPUT XXI.

cit. cap. 1. §. 7. & §. 5. n. 38. & seqq.

De induciis, commeatu, & captivorum redemptione.

Utrumque hoc *cap.* explicavi in J. P. U. quò lectorem remitto.

CAPUT XXII.

De fide minorum potestatum in bello.

SUMMARIA.

I. *An, & quatenus belliduces promittendo obligent summos Imperantes?*

II. *Si limites potestatis excesserint, ipsi quidem obligantur, non autem summi Imperantes.*

III. *Utrùm obligare possint suos subditos?*

I.

DUo sunt, quæ in proposito quæri possunt, Primum est, an, & quatenus belliduces promittendo obligent summos Imperantes? alterum, an obligare possint suos subditos? Primum, quod attinet, si id, quod belliduces fecerunt, ipsis mandatum sit, vel saltem probabiliter ipsorum officio contineatur, summos Imperantes haud dubiè obligant. Si verò nec ipsis mandatum sit, nec ipsorum officio contineatur, summi Imperantes ex ejusmodi factis, & promissis suorum Ministrorum neutiquam obligantur. Sic citra speciale mandatum bellum cum pace commutare haud possunt, quia bellum finire, non est par belli gerendi, inducias autem in paucas horas, aut dies dare possunt. Sic oppida bello acquisita concedere Ducum non est, quæ verò bello nondum quæsita sunt, condonare possunt, quia deditio hominum, & urbium sæpè fit sub conditione non tantùm vitæ salvæ, sed & libertatis, & bonorum. Grot. §. 2. *item* §. *7. 8. & 9.*

II.

Si igitur belliduces limites suæ potestatis excesserint, ipsi quidem obligantur, non autem summi Imperantes, nisi postea id, quod actum est, expressè, vel tacitè ratihabeant, aut exinde locupletiores sint effecti, nemo enim cum alienâ jacturâ locupletior fieri debet. Unde

Unde ab injustitiâ excusari non possunt, qui ejusmodi pactiones suorum Ministrorum improbant, & tamen id, quod ex illis pactis habent retinent. Grot. §. 3.

III.

Alterum, quod attinet, refert, utrùm belliduces ea promittant, quæ militibus imperare possunt, vel quæ ipsis imperare non possunt. Illo casu haud dubiè milites sibi subjectos obligant. Hoc autem casu subditi non aliter obligantur, quàm si eorum consensus accesserit. Grot. §. 6.

CAPUT XXIII.

De fide privatâ in bello.

SUMMARIA.

I. *Etiam fides à privatis in casu necessitatis hosti data servanda est.*

II. *Si fidem datam non servent, utrùm ab eo, cui subjecti sunt, ad hoc cogi debeant?*

III. *Quomodo ejusmodi pacta privatorum interpretanda sint?*

I.

NOn tantùm fides publica, sed & quam singuli temporibus adducti hosti dederunt, servanda est; extra casum necessitatis quidem subditi jus paciscendi cum hoste non habent, si autem ad hoc summa cogat necessitas, id ipsis prohibitum non est, aliàs sæpè cædes, & devastationes hostiles non possent evitari. Certè talia subditorum pacta, quibus majus, aut certius malum evitatur, etiam publico magìs utilia, quàm damnosa sunt, quia satius est, civem quocunque demum modo salvum esse, quàm perire, & ideo moribus omnium populorum approbantur. Sic valet pactum, quo subditi hosti ad redimenda incendia promittunt tributa. Sic etiam valet promissio captivi de redeundo in captivitatem, quia nec civitatis, nec captivi conditionem deteriorem reddit. Sic quoque tenet pactum, quo capti ex captivitate dimissi promittunt, se adversùs eum, qui ipsos in potestate habuit, non ampliùs militaturos esse, quia hoc, quod promittunt, jam est in manu hostis, nisi enim captus liberetur, periisse censendus est. Sic etiam valet promissio

captivi de non fugiendo, ut mitior custodia obtineatur. Vid. Grot. *§. 5. item §. 6. 7. & 8.* At

II.

QUid si privati fidem hosti publico datam non servent, an ab eo, cui subjecti sunt, ad hoc cogi debent? Affirmat A. §. *10.* & rectè; nam etiam de factis privatorum hostis hosti jus reddere tenetur, veluti si privati hostium legatos violâssent, aut contra inducias aliquid fecissent; interim rara fortè erunt exempla, sed propterea jus esse non desinit.

III.

Sunt autem ejusmodi pacta privatorum ita interpretanda, ut nisi absurdi vitandi causâ, aut ex aliâ satis certâ mentis conjecturâ, à proprietate verborum non recedatur, in dubio verò interpretatio facienda est contra illum, qui legem dedit. Sic vitam pactus jus ad libertatem non habet, quia appellatione vitæ non continetur libertas. Sic non dicitur ad hostem rediisse, qui castris egressus, velut aliquid oblitus, in castra redlit, ut hac fallaciâ hostem deciperet, cui se rediturum esse juraverat, uti ille fecit apud Liv. *lib. 22. cap. 58.* Grot. §. *11. & seqq.*

CAPUT XXIV.

De fide tacitâ.

SUMMARIA.

I. *Non tantùm vocibus, & litteris, sed etiam aliis signis fides obstringi potest.*

II. *Qui colloquium petit, aut petitum admittit, tacitè pollicetur, collocuturos nihil hostile passuros esse.*

III. *Hodie vela candida signum sunt petiti colloquii.*

I.

NOn tantùm vocibus, & litteris, sed etiam aliis signis, aut facto fides obstringi potest. Sic si transfugæ, vel exteri in alicujus populi, aut Regis fidem se dent, hoc ipso tacitè se obligare censentur, quòd nihil adversùs illum statum, in quo præsidium quærunt, moliri velint. Insigne ergo perfidiæ exemplum præbet Sextus

Sextus Tarquinius Tarquinii superbi filius minimus, qui ex composito ad Gabios confugit, & cùm ad ultimum ab iis bellidux lectus esset, ex primoribus civitatis alios clam, alios palam interfecit, alios autem in exilium egit, donec tandem Gabii sine ullâ dimicatione se Regi Romano tradere fuerint coacti Liv. *lib. 1. cap. 53. & 54.* Grot. §. *1. & 2.*

II.

Sic etiam, qui colloquium petit, aut petitum admittit, is tacitè pollicetur, collocutores nihil hostile passuros esse, de cœtero autem sub specie colloquii hostem à belli consiliis avertere, & sua interim promovere perfidum non est, sed dolis bonis annumeratur, unde etiam durante colloquio actus bellici continuari possunt, nisi simul de induciis conventum fuerit, quod plerumque accidere solet. A. §. *3. & 4.* & ibi Ziegler.

III.

Sunt etiam quædam signa muta, quæ ex consuetudine significant. Sic apud Macedones hastarum erectio, apud Romanos scuta capiti imposita signa erant supplicis deditionis. Hodie vela candida signum sunt petiti colloquii. A. §. *5.*

CAPUT XXV.

SUMMARIA.

I. *Commendatur fides, & constantia in servandis promissis.*
II. *Adhortatio ad pacem quærendam.*
III. *Votum Authoris, & Scriptoris conclusio.*

I.

Correxit A. in bello suscipiendo temeritatem, in gerendo crudelitatem, denique commendat fidelitatem, & constantiam in servandis promissis. Meritò sanè, nam fide non tantùm Respublica qualibet, sed & major illa Gentium societas continetur, quâ sublatâ omne inter homines tollitur commercium. Maximè autem Reges fidem, tanquam fundamentum justitiæ, religiosè colere debent, quia oportet, ut Deum, cujus in terris Vicarii sunt, imitentur, Deus autem justus, & fidelis est. *Cæteris mortalibus,* inquit

quit Tiberius apud Tacit. *lib. 4. Annal. cap. 40. in eo ſtant conſilia, quid ſibi conducere putent: Principum diverſa ſors eſt, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda ſunt.* At, quæ fama, ſi Princeps ſit fœdifragus, ſi ſit perjurus? Deo & hominibus inviſum ſe reddit, qui pacis fœdera, præſertim jurata, perfidè rumpit; nemo quidem vult perfidus haberi, & licèt ſit, crimen tamen perfidiæ falſâ juris ſpecie tegere allaborat. At non ita ſtupidus eſt orbis, ut verum à falſo, juſtum ab injuſto nequeat diſcernere. Unde tantùm abeſt, ut hoc modo crimen perfidiæ à ſe amoliatur, ut magìs id novo crimine fraudulentiæ augeat, & ſe aliis inſociabilem reddat.

II.

Deinde adhortatur A. ad pacem quærendam in bello, ſervandam poſt bellum; nam bellum ſuſcipi non debet, niſi pacis causâ, qui alium ſibi finem proponit, pium bellum non gerit, etiamſi juſtam alioqui bellandi cauſam habeat, quia rectam intentionem non habet. Si ergo pax honeſta, & tuta haberi poteſt, ea repudianda haud eſt, tametſi remiſſione injuriarum, damnorum, & ſumptuum conſtet, ſi minùs, bellum fortiter, & ſtrenuè eſt proſequendum, quia pace minùs honeſtâ, & infidâ melius eſt. Si verò pax facta ſit, quamvis ſub duris conditionibus, ea ob fidei ſanctimoniam religiosè ſervanda eſt, & ſolicitè cavenda, non tantùm perfidia, ſed & quidquid animos exaſperat.

III.

Tandem hoc ſubjungit votum: *Inſcribat hæc Deus, qui ſolus hoc poteſt, cordibus eorum, quorum res Chriſtiana in manu eſt, & iiſdem mentem divini, humanique juris intelligentem dicit, quæque ſemper cogitet, lectam ſe miniſtram ad regendos homines Deo chariſſimum animal.* Cum hoc voto & ego finio; utinam labor, quem in componendo hoc opere ſuſcepi, imprimis ad majorem DEI gloriam, tum verò ad ſtudioſæ juventutis, præſertim Catholicæ, utilitatem cedat.

PARER-

PARERGA

Ex

Jure Publico Imperii Romano-Germanici.

I.

AUrea Bulla, excepto fortè Cap. 1. non cum consensu omnium Ordinum, sed tantùm Electorum à Carolo IV. fuit condita.

II.

Capitulationes Cæsareæ in forma hodierna cœperunt demum sub Carolo V.

III.

Non habent rationem legis, sed pacti.

IV.

Status Imperii Recessibus non tantùm vi promissionis suæ, sed & obligatione legali adstricti sunt.

V.

Super crimine fractæ pacis Religiosæ non tantùm coram Camerâ, sed & coram Judicio Imperiali Aulico agi potest.

VI.

Regi Christianissimo per Pacem Westphalicam in Alsatia plus cessum non fuit, quàm Suntgovia, Landgra-

viatus, & Præfectura Hagenoviensis, reservatâ immedietate Statuum, & Nobilitatis inferioris Alsatiæ.

VII.

Sed nec per subsecutas Pacificationes Eidem plus cessum fuit, nisi solæ Civitates Argentinensis, & Landaviensis.

VIII.

Status Imperii Romano-Germanici non est Aristocraticus.

IX.

Nec ex Monarchia & Aristocratia mixtus.

X.

Nec irregularis.

XI.

Nec est Systema plurium Civitatum inæquali foedere inter se connexarum.

XII.

Sed vera est Monarchia, quoad modum tamen exercendi certa Majestatis jura limitata.

XIII.

In Duces Circulorum etiam Principes Ecclesiastici eligi possunt.

XIV.

In Regem Romanorum non nisi Romano-Catholicus eligi potest.

XV.

Electores Ecclesiastici vocandi sunt ad electionem Regis Romanorum, tametsi nondum à Pontifice sint confirmati.

XVI.

XVI.

Electio post quadrimestre à die cognitæ vacaturæ facta impugnari non potest, etiamsi fortè unus Electorum ad eam non fuisset vocatus.

XVII.

Rex Romanorum vivente Imperatore electus non est nudus Vicarius Imperatoris, sed summam potestatem, seu Majestatem habet.

XVIII.

Vicarii Imperii vacante Sede Imperiali nec de feudis Sceptriferis, nec de vexilliferis investire possunt.

XIX.

De controversiis Feudorum Regalium Imperator, etiam non adhibitis Paribus Curiæ, cognoscere, & jus dicere potest.

XX.

Tempore Interregni Vicarii Imperii de ejusmodi controversiis cognoscere haud possunt.

XXI.

Camera nequidem in causis possessoriis Feudorum Regalium cognoscere potest.

XXII.

Camera Jurisdictionem non habet ab Imperatore, & Statibus simul, sed à solo Cæsare.

XXIII.

Status Imperii possunt suos subditos famæ restituere, si infamiam tantùm ex jure Justinianeo, vel Provinciali incurrerint.

XXIV.

Non tamen possunt vicis, & pagis sibi subditis sine consensu saltem tacito Cæsaris Jus civitatis dare.

XXV.

Nec extero se in clientelam tradere, licèt aliàs Jus Fœderum habeant.

XXVI.

Jus cudendæ monetæ non comprehenditur sub territoriali Superioritate.

XXVII.

In Electoratibus sæcularibus vi A. B. obtinet Successio linealis agnatica, quâ deficiente in Regno Bohemiæ substituta est linealis cognatica.

XXVIII.

Potest tamen primogenitus juri succedendi in Electoratu renunciare.

XXIX.

Non potest unus duos Electoratus simul obtinere.

XXX.

Civitates Imperiales Austregas Ordinationis non habent.

OMNIA AD MAJOREM DEI, DEIPARÆQUE GLORIAM.

Graviora errata primo obtutu deprehensa.

IN TRACTATU I.

Pag. 4. n. 6. pro L. 103. legendum L. 18.

Pag. 54. n. 1. post verba: quia diversis Juribus æquivalet, *omissum est*, at etiam Summum Imperium diversis Juribus æquivalet:

Pag. 319. n. 41. post verba: qui enim in Actu repugnandi capti, *omissum est*, sunt, jure capti

IN TRACTATU II.

Pag. 26. circa fin. post verba: in illis circumstantiis permittat, *omissum est*, in quibus eandem permittit

Pag. 78. in princ. post verba: non verò esse debitum, *omissum est*, quamvis ultrò fatear, non esse debitum

Pag. 169. n. 13. post verba: alioquin tam parùm obligat, *omissum est*, quàm parùm obligat.